

שבוע פרשת פינחס

(9 - 15 July 17)

ט"ו - כ"א תמוז תשע"ז

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהרהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ וְיִדְעֵי שְׂמִיךְ וְלוֹמְרֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְתָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱל־מִשָּׁה לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר פֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְךָ: יִשְׂאֵ
יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֶךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרַתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמְלַקֹּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְדָג וְתִירֹשׁ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשׂוֹךְ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעִצַּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֵת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַּתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵיחַ אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעֲרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי כְּנִיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל פְּנֵפֵי כְּנֻדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֵת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.**

כדאי שלכל יוד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקיש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבידול קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תוכות "לה'") בציווף ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קמו.

שבחים גדולים להקדושיברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה נסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנָיִ: ב כִּי־הִטָּה אֲזוּנוֹ לִי וּבִימֵי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבִלֵי־מָוֶת וּמִצָּרֵי שְׂאוֹל מִצָּאוּנִי צָרָה וַיְגֹזֶן אִמְצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנֶה יְהוָה מִלְטָה נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מִרְחָם: ו שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דָּלְתָי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹכֵן נַפְשִׁי לְמִנוּחַיִכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל עָלַיִכִי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינַי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בְּחַפְזִי כִּלְיָהוּ אֲשִׁיב לִיהוָה כָּל־תְּגִמּוּלוֹתַי עָלַי: יב כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נְגִדְה־צָא לְכָל־עַמּוֹ: טו יִקַּר בְּעֵינַי יְהוָה הַמְּוֹתָה לַחֲסִידָיו: טז אֲנֶה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי־עַבְדְּךָ בְּיָמֶיךָ פִּתַחְתָּ לְמוֹסְרָי: יז לֵךְ אֲזַבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נְגִדְה־צָא לְכָל־עַמּוֹ: יט בְּחַצְרוֹת | בְּיַת יְהוָה בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמר משני פסוקים רמוז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֱמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמְת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב תמוז, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

כבוד הו"ח אי"א נו"מ איש חי רב פעלים עסקן חרוץ

וכו' מו"ה בנימין שי

שלום וברכה!

מברקו מה - 18 לחדש יולי הגיע לידי.

זה מכבר פניתי למנהלי אנ"ש באה"ק ת"ו לפרסם דעתי, במענה על שאלת רבים, כי מחוייבים כל אחד ואחת להשתתף בבחירות ולהצביע בעד הרשימות החרדיות ביותר, ולהשפיע בזה גם על זולתם.

ובטח פירסמו זה באופן המתאים.

גדול הצער וכדאי בזיון שלא נתקיימה החזית בשעה מלאה אחריות זו, ויהי רצון אשר על כל פנים עתה יראו מנהלי המפלגות בעצמם די כח לבכר את האינטרסים של כללות היהדות החרדית על הרווחים המדומים המפלגתיים, אשר על ידי זה תהי' גם תועלת להמפלגה בתור מפלגה, ויקימו עכ"פ חזית עתה לאחרי הבחירות.

בברכה וכבוד.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטז, קיז ג
- (ג) מאמר ד"ה ברוך הגומל שבת פרשת פינחס, כ"א תמוז, ה'תשכ"ו ה
- (ד) שיחת שבת פרשת פינחס, כ"א תמוז, ה'תשכ"ו טז
- (ה) משיחות יום ג' פי פינחס, י"ז תמוז (יהפך לשמחה) ושי"פ פינחס, כ"א תמוז ה'תש"נ כג
- (ו) לקוטי שיחות פרשת פינחס כרך יח לה
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מא
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת פינחס מה
- (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת פינחס מו
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת פינחס עט
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת פינחס פ
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת פינחס צא
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם צג
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) ג' פרקים ליום לשבוע פרשת פינחס צו
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת פינחס קנו
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת פינחס קעו
- (יז) נביאים וכתובים ישעיה פרק מד, איוב פרק כז-כח קעט
- (יח) משניות – מסכת פסחים ביאור קהתי קפא
- (יט) עין יעקב מסכת תענית קפט
- (כ) מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף קסח עד דף קעד קצ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים אדמו"ר הזקן ריח
- (כב) שולחן ערוך הלכות פסח לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן ריח
- (כג) לקוטי תורה אדמו"ר הזקן רכא
- (כד) שערי תשובה אדמו"ר האמצעי רכו
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" רכז
- (כו) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש רכז
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"ב רכח
- (כח) ספר המאמרים ש"ת אדמו"ר מוהר"צ רכט
- (כט) ספר השיחות ה"ש"ת-תש"א בלה"ק אדמו"ר מוהר"צ רל
- (ל) אגרות קודש אדמו"ר מוהר"צ רל
- (לא) רמב"ם – הלכות בית הבחירה רלא
- (לב) ביאורים לפרקי אבות פרק א רלג
- (לג) חומש לקריאה בציבור רלד
- (לד) קריאת התורה למנחת שבת קודש רמה
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת פינחס רמו
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רמז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

40 הוא בַּתְּכֵלִית הַדֵּיּוּק, שֶׁהָרִי גַם סֵדֵר בַּתּוֹרָה הוּא תּוֹרָה ומצינו
 41 שאפילו לגבי פסיקת הלכה יש משמעות לעובדה שדבר מסוים מופיע במשנה
 42 קודם לדבר אחר וכד', וכיוון שאמירת מאמרי החסידות הללו בקשר לחג
 43 הגאולה י"ב תמוז הוא עניין בתורה, בוודאי שלא רק לתוכן המאמרים יש
 44 חשיבות ומשמעות רבה אלא גם סדר
 45 הדברים חשוב ומשמעותי, כפי
 46 שיתבאר להלן.

47 ומדייק בעל הגאולה במאמר
 48 דבור-המתחיל ברוך הגומל
 49 השני שעליו מיוסד מאמר זה, דְּצָרִיף
 50 לְהִבִּין, לְמַה נִּשְׁתַּנָּה נוֹסַח זֶה
 51 של ברכת הגומל מברכת הנסים,
 52 דְּבִכְרַפְת הַנְּסִים אוֹמֵר המברך
 53 שנעשה לו נס ברוך שְׁעָשָׂה לִי
 54 נֵס, וְאַיִנו מִזְכִּיר בְּבְרַכְתּוֹ
 55 חוֹבָה לְעַצְמוֹ, וְהִיגֵנו שְׁנוֹסַח
 56 הברכה אינו כולל אמירה שמשמעותה
 57 שְׁיִמְצָא חוֹב בְּעַצְמוֹ אֲשֶׁר
 58 בְּעַבְרוֹ בְּגַלל אוֹתוֹ חוֹב (חטא,
 59 חסרון) עָמַד רְחֻמְנָא-לְצָלָן
 60 הרחמן, ה', יְעִלְנו בְּסִפְנָה, וְהוּא
 61 בְּעַצְמוֹ מוֹדָה שֶׁהִיָּה חֵיב
 62 בְּדָבָר הַסִּפְנָה חֶסֶד-וְשֵׁלוֹם,
 63 אֵלָּא שֶׁהִקְבִּיָּה עָשָׂה לוֹ נֵס
 64 וזכה להינצל מהסכנה, מַה-שְּׂאִין-
 65 בֵּן בְּבִרְכָה זוֹ בְּרַכְת הַגּוֹמֵל שֶׁגַם
 66 היא ברכת תודה לה' על חסדיו אוֹמֵר
 67 הַגּוֹמֵל לְחַיִּים טוֹבוֹת,
 68 שְׁמִזְכִּיר חוֹב לְעַצְמוֹ, וְהוּא
 69 בְּעַצְמוֹ מוֹדָה שֶׁהוּא חֵיב
 70 בְּזָה, ובגלל החוב היה מן הראוי שלא
 71 יזכה ח"ו להצלה אֵלָּא שֶׁזָּהוּ
 72 מִחֶסְדֵי הַיְיָ וְדַרְכֵי הַיְיָ
 73 שֶׁהוּא יְתִבְרַךְ גּוֹמֵל גַּם
 74 לְחַיִּים טוֹבוֹת ולכן למעשה ה'
 75 גמל אתו טובה אף שלא היה ראוי לכך.

1 בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל לְחַיִּים טוֹבוֹת שֶׁגִּמְלָנִי טוֹב. הִנֵּה בְּבִרְכָה זוֹ
 2 בנוסח ברכת הגומל פָּתַח כ"ק מו"ח אַדְמו"ר, חותנו של הרבי -
 3 רבי יוסף יצחק מליובאוויטש, הרבי הרי"צ, בְּעַל הַשְּׂמִמָּה וְהַגְּאוּלָּה,
 4 שיצא ממאסרו ברוסיה ב"ב"ג תמוז (בשנת תרפ"ז) אֵת הַמְּאָמָר מאמר

5 החסידות דְּשִׁבְתָּ שאמר בשבת
 6 פָּרַשְׁתָּ פְּנִיָּה (לְאַחֲרֵי שְׁעָלָה
 7 לַתּוֹרָה וּבְרָךְ בְּרַכְת הַגּוֹמֵל),
 8 בְּעַת הַקְּדוּשָׁה שנערך באותה שבת
 9 [שְׁזָהוּ הַמְּאָמָר הַב', המאמר
 10 השני בדבור-המתחיל זה, "ברוך
 11 הגומל" והוא המאמר הַיּוֹתֵר
 12 אָרוּךְ, ומאמר זה הוא מאמר שני
 13 נוֹסֵף עַל הַמְּאָמָר דְּבוּר-
 14 הַמַּתְחִיל בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל הַא',
 15 הראשון שֶׁאָמַר הַרְבֵּי הַרְיִי"צ בעל
 16 הגאולה בְּיוֹם ד' י"ג תמוז,
 17 באותה שנה אַחֲרֵי שְׁקִיבַל
 18 תְּעוּדַת הַחּוֹפֵשׁ, תעודת השחרור
 19 מהמאסר וְלִפְנֵי-זֶה למאמר "ברוך
 20 הגומל" הראשון קדם מאמר נוֹסֵף
 21 הַמְּאָמָר דְּבוּר-הַמַּתְחִיל הַיְיָ
 22 לִי בְּעוֹזְרֵי וְאֵינִי אֲרָאָה בְּשׁוּנְאֵי
 23 שֶׁאָמַר הַרְבֵּי הַרְיִי"צ בְּיוֹם ג' י"ב
 24 תמוז, כְּשֶׁנִּתְבַּשֵּׁר שְׁחוֹפְשָׂה
 25 נִיתָנָה לוֹ ולמחרת, בְּיוֹם י"ג בתמוז,
 26 יצא לחופשי בפועל, וְלְאַחֲרֵי כֵן,
 27 בְּסְעוּדַת שְׁבֵת-קֹדֶשׁ בְּסְעוּדַת
 28 הוֹדָאָה אָמַר הַרְבֵּי הַרְיִי"צ בעל
 29 הגאולה אֵת הַמְּאָמָר דְּבוּר-
 30 הַמַּתְחִיל שֶׁאוּ יִדְיָכֶם קוֹדֶשׁ
 31 (כְּפִי שֶׁנִּדְפְּסוּ ד' מְאָמָרִים
 32 אֵלּוֹ בְּקוֹנְטֵרַס חֵג הַגְּאוּלָּה),
 33 וּבּוֹדָאֵי שֶׁגַם סֵדֵר אִמְרַת
 34 הַמְּאָמָרִים העובדה שהמאמרים
 35 הללו נאמרו דווקא לפי סדר האמור
 36 ("הוי" לי בעוזרי" בי"ב תמוז, "ברוך
 37 הגומל" הראשון בי"ג תמוז, "שאו
 38 ידיכם קודש" בשבת שלאחר מכן
 39 "ברוך הגומל" השני בשבת הבאה),

בס"ד. שבת פרשת פינחס, כ"א תמוז, ה'תשכ"ו (הנחה בלתי מוגה)

1 בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל לְחַיִּים טוֹבוֹת שֶׁגִּמְלָנִי טוֹב. הִנֵּה
 2 בְּבִרְכָה זוֹ פָּתַח כ"ק מו"ח אַדְמו"ר, בְּעַל
 3 הַשְּׂמִמָּה וְהַגְּאוּלָּה, אֵת הַמְּאָמָר דְּשִׁבְתָּ פְּרַשְׁתָּ
 4 פְּנִיָּה (לְאַחֲרֵי שְׁעָלָה לַתּוֹרָה וּבְרָךְ בְּרַכְת הַגּוֹמֵל),
 5 בְּעַת הַקְּדוּשָׁה² [שְׁזָהוּ הַמְּאָמָר הַב', הַיּוֹתֵר אָרוּךְ,
 6 נוֹסֵף עַל הַמְּאָמָר דְּבוּר-הַמַּתְחִיל בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל
 7 הַא', שֶׁאָמַר בְּיוֹם ד' י"ג תמוז³, אַחֲרֵי שְׁקִיבַל
 8 תְּעוּדַת הַחּוֹפֵשׁ, וְלִפְנֵי-זֶה הַמְּאָמָר דְּבוּר-הַמַּתְחִיל
 9 הַיְיָ לִי בְּעוֹזְרֵי שֶׁאָמַר בְּיוֹם ג' י"ב תמוז⁴,
 10 כְּשֶׁנִּתְבַּשֵּׁר שְׁחוֹפְשָׂה נִיתָנָה לוֹ⁵], וְלְאַחֲרֵי כֵן,
 11 בְּסְעוּדַת שְׁבֵת-קֹדֶשׁ בְּסְעוּדַת הוֹדָאָה⁶ אָמַר
 12 הַמְּאָמָר דְּבוּר-הַמַּתְחִיל שֶׁאוּ יִדְיָכֶם קוֹדֶשׁ⁷ (כְּפִי
 13 שֶׁנִּדְפְּסוּ ד' מְאָמָרִים אֵלּוֹ בְּקוֹנְטֵרַס חֵג הַגְּאוּלָּה⁸),
 14 וּבּוֹדָאֵי שֶׁגַם סֵדֵר הַמְּאָמָרִים הוּא בַּתְּכֵלִית הַדֵּיּוּק⁹,
 15 שֶׁהָרִי גַם סֵדֵר בַּתּוֹרָה הוּא תּוֹרָה¹⁰. וּמְדַיִיק בְּעַל
 16 הַגְּאוּלָּה בְּמְאָמָר דְּבוּר-הַמַּתְחִיל בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל,
 17 דְּצָרִיף לְהִבִּין, לְמַה נִּשְׁתַּנָּה נוֹסַח זֶה מִבְּרַכְת
 18 הַנְּסִים, דְּבִכְרַפְת הַנְּסִים אוֹמֵר בְּרוּךְ שְׁעָשָׂה לִי נֵס,
 19 וְאַיִנו מִזְכִּיר בְּבְרַכְתּוֹ חוֹבָה לְעַצְמוֹ, וְהִיגֵנו שְׁיִמְצָא
 20 חוֹב בְּעַצְמוֹ אֲשֶׁר בְּעַבְרוֹ עָמַד רְחֻמְנָא-לְצָלָן
 21 בְּסִפְנָה, וְהוּא בְּעַצְמוֹ מוֹדָה שֶׁהִיָּה חֵיב בְּדָבָר
 22 הַסִּפְנָה חֶסֶד-וְשֵׁלוֹם, אֵלָּא שֶׁהִקְבִּיָּה עָשָׂה לוֹ נֵס,
 23 מַה-שְּׂאִין-בֵּן בְּבִרְכָה זוֹ אוֹמֵר הַגּוֹמֵל לְחַיִּים

24 טוֹבוֹת, שְׁמִזְכִּיר חוֹב לְעַצְמוֹ, וְהוּא בְּעַצְמוֹ מוֹדָה שֶׁהוּא חֵיב בְּזָה, אֵלָּא שֶׁזָּהוּ
 25 מִחֶסְדֵי הַיְיָ וְדַרְכֵי הַיְיָ שֶׁהוּא יְתִבְרַךְ גּוֹמֵל גַּם לְחַיִּים טוֹבוֹת.

(1) רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ח. תשו"ע או"ח ר"ס ריט. סידור אדה"ז. (2) סה"מ קונטרסים ח"א קפד, ב ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' ריא ואילך. (3) סה"מ קונטרסים שם קפג, א ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' רח ואילך. (4) סה"מ קונטרסים שם קעט, א ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' רא ואילך. (5) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י"צ ח"ב ע' סו. רשימת "המאסר והחופש" - סה"מ קונטרסים שם קעה, א. (6) ראה ספר השיחות תרפ"ז ע' 173. רשימת "המאסר והחופש" שם. (7) סה"מ קונטרסים שם קפח, א ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' ריז ואילך. (8) סה"מ קונטרסים שם קעד, א ואילך. (9) ראה גם לקו"ש חכ"ח ע' 149 ואילך. (10) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 629 הערה ד"ה "סדר אין תורה".

ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב

ביאור בדרך אפשר

1 (ב) וְיִוְכַן הַחֶסֶד לְשֵׁאלָה הָאִמּוּרָה לְגַבֵּי הַהַבְדֵּל בֵּין נוֹסֵחַ בְּרַכַּת "שֶׁעֲשֵׂה לִי
2 נֶס" לְנוֹסֵחַ בְּרַכַּת הַגּוֹמֵל יוֹכֵן בְּהַקְדִּים מָה שְׁמַדִּיק וְשׂוֹאֵל בְּמֵאֲמָר
3 דְּבוּר־הַמִּתְחִיל שָׂאוּ יְדִיכֶם קוֹדֵשׁ, דְּצִרְיָךְ לְהִבִּין מֵהִי מִשְׁמַעוֹת
4 הַפֶּסוּק "וּבְרַכּוּ אֶת ה'", הֲלֹא כָּל בְּרָכָה וְהַשְׁפָּעָה מִלְּמַעְלָה הִיא מִשָּׁם
5 הַיְוֵי, וְיִכְמוּ שְׁפָתַיב יְבָרְכֶךָ
6 הַיְוֵי מִצִּיּוֹן כּוֹ, וְכָתִיב יְבָרְכֶךָ
7 הַיְוֵי, יָאֵר הַיְוֵי, יִשָּׂא הַיְוֵי,
8 וּמֵהַפְּסוּקִים הַלְלוּ מוֹבֵן שֶׁשֶׁם הַיְוֵי הוּא
9 מְקוֹר כָּל הַבְּרִכוֹת וְהַשְׁפָּעוֹת וְאִם־
10 כֵּן מֵהוּ עֲנִין וְכָרְכוּ אֶת הַיְוֵי,
11 שְׁצִרְיָכִים לְכַרֵּךְ אֶת שֵׁם הַיְוֵי
12 כְּלוּמֹר, אִם הוּא מְקוֹר הַבְּרַכָּה וְהַשְׁפָּעָה,
13 לִשְׁם מֵה יֵשׁ צוֹרֵךְ לְבָרֵךְ אוֹתוֹ?
14 וּמִבְּאֵר בְּזָה בְּמֵאֵמֶר הַנוֹכַח, דְּעַל־
15 יְדֵי הָעֲבוּדָה הַנִּפְשִׁית־רוּחָנִית
16 לְהִיּוֹת "שָׂאוּ יְדִיכֶם" וְכַפִּי
17 שְׁמִבְּאֵר בְּסִיּוּם הַמֵּאֲמָר,
18 דְּעִיקַר הָעֲבוּדָה הַנִּפְשִׁית־הַרוּחָנִית
19 שֶׁל הָאָדָם הוּא לְהַעֲלוֹת אֶת
20 הַיְדִים שֶׁהֵן הַמַּדּוֹת כְּמוֹ
21 שְׂאוֹמְרִים בִּפְתַח אֱלֹהֵי לְגַבֵּי הַמִּדּוֹת
22 כְּפִי שֶׁהֵן בְּאִלְקוּת, בְּסִפּוּרֵי הַעֲלִיּוֹנוֹת
23 "חֶסֶד דְּרוּעָא יִמְיָא (זְרוּע יִמִּין) גְּבוּרָה
24 דְּרוּעָא שְׂמַאלָא" (זְרוּע שְׂמַאלִית))
25 בְּמַדְרִיגַת קֹדֵשׁ, דְּקֹדֵשׁ הִיא
26 מְלָה בְּגַרְמִיָּה נֶאֱמַר בּוֹהַר: "קוֹדֵשׁ
27 מְלָה בְּגַרְמֵי הוּא. מֵאֵי קוֹדֵשׁ, שְׁלִימוֹת
28 דְּכָל, דְּכָל, דְּאִקְרִי חֻכְמָה עֲלֵהָ. וְאִף עַל גַּב
29 דְּאִיהוּ סֵטֶר טְמִירָא, וְאִקְרִי קוֹדֵשׁ, מִתְּמַן
30 אֲתַפְשֵׁט פִּישִׁטוּ דְּלַתָּא, וְאִקְרִי קְדוּשָׁה"
31 (קוֹדֵשׁ הוּא מִילָה [=עֲנִיין] בְּפִנֵּי עֲצָמָה.
32 וּמֵהוּ קוֹדֵשׁ, שְׁלִימוֹת הַכּוֹל, הַנִּקְרָא
33 חֻכְמָה עֲלִיּוֹנָה וְאִף עַל פִּי שְׁהוּא צַד
34 נַעֲלָם, וְנִקְרָא קוֹדֵשׁ, מִשָּׁם מִתְּפַשְׁט
35 הַפְּשִׁיטוֹת לְמַטָּה וְנִקְרָאת קְדוּשָׁה].

ביאור בדרך אפשר

1 נִקְרָאת קוֹדֵשׁ], הִנֵּה עַל־יְדֵי־זָה עַל־יְדֵי הַעֲלָת הַמִּדּוֹת לְבַחֲיַנַּת חֻכְמָה
2 פּוֹעֲלִים שִׁיְהִי וְכָרְכוּ אֶת הַיְוֵי, לְהַמְשִׁיךְ תּוֹסֶפֶת אֹר וְגִלּוֹי
3 בְּשֵׁם הַיְוֵי דְלַתָּא הַתְּחַתּוֹן, כְּמִבּוּאֵר בַּחֲסִידוֹת בְּהַרְחֵבָה שְׁבַשֵּׁם הַיְוֵי יֵשׁ
4 שְׁתֵּי דְרָגוֹת (כְּלָלוֹת) "הַיְוֵי דְלַעֲלֵא" (הַעֲלִיּוֹן) וְ"הַיְוֵי דְלַתָּא" (הַתְּחַתּוֹן),
5 וְהַעֲלָת הַמִּדּוֹת ("שָׂאוּ יְדִיכֶם")
6 גּוֹרֵמַת תּוֹסֶפֶת בְּרַכָּה, הִינֵנו תּוֹסֶפֶת אֹר
7 וְגִלּוֹי בִ"הַיְוֵי דְלַתָּא" ("וּבְרַכּוּ אֶת
8 הַיְוֵי") וְכַפִּי שְׁמִבְּאֵר בְּסִיּוּם
9 הַמֵּאֲמָר, שְׁבָרְכוּ אֶת הַיְוֵי
10 הִנֵנו שְׁיִהְיֶה גִלּוֹי שֵׁם הַיְוֵי
11 בְּעוֹלָם, שְׁעַל־יְדֵי־זָה עַל יְדֵי
12 שֵׁם הַיְוֵי מֵאֵר וּמִתְגַּלָּה בְּעוֹלָם
13 נִמְשָׁךְ תּוֹסֶפֶת אֹר בְּשֵׁם הַיְוֵי.
14 וַיֵּשׁ לְזִמְרָה בְּדִרְךָ אֶפְשָׁר, שְׁזָהוּ
15 הַמִּבּוּאֵר בְּמֵאֵמֶר שְׁגִלּוֹי שֵׁם הַיְוֵי
16 בְּעוֹלָם גַּרְם תּוֹסֶפֶת אֹר בְּשֵׁם הַיְוֵי הוּא
17 עַל־דִּרְךָ מָה שְׁפָתוֹב וְאָמַת
18 הַיְוֵי לְעוֹלָם, הִנֵנו שְׁעַל־יְדֵי
19 הַמְּשָׁכָה וְהַגִּלּוֹי שֶׁל שֵׁם הַיְוֵי
20 לְעוֹלָם, נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה אָמַת
21 הַיְוֵי, שְׁזָהוּ עֲנִין הַיְוֵי
22 דְלַעֲלֵא, הַדְּרָגָה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁל שֵׁם
23 הַיְוֵי שְׁזָהוּ תּוֹסֶפֶת אֹר בְּשֵׁם
24 הַיְוֵי דְלַתָּא כִּי כֹאשֶׁר יֵשׁ הָאָרֶה
25 וְגִלּוֹי מִ"הַיְוֵי דְלַעֲלֵא" הָאֹר מֵאֵר
26 בִ"הַיְוֵי דְלַתָּא" וַיֵּשׁ בּו תּוֹסֶפֶת אֹר,
27 וְאֵז יְבָרְכֶךָ הַיְוֵי דְלַעֲלֵא,
28 כְּלוּמֹר זּוֹכִים לְבְרַכָּה מִמְּקוֹר עֲלִיּוֹן,
29 הַדְּרָגָה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁל שֵׁם הַיְוֵי
30 וְהַבְּרָכָה הִיא "מִצִּיּוֹן", שְׁהִיא [וּבְסִיּוּם הַמֵּאֲמָר:
31 שְׁמִתְגַּלָּה] נְקוּדַת הַנְּשָׁמָה (בְּחִינַת יְחִידָה), אֲשֶׁר
32 אֵז תּוֹשְׁלָם הַכּוֹנֵנָה הָאֲמִיתִית ד' עוֹשָׂה שְׁמִים
33 וְאָרְצָן כּוֹ [וּבְסִיּוּם הַמֵּאֲמָר: וְנִשְׁלָם עַל־יְדוֹ
34 הַכּוֹנֵנָה הַעֲלִיּוֹנָה שְׁיִהְיֶה גִלּוֹי אֹר בְּעוֹלָם].
35 מְדַרְגָּה כָּל כֵּךְ נַעֲלִית תּוֹשְׁלָם הַכּוֹנֵנָה הָאֲמִיתִית ד' עוֹשָׂה שְׁמִים
36 וְאָרְצָן כּוֹ וְחֻכְלִית הַבְּרִיאָה תְּחַמְמֵשׁ [וּבְסִיּוּם הַמֵּאֲמָר: וְנִשְׁלָם
37 עַל־יְדוֹ הַכּוֹנֵנָה הַעֲלִיּוֹנָה שְׁבַכְשִׁבִּילָה נִבְרָאוּ הַשְּׁמִים וְהָאָרֶץ שְׁיִהְיֶה
38 גִלּוֹי אֹר אֱלוֹקֵי בְּעוֹלָם לְמִרּוֹת שְׁהוּא עוֹלָם מִלְּשׁוֹן הָעֵלָם וְהַסֵּטֶר
39 וּבְרִיאָתוֹ הִיא בְּאוֹפֵן שְׁהָאֹר הָאֱלוֹקֵי לֹא נִרְאָה בּו בְּגִלּוֹי].

(11) תהלים קלד, ג. (12) נשא ו, כד ואילך. (13) זח"ג צד, ב. (14) ראה תו"א מקץ מ, ד. ובכ"מ. (15) תהלים קיז, א. (16) ראה המשך תרס"ו (בהוצאה החדשה) ע' רצא ואילך. (17) ברשימה נוספת: שבכדי שיומשך הוי' דלתתא למטה, צ"ל תוס' אור בהוי' דלתתא מהוי' דלעילא, ועי"ז נמשך הוי' דלתתא למטה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וַיֵּשׁ לְבָאֵר תְּחִילָה הֶעֱנֵן דָּשֵׁם הַרְוֵי, שְׁעַל־זֶה נֶאֱמָר
 2 בפסוק הנזכר, שאו ידיכם קודש, ועל-ידי-זה, וּבְרַכּוּ אֶת הַרְוֵי ולאחר
 3 הקדמת ביאור עניינו של שם ה'וי' יובן יותר מהו ענין "וברכו את הוי", היינו
 4 גשורים תוספת אור בשם הוי', כמבואר לעיל.
 5 וְהֶעֱנֵן בּוֹזָה, דְּהִנֵּה יָדוּעַ שֵׁישׁ
 6 ב' אֹפְנֵי הַנְּהָגָה, שתי צורות בהן
 7 הקדוש-ברוך-הוא מנהיג את העולם
 8 הַנְּהָגָה טְבָעִית, לפי דרכי הטבע
 9 שְׁהִיא מְצַד שֵׁם אֱלֹקִים,
 10 בְּגִימְטְרִיאָה הַטְּבַע באופן השכוח
 11 והאור האלוקי לא נראה בכריאה בגלוי
 12 כי הוא חוזר ונשנה וקיים כל הזמן
 13 ומתרגלים אליו. וְהַנְּהָגָה נְסִית,
 14 בניסים על-טבעיים ואיננו רגילים
 15 להנהגה זו כך שהאלוקות נראית
 16 וניכרת בכריאה שְׁהִיא הַנְּהָגָה זו
 17 העל-טבעית מְצַד שֵׁם הַרְוֵי,
 18 מְלִשׁוֹן הִיָּה הָיָה וְהִיָּה
 19 בְּאֶחָד, והחייבו בין עבר, הווה
 20 ועתיד הוא ענין על-טבעי לְמַעְלָה
 21 מְעֵנֵן הַזְּמַן (גְּדַר הָעוֹלָם שכן
 22 הגדרים של הזמן, וכן המקום, הם מה
 23 עושים את העולם לעולם מוגדר
 24 בגדרים והגבלות). וּבּוֹזָה האמור
 25 לעיל ששם הוי' הוא השם המבטא את
 26 ההנהגה האלוקית העל-טבעית לא
 27 מתייחס רק לדרגות הגבוהות והנעלות
 28 של שם הוי' אלא בזה נִקְלָל גַּם
 29 שֵׁם הַרְוֵי דְלִתְמָא (שְׁגַם הוּא
 30 עם היותו בחינה תחתונה בשם הוי'
 31 נִקְרָא הַרְוֵי, מְלִשׁוֹן הִיָּה הָיָה
 32 וְהִיָּה, ואם כן גם הוא מבטא הנהגה
 33 על-טבעית, למעלה מהגבלות העולם),
 34 דִּישׁ לֹמַר שְׁזָהוּ עניין זה שגם שם הוי' דלתתא הוא למעלה מהגבלות
 35 העולם הוא מַה שְׁנִמְשָׁךְ מִשֵּׁם הַרְוֵי (הַנְּהָגָה נְסִית) בְּשֵׁם
 36 אֱלֹקִים (הַנְּהָגָה טְבָעִית), כלומר, העובדה שגם הבחינה התחתונה
 37 בשם הוי' היא למעלה מהעולם באה לידי ביטוי גם בכך שבסופו של התהליך
 38 שם הוי' שלמעלה מהעולם בא לידי ביטוי גם בענייני העולם עצמם כך שגם
 39 בהנהגה הטבעית עצמה יש הארה והתגלות של ההנהגה העל-טבעית, והנס
 40 מקבל ביטוי בטבע גופא על-דִּרְךָ מְאָמַר רְבוּתֵינוּ וְלֹא במדרש

בְּתַחֲלִילָה עָלָה בְּמַחְשָׁבָה העליונה של הקדוש ברוך הוא לְבְרֹא אֶת
 הָעוֹלָם הוּזָה הגשמי בְּמִדַּת הַדִּין, שְׁנֶאֱמַר בְּרֵאשִׁית בְּרָא
 אֱלֹקִים, ושם "אלוקים" הוא מידת הדין רָאָה הקדוש-ברוך-הוא שְׁאִין
 הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם כי מידת הדין היא תקיפה ומענישה, שְׁתַּף עֲמוֹ מִדַּת
 הַרְחָמִים, שְׁנֶאֱמַר בְּיוֹם עֲשׂוֹת
 הַרְוֵי אֱלֹקִים אֶרְצָן וְשָׁמַיִם,
 וכיוון שהפסוק מזכיר גם שם הוי' ושם
 אלוקים הרי זה שיתוף של רחמים (שם
 הוי') ודין (שם אלקים) ביחד, וכך מצד
 אחד מידת הדין משפיעה בעולם,
 ובפנימיות הדברים הכוונה שיש העלם
 והסתר וצמצום על האור האלוקי כך
 שיכול להיכרא ולהתקיים עולם מוגבל,
 ומצד שני יש בעולם הארה של שם
 הוי', מידת הרחמים, שהיא למעלה
 מהגבלות וּכְמַבּוֹאֵר בְּשַׁעַר
 הַיְחִידוּ וְהָאֱמוּנָה' שבספר התניא
 בְּעֵנֵן שְׁתַּף עֲמוֹ מִדַּת
 הַרְחָמִים, שְׁהוּא ששיתוף זה
 עֵנֵן הַתְּגִלוֹת אֱלֹקוֹת בתוך
 העולם הגשמי המרוד והמוגבל בא
 לידי ביטוי לעין כל על-יְדֵי
 צְדִיקִים וְאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים
 שְׁבִתוֹרָה שהם עניינים על-טבעיים
 בתוך העולם המוגבל.
 וּבְכִלְלוֹת עֵנֵן הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת
 הַרְוֵי זֶה ההבדל בין האלוקות כפי
 שהיא למעלה מהעולם ובין האלוקות
 כפי שנתלכשה בתוך גודרי העולם הוא
 כְּלָלוֹת הַחִילּוּק ההבדל שְׁבִין
 מִצּוֹת לַתּוֹרָה, שְׁבִימְצוֹת יֵשׁ
 מִהֵן שְׁתּוֹלוֹת בְּזִמְן וּמְקוֹם,
 בעוד שחלק מהמצוות נוהגות בכל זמן
 ובכל מקום יש מצוות שיש להם זמן קבוע (כמו מצה בפסח, ארבעת המינים
 בסוכות וכד') ויש מצוות שיש להם מקום קבוע (כמו מצוות שנוהגות רק
 בארץ ישראל או רק בבית המקדש וכד') מַה-שְּׂאִין-בֵּין הַתּוֹרָה הִיא
 לְמַעְלָה מְזִמְן וּמְקוֹם, והיא לא מוגדרת ולא מוגבלת בגדרי הזמן
 והמקום אלא אפשר ללמוד כל דבר בתורה בכל זמן ובכל מקום כְּמֶאֱמָר
 רְבוּתֵינוּ וְלֹא כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה ולומד את הלכות התקירה
 של קרבן עולה בתורה כְּאִילוֹ הַקְּרִיב עוֹלָה, גַּם אִם אֵינוּ כְּהֵן,
 וּבְכִלְלוֹת עֵנֵן הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת הַרְוֵי זֶה כְּלָלוֹת
 הַחִילּוּק שְׁבִין מִצּוֹת לַתּוֹרָה, שְׁבִימְצוֹת יֵשׁ מִהֵן
 שְׁתּוֹלוֹת בְּזִמְן וּמְקוֹם, כְּמֶאֱמָר רְבוּתֵינוּ וְלֹא כָּל
 הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה כְּאִילוֹ הַקְּרִיב עוֹלָה, גַּם אִם
 אֵינוּ כְּהֵן, וְנִמְצָא בְּחִזֵּן לְאֶרְצָן כו'.²⁶ וּבְכִלְלוֹת

18) ראה סה"מ תרע"ח ע' פו ואילך. תרח"ץ ע' קסב ואילך. ד"ה פתח אליהו תשט"ו (תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו ע' ק ואילך). 19) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ראשית חכמה שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א. א. קפט, א. שח, ב. תניא שעהיוה"א רפ"ו. לקו"ת פ' ראה כב, סע"ב ואילך. 20) זח"ג רזו, סע"ב (ברע"מ). פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעהיוה"א פ"ז (פכ, א). 21) פרש"י בראשית א, א (ד"ה ברא אלקים). וראה פסיקתא רבתי פרשה מ (בחוורד השביעי), ב. 22) בראשית שם. 23) שם ב, ד. 24) רפ"ה. 25) ראה מנחות קי, א. בחיי ס"פ ויקהל. צו ז, לז. שו"ע אדה"ז או"ח מהד"ת ס"א ס"ט. 26) ראה לקו"ת במדבר יג, א.

ביאור בדרך אפשר

1 וְנִמְצָא בַחוּץ לְאָרְץ כּוֹ' כלומר, שהאיש והמקום הם כאלה שאין להם
2 אפשרות מעשית להקריב קרבן עולה, גם אז הלימוד של הנושא בתורה נחשב
3 כאילו הקריב, כי התורה היא למעלה מגדרי הזמן והמקום.
4 וּבְכָל־לַיְלָה הָעֲבוּדָה בעבודת ה' באופן כללי הֲרִי זָה ההבדל האמור
5 בין הנהגה טבעית להנהגה ניסית על-
6 טבעית, הוא החילוק ההבדל שִׁבִין
7 הָעֲבוּדָה ד' כָּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל
8 נַפְשְׁךָ, שְׁהִיא עֲבוּדָה שְׁעַל-
9 פִּי טַעַם וְדַעַת (בְּדוּגְמַת
10 הַנְּהִיגָה טַבְעִית), לְעֲבוּדָה
11 ד' כָּכָל מְאֹדְךָ²⁷ (בְּדוּגְמַת
12 הַנְּהִיגָה נִסִּית) נאמר בתורה
13 בפרשת 'שמע ישראל' 'ואהבת את ה'
14 אלוך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל
15 מאורך', ולעניינו – אהבת ה' 'בכל
16 לבבך ובכל נפשך' היא דרגה נעלית
17 וחשובה אבל היא עדיין ברמה
18 המחויבת גם לפי השכל וההיגיון (וגם
19 נובעת כתוצאה מהתבוננות שכלית)
20 ולכן היא נחשבת עבודת ה' על-פי
21 טעם ודעת (וכיוון שכך, היא דומה
22 להתגלות אלוקית בעולם בצורה
23 מוגבלת ומצומצמת כפי שהדבר בא
24 לידי ביטוי בהנהגת העולם לפי דרכי
25 הטבע), ואילו אהבת ה' 'בכל מאורך',
26 מלשון 'מאוד', היינו מעבר למוכן
27 ומעבר לרגיל, היא אהבה על-שכלית
28 בדרגה שהשכל האנושי המוגבל לא
29 מסוגל לעורר (והיא דומה להתגלות
30 האלוקית כפי שהיא באה לידי ביטוי בהנהגה ניסית שלמעלה מגדרי הטבע).
31 וְעַל-זֶה על גילוי אלוקות בעולם בדרגה שלמעלה ממדידה והגבלה נֶאֱמַר
32 וּבְרַכּוּ אֶת הוֹי', שְׁזָהוּ כְּלֹלוֹת עֲנִין הָעֲבוּדָה, המטרה והכוונה
33 הכללית של עבודת ה' של האדם בעולם הזה היא לְפַעוֹל שְׁיִהְיֶה גִילּוֹי
34 שֵׁם הוֹי' שלמעלה מגדרים והגבלות בְּעוֹלָם המוגדר והמוגבל, וְהִנְנוּ
35 שְׁהָעוֹלָם מִצַּד עֲצָמוֹ מִטְבַּעוֹ, כפי שנברא הוא מִשֵּׁם אֱלֹקִים
36 (בְּגִימְטְרִיא הַטְּבַע, פִּנ"ל) שְׁמַעְלִים וּמִסְתִּיר עַל שֵׁם הוֹי',
37 כפי שנרמז בפרק 'כי שמש ומגן ה' אלוקים', היינו שהיחס בין שם הוי'
38 לשם אלוקים נמשל ליחס שבין השמש למגן/ וכיסוי שמסתיר על השמש וכך
39 שם אלוקים מסתיר ומעלים על שם הוי' (כמבואר בהרחבה ב'שער היחוד
40 והאמונה' שבספר התניא) וְזָהוּ שְׁעוֹלָם' הוא מְלִשׁוֹן הָעֵלָם
41 (וְהִסְתָּר), שְׁמַעְלִים וּמִסְתִּיר עַל אֱלֹקוֹת, עצם המציאות של עולם
42 גשמי שנראה כמציאות עצמאית ובעיני בשר גשמיות לא רואים בו שלאמתו
43 של דבר כל קיומו וחיותו היא האלוקות, היא העלם והסתור על האלוקות,

ביאור בדרך אפשר

44 וְהָעֲבוּדָה של האדם בעולם היא לְבַרֵּר אֶת נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה
45 שְׁנִפְּלוּ בְּעִנְיֵי הָעוֹלָם, להפריד אותם מתוך הגשמיות והיפך הקדושה
46 (בעניין 'נפילת' הניצוצות מבואר בקבלה וחסידות שבעולם ה'תורה' הרוחני
47 היו 'אורות מרובים בכלים מועטים' והכלים המעטים לא יכלו להכיל ולקלוט
48 את האורות המרובים, לכן הייתה
49 'שכירת הכלים' וניצוצות רבים 'נפלו'
50 למטה מעולם התהוה, חלקם לעולמות
51 אצילות' בריאה יצירה עשייה
52 שבקדושה וחלקם 'נפלו' למטה יותר,
53 לקליפות וסטרואחרא וצריך 'לברר'
54 אותם, היינו להפריד את הטוב מהרע)
55 וּלְהַעֲלוֹתָם לְמִקְוָם וּשְׂרָשָׁם
56 כּוֹ' העליון באלוקות, שְׁעַל-יְדֵי-
57 זָה באמצעות בירור והעלאת ניצוצות
58 הקדושה מְסִירִים אֶת הַהָעֵלָם
59 וְהַהִסְתָּר על האור האלוקי שְׁמַצַּד
60 שֵׁם אֱלֹקִים, וּפּוֹעֲלִים שְׁשֵׁם
61 הוֹי' (דְּלִתְתָּא ברדרגה הנמוכה
62 שלו) יֵאִיר בְּגִילּוֹי לְמִטָּה (ואילו
63 שם הוי' דלעילא יאיר בגלוי לעתיד
64 לבוא, בימות המשיח, כאשר לא יהיה
65 כלל העלם והסתור על אלוקות).
66 (ד וְעַל-יְדֵי-זָה שְׁפּוֹעֲלִים
67 גִילּוֹי שֵׁם הוֹי' בְּעוֹלָם, נַעֲשֶׂה
68 תּוֹסֶפֶת אֹרֶךְ בְּשֵׁם הוֹי' כּוֹ'
69 כנזכר לעיל שזו המשמעות הפנימית
70 של לשון הכתוב 'וברכו את הוי'',
71 היינו לתת ברכה ולגרום תוספת בשם
72 הוי', וזאת על ידי גילוי שם הוי'
73 בעולם, כי כאשר יש התגלות אור משם הוי', הדבר מביא תוספת (ברכה) גם
74 בו עצמו, כפי שהולך ומבאר.
75 וְהָעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה נִתְבָּאָר לְעִיל (בְּמִאָמֶר שְׁלִפְנֵי-זָה המאמר
76 שנאמר לפני המאמר הנוכחי, דיבור-המתחיל 'מי מנה עפר יעקב' שנאמר
77 ב"ב תמוז תשכ"ו ויצא לאור בשנה זו ב'דבר מלכות' עם ביאור בדרך
78 אפשר), שְׁתַּכְלִית הַפְּנוּגָה המטרה שבשביחה נברא העולם היא
79 שְׁתִּהְיֶה עֲבוּדַת הַבִּירוּרִים הביורור וההפרדה בין הקדושה והיפך
80 הקדושה והעלאת ניצוצות הקדושה למעלה לְמִטָּה דְּוָקָא על-ידי שהאדם
81 בא במגע עם ענייני העולם הזה הגשמי ועושה זאת מתוך כוונה לעבוד את
82 ה', שְׁזָהוּ עֲנִין 'עֵפֶר יַעֲקֹב' כמבואר באריכות במאמר הנזכר ש'עפר
83 יעקב' היינו עבודת הביורור וההעלאת של הדברים הכי גשמיים והכי חומריים
84 שבעולם הזה, בחינת 'עפר' והביורור שלהם הוא על ידי ירידת הנשמה למטה
85 מטה להיות בבחינת 'יעקב' לשון עֵקֶב (בשונה מעבודת הביורור שבה
86 מדובר בחלקו השני של הפסוק 'רובע ישראל').

ביאור בדרך אפשר

1 וְזֶהוּ גַם מַה שֶּׁכָּתוּב (בַּקָּאפִיטֵל פְּרָק הַתְּהִילִים שֶׁל בְּעַל
2 הַשְּׂמֵחָה וְהַגְּאוּלָּה שְׁנוּלַד בִּי"ב תְּמוּז ר"מ וְהַחַל מִי"ב תְּמוּז תִּשְׁכִּי"ו
3 הַפְּרָק שְׁלוֹ, בְּהַתָּאם לְמַסְפַּר שְׁנוֹתָי, הוּא פְּרָק פ"ו) אוֹהֵב ה' שְׁעָרֵי
4 צִיּוֹן מִכָּל מִשְׁכְּנֹת יַעֲקֹב, וּפְרָשׁוֹ רְבוּתֵינוּ ז"ל על פְּסוּק זֶה
5 אוֹהֵב ה' שְׁעָרִים הַמְּצוּיָנִים
6 בְּהִלְכָה שֶׁהֵם דּוּקָא נְקָרָאִים "צִיּוֹן"
7 יוֹתֵר מִבְּתֵי פְּנִסִיּוֹת וּבְתֵי
8 מְדַרְשׁוֹת הַנְּקָרָאִים "מִשְׁכְּנוֹת
9 יַעֲקֹב", שְׁתַּחֲלוּק הַהִבְדֵּל בִּינֵיהֶם
10 בֵּין פְּסָקֵי הַלְכוֹת לְלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּכָל
11 הוּא, שְׁלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּבֵית
12 הַמְּדַרְשׁ "בְּתֵי כְּנִסְיֹת וּבְתֵי
13 מְדַרְשׁוֹת" (הַנְּקָרָאִים בְּפִסּוּק "מִשְׁכְּנוֹת
14 יַעֲקֹב") יָכוֹל לְהִיֵּת בְּשִׁלְלָא-
15 וְטָרְיָא (אַרְמִיתָא, מִלּוּלִית: שְׁקָלָא –
16 לְמַדּוּד אַתְּ מְשַׁקְּלֵם שֶׁל הַדְּבָרִים, טְרִיא
17 – לְזוֹרוּק, לְהַשְׁלִיךְ. וְהַמְשַׁמְעוֹת הֵיא)
18 מִשָּׂא וּמָתָן, דִּיּוֹן בְּלִבְדֵּי, לָלֵא
19 מְסַקְנַת הַהִלְכָה לְמַעֲשָׂה. וְגַם
20 בְּאָשֶׁר בְּאִים לְמְסַקְנַת
21 הַהִלְכָה, הָרִי זֶה יָכוֹל לְהִיֵּת
22 בְּאוֹפֶן שְׁ"אַלּוֹ וְאַלּוֹ דְּבָרֵי
23 אֱלֹקִים חַיִּים" חֲכִימֵנוּ ז"ל אִמְרוּ
24 שְׁנֵם כְּאֶשֶׁר קִייַמַת מַחְלוּקַת הַלְכוֹתֵי
25 בֵּין שְׁתֵּי דְעוֹת (בְּעֵיקַר בֵּין תְּנָאִים
26 וְאוּמְרָאִים), הָרִי לְמָרוֹת שֶׁהַלְכָה
27 לְמַעֲשָׂה נִפְסַקַת לְפָנֵי אַחַת הַדְּעוֹת,
28 לְאַמְתּוֹ שֶׁל דְּבַר שְׁתֵּי הַדְּעוֹת מוֹגְדוֹת
29 כִּי"דְּבָרֵי אֱלוֹקִים חַיִּים", וְלִמּוּד עִם
30 מְסַקְנֹת בְּרַמָּה כּוֹ, הֵינּוּ שֶׁל שְׁתֵּי
31 דְעוֹת, לְלֵא הַכְרַעָה כְּמִי נִפְסַקַת הַהִלְכָה
32 בְּפוֹעֵל, הוּא עַדִּין בְּבַחֲנֵית מִשָּׂא וּמָתָן
33 דִּיּוֹן. מַה-שְּׂאִין-פֶּן "שְׁעָרִים
34 הַמְּצוּיָנִים בְּהִלְכָה", הוּא
35 עַנְיָן הַפְּסָקִי-דִין וְהַהִלְכָה
36 לְמַעֲשָׂה בְּפוֹעֵל, וְכַמְּבֹאֵר
37 בְּהִמְשָׁף קְבוּצַת מְאִמְרִים הַבָּאִים כִּי"הַמְשָׁף" אַחַד וְחַחֲלַתֵּם הִיא בְּשַׁנַּת
38 תְּרַס"ו שֶׁם מְבֹאֵר בְּהַרְחֵבָה לְגַבִּי הַמַּעֲלָה הַמִּיּוֹחֶדֶת שְׁבִלִימוּד כִּדִּי לְפִסּוּק
39 הַלְכָה לְמַעֲשָׂה שְׁזָהוּ בְּאָשֶׁר הִלְיִמוּד הוּא בְּיִרְאַת שְׁמַיִם,
40 כְּמִאֲמַר חֲכִימֵנוּ ז"ל "וְהַ" עֲמוּ שֶׁהַלְכָה כְּמוֹתוֹ", הֵינּוּ שְׁכַדִּי לְפִסּוּק הַלְכָה
41 לְמַעֲשָׂה כְּרֹאֵי לֹא דִי בְּעִיּוֹן בְּדַבֵּר כְּרֹאֵי בְּכוּחַ הַשְׁכַּל אֵלֵא יֵשׁ צוּרָן בִּירְאַת
42 שְׁמַיִם שְׁהִיא אֲמַצְעֵי לַכֵּךְ שְׁפוּסַק הַהִלְכָה יִזְכֵּה לְסִיעֵיַתָּא דְשְׁמַיא וּמָתָן
43 מְסִירָה וְנִתְיָנָה כּוֹ' וּבְנוֹסָף לַכֵּךְ הַמַּעֲיִין כִּדִּי לְהַגִּיעַ לְמַסְקָנָה שֶׁל פְּסַק

ביאור בדרך אפשר

44 הַלְכָה לְמַעֲשָׂה צָרִיךְ לְבַטֵּל אַתְּ תַחוּשַׁת הַיְשׁוּת הַעֲצִמִית וְלַהֲתַמְסַר לְמַטְרָה
45 לְזַכּוֹת לְכַנֵּן לְאַמִּיתְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, לְכוּא לְמַסְקָנָה הַנְּכוּנָה וְהַאֲמִיתִית
46 לְפִי הַתּוֹרָה בִּידְעוּ שְׁזָהוּ עַנְיָן שְׁנוֹגַע לְמַעֲשָׂה בְּפוֹעֵל כֵּךְ שְׁטַעוֹת
47 עֲלוּלָה לְהִיֵּית דְּבַר חֲמוּר מְאֹד (בְּשׁוֹנָה מְטַעוֹת בְּהַבְנַת סוּגִיא לְלֵא הַשְּׁלֻכּוֹת
48 עַל פְּסִיקָה בְּפוֹעֵל).
49 וְטַעַם הַדְּבָר, הַסִּבָּה הַפְּנִימִית לַכֵּךְ
50 שְׁדוּקָא בְּלִימוּד הַתּוֹרָה כִּדִּי לְפִסּוּק
51 הַלְכָה לְמַעֲשָׂה הָאֲדָם נִרְדַּשׁ לְכָל
52 הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִים הִיא לְפִי
53 שְׁהַעֲבוּדָה עֲבוּרַת ה' שֶׁל הָאֲדָם
54 בְּמַעֲשָׂה בְּפוֹעֵל דּוּקָא בְּעַנְיָן
55 הַבִּירוּרִים כּוֹ' שֶׁל הַדְּבָרִים
56 הַגְּשָׁמִיִּים הִיא תְּכָלִית פְּנִינַת
57 הַבְּרִיאָה, וְהַבִּירוּרִים יִכּוּלִים
58 לְהַתְּבַצֵּעַ רַק אַחֲרַי פְּסִיקַת הַלְכָה
59 בְּרוּרָה הָאֵם הַדְּבַר אֵשִׁיתוּ בָּאִים בְּמַגַּע
60 הוּא מוֹתֵר אוֹ אֲסוּר, כִּשֶׁר אוֹ טְרָף,
61 וּבְהַתָּאם לְפַסַּק הַהִלְכָה כֵּךְ הוּא הַבִּירוּר
62 שְׁלוֹ, בְּדַבֵּר מוֹתֵר עַל יְדֵי הַשִּׁמּוּשׁ בּוֹ
63 וּבְדַבֵּר אֲסוּר עַל יְדֵי דְחִיּוּתוֹ (כְּמוֹסְבֵּר
64 בְּהַרְחֵבָה בְּמִאֲמַר דִּיבּוּר-הַמְּתַחֵל מִי
65 מִנָּה עֲפֵר יַעֲקֹב הַנּוֹכַר לְעִיל)
66 כְּמִאֲמַר רְבוּתֵינוּ ז"ל מֵאִי
67 דְּכְתִיב מִהוּ שְׁכָתוּב וְיִהִי עֲרָב
68 וְיִהִי בְּקֹר יוֹם הַשְּׁשִׁי, ה"א
69 יְתִירָה לְמָה לִי, לְשֵׁם מַה יֵּשׁ
70 צוּרָךְ בְּה"א יִתְרָה בְּמִילָה "הַשִּׁישִׁי"
71 וְלִמָּה לֹא נִאֲמַר "יוֹם שִׁישִׁי" כְּמוֹ "יוֹם
72 רֵאשׁוֹן, יוֹם שְׁנִי" וְכַךְ הֵלֵא, אֵלֵא
73 מְלַמֵּד מְכַאֵן אֲנוּ לְמַדִּים שְׁהִתְנָה
74 הַקֶּבֶ"ה עִם מַעֲשָׂה בְּרֵאשִׁית
75 הַנְּבִרָאִים שְׁנַבְרָאוּ בִימֵי בְּרֵאשִׁית
76 וְאַמַּר לָהֶם, שְׁכֵל קִיּוּמֵם הוּא עַל
77 תְּנִיאִ אֵם יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים
78 הַתּוֹרָה אֲתֵם מִתְקַיְמִין כּוֹ'
79 וְלֵאל הַתּוֹרָה אֵין קִיּוּם לְעוֹלָם
80 (וְהֵינּוּ, וְדַבֵּר זֶה נִרְמַז בְּכַתוּב "יוֹם הַשִּׁישִׁי" כִּיּוֹן שְׁ"וְיִהִי עֲרָב וְיִהִי
81 בְּקֹר" שֶׁל גְּמַר בְּרֵאשִׁית סִיּוּם כָּל הַבְּרִיאָה תְּלוּי בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי,
82 בְּה"א הַיִּדִיעָה הַשְּׁשִׁי הַמִּיּוֹחֵד וַיְדוּע בְּמַקּוֹם אַחֲרַי, וְהוּא שְׁשִׁי
83 בְּסִיּוֹן, שְׁנִיתְנָה בּוֹ תּוֹרָה), וְלִכְאוּרָה, יֵשׁ מְקוּם לְשִׂאוֹל עַל כֵּךְ
84 שְׁכֵל הַבְּרִיאָה תְּלוּיָה וּמוֹתְעִית בְּמַתָּן תּוֹרָה עַל יְדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מְדוּעַ זֶה כֵּךְ
85 הָרִי גַם קוֹדֵם מִתְּנִי-תּוֹרָה הִיָּה אֲבָרְהָם זָקֵן וַיּוֹשֵׁב בִּישְׁבָּה,
86 וְכֵן יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, וּמִיָּמֵיהֶן שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לֹא פְּרָשָׂה יִשְׁבָּה

(30) תהלים פז, ב. (31) ברכות ח, א. (32) עירובין יג, ב. (33) ע' תקטו ואילך. ס"ע תקנג ואילך. (34) שבת פח, א (ובפרש"י).
(35) בראשית א, לא.

ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב

ביאור בדרך אפשר

1 **מָהֶם כו'** כל ימי חייהם של האבות אברהם יצחק ויעקב לא היה זמן שבו
2 היה הפסק בקיומה של ישיבה שבה עסקו בלימוד התורה, ואם כן מה בכלל
3 החידוש המיוחד של מתן תורה בהר סיני?

4 **אך ביאור הַעֲנֵן הוּא, שְׂאֵצֶל הָאֲבוֹת הַיְתֵה הַתּוֹרָה עֲבוּדָה**
5 **וְרוּחָנִית,** וגם העיסוק שלהם בקיום
6 מצוות התורה היה בעיקר דבר רוחני,
7 כמבואר בתורת החסידות שדווקא
8 במתן תורה ניתן הכוח להחזיר קדושה
9 בעולם הגשמי ולקדש חפצים גשמיים,
10 ואילו לימוד התורה וקיום המצוות של
11 האבות היה דבר רוחני ללא השפעה
12 פנימית על העולם **וְאֵילוּ בְּמַתַּן**
13 **תּוֹרָה נִתְחַדֵּשׁ שְׂתִיחָהּ פְּעוּלַת**
14 **הַתּוֹרָה בְּגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם**
15 **דְּנִקְא וקדושת התורה והמצוות**
16 **תְּחַדְּרוּ בְּתוֹכֵי עוֹלָם הַגִּשְׁמִי, שְׂזוּהִי**
17 **תְּכִלִּית פִּנְיַת הַבְּרִיאָה** הכוונה
18 **והמטרה העיקרית של בריאת העולם**
19 **היא כדי שהקדושה והאלוקות תחדור**
20 **ותפעל ותתגלה בתוך העולם הגשמי**
21 **עצמו. וְכִיּוֹן שְׂתִכְלִית הַפְּנוּנָה**
22 **היא עבודת הבירורים של**
23 **הגשמיות שבה יש ניצוצות קדושה כפי**
24 **ש'נפלו' וירדו לְמַטָּה בעולם הזה**
25 **הגשמי דְּנִקְא, לְכֵן נַעֲשֶׂה עַל-**
26 **יְדֵיזָה עֵילוּי וְהוֹסְפָה כו',**

27 **כלומר, מטרת הבריאה היא שהאור**
28 **האלוקי יאיר למטה, וכאשר המטרה**
29 **הזו מושגת ואכן יש אור אלוקי למטה,**
30 **הרי כתוצאה מכך נפעלת כביכול,**
31 **תוספת מעלה ויתרון באלוקות, כאמור**
32 **לעיל שהארת שם הוי' בעולם גורמת**
33 **תוספת ועילוי בשם הוי' ('וברכו את**
34 **הוי') 'וּכְמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל**

35 **לֹא גָלוּ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא כְּדֵי שִׂיתוּסְפוּ עֲלֵיהֶם גְּרִים,** לפי פשוטו
36 **כוונת דברי חכמינו ז"ל היא שעם ישראל גלה מארצו והתפורר בין אומות**
37 **העולם כדי שברוך זו יהיו גרים מאומות העולם, ולפי פנימיות הדברים 'גרים'**
38 **הם ניצוצות הקדושה שנפלו והתפוררו בעולם וחלקם 'נפלו' גם בין הגויים,**
39 **וכאשר בני ישראל מגיעים למקומות הגויים וגם שם הם מבררים ניצוצות**
40 **ומעלים אותם לקדושה הרי הם ממלאים ומיישמים את כוונת הבריאה וְעַד**
41 **שְׂפוּעֵלִים שְׁגֵם 'עַפְר יַעֲקֹב' יְהִיָּה בְּאוֹפֵן שְׂלַמְעֵלָה**
42 **מ'מִּסְפָּר' ('מי מְנָה עֵפֶר יַעֲקֹב').** כפי שמוסבר במאמר הקודם
43 **(דבור המתחיל 'מי מנה עפר יעקב'), משמעות הדברים היא: "עפר יעקב"**

ביאור בדרך אפשר

44 היא דרגה נמוכה ביחס ל"רובע ישראל" ובכל זאת הכתוב אומר על כך "מי
45 מנה" - מי יוכל למנות, היינו שגם "יעקב" הוא למעלה ממספר, כי מאחר
46 שהעבודה לברר את העפר ולהעלות החומרות של העולם הזה לקדושה היא
47 על ידי התורה והמצוות שלמעלה מהגבלות העולם, הרי זה פועל שגם "עפר
48 יעקב" יהיה למעלה מגבולות המספר
49 ("מי מנה"), ועוד מבואר שם שזו
50 הארה של בלי גבול בתוך הגבול (על-
51 דרך המבואר בחסידות על הפסוק
52 "והיה מספר בני ישראל כחול הים
53 (עפר) אשר לא ימד ולא יספר"
54 שהחיבור בין "מספר" ו"לא יספר"
55 מלמד על החדרת הבל-גבול בתוך
56 הגבול עצמו).

57 **(ה) אָמְנָם כְּדֵי שִׂהֲעֲבוּדָה**
58 **בְּעֲנֵן הַבִּירוּרִים של ניצוצות**
59 **הקדושה שנפלו בגשמיות וְהַמְשַׁכַּת**
60 **הָאוֹר האלוקי העליון של שם הוי'**
61 **לְמַטָּה (שְׂזוּהוּ עֲנֵן וּבְרַכּוּ אֶת**
62 **הַנֵּץ' להמשיך ולגלות את האור של**
63 **הוי' ולפעול תוספת ברכה בשם הוי')**
64 **תְּהִיָּה כְּדָבְעִי, ואכן תפעל את**
65 **פעולתה, צְרִיף לְהִיּוֹת תְּחִילָה**
66 **כהכנה והקדמה לעבודה זו הַעֲנֵן**
67 **דְּ"שָׂאוּ יְדֵיכֶם קוֹדֵשׁ", שְׂזוּהוּ**
68 **התוכן הפנימי של עבודה זו, "שאו**
69 **ידיכם" הוא עֲנֵן נְטִילַת יְדֵים**
70 **כו'. וְעֲנֵנוּ בְּעֲבוּדָה, משמעות**
71 **הדברים בעבודה הרוחנית היא**
72 **שְׂנִידִים מוֹרָה על פְּלִלוֹת עֲנֵן**
73 **הַמַּעֲשֶׂה פְּפוּעֵל שְׂעִיקְרוּ עַל-**
74 **יְדֵי הַיְדִים, וְעֲנֵן נְטִילַת יְדֵים**
75 **הוא שְׂהַמַּעֲשֶׂה יְהִיָּה בְּאוֹפֵן**
76 **שֶׁל טְהָרָה כו' בדיים נקיות.**
77 **וּלְדוּגְמָא, שְׂלֹא יְהִיָּה בְּאוֹפֵן**

78 **כמו קיום מצווה בדבר גנוב או גזול**
79 **וְכִיּוֹצֵא בְּהָ, שזוהו מעשה שמצד מצווה אבל לא בנקיות**
80 **ובטהרה ולכן הוא מאבד מערכו והשיבותו וּכְמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל**
81 **בְּנוֹגַע לְתַלְמִיד-חֵקֶם, שמאחר והוא לומד תורה ומכבדים אותו על כך**
82 **שהוא לומד תורה ה', עליו להזהר במיוחד שְׂלֹא יְהִיָּה בְּמַעֲמַד וּמַצָּב**
83 **דְּסָנוּ שׁוּמְעָנִיה (שִׂיוֹצֵאֵין עֲלֵיו שְׂמוּעוֹת רְעוּת), וְדִקְא אֶז**
84 **כאשר לא רק המעשה עצמו הוא כראוי אלא העשייה היא מתוך נקיות וטהרה**
85 **נַעֲשִׂית הַמַּצָּוָה בְּשִׁלְיִמוּתָהּ, וכשהמצווה נעשית בשלימות, גם**
86 **התוצאות הן כפי המצופה וּפּוּעֵלַת הַעֲנֵן דְּכְרַכּוּ אֶת הַנֵּץ' כו'.**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיֵּשׁ לֹמֶר, שְׁזָהוּ הָאִמּוֹר לְעִיל שֶׁהִמְשַׁכְתָּ וְהַתְּגַלְתָּ שֶׁם הוּי" (וברכו את
 2 הוּי") מוֹתֵינִי ב"שֵׁאוּ יֵדִיכֶם קוֹדֶשׁ", קִיּוֹם הַמְּצוּוֹת בְּטַהֲרָה וּבִנְקִיּוֹת הוּא
 3 הַטַּעַם לְכֹף שְׁלִפְנֵי הַמַּאֲמָר דְּבוּר־הַמִּתְחִיל שְׁאוּ יֵדִיכֶם
 4 קוֹדֶשׁ, אָמַר בְּעַל הַשְּׂמִיחָה וְהַגְּאוּלָּה קוֹדֶם לְכֹן, כַּתוּר הַכְנָה
 5 וְהַקְרָמָה, הַמַּאֲמָר דְּבוּר־
 6 הַמִּתְחִיל בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל
 7 לְחִיבִים טוֹבוֹת,⁹ שְׁבוּ נִתְבָּאֵר
 8 הָעֲנִיָּן דְּאַרְבַּעָה צָרִיכִים
 9 הַהוֹדוֹת, עַל אַרְבַּעַה דְּבָרִים צָרוּךְ
 10 לְהִבְיָא קַרְבָּן תּוֹדָה, וְכִיּוֹם שְׁאִין לֵנוּ
 11 קַרְבְּנוֹת, מוֹדִים לַה' עַל הַדְּבָרִים הַלְלוּ
 12 בְּאִמְרֵיִת בְּרַכַּת הַגּוֹמֵל, וְאֵלֶּה הֵם
 13 הָאֲרַבְּעָה חוּלָּה שְׁנִתְרַפָּא,
 14 וְחִבּוּשׁ אִסוּר שְׁיִצָּא מִבֵּית
 15 הָאֲסוּרִים, יוֹרְדֵי הַיָּם בְּשַׁעֲלוּ
 16 בַחֲזוּהָ לִישְׁבָה, וְהוֹלְכֵי דְרָכִים
 17 בְּשִׁיגִיעוּ לִישׁוֹב, וְסִימְנָךְ, סִימֵן
 18 כְּדִי לְדַעַת מִי הֵם הָאֲרַבְּעָה הוּא נֹסַח
 19 הַתְּפִילָּה וְכָל הַחַיִּי"ם, "חַיִּים"
 20 רֵאשִׁי תִּיבּוֹת חוּלָּה יִסּוּרִים יָם
 21 מְדָבָר, וְעַל אַרְבַּעַתֶּם נֹאמַר יוֹדוּךְ
 22 סֵלָה!⁴¹ שְׁעִלֵיהֶם הַהוֹדוֹת לַה',
 23 וּמְבָאֵר הַרְבִּי בְּעַל הַגְּאוּלָּה בְּאוֹתוֹ
 24 מֵאִמַר חֲסִידוֹת אֵת עֲנִיָּנִים הַמְּשַׁמְעוֹת
 25 הַרוּחָנִית שֶׁל אַרְבַּעַה אֵלוּ בְּעַבְדוֹת
 26 ה', שְׁיֵשׁ מִי שֶׁהוּא חוּלָּה
 27 בְּרוּחָנִית רַחֲמָנָא-לְצַלָּן, הַרְחֵמֵן –
 28 ה' יַעֲלֵנוּ דְּעֲנִיָּן הַחוּלֵי הוּא
 29 שְׁנִתְטַמְטֵם מוֹחוֹ וְלָבוּ וְנַעֲשֶׂה
 30 אִטּוּם, מְבַלִּי יִכּוֹלֵת לְקַלוּט אִוֵּר אֲלוּקֵי,
 31 אִוֵּר שֶׁהוּא חִבּוּשׁ בְּבֵית
 32 הָאֲסוּרִים אֲשֶׁר מְשַׁמְעוֹת הַדְּבָרִים
 33 בְּרוּחָנִית הִיא שֶׁהָאֵדָם נִמְצָא חֲסִי-
 34 וְשִׁלּוּם בְּמַצֵּב כּוֹזֵה שֶׁהָרַע בְּנַפְשׁוֹ
 35 מִתְגַּבֵּר עַל הַטּוֹב, כְּמוֹ
 36 שְׂכָתוֹב רְשָׁע (הַיֵּצֵר הָרַע)
 37 מְכַתִּיר מְקִיף וּמְכַתֵּר אֵת הַצְּדִיק
 38 (יֵצֵר טוֹב), הֵינְנו שֶׁהֵיֵצֵר הַטּוֹב
 39 תְּפֹסֵט וְנִשְׁלַט בִּידֵי הַיֵּצֵר הָרַע אִוֵּר
 40 יוֹרֵד בָּיָם שֶׁהוּא אֵדָם בְּמַצֵּב רוּחָנִי
 41 יוֹרֵד הוּא וְנִתֵּן בְּרִיבּוּי בְּלָבוּלִים הַפְּרַעוֹת וְטַרְדוֹת שֶׁל עֲנִיָּי עוֹלָם

[פְּדוּעַ בְּפִירוּשׁ הַפְּתוּב מִיָּם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֵת הָאֲהַבָּה
 וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטוּפֵה גו', שְׂקָאֵי הַכוּוּנָה עַל טְרֹדוֹת הַפְּרָנְסָה
 וְהַמְּחִשְׁבוֹת שְׁבַעֲנִיָּי עוֹלָם הִזָּה כו', שְׁנִמְשְׁלוּ ל"מִים רַבִּים" וְאָף
 שְׁעַל-זֶה נִאָּמַר⁴⁴ מִיָּם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֵת הָאֲהַבָּה,
 שְׂקָאֵי הַכוּוּנָה עַל הָאֲהַבָּה
 הַמְּסוּתֶרֶת שְׁיֵשׁ בְּכָל נַפְשׁ
 מִיִּשְׂרָאֵל כו', וְהִיא קִיּוּמַת תְּמִיד
 וְשׁוּם דְּבַר לֹא יִכּוֹל לְכַבּוֹת וּלְבַטֵּל
 אוֹתָהּ שְׁלֹכֵן הִנֵּה גַם אַחַר
 הַתְּלַבְּשׁוּתָהּ שֶׁל הַנְּשִׁמָּה בְּגוּף
 הַגְּשָׁמִי לְעַסוּק בְּעֲנִיָּנִים
 גְּשָׁמִיִּים שֶׁהֵן הַנְּקָרָאִים "מִים רַבִּים",
 לֹא יוּכְלוּ ה"מִים רַבִּים"
 וְהַטְּרֹדוֹת הַרְבּוֹת לְכַבּוֹתָהּ מְלֵהוּיֹת
 תְּמִיד גַּם כֹּאשֶׁר יֵשׁ לְאֵדָם טְרֹדוֹת
 רְבוֹת מְאוֹד בְּכַחֲשֵׁינָה אֲהַבָּה לַה'
 וְהַתְּשׁוּקָה נְפִלְאָה לְעֵלוֹת
 וְלַהֲתַקְרַב לְאֲלוּקוֹת וְלִיְפָלֵל
 לְמַעַלָּה כו'⁴⁵ כֵּךְ שֶׁהַמְּצִיאוֹת שֶׁלָּה
 בְּפִנֵּי עֲצָמָה תַּתְּבַטֵּל וְהִיא תִּיכַלֵּל
 בְּאֲלוּקוֹת כְּמוֹ נֵר קָטָן שֶׁכֹּאשֶׁר הוּא
 מִתְקַרֵּב לְאֲבוּקָה גְּדוּלָּה הוּא לֹא נִחְשָׁב
 בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ אֵלָּא נִכְלָל בָּהּ, וּמֵאִחַר
 שֶׁבַתוּךְ כָּל יְהוּדֵי יֵשׁ אֲהַבָּה מְסוּתֶרֶת
 לַה' שְׁקִיּוּמַת תְּמִיד וְשׁוּם דְּבַר לֹא יוּכּוֹל
 לְכַבּוֹת וּלְבַטֵּל אוֹתָהּ, וְאֵם כֵּן מַה
 הַחִסְרוֹן ב"מִים רַבִּים" וְטַרְדוֹת
 וְהַפְּרַעוֹת, עַל כֵּךְ בֹּא הַמַּעֲנֵה כִּי מְכַלֵּ-
 מְקוֹם לְמִירוֹת שֶׁאֵכָן הָאֲהַבָּה
 הַמְּסוּתֶרֶת קִיּוּמַת תְּמִיד הַרִּי בִּינְתֵימִים
 לְפִי שַׁעַת נִמְצָא הָאֵדָם בְּמַעֲמָד
 וּמַצֵּב שְׁיִשְׁנָם "מִים רַבִּים"
 הַמְּכַלְבְּלִים כו' וְלִכֵּן יֵצִיאָה מִמַּצֵּב
 כּוֹזֵה מַחֲבִיבַת תּוֹדָה מִיּוֹחַדַת ל[.]. אִוֵּר
 שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בְּמַדְבָּר, הֵינְנו
 שְׁנִמְסֵר רַחֲמָנָא-לְצַלָּן
 לְגַשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם וְחִמְרִירוֹתוֹ
 וְהוּא שְׁקוּעַ בָּהֶם (וַיֵּשׁ לֹמֶר
 שֶׁהֵיֵסוּד לְזָה לְרַבִּי הַמַּמָּר
 ש"הוֹלֵךְ בְּמַדְבָּר" הֵינְנו מִי שֶׁשְׁקוּעַ
 בְּגַשְׁמִיּוֹת וּבְחִמְרִירוֹת הוּא מַה שְׂכָתוֹב ב'תּוֹרָה אִוֵּר' לְרַבְּנוּ הַזִּקֵּן

(39) ברכות נד, ב. טושו"ע שבהערה 1. סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פי"ג ס"ב. (40) טושו"ע שם. (41) תפלת העמידה. (42) סה"מ קונטרסים שם קפז, ב. סה"מ תרפ"ז ע' רטז. (43) חבוקק א, ד. (44) שה"ש ח, ז. (45) תו"א ר"פ נח (ח, ג). ובכ"מ. (46) צד, א.

ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בהרחבה בספר התניא ש'בינוני' אינו הגדרה של מעשי האדם ולכן אין
 הכוונה שיש לו גם מצוות וגם עבירות 'מחצה על מחצה' אלא הכוונה
 שבפועל אינו עובר כל עבירה הן במחשבה, הן בדבור והן במעשה והוא
 מוגדר 'בינוני' במצבו הנפשי, כלומר שגם היצר הטוב וגם היצר הרע הם
 בתוקף בנפשו **שִׁישׁ לו גַם יִצָר־**
הָרַע שפעיל ומתאוה תאוות **שֶׁהוּא**
כְּמוֹ שׁוֹפֵט וְדִין הָאוֹמֵר דַּעְתּוֹ
בְּמִשְׁפָּט, וְכֵן הַיִּצָר־הָרַע
אוֹמֵר דַּעְתּוֹ בְּחֻלְל הַשְּׂמָאֵלִי
שֶׁבִלְבָב כּוֹ' וּמְנַסֵּה לְגוּרֵם לְאִדָּם
 לחטוא, **אָבָל** הוא לא מצליח להביאו
 לידי עבירה בפועל כי **מִיד חוֹלֵק**
עָלָיו הַשׁוֹפֵט הַשְּׂנִי שֶׁהוּא
הַנְּפֹשׁ הָאֱלֹקִית שְׂבִמּוֹחַ כּוֹ',
וְהַלְכָה הַהֲנַגְהָה שֶׁל הַיִּבְנוּנִי בפועל
 היא **כְּדַבְרֵי הַמְּכַרְיעַ** כמו שמצינו
 בהלכה שלפעמים יש מחלוקת בין שתי
 דעות וההלכה נקבעת על פי השלישי
 המכריע את כף המאזניים לאחד
 הצדדים, כך כאן ההכרעה ביוכח בין
 היצר הטוב והיצר הרע היא על ידי
 השלישי המכריע הוא **הַקְּב"ה**
הַעוֹזְרוֹ לְהַיִּצָר־טוֹב, כְּמֵאֲמַר
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל אֱלֹמְלֵא הַקְּב"ה
עוֹזְרוֹ כּוֹ' לֵאלֹא עוֹרֵת ה', האדם לא
 היה מצליח להתגבר על יצרו הרע,
 ומתעוֹרֵר בְּתִשׁוּבָה, הִנֵּה אֲזַ
צְדִיק מַצְרֶה נְחֻלֵץ כּוֹ' והאדם
 משתחרר מהמצב בו דברים לא רצויים
 שולטים עליו.

בְּרוּשֵׁי מאמרי החסידות על **מַגְלַת אֶסְתֵר, שְׁמִדְבָר קָאֵי** מכון על
הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים אֲשֶׁר לֹא לָהּ הַמָּה שרחוקים מהקדושה,
שֶׁהֵם דּוֹמִים לְמָקוֹם מְדַבֵּר וּשְׂמֵמָה כּוֹ' כי צד הקדושה והדבקות
 בה' נמשלו למקום מלא חיים, וההיפך נמשל למדבר שממה). **וְהִנְנוּ,**
 ארבעת הסוגים הללו הם מצבים של
 חסרונות בעבודת ה' שיש לחקן אותם
שְׁכָדִי שְׁעֲבוּדְתוֹ תִּהְיֶה כְּדָבְעִי
לְמַהְיִי, כִּפִּי שְׂרִירָה לְהִיּוֹת צְרִיף
לְפַעוּל בְּעַצְמוֹ שְׁלֹא יִהְיֶה
כְּמַעֲמַד וּמַצָּב הַנְּ"ל, ומצבו
 הרוחני יהיה נעלה ולא מוגדר באחת
 מארבעת ההגדרות האמורות **שִׁזְהוּ**
מַעֲמַד וּמַצָּב דְּ'חִיבִים כּוֹ'
 אלא שהקדוש ברוך הוא גומל טובות
 גם ל"חייבים" ומוציא אותם מהמצב
 הלא רצוי בו הם נתונים. **וּכְפִי**
שְׁמִבְאָר בְּמֵאֲמַר דיבור-המתחיל
 "ברוך הגומל" הנוכח, **שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל**
מְחַיִּיבִים בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה
וּבִקְיֹום הַמִּצְוֹת, וְאִם מִצַּד
אֵיזָה סִיבָה לֹא קָיָם זֶה, הֲלֹא
הוּא הָאֵשׁ בְּזָה כּוֹ' נמצא
 שלמעשה לעתים קרובות אדם מוגדר
 כ"חייב" שהרי סוף סוף הוא עצמו
 האחראי למצבו הרוחני.
אֵף עַל זֶה מְמַשֵּׁף בְּמֵאֲמַר,
אֲמָנָם מצד שני **כְּתִיב** נאמר על
 הקדוש ברוך הוא **וְחָשַׁב מַחְשְׁבוֹת**
לְבַלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדְּחָ, ה'
 'חושב' ומתכנן את האירועים בחיי
 האדם כך שבסופו של דבר כל נפש
 תזכה לתיקון שלה **וּבְחִסְדֵי אֶל־**
עֲלִיּוֹן מִתְעוֹרֵר רוּחַ מְמָרוֹם וְה'
 גורם לאדם התעוררות לצאת ממצבו
 הרוחני הלא רצוי ולשוב בתשובה
 ולבוא על תיקונו, **וְכֵמוֹ שְׂפִתּוֹב כִּי**
נַעֲמּוּד לִימִין אָבִיוֹן לְהוֹשִׁיעַ
מִשׁוֹפְטֵי נַפְשׁוֹ ה' עומד לצידו של
 האדם כדי להציל אותו מה'שופטים'
 של נפשו [וכפי שרבונו הזקן מדייק בפסוק זה בספר התניא שהכתוב מדבר
 באדם שיש בנפשו שני שופטים ולכן נאמר בפסוק "שופטי" לשון
 רבים, יצ־טוב ויצ־הרע, שזוהי מְדַרְיַגַת הַיִּבְנוּנִי, כמבואר

(47) שמואל-ב יד, יד. (48) תהלים קט, לא. (49) לשון הש"ס - שבת לט, א. (50) קדושין ל, ב. (51) תניא פי"ג. (52) משלי יא, ח. (53) ואתחנן ד, לה. (54) ריש הלי' יסוה"ת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מִמְצִיא כָּל נִמְצָא, וְכָל הַנִּמְצָאִים מִשְׁמַיִם וְאֶרֶץ וּמָה
 2 שְׂבִינֵיהֶם לֹא נִמְצְאוּ אֲלָא מֵאֲמַתַּת הַמְצָאוּ וְלֹא נִבְרְאוּ עַל יַדִּי
 3 שׁוֹם גּוֹרֵם אַחֵר חֲסִד־וְשׁוֹלֵם, דְּאֶרְבַּע תְּבוֹת מְלִים אֱלוֹ, יְסוֹד הַיְסוּדוֹת
 4 וְעִמּוּד הַחֲכָמוֹת, הֵם רְאִישֵׁי־תְבוֹת הַיְוָה, דְּבִאֲמַת הַגֵּה שֵׁם
 5 הַיְוָה שְׁלֹמֶעֱלָה מִגְדֵי הַעוֹלָם וְנִקְרָא
 6 "הַיְוָה" עַל שֵׁם שֶׁהוּא הִיָּה הוּוֹה וַיְהִיָּה
 7 כִּאֲחֵד הוּא הַמְהִיָּה גַם אֵת
 8 הַעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים הַמְגוֹדְרִים, וְיָרַק
 9 שֶׁהִתְהַוְּוֹת בְּפוּעֵל הִיא עַל־
 10 יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים כּוֹי (עַד פֶּאֶן
 11 לְשׁוֹנוֹ שֶׁל הַרְבֵי הַרִי"צ בִּמְאֹמֶר
 12 דִּבְבוּר־הַמֵּתַחֵל "הַיְוָה לִי בְעוֹדוֹ").
 13 וְזֶהוּ גַם מָה שֶׁפְּלָלוֹת
 14 הַעֲבוּדָה הַרוּחָנִית שֶׁל הָאָדָם לִמְטָה,
 15 כְּעוֹלָם הַזֶּה הִיא לְהַמְשִׁיךְ
 16 מִלְּמַעֲלָה לִמְטָה וּלְגַלוֹת בְּעוֹלָם
 17 שֵׁם הַיְוָה, כְּמוֹ שְׂכּוּב וּבְרָכּוֹ אֵת
 18 הַיְוָה, וְהִינֵנוּ לְגַלוֹת
 19 שֶׁהַמְצִיאוֹת הָאֲמִיתִית שֶׁל
 20 הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא הִיא הַיֵּשׁ
 21 הָאֲמִיתִי, הַאֲלוּקוֹת שְׁלֹאמִיתוֹ שֶׁל
 22 דְּבַר רַק הִיא "שֵׁ", מְצִיאוֹת, אֲמִיתִית
 23 וְעַד שֶׁבְּעוֹלָם יְהִיָּה נִרְאָה
 24 בְּגִילּוֹי (לֹא הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא
 25 הַמַּעֲלִים וּמִסְתִּיר עַל מְקוּרוֹ הַאֲלוּקִי,
 26 אֲלָא) הַיֵּשׁ הָאֲמִיתִי הֵינֵנוּ לְהַבִּיא
 27 אֵת הַדִּיעָה הַזֶּה שֶׁהִיא מְצוּוֹה וְחוּבָה
 28 עַל כָּל אָדָם שֶׁתְּהִיָּה בְּגִלּוֹי כְּעוֹלָם.
 29 (ו) וְהִגֵּה כָּל הָאֲמוֹר לְעִיל שֶׁיֵּךְ
 30 לְעֲבוּדַת כָּל אֲחֵד וְאֲחֵד
 31 מִיִּשְׂרָאֵל, יְהִיָּה מְצוּב הַרוּחָנִי אֲשֶׁר
 32 יְהִיָּה וּכְפִי שֶׁמְבִיא בְּסִיּוֹם
 33 הַמְאֹמֶר דְּבוּר־הַמֵּתַחֵל בְּרוּךְ
 34 הַגּוֹמֵל⁴² (בְּהַמְשִׁיךְ לְעַנְּנֵן
 35 הַהֲתַעוּרְרוֹת בְּתִשׁוּבָה שְׂאָז
 36 צְדִיק מְצָרָה נִחְלֵץ וּמִשְׁתַּחֲרַר
 37 מֵאֲחִזִּית הַיֵּצֵר הַרַע וְלִכְּן הוּא דוֹמָה
 38 לְיוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים) מָה שֶׁתּוֹב
 39 וְעִמָּךְ כּוֹלָם צְדִיקִים וְלִכְּן
 40 הַיֵּצִיאָה מִשְׁלִיטַת הַיֵּצֵר הַרַע וְכֵן
 41 הַעֲבוּדָה שֶׁל גִּילּוֹי שֵׁם הַיְוָה כְּעוֹלָם
 42 שִׁיכַת לְכָל אֲחֵד וְאֲחֵד.

43 וּמִבְּאֵר, שֶׁהִסִּיבָה הַפְּנִימִית לְכַךְ שֶׁהַעֲבוּדָה הַאֲמוּרָה אֲכָן שִׁיכַת לְכָל אֲחֵד
 44 וְאֲחֵד הִיא מִשׁוֹם שֶׁפֶל אֲחֵד וְאֲחֵד מִיִּשְׂרָאֵל הָרִי נִשְׁמָתוֹ הִיא
 45 חֶלֶק אֶלְקָה מִמְּעַל, וְזֶהוּ "מִשְׂבִּיעֵין אוֹתוֹ", כְּמֵאֹמֶר חֲכַמֵינוּ ז"ל
 46 אֲשֶׁר לִפְנֵי יְרִידַת הַנִּשְׁמָה מִלְּמַעֲלָה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף גַּשְׁמִי כְּעוֹלָם הַזֶּה מִשְׂבִּיעֵים
 47 אֵת הָאָדָם "תְּהִי צְדִיק וְאֵל תְּהִי רֹשֶׁע"
 48 וְאֵת הַבֵּיטוּי "מִשְׂבִּיעֵין" יֵשׁ לְפָרֵשׁ לֹא
 49 רַק בְּלִשׁוֹן שְׂבוּעָה אֲלָא גַם בְּלִשׁוֹן
 50 שׁוּבַע דְּבַכָּל נִשְׁמָה וְנִשְׁמָה הָרִי
 51 יֵשׁ בָּהּ הַשׁוּבַע שֶׁהוּא נִתְּנִית כּוֹחַ
 52 בְּמָה לְנַצַּח אֵת הַיֵּצֵר־הַרַע
 53 וְלְהַתְּגַבֵּר עָלָיו וְכוּיּוֹן שֶׁלְכָל יְהוּדֵי
 54 יֵשׁ נִשְׁמָה אֲלוּקִית וְכָל נִשְׁמָה מִקְבַּלַת
 55 אֵת הַכּוֹחוֹת הַלְלוֹ, הָרִי עֲבוּדָה זוֹ
 56 מוֹטֵלַת עַל כָּל אֲחֵד וְאֲחֵד לֹא יוֹצֵא מִן
 57 הַכֹּלָל.
 58 וַיּוֹמַתְק יוֹתֵר עַל־פִּי הַמְּבּוֹאֵר
 59 בְּקִיצוּרִים וְהַעֲרוֹת לְתַנְיָא'
 60 מֵאֵת אֲדַמּוּר הַיְצִמַח צְדִק בְּעַנְּנֵן
 61 "מִשְׂבִּיעֵין אוֹתוֹ" שֶׁהֵם דְּבָרֵי
 62 חֲכַמֵינוּ ז"ל שְׁבָהֶם פּוֹתַח סִפְר הַתְּנִיא
 63 לְאֲדַמּוּר הַזֶּקֶן, שֶׁהַשְּׂבוּעָה
 64 עֲצֻמָּה הִיא הַשׁוּבַע וְהַנְּתִינַת
 65 כַּח לְעֲבוּדָה, פְּדִיעַ עַנְּנֵן
 66 מִשְׂבִּיעֵים לְקִיָּם אֵת הַמְצָאוֹת,
 67 שֶׁהִיא שְׂבוּעָה שְׁנוּעָה לְהוֹסִיף כּוֹחַ
 68 וְהִינֵנוּ, שֶׁכָּאֲשֶׁר יֵשׁנוּ מְעַמְד
 69 וּמְצַב שֵׁישׁ קוֹשֵׁי קִיּוּם
 70 הַתּוֹרָה וּמְצָאוֹת בְּאוֹפֵן
 71 הַעֲבוּדָה שְׁעַל־פִּי טַעַם וְדַעַת
 72 וְהָאָדָם עֵלּוּל לְהִיתְקַל בְּקוֹשֵׁי גְדוּל שְׁלֹא
 73 יוּכַל לְהַתְּגַבֵּר עָלָיו בְּנִימוּקִים וְשִׁיקוּלִים
 74 הַגִּיּוּנִים עַל־פִּי טַעַם וְדַעַת, אֲזִי
 75 צְרִיף לְהִיּוֹת עַנְּנֵן הַשְּׂבוּעָה,
 76 שְׁעַל־יְדָה נִמְשָׁךְ כַּח לְעֲבוּדָה
 77 בְּאוֹפֵן שְׁלֹמֶעֱלָה מִטַּעַם וְדַעַת
 78 וּבְכוּחָה נִתָּן לְהַתְּגַבֵּר גַּם עַל קִשִּׁים
 79 כֹּלָה שְׁעַל־פִּי טַעַם וְדַעַת אֵי אֲפִשֶׁר
 80 לְהַתְּגַבֵּר עֲלֵיהֶם, וְהִינֵנוּ לְפִי שְׁעַנְּנֵן
 81 הַשְּׂבוּעָה הוּא מְבַחֲנֵהָ נַעֲלִית
 82 בְּיוֹתֵר, פְּדִיעַ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
 83 בְּעַנְּנֵן "בִּי נִשְׂבַּעְתִּי", מְצִינוּ
 84 בְּכַמָּה מְקוּמוֹת בְּתוֹרָה וּבְנִבְיָאִים

(55) סדר הדורות ד"א תתקכ"ז. שם הגדולים להחיד"א מע' רמב"ם. וראה גם "פירושו" לרמב"ם שם. 56) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי בשלח מג, ג. 57) ישעי' ס, כא. סנהדרין ר"פ חלק. 58) תניא רפ"ב. 59) נדה ל, ב. תניא פ"א. 60) ע' מח ואילך. ע' נז ואילך. 61) ראה נדרים ה, א. תמורה ג, ב. 62) וירא כב, טז. ישעי' מה, כג. וראה קיצורים והערות שם

ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שבעה של הקדוש-ברוך-הוא, ונאמר בחסידות שכאשר הכתוב אומר "בי
 2 נשבעתי" יש לכך משמעות מיוחדת והכוונה היא כאלו נאמר "בעצמי
 3 נשבעתי" שְׁזָהוּ בְּחִינַת הָעֲצָמוֹת עצם המהות של הקדוש ברוך הוא
 4 שְׁלֹמְעֵלָה מִשֵּׁם הָרוּי וְשֵׁם אֱלֹקִים שהם שמות וכינויים של מידות
 5 ותכונות באלוקות (שְׁלֹכֵן לֹא נִזְכָּר בשבעות אלה בהם נאמר "בי
 6 נשבעתי" שוֹם תוֹאֵר כו' והקדוש- ברוך-הוא לא מכונה בהם באחד
 7 השמות והכינויים שלו), וְלֹכֵן יוֹכֵל לְהִיּוֹת עַל-יְדֵי-זֶה הַחִיבוֹר וְהַמְשַׁכָּה דָשֵׁם הָרוּי בָשֵׁם אֱלֹקִים, שְׁיִהְיֶה הַמְשַׁכֵּת וְגִילוּי שֵׁם הָרוּי בְּעוֹלָם.
 8 וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁמֵבָאָר בְּדַבְרוֹר-הַמִּתְחִיל "שָׂאוּ יְדֵיכֶם קוֹדֵשׁ"⁶³, בְּפִירוּשׁ הַמְשַׁךְ הַפְּתוּב יִבְרַךְ הָרוּי מְצִיּוֹן, שֶׁהַבְּרָכָה הִיא "מְצִיּוֹן" שְׁהִיא נְקוּדַת הַנְּשֻׁמָּה, בְּחִינַת יַחֲדָה, שְׁבְחִינָה זֹו הִיא לְמַעְלָה מִטַּעַם וְדַעַת (עַל-דֶּרֶךְ עֲנִיֵן הַשְּׁבוּעָה⁶⁴), וּמִמְנַה נְמֻשָּׁף הַפֶּחַ שְׁתִּהְיֶה הָעֲבוּדָה בְּאוֹפֵן שְׁשׁוּם דְּבָר לֹא יוֹכֵל לְהַשְׁפִּיעַ וּלְפַעוֹל שִׁינוּי חֶסֶד-וְשְׁלוֹם, עַל-דֶּרֶךְ אֲנִי הָרוּי לֹא שְׁנִיתִי⁶⁵. וְהָרִי גַם עֲנִיֵן זֶה שְׁיָף לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁכָתוּב בְּסִיּוּם הַמְּאָמֵר דַּבְרוֹר-הַמִּתְחִיל בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל, דִּהְנֶה כְּתִיב⁶⁵ אֲנִי הָרוּי לֹא שְׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם, פִּירוּשׁ⁶⁶, דִּהְנֶבִיא מִתְמַה וְאוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל, הֲלֹא אַתֶּם רוֹאִים כִּי הוּא יִתְבַּרֵךְ אֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה כו', וְאַם-כֵּן לְמָה אַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם, מְדוּעַ אֵין אַתֶּם נִמְשָׁכִים אַחֲרֵי הַתּוֹרָה וּמְצוֹת בְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ עַד כִּדֵי אַבְדוֹן הַמְצִיאוֹת וְהַתְּכַלְלוֹת בַּאֲלוּקוֹת?
 וכאמור, כִּאֵן הַדְּגֵשׁ הוּא עַל כֵּךְ שְׁגַם עֲנִיֵן זֶה שְׁיִיךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, לֹלֹא יִצְאֵ מִן הַכֹּל:
 וְהִינוּ, שְׁגַם כְּאֲשֶׁר מְדוּבָר אִדוֹת נְשֻׁמוֹת נְמוּכוֹת, שְׁלֹכֵן נִקְרָאוֹת בָּשֵׁם 'יעֲקֹב', מְלִשׁוֹן עֵקֵב, וּבִלְשׁוֹן הַפְּסוּק, "בְּנֵי יַעֲקֹב", הִנֵּה גַם בְּנוֹגַע אֲלֵיהֶם מִתְמַה הַנֶּבִיא וּמִתְפַּלֵּא מְדוּעַ אֵינֶם בְּאִים לְמַעַמְד וּמְצַב דְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ מְרוּב הַדְּבִקוֹת בַּאֲלוּקוֹת, וְהִינוּ לְפִי שְׁגַם הֵם לַמְרוֹת שִׁלְכָאוֹרָה הֵם בְּדִרְגָה רוֹתִינִת נְמוּכָה שְׁיָכִים לְעֲנִיֵן זֶה מְצַד בְּחִינַת הַיְחִידָה שְׁבִנְפֶשׁ, כִּי אִמְנֵם בְּכוּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁל הַנִּשְׁמָה הֵם אֵכֵן בְּמַצַּב נְחוּת, אֲבָל הַעֲצֵם וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה הַיְחִידָה, שִׁלְמִים וְנַעֲלִים תְּמִיד וּבִיכְלֶתֶם שֶׁל 'בְּנֵי יַעֲקֹב' לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַיְחִידָה שְׁתִּהְיֶה בְּגִילוּי בְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ.

1 שבעה של הקדוש-ברוך-הוא, ונאמר בחסידות שכאשר הכתוב אומר "בי
 2 נשבעתי" יש לכך משמעות מיוחדת והכוונה היא כאלו נאמר "בעצמי
 3 נשבעתי" שְׁזָהוּ בְּחִינַת הָעֲצָמוֹת עצם המהות של הקדוש ברוך הוא
 4 שְׁלֹמְעֵלָה מִשֵּׁם הָרוּי וְשֵׁם אֱלֹקִים שהם שמות וכינויים של מידות
 5 ותכונות באלוקות (שְׁלֹכֵן לֹא נִזְכָּר בשבעות אלה בהם נאמר "בי
 6 נשבעתי" שוֹם תוֹאֵר כו' והקדוש- ברוך-הוא לא מכונה בהם באחד
 7 השמות והכינויים שלו), וְלֹכֵן יוֹכֵל לְהִיּוֹת עַל-יְדֵי-זֶה הַחִיבוֹר וְהַמְשַׁכָּה דָשֵׁם הָרוּי בָשֵׁם אֱלֹקִים, שְׁיִהְיֶה הַמְשַׁכֵּת וְגִילוּי שֵׁם הָרוּי בְּעוֹלָם.
 8 וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁמֵבָאָר בְּדַבְרוֹר-הַמִּתְחִיל "שָׂאוּ יְדֵיכֶם קוֹדֵשׁ"⁶³, בְּפִירוּשׁ הַמְשַׁךְ הַפְּתוּב יִבְרַךְ הָרוּי מְצִיּוֹן, שֶׁהַבְּרָכָה הִיא "מְצִיּוֹן" שְׁהִיא נְקוּדַת הַנְּשֻׁמָּה, בְּחִינַת יַחֲדָה, שְׁבְחִינָה זֹו הִיא לְמַעְלָה מִטַּעַם וְדַעַת (עַל-דֶּרֶךְ עֲנִיֵן הַשְּׁבוּעָה⁶⁴), וּמִמְנַה נְמֻשָּׁף הַפֶּחַ שְׁתִּהְיֶה הָעֲבוּדָה בְּאוֹפֵן שְׁשׁוּם דְּבָר לֹא יוֹכֵל לְהַשְׁפִּיעַ וּלְפַעוֹל שִׁינוּי חֶסֶד-וְשְׁלוֹם, עַל-דֶּרֶךְ אֲנִי הָרוּי לֹא שְׁנִיתִי⁶⁵. וְהָרִי גַם עֲנִיֵן זֶה שְׁיָף לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁכָתוּב בְּסִיּוּם הַמְּאָמֵר דַּבְרוֹר-הַמִּתְחִיל בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל, דִּהְנֶה כְּתִיב⁶⁵ אֲנִי הָרוּי לֹא שְׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם, פִּירוּשׁ⁶⁶, דִּהְנֶבִיא מִתְמַה וְאוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל, הֲלֹא אַתֶּם רוֹאִים כִּי הוּא יִתְבַרֵךְ אֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה כו', וְאַם-כֵּן לְמָה אַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם, מְדוּעַ אֵין אַתֶּם נִמְשָׁכִים אַחֲרֵי הַתּוֹרָה וּמְצוֹת בְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ. וְהִינוּ, שְׁגַם כְּאֲשֶׁר אֲלֵיהֶם מִתְמַה הַנֶּבִיא מְדוּעַ אֵינֶם בְּאִים לְמַעַמְד וּמְצַב דְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ, עַד כִּדֵי אַבְדוֹן הַמְצִיאוֹת וְהַתְּכַלְלוֹת בַּאֲלוּקוֹת?
 וכאמור, כִּאֵן הַדְּגֵשׁ הוּא עַל כֵּךְ שְׁגַם עֲנִיֵן זֶה שְׁיִיךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, לֹלֹא יִצְאֵ מִן הַכֹּל:
 וְהִינוּ, שְׁגַם כְּאֲשֶׁר מְדוּבָר אִדוֹת נְשֻׁמוֹת נְמוּכוֹת, שְׁלֹכֵן נִקְרָאוֹת בָּשֵׁם 'יעֲקֹב', מְלִשׁוֹן עֵקֵב, וּבִלְשׁוֹן הַפְּסוּק, "בְּנֵי יַעֲקֹב", הִנֵּה גַם בְּנוֹגַע אֲלֵיהֶם מִתְמַה הַנֶּבִיא וּמִתְפַּלֵּא מְדוּעַ אֵינֶם בְּאִים לְמַעַמְד וּמְצַב דְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ מְרוּב הַדְּבִקוֹת בַּאֲלוּקוֹת, וְהִינוּ לְפִי שְׁגַם הֵם לַמְרוֹת שִׁלְכָאוֹרָה הֵם בְּדִרְגָה רוֹתִינִת נְמוּכָה שְׁיָכִים לְעֲנִיֵן זֶה מְצַד בְּחִינַת הַיְחִידָה שְׁבִנְפֶשׁ, כִּי אִמְנֵם בְּכוּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁל הַנִּשְׁמָה הֵם אֵכֵן בְּמַצַּב נְחוּת, אֲבָל הַעֲצֵם וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה הַיְחִידָה, שִׁלְמִים וְנַעֲלִים תְּמִיד וּבִיכְלֶתֶם שֶׁל 'בְּנֵי יַעֲקֹב' לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַיְחִידָה שְׁתִּהְיֶה בְּגִילוּי בְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ.

ס"ע נב ואילך. (63) סה"מ קונטרסים שם קצ, ב. סה"מ תרפ"ז ס"ע רכא. (64) ראה קיצורים והערות לתניא ע' נב. ע' קעח. סה"מ תר"ס ע' קמג. (65) מלאכי ג, ו. (66) ראה ת"א יתרו סז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אָנִי עוֹשֶׂה עוֹמְדִים לִפְנֵי גוֹ' בֶּן יַעֲמֹד
 זָרְעֶכֶם וְשִׂמְכֶם", הרי שהכתוב משווה בין התחדשות השמים והארץ
 למצבם של בני ישראל שְׁהוּא השלימות וההתחדשות הזו עֲנֵן הַעֲלִיָּה
 ההתעלות של בני ישראל עַד לְבַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק בבחינת 'כתר
 עליון' (שלמעלה מהספירות, כשם
 שהכתר הוא מעל הראש) יש בחינה
 נעלית שנקראת 'עתיק יומין' על שם
 ש'נעתקת' ונבדלת מבחינת 'יומין' כי
 היא למעלה מהתגלות, ובה עצמה יש
 דרגה נעלית יותר הנקראת 'פנימיות
 עתיק', וזו העלייה וההתחדשות שבה
 מדובר כאן, עלייה עד 'פנימיות עתיק'
 (לְפָנֵי דִיִּיקָא כפי שנרמז בכך
 שהפסוק מדייק ואומר "עומדים
 לפני").
 וְזֶהוּ גַם שְׁלִימוֹת הָעֲנָן
 ד'שָׂאוּ יְדִיכֶם קוֹדֵשׁ", 'שאר'
 מלשון הגבהה והתעלות שְׁהוּא
 עֲנֵן הַעֲלָאת הַמְדוּת, כמבואר
 לעיל שהמשמעות הפנימית של "שאו
 ידיכם קודש" היא העלאת המידות
 (שמכונות 'ידיים' – 'חסד דרועא'
 'ימינא', "גבורה דרועא שמאלא") וגם
 ההגבהה וההתעלות הזו היא עַד
 לַעֲלִיָּה דְבַחֲנִית זְעִיר-אֲנָפִין
 פנים קטנות, (כינוי למידות). כי לעומת
 האור שבמוחין, האור שבמידות הוא
 בבחינת קטנות (מְדוּת) וגם עליות המידות היא ב'עֲתִיק'. וְכֵן תְּהִיָּה
 לָנוּ, בְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ, בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ.

1 (ז) וּמִסִּיִּים בְּכַתוּב, אחרי שאומר וְכַרְכַּךְ הַיָּי' מִצִּיּוֹן וְצִיּוֹן הִיא
 2 ה'יחידה' שבנפש, כאמור, עוֹשֶׂה שְׁמִים וְאָרֶץ, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה כאשר
 3 ממשכיכם את שם הוי' בעולם נְשַׁלְמַת הַכְּנָה המטרה והתכלית
 4 הָאֲמִיתִית ד'עוֹשֶׂה שְׁמִים וְאָרֶץ", כְּפִי שְׁמִבְאָר בַּמֶּאֱמָר,
 5 שְׁיִהְיֶה קִיּוּמָם שֶׁל שְׁמִים
 6 וְאָרֶץ עַל-יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה (ז) וּמִסִּיִּים בְּכַתוּב, "וְכַרְכַּךְ הַיָּי' מִצִּיּוֹן עוֹשֶׂה
 7 וּמְצוֹת שְׁעַל-פִּי עֲבוּדָה 2 שְׁמִים וְאָרֶץ", שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נְשַׁלְמַת הַכְּנָה
 8 שְׁבָלָב, שְׁמִקִּימִים את התורה
 9 והמצוות גם כמעשה בפועל וגם
 10 עובדים עבודה שבלב נפשית-רוחנית
 11 דָּאז הוּא שְׁלִימוֹת ג' קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמְצוֹת שְׁעַל-פִּי עֲבוּדָה שְׁבָלָב, דָּאז
 12 הַעֲמוּדִים דְּתוֹרָה, מְצוֹת וְעֲבוּדָה 6 הוּא שְׁלִימוֹת ג' הַעֲמוּדִים דְּתוֹרָה, מְצוֹת וְעֲבוּדָה
 13 וְעֲבוּדָה אֲשֶׁר עֲלִיהֶם הָעוֹלָם עוֹמְדִים 7 אֲשֶׁר עֲלִיהֶם הָעוֹלָם עוֹמְדִים 67. וְעַד לְהַשְׁלִימוֹת
 14 עוֹמְדִים כֻּלְּשׁוֹן הַמִּשְׁנָה "על שלשה
 15 דברים העולם עומד על התורה ועל
 16 העבודה (עבודה שבלב) ועל גמילות
 17 חסדים (מצוות). ומשלימות זו באים
 18 לשלימות נעלית עוד יותר וְעַד שבאים
 19 לְהַשְׁלִימוֹת דְּלַעֲתִיד-לְבוֹא, 12 הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אָנִי עוֹשֶׂה עוֹמְדִים
 20 בימות המשיח, שְׁאֵז תְּתִקֶינָם הַנְּבוּאָה
 21 אֲשֶׁר הִנְנִי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹרָא
 22 שְׁמִים חֲדָשִׁים וְאָרֶץ חֲדָשָׁה 14 הַעֲלִיָּה עַד לְבַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק ("לְפָנֵי"
 23 השמים והארץ, וכללות הבריאה,
 24 יגיעו לשלימות נעלית ביותר שנחשבת
 25 כבריאתם מחדש (בְּרוּחַנִיּוֹת, וּמְנָה 17 דְּבַחֲנִית זְעִיר-אֲנָפִין (מְדוּת) ב'עֲתִיק'. וְכֵן תְּהִיָּה
 26 מהחידוש ברוחניות מְשַׁלְשָׁל 18
 27 וְנִמְשָׁךְ גַם בְּגִשְׁמִיּוֹת, וּבְאֹפֶן
 28 כְּזֶה נַעֲשֶׂה גַם אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁגַם הֵם יִגְיעוּ לְשִׁלְמוֹת נְעִלִית מְאֹד
 29 ויהיו כחדשים ממש כְּמוֹ שְׁכַתוּב "כִּי פֶּאֶשֶׁר הַשְּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים

(67) אבות פ"א מ"ב. (68) ישע"י סה, יז. (69) שם סו, כב. (70) לקו"ת שה"ש נא, סע"ג. 71 72 73

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום רביעי עמ' ב

13 – אם אתם יודעים מזה התאריך שהיה כתוב בשטר החוב שאבד, 13
 14 כְּתָבוּ זאת בשובר, ששובר זה נכתב על שטר חוב שזמנו בתשרי, 14
 15 וממילא לא יוכל המלוה לטעון שהשובר נכתב על חוב אחר ועתה 15
 16 חזר והלווה, שהרי כתוב בשובר שנכתב על שטר חוב זה. וְאִי לֹא
 17 – אם אינכם יודעים מזה הזמן הכתוב בשטר, כְּתָבוּ כְּתָמָא – כתבו
 18 את השובר ללא שום תאריך, דְּכָל אִמְתָּ דְּנָפִיק, לְרַעִיָּה – כדי
 19 שבכל זמן שיוציאו הלוה, ירע השובר את תוקפו של שטר החוב, 19
 20 ולא יוכל המלוה לטעון שהשטר חוב נכתב אחרי השובר, שהרי 20
 21 אין בשובר זמן כלל, ונמצא שאין כל חשש לרמאות, אף שכותבים 21
 22 שטרות חוב מאוחרים.
 23 ממשכיכה הגמרא להקשות: אֲמַר לִיה רְבִינָא לְרַב אֲשֵׁי וְאֲמַרִי לָהּ רַב
 24 אֲשֵׁי לְרַב כְּהִנָּא

1 כְּתָבְנִיה, אֵלֶּא אַחֲרֵנוּהוּ וְכַתְּבֵנוּהוּ – לא כתבנוהו בזמן הכתוב בו, 1
 2 אלא כתבנו בו זמן מאוחר יותר מזמנו האמיתי, וממילא אין 2
 3 לחשוש שיחזור המלוה ויגבה בו, שהרי הוא כשטר שזמנו בשבת
 4 שאף רבי יוסי מודה שהוא כשר, כיון שמוכח מתוכו שהוא מאוחר.
 5 ממשכיכה הגמרא ומקשה: אֲמַר לִיה רַב אֲשֵׁי לְרַב כְּהִנָּא, וְהֵאִידֵנָּא,
 6 דְּלֹא קָא עֲבְרִינָן קָבִי – שאין עושים כן, ואין כותבים בשטר מאוחר
 7 שאין זה זמנו האמיתי, וכן אנו פוסקים כרבי יוסי שכותבים שובר,
 8 מדוע אין חוששים לתקלה האמורה לעיל, שיטען המלוה ששטר
 9 ההלואה נכתב לאחר כתיבת השובר, ויחזור ויגבה מהלוה שלא
 10 כדין. השיב לו רב כהנא: כְּתָר דְּאֲמַר לִיה רַב כְּהִנָּא לְפָרִיָּה – אחרי
 11 שאמר רב ספרא לטורפיו, כִּי כְּתָבְתוּ הֵי תְּכִירָה – כשאתם כותבים
 12 שוברים לשטרות חוב שאבדו, תנהגו כך, אִי יִדְעִיתוּ וּמִנָּא דְּשִׁמְרָא

בס"ד. שיחת שבת פרשת פינחס, כ"א תמוז, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

1 א. ביום השבת-קודש פרשת פינחס שלאחרי המאסר והגאולה (בשנת תרפ"ז), בירך בעל המאסר
2 והגאולה "ברכת הגומל" בעת שעלה לתורה¹ - בהתאם לפסק-דין רבינו הזקן² בנוגע לחולה שנתרפא,
3 שמברך הגומל כשחוזר לבוריו לגמרי, ומזה מובן גם בנוגע להיוצא מבית האסורים, שכל זמן שלא חזר
4 לביתו, לא נקרא ש"יצא מהסכנה לגמרי".

5 ולהעיר, שכבר היה תוכן הענין דברכת הגומל על-ידי אמירת המאמר דיבור-המתחיל 'ברוך הגומל
6 לחייבים טובות שגמלני טוב' ב"ג תמוז³, אלא שזהו הענין דברכת הגומל כפי שהוא בתורה, ונוסף לזה
7 צריך להיות הענין דברכת הגומל כפי שהוא באופן של (ברכה ו)תפילה⁴.

8 והענין בזה - שמצד התורה הרי זה עדיין ברוחניות הענינים בלבד; אבל תכלית הכוונה היא שיומשך
9 למטה בפועל ממש בגשמיות,

10 - שהרי נתאוה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים⁴, כמדובר כמה פעמים אודות
11 גודל מעלת הענין דדירה לו יתברך, שהיא בדוגמת הדירה כפשוטה שבה דר עצם האדם⁵, והיא מקיפה
12 על האדם הדר בה, ועל ידה ניתוסף בו שלמות, כמאמר רז"ל⁶ "כל מי שאין לו בית אינו אדם", ועליו
13 זה הוא בתחתונים דוקא. ולכן "למצרים ירדתם"⁷, כדי לעשות שם "ארץ טובה ורחבה"⁸. וכן הוא בנוגע
14 לענין דהתגלות אלקות על-ידי צדיקים (שזהו ענין ש"שיתף בו מדת רחמים")⁹, שהתכלית היא שיומשך
15 למטה בגשמיות -

16 וענין זה נעשה דוקא על-ידי ענין התפילה, ובאופן של ברכה (כידוע בענין "ברוך גו' מן העולם ועד
17 העולם"¹⁰, שהוא ענין ההמשכה מעלמא דאתכסייא לעלמא דאתגלייא¹¹, וזהו גם הענין שחייב אדם לברך
18 מאה ברכות בכל יום¹²), וכאמור, שענין זה היה ביום השבת-קודש פרשת פינחס.

19 ואף-על-פי שבשנה ההיא חל יום השבת-קודש פרשת פינחס בסמיכות ל"ב-י"ג תמוז, שחלו ביום
20 השלישי וביום הרביעי בשבוע דפרשת פינחס, כך, שביום השבת-קודש פרשת פינחס נעשית העליה
21 והשלימות של ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז, ככל עניני השבוע שמתעלים ביום השבת, כמו שכתוב¹³
22 "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם" - הרי אמירת ברכת הגומל ביום השבת-קודש לא היתה קשורה עם
23 יום מסויים בחודש, שכן, הדין שיש לברך הגומל בתוך ג' ימים² הוא רק לכתחילה, אבל אם לא נזדמן
24 לו לברך הגומל, מברך גם לאחר-יזה, בכל זמן שיזדמן לו, וכיון שבהשגחה פרטית היתה אמירת ברכת
25 הגומל ביום השבת-קודש פרשת פינחס, הרי מובן, שבכל שנה ושנה בבוא פרשת פינחס (ללא נפקא-מינה
26 באופן הקביעות בימי החודש), "נזכרים ונעשים"¹⁴ הענינים הקשורים עם ברכת הגומל.

27 ב. המשך שיחה א' ושיחה ב', בביאור השייכות דפינחס לענין הנס, על פי דברי הגמרא¹⁵ "הרואה
28 פינחס בחלום פלא נעשה לו", "כמו שנעשה לפינחס, כדאמרינן בסנהדרין"¹⁶ (אף שהרבה נסים נעשו לו)
29 - שהחידוש אינו בכמות הנסים, אלא שכללות הנהגת הקדוש-ברוך-הוא עם פינחס היתה מלכתחילה

(10) תהלים קו, מח.

(11) ראה זח"א קנח, ריש ע"ב. הובא בלקו"ת ראה יט, ב. ובכ"מ.

(12) מנחות מג, ב. וראה המשך חייב אדם לברך תרל"ח פ"ב (סה"מ תרל"ח ס"ע צ). וש"נ.

(13) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.

(14) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(15) ברכות נו, סע"ב ובפרש"י.

(16) פב, ב.

(1) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ז ע' 203. וש"נ.

(2) לוח ברה"נ פ"ב הי"א. סדר ברה"נ פ"ג הי"ה.

(3) סה"מ תרפ"ז ס"ע רח ואילך.

(4) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(5) ראה תורת מנחם סה"מ שבט ריש ע' רסח. ע' שת. וש"נ.

(6) ראה יבמות סג, רע"א ובתוד"ה שאין שם. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ריש ע' 398. וש"נ.

(7) שבת פח, סע"ב.

(8) שמות ג, ח.

(9) ראה תניא שעהיחיה"א רפ"ה.

1 הנהגה של פלא, בהתאם להנהגת פינחס באופן של "פלא", מתוך מסירות-נפש שלמעלה מחשבון
 2 ומדידה, ולכן ניתן לו השכר דכהונה¹⁷ (אף שזהו ענין שבא בדרך כלל בירושה), ונעשה אצלו ענין
 3 שבטבע - "לזרעו אחריו"¹⁸; והשייכות לבעל הגאולה, שכל מהותו היתה מסירות-נפש¹⁹, ועל-ידי-זה פתח
 4 את הצינור וסלל את הדרך לכל ההולכים באורחותיו²⁰ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א,
 5 ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ל"ג עמוד 164 ואילך.

* * *

6 ג. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב.

* * *

7 ד. במאמר דיבור-המתחיל ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב הנ"ל²¹, מזכיר בעל הגאולה את
 8 כל פרטי הענינים ד"ארבעה (ש)צריכים להודות, חולה שנתרפא, וחבוש שיצא מבית האסורים, יורדי הים
 9 כשעלו, והולכי דרכים כשיגיעו לישוב, וסימנך, וכל החיי"ם, חולה יסורים ים מדבר, יודוך סלה"²².
 10 ולכאורה אפשר לומר, שבשייכות לענין המאסר והגאולה נוגע רק הענין ד"יסורים" (חבוש שיצא
 11 מבית האסורים), אלא כיון דאייתי להכי, הזכיר גם את כל הארבעה שצריכים להודות, שהנקודה
 12 המשותפת שבהם היא שיש בהם ענין של צער כו', שלכן צריכים לברך עליהם ברכת הגומל.
 13 אבל באמת, אין לומר שהזכרת שאר הענינים שצריך להודות עליהם היא רק בדרך אגב, שהרי כל
 14 עניני התורה הם בתכלית הדיוק ובהשגחה פרטית [ובמכלל-שכן מההשגחה פרטית שבעניני העולם, כתורת
 15 הבעל-שם-טוב²³ שיש השגחה פרטית אפילו בנוגע לעלה המתגלגל, כמה פעמים יתגלגל ובאיזה אופן
 16 כו', ועד שגם ענין זה עלה במחשבה, ומשלים הכוונה העליונה כו'], ועל כן צריך לומר, שבענין המאסר
 17 היו כל ד' הענינים שצריכים להודות עליהם²⁴.

ולדוגמא:

18 הענין ד"חולה" - כפי שמספר בעל הגאולה ברשימת המאסר²⁵ שזב ממנו דם כו'.

19 הענין ד"ים" - כי החילוק בין יסורים (חבוש בבית האסורים) ליורדי הים הוא, שהשייכה
 20 בבית-האסורים כשלעצמה (לפני הפסק-דין) אינה מצב של סכנה, ואילו יורדי הים נמצאים בסכנה במשך
 21 כל הזמן; אבל השייכה בבית האסורים במדינה ההיא אינה כמו בשאר המדינות, אלא באופן שבמשך
 22 כל הזמן נמצאים בסכנה (כמסופר ברשימת המאסר שלא נתנו לאכול, וכיוצא בזה), ולכן הרי זה בדוגמת
 23 יורדי הים.
 24

א"ל עולם", שהעולם עצמו הוא אלקות (ראה לקו"ת תבוא מב, ד. מג, ג. ובכ"מ), אלא שכאשר הי' צורך בשביל זה בענין של מס'ג, הי' אצלו גם ענין המס'ג (כולל גם ענין המאסר, כמסופר בגמרא במסכת ב"ב (צא, סע"א) שאברהם אבינו הי' חבוש בבית האסורים כו'); ועד"ז בנוגע לבעל הגאולה, שיעקר עבודתו היתה בהפצת התומ"צ כו', לעשות לו ית' דירה בתחתונים, ורק כשהי' צורך בכך, הי' אצלו גם ענין המס'ג.

(20) ולא לומר - בנוגע לנסיעה לשליחות - שאין הדברים מכוונים אליו, כי אם למישהו אחר, ואילו הוא יצא י"ח ע"י איזו התעסקות מועטת כו'.

(21) במאמר (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ז ע' 219 ואילך).

(22) סה"מ תרפ"ז ע' ריא.

(23) ראה כתר שם טוב בתוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

(24) ראה גם לקו"ש ח"יב ע' 25 הערה 32.

(25) סה"ש תרפ"ז ע' 212.

(17) וענין זה שייך גם לכל אחד מישראל - ע"פ מ"ש הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל) "לא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש .. אשר נדבה רוחו אותו .. לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבודו .. הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו .. ויזכה לו בעה"ז .. כמו שזכה לכהנים ללוים", היינו, שגם פרנסתו הגשמית נעשית באופן ש"ה' הוא נחלתו".
 (18) פרשתנו כה, יג.

(19) אבל לא באופן שהמס'ג היא עיקר ושרש העבודה ותכלית הכוונה - כפי שמבאר בעל השמחה והגאולה בכ"מ (ראה תורת מנחם - התוועדויות חל"ו ריש ע' 160. וש"נ) החילוק שבין המס'ג של אברהם אבינו למס'ג של רבי עקיבא, שר"ע חיפש את ענין המס'ג, באמרו, "כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא לידי ואקיימנו" (ברכות סא, ב), משא"כ אברהם אבינו, חפצו ורצונו הי' לפרסם אלקות בעולם, כמ"ש (וירא כא, לג) "ויקרא שם גו' א"ל עולם", "שהקריא לשמו של הקב"ה כו'" (סוטה יו"ד, ריש ע"ב), שכולם ידעו שהקב"ה הוא (לא רק א"ל העולם, אלא

- 1 ה. אך עדיין צריך להבין:
- 2 במאמר הנ"ל מבאר בעל הגאולה פרטי הענינים דארבעה צריכים להודות גם כפי שהם ברוחניות,
- 3 ולדוגמא, ש"ענין החולי הוא שנתטמטם מוחו ולבו", וכיוצא בזה בשאר הענינים²⁶.
- 4 ולכאורה, ענינים אלו בודאי לא היו שייכים אצל בעל הגאולה, ובמכל-שכן מזה שאפילו אדם פשוט
- 5 צריך לדנו לכף זכות²⁷, ועל-אחת-כמה-וכמה כשמדובר אודות צדיק ונשיא בישראל!?
- 6 ויובן על-פי מה שמצינו²⁸ שענין התשובה צריך להיות גם אצל צדיק שאינו יכול ללמוד תורה מצד
- 7 חולי וכיוצא בזה, כי אף שאין זה באשמתו, הרי סוף-כל-סוף יש אצלו ענין של חסרון, שזהו ענין החטא,
- 8 מלשון חסרון²⁹, כמו "והייתי אני ובני שלמה חטאים"³⁰, שפירושו חסרים.
- 9 ועל-דרך-זה בנדון-דידן:
- 10 ברשימת המאסר³¹ מספר בעל הגאולה, שאמר לחוקרים - במענה על שאלתם אם הוא יודע היכן הוא
- 11 נמצא - שהוא נמצא במקום שאסור באמירת ברכה וכיוצא בזה (אף ש"מלא כל הארץ כבודו"³²).
- 12 ומוכן, שבמקום כזה אי אפשר להתבונן כדבעי בגדולת הבורא כו', וכיון שחסר בהתבוננות שבמוח,
- 13 אזי חסר גם בהתעוררות הרגש שבלב, כך, שבדקות הרי זה ענין של חולי כו'.
- 14 ועל-דרך-זה מוכן גם בנוגע לענין דירודי הים - מצד הבלבולים ד"מים רבים", אשר אף-על-פי ש"לא
- 15 יוכלו לכבות את האהבה"³³, מכל-מקום, הרי זה מבלבל כו'; והולכי מדבריות - להיותו במקום שהוא
- 16 בבחינת מדבר, "אשר לא ישב אדם שם"³⁴.
- 17 ו. ועדיין צריך להבין:
- 18 הרי במשך כל זמן הישיבה במאסר עמד בעל הגאולה בתנועה של מסירות-נפש, ואם כן, איך שיין
- 19 לומר שהיה אצלו ענין של חסרון, בדוגמת הארבעה שצריכים להודות?
- 20 ויובן על-פי המסופר אודות ה'בית יוסף'³⁵, שהובטח לו שיזכה למסור נפשו על קידוש השם (לאיתוקד
- 21 על קידוש שמיא), ובגלל סיבה מסויימת נטלו ממנו זכות זו, וכתוצאה מזה היה ביכלתו אחר-כך לחבר
- 22 את ה"שולחן ערוך".
- 23 והענין בזה - שאף שמצד עצמו היה טוב יותר עבורו לזכות למסור נפשו על קידוש השם, מכל-מקום,
- 24 מצד העולם היה טוב יותר שיהיה חיבור ה'שולחן ערוך'.
- 25 ובנוגע לעניננו: כיון שבעל הגאולה היה נשיא הדור, ה' נוגע לו הטובה של כל הדור, ולכן, אף
- 26 שמצד טובת עצמו הרי בשבתו במאסר היה במעמד ומצב היותר נעלה של מסירות-נפש, מכל-מקום,
- 27 כיון שהיה חסר אז בענין ההשפעה בעולם (נוסף לכך שגם הוא בעצמו לא היה יכול לעסוק בתורה,
- 28 בהתבוננות וכו'), הרי החסרון שבעולם נחשב לחסרון גם אצלו³⁶.
- 29 ז. האמור לעיל שאצל בעל המאסר והגאולה היו כל ד' הענינים שצריכים להודות עליהם - מצינו
- 30 גם בנוגע לכללות הענין דיציאת מצרים³⁷:

* * *

דאשתקד סי"ד (תורת מנחם - התועדויות חמ"ד ס"ע 84). וש"נ.

(32) ישעי' ו, ג.

(33) שה"ש ח, ז. וראה תורת מנחם סה"מ חשון ע' רמו ואילך. וש"נ.

(34) ירמ"י ב, ו. וראה לקו"ת במדבר ד, ג ואילך. ובכ"מ.

(35) ראה תורת מנחם - התועדויות חל"ג ע' 384. וש"נ.

(36) חסר הסיום (המו"ל).

(37) ראה גם לקו"ש ח"י"ב שם ואילך.

(26) סה"מ שם ע' רטו.

(27) אבות פ"א מ"ו (פרק דשבת זו).

(28) ראה סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקמב. לקו"ד ח"א קפג, א.

וראה גם אג"ק ח"ג ע' שפו. תורת מנחם - התועדויות חמ"א ריש ע' 340.

(29) לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ.

(30) מלכים"א א, כא ובפרש"י. ועוד.

(31) ראה סה"ש תש"ב ע' 82. וראה גם שיחת י"ב תמוז

- 1 בנוגע לארץ מצרים מצינו במדרשי חז"ל³⁸ שאפילו עבד אחד לא היה יכול לברוח משם. ומזה מובן,
 2 שבהיותם במצרים היו בני-ישראל במעמד ומצב של חבוש בבית האסורים.
- 3 וכמו-כן היו במעמד ומצב של חולה - כמובן מזה שלאחרי היציאה ממצרים נאמר³⁹ "כי אני ה'
 4 רופאך", וכמובן גם מפירוש רש"י על הפסוק⁴⁰ "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים", "משל
 5 למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו כו".
- 6 וכמו-כן היו במעמד ומצב של יורדי הים - שזהו הענין דקריעת ים-סוף.
- 7 וכמו-כן היו במעמד ומצב של הולכי מדבריות - שהרי הלכו "במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב
 8 גר"⁴¹.
- 9 וענין זה נוגע גם לכל אחד ואחד מישראל במשך כל הדורות - כידוע⁴² שמ"ב המסעות מיציאת
 10 מצרים עד ירדן ירחו כוללים את כל פרטי הענינים שאירעו במשך כל הדורות עד לימות המשיח, וכמו-כן
 11 ידועה תורת הבעל-שם-טוב⁴³ שכל פרטי הענינים דמ"ב המסעות ישנם אצל כל אחד מישראל במשך
 12 ק"כ שנות חייו; והרי כללות ענין המסעות הוא המשך הענין דיציאת מצרים - כדיוק לשון הכתוב⁴⁴
 13 "כימי צאתך מארץ מצרים", ימי לשון רבים⁴⁵, וכמו שכתוב "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ
 14 מצרים"⁴⁶ - עד שבאים ל"ארץ טובה ורחבה"⁸.
- 15 וכללות הענין בזה - שכדי לצאת מארץ מצרים, ולבוא לארץ טובה ורחבה, יש צורך בענין של נסים,
 16 כדי להנצל מד' הענינים דחולה יסורים ים מדבר, שההצלה מהם היא בבחינת נס שצריך להודות עליו.
- 17 וענין זה מודגש ביותר בדורנו זה, דרא דעקבתא דמשיחא - הן בגלל שאז הסכנה שבד' ענינים הנ"ל
 18 היא גדולה יותר, וממילא גדול יותר הצורך בענין הנס, והן בגלל שהולכים ומתקרבים לזמן דאתבא
 19 צדיקייא בתיובתא⁴⁷, והרי ידוע החילוק בין צדיק לבעל-תשובה⁴⁸, שעבודת הצדיק היא על-פי טעם ודעת,
 20 ואילו עבודת הבעל-תשובה היא "לדלג שור", שזהו כללות ענין הנסים.
- 21 וכדי לזכות להענין דיציאת מצרים והכניסה לארץ (שזוהי התכלית דיציאת מצרים) - הנה מהעצות
 22 לזה הוא ענין העבודה בדרך קבלת עול, שזוהי המעלה המיוחדת של נשי ישראל, בחינת מקבל בלבד
 23 (ולא משפיע), שהרי הנשים היו מחבכות את הארץ, כמסופר בפרשת השבוע בנוגע לבנות צלפחד⁴⁹.
- 24 ובהמשך לזה - הנה גם הביאור בפירוש רש"י בפרשת השבוע, כנהוג לאחרונה, יהיה בענין בנות
 25 צלפחד.
- 26 ח. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁵⁰ "ויקרב משה את משפטן", "נתעלמה ממנו הלכה. וכאן נפרע
 27 על שנטל עטרה לומר והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי. ד"א ראויה היתה פרשה זו להכתב על-ידי
 28 משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן" - שהכרחו של רש"י לומר ש"נתעלמה ממנו הלכה" (ולא
 29 שעדיין לא שמע הלכה זו מהקדוש-ברוך-הוא⁵¹) הוא ממה שכתוב "ויקרב .. משפטן", ש"משפט" (ולא

38 מכילתא יתרו יח, יא. פרש"י שם, ט. ועוד.

39 בשלח טו, כו.

40 ר"פ מסעי.

41 עקב ח, טו.

42 ראה לקו"ת מסעי פט, ב. ובכ"מ. וראה גם תורת מנחם
 - התוועדויות חי"ד ע' 225. רד"ה אלה מסעי דאשתקד (תורת
 מנחם - התוועדויות חמ"ד ע' 129).

43 ראה חתר שם טוב בהוספות ס"ל. וש"נ.

44 מיכה ז, טו.

45 ראה זהר ח"א רסא, ב (הובא באוה"ת נ"ך עה"פ סק"ז ע')
 תפז). ח"ג קנז, רע"א (הובא ברד"ה כימי צאתך תש"ח (סה"מ
 תש"ח ע' 159)).

46 ראה לקו"ת שם פח, ג ואילך.

47 ראה זח"ג קנג, ב.

48 ראה לקו"ת דרושי ש"ש סה, א. ובכ"מ.

49 פרש"י פרשתנו כו, סד. כז, א.

50 פרשתנו כז, ה.

51 אף ש"כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני" (ראה

לקו"ש שבפנים הערה 5).

ולהעיר גם מהמבואר בתניא אגה"ק (סכ"ו קמד, ב ואילך))
 בענין בירור ההלכות, ש"ע"י עיון ובירור הלכה פסוקה מן הגמרא
 ופוסקים ראשונים ואחרונים, מה שהי' בעולם דבר קודם העיון הלז
 .. מעלה הלכה זו מהקליפות שהיו מעלימים ומכסים אותה וכו',
 "ולכן באים העליונים לשמוע חידושי תורה המתחתונים מה
 שמחדשים ומגלים תעלומות החכמה שהיו כבושים בגולה עד
 עתה כו'", וכפי שמביא גם בקונטרס אחרון (ד"ה ולהבין פרטי
 ההלכות (קנט, ב)), ומוסיף שם גם מארז"ל שכל מה שתלמיד
 ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני, כך, שלומדים זאת בהמשך
 אחד - אף שלכאורה סותרים הדברים (ראה גם תורת מנחם -
 התוועדויות ח"מ ע' 37 ואילך. וש"נ): כיון שענין זה נאמר למשה

1 "דבר" הוא הפסק-דין וההלכה, ועל כן צריך לומר שידע זאת כבר, אלא שנתעלם ממנו, וטעם הדבר -
 2 בתור עונש⁵² "על שנטל עטרה כו". אלא שעל-פי-זה קשה: למה המתין הקדוש-ברוך-הוא עד שנת
 3 הארבעים? ולכן מביא "ד"א" לבאר הסיבה ש"נתעלמה ממנו הלכה" - לא בתור עונש, אלא ש"זכו בנות
 4 צלפחד ונכתבה על ידן" ("נכתבה" דייקא, כי אמירתה למשה היתה מכבר). אבל, כיון שקשה לומר
 5 שבגלל זכותן של בנות צלפחד יפסיד משה שנתעלם ממנו הלכה, לכן העיקר הוא כפירוש הראשון
 6 ש"כאן נפרע כו"⁵³;

7 וענין מופלא בפירוש רש"י זה (ועל-פי-זה יומתק יותר הפירוש שעל דרך הפשט⁵⁴): הטעם שהענין
 8 ד"נתעלמה הלכה" היה דוקא גבי בנות צלפחד, ובמעשה זמרי - כי התעלמות הלכות אלו ממשה לא גרמה
 9 הפסד לבני-ישראל, שבלאו-הכי לא היו יכולים לקבלן ממשה, כיון שהיה "נוגע בדבר" (שאינן שומעין
 10 לו אם לא אמרה קודם המעשה): במעשה זמרי, "בת יתרו מי התירה לך"⁵⁵, וגבי בנות צלפחד, שאמרו
 11 שאביהם לא היה בעדת קרח שחלקו על משה⁵⁶ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס
 12 ב'לקוטי שיחות' חלק י"ג עמוד 93 ואילך.

* * *

13 ט. בהמשך לביאור החילוק בין פרשת בנות צלפחד, ש"נתעלמה הלכה ממנו", לפרשת פסח שני,
 14 שנאמרה לראשונה כאן, כפירוש רש"י⁵⁷ "ראויה היתה פרשה זו להאמר על-ידי משה, כשאר כל התורה
 15 כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידן כו" - נתבאר גם כל אריכות פירוש רש"י גבי פסח שני: "למה
 16 נגרע"⁵⁷, "אמר להם, אין קדשים קרבים בטומאה, אמרו לו, יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים ויאכל הבשר
 17 לטמאים" - ש"למה נגרע" היא שאלה בפני עצמה, ועל זה השיב משה: "אין קדשים קרבים בטומאה";
 18 וכיון שעתה נתחדש להם שזהו "קרבן" (דעל-פי פשט אין כל ראייה עד עתה שבפסח יש בו ענין ודיני
 19 קרבן), הוסיפו לטעון: במקום "לבלתי הקריב את קרבן ה'", מוטב ש"יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים";
 20 ויאכל הבשר (כהגירסא הנפוצה) לטמאים" (כיון שהיו סבורים שאכילת הפסח היא מצוה בפני עצמה,
 21 שאינה קשורה עם הקרבת הקרבן) - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁵⁸ ב'לקוטי
 22 שיחות' חלק כ"ח עמוד 68 ואילך.

23 י. ויש להוסיף ולבאר המשך דברי רש"י⁵⁷ - "אמר להם, עמדו ואשמעה⁵⁹, כתלמיד המובטח לשמוע
 24 מפי רבו. אשרי ילוד אשה שכך מובטח לו שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה".

(* ועל-פי-זה מתורצת תמיהה גדולה בפירוש רש"י דקאמר "יזרק... בכהנים טהורים" - מאי קא-משמע-לן?
 ומאין הראיה? ומאן דכר הענין בכלל? - כי רק עתה גמרו שזהו "קרבן ה'" (ולא - כהלשון עד עתה -
 "פסח"). ועוד יש להאריך כו"כ.

עטרה כו".
 (54) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר - בסגנון של התפעלות - שכאן רואים שכל חלקי התורה קשורים זב"ז. והוסיף, שאע"פ שאין מקום לומר "שמועה זו נאה כו" (עירובין סד, א), הרי מצינו עד"ז כמ"פ בדרושי הצ"צ בדרך מצוותיך, שלאחרי הביאור בפנימיות הענינים, הנה מרוב ההפלאה כו', מסיים: "מה נעימים חוקי ומשפטי ב"ה" (סט, רע"א), וכיו"ב.
 (55) פרש"י בלק כה, ו.
 (56) ואעפ"כ שמעו לו (ראה גם לקו"ש שבפנים הערה 35) - כפי שמפרש רש"י בפסוק (פרשתנו כו, ז) "כן בנות צלפחד דוברות", "כך כתובה פרשה זו לפני במרום, מגיד שראתה עינן כו'", ונמצא, שבנות צלפחד מעידות על אמיתת ההלכה עוד קודם המעשה (וכמו בפניחס, שנזכר ההלכה ששמע קודם המעשה).
 (57) בהעלותך ט, ז.
 (58) בשילוב שיחת ש"פ שלח שנה זו.
 (59) בהעלותך שם, ח.

מסיני, הרי זו הלכה ברורה, שכבר הוציאו אותה מהקליפות (וכן יש להקשות בנוגע למארוז"ל עצמו - שכיון שזהו ענין שנאמר למשה מסיני, הרי התלמיד ותיק רק מגלה זאת, ולא מחדש?) אך הענין הוא, כמבואר באגה"ק שם גופא שהענין דבירור ההלכות הוא לאחרי הירידה לבי"ע, ולכן אין זה בסתירה להלימוד דמשה, שהוא באצילות, ששם הכל מבורר מלמעלה, שהרי "לא יגורך רע" (תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג ואילך), משא"כ לאחרי שיוורד לבי"ע ומתערב עם הקליפות כו', אזי יש צורך בבירור ההלכה כדי להעלות מהקליפות כו' (וכן הוא בנוגע לחידוש של התלמיד ותיק - שהוא בבי"ע, ואילו מה שניתן למשה - הרי זה באצילות).
 (52) במדתו של הקב"ה שהיא "מדה כנגד מדה" (פרש"י נח ז, יא, ז. שלח יד, לו).
 (53) ולכן נאמר בכתוב "ויקרב משה את משפטן" - כדי להדגיש שסיבת הצורך להקריב את משפטן לפני ה' (כיון ש"נתעלמה הלכה") היא בגלל משה דוקא, ש"נפרע על שנטל

ובהקדים ביאור הטעם שרק נאן אמר משה "עמדו ואשמעה מה יצוה ה'", ולא אצל בנות צלפחד, וגם לא אצל המגדף והמקושש:

בנוגע לבנות צלפחד - כיון שלא היה מדובר אודות ענין שנוגע למעשה בפועל תיכף ומיד, כי-אם לאחר הכניסה לארץ, לכן "ויקרב משה את משפטן לפני ה'", אבל לא אמר "עמדו ואשמעה ג'", כיון שיתכן שהקדוש-ברוך-הוא לא ישיב לו מיד, בגלל שיש ענינים שנוגעים למעשה עתה, שהם דוחים את הענינים שנוגעים רק לאחר זמן⁶⁰.

ובנוגע למגדף ומקושש - אף שזהו ענין שנוגע למעשה עתה, הרי מובן בפשטות, שמשה רבינו, רועה נאמן, ש"אוהב ישראל היה"⁶¹, והשתדל אפילו עבור אלו שחטאו בעגל, ועד שאמר "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת"⁶², בודאי לא ינצל את חשיבותו אצל הקדוש-ברוך-הוא כדי למהר ולברר מיד מהו העונש שמגיע למגדף או המקושש!...

- משה רבינו צריך למלא את חובתו על-פי תורה, ולכן, כשהביאו אליו את המגדף, הניחו במשמר, "לפרוש להם על פי ה'", "אם חייב מיתה אם לאו"⁶³, וכמו-כן כשהביאו אליו את המקושש, לאחר "שהתרו בו ולא הניח מלקושש", הניחו במשמר, "כי לא פורש מה יעשה לו", "באיזו מיתה ימות"⁶⁴; אבל לרוץ ולברר אצל הקדוש-ברוך-הוא מהו העונש שלהם - אין זה תפקידו של משה, ענין זה משאיר משה להקדוש-ברוך-הוא שיעשה כרצונו, ובניתיים, ימשיכו המגדף והמקושש לחיות במשמר ללא עונש.

[ועל-דרך-זה יש לבאר הטעם שהענין ש"נתעלמה הלכה" ממש בתור עונש "על שנטל עטרה כו'" לא היה בנוגע למגדף ומקושש (שלפני פרשת בנות צלפחד), היינו, שהקדוש-ברוך-הוא יאמר למשה מלכתחילה את דינם⁶⁵, ואחר-כך תתעלם ממנו הלכה זו כדי ליפרע ממנו כו' - כיון שלא מסתבר שהקדוש-ברוך-הוא ימהר לומר פסק-דין כיצד להעניש איש ישראל כו'].

אבל בנוגע לפסח שני, כאשר יש אנשים שטוענים⁵⁷ "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה'", וזהו ענין שנוגע למעשה עתה - יש צורך לקבל תשובה מיד.

יא. אך על-פי-זה צריך להבין מה שכתב רש"י "אשרי ילוד אשה שכך מובטח לו שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה" - דלכאורה, מהו ההכרח שענין זה קשור עם מעלתו המיוחדת של משה, הרי גם לולי זאת, היה הקדוש-ברוך-הוא צריך ליתן מענה מיד, כיון שזהו ענין שנוגע למעשה עתה? והביאור בזה - שההכרח לכך הוא מזה ש"משה אמר להם, עמדו ואשמעה":

לכאורה אינו מובן: מניין לו למשה שבדאי "יצוה ה'" (דינם של האנשים האלה) תיכף ומיד - הרי יתכן שהקדוש-ברוך-הוא לא יצוה מאומה, כיון שאין רצונו שיקריבו בטומאה (כפי ש"משה היה סבור), וגם אם רצונו שיקריבו בזמן אחר, יתכן שלא יצווה על זה עתה, אלא לאחר זמן; ולכאורה היה משה צריך רק להקריב את משפטם לפני ה', ולסמוך על הקדוש-ברוך-הוא שיעשה כרצונו.

ומזה ש"משה לא הסתפק בכך, אלא "אמר להם, עמדו ואשמעה (מה יצוה ה' לכם)", מובן, שהנהגת משה היתה "כתלמיד המובטח לשמוע מפי רבו" [וטעם הדבר - כדי לחסוך ממנו את הטירדא ("מאטערניש") בגלל הספק, וכידוע⁶⁶ שאין לך שמחה כהתרת הספקות], ומוסיף ומסיים: "אשרי ילוד אשה שכך מובטח לו שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה"⁶⁷.

(ראה נדה טו, ב), אלא זהו דבר התלוי בבחירת האדם - שהרי לא מדובר אודות איש פרטי, אלא אודות דין כללי, כך, שאין זה שולל את ענין הבחירה.

(66) מאמר החכם - הובא בהמשך מים רבים תרלו בתחלתו. וראה שו"ת הרמ"א ריש ס"ה. מצו"ד משלי טו, ל.

(67) ראה גם שיחת ש"פ שלח ס"כ (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ז ע' 128 ואילך).

(60) ראה תוספתא סנהדרין ספ"ז. רמב"ם הל' ת"ת פ"ד ה"ח. טושו"ע יו"ד סרמ"ו ס"ד.

(61) מנחות סה, סע"א ואילך.

(62) תשא לב, לב.

(63) אמור כד, יב ובפרש"י.

(64) שלח טו, לג"ד ובפרש"י.

(65) ומובן שאין זה בסתירה לכך ש"צדיק ורשע לא קאמר"

1 יב. אך על-פי-זה נשאלת שאלה: כיון שכל כך גדלה מעלתו של משה, היתכן שלא ידע להשיב להם
2 הדין דפסח שני (כמו שידע להשיב ש"אין קדשים קרבים בטומאה")? - ועל זה ממשיך רש"י: "וראויה
3 היתה פרשה זו להאמר על-ידי משה, כשאר כל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן, שמגלגלין
4 זכות על-ידי זכאי".

5 יג. והנה, אף-על-פי שבפרשת פינחס איתא בפירושו רש"י ש"נתעלמה הלכה" ממשה - הנה לאחרי-זה
6 באים לפרשת מטות, שנוסף לכך שבתחילתה מפרש רש"י ש"חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחילה כו",
7 ממשיך ומבאר המעלה המיוחדת של משה - ש"נתנבא בלשון זה הדבר", באופן נעלה יותר משאר
8 הנביאים ש"נתנבאו בכה".

9 וכללות הענין בזה - כפי שמפרש רש"י במקום אחר שהלשון "זה" נופל על דבר ש"מראין אותו
10 באצבע"⁶⁸, שזוהי המעלה של ראייה לגבי שמיעה, שרואה בעצמו את עצם הדבר. ובענין זה היא המעלה
11 המיוחדת של משה רבינו.

12 ויש לקשר זה גם עם הענין דהתרת נדרים שבהתחלת פרשת מטות (שעל זה נאמר "זה הדבר וגו'"):

13 מצינו ש"חכם עוקר את הנדר מעיקרו" (למפרע)⁶⁹. ולכאורה אינו מובן: בשלמא בנוגע להוה והעתיד
14 יכולים לפעול שינוי כו', אבל איך יכולים לשנות את העבר? אך הענין הוא - שענינו של חכם הוא בחינת
15 החכמה, שקשורה עם מוח הזכרון⁷⁰, שהוא ענין הראיה⁷¹, שלכן לא שייך בזה שינויים כו'⁷² [ולמעשה גם
16 מהידוע שבחכמה לא היה ענין של שביחה, וכמו שכתוב⁷³ "ימותו ולא בחכמה"], כיון שתמיד עומד
17 לנגד עיניו כדבר ההוה. ולכן יש בכחו של החכם לעקור מלמפרע - כיון שאצלו הרי זה כמו דבר ההוה.

18 וזהו גם מה שמצינו במשה שלא שלטו שונאיו במעשה ידיו, ש"משנבנה מקדש ראשון נגנו אהל
19 מועד קרשיו קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו . . תחת מחילות של היכל"⁷⁴, והיינו, שמעשה ידי משה הם
20 נצחיים⁷⁵ - שזהו לפי שענינו של משה הוא ענין החכמה, ענין הראיה, שבה לא שייך שינויים, כנזכר
21 לעיל, להיותה ענין נצחי.

22 וכן הוא גם בנוגע לכל נשיאי ישראל, כפי שכותב בעל הגאולה⁷⁶ על אביו, כבוד-קדושת אדמו"ר
23 (מהורש"ב) נשמתו-עדין, ש"דברי צדיקים קיימים לעד".

24 ומזה מובן גם בנוגע אליו, שכל עניניו והוראותיו כו' הם נצחיים וקיימים לעד, כולל גם הענין ד"טוב
25 עין הוא יבורך"⁷⁷, שנמשכות כל הברכות עד לענינים גשמיים, בני חיי ומזוני רויחי כפשוטו, "מידו
26 המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁷⁸.

27 (לאחרי ברכה אחרונה - אמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א):

28 יהי רצון שבקרוב יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה.

(74) סוטה ט, סע"א.

(75) ראה צפע"נ עה"ת ר"פ תרומה.

(76) ראה אג"ק שלו ח"ג ע' תקעו. ח"ד ע' שלט. ח"י ע' קמו.

ח"א ע' שכט.

(77) משלי כב, ט. וראה נדרים לח, א. זח"ג קל, ב.

(78) נוסח ברכה הג' דברכת המזון.

(68) פרש"י בא יב, ב. בשלח טו, ב. בהעלותך ח, ד.

(69) כתובות עד, ריש ע"ב.

(70) ראה תו"א תצוה פא, סע"ג ואילך. ובכ"מ.

(71) ראה תו"א משפטים עה, א. ובכ"מ.

(72) ראה גם לקו"ת ס"פ קדושים.

(73) איוב ד, כא. וראה לקו"ת ראה לא, ב. ובכ"מ.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שישי עמ' ב

1 מהעבר, כשאין נכסים ללוה, אכל אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן
2 הערב, וכדין שאמר רבי יוחנן. וכן יש להוסיף בהמשך המשנה,
3 וערב קבלן, אף שלא אמר המלוה שיגבה ממני שירצה, ואף על פי
4 שיש נכסים ללוה, אם רצונו של המלוה בכך, יפרע מן הקבלן.

בס"ד. משיחות יום ג' פ' פינחס, י"ז תמוז (יהפך לשמחה), וש"פ פינחס, כ"א תמוז ה'תש"נ.

ומרירו למיתקא"11 – בדוגמת טו"ב תמוז שיהי' 25
יום טוב נעלה יותר מימים טובים סתם, כיון שיש 26
בו העילוי ד"והפכתי אבלם לששון"12, שע"ז 27
ניתוסף עילוי גדול יותר, "כיתרון האור מן 28
החושך"13. 29

ויש להוסיף בכיזור השייכות ד"הוכפל בו כי 30
טוב" לענין הגאולה – שכפל רומז על ענין 31
הגאולה, כמארוז"14 "חמש אותיות נכפלו וכולם 32
לשון גאולה. . צ"ץ בו עתיד הקב"ה לגאול 33
לישראל בסוף מלכות רביעית, שנאמר"15 איש צמח 34
שמו ותחתיו יצמח". 35

ב. ומעלה זו (התחלת וסיום בין המצרים ביום 36
השלישי שהוכפל בו כי טוב) מודגשת עוד יותר 37
ביום הש"ק שלאחרי (ושבו נעשית השלימות 38
ד"ויכולו"16 ב)טו"ב תמוז, יום הש"ק הראשון דבין 39
המצרים: 40

ידוע"17 שהשבתות דבין המצרים הם בבחינת 41
"מקדים רפואה למכה"18, שבהם מודגשת בגילוי 42
ה(נתינת-כח ל)הפיכה דימים אלה לימים טובים 43
וימי ששון ושמחה – שהרי דיני האבילות דבין 44
המצרים אינם נוהגים בימי השבת"19, ש"אין עצב 45
עמה"20, וענינו עונג"21 ושמחה"22, ואדרבה – 46

(10) ראה זח"א ד, א.

(11) ע"ד המבואר בתניא (פכ"ז) ש"במטעמים גשמיים ד"מ יש שני מיני מעדנים, אחד ממאכלים ערבים ומתוקים, והשני מדברים חריפים או חמוצים רק שהם מתובלים ומתוקנים היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש".

(12) ירמ' לא, יב. – ובסליחות לי"ז תמוז: הפך לנו לששון ולשמחה.

(13) קהלת ב, יג.

(14) פדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך (רמז סד). וראה אוה"ת לך לך תעוד, א. ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. סד"ה נתמו עת"ר.

(15) זכרי' ו, יב.

(16) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.

(17) אוה"ת נ"ך ע' א'צו.

(18) ראה מגילה יג, ב. וראה איכ"ר פ"א, כג: הקדים ישע"י ורפאן.

(19) שו"ע או"ח סתקנ"ב ס"י ובמג"א שם. וראה אנציק' תלמודית ערך בין המצרים ע' קכ, ובהנסמן שם.

(20) משלי יו"ד, כב. ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד – מו"ק כג, ב.

(21) וקראת לשבת עונג" (ישע"י נח, יג).

(22) "ביום שמחתכם אלו השבתות" (ספרי בהעלותך יו"ד, יו"ד).

א. מהמעלות המיוחדות בימי בין המצרים 1
בשנה זו (נוסף על היותם בסיום התקופה ד"שני 2
אלפים ימות המשיח"1, שנת ה'תש"נ"2, חצות היום 3
דאלף הששי"3) – שהתחלתם (שבעה עשר בתמוז"4) 4
ובמילא סיומם (תשעה באב) ביום השלישי 5
בשבוע, ש"הוכפל"5 בו כי טוב". 6

7 נוסף על ההבטחה התמידית ש"כל הצומות 7
האלה עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא 8
שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, 9
שנאמר"6 כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום 10
החמישי גו' יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה 11
ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו"7 – ישנה 12
הדגשה יתירה בנוגע לשבעה עשר בתמוז (התחלת 13
ימי בין המצרים), כיון שהמספר דשבעה עשר (י"ז) 14
הוא בגימטריא "טוב", היינו, שבקביעותו בימי 15
החודש, יום טו"ב"8, נרמזת הפיכת התענית דשבעה 16
עשר בתמוז ל"יום טוב". 17

18 וכשטו"ב תמוז חל ביום השלישי שהוכפל בו 18
כי טוב – ניתוסף בה"טוב" דיום זה (ובגילוי 19
ה"טוב" בסיום וחותם ימי בין המצרים, בתשעה 20
באב) גם מצד ימי השבוע, והוספה של "טוב 21
נפול"9, די ש לומר, שרומז גם על ב' האופנים 22
ב"טוב": (א) טוב מלכתחילה, (ב) טוב (נעלה 23
יותר) שנעשה ע"י "אתהפכא"10 חשוכא לנהורא 24

(1) סנהדרין צז, סע"א. וש"נ.

(2) וסימנה – ר"ת ה' תהי' שנת נסים, החל מהנס העיקרי ד"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו), כמרומו גם בההכנה לשנה הבאה, "תנשא"א, ר"ת תהא שנת אראנו נפלאות.

(3) ראה קונטרס משיחות ש"פ וראא שנה זו ס"ח-ט.

(4) להעיר שבתוספתא סוף תענית לא הועתק מהכתוב רק "צום הרביעי" ושאר הצומות נרמזו ב"וגו", משא"כ ברמב"ם סוף ה' תעניות.

(5) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(6) זכרי' ח, יט.

(7) רמב"ם בסיום וחותם ה' תעניות.

(8) ובה גופא – "טוב" דתמוז, ש"תמוז" מורה על המעמד ומצב דתוקף השמש, "שמש הוי" (תהלים פד, יב), "כצאת השמש בגבורתו" (שופטים ה, לא), מעין ודוגמת הגילוי דלעתיד לבוא ש"הקב"ה מוציא חמה מנרתקה" (נדרים ח, סע"ב. וש"נ), כמדובר לעיל (קונטרס משיחות ש"פ בלק ס"ח).

(9) נוסף על הכפל ד"טוב" הן מצד ימי החודש והן מצד ימי השבוע.

32 השלישי שהוכפל בו כי טוב), שעל ידו נעשים כל
33 כ"א הימים דבין המצרים באופן ד"אך טוב".

34 ג. ונוסף על העילוי באופן הקביעות דימי
35 החודש בימי השבוע (ט"ב – ביום השלישי
36 שהוכפל בו כי טוב, וא"ך (טוב) – ביום השבת),
37 ישנו עילוי נוסף מצד פרשת השבוע – שבשנה זו
38 קורין בג' השבתות דבין המצרים (נוסף על
39 הפרשיות מטות מסעי ודברים שקורין בכל השנים)
40 גם פרשת פינחס, שבה מודגשת עוד יותר ההוספה
41 ב"טוב":

42 לכל לראש – שבימי בין המצרים ניתוסף עוד
43 פרשה בתורה, שזהו טוב הכללי והאמיתי, "אין טוב
44 אלא תורה"²⁹.

45 ועוד ועיקר – שההוספה בתורה היא בפרשת
46 פינחס, "פינחס זה אליהו"³⁰, מבשר טוב, מבשר
47 הגאולה, שאז יהפכו ימים אלה לימים טובים
48 ולמועדים.

49 ובפרטיות יותר – בנוגע לתוכן הפרשה:

50 בהתחלת הפרשה – מעלתו של פינחס (זה
51 אליהו) ש"הנני נותן לו את בריתי שלום"³¹, שזהו
52 ענינו של אליהו ש"בא . . לעשות שלום בבני",
53 שנאמר³² הנה אנכי שולח לכם את אלי' הנביא וגו'
54 והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם"³³,
55 שזהו"ע ד"האמת והשלום אהבו", שעי"ז מבטלים
56 סיבת הגלות – היינו היפך דאהבת ישראל³⁴
57 [כמודגש גם בהמשך הפרשה "צרור"³⁵ את המדינים
58 והכיתם אותם גו"³⁶, ביטול הענין דקליפת מדין,
59 לשון מדון ומריבה³⁷], ובהבטל הסיבה בטל
60 המסובב (הגלות), שלכן, "צום הרביעי גו' יהי'
61 לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים (כי)
62 והאמת והשלום אהבו".

1 בשבתות דבין המצרים צריך להוסיף בהעונג
2 והשמחה, כדי לשלול נתינת מקום לחשש של
3 מיעוט בהעונג והשמחה מצד הזמן דבין המצרים
4 (כידוע הוראת אאמו"ר ז"ל בזה²³).

5 ויש לומר, שענין זה מודגש בשבתות דבין
6 המצרים, כיון שיום השבת הוא מעין ודוגמת
7 "יום"²⁴ שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"²⁵, כפי
8 שאומרים בסיום ברכת המזון בסעודות דכל שבת
9 (שבהם מקיימים מצות עונג שבת) "הרחמן הוא
10 ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים",
11 ומסיימים (לאחרי "הרחמן הוא ינחילנו לימות
12 המשיח . . מגדול ישועות מלכו כו") "ואמרו
13 אמן", שמורה על קיום הדבר באופן של נצחון²⁶,
14 כולל שמנצחים כל הענינים המונעים ומעכבים את
15 הגאולה.

16 ובענין זה ניתוסף עילוי בקביעות שנה זו,
17 שכאשר ט"ב תמוז חל ביום השלישי שהוכפל בו
18 כי טוב, חל יום הש"ק הראשון דבין המצרים ביום
19 כ"א תמוז – כמרומו בקרא "אך טוב לישראל"²⁷:

20 נוסף על הרמז ד"טוב" בהתחלת בין המצרים
21 (ט"ב תמוז), מרומו הענין ד"טוב" בכל ימי בין
22 המצרים – כ"א יום²⁸, שסימנם "אך טוב", היינו,
23 שכל כ"א ימי בין המצרים הם באופן ד"אך טוב",
24 שהובטח שמתבטל לגמרי הענין הבלתי-רצוי
25 שבהם, ולא נשאר כי אם "טוב" בלבד, "אך (ורק)
26 טוב".

27 וענין זה הוא בהדגשה יתירה כשיום השבת
28 הראשון דבין המצרים חל ביום כ"א תמוז –
29 שהתחלת הענין דהקדמת רפואה למכה ע"י
30 השבתות דבין המצרים הוא באופן ד"אך טוב",
31 ביום א"ך (כ"א) תמוז (כיון שטו"ב תמוז חל ביום

(23) לקו"ש ח"ד ע' 1091.

(24) תמיד בסופה.

(25) ולהעיר גם ממארו"ל (מדרש תהלים צב, א. וראה לקו"ת בשלח בתחלתו) "כל עיסקא דשבתא כפול" (כולל גם הכפל בתפלה – שחרית ומוסף, ובתורה – קרה"ת בשחרית ובמנחה), וכפל קשור עם גאולה.

(26) ראה נזיר בסופה. וש"נ.

(27) תהלים עג, א.

(28) ולהעיר ממ"ש בהפטורת שבת זו: "מקל שקד גו' שוקד אני גו'" (ירמי' א, יא"ב), ודרשו חז"ל "השקד הזה הוא משעת חניטתו עד גמר בישולו נעשרים ואחד יום, כמנין ימים שבין שבעה עשר בתמוז . . לתשעה באב" (פרשי" עה"פ – ממדרש אגדה).

(29) אבות פ"ו מ"ג.

(30) רלב"ג מ"א יז, א. וראה תיב"ע וארא ו, יח. זח"ב קצ,

סע"א. ועוד.

(31) כה, יב.

(32) מלאכי בסופו.

(33) עדיות בסופה. רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ב.

(34) ראה יומא ט, ב.

(35) כה, יז.

(36) ובפרטיות יותר – בפרשת מטות שמתחילין לקרוא במנחה, שבה מסופר פרטי הענינים דמלחמת מדין (לא, א ואילך), כולל גם "וישלח אותם משה גו' ואת פינחס בן אלעזר הכהן" (שם, ו).

(37) ראה סה"מ תרנ"ט ע' נה. וש"נ.

29 ומתגלים "שבע דנחמתא" הוא למעלותא⁴⁵ —
 30 "פורענותא" כמו פרעה דקדושה, ש"אתפריעו⁴⁶
 31 ואתגליין מיני' כל נהורין"⁴⁷, שמורה על גילוי
 32 נעלה ביותר שלמעלה ממדידה והגבלה⁴⁸.
 33 ה. ויש לומר, שהגילוי דג' המוחין ("תלתא
 34 דפורענותא" למעליותא) מרומז בג' הפרשיות
 35 שקורין לעולם בשבתות דבין המצרים — מטות,
 36 מסעי, דברים:
 37 הצד השה שבג' פרשיות אלה — שבהם מדובר
 38 אודות חלוקת הארץ: בפ' מטות — בקשת בני גד
 39 ובני ראובן "יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחווה
 40 . . מעבר הירדן מזרחה"⁴⁹, "ויתן להם משה גו"⁵⁰.
 41 בפ' מסעי — "זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה
 42 גו' אשר תנחלו אותה בגורל גו' לתשעת המטות
 43 וחצי המטה . . שני המטות וחצי המטה לקחו
 44 נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה"⁵¹. ובפ'
 45 דברים — הן בהתחלת הפרשה, "פנו וסעו לכם
 46 ובואו הר האמורי ואל כל שכניו וגו' ארץ הכנעני
 47 והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת", "ראה נתתי
 48 לפניכם את הארץ בואו ורשו את הארץ אשר נשבע
 49 ה' לאבותיכם גו"⁵², והן בסיום הפרשה, כיבוש
 50 ארץ סיחון ועוג ונתינתה לבני גד ובני ראובן⁵³.
 51 ובפרשיות יותר: בג' פרשיות אלה מדובר
 52 אודות חלוקת הארץ כולה — לא רק בעבר הירדן
 53 מערבה, אלא גם בעבר הירדן מזרחה (נחלת בני גד
 54 ובני ראובן), שזו היתה גם התחלת כיבוש וחלוקת

1 ובסיום הפרשה — פרשת המועדים, שבה מדובר
 2 אודות הקרבנות דכל מועדי השנה³⁸: חג הפסח, חג
 3 השבועות, ר"ה, יוהכ"פ, חג הסוכות, עד לשמיני
 4 עצרת³⁹, שבה מרומזת נתינת כח יתירה להפיכת
 5 ימי בין המצרים לימים טובים ולמועדים.
 6 ולהעיר, שמספר ימי המועדים מכוון למספר
 7 ימי בין המצרים — כ"א ימים⁴⁰, שבה מודגשת עוד
 8 יותר הנתינת כח להפיכת כ"א ימי בין המצרים
 9 לימים טובים ולמועדים.
 10 ד. ויש לקשר ב' הענינים האמורים במעלת ימי
 11 בין המצרים בשנה זו — הקביעות ד"ז בתמוז ביום
 12 השלישי בשבוע, והקריאה דפרשת פינחס בשבתות
 13 דבין המצרים:
 14 ובהקדם הביאור בהאמור לעיל (ס"ב)
 15 שהשבתות דבין המצרים הם בכחינת הקדמת
 16 רפואה למכה — דלכאורה, ה"ז היפך שמש (המורה
 17 על תוכנם) של ג' השבתות שנקראות "תלתא
 18 דפורענותא"⁴¹, ע"ש ההפטורות שבהם מדובר אודות
 19 ענינים של פורענות, ואילו ענין הנחמה, "נחמו
 20 נחמו עמי"⁴², "נחמה בכפלים"⁴³, עד ל"שבע
 21 דנחמתא"⁴¹, מתחיל רק לאחרי השבתות דבין
 22 המצרים! ?
 23 ויש לומר הביאור בזה:
 24 מבואר בכ"מ⁴⁴ ש"תלתא דפורענותא" הם כנגד
 25 ג' המוחין, ו"שבע דנחמתא" הם כנגד ז' המדות.
 26 וכיון שהמשכת והתגלות המדות היא מהמוחין,
 27 והם כפי המוחין — עכצ"ל, שהענין ד"תלתא
 28 דפורענותא" לאמיתתו (ג' המוחין שמהם נמשכים

(45) נוסף על הפירוש ד"פורענותא" מלשון פרעון חוב, אשר, אפילו אם ה' בעבר ענין של חוב, בודאי שכבר פרעו החוב, ובפרט שמלכתחילה משמט הקב"ה החוב דבג"י.

(46) זח"א רי, א.

(47) ולהעיר מהמבואר בלקו"ת (פרשתנו פ, ד) בפירוש הכתוב (ירמי' ב, ג) "כל אוכליו יאשמו" (בהפטורה הראשונה מ"תלתא דפורענותא") — "יביא אשם כמועל בקדשים . . במועל בקדשים כתיב ואת אשר חטא מן הקודש ישלם ואת חמיושיתו יוסף עליו . . בחי' חמישית כו", ובסיום הדרוש (פא, ב) מקשר זה עם הענין ד"החמישית לפרעה".

(48) ויש לומר, שענין זה מרומז גם במאורע ד"הובקעה העיר" (תענית כו, רע"ב) — ביטול המדידה וההגבלה דחומת ירושלים, כמ"ש (זכרי' ב, ח) "פרוות תשב ירושלים".

(49) לב, ה"ט.

(50) שם, לג.

(51) לד, ב"ט.

(52) א, זח.

(53) ב, כד ואילך.

(38) ומתחיל מקרבן התמיד שבכל יום — שבה מרומז התיקון דביטול התמיד שאירע ב"ז תמוז (ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 574).

(39) להעיר מהשייכות דשמיני עצרת לגאולה — כידוע ש"שמיני" קשור עם גאולה, ספירה השמינית (מלמטה למעלה) — בינה, עלמא דחירו, ו"עצרת", ענין הקליטה, שלימות היחוד דהקב"ה וכנס"י ("יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך", "ישראל ומלכא בלחודוהי") לעתיד לבוא.

(40) ז' ימי הפסח, שבועות, ב' ימי ר"ה*, יוהכ"פ, ז' ימי הסוכות ושמע"צ, שבת, ר"ח (שזכרו בהתחלת פרשת המועדים).

(41) טושו"ע או"ח סו"ס תכח.

(42) ישעי' מ, א.

(43) איכ"ר ספ"א.

(44) ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 614 הערה 45.

(* וי"ל גם באו"א — שר"ה נמנה כיום אחד, ולמנין הכ"א יום ניתוסף פורים (משא"כ חנוכה שלא נזכר בכ"ד טפרי קודש, תושב"כ).

28 הגלות ובחזון לארץ⁶¹) ממהרים ומזרזים ופועלים
 29 הענין דחלוקת הארץ בג' אופנים אלה.
 30 זאת ועוד:
 31 כיון שבפסוקים אלו (בפ' פינחס) נתבאר רק
 32 אופן חלוקת הארץ, ולא נחית לפרטי החלוקה לי"ב
 33 מטות, תשעת המטות וחצי המטה בעבר הירדן
 34 מערבה, ושני המטות וחצי המטה בעבר הירדן
 35 מזרחה (כבפרשיות שלאח"ז, מטות מסעי ודברים)
 36 – יש לומר, שבפרשת פינחס נכלל גם שלמות
 37 הענין דחלוקת הארץ בגאולה האמיתית והשלימה,
 38 שאז יחלקו לבני"י כל ארץ ישראל, ארץ עשר
 39 אומות⁶² (כפי שהובטח לאברהם בברית בין
 40 הבתרים⁶³), והחלוקה תהי' לכל בני"י, גם לשבט
 41 לוי⁶⁴, שהרי חלוקת הארץ לעתיד לבוא תהי' לי"ג
 42 חלקים, שיתוסף גם "שער⁶⁵ לוי אחד"⁶⁶.
 43 וזהו העילוי שניתוסף בקביעות שנה זו –
 44 שבשיעור חומש די"ז תמוז (יום שלישי דפ'
 45 פינחס) מרומז הענין הכללי שבג' השבטות דבין
 46 המצרים ("תלתא דפורענותא" למעלותא, שמהם
 47 נמשכים ומתגלים "שבע דנחמתא") – גילוי ג'
 48 המוחין בכיבוש וחלוקת הארץ (נוסף על ארץ שבע
 49 אומות שכנגד ז' המדות, גם ארץ ג' אומות שכנגד
 50 ג' המוחין) לעתיד לבוא.

1 ארץ ג' אומות קיני קניזי וקדמוני, "אדום ומואב
 2 ועמונ⁵⁴ . . (ש)עתידים להיות ירושה לעתיד"⁵⁵.
 3 ויש לומר, שבענין זה מרומז גילוי ג' המוחין
 4 שבג' השבטות דבין המצרים (שבהם קורין ג'
 5 פרשיות הנ"ל) – כידוע⁵⁶ שארץ ג' אומות קיני
 6 קניזי וקדמוני היא כנגד ג' המוחין (בהוספה על ארץ
 7 שבע אומות שהיא כנגד ז' המדות).
 8 ו. ובענין זה ניתוסף עילוי מצד ב' המעלות
 9 שבקביעות שנה זו – הקביעות דטו"ב תמוז כיום
 10 השלישי, והקריאה דפרשת פינחס בשבטות דבין
 11 המצרים:
 12 כשטו"ב תמוז חל ביום השלישי בשבוע,
 13 ובפרשת פינחס, לומדים בשיעור חומש היומי
 14 (שלישי דפ' פינחס) ע"ד חלוקת הארץ – "לאלה
 15 תחלק הארץ בנחלה גו' לרב תרבה נחלתו ולמעט
 16 תמעט נחלתו גו' אך בגורל יחלק את הארץ
 17 וגו'"⁵⁷.
 18 והענין בזה:
 19 בפסוקים אלו נתבאר כללות הענין דחלוקת
 20 הארץ – בג' אופנים: (א) "בנחלה" – ירושה, (ב)
 21 חלוקה ע"פ טעם ושכל – "לרב תרבה נחלתו
 22 ולמעט תמעט נחלתו", (ג) חלוקה ע"פ גורל⁵⁸ –
 23 "אך בגורל יחלק את הארץ".
 24 ומבואר במק"א⁵⁹ התוכן דג' ענינים אלו
 25 בעבודת האדם – חלק גורל וירושה, כמ"ש⁶⁰
 26 "אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה
 27 ירושתנו", שע"י העבודה בג' ענינים אלו (בזמן

61 כפתגם והוראת הצמח-צדק** "עשה כאן (בחזון לארץ)
 ארץ ישראל" (אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תפה).
 62 גם ארץ קיני קניזי וקדמוני כולה, נוסף על החלק דעמונ
 ומואב שטיהרו בסיחון, שקיבלו בני גד ובני ראובן – כגו'
 הפרשיות שלאח"ז, מטות מסעי ודברים).
 63 לך לך טו, יד-כא***.
 64 ואולי יש לומר שענין זה מרומז בכך שמנין בני לוי הוא
 באמצע הפרשה דחלוקת הארץ – בין "לאלה תחלק הארץ גו'"
 לבקשת בנות צלפחד "תנה לנו אחוזה גו'".
 65 יחזקאל מח, לא. ב"ב שם. וראה גם רמב"ם הל' שמיטה
 ויובל פ"ג הי"א, ובפי' הרדב"ז.
 66 ולהעיר ש"אחד" בגימטריא י"ג.

54 ע"ז ש"עמונ ומואב טיהרו בסיחון" (גיטין לח, א. וש"נ),
 כמדובר לעיל (קונטרס משיחות ש"פ חוקת ס"ז).
 55 פרש"י לך לך טו, יט.
 56 מאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו.
 57 כו, נגנה.
 58 "והגורל הי' ע"פ רוח הקודש . . אלעזר הכהן* הי'
 מלוכב באורים ותומים ואומר ברוח"ק כו" (פרש"י עה"פ –
 מב"ב קכב, א).
 59 ראה לקו"ש חכ"ח ע' 176 ואילך. וש"נ.
 60 לפני תפלת השחר.

(* יש לומר, שהוראה זו קשורה עם שמו (המורה על ענינו) – שמו
 של משיח – מעין ודוגמת והכנה לקיום היעוד "עתידיה ארץ ישראל
 שתתפשט בכל הארצות" (יל"ש ישעי' רמז תקנ. ועוד. וראה גם לקו"ת
 מסעי פט, ב). ובהדגשה יתירה בשנה זו – שמלאו מאתיים שנה
 להולדת הצמח-צדק.
 (** להעיר (ע"ד הרמז) שברית בין הבתרים על ירושת הארץ
 מתחילה בפסוק י"ז ("והנה תנור עשן גו' אשר עבר בין הגורים האלה")
 – "טוב", ומסיימת בפסוק כ"א ("את האמורי וגו' ואת היבוסיי") – "אד
 טוב לישראל".

24 ומבואר במק"א⁵⁹ התוכן דג' ענינים אלו
 25 בעבודת האדם – חלק גורל וירושה, כמ"ש⁶⁰
 26 "אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה
 27 ירושתנו", שע"י העבודה בג' ענינים אלו (בזמן

(* ובפרשיות יותר – "אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ
 אלעזר הכהן ויהושע בן נון וגו'" (מסעי לד, יז).
 ולהעיר (ע"ד הרמז) שענין זה נאמר בפסוק י"ז – "טוב", ובקאפיטל
 ל"ד – (ב"פ י"ז) – טוב כפול.

24 ישראל בשלימותה, ארץ עשר אומות, באופן נצחי,
25 לעד ולעולמי עולמים.

26 אבל, "בשביל שקלקלתם הסב אתכם . . מ'
27 שנה"⁷⁵, בכל מ"ב המסעות שבמדבר, ולא זכו
28 שהכניסה לארץ תהי' ע"י משה רבינו, בתכלית
29 השלימות, אלא באופן שלאח"ז הי' ענין של גלות,
30 בין המצרים וכו'.

31 ויש לומר, שהתיקון לזה מרומו בהחיבור
32 דמטות-מסעי (שפ' מסעי אינה בפ"ע, אלא
33 מחוברת ובהמשך אחד לפ' מטות), שבתחילתה
34 וראשיתה מדובר אודות התרת נדרים – שבזה מרומו
35 ביטול ועקירת הענינים הבלתי-רצויים (עד לענין
36 הגלות⁷⁷) לא רק מכאן ולהבא (כאב ובעל⁷⁸), אלא
37 גם מלמפרע (כחכם)⁷⁹, גם ביטול ועקירת הענינים
38 הבלתי רצויים בנוגע להענין ד'מסעי בני ישראל
39 אשר יצאו מארץ מצרים", עד ל"ירדן ירחו" –
40 שהכניסה לארץ היא בתכלית השלימות⁸⁰.

41 ויומתק יותר ע"פ המבואר¹⁷ בענין הקדמת
42 רפואה למכה בשבתות דבין המצרים, "ג' שבועות
43 בין המצרים בזמן כמו מדבר במקום, ומקדים
44 רפואה ג' שבתות שבהן, ובכל שבת ב' שבתות,
45 נמצא ו' (ג"פ ב' שבתות) פעמים ז' (שבעת ימי
46 השבוע שבהם מאיר מבחי' ב' שבתות שבכל שבת)
47 ע"ז מכניעים המדבר מ"ב", מ"ב המסעות במדבר
48 שנימנו בפ' מסעי, שהם כנגד המדות, ו' מדות שכל
49 אחת כלולה מזו⁸¹, והבירור שלהם נעשה ע"י גילוי
50 והמשכת המוחין, שזהו"ע דהתרת נדרים (התרה),
51 ועד – מלמפרע) ע"י חכס דוקא.

* * *

77 ע"ד ענין הנדרים – נדרים סייג לפרישות" (אבות פ"ג
מ"ג) – סייג וגדר, שהצורך בהם הוא מצד ירידת הגלות (לקו"ת
מטות פה, א. ובכ"מ. וראה גם סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 558
ואילך).

78 ודוגמתו בנוגע להקב"ה וכנס"י (איש ואשה) – שמופרים
כל הנדרים בין בדברים שיש בהם עיניו נפש והן בדברים שבינו
לבינה (טושו"ע שבערה הבאה סני"ה), ונעשה שלימות היחוד
דהקב"ה וכנס"י, כמארז"ל "לימות המשיח יהיו נישואין" (שמו"ר
ספט"ו. וראה לקו"ת מטות פד, ג).

79 טושו"ע יו"ד סרל"ד ס"א.
80 להעיר מפרש"י בפרשתנו (כז, יב) "כיון שנכנס משה
לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה שחותר לי נדרי".

81 לקו"ת מסעי שם, א ואילך.

1 ז. ויש להוסיף, שענין זה מרומו גם בהחיבור
2 דמטות ומסעי – שכאשר קורין פרשת פינחס
3 בשבתות דבין המצרים, אזי מחברים מטות-מסעי
4 לפרשה אחת⁶⁷:

5 בדיוק הלשון "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו
6 מארץ מצרים"⁶⁸, "מסעי" לשון רבים, אף ש"מארץ
7 מצרים הוא רק יציאה ונסיעה ראשונה שנסעו
8 מרעמסס לסוכות" – מבאר רבינו הזקן בלקו"ת⁶⁹
9 ש"עיקר ותכלית נסיעתן הי' לצאת מבחי' מצרים,
10 בחי' מיצר וגבול . . ולכן כל המ"ב מסעות נק' הכל
11 אשר יצאו מארץ מצרים כו'".

12 ומזה מובן גם לאידך – שביציאת מצרים
13 (כפשוטה) נכלל (עד) גם המסע האחרון, "ויסעו
14 גו' ויחנו בערבות מואב על ירדן ירחו"⁷⁰, בסמיכות
15 ממש ליריחו, "מנעולה של ארץ ישראל"⁷¹, כי,
16 מיציאת מצרים⁷² היו צריכים לבוא תיכף ומיד לארץ
17 טובה ורחבה⁷³, כמ"ש בפ' דברים⁷⁴ "אחד עשר יום
18 מחורב וגו'", "מהלך י"א יום . . הלכתם אותו
19 בשלשה ימים . . כל כך היתה שכינה מתלבטת
20 בשבילכם למהר באתכם לארץ"⁷⁵, ואילו זכו היתה
21 הכניסה לארץ ע"י משה רבינו, בתכלית השלימות
22 (כפי שתהי' הכניסה לארץ בגאולה האמיתית
23 והשלימה ע"י משיח צדקנו⁷⁶) – כיבוש כל ארץ

67 ועד שגם התחלת הקריאה במנחה דשבת פרשת פינחס –
עם היותה בהפסוקים דפ' מטות, מ"מ, ה"ה קריאה דחלק פרשה
אחת שהיא פרשת מטות-מסעי.

68 ר"פ מסעי.

69 מסעי שם.

70 לג, מח.

71 ראה תנחומא בהעלותך יו"ד. במדב"ר פט"ו, טו.

72 ובפרטיות יותר – ממתן-תורה*, כמפורש בהמשך
הכתובים "ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר
הזה פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי גו' עד הנהר הגדול נהר
פרת".

73 ע"ד מ"ש (תהלים קיח, ה) "מן המיצר גו' ענני במרחב",
שממעמד ומצב ד"מיצר" (ארץ מצרים) באים למעמד ומצב של
"מרחב" (ארץ טובה ורחבה).

74 א, ב.

75 פרש"י עה"פ.

76 ויש לומר, שענין זה מרומו בהנני' בירדן ירחו –
כמבואר בלקו"ת (מסעי שם) ש"יריחו הוא בחי' ריח . . ולעתיד
לבוא יתגלה בחי' זו, והיריחו בירת ה' . . דמורה ודאין", דרגתו
של משיח צדקנו.

* המטרה והתכלית דיצי"ו. כמ"ש "בהוציאן את העם ממצרים
תעבדון את האלקים על ההר הזה", שתקבלו התורה עליו" (שמות ג.
יב ובפרש"י).

25 טוב יגאל", שהגאולה קשורה עם בחי' היסוד,
26 בחינתו של יוסף, שנקרא "טוב".

27 ויש לומר, שבפסוק זה ("יוסף בן שבע עשרה
28 שנה") נרמזת הנתינת-כח לגלות את הטו"ב
29 ד"שבעה עשר" בתמוז, כדלקמן.

30 ט. ובהקדמה:

31 הפסוק "יוסף בן שבע עשרה שנה" נאמר
32 בהמשך ל"וישב יעקב בארץ מגורי אביו"⁹¹, "אלה
33 תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה", ומפרש
34 רש"י: "ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם
35 וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב, סבה ראשונה
36 יוסף בן שבע עשרה שנה, ע"י זה נתגלגלו וירדו
37 למצרים", ובהמשך לזה – "ויחי יעקב בארץ
38 מצרים שבע עשרה שנה"⁹², היינו, שגם אצל יעקב
39 (כמו אצל יוסף⁹³) הי' הענין ד"שבע עשרה
40 שנה"⁹⁴, בגימטריא טוב.

41 ועפ"ז מובן פירוש הכתוב "וישב יעקב",
42 "ביקש יעקב לישב בשלוה"⁹⁵ – דלכאורה: איך
43 יתכן שצדיק, ובפרט משלשת האבות, ועאכו"כ
44 יעקב, בחיר שבאבות⁹⁶, ביקש לישב בשלוה ולא
45 נתקיימה בקשתו?! והביאור – שבקשה זו
46 נתקיימה כש"יחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה
47 שנה"⁹⁷, שי"ז שנים אלו היו מבחר שנותיו⁹⁸, ועד

1 ח. ויש להוסיף עוד ענין בהקשר והשייכות דב'
2 המעלות שבשנה זו (הקביעות דטו"ב תמוז ביום
3 השלישי שהוכפל בו כי טוב, וקריאת פרשת פינחס
4 בשבתות דבין המצרים) – כמודגש בהשיעור דיום
5 שלישי דפרשת פינחס:

6 בהמשך הפרשה ע"ד חלוקת הארץ נאמר⁸²
7 "ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר
8 בן מנשה למשפחות מנשה בן יוסף . . ותעמדה
9 לפני משה . . לאמר . . תנה לנו אחוזה בתוך אחי
10 אבינו". ומפרש רש"י: "למשפחות מנשה בן יוסף,
11 למה נאמר, והלא כבר נאמר בן מנשה, אלא לומר
12 לך יוסף חבב את הארץ, שנאמר⁸³ והעליתם את
13 עצמותי וגו', ובנותיו חבבו את הארץ⁸⁴, שנאמר
14 תנה לנו אחוזה".

15 ומצד הדגשת מעלתו של יוסף בהשיעור דטו"ב
16 תמוז (שלישי דפרשת פינחס)⁸⁵ – ניתוסף עוד יותר
17 בהדגשת ה"טוב" ד"י"ז (טוב) תמוז (התחלת בין
18 המצרים):

19 כתיב⁸⁶ "יוסף בן שבע עשרה שנה" – הגימטריא
20 ד"טוב". וכמבואר בכ"מ⁸⁷ הקשר והשייכות דיוסף
21 למספר שבע עשרה ("טוב") – ש"טוב" (בגימטריא
22 י"ז) קאי על יסוד, ויוסף הוא ספירת היסוד⁸⁸.

23 ובענין זה מודגשת גם השייכות דיוסף לגאולה
24 – כמבואר בכ"מ⁸⁹ בפירוש הכתוב⁹⁰ "אם יגאלך

(82) כז, א"ד.

(83) ויחי ג, כה.

(84) נוסף לכך שכל נשי ישראל היו מחבבות את הארץ – על הנשים לא נגזרה גזירת המרגלים לפי שהן היו מחבבות את הארץ (פרש"י פרשתנו כז, סד). – ולהעיר, שגם בנוגע לחטא העגל (שבגללו נשתברו הלוחות ב"ז תמוז) לא השתתפו הנשים, שלא נתנו תכשיטיהן לעשיית העגל (פדר"א פמ"ה), וקדמו לאנשים ליתן תכשיטיהן לעשיית המשכן (רמב"ן ויקהל לה, כב). (85) ולהעיר גם מהשייכות דיוסף לפינחס – שפינחס הוא מזרעו של יוסף – כמ"ש (וארא ו, כה ובפרש"י) "ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל (מזרע יוסף) ותלד לו את פינחס". ובפירוט יותר – בפרשת פינחס: התחלת הפרשה, "הגני נתן לו את בריתי שלום" – שברית קשור עם בחי' היסוד, בחינתו של יוסף; וסיום הפרשה, "ביום השמיני עצרת תהי' לכם" – ששמע"צ הוא כנגד יוסף, בחי' היסוד (ברית), שעל ידו נעשה היחוד (שלום) שבשמע"צ (ראה לקוטי לוי"צ פרשתנו ע' תכו ואילך).

(86) וישב לו, ב.

(87) ראה אוה"ת נח ע, א. וישב ער, סע"ב. ועוד.

(88) תו"א ויגש מד, ג. ויחי קה, ג. ובכ"מ.

(89) ראה אוה"ת בחוקותי ע' תרמא. המשך מים רבים תרל"ו פקל"ב. ועוד.

(90) רות ג, יג.

(91) ר"פ וישב.

(92) ר"פ ויחי.

(93) כמ"ש "אלה תולדות יעקב יוסף", "כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף" (פרש"י עה"פ).

(94) "כנגד י"ז שנה שגדל הוא ליוסף כלכלו י"ז שנה" (בעה"ט עה"פ).

(95) פרש"י עה"פ (וישב שם, ב).

(96) שעה"פ תולדות כז, כה. וראה ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב.

(97) נוסף על השבע עשרה שנה (הראשונים) דיוסף, שע"פ חשבון השנים (ראה רש"י (ורש"י ישן) ס"פ תולדות. ויצא ל, כה. וישלח לג, יז. וישב לו, לד) ישב בשלוה בארץ כנען במשך תשע שנים (ראה פדר"א פל"ח. ב"ר פפ"ד, ה (בסופו)). – ולהעיר גם מזהר פ' ויחי (ח"א רטז, ב): "מאי טעמא (ויחי יעקב בארץ מצרים) שבע עשרה שנה . . כל יומיו דיעקב בצערא הוו . . כיון דחמא ליוסף . . הוה דמי בגרמי' כמה דלא אעבר עלי' צערא . . בזמנא דאתפרש יוסף מני' מה כתיב יוסף בן שבע עשרה שנה . . וכל יומין דיעקב . . הוה ככי . . לאינון שבע עשרה שנה דיוסף, מאי קאתיבו לי', ויוסף ישית ידו על עיניך, הא לך שבע עשרה שנה אחרנין בענוגין ותפנוקין והנאות וכסופין, הה"ד ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה".

(98) ראה בעה"ט ר"פ ויחי. ובארוכה תורה שלמה שם. וש"נ.

22 דבני למספר ארבע¹¹⁰ – ד' דגלים, כנגד ד' רגלי
 23 המרכבה¹¹¹ – שנשי יעקב¹¹² (שעל ידם העמיד
 24 יעקב כל בית ישראל באופן ד"מטתו שלמה"¹¹³)
 25 הם ארבע].
 26 ויוסף – כמ"ש¹¹⁴ "נוהג כצאן יוסף", שקאי על
 27 כל ישראל¹¹⁵, שנקראים על שם יוסף¹¹⁶.
 28 ומזה מובן שהענין ד"אלה תולדות יעקב יוסף"
 29 שייך ביותר לכללות בני", כאמור, שבזה נרמזת
 30 הנתינת-כח לעבודתם של בני" במצרים, כללות
 31 הגלות, ועד להפיכת הגלות (מצרים) לגאולה (שבע
 32 עשרה) – עי"ז שיוסף ממשיך ענינו ועבודתו של
 33 יעקב ("אלה תולדות יעקב – עי"י יוסף") לכל
 34 בני".

י. וביאור הענין:

36 ידוע¹¹⁷ שענינם של ג' האבות בעבודת כאו"א
 37 מישראל הם ג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח¹¹⁸:
 38 אברהם – ענינו גמילות חסדים (הכנסת אורחים),
 39 יצחק – ענינו עבודה, תפלה (עקידת יצחק, מס"נ
 40 והקרבה להקב"ה, שזוה"ע ד"אדם כי יקריב – מכס

1 שעל ידם נשלמו כל שנות חייו (עליהם אמר "מעט
 2 ורעים היו"⁹⁹) "כאילו כל ימיו בטובה"¹⁰⁰.
 3 ועפ"ז יש לומר, שבענין ד"אלה תולדות יעקב
 4 יוסף בן שבע עשרה שנה", נרמזת הנתינת-כח
 5 לעבודתם של בני" במצרים (שרומז גם לכללות
 6 זמן הגלות, כמארז"ל¹⁰¹ "כל המלכיות נקראו ע"ש
 7 מצרים כו") – שגם במעמד ומצב ד"מצרים",
 8 מיצר הגלות, יהי' אצלם "ויחי יעקב בארץ מצרים
 9 שבע עשרה שנה", שנים טובות, ועוד והוא העיקר
 10 – ש"מצרים" (גלות) גופא יתהפך ל"טוב" (שבע
 11 עשרה)¹⁰², שזוה"ע הגאולה ("יגאלך טוב").

12 ויומתק יתור – ע"פ הידוע שביעקב ויוסף
 13 ("אלה תולדות יעקב יוסף") מודגשת ביותר¹⁰³
 14 השייכות לכלל ישראל:

15 יעקב – שנקרא "ישראל"¹⁰⁴, השם דכל בני
 16 ישראל¹⁰⁵.

17 ובפרט ע"פ המבואר באגה"ק¹⁰⁶ (חלק רביעי
 18 דספר התניא¹⁰⁷) בפירושו הכתוב¹⁰⁸ "ויקרא לו א-ל
 19 אלקי ישראל" – ש"נשמתו... כלולה מכל הנשמות
 20 שבישראל מעולם ועד עולם"¹⁰⁹.

21 [ויש להוסיף, שביעקב נרמזת גם ההתחלקות

מימות האבות והשכטים עד ביאת המשיח ועד בכלל**, שיקום
 אז מ"ש (הושע ב, א) והי' מספר בני" כחול הים אשר לא ימד
 ולא יספר מרוב***.

- (110) נוסף על ההתחלקות לשלש ("עם תליתאי") – בדוגמת
 ג' האבות.
 (111) ראה במדב"ר פ"ב, יו"ד.
 (112) להעיר, שע"י רחל ("שהיא היתה עקרת הבית" – פרש"י
 ויצא לא, ד) ניתוסף שלימות בג' האבות – כידוע שד' רגלי
 המרכבה הם אברהם יצחק יעקב ורחל (מאו"א א, פד. ועוד).
 (113) ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מז, לא.
 (114) תהלים פ, ב.
 (115) ובהדרגה יתירה בדורנו זה – שנשיא הדור, "הנשיא הוא
 הכל", שמו יוסף (וראה לקמן סי"ב).
 (116) פרש"י ומצו"ד עה"פ.
 (117) מגלה עמוקות אופן רנ (בסופו). שם עה"ת ר"פ לך לך.
 ועוד.
 (118) אבות רפ"א – שמתחילים לאמרו (עוה"פ) בשבת זו.

(**) אף שלענין לבוא יתוספו גם "נשמות חדשות מה שלא נכללו
 באדה"ר כלל והם גבורים ומעולים מכל הנשמות שנכללו באדה"ר כו"
 (לקו"ת שה"ש בסופו).

(***) להעיר, שלשון הכתוב הוא "כחול הים אשר לא ימד ולא יספר",
 ורבינו הזקן מוסיף תיבת "מרוב" – ע"פ לשון הכתוב (וישלח לב, יג)
 "ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב". שכתוב זה נאמר
 ביעקב. ואולי י"ל שכוונתו בזה לרמז ראי' מהכתוב שגם הנשמות
 שלאחרי ביאת המשיח (שיקויים או מ"ש ודי' מספר בני" כחול הים
 אשר לא ימד ולא יספר) כלולות בנשמת יעקב (שנאמר בו "ושמתי
 את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב").

(99) ויגש מז, ט.

(100) תדבאר פ"ה.

(101) ב"ר פט"ז, ה.

(102) בדוגמת הפיכת התענית (מיצר) דשבעה עשר בתמוז
 ליום טוב.

(103) יותר מאשר אצל אברהם ויצחק, עם היותם האבות
 דכאו"א מישראל (משא"כ יוסף).

(104) וישלח לב, כט. לה, יו"ד.

(105) ולהעיר גם מ"ש בפרשת בלק (כד, יז) "דרך כוכב
 מיעקב וקם שבת מישראל" – שקאי על משיח צדקנו* (כפס"ד
 הרמב"ם בהל' מלכים רפ"א), וגם על ניצוץ משיח שבכאו"א
 מבני" (ראה מאור עינים סוף פרשתנו), כפי שנקרא "יעקב"
 ו"ישראל".

(106) סימן ז'.

(107) שנצטרף ע"י בני המחבר להיות חלק מספר התניא –
 תושב"כ דתורת החסידות (ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע'
 רסא ואילך. ושי"ג).

(108) וישלח לג, כ.

(109) ומפרט לפנ"ז (בנוגע לאדה"ר, ועד"ז בנוגע ליעקב, כי,
 "שופרי דיעקב מעין שופרי דאדה"ר") "נשמות כל ישראל

(* וקריאת פרשה זו ביום הש"ק שממנו מתברך שבעה עשר בתמוז
 (כבשנה זו, ובכמה שנים) היא נתינת-כח להפיכת התענית ליום טוב
 בימות המשיח.

25 וברוגמת קדימת הלימוד בענינים שהזמן גרמא,
26 הלכות החג בחג וכיו"ב, בכל השנה¹³³.
27 וענין זה (הדגשת החיוב דכאו"א מישראל
28 בלימוד התורה דוקא בכל היום כולו) מרומז גם
29 בהשם "ישראל" (שמו של יעקב, שענינו תורה,
30 ושם של כל בני¹³⁴) – כידוע¹³⁵ ש"ישראל" ר"ת
31 יש ששים ריבוא אותיות לתורה¹³⁶, כנגד ששים
32 ריבוא בני¹³⁷, שזהו המספר הכללי¹³⁷ דכללות
33 בני¹³⁸.

34 יא. עפ"ז יש לומר שהענין ד"אלה תולדות
35 יעקב יוסף" בעבודתם של בני" (שזוהי הנתינת-כח
36 לבני" בעבודתם במצרים) הו"ע לימוד התורה:
37 הקשר המיוחד שבין יעקב ויוסף ("אלה
38 תולדות יעקב יוסף") מודגש במסירת התורה (ענינו
39 של יעקב) ליוסף – כ"ל¹³⁹ מה שלמד משם ועבר
40 (בהיותו "יושב אהלים") מסר לו¹⁴⁰.

1 קרבן לה¹¹⁹, ע"י עבודת התפלה שכנגד
2 קרבנות¹²⁰, ויעקב – ענינו תורה ("יעקב איש תם
3 יושב אהלים", "אהלו של שם ואהלו של עבר¹²¹"),
4 כמ"ש¹²² "ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל".
5 וע"פ האמור לעיל ע"ד השייכות המיוחדת דכל
6 ישראל ליעקב (יותר מאשר לאברהם ויצחק) – יש
7 לבאר ההדגשה המיוחדת בלימוד התורה (יעקב)
8 לגבי תפלה וגמ"ח (יצחק ואברהם):

9 אע"פ שכאו"א מישראל חייב לעסוק בכל יום
10 בכל ג' הקוין דתורה עבודה גמ"ח, וסדר העבודה
11 הוא שהתפלה קודמת ללימוד התורה, "תפלתי
12 סמוכה למטתי"¹²³ (כשם שיצחק¹²⁴ קודם ליעקב),
13 וגמ"ח קודמת לתפלה, "יהיב פרוטה לעני והדר
14 מצלי"¹²⁵ (כשם שאברהם קודם ליצחק), מ"מ, אינו
15 דומה החיוב דגמ"ח ותפלה להחיוב דתורה –
16 שדוקא החיוב (והזכות) דכאו"א מישראל בלימוד
17 דתורה הוא בכל רגע ורגע דכל היום כולו¹²⁶, ביום
18 ובלילה, כמ"ש¹²⁷ "והגית בו יומם ולילה"!

19 [ועד כדי כך, שאפילו בתשעה באב (סיום וחזרת
20 ג' השבועות), שעד שנה שעברה¹²⁸ היו בו הגבלות
21 בנוגע ללימוד התורה, ש"אסור לקרות בתורה כו'
22 משום שנאמר¹²⁹ פקודי ה' ישרים משמחי לב¹³⁰
23 – חייבים ללמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא, שהלימוד
24 הוא בחלקי התורה¹³¹ המתאימים ליום זה¹³², ע"ד

(119) ויקרא א, ב. וראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. ובכ"מ.

(120) ברכות כו, ב.

(121) תולדות כה, כז, ובפרש"י עה"פ (מב"ר פס"ג, י"ד).

(122) תהלים עח, ה.

(123) ברכות ה, ב. וראה לקו"ת ברכה צו, ב.

(124) ולהעיר, שהמס"ג דיצחק היא בכל עניני העבודה –
כמבואר בתניא (פמ"א נח, א) ש"עסק התורה ומצוות והתפלה
הוא ג"כ ענין מסירת נפש ממש כו".

(125) ב"ב י"ד, א. וראה סידור (עם דא"ח) שער התפלה יט,
ג.

(126) ראה סנהדרין צט, סע"א. תניא פ"א.

(127) יהושע א, ח.

(128) משא"כ בתשעה באב שנה זו – שבדאי יהי' יו"ט הכי
גדול, כיון שעוד לפניו (בהתחלת בין המצרים) יבוא כבר משיח
צדקנו.

(129) תהלים יט, ט.

(130) שר"ע או"ח ר"ס תקנד.

(131) וכיון שהתורה היא "תורה אחת", ניתוסף ע"ז גם בשאר
עניני התורה. – ולהעיר ממאד"ל (סנהדרין צט, רע"ב) "הוא עמל
במקום זה ותורתו עומלת לו ממקום אחר".

(132) ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שד"ח אס"ד מערכת בין
המצרים ס"ב ס"ב.

(133) ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס תכט, ובט"ז שם.

(134) ובאגה"ק שם: "והי' (יעקב) מרכבה לתורה שלמעלה .
וכמ"ש וזאת לפנינו בישראל כו', אין זאת אלא תורה כו', שהיתה
כלולה ומלוכשת בנשמת ישראל סבא הכלולה מכל הנשמות".

(135) מגלה עמוקות אופן קפו.

(136) ראה לקו"ת בהר (מא, ב. מג, ד): "אף שבתורה אין
נמצא ס"ר אותיות, היינו, מפני אותיות ההמשך שהם אותיות
אהוי" שבכלל הנקודות שאינן בכתב אבל ישנן במחשבה כו".

(137) אף שבפרטיות ישנם יותר מששים ריבוא, כמודגש גם
במנין בני" שבפרשתנו (כו, נא): "אלה פקודי בני ישראל שש
מאות אלף ואלף שבע מאות ושלושים" – אלף שבע מאות
ושלושים יתרים על ששים ריבוא.

(138) ראה תניא פל"ז: "ששים רבוא נשמות פרטיות אלו הן
שרשים, וכל שרש מתחלק לששים ריבוא ניצוצות, שכל ניצוץ
הוא נשמה אחת".

ולהעיר גם מאגה"ק ס"ז: "כל הנשמות שבעולם היו כלולות
באדה"ר, ודרך כלל היתה נשמתו נחלקת למספר תרי"ג, רמ"ח
אברים ושס"ה גידים (כנגד תרי"ג מצוות, רמ"ח מ"ע ושס"ה
מל"ת), אך דרך פרט נחלקת לניצוצות אין מספר כו". והתיווך
בזה – ע"פ מ"ש לפניו (בנוגע לתרי"ג מצוות), ש"מספר זה הוא
בדרך כלל, אבל בדרך פרט הנה כל מצוה ומצוה מתחלקת
לפרטים רבים לאין קץ ותכלית, והן הן גופי הלכות פרטיות שבכל
מצוה שאין להם מספר, כמ"ש ששים המה מלכות הן ס' מסכתות
ועלמות אין מספר הן ההלכות", ומספר "ששים" הוא השורש
דששים ריבוא – כשמכפילים ששים פעמים עשר ד"פ (ראה גם
ד"ה שאו את ראש תרע"ח).

(139) פרש"י וישב לו, ג.

(140) ולהעיר גם ממ"ש (ויגש מה, כז) "וירא את העגלות אשר
שלח יוסף", "סימן מסר להם במה הי' עוסק כשפירש ממנו,
בפרשת עגלה ערופה" (פרש"י עה"פ), ועיי' "ותחיו רוח יעקב"
– שכירת הפרשה בתורה שהי' עוסק כשפירש ממנו (לפני כ"ב
שנה) היא "סימן" על שלימותו של יוסף בלימוד התורה (ראה גם
לקו"ש ח"י ע' 161).

1 יב. ובכנה"ל ניתוסף עליו מיוחד בשייכות
2 לדורנו זה:
3 בדורנו זה נתגלה שייכותה של הגאולה לחודש
4 תמוז – שבו היתה גאולתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר
5 נשיא דורנו (בי"ב-י"ג תמוז), דכיון ש"הנשיא הוא
6 הכל"151, ע"ד מלך, שמספק הכל, שמספק כל
7 צרכיהם של כל בני המדינה (הדור)152, הרי,
8 גאולתו של הנשיא היא גאולה של כל הדור, ועד
9 לגאולה כללית דכל בני153, וכמפורש במכתבו
10 הידוע של בעל הגאולה154: "לא אותי בלבד גאל
11 הקב"ה. . כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק',
12 שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה",
13 וגאולה זו155 היא הכנה ונתינת-כח לגאולה
14 האמיתית והשלימה, שאז יהפכו ימים אלה (החל
15 מטו"ב תמוז) לימים טובים ולימי ששון
16 ושמחה156.
17 ועילוי מיוחד בשנה זו157 – שבי"ב תמוז,
18 שהוא גם יום ההולדת ("מזלו גובר")158 של בעל
19 הגאולה, מלאו לו מאה ועשר שנים159 (תר"ם –
20 תש"נ160), שמספר זה מדגיש שלימות חייו של
21 יוסף (שמו של נשיא דורנו) הראשון, כמ"ש161

1 ועבודתו של יוסף בהמשכת ענינו של יעקב
2 ("אלה תולדות יעקב יוסף") בכל ישראל, היא,
3 שאצל כל בני תהי' השלימות דלימוד התורה.
4 ויש לומר, שענין זה מרומז בשמו של יוסף141
5 – ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר"142, שגם מ"אחר"
6 נעשה "בן"143 – ש"בן" (בגלוי) נעשה ע"י לימוד
7 התורה, כמ"ש144 "וכל בניך לימודי ה'".
8 וזוהי הנתינת-כח לעבודה במצרים – שע"י
9 ההתעסקות בלימוד התורה כדבעי נעשה גם
10 במצרים (כללות הגלות) מעמד ומצב ד"ויחי יעקב
11 (כאו"א מישאל) בארץ מצרים שבע עשרה שנה",
12 שנים טובות145.
13 ועוד והוא העיקר – שע"י לימוד התורה נעשה
14 "אך טוב לישראל", שע"י "ישראל", תורה, נעשה
15 אצל בניי אך ורק טוב האמיתי דימות המשיח146,
16 שמהפכים הגלות (מצרים) לטוב (שבע עשרה),
17 כמ"ש147 "ציון במשפט תפדה", היינו, שהפדי'
18 (גאולה) מהגלות היא "במשפט", תורה148, ענינו
19 של יעקב, שלישי שבאבות, שבזכותו תהי' גאולה
20 השלישית, גאולה נצחית שאין אחרי' גלות,
21 וביהמ"ק השלישי, "מקדש אדניי כוננו ידיך"149,
22 בית נצחי, "כיעקב שקראו בית"150.

(151) פרש"י חוקת כא, כא.

(152) כמודגש בנוגע לחלוקת הארץ – ונשיא אחד נשיא אחד ממשטה תקחו לנחול את הארץ" (מסעי לד, יח), "כל נשיא ונשיא אפוטרופוס לשבטו ומחלת השבט למשפחות ולגברים, ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון כו" (פרש"י שם, יז).

(153) ויש לומר, שמרומז גם בימי הגאולה: י"ב – כנגד י"ב שבטי ישראל, וי"ג – רומז על ההוספה בגאולה העתידה שחלוקת הארץ תהי' ל"ג חלקים, שיתוסף גם "שער לוי אחד", כנ"ל ס"ו.
(154) אג"ק ח"ב ע' פ. וש"נ. ועתה עוה"פ בקונטרס בפ"ע.
(155) במכ"ש וק"ו מכל ענין של גאולה, "כיון דשם גאולה עלה" (פרש"י מגילה יז, ב).

(156) ראה לקו"ש ח"יח ע' 308 ואילך.

(157) נוסף לכך שבה מלאו ארבעים שנה להמשך העבודה לאחרית הסתלקות יוסף שבדורנו – בדוגמת המעמד ומצב דבניי בסוף שנת הארבעים, שנאמר להם "לאלה תחלק הארץ גו' איש לפי פקודיו" (כו, נג"ד), "פקודי משה ואלעזר הכהן גו' בערבות מואב על ירדן ירחו" (שם, סג), בסמיכות ממש להכניסה לארץ.
(158) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם.

(159) ובי"ט תמוז – מלאו מאה ועשר שנים לכניסתו בבריתו של אאע"ה (וראה בארוכה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 581 – השייכות דהברית לימי בין המצרים).

(160) ונחלקים לשתיים: נ' (במאה הז' – ת"ש-תש"ג) וס' (במאה הו' – תר"ם-ת"ש), אותיות "נס" (שבוה מודגשת השייכות לשנה זו – תהא שנת נסים).

(161) ויחי נ, כב.

(141) וגם בהענין ד"יוסף בן) שבע עשרה שנה", "טוב" – "אין טוב אלא תורה" (כנ"ל ס"ג).

(142) ויצא ל, כד.

(143) ראה אוה"ת עה"פ. ועוד.

(144) ישעי' נד, יג.

(145) להעיר גם ממענה רבינו הזקן על שאלתו של הצ"צ (בקטנותו) היתכן שמבחר שנותיו של יעקב, בחירי האבות, היו בארץ מצרים – כתיב (ויגש מו, כח) "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש (תנחומא באבער, יל"ש עה"פ) "התקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה", שע"י לימוד התורה מתקרבים להקב"ה ("להורות לפניו גשנה"), ואז נעשה גם במצרים – "ויחי" ("היום יום" – ח"י טבת).

(146) להעיר מפרש"י סנהדרין צז, סע"א: "שני אלפים שנות המשיח, שלאחר שני אלפים תורה הוה דינו שיבוא משיח ותכלה הגלות ויבטל השעבוד מישאל".

(147) ישעי' א, כז.

(148) "במשפט היינו הלכות, כתרוממו ע"פ (וישב מ, יג) כמשפט הראשון* כהלכתא קדמיתא" (לקו"ת ר"פ דברים).

(149) בשלח טו, יז. וראה זחר ח"א כח, א, ח"ג רכא, א.

(150) פסחים פח, א. וראה לקו"ת מטות פג, ג. לקו"ש חטי"ו ע' 231 ואילך. וש"נ.

(* להעיר, שפוטק זה הוא מדברי יוסף.

21 ישראל העוסקים בהרבצת תורה . להוסיף אומץ
 22 בהרבצת תורה, ומוסיף, "הנני שולח . . המאמר
 23 עשרה¹⁶⁶ שיושבים ועוסקים בתורה", מאמר חסידות
 24 שמבאר גודל המעלה דלימוד התורה ברבים, דיש
 25 לומר, שבזה מרומז גם שהגאולה האמיתית
 26 והשלימה באה ע"י ההוספה בהרבצת תורה, ובפרט
 27 ע"י השלימות דלימוד התורה באופן ד"עשרה
 28 שיושבים ועוסקים בתורה", שע"ז פועלים שיהפכו
 29 ימים אלה לימים טובים וימי ששון ושמחה.
 30 ויש להוסיף, שהשייכות לדורנו זה (ע"י נשיא
 31 הדור) מודגשת גם בפרשת פינחס – כי: פינחס
 32 הוא מזרעו של יוסף¹⁶⁷, שמו הראשון של נשיא
 33 דורנו, ו"פינחס" (מלא) בגימטריא יצחק¹⁶⁸, שמו
 34 השני של נשיא דורנו.
 35 וב' שמותיו קשורים עם הגאולה – ע"י "פינחס
 36 זה אליהו" – יוסף, כמ"ש¹⁶⁹ "ביום ההוא יוסיף
 37 אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו גו' ואסף נדחי
 38 ישראל גו', ויצחק, כמ"ש¹⁷⁰ "אז¹⁷¹ ימלא שחוק
 39 פיננו", שלעתיד לבוא ("אז") יהי שלימות השמחה
 40 ("ימלא שחוק פיננו")¹⁷², ענינו של יצחק, ע"ש
 41 "כל¹⁷³ השומע יצחק לי"¹⁷⁴.

* * *

166 (להעיר, שב"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה" מודגשת גם העבודה דהרבצת תורה לזולת (ועד לעשות מ"אחר" "בן") – ככל העשרה סוגים דבני***)
 167 ראה לעיל הערה 85.
 168 זהר פרשתנו רלו, ב. וראה לקוטי לוי"צ פרשתנו ריש ע' תכט.

169 ישע"י יא, יא.יב.

170 תהלים קכו, ב.

171 (להעיר, ש"אז ימלא" משמש גם בלשון עבר, כמ"ש בשירת הים "אז ישיר", שנוסף על הרמז על לעתיד לבוא ("ישיר" לשון עתיד), שירה העשירית (כשקייים היעוד "אז ימלא שחוק פיננו"), הרי פש"מ הוא לשון עבר ("אז, כשראה הנס, עלה בלבו שישיר" – פרש"י), שירת הים בצאתם ממצרים.
 172 (שהרי "אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז, שנאמר אז ימלא שחוק פיננו" (ברכות לא, א. טושו"ע או"ח סו"ס תקס).
 173 וירא כא, ו.

174 (להעיר ממארו"ל (ויק"ר פ"ב, ב. ועוד) "כל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם" – הנצחיות דלעת"ל (ראה לקו"ת במדבר ט, ג ואילך). ולהעיר מהשייכות לארבעים שנה (ראה לעיל הערה 157) – "לי" בגימטריא ארבעים (לקו"ת שם, ד). ובהדגשה יתירה – לאחר ארבעים יום דלוחות ראשונות, שאז מתחילה

1 "ויחי יוסף מאה ועשר שנים" (כמדובר לעיל
 2 בארוכה¹⁶²), ובהמשך לזה באה השבועה ד"פקד
 3 יפקד אלקים אתכם"⁸³ – הגאולה ממצרים, ועד
 4 לגאולה העתידה לבוא¹⁶³, עלי' נאמר "כימי צאתך
 5 מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁶⁴.

6 ויש לומר, שגם השייכות דהגאולה לשבעה עשר
 7 בתמוז, טו"ב תמוז (הפיכת י"ז תמוז ליום טוב),
 8 מודגשת בדורנו זה – שהנשיא שלו הוא יוסף, עליו
 9 נאמר "יוסף בן שבע עשרה שנה", שבפסוק זה
 10 מרומזת הנתנת-כח להפיכת י"ז תמוז ליום טוב,
 11 כנ"ל.

12 ובפרטיות יותר – "אלה תולדות יעקב יוסף בן
 13 שבע עשרה שנה", ענינו של יעקב, תורה, כמודגש
 14 גם אצל יוסף שבדורנו, שעיקר עבודתו היתה
 15 בהענין ד"יוסף ה' לי בן אחר", לעשות מ"אחר"
 16 "בן", ע"י הפצת התורה, וכל בניך לימודי הוי',
 17 ובפרט הפצת המעיינות דפנימיות התורה¹⁶⁵ חוצה,
 18 בכל קצוי תבל, וביתר שאת וביתר עוז לאחרי
 19 הגאולה ד"י"ג תמוז, וכמ"ש במכתבו הידוע¹⁶⁴
 20 ש"יום שנים עשר לחודש תמוז הוא יום חג גאולת

162 קונטרס משיחות ש"פ בלק.

163 ויש לומר, שמרומז בהכפך ד"פקד יפקד" – ע"ד מ"ש (ויגש מו, ד) "ואנכי אעלך גם עלה", "ב' עליות . . עלי' זו השנית רומזת על גאולה העתידה להיות כב"א" (תו"א ר"פ שמות).

164 (להעיר מ"ש במזמור תהלים המתאים למספר שנותיו – מזמור קי"א – "זכר עשה לנפלאותיו", ומבאר הצ"צ***)
 ברשימותיו לתהלים (על יסוד מארו"ל (מדרש תהלים עה"פ) "כל מה שעושה הקב"ה לצדיקים בעוה"ז אינו כלום אלא זכר עושה להם כשיעשה לעוה"ב"), ש"כולל בזה אפילו נסים דיצי"מ, (ש)הם רק זכר לבד מנסים דלע"ל, וכמ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות . . וזהו זכר עשה לנפלאותיו, היינו לבחי' אראנו נפלאות דלע"ל" (ראה גם קונטרס משיחות ש"פ בלק ס"ז).
 ויש לומר, שהענין ד"זכר" הוא גם למעלויות***) – שיצי"מ היא השרש לכל הגאולות, גם לגאולה העתידה.

ומודגש בנוגע לעבודתם של ישראל בקיום התומ"צ בזמן הזה – שאע"פ שאינה אלא "זכר וסימן למה שיהי' לע"ל" (כפי שמבאר הצ"צ בהמשך הענין), הרי, הגאולה היא דוקא ע"י "מעשינו ועבודתנו כל משך זמן הגלות" (תניא רפל"ז), היינו, שה"זכר" התומ"צ בזמן הזה פועל ומביא את קיום תומ"צ בשלימות ("נפלאותיו") לעתיד לבוא.

165 כי, השייכות דיעקב (תורה) לגאולה האמיתית והשלימה היא (בעיקר) מצד גילוי פנימיות התורה דלעתיד לבוא (ראה לקו"ת מטות שבעה ערה 150).

(*) להעיר ממארו"ל "חמש אותיות נכפלו וכו' לטון גאולה" (כנ"ל ט"א) – פ"ק בו נאלו ישראל ממצרים, פקד פקדתי".

(** ראה שוה"ג להערה 61.

(***) אף שלשון המדרש הוא "אינו כלום".

****) נוסף על העבודה בעשר כחות נפשו. הציבור שבנפשו, כפתגם זקנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שנקרא על שמו (ראה "התמים" ח"ב ס"ע מה ואילך. ועוד).

19 שההוספה בלימוד התורה צריכה להיות באופן של
 20 חידוש, מעין ודוגמת והכנה להחידוש דלעתיד
 21 לבוא, "תורה חדשה מאתי תצא"¹⁸².
 22 ובזה נכלל גם לימוד התורה עם הזולת (הפצת
 23 התורה) – כציווי והוראת המשנה (בהמשך ל"משה
 24 קיבל תורה מסיני ומסרה כו") "העמידו תלמידים
 25 הרבה", ומתוך אהבת ישראל, כמ"ש בהמשך
 26 הפרק¹⁸³ "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את
 27 הבריות ומקרבן לתורה", וכמודגש גם בסיום
 28 וחותם הפרק "על שלשה דברים העולם עומד, על
 29 הדין ועל האמת ועל השלום" – ע"ד מ"ש "האמת
 30 והשלום אהבו", שע"ז מהפכים הצומות לימים
 31 טובים וימי ששון ושמחה (כנ"ל ס"א).
 32 ובמיוחד יש להוסיף בעניני התורה שהזמן
 33 גרמא – בעניני בנין ביהמ"ק: בתושב"כ – בנבואת
 34 יחזקאל¹⁸⁴ אודות ביהמ"ק דלעתיד¹⁸⁵, ובתושב"ע"פ
 35 – במשניות דמסכת מדות¹⁸⁶, ובהלכות בית
 36 הבחירה להרמב"ם, שע"ז "אני מעלה עליהם
 37 כאילו הם עוסקין בבנין הבית"¹⁸⁷ (וכדי להקל על
 38 הלומדים – נדפסו בחוברת אחת).

39 וכן – לערוך "סיומים"¹⁸⁸ במשך תשעת הימים
 40 מר"ח אב עד תשעה באב, ועד בכלל¹⁸⁹, ואדרבה
 41 – כיון שמשיח צדקנו בודאי יבוא לפני תשעה
 42 באב, ותשעה באב יהי' יו"ט הכי גדול, יערכו
 43 בתשעה באב "סיום"¹⁹⁰ באופן של משתה גדול
 44 ושמחה גדולה.

(182) ישע"י נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

(183) משנה יב.

(184) קאפיטל מ' ואילך.

(185) שממנו למדו גם בבנין בית שני כדאיתא ברמב"ם (הל'

ביהב"ח פ"א ה"ד).

(186) וגם מסכת תמיד, שבה נתבארה העבודה התמידית
 כביהמ"ק, ואדרבה, כיון ש"מקדש העתיד בנוי ומשוכלל יגלה
 ויבוא מן השמים" (פרש"י ותוס' – סוכה מא, סע"א. ועוד), הרי,
 הלימוד אודות העבודה כביהמ"ק נוגע אז למעשה בפועל יותר
 מאשר הלימוד אודות בנין ביהמ"ק.

(187) תנחומא צו יד. וראה לקו"ש ח"ה ע' 412 ואילך.

(188) כולל גם סיומי ההלכות בשיעורים היומיים ברמב"ם.

(189) כפי שנהגו בשנה שעברה (ובשנים שלפנ"ז) לערוך סיום
 גם בתשעה באב (בענינים המותרים ללמוד בתשעה באב – מסכת
 מועד קטן) – על יסוד הנהגתו של כ"ק אדנ"ע שהי' נוהג לערוך
 סיומים אף שלא הי' סועד אח"כ בבשר ויין (ספר המנהגים-חב"ד
 ע' 46).

(190) ויש לומר – "סיום" על כללות לימוד התורה בזמן הזה,
 שהוא "הבל" ("זכר") בלבד לגבי תורתו של משיח (קה"ר פ"א,
 ח. וראה רשימות הצ"צ לתהלים שבהערה 164).

1 יג. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה
 2 בפועל – "המעשה הוא העיקר"¹⁷⁵:
 3 עפמ"ש"נ "ציון במשפט תפדה", דקאי על לימוד
 4 התורה (כנ"ל ס"א) – מובן, שבימי בין המצרים
 5 צריך להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בלימוד
 6 התורה¹⁷⁶, ובפרט בהלכות התורה, ה"משפט"
 7 שבתורה עצמה¹⁷⁷, כולל ובמיוחד – לימוד
 8 הרמב"ם, "משנה תורה"¹⁷⁸, "מקבץ לתורה שבעל
 9 פה כולה"¹⁷⁸, שכולל ההלכות דכל התורה כולה.
 10 ועאכו"כ בשבתות דבין המצרים, שענינם
 11 הקדמת רפואה, ע"ז שיהפכו לימים טובים –
 12 בודאי שצריך להוסיף בלימוד התורה (בהוספה על
 13 הענין ד"ויקהל משה", "להקהיל קהילות כו' בכל
 14 שבת ושבת"¹⁷⁹).

15 ויש לקשר זה עם התחלת אמירת ולימוד פרקי
 16 אבות בשבת זו (בפעם הב' – "כפלים לתושי"¹⁸⁰
 17 – בשבתות שלאחרי זמן מ"ת): "משה קיבל תורה
 18 מסיני"¹⁸¹ ומסרה כו" – קבלת התורה מחדש, היינו,

ההכנה לארבעים יום דלוחות שניות, ל' ימים דחודש אלול, וי'
 ימים דחודש תשרי – "לר".

(175) אבות ספ"א – שלומדים בשבת זה.

(176) וכן יש להוסיף בנתינת הצדקה – כהמשך וסיום הכתוב
 "ציון במשפט תפדה ושב" בצדקה".

(177) לקו"ת ר"פ דברים (הובא לעיל הערה 148). ומסיים שם
 (ועד"ז בלקו"ת מטות שבהערה 150): "והיינו כמ שארז"ל אין
 הגליות מתכנסות אלא בזכות המשניות (הלכות פסוקות), שנאמר
 גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם".

(178) כמ"ש בהקדמתו לספר הי"ד.

(179) יל"ש ר"פ ויקהל.

(180) להעיר שבלוחות שניות (לאחרי שבירת הלוחות בי"ז
 תמוז) ניתוסף יריבו בתורה באופן ד"כפלים לתושי" (ראה שמו"ר
 רפמ"ו).

(181) להעיר ממארז"ל "סלם זה סיני (חשבון) אותיות דדין
 הוא (חשבון) אותיות דדין" (ב"ר פס"ח, יב ובמפרשים), ו"סולם"
 הו"ע התפלה (ראה זח"א רסו, כ. ועוד) – שבוה מודגש שע"י
 לימוד התורה נעשה החיבור דהאדם עם הקב"ה, שזהו"ע התפלה,
 לשון חיבור, כלשון המשנה (כלים פ"ג מ"ה) התופל כלי חרס. –
 ולהעיר, שהגירסא הרווחת במשנה* היא "הטופל" (בטי"ת, ולא
 בתי"ו), דיח לומר, שבוה מרומז שהחיבור נעשה ע"י הביטול
 (טפל ובטל), כדאיתא בתקו"ז (תמ"ו) "תפלה איהי . . . אתעבידת
 טפלה . . . אית טפל בט' ואית תפל בת'".

ויש לקשר עם מ"ש בפרשתנו (כח, ב) "את קרבני לחמי לאשי"
 – ע"פ המבואר בלקו"ת (פרשתנו עז, ב) בפירוש "את קרבני"
 "את הן בחינת אותיות מא' עד תיו (אותיות התורה) הן הן קרבני,
 קרובים אלי ומקרבין אותי" – שהקירוב ("קרבני") נעשה ע"י
 הביטול שמרומז בחיבת "את", "את הטפל" (ביק מא, ב. ועוד).

* וכו"ה ברמב"ם הלכות כלים רפ"כ – שיעור היומי דמוצאי ש"ק
 (ועד"ז בשיעור דיום הש"ק – "טפלה" (פס"ו ה"ז. ו"א. ועוד)).

- 1 ובודאי יפרסמו ויזרזו ע"ד קיום הוראות אלה
 2 בכל מקום ומקום, בכל קצוי תבל.
 3 ויה"ר – והוא העיקר – שבעמדנו בהתחלת ימי
 4 בין המצרים יהפכו ימים אלה לששון ולשמחה
 5 ולמועדים טובים, כפרשת פינחס זה אליהו¹⁹¹,
 6 ולפני התחלת הקריאה בפ' מטות ע"ד הציווי ד"לא
 7 יחל דברו"¹⁹², ועאכו"כ הדיבור של כאו"א מבני
 8 (האנשים והנשים והטף) וכו"כ פעמים בכל יום
- 9 ויום אודות ביאת משיח צדקנו, שבודאי נותן להם
 10 הקב"ה את האפשרות לקיים הציווי "לא יחל דברו"
 11 – עי"ז שתיכף ומיד ממש ("לא עיכבן כהרף
 12 עין"¹⁹³) מראה כאו"א באצבעו ואומר זה, הנה זה
 13 פינחס זה אליהו, והנה זה דוד מלכא משיחא, שבא
 14 וגאלנו והוליכנו קוממיות לארצנו הקדושה¹⁹⁴,
 15 לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש, אמן כן יהי
 16 רצון.

193) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.
 194) כולל גם חלוקת הארץ באופן ד"לאלה (תחלק הארץ
 גו') – מראה באצבעו ואומר אלה.

191) ובפרט בזמן המנחה – שהרי "אליהו לא נענה אלא
 בתפלת המנחה" (ברכות ו, ב).
 192) ל, ג.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ו תמוז, תשי"א
 ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מהו"ר מנחם נחום שי

שלום וברכה!

עיי הרה"ג והרה"ח הו"ח אי"א נו"מ עוסק בצרכי צבור באמונה כו' מהו"ר שלמה זלמן שי
 העכט קבלתי הפ"נ שלו בעד בנו מאיר זאב בן אסתר שנמצא כעת בקארעא:

לכשהי על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אקרא את הפ"נ ויהי רצון שיוכל
 לבשרני טובות בזה בהקדם.

רואה הנני על הגליון של ביהכ"נ בני ישראל, שהוא המזכיר שלהם, ובטח כמנהג אח"ב, הרי
 המזכיר הוא רוח החי' של ביהכ"נ, ובו תלוי אופן החיות של ביהכ"נ, ומה שנוגע ביותר הוא בעניני
 החיים הרוחניים של ביהכ"נ, אם יש שם שיעורים ברבים ואופן ההנהגה בעניני התפלה במוצש"ק
 ויו"ט וכו'. ואף שבטח למותר להעירו על חש[ב]ות ענין זה, אבל נשען הנני על מרז"ל אין מזרזין אלא
 למזורזין כו'.

והנני בזה להעירו על גודל הענין של אמירת היום תהלים (כפי שנחלק לימי החדש) בכל יום
 אחר תפלת שחרית, ולהשתדל אשר תפלת ערבית במוצש"ק תהי באופן כזה שלא יבואו ח"ו לגרם
 חלול ש"ק, ועל גודל החשיבות שהאבלים ר"ל הבאים לומר קדיש יניחו ג"כ תפילין, אשר פעמים רבות
 זוהי הדרך להרגילם בהנחת תפילין למשך ימי חייהם, וכו' ועוד פרטים כאלו שיוכל כבודו למצוא
 על אתר בידעו תנאי המקום ואופני המתפללים בביהכ"נ, אשר על ידי כל פרטים אלו יוכל להוסיף
 חיות להביהכ"נ ומתפללי, מאכן זיי פאר לעבעדיקע אידן, ועפ"י הפתגם מכ"ק מו"ח אדמו"ר, אז
 דער אויבערשטער בלייבט ניט קיין בעל חוב, ומשלם מדה כנגד מדה, מה שנותן חיים ארוכים ותוספת
 חיים לכל העובדים בענינים הנ"ל אשר הם ובי"ב יחיו יתברכו ע"י נר מצוה ותורה אור ודרך חיים לכל
 המצטרך להם.

בטח יודיעני טובות ע"ד בנו שי ואסיים בפ"ש לכל המתפללים שי ולומר להם אשר ביהכ"נ
 נקרא בפ"ר ז"ל מקדש מעט, ועי"י ההנהגה המתאמת במקדש מעט ה"ז הכנה והקדמה להחיש בנין בית
 המקדש השלישי ע"י משיח צדקנו בב"א.

בברכה.

מוסג"פ הקבלה על נדבתו, שנמסרה ללשכת חשאיין, שזהו מהמעלות החשובות במצות הצדקה.

לקוטי שיחות פרשת פינחס כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

24 בחלקה הראשון של הפטרה⁷ מסופר על היותו
25 של ירמיהו לנביא: "ויהי דבר ה' אלי לאמר בטרם
26 אצרך בבטן ידעתוך... נביא לגויים נתתיך". ועל דברי
27 ירמיהו "לא ידעתי דבר כי נער אנכי" ענה הקדוש-
28 ברוך-הוא "אל תאמר נער אנכי... ראה הפקדתך... על
29 הגויים... לנתוש ולנתוץ... לבנות ולנטוע". רק אחר-כך
30 מוזכרת הנבואה אודות החורבן שיבוא "על כל
31 רעתם..." באופן של "מקל שקד", שבגללה, כמובן,
32 הפטרה זאת היא אחת מ"תלתא דפורענותא".

33 וצריך להבין: איזה קשר יש בין ההקדמה על היות
34 ירמיהו לנביא לבין "פורענותא"?

ג.

הקשר הכללי - החזרת ישראל בתשובה

35 הקשר הכללי והמשותף בין פינחס לבין ירמיהו
36 הוא:

37 בזמן שניהם היו בני ישראל שרויים בתקופה של
38 מצב שפל ביותר ברוחניות. בזמן פינחס אירע החטא
39 של "בנות מואב" ו"בעל פעור"⁸, ובימי ירמיהו היו
40 "נביאי הבעל"⁹, וכו', כמפורט בנבואת ירמיהו על מצב
41 עם ישראל בתקופתו.

42 וכל אחד מהם עורר את בני ישראל לתשובה:
43 ירמיהו – באמצעות דברי מוסר, ופינחס – על-ידי
44 שהרג את זמרי באופן ש"ראו כולם שלא לחינם
45 הרגם"¹⁰, וזה הביא את ישראל לחזרה בתשובה¹¹.

46 בכך תובן הדגשת הפסוק¹² אודות פינחס "בקנאו
47 את קנאתי בתוכם", כי לכאורה המילה "בתוכם" היא

א.

יש קשר כללי בין פינחס לירמיהו

1 הוסבר כבר פעמים רבות¹ לגבי ההפטרות של
2 "תלתא דפורענותא" ו"שבעא דנחמתא", שאמנם, אין
3 הן "מענין הפרשיות" אלא "לפי הזמן ולפי המאורע"²,
4 אך למרות זאת, כיוון שכל הענינים בתורה מדויקים
5 ביותר, מובן, שגם להפטרות אלה יש קשר גם לפרשיות
6 הנקראות אז בתורה.

7 ואכן, מוצאים קשר גלוי בין ההפטרה הנוכחית
8 "דברי ירמיהו..."³ (שבתחילתה מסופר⁴ כיצד נעשה
9 ירמיהו לנביא), לבין פרשת פינחס: נאמר במדרש⁵,
10 שפינחס וירמיהו באים שניהם "ממשפחת נכריה" –
11 פינחס מ"בת פוטיאל" וירמיהו מ"בני בניה של רחב",
12 ולפיכך "זולזו" בהם ישראל. לכן יחס ה' את פינחס
13 לאהרן הכהן⁶, ככתוב בתחילת פרשתנו: "פינחס בן
14 אלעזר בן אהרן הכהן", וכן מפורט בפסוק יחוסו של
15 ירמיהו "דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים..."³.

16 אך מובן, שהקשר שביניהם אינו קיים בפרט אחד
17 בלבד, שישאל "זולזו" בס, ואשר לפיכך "צריך
18 הכתוב ליחסו", אלא גם במהות הכללית של עבודת
19 פינחס ועבודת ירמיהו, וקשר כללי זה מתבטא בגלוי
20 בפרט וענין משותף זה, ולפיכך כתוב פרט זה בפירוש
21 בתורה שבעל-פה.

ב.

מהו הקשר בין תחילת ההפטרה לפורענות?

22 כמורכב יש להבין, מהו הקשר בין התחלת ההפטרה
23 "דברי ירמיהו ל"תלתא דפורענותא":

(1) ראה לקו"ש חלק ט' [המתורגם] ע' 62 ובהערות שם.

(2) ירמי' בתחילתו.

(3) טור א"ח סתכ"ח.

(4) להעיר דלמ"ד לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי (זכחים קא, ב) – בהתחלת פרשתנו מסופר אין נתכהן פנחס.

(5) פסיקתא ד"ר"כ (באבער) פי"ג* יל"ש ירמי' רמו רנו.

(6) ראה ג"כ ספרי ס"פ בלק. סנהדרין פב, ב. במדבר"ר פכ"א, ג.

(7) א, ה ואילך.

(8) בלק כה, א ואילך.

(9) ירמי' ב, ח. וראה שם, כג: "ראי דרכך בגיא", ובפרש"י: מה עשית מול בית פעור ועד עתה כו'.

(10) פרש"י ס"פ בלק. וראה פדר"א פמ"ז.

(11) שלכן ההפטרה דפ' פינחס (כשקורין אותה לפני "תלתא דפורענותא" – שאז ההפטרה היא "מענין הפרשיות") היא המשך הסיפור דאליהו בהר הכרמל (מ"א יח, מו ואילך) – שזה [לא רק מפני שה"קנאות" דאליהו ("קנא קנאתי לה' גו" – שם יט, י. שם, יד) היא ע"ד הקנאות דפינחס, כ"א גם] לפי שהקנאות דאליהו גרמה לתשובת בני – "וירא כל העם גו' ויאמרו ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים" (שם יח, לט. וראה אה"ת עה"פ (ובארוכה – לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 174) שם' פעמים "ה' הוא האלקים" הו"ע התשובה, כפלים לתושי'). ראה פדר"א שם: חשב הקב"ה שמו של פנחס בשמו של אליהו.. שעשה שישארל יעשו תשובה כו'.
(12) ריש פרשתנו.

(* שם: "נביי" וראה הערות המו"ל שם.

27 "חזון ישעיהו". בכל זאת נאמר על כך "כוליה נחמתא",
 28 כי תוכחתו הביאה לתיקון ולתשובה באמצעות דברי
 29 "נחמתא" ("גילויים") – הנבואות אודות הגאולה²⁴
 30 שתבוא על-ידי תשובתם של ישראל.

31 לעומת זאת, ירמיהו עורר את ישראל באופן של
 32 דחיה והסתר, על-ידי סיפור על החורבן שיבוא אם
 33 ישראל לא יחזרו בתשובה.

34 וזהו הקשר בין ירמיהו לפינחס, כי גם פינחס,
 35 כירמיהו, הביא לכפרה על ישראל באופן של "דחיה
 36 והסתר", ולא באופן של "גילויים", כמוסבר להלן.

ה.

מדוע קיבל דוקא פינחס שכר על מעשהו זה?

37 הדברים יובנו על-ידי ההסבר על דברי ה', שמפני
 38 שפינחס "השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את
 39 קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי", יתן
 40 לו ה' את השכר של "בריתי שלום. והיתה לו ולזרעו
 41 אחריו ברית כהונת עולם..."

42 מן הפסוק נראה, שהסיבה העיקרית לקבלת השכר
 43 של "בריתי שלום" היא, שפינחס "השיב את חמתי
 44 מעל בני ישראל... ולא כליתי את בני ישראל...".
 45 ו"בקנאו את קנאתי בתוכם" הוא פרט צדדי המספר
 46 באמצעות מה "השיב את חמתי..."

47 ולא מובן: את הענין של "השיב את חמתי מעל בני
 48 ישראל... ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי" מוצאים
 49 גם אצל משה רבינו, ולא רק פעם אחת, אלא מספר
 50 פעמים²⁵, כמסופר בתורה²⁶. מהו החידוש במעשהו של
 51 פינחס, שדוקא לו ניתן על כך שכר של "בריתי שלום"?
 52 ועוד: אצל משה, לא די שלא ניתן השכר של
 53 "בריתי שלום.. לו ולזרעו אחריו", כ"אם להיפך, אנו

1 מיותרת, כשאלת המפרשים¹³, אלא שבכך נרמז
 2 בפסוק, שקנאות פינחס חדרה אל "בתוכם", בתוך בני
 3 ישראל¹⁴, ועוררה אצלם חזרה בתשובה, וזה הביא
 4 לכפרה לישראל "ויכפר על בני ישראל"¹⁵.

5 אך בכך בלבד אין די, כי ענין זה של החזרת בני
 6 ישראל, השרויים בשפל המדרגה, בתשובה, איננו
 7 מיוחד דוקא לפינחס וירמיהו. דבר זה מוצאים אצל
 8 רבים מראשי ורועי ישראל, ובמיוחד אצל נביאים.

9 אלא, הצד השווה ביניהם הוא באופן המיוחד שבו
 10 הם עוררו את ישראל לתשובה.

ד.

ירמיהו - החזרת ישראל בתשובה באופן של
 הסתר

11 על ההבדל שבין נבואת ישעיהו לנבואת ירמיהו
 12 נאמר בגמרא¹⁶: "ירמיהו כוליה חורבנא.. וישעיהו
 13 כוליה נחמתא". נבואת ירמיהו היא אודות חורבן
 14 בית-המקדש ואודות הגלות, ונבואת ישעיהו היא
 15 אודות הישועה והנחמה. דבר זה נרמז גם
 16 בשמותיהם¹⁷: ישעיהו – מלשון ישועה¹⁸, וירמיהו
 17 מכיל בתוכו את האותיות מר, מלשון מרירות, או
 18 כלשון חז"ל¹⁹: ולמה נקרא שמו ירמיהו, שבימיו נעשה
 19 ירושלים אירמיהא (=חורבה²⁰).

20 הבדל זה בין נבואותיהם כרוך בשוני בין התקופות
 21 שבהן הם ניבאו, כלשון כ"ק מורי וחמי אדמו"ר²¹:
 22 "ירמיהו היה בזמן של דחיה והסתר²² וישעיהו היה
 23 בזמן של גילויים".

24 למרות שגם נבואת ישעיהו כוללת דברי תוכחה
 25 רבים לישראל על חטאיהם, כפי שרואים בפרקים
 26 רבים, עד שהחמורה²³ מבין "תלתא דפורענותא" היא

(13) אלשיך אוה"ח ועוד. זהו פרשתנו רלו, א.

(14) ראה מפרשים הנ"ל, דקידש ש"ש ברבים, בתוך קהל כו'.

(15) פסוק יג.

(16) ב"ב יד, ב.

(17) ראה זהו ר"פ תצוה (קטע, סע"ב): ועל דא שמהן דתרין נביאין
 אלין.. בנין דשמא גרים כו', עיי"ש.

(18) פרש"י ומצו"ד ישע"י מט, א. וזהו שם: ישע"י שמא גרים
 לפרוקנא. וראה שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר שהובאה לקמן בפנים, דישע"י
 ישע"י י"ה, ש"ע"ה נהורין" [וברשימות הצ"צ לאיכה (ע') 28. אוה"ת נ"ך
 כרך ב' ר"ע א'נט) "ישע"י מלשון וישע"ה כו"ן], ובאגה"ק ס"ג: ישועה
 הוא מלשון וישע"ה.

(19) קה"ר בתחילתו. ובפסקתא ד"כ ויל"ש שם: שבימיו נעשה
 ביהמ"ק אירימון. ושם לפנ"ז: ירמ"י ירם* י"ה [הובא בשיחת כ"ק מו"ח
 אדמו"ר שם].

(* בפסקתא שם: "דס". וראה הערות המו"ל שם.

(20) מ"כ לקה"ר שם.

(21) שיחת י"ג תמוז תש"ג (סה"ש תש"ג ר"ע 140).

(22) להעיר ממרו"ל (יל"ש ירמ"י רמז רסב) "ירמ"י ה" מתנבא
 בשווקים".

(23) מתאים לזמנה – תמיד משכנעם אב וסמוכה ליום התענית.

(24) ולהעיר דגם הענינים שבנבואת ישע"י שלכאורה אינם ישועה –
 הם גבורות ממותקות (קה"י ע' ישע"י. ובארוכה – ראה רד"ה ציון במשפט
 תשל"ה (סה"מ מלוקט ח"א ע' קנא)). ועפ"ז מתורץ בפשטות הלשון
 "כול"י נחמתא" (אבל בחדא"ג ב"ב שם: כול"י נחמתא לאו דוקא. ועפ"ז
 מתורץ בפשטות הא דחזון ישע"י היא מג' דפורענותא).

(25) ראה זהו פרשתנו רכ, א.

(26) בחטא העגל – תשא לב, יא ואילך. במתאוננים – בהעלותך יא,
 ב. במרגלים – שלח יד, יג ואילך. וראה פרש"י קרח טז, ד.

29 לפיכך היה ענינו העיקרי של משה – "משה קבל
30 (מלמעלה למטה) תורה מסיני ומסרה"³⁴ לתלמידיו,
31 לימוד התורה לישראל, והרי התורה מונעת ענינים
32 לא-רצויים, באופן של "תורה אור"³⁵, הדוחה חושך:
33 האור האלקי שבתורה משפיע על דחיית החושך
34 "מאליו וממילא"³⁶, מלמעלה למטה. ואילו פינחס
35 עורר באמצעות עבודתו את בני ישראל לתשובה –
36 שבירת החושך והתעלות והתקרבות לה'.

37 כך גם לגבי עבודתם העצמית: עבודת משה היתה
38 מצד הנשמה³⁷, ועבודת פינחס – מצד הגוף: כאשר
39 העבודה היא באופן של גילוי אור, היא נוגעת בעיקר
40 לנשמה, שהיא כלי ל"גילויים", אך איננה חודרת גם
41 לגוף, ל"מטה"³⁸. אמנם, גילוי הנשמה משפיע גם על
42 הגוף, אך אין זה באופן שהגוף נעשה מצד עצמו לכלי
43 לאור הנשמה.

44 ואילו העבודה מלמטה למעלה היא בעיקר מצד
45 הגוף – עבודה עם זיכוכ ה"מטה" והעלאתו.

46 זהו גם הקשר בין פינחס אליהו, כמאמר חז"ל³⁹
47 "פינחס הוא אליהו", כי גם עבודת אליהו היתה
48 מלמטה למעלה, כידוע³⁵, שעבודת אליהו (בגימטריא
49 נב) היא בירור וזיכוכ הגוף (שם ב"ן = ההשפעה
50 האלקית בדרגה הנמוכה ביותר, הפועלת בתוך הגוף
51 והנפש הבהמית. "בהמה" בגימטריא: ב"ן).

52 זהו ההסבר לשני ההבדלים הנ"ל בין עבודת משה
53 לעבודת פינחס:

54 (א) משה הביא בתפילתו לכך, שהקדוש ברוך הוא
55 יסיר את הגזירה מישראל, בדרך שמלמעלה למטה,
56 ואילו פינחס השפיע באמצעות עבודתו ותשובת ישראל
57 – בדרך שמלמטה למעלה.

58 (ב) אצל משה היתה מסירות-נפש מצד הנשמה,
59 ואצל פינחס – מסירות-נפש מצד הגוף. לפיכך כתוב
60 בזוהר⁴⁰, שפינחס תיקן את חטא נדב ואביהו, כי חטאם
61 היה בכך שהם הגיעו לכליון נשמתם לאלקות, ללא

1 מוצאים שהקדוש ברוך הוא מונע ממנו שכר מסוג זה,
2 כפי שמסבירים חז"ל²⁷ את המסופר בפרשתנו מאוחר
3 יותר²⁸, שבבקשת משה מאת ה' "פקוד ה'... איש על
4 העדה" הוא התכוון "שיירשו בני את כבודי". לכך לא
5 הסכים ה', והוא אמר "קח לך את יהושע בן נון..." –
6 גדולת משה לא עברה "לזרעו אחריו".

ו.

מן ההבדלים בין משה לפינחס

7 ישנם הבדלים בין עבודת משה לעבודת פינחס.
8 ומהם:

9 (א) משה "השיב את חמתי" באמצעות תפילתו לה',
10 אשר הביאה לכך שהגזירה הוסרה מישראל מלמעלה.
11 ואילו פינחס גרם על-ידי עבודתו, "בקנאו את קנאתי"
12 ובמיוחד כמודגש "קנאתי בתוכם" לכך שישראל יחזרו
13 בתשובה, ובאמצעות זאת "ויכפר על בני ישראל".

14 (ב) משה ביקש למען ישראל, עד לכדי מסירות נפש²³
15 – "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת"²⁹ – מסירות
16 נפש מצד הנשמה³⁰. ואילו אצל פינחס היתה מסירות
17 נפש כפשוטה, העמדת הגוף בסכנה ממשית. כדברי
18 חז"ל³¹, ששבט שמעון רצו להרגו והוא ניצל בנס.

19 מובן, שהעובדה, שאצל משה אין מוצאים מסירות-
20 נפש של הגוף, אינה נובעת מכך שהיתה חסרה לו
21 המוכנות לכך ח"ו. לו היתה דרושה מסירות-נפש
22 במעשה, היא היתה בודאי קיימת אצל משה, אלא,
23 שלא בכך היתה עבודתו של משה.

ז.

משה - מלמעלה, פינחס - מלמטה

24 ההסבר הכללי להבדל בין עבודת משה³² לעבודת
25 פינחס³³ הוא:

26 עבודת משה היתה "מלמעלה למטה" – גילוי אור,
27 ואילו עבודת פינחס היתה "מלמטה למעלה" – זיכוכ
28 ה"מטה" והעלאתו "למעלה".

תער"ב חלק ב'.

(34) אבות בתחילתה.

(35) משלי ו, כג.

(36) לשון אדה"ז – תניא פי"ב.

(37) ראה (נוסף על הנסמן בהערה 33): המשך תרס"ו ס"ע קנח
ואילך. ע' תקנח. ד"ה וה"ס תש"ח. ועוד.

(38) ראה לקו"ת ויקרא ב, ד. ועוד.

(39) נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 52 הערה 8. ח"ח [המתורגם]

ע' 174 הערה 59. וראה המשך תער"ב שם.

(40) פרשתנו ריז, א.

(27) נתחומא פרשתנו יא. במדבר"ר פכ"א יד. פרש"י עה"פ (ושם:

גדולתי).

(28) כז, טז ואילך.

(29) תשא לב, לב.

(30) להעיר מדרז"ל (ברכות לב, א. ועוד) עה"פ ויחל משה – אבל
מובן שאי"ז מוסנ"פ דגוף.

(31) ראה ספרי ותחומא ס"פ בלק. סנהדרין פב, ב.

(32) וגם מצ"ע: משה תיכף כשנולד "טוב הוא" וגם "נתמלא הבית

כולו אורה" (שמות ב, ב. סוטה יב, א) וראה אדה"ת עה"פ: פנחס – לא

נתכהן עד שהרגו לזמרי (ובחסים קא, ב).

(33) בהבא לקמן – ראה סד"ה וידבר גו' פינחס תרע"ה (בהמשך

29 העבודה מלמעלה למטה היא גילוי אור ("גילויים")
 30 מצד הנשמה, ובאופן כללי זוהי עבודה בתקופת בית
 31 המקדש ("נחמתא"), כאשר האור האלקי הוא גלוי.
 32 העבודה מלמעלה למטה היא עבודה עם ה"מטה"
 33 עצמו, ב"מקום" שבו יש "דחיה והסתר". אצל האדם
 34 כפרט זוהי עבודה לכירור, "זיכוך" ועידון הגוף, הנפש
 35 הבהמית, וחלקן של האדם בעולם. באופן כללי זוהי
 36 עבודה בתקופת הגלות ("חורבנא"), לא להיות
 37 מושפעים מן הקשיים והנסיונות של חושך הגלות, עד
 38 להפיכת החושך עצמו לאור – "ולילה כיום יאיר"⁴⁸.

39 זהו ההסבר לכך שפינחס וירמיהו באו שניהם
 40 "ממשפחת נכריה", ולפיכך "זלזלו" במ ישראל, כאמור
 41 בסעיף א': בכך מתבטאת הנקודה המשותפת
 42 שבעבודתם באופן של מלמטה למעלה, הן לגבי עצמם
 43 – "בירור והעלאת ה"מטה" עצמי שלהם ("משפחת
 44 נכריה"), והן בנוגע לסביבתם בעולם⁴⁹, שבלי
 45 להתחשב ב"זלזול" מצד בני ישראל, הם עוררו את
 46 ישראל עצמם לתשובה:

47 בהמשכה מלמעלה למטה מגיע האור רק אל
 48 "מטה" כזה, שאיננו מנוגד לאור, אך אם ה"מטה" הוא
 49 ירוד כל-כך, עד שהוא מנוגד לאור, לא יכול האור
 50 להגיע לשם (אלא אם כן האור "שובר" אותו).

51 ואילו בהעלאה מלמעלה למטה, כאשר מזככים
 52 ומעלים את ה"מטה" עצמו, "מבררים" גם "מטה" כזה,
 53 ה"מזלזל" בקדושה, גם חושך כזה הופכים לאור.

י.

ההוראה: התעסקות גם עם ה"חויץ"

54 ההוראה הנלמדת מכך לעבודה למעשה היא:
 55 יש המתעסקים בעניני הנשמה – תורה ותפילה
 56 וכדומה, אך אין הם מתמסרים לעבודה עם ה"מטה",
 57 החדרת הקדושה אל תוך עניני הגוף.
 58 כך גם באופן כללי יותר: אצל עצמם הם דואגים
 59 לכל הענינים, לא רק לעניני הנשמה, אלא גם לעניני

1 "שיתוף" גופם – "שריפת נשמה וגוף קיים"⁴¹,
 2 ובאמצעות מסירות-הנפש של פינחס, שהיתה מצד
 3 הגוף תוקן חטאם⁴².

ח.

הכפרה על-ידי פינחס - תמידית

4 ההבדל בין תוצאות שני סוגי העבודה הוא:
 5 כאשר העבודה היא מלמעלה למטה, מצד גילוי
 6 אור, אמנם מואר ה"מטה" וחדור בגילוי האור, אך
 7 כיוון שהוא עצמו לא הזדכך, מובן, שכאשר הגילוי
 8 פוסק, נשאר ה"מטה" במצבו הקודם.

9 לפיכך אנו רואים, שמתן תורה אמנם גרם לישראל
 10 מצב של "פסקה זוהמתן"⁴³, אך למרות זאת, התאפשר
 11 גם לאחר מכן חטא העגל, שבאמצעותו "חזרה
 12 זוהמתן"⁴⁴.

13 אך כאשר העבודה היא מלמעלה למטה, ה"מטה"
 14 עצמו מזדכך ומתעלה, וזהו ענין בר-קיום. לפיכך,
 15 הכפרה שנגרמה על-ידי פינחס לא היתה חד-פעמית,
 16 אלא נשארה תמידית, וענין "נמשך"⁴⁵ ככתוב ב"ספרי"
 17 על הפסוק "ויכפר על בני ישראל" – "שעד עכשיו לא
 18 זו אלא עומד ומכפר עד שיחיו המתים"⁴⁶.

19 זהו ההסבר לכך שהשכר "בריתי שלום.. לו ולזרעו
 20 אחריו" ניתן דוקא לפינחס, כי הוא "השיב את
 21 חמתו..." באופן מתמיד, ללא הפסק, ולכן גם שכרו
 22 הוא מדה כנגד מדה, ש"בריתי שלום" נמשך "לו
 23 ולזרעו אחריו" ללא הפסק⁴⁷.

ט.

ההסבר לקשר בין פינחס לירמיהו

24 לפי כל האמור לעיל יובן גם הקשר בין פינחס
 25 לירמיהו: כמדובר בסעיף ד' על ההבדל בין ישעיהו
 26 לירמיהו, ש"ירמיהו היה בזמן של דחיה והסתר,
 27 וישעיהו היה בזמן של גילויים", זהו הגורם להבדל בין
 28 עבודה מלמעלה למטה לבין עבודה מלמעלה למטה.

(41) אכל להעיר דשם – "קברו של משה". ולהעיר ממשנת לעיל ע' 317 שמסנ"פ דפינחס היתה בכתו של משה שאמר "קרינא דאיגרתא כו".
 (42) ראה המשך תע"ב (דלעיל הערה 33), ד"בריתי שלום" הו"ע "ברית שלומי לא תמוט".
 (43) תהלים קלט, יב. וראה ס' הערכים-חב"ד ח"ב ע' אור-ביחס לחושך (ע' תקצ"ז) וס"ג. המשך תע"ב ח"ג ע' אישו. אשמה.
 (44) להעיר מפרש"י ריש ירמי' (מפסיקתא דר"כ שם. יל"ש ירמי' רמז ונ): ליתי בר קלקלתא דתקנן עובדויה כו' ולוכח כו' דמקלקלן עובדויה כו'.

(41) סנהדרין נב, א וש"ג.

(42) ראה בכ"ז (נוסף להמשך תע"ב דלעיל הערה 33): אוה"ת אחרי (כרך ב' ע' תקמט ואילך). ד"ה וידבר גו' פינחס דשנות תרכ"ט, תרע"ג (בהמשך תע"ב חלק א').
 (43) שבת קמו, רע"א. זח"א נב, ב. זח"ב קצג, ב.
 (44) זהר שם. וראה תניא ספ"ו. המשך תע"ב ח"ב ע' תתקל ואילך.
 (45) לשון הרגצובי – צפע"נ עה"ת ריש פרשתנו. וראה גם צפע"נ לסנהדרין פב, ב.
 (46) ובסנהדרין שם: וראוי כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם. ועיין תו"ד מפני סוטה יד, א (וצע"ק שלא הובא וצוין בצפע"נ

35 הגדול שבזמן הגלות, ניתנים לו כל הכוחות הדרושים
36 כדי לשנות את ההסתר לאור.

יב.

חיזוק הנשמה עם ירידתה למטה

37 ידוע, שירידת הנשמה למטה היא "בחינת גלות
38 ממש"⁵², ובדומה לכל האמור לעיל קיימים הדברים גם
39 אצל כל אחד כפרט, ב"עולם קטן" – זה האדם⁵³:

40 כאשר הנשמה יורדת ל"תלתא דפורענותא" –
41 לשלושת העולמות בריאה, יצירה, עשיה, כאשר בעולם
42 הבריאה כבר יש מציאות של רע⁵⁴, מתחילה הנשמה
43 לחשוש, כיצד תוכל למלא תפקידה בעבודה בתוך
44 הגלות בעולם.

45 אומרים לנשמה מיד בתחילת ירידתה, בהפטרה
46 הראשונה של "תלתא דפורענותא" – "בטרם אצרך
47 בבטן ידעתך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא
48 לגויים נתתיך": אל לך להיבהל משליחותך להיות
49 "נביא לגויים" – עבודת זיכוך ה"גוי אשר בקרבך",
50 הגוף, הנפש הבהמית, וחלקך בעולם, כי:

51 (א) "בטרם אצרך בבטן ידעתך" – יש לך נשמה
52 קדושה חלק אלוקה ממעל ממש⁵⁵, ששורשה נעלה
53 יותר ממקור הירידה ("בטרם אצרך⁵⁶... ידעתך"). (ב)
54 "בטרם תצא מרחם הקדשתיך" – לא די שיש לך
55 נשמה קדושה, אלא "הקדשתיך": מכינים אותך "במעני
56 אמו", "מלמדין אותו כל התורה כולה"⁵⁷.

57 אמנם, בשעת הלידה בא מלאך ו"משכחו כל
58 התורה כולה"⁵⁸; אך כל זה הוא רק בגלוי, אך
59 בפנימיות נשאר הכל, וזה מאפשר לו, שגם בהימצאו
60 למטה, בעולם הזה, הוא יוכל ללמוד תורה, כפי שלמד
61 "במעני אמו"⁵⁸.

62 טוענת הנשמה "לא ידעתי דבר כי נער אנכי":
63 אמנם, בפנימיותו יש לו "כל התורה כולה", אך בגלוי
64 "נער אנכי", ולכן לגבי עניני הנשמה, בפנימיותו, יש
65 לו די כוחות פנימיים שלא להיבהל מן העולם, וללמוד
66 תורה וכו', אך לגבי היותו "נביא לגויים" ("דבר") –
67 שינוי גופו, נפשו הבהמית, וחלקו בעולם, הרי רק "נער
68 אנכי".

1 הגוף, ואפילו לחלקם בעולם, אך הם נשאים בד'
2 אמותיהם שלהם, ואין הם עוסקים בזולת וב"חוץ".

3 יש לדעת שסוג עבודה כזה אינו תמיד בריקים.
4 אמנם, כאשר הוא עוסק בעניני הנשמה, הוא שרוי
5 בדרגה נעלה ביותר, אך כאשר עליו לעסוק אחר-כך
6 בעניני העולם, הרי לא זו בלבד שאין הוא מעלה
7 אותם, אלא להיפך, ר"ל, הם מורידים אותו.

8 וכך גם לגבי ה"מטה" וה"חוץ" הכלליים: כאשר
9 הוא שרוי בד' אמותיו, הרי הוא מושלם, אך אם הוא
10 נקלע למצב שעליו להתעסק עם העולם, עם ה"חוץ",
11 עלול ה"חוץ" לגרום, ח"ו, לדרדרו.

12 לפיכך נדרש היהודי לעסוק, ביחד עם העבודה
13 הפנימית בעניני הנשמה, גם ב"חוץ", ואף עם ה"חוץ"
14 התחתון ביותר, שגם הוא יהפוך לכלי למעיינות של
15 תורה ומצוות.

16 זהו הקשר בין הענין הנ"ל ל"בין המצרים":
17 הקדוש-ברוך-הוא שלח את ישראל לגלות, כדי שהם
18 "יבררו" את עניני הגלות, עד שיהפכו אותם באופן של
19 "אתהפכא חשוכא לנהורא" (=הפיכת חושך לאור).

יא.

הסיבה לסיפור על היות ירמיהו לנביא

20 אך יכול יהודי לטעון: כיצד הוא יוכל למרות הכל,
21 לעבור תקופה אפילה כליכך של "דחיה והסתר"?
22 במיוחד, כאשר נדרש ממנו לא להיבהל מן החושך
23 וההעלם, אלא להיפך, להפוך את "בין המצרים" לזמן
24 של ששון ושמחה⁵⁰!?

25 על כך עונה ההפטרה של השבת הראשונה של "בין
26 המצרים", ומקדימה לפני הסיפור של הפורענות, את
27 יחוסו ותחילת דרכו של ירמיהו⁵¹, ונבואתו: "בן
28 חלקיהו מן הכהנים...", ואחר-כך מספרת על חששותיו
29 מלהיות "נביא לגויים", ועל תשובתו של הקדוש-
30 ברוך-הוא על כך "אל תירא מפניהם כי אתך אני..." –
31 שהקדוש-ברוך-הוא עמו ונותן לו את כל הכחות
32 הדרושים כדי לשנות ולהשפיע על ה"גויים"
33 וה"ממלכות".

34 כך גם אצל כל אחד כפרט, שבלי להתחשב בהסתר

(56) ראה פס"ר פ"י שמעו (וימלך): עד שלא בראתי את העולם כו' בטרם אצרך בבטן ואין טרם אלא עד שלא נברא העולם.

(57) נדה ל, ב.

(58) לקו"ת שלח מד, א. וראה בארוכה – לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע'

13 ואילך.

(50) ראה הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 253.

(51) ועד"ז היחוס דפינחס – כנ"ל בתחילת השיחה.

(52) תניא פל"ז (מח, א).

(53) תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב). ועוד.

(54) כי באצילות "לא יגורך רע" (לקו"ת במדבר ג, סע"ג).

(55) תניא רפ"ב.

13 אחתך לפניהם”⁵⁹: אל לך לחשוב שתוכל להסתפק
 14 בהצילך את עצמך בלבד – אני את נפשי הצלתי, ועם
 15 ה”עולם” לא תתעסק, בטענך ”נער אנכי”. אומרים לו,
 16 שכיוון שאתה נמצא בגוף ונפש בהמית בעולם הזה
 17 הגשמי, הרי מצבו של העולם נוגע לך, אם תיזהר
 18 מ”אחתך לפניהם”, הרי ”אל תחת”, אל תחשוש
 19 מהפיכת העולם לדירה לו יתברך.
 20 באמצעות העבודה באופן זה, נזכה במהירות רבה
 21 ש”פינחס הוא אליהו” יבשר את הבשורה של ביאת
 22 המשיח, שיגאלנו בגאולה האמיתית והשלימה⁶⁰.
 (משיחת ש”פ פינחס תשכ”א)

1 על כך עונה לו הקדוש ברוך הוא ”אל תאמר נער
 2 אנכי כי על כל אשר אשלחך תלך... אל תירא מפניהם
 3 כי אתך אני...”: אין די בכך שליהודי יש חלק אלוקה
 4 ממעל ממש, והכוחות הנובעים מכך ש”במעו אמור”
 5 לימדוהו את ”כל התורה כולה”, אלא גם אחר כך,
 6 כאשר הנשמה בגוף, ובתקופת הגלות, ניתנים לו
 7 הכוחות למעלה (”אתך אני”) בהימצאו למטה, כדי
 8 שיוכל למלא את השליחות ”על כל אשר אשלחך”,
 9 להשפיע על ”גויים”, ו”ממלכות”. וזאת בשני קוים: הן
 10 ב”סור מרע” – ”לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס”, והן
 11 ב”ועשה טוב” – ”לבנות ולנטוע”.
 12 יתר-על-כן, מזהירים אותו ”אל תחת מפניהם פן

מובנת השייכות לאליהו דוקא (משא”כ הגאולה ממזרים שעי” נוסח –
 כנ”ל שם).

(59) ירמ’ א, יז.
 (60) שתהי’ גאולה נצחית שאין אחר’ גלות. ועפמשנ”ת לעיל (ס”ח)

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום ראשון עמ’ א

משנה
 11 משנתינו ממשיכה לדרך בהלכות כתיבת שטרות, ודנה במי שיש לו
 12 שטר על חבירו, ונמחק השטר.
 13 מי שנמחק שטר חובו מחמת שנפלו עליו מים או שנטשטש מעצמו,
 14 ואי אפשר לקרוא מה כתוב בו, מעמיד עליו עדים שראוהו קודם
 15 שנמחק וידועים מה היה כתוב בו, וקא לפני בית דין עם העדים,
 16 ועדים אלו עושין לו קיום לשטרו בפני בית דין, וכך כותבים על גבי
 17 השטר הנמחק, איש פלוני בן פלוני, נמחק שטר, והזמן הכתוב
 18 באותו שטר היה ביום פלוני,

1 למלוה, וגובה את כל חובו. ורבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא,
 2 ואין הלוה חייב לחזור ולפרוע את כל החוב.
 3 הגמרא מבררת את ההלכה: אמר רב נחמן אמר רב אבהו אמר
 4 רב, הלכה כרבי יוסי שאסמכתא קונה. אמנם כי אתו לקמיה –
 5 כשבאו דיני אסמכתא לפניו רבי אמי, אמר להו לתלמידי, וכי
 6 מאחר שרבי יוחנן מלמדנו פעם ראשונה ושניה, כלומר לימדנו רבי
 7 יוחנן כמה פעמים שהלכה כרבי יוסי שאסמכתא קונה, אני מה
 8 אעשה, איני יכול לחלוק עליו ולומר שאסמכתא אינה קונה.
 9 אומרת הגמרא את ההלכה: ואין הלכה כרבי יוסי, אלא כרבי
 10 יהודה, שאסמכתא אינה קונה.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שני עמ’ ב

10 בחזקה או אף בחזקה.
 11 מבררת הגמרא: קמייפליג – באיזה דין נחלקו רבי שמעון בן
 12 גמליאל ורבי. מבאר הגמרא: כי אהא – כשבא רב דימי מארץ
 13 ישראל לבלל אמר, באותיות נקנות במסירה קא מיפליג, ומדובר
 14 באופן שהמחזיק בקרקע טוען שקנאה מפלוני בשטר, אמנם אותו
 15 שטר לא נכתב לצורך מכירה זו, אלא כשקנה אותו פלוני את
 16 השדה מבעליה הראשונים כתב לו הלה שטר מקח, ואת אותו
 17 שטר מקח מסר ליד המחזיק בה עתה, כדי שיזכה בקרקע,

1 שיש שפירשו שהיא שייכת למחולקתם האם אותיות נקנות
 2 במסירה: תנו רבנן, אדם המחזק בקרקע, הלא לידו – להוכיח
 3 שהקרקע שלו, נגד טענת בעל הקרקע הקודם שטוען שלא מכר
 4 לו את הקרקע, בשטר ובתוקף, כלומר, המחזק טוען שיש לו שטר
 5 מקח על השדה וגם עדים שישב בה שלש שנים, וכמבואר לעיל
 6 (כת). ששיבה בקרקע שלש שנים נחשבת כ”חזקה” המוכיחה
 7 שהקרקע שלו, נידון בשטר – עליו להביא את שטר המקח ולהוכיח
 8 ממנו שהשדה שלו, ולא די בעדי החזקה, דברי רבי. רבן שמעון בן
 9 גמליאל חולק ואומר אדם זה נידון בתוקף, ולהלן יבואר האם רק

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שלישי עמ’ א

12 אף ללא עדים. אמר ליה רבי יצחק נפחא, אהא, בההיא, בשמעתא
 13 דמר סבירא לי – בהלכה זו אני סובר כפי שפסקת בעצמך את
 14 ההלכה, דאמר רבי אבהו, אמר רב אבהו, אמר רב, לזה
 15 האומר לחבירו – למלוה, פרתיה בפני פלוני ופלוני, צריך שיבואו
 16 אותם פלוני ופלוני ויעידו כדבריו, ואף שאם לא היה אומר כן
 17 מתחילה היה נאמן לומר שפרעו בינו לבינו, מכל מקום אחרי
 18 שאמר שפרע בפני עדים עליו להוכיח את דבריו, וכדברי רבי
 19 ש”צריך לברר”.
 20 [אמר ליה] רבי אבהו, והא אמר רב גידל אמר רב, הלכה כדברי רבן
 21 שמעון בן גמליאל שאין צריך לברר. ועוד, שמסתבר לפסוק כן,
 22 שהרי אף רבי האומר שצריך לברר, לא

1 המיותרות, ולכן אמר שנידון בחזקה, כלומר, יכול להביא רק את
 2 עדי החזקה, ולזכות בשדה.
 3 הגמרא מביאה מעשה בענין זה של חיוב האדם לברר את דבריו:
 4 כי הא – כמו מעשה זה שאירע. דרב יצחק בר יוסף היה מסיק היה
 5 וזו – היה נושא מעות כרבי אבהו, אהא לקמיה – בא רב יצחק בר
 6 יוסף לפניו דרבי יצחק נפחא לתבוע את רבי אבהו, אמר לו רבי אבהו
 7 פרתיה בפני פלוני ופלוני. אמר ליה רבי יצחק נפחא, אם כדברך,
 8 יבואו – עליך להביא את אותם פלוני ופלוני, ויעידו כדברך.
 9 אמר ליה רבי אבהו, ואי לא אתו, לא מהמנינא – וכי אם לא יעידו
 10 כדברי לא אהיה נאמן, והא קיימא לן שהפלות את חבירו בפני
 11 עדים, אינו צריך לפרעו פעדים, ומדוע איני נאמן לומר שפרעתי,

אונן, אדמוך רבי חייא, חמא ליה לאליהו, אמר מקסטיטורא דמר חקלא נהיר, אמר השתא אתינא לאודעא דירושלים קריב איהו לאתחרבא, וכל אינון קרתין דחכימיא, בגין דירושלים דינא איהו, ועל דינא קיימא, ועל דינא אתחרב, והא אתיהיב רשו לסמא"ל עלה, ועל תקיפי עלמא, ואתינא לאודעא לחכימיא דילמא יורכון שני דירושלים.

דהא² כל זמנא דאורייתא אשתכח בה היא קיימא, בגין דאורייתא אילנא דחיי דקיימי הלה, (תרי נוסחי אינון) כל זמנא דאורייתא אתער לתתא, אילנא דחיי לא אעדי לעילא, פסק אורייתא לתתא, אילנא דחיי אסתלק (מינה) מעלמא, ועל דא כל זמנא דחכימיא יחדון בה באורייתא, לא יכיל סמא"ל בהו, דהא כתיב (בראשית כז, כב) הקול קול יעקב והידים ידי עשו, דא הוא אורייתא עלאה דאקרי קול יעקב, בעוד דההוא קול לא פסק, דבור שלטא ויכלא, ועל דא לא אצטריך אורייתא למפסק, ואתער רבי חייא, ואזלו ואמרו מלה דא לחכימיא.

אמר³ רבי ייסא, כולא ידעין דא, והכי הוא, דכתיב (תהלים קכז, א) אם יהו"ה לא ישמר עיר שוא שקד שומר, אלין אינון דמשתדלין באורייתא, קרתא קדישא קיימא עליהו, ולא על גברין תקיפין דעלמא, היינו דכתיב אם יהו"ה לא ישמר עיר וגו'.

ספר הוהר חלק א' עמוד קנא ע"א

רשות לס"מ עלי' ועל גבורי העולם (שהם הצדיקים שהם כעמודים חזקים המעמידים את העולם), ובאתי להודיע להחכמים אולי בעסק תורתם ובתפלתם יאריכו עוד השנים של יושב ירושלים שלא תחרב במהרה. (רמ"ק ומפרשים).

(2) [תרגום ללה"ק] ואמר עוד אליהו לר' חייא, כל זמן שנמצא בה לימוד התורה היא קיימת, לפי שהתורה היא עץ חיים העומד עלי', וע"י הבל התורה יש קיום להעולם, (מכאן הוא נוסח אחר לנוכח לעיל) כל הזמן שהתורה מתעוררת למטה ע"י שמשדלים בה, העץ חיים אינו מסתלק למעלה, אבל אם פסק לימוד התורה למטה אז עץ החיים מסתלק ממנה, לכן כל זמן שהחכמים אוזנים בה בתורה לא יכול הס"מ לקטרג עליהם ולהזיקם, דהא כתיב הקול קול יעקב והידים ידי עשו ודרשו חז"ל (ב"ר פרשה סה, כ) בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו שולטות, זהו התורה של מעלה הנקרא קול יעקב, בעוד שהקול ההוא אינו נפסק ע"י שעוסקים למטה בתורה, הדבור שולט ויכול לעמוד נגד הקליפות ולהכניעם, לכן אין צריכים להפסיק את קול התורה למטה, והקין ר"ח משניתו, והלכו ואמרו דבר זה ששמע ר"ח מאליהו להחכמים כדי שיזוהרו ביותר בעסק התורה. (רמ"ק ומפרשים).

(3) [תרגום ללה"ק] אמר רבי ייסא הוא ה' אחד מהשומעים מר"ח את דבר החלום, ואמר הכל יודעים זאת מה שאמר אליהו שבעסק התורה מקיימים את העולם, והכי הוא דכתיב אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר, ומפרש, אותם החכמים העוסקים בתורה, עיר הקודש עומדת עליהם, ולא על אנשים גבורי העולם, היינו דכתיב אם יהו"ה לא ישמר עיר וגו'.

בראשית לה, י: וַיֹּאמְרוּ לֹא־אֱלֹהִים שְׁמֶךָ יַעֲקֹב לֹא־יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:

פה

בחי' "ישראל" ("לי ראש") - בשבת, בחי' "יעקב" - בחול

בשבת¹ הוא בחי' ישראל, ליראש.

בחול הוא בחי' יעקב, ז' מדות דו"א, ז' פעמים² הוי', בלי מוחין שהוא קטן כמ"ש³ בנה הקטן, וכתיב⁴ מי יקום יעקב כי קטן הוא.

ובשבת הוא ישראל, לי ראש, שנעשה מוחין חב"ד.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד תג

בראשית לה, יח: וַיְהִי בְצֵאת נַפְשָׁהּ בִּי מִתְּהַ וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיָאוֹנֵי וַאֲבִיו קָרָאֻהּ בְּנִימִין:

פו

ביאור הסיפור בזוהר, דאליהו בא להחכמים לחקל אונן בחלקו על בנימין וכו', וא"ל דירושלים עתיד ליחרב, אונן ע"ש בן אונן, בר צערי, דמיתת רחל הוא רמז על חורבן ירושלים וכו'

רבי חייא ורבי חזקיה הוו יתבי תחות אילני דחקל

(1) פירוש: ראה לעיל פרשת ויצא סימן יז. ותורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד ג (שמביא מ"ש בפרי עץ חיים שער השבת פרק כ"ד) דאומרים בשבת הפסוק (תהלים צו, ט) "השתחוה לה' בהדרת קדש" ר"ת קבלה (פנימיות התורה), ובחול אומרים (שם ק, א) "הריעו לה' כל הארץ" ר"ת "הלכה" (נגלה דתורה). ע"ש.

וזהו דבחי' "ישראל" אותיות "לי ראש" הוא ה"מוחין" — פי' הפנימיות, החב"ד והחיות של המדות, ו"יעקב" הוא המדות עצמן. וראה לעיל שם, בעל דלאה "ישראל", ובעלה דרחל "יעקב". ועיין לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד קצו, דלאה רומז על המצה — החלק הגדול האפיקומן הצפון, ורחל חלק הפרוסה הנגלה, ובדף ר"ל דחלק הקטן מרמז על הוויית דאביי ורבא — נגלה דתורה, וחלק הגדול — פנימיות התורה ע"ש.

וזהו ד"בשבת" בחי' "ישראל" — בחי' מוחין, משא"כ בחול בחי' "יעקב" המדות בלי המוחין.

(2) יעקב בגי' ז' פעמים הוי' (7 x 26 = 182), ומספר ז' הוא בחי' ז"א ומלכות, היינו המדות. והמדות בלי השכל — המוחין — שהוא החיות של המדות, אז הם בבחי' "קטן".

(3) בראשית כז, טו.

(4) עמוס ז, ב.

(1) [תרגום ללה"ק] ר' חייא ור' חזקי' היו יושבים תחת האילנות בשדה בכפר אונן, נתנמנם ר' חייא וראה בחלומה את אליהו הנביא, אמר אליהו לר' חייא מזיו הדרתו של אדוני השדה מאיר, אמר אליהו לר"ח, עתה באתי להודיע שיירושלים קרובה היא ליחרב, וגם כל הערים של החכמים יחרבו עמה, לפי שיירושלים של מטה היא מיוסדת על הדין, ועומדת על דין, ועל הדין תיחרב, והרי כבר ניתן

ילקוט לוי יצחק על התורה

חמא לי לאליהו, והיינו מה שאלי הוא משל בנימין⁹ כדאיתא במד"ר¹⁰ פ' ויצא ובילקוט שם רמז קכ"ח, זהו שאלי נתגלה לר' חייא בהאילני שבחלק אוננו דוקא.

ונתגלה לו בשינה ולא בהקיץ, כי הרי אלי בא להודיע אז שירושלים קריב לאתחברא כו' וחורבן וגלות נמשך מבחי¹¹ שינה, וכמ"ש¹² עורה למה תישן ה' וכידוע.

אמר מקסטיטורא דמר חלקא נהיר, קראו אלי¹³ מר, א"כ ר' חייא הוא המר והרב שלו, ואליהו קיבל¹⁴ מאחי השלוני, לשון¹⁴ נופל על לשון, חייא מלשון אחי והי' בשילו שהוא בחלקו¹⁵ של יוסף, יוסף הוא בחי יסוד¹⁶.

וקסטיטורא דמר הוא הזהירות והאור שלו (כמ"ש¹⁷ בדרך אמת) הנה מהזהירות שלו נהיר חקלא — בחי

הוון יתבי תחות אילני דחקל אוננו, אוננו⁴ היא בחלקו של בנימין⁶, ורחל קראתו בן אוננו, היינו אוננו, וענין מה שישבו שמה, הוא, כי האילני שבחלק אוננו הוא מבחי גבורות בחי אוננו, שלכן מתה רחל אז, ואוננו הוא מלשון אנינות וצער, הנה הם ישבו שמה להמתיקו להמשיך שם בחי חסדים⁷, ע"ד כמו שאביו קרא לו בנימין בן ימין בלקוטי תורה⁸ פרשת וישלח בד"ה סוד בנימין.

(4) מקשה כאן כמה וכמה שאלות בזהוה, ומהם:

(א) ר' חייא ור' חזקי הוה יתבי תחת אילני דחקל "אוננו", למה ישבו בכפר אוננו דוקא?

(ב) טעם שרק ר' חייא ור' חזקי היו יושבים ביחד, ולא הי' שם גם ר' ייסא?

(ג) "אדמוך רבי חייא", למה דוקא רבי חייא נתנמנס?

(ד) "חמה ל' אליהו", למה נתגלה אליהו לר' חייא בשינה, ולא בהקיץ?

(ה) למה דוקא "אליהו" נתגלה לו?

(ו) "מקסטיטורא דמר חקלא נהיר", מה הענין דקראו אליהו לרבי חייא בלשון "מר", והוא ע"ד הרב שלו?

(ז) מכל הסיפור נראה, שאליהו בא להודיע להחכמים, שעתידי ירושלים ליחרב ובא ליתן להם עצה, "ואתינא לאודעא לחכימא דילמא יורכון שני דירושלים", וא"כ מהו ההקדמה שאמר אליהו מקסטיטורא דמר חקלא נהיר?

(ח) מהו הקשר בין "ירושלים" ו"כפר אוננו", דאליהו ניבא דעתיד "ירושלים" ליחרב, והחזיון הי' ב"כפר אוננו"?

(ט) מהו הג' לשונות, (1) "בגין דירושלים דינא הוא", (2) "ועל דינא קיימא", (3) "ועל דינא אתחבר"?

(י) "אמר רבי ייסא כולא ידעין דא", למה אמר זה דוקא רבי ייסא. וע"ז מבאר:

(5) עיין בפנים בלקוטי לוי יצחק, בביאור כל הסיפור עפ"י קבלה. [ומבאר שר' חייא שהוא בחי יסוד (ראה הערה 49), וחזקי בחי נצח, ושניהם שייכים לבחי חסדים (ראה הערה 7), הם באו לחלק אוננו להמתיק הגבורות וכו', ע"ש הביאור].

(6) ראה דברי הימים-א ח, א "ובנימין הוליד . . . (ובפסוק יב) "ובני אלפעל עבר ומשעם ושמד הוא בנה את אוננו וגו'".

(7) "הנה ר' חזקי נצח שייך לחסדים שממין, כמ"ש (תהלים טז, יא) נעימות בימין נצח, ור' חייא יסוד ג"כ שייך לבחי חסדים, חסד* אתגלי בפומא דאמה, בקר** דאברהם בבקר דיוסף בפרשת בלק דף ר"ד ע"א. ואפילו את"ל שביסוד שהוא בין נו"ה דימין ושמאל יש בו גבורות ג"כ (וכמו צדיק נטיל לשמאלא***, יצחק ק"ץ ח"י) עכ"פ יש בו חסדים ג"כ, א"כ שייך שישב שם להמתיק הרוחא דגבורות בחי אוננו. משא"כ ר' ייסא שהוא בחי הוד (כמ"ש בנצוצי אורות בריש האד"ר שם) שזהו עצמו השמאל בחי גבורות לא ישב שמה עמהם דר"ח ור' חזקי, כי בלא"ה הרוחא שבחלק אוננו הוא גבורות ולמה לו לישב שמה להוסיף עוד גבורות על גבורות ח"ו". (לקוטי לוי יצחק כאן).

(*) ראה לקמן סימן קמו.

(**) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קה הערה 7.

(***) לקמן סימן קכד הערה 10. ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן כא הערה 8.

(8) לקוטי תורה מהאריז"ל, מבאר שם דלשון "בן אוננו" מקו גבורה,

ו"בן ימין" מחסד. ראה ספר הערכים חב"ד חלק ב' עמוד שסד.

(9) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק הביאור לפי המ"ד דאליהו בא משבט גד.

(10) (בראשית רבה פרשה עא, ט) וז"ל: אליהו משל מי, ר' אליעזר אמר משל בנימין דכתב (דברי הימים-א ח, כז) ויערשיה ואליה וזכרי בני ירוחם, כל אלה בני בנימין.

(11) ראה תורת מנחם — ספר המאמרים מלוקט חלק ג' עמוד עג ואילך. עמוד פט ואילך.

(12) תהלים מד, כד. ראה ספר המאמרים — תורת שמואל תרכ"ט עמוד לג בהערה.

(13) ראה הקדמת הרמב"ם למשנה תורה.

(14) פירושו: מרמו דאליהו הנביא קיבל מאחי השלוני, וזה קשר מיוחד להסיפור כאן בזהוה דר' חייא, והוא בשני פרטים, (א) אחי הוא דומה ללשון חייא, (ב) אחי השלוני היינו שילה, דהי' בחלקו של יוסף, והנה יוסף הוא בחי "יסוד" (ראה הערה 16), וכך ר' חייא הוא בחי "יסוד".

ולכן מצד שני הענינים קראו לר' חייא "מר", דהוא דומה לרבו "אחי השלוני".

(15) יהושע טז, ו.

(16) ראה בזה לקמן הערה 49 דר' חייא בחי יסוד הוא ע"ד יוסף.

יוסף בחי יסוד: ראה זהו חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר ל'י לברית זכה דאקרי צדיק". וראה בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף — יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית". וראה בתורת מנחם התוועדיות ה'תש"ז ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: שיוסף הוא בחי יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי אצילות (האבות) בכי"ע — ראה ביאורי הזהר ויחי כט, ד ואילך. אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. ועוד ע"ש".

(17) אות ג, וז"ל: מקסטיטורא, מזיהרא ואור של האדון השרה מאיר בזהירתו והוא מלשון קסטירא דבוצינין שפי' זהירת הנרות.

בפומא דאמה).

והקדים אלי' זה, ולא התחיל מהשתא אתינא לאדנא כו', הוא, כי זה הוא כמו הקדמה למה שיודיע שירושלם וכל אינון קרתין קרובים ליחרב ושהתרופה לזה שיתארכו השנים הוא שיעסקו בתורה.

והענין הוא, כי הנה מה שהודיע אלי' שירושלם קרוב ליחרב בחקל אונו דוקא תחת האילני, הוא, כי ענין חורבן ירושלם הוא ע"ד דווגמא כמו חקל אונו, כי כמו שחקל אונו, מה שנקרא אונו שהיא בחלקו של בנימין, הוא ע"ש בן אונו בר צערי שהוא מה שיצאה נפשה דרחל בלידת בנימין, שזהו מצד הגבורות כנ"ל³¹, הנה עד"ז וכמו"כ הוא חורבן ירושלם, שכל זמן שהי' ירמי' בירושלם לא נחרבה ירושלם וכשיצא ירמי' ממנה נחרבה שלכן כתיב³² דברי ירמי' כו' אשר בענתות בארץ בנימין, וכמ"ש בילקוט³³ בירמי' רמז רנ"ח ע"ש. וחורבן ירושלם הי' בשביל ביטול תורה כמ"ש³⁴ על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתו וכמארוז³⁵ ויתר הקב"ה כו' ולא ויתר על מאסה של תורה, כי בנין ירושלם וקיומה הוא ע"י תורה, כמארוז³⁶ א"ת בניך אלא בוניך שת"ח העוסקים בתורה הם הבונים אותה, ועיין בלקו"ת בד"ה וכל בניך ובהביאור³⁷ ע"ש.

ומ"מ צ"ל שלום ג"כ, כי הרי בבית שני שהי' לימוד התורה הרבה עכ"ז נחרבה מפני שנאת חנם שהוא היפך דשלום, והיינו מ"ש³⁸ ורב שלום בניך שא"ת בניך אלא בוניך, הוא שעם בחי' בוניך צ"ל ורב שלום, הרבה שלום וכו'.

והיינו כי בנין³⁹ ירושלם הוא על ב' הדברים:

עמוד יד.

(31) עיין הביאור בפנים בלקוטי לוי יצחק.

(32) ירמי' א, א.

(33) וז"ל: בארץ בנימין, נתן חלקו של בנימין בארץ. מה בנימין לא נתברר יעקב אבינו שהוא מעמיד שנים עשר שבטים עד שנולד בנימין, כן כל הנביאים שנתנבאו על ירושלם לא נתבררה נבואתם עד שעמד ירמי'.

ומה בנימין כל ימים שהי' במעי אמו לא מתה וכיון שיצא מתה הדא הוא דכתיב (בראשית לה, יח) ויהי בצאת נפשה כי מתה, כן כל ימים שהי' ירמי' בתוך ירושלם לא חרבה וכיון שיצא ממנה חרבה, והוה שירמי' אומר (ירמי' כ, ז) פתיני ה' ואפת שידלחני ואישתדלתי, אפקתי מן גו ביתא וחרב בתי'.

(34) ירמי' ט, יא.

(35) ירושלמי חגיגה פרק א הלכה ז.

(36) ברכות סד, א.

(37) לקוטי תורה ראה כט, א.

(38) ישע"י נד, יג.

(39) עיין בפנים הביאור עפ"י קבלה.

(40) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק הביאור.

מלכות¹⁸, שהחקלא הזאת היתה בבחי' גבורות¹⁹ ודינים, כי היא חקל אונו מלשון צער, הנה עתה בהיות ר' חייא בה נהיר חקלא שמאירה מאורו של ר' חייא²⁰ וכו'.

וקרא את ר' חייא מר, מ"ר²¹ יותר על מספר חייא במספר יא"ר, הוא מה שמיסוד מאיר למלכות, שממתיק אותה בחסדיו בחי'²² אור, כי יסוד הוא בחי' אור כמ"ש²³ אור זרוע לצדיק, וצדיק²⁴ הוא בחי' יסוד, יא"ר²⁵ גי"ר²⁶ אל מלא והוי' פשוט (כמ"ש²⁷ בפרי עץ חיים בכוונת אסרו חג ע"ש), שהשמות הללו²⁸ הם בחי' חסדים, (כידוע שאל²⁹ הוי' הוא בחסד, וחסד³⁰ אתגלי

(18) שדה נמשלה לבחי' מלכות, וע"ד מאחז"ל מיטרא בעלה דארעא (תענית ו:), כן בחי' מלכות מקבל מספירות (והמדות) עליונות. ראה גם לקמן סימן צו הערה 7.

(19) "און הוא סטר שמאלא, ועיין בזה"ק פ' יתרו דף ס"ז ע"ב ובלקוטי תורה להאריז"ל" (לקוטי לוי יצחק כאן).

(20) "וכמו שסיהרא (הלבנה) — מלכות, מתנהרת מ"שמש" דיסוד ד"א" (לקוטי לוי יצחק כאן).

(21) מ"ר (בגי' 240), חייא (29), והחילוק ביניהם, 240 — 29 = 211, כמספר יא"ר, ופירושו שרבי חייא (בחי' יסוד) ממשיך ומאיר בחי' אור, שהאיר והמתיק את הגבורות.

(22) אור הוא חסדים: ראה זוהר ח"א פרשה תולדות דף קמב, א. מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת ח"א סימן יז הערה 8.

(23) תהלים צז, יא.

(24) וכמ"ש (משלי י, כה) צדיק יסוד עולם. ראה ביאורי זוהר לאדמו"ר האמצעי פרשת נח דף ה, א (ד"ה ר' חייא פתח וכו') וז"ל: הנה בחי' צדיק הוא בחי' יסוד שהוא גוף האור השפע הנשפע מלמעלה למטה, וזהו הנקרא צדיק להיותו ממשיך שפע זאת, כמו הצדקה שהוא ההשפעה, והמשפיע נק' צדיק שמשפיע צדקות. . . שנק' צדיק באמת ע"י בחי' השפעתו בתמידות כמו משה רעי' מהימנא להשפיע כל התורה לישראל, וכן בכל דור בחי' המשפיע לישראל נק' צדיק וע"ז נאמר וצדיק יסוד עולם ע"ש.

(25) פירוש: יא"ר (בגי' 211), וכן "אל" מלא, אלף (111) + למ"ד (74) הוא 185 + הוי' פשוט (26), סך הכל 185 + 26 = 211.

(26) יא"ר גי': פי' מבאר דבתיבת יא"ר מרומז בו בחי' יסוד (חייא) המאיר וממתיק את הגבורות, והוא: הן מצד תוכן פירוש תיבת יא"ר מלשון אור — בחי' חסד, והן מצד הגימטריא, ד"יא"ר בגי' השמות "אל — הוי", והשמות הללו הם בחי' חסדים, וכי"ז יש לו שייכות לבחי' יסוד, דחסד אתגלי בפומה דאמה, ראה הערה 30.

(27) פרי עץ חיים, שער מקרא קודש פרק ו. וראה גם לקוטי לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רכז"ח.

(28) היינו השמות "אל" הוא בחסד כמ"ש (תהלים נב, ג) "חסד אל כל היום", וכן השם הוי' הוא חסד.

(29) ומרומז מ"ש (תהלים קיח, כז) "אל הוי' ויאר לנו", דיש השמות אל הוי', וכן תיבת יא"ר וד"ל.

(30) ראה זהר — אדרא רבא — חלק ג' דף קמב, א. חסד מתגלה בפי ובראש אבר היסוד, דחסד ויסוד הוא ההתחלה והסוף דהששה מדות, שהתחלתן חסד וסופן יסוד. ראה לקוטי שיחות חלק יט ביאורים על לקוטי לוי יצחק — אגרת התשובה עמוד 51 ואילך. ועיין ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן סה. תורה אור יא, א. תורת חיים בראשית פ, ג. (מובא בילקוט שם סימן קנז בהערה 12). ספר המאמרים תרמ"ג

ילקוט לוי יצחק על התורה

ועל דינא אתחריב, הנה מה שירושלים דינא איהו, הוא, כפי⁵⁶ ירושלם הוא השמות⁵⁷ אלקים פשוט, ובמלוי יודיין⁵⁸ וברבוע, ששם אלקים הוא בחי' דינא בכלל⁵⁸ וכו'. וי"ל דינא איהו, הוא מאלקים פשוט. ועל דינא קיימא, הוא מאלקים במלוי יודיין (שהוא⁵⁹ רו"ח אלקי"ם). ועל דינא אתחריב, הוא מרבוע אלקים, דהיינו אחוריים⁶⁰ דאלקים שהוא דינים קשים⁶¹ שנמשך מהם החורבן וכו'.

ושיתארכו שני ירושלם שלא תחרכ בקרוב הוא ע"י העסק בתורה, שהיא אילנא דחיי קול יעקב⁶² וכו'. ואתער ר' חייא ואזלו ואמרו מלה דא לחכימיא, המלה דא הוא מה שקיום ירושלם הוא ע"י תורה דוקא ואינו מספיק לקיומה בחי' ר' חייא⁶³, יסוד מילה שלום וכו' להמתיק את דיני, אלא צריך תורה דוקא אילנא דחיי דתפארת וכו'.

אמר ר' ייסא כולא ידעין דא כו', ר' ייסא הוא בחי' הוד, (וכמ"ש בניצוצי אורות בריש האדרא רבא), והוא סוף קו השמאל בחי' גבורות. ייסא⁶⁴ גי' א"ף שרומז על⁶⁵ גבורות, ואם נחשוב האות א' דייסא" למספר אָלף

המשך בעמוד קפח

(56 ראה תענית טז, א, תוד"ה הר, טעם דנק' "ירושלם" בלי יוד, מלשון יראה שלם ע"ש. וראה ספר המאמרים תרפ"ט עמוד 122. פירוש:

"אלקים" פשוט בגי' 86.

+ "אלקים" במלוי יודיין, והוא: אלף (111), + למ"ד (74), + ה"י (15), + יו"ד (20), + מ"ם (80) = 300.
+ "אלקים" ברבוע, והוא: א (1), + א"ל (31), + א"ה (36), + אלקי"ם (46), + אלקי"ם (86) = 200.
ביחד. 86 + 300 + 200 = 586, וכן "ירושלם" הוא 586. ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לתניא עמוד מו דהשלשה בחי' אלקים כנגד ג' עולמות ב"ע.

(58 "כי ירושלים הוא ממלכות שבנינה מהגבורות". (לקוטי לוי יצחק כאן).

(59 פירוש: רו"ח אלקי"ם בגי' 300, כמספר אלקים במילוי יודיין (כנ"ל בהערה 57). ו"אלקים" פשוט הוא 86, והמספר דאותיות המילוי דאלקים ביודיין — והיינו אותיות (א) 110-ף, (ל) 44, (ה) 10, (י) 10, (מ) 40, סך הכל 214, כמספר רו"ח. (ועיין בזה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן טו).

(60 ראה לקוטי תורה מהאריז"ל דניאל (ד, יד) וז"ל: הנה כל סוד אחוריים סוד הדינים ע"ש. ובעץ חיים שער אנ"ך פ"ג ע"ש.

(61 עיין עוד ביאורים בפנים בלקוטי לוי יצחק כאן.

(62 ראה בראשית רבה פרשה סה, כ. "בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו שולטות".

(63 עיין בפנים הביאור בלקוטי לוי יצחק וז"ל "ואינו מספיק... בחי' ר' חזקי" נצח שמימין (מעשה הצדקה)".

(64 עיין בפנים ביאור הענין עפ"י קבלה.

(65 "אף" מלשון "חרון אף" בחי' גבורה.

תורה, יסוד⁴¹ אבא.

ושלום, יסוד⁴² דז"א.

והוא מדתו של אהרן הכהן (המבואר בע"ח⁴³) שכתוב ב"י⁴⁴ כי שפתי כהן כו' ותורה יבקשו מפיהו, ואהרן⁴⁵ הי' אוהב שלום ורודף שלום כו' ומקרבן לתורה, וכן בברכת הארץ⁴⁶ מזכירין ברית הוא יסוד⁴⁷ מדת השלום, ותורה, וד"ל.

ירושלים היא ג"כ⁴⁸ בחלקו של בנימין. זהו שהודיע אלי' מחורבנה של ירושלים בחקל אונו דוקא.

אך הודיע ג"כ שיש תרופה ג"כ שיתארכו שנותי' על ידי העסק בתורה, הוא כמו, שאם שהחקל אונו מורה על חורבן וצער, בצאת נפשה, עכ"ז כשר' חייא הי' שם נהיר חקלא מקסטיטורה שנתמתקה החקלא, שר' חייא בחינתו יסוד⁴⁹ מדת השלום, ברית (וכמ"ש בריתי היתה אתו החיים והשלום⁵⁰, חייא הוא בחי' חיים, צדי"ק⁵¹ גי' ג' פעמים חיים), כמו"כ כשיתעסקו בתורה יתארכו שני ירושלם.

ועל חקל אונו שיתנהר, מספיק בחי' ר' חייא בלבד בחי' יסוד כי חקל אונו הוא מה שיצא⁵² הרוחא מרחל ומתה, הנה כשיש ר' חייא בחי' יסוד, יומשך מחדש הרוחא במלכות⁵³, והוא מה שנהיר חקלא, ועל קיום ירושלים שיתארכו שנותי' אין מספיק זה בלבד אלא צ"ל העסק בתורה, קול יעקב⁵⁴ שזהו מיסוד אבא⁵⁵ וכו'. בגין דירושלים דינא איהו, ועל דינא קיימא,

(41 היינו לימוד התורה בחי' "חב"ד".

(42 היינו מעשה צדקה — השפעה בגשמיות.

(43 שער (לד) תיקון הנוקבא פ"ה (לקוטי לוי יצחק כאן).

(44 מלאכי ב, ז.

(45 אבות פרק א משנה יב.

(46 ראה ברכות מח: בברכת המזון: "ועל ברייתך שחתמת בבשרנו, ועל תורתך שלמדנו".

(47 ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק הקשר לכל זה למדת היסוד.

(48 ראה יומא דף יב ע"א מה הוה בחלקו של בנימין אולם היכל ובית קדשי קדשים.

(49 ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד כא וז"ל: ר' חייא בחינתו הוא יסוד הנקרא חי, כשמו חייא מלשון חי, ויסוד הנקרא מחבר הוי' אדני, שאותיות הראשונים דהוי' אדני הם י"א דחייא, ומהוי' אדני נשאר מספר יסוד, והיינו יסוד מחברם. וכמו שכתוב בקול ברמה בריש ביאור האדרא רבא, ועיין לקמן [בזהר] בחלק ג' דף קכ"ז עמוד ב' בניצוצי אורות שם. ע"ש.

(50 מלאכי ב, ה.

(51 כמ"ש (תהלים צז, יא) "אור זרוע לצדיק". ועיין לעיל הערה 24. (וראה לעיל סימן טז הערה 21. מה הערה 4).

(52 עיין בפנים הביאור.

(53 השדה נק' מלכות. (ראה לקמן סימן צו הערה 7).

(54 ראה הביאור בפנים.

(55 עיין הביאור בפנים עפ"י קבלה.

ויוליד זרע שיגבה חובו ממואב ולכך לקח לכזבי דממונו יצא
אבן הנגף למואב.

אבל באמת טעה, דאיתא ברמב"ם דהשופט הוא כנשיא
לכל דבר, היינו דוקא נשיא השבט ולא נשיא משפחה,
וידוע דבועז הי' שופט בימים ההם והי' דינו כנשיא לכל
דבר ורות היתה בתו של עגלון מלך מואב (עיין נזיר כג:)
וזה הי' באמת מן השמים שנשיא בישראל ישא לבת מלך
מן אומות העולם, אבל זמרי לא הי' רק נשיא משפחה ולא
הי' ראוי לגדולה זו שיצא ממנו המלכות, וזה שאמר הכתוב
נשיא בית אב ולא נשיא שבט, ושם האשה כזבי בת צור
ראש אומות בית אב וגם כן לא הי' ראוי לכך.

תפארת יהונתן³

כה, טו – ושם האשה המוכה המדינית כזבי בת צור ראש אומות בית אב במדין הוא

ב. סיבת החורבן (דבית שני) וכללות ענין הגלות היא
- "שנאת חנם". והתיקון לזה - להלחם נגד ענין זה, עד
שמבטלים לגמרי את הענין ד"שנאת חנם", ותמורת זה
פועלים את הענין דאהבת ישראל, עד לאופן דאהבת חנם.
וענין זה מודגש בשיעור חומש היומי - "צרוך את
המדינים גו":

מבואר בחסידות [החל מביאור אדמו"ר הזקן בלקו"ת⁵,
וכן בדרושי רבותינו נשיאינו שלאחרי זה, ובאריכות גדולה
- בקונטרס "החלצו" לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע,
וביתר ביאור - במאמרו ושיחותיו של בעל הגאולה בקשר
לקונטרס זה⁶] ש"מדין" הוא לשון "ריב ומדון", כלומר,
קליפת מדין ענינה - פירוד והתחלקות, עד לשנאת חנם.

וזהו הענין ד"צרוך את המדינים", "לאייב אותם"⁸ - שיש
להלחם בכל התוקף [אמנם, בדרכי נועם ובדרכי שלום,
אבל ביחד עם זה - בכל התוקף] נגד הענין ד"ריב ומדון",
נגד ענין של פירוד ומחלוקת בין איש לאשתו ובין אדם
לחבירו. ועד כדי כך, שמלחמה זו היא "נקמת הוי"⁹.

ובענין זה ישנה ההבטחה "ולא נפקד ממנו איש"¹⁰, היינו,
שהדבר לא יזיק לאף אחד, מכיון שכל הענינים נעשים
בדרכי נועם ובדרכי שלום.

וזוהי ההכנה והכלי להמשכת כל הברכות בתכלית
השלימות - שהרי "השלום שקול כנגד הכל"¹¹, ובפשטות
- שזוכים תיכף ומיד ממש לשלום האמיתי ושלימות
האמיתית, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

תורת מנחם התועודיות ה'תשמ"ה חלק ד עמוד 2578

כה, יד – ושם איש ישראל המוכה אשר הוכה את המדינית זמרי בן סלוא נשיא בית- אב לשמעוני

א. נשיא בית אב לשמעוני. ושם האשה המוכה המדינית
כזבי בת צור ראש אומות בית אב במדין הוא. הנה הכתוב
בא להודיענו שלא היו שניהם ספונים וחשובים כל כך כמו
שפירש רש"י שצור אחד מחמשת מלכי מדין הי' ובמקום
אחד הי' עוד ארבע בדוגמתו וכן זמרי לא הי' נשיא שבט
רק בית אב היינו למשפחה אחת, ולכאורה הוא שפת יתר
דמה לנו אם הי' חשובים וספונים או לא, דמה תועלת בזה.
רק נראה דלכאורה קשה על בנות מואב למה שלחו את
בנות מדין להטעות לישראל בזנות, הא הי' להם בנות רבות
והיו יכולים לעשות בעצמם כל התועבות האלה ומה עלה
על לבם וכי שונא זמה הי'.

רק נראה דידוע דבלק הי' קוסם קסמים יותר מבלעם
וראה שאחד מחלציו יעביר הזדון והרשעה מן העולם וראה
שאחד מישראל ישא אחת מבנות מואב ומשם יפרד אבן
נגף להפיל מואב ארצה ומשם יכלה כל קרן מואב, וזה קאי
על בועז שנשא לרות שהיא היתה ממואב שיצא ממנו דוד
המלך ע"ה, וירד העיט על הפגרים הוא דוד' שבקש לכלות
כל האומות והפיל למואב ארצה.

וידוע דבכישוף רואה ואינו יודע תוכן הדברים ולכן בלק
לא ידע דיהי' דבר זה באחרית הימים רק בחושבו שמיד
יצא העגל הזה ומהרסיו ומחריביו הי' משלו, ולכך הזהיר
את בנות מואב דמה בראשה למי שתשמע לבן ישראל
לזנות עמו, ובאמת רצו להטעות את ישראל לזנות ולכך
שלחו לבנות מדין.

וזהו הענין דבאמת אבות הקדמונים לא נתכוונו כלל
להקניט להקב"ה רק הי' לפעמים טעמים לעשות עבירה
לשמה ולפעמים הי' שגגה והיו נכשלים בו, ע"כ הזהיר
הכתוב לדון כל אחד מישראל לכף זכות אף שנראה כאילו
עבר עבירה כמ"ש (תהלים נ, כ) תשב באחיך תדבר בבן
אמך תתן דופי, דהם בעצמם כוונו לטובה כמו דמצינו
באחיתופל שיצאה ממנו בת שבע וממנה יצא שלמה המלך
והעלה בדמיונו דבמראה ראה דהוא הי' מלך כעת עתה על
ישראל, ולכך הי' חולק על דוד וחולק על המלכות הי', וגבי
קרח נמי אמרו מה ראה קרח לחלוק אלא שעינו הטעתו
דראה שיצא ממנו שמואל וחשב שהמלכות יגיע לו ובאמת
כוונתם הי' לטובה רק דטעו.

ובפרט דור המדבר שהיו דור דיעה שעליהם אמרו
(מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יג פסוק (ז)) לא
ניתנה תורה אלא לאוכלי מן וח"ו לחשוב עליהם שום
דבר דופי אשר בזדון ח"ו נעשה התועבה הזאת לזמרי,
רק דהענין גבי זמרי² כנ"ל דידע במראה נבואה דילך אחד
מנשיאי ישראל ויקח אשה מזרע מלוכה של אומות העולם

(1) וירד העיט על הפגרים הוא דוד וכו': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת
לך לך סימן קסט. קעא. קעב. קעג.

(2) זמרי דידע במראה נבואה דילך אחד מנשיאי ישראל ויקח אשה מזרע מלוכה וכו':
עיין עוד בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בלק סימן תקמב. שנד. תקלב.

(3) ר' יונתן אייבשיץ ז"ל.

(4) יומא ט, ב.

(5) מטות פה, סוף עמוד ד ואילך.

(6) נדפס בספר המאמרים תרנ"ט סוף עמוד נגד ואילך.

(7) נדפס שם עמוד רט ואילך.

(8) פירוש רש"י על הפסוק.

(9) מטות לא, ג.

(10) שם, מט.

(11) פירוש רש"י בחוקותי כו, ו.

♦ יום ראשון ט"ו תמוז ♦

כה (י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י וּמַלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵי:

(יא) פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת־חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי:

יא פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן כֹּהֵן הָאֵלֶּה אֶתְּבִיחַ חִמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַקְנִי אֶת קִנְאָתִי בִּיגִיחוֹן וְלֹא שִׁיעִית אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי:

כ"י - פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן • (סנהדרין פב. סוטה מב) לְפִי שְׁהִיּוּ הַשִּׁבְטִים מְבוּזִים אוֹתוֹ: הֲרֵאִיתֶם בֶּן פּוּטִי זֶה שֶׁפֶטֶם אָבִי אִמּוֹ עֲגָלִים לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים וְהִרְג נִשְׂיָא שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכָף בָּא הַפְּתוּב וַיְחַסּוּ

אחר אֶהֱרֹן. בְּקִנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי. בְּנִקְמוֹ אֶת נִקְמָתִי, בְּקִצְפוֹ אֶת הַקֶּצֶף שֶׁהָיָה לִי לְקִצְפִי. כָּל לְשׁוֹן "קִנְאָה" הוּא הַמְתַּתְּרָה לְנִקְמַת נִקְמַת דָּבָר, אֲנַפְרַטְמִנְט בְּלַע"ז.

~ נקודות משיחות קודש ~ שיחות שבת פרשת פינחס, כ"א תמוז, ה'תשכ"ז

בְּיוֹם הַשַּׁבָּת־קוֹדֶשׁ פְּרֻשֶׁת פִּנְחָס שְׁלֹא־חָרִי הַמֵּאֲסָר וְהַגְּאוּלָּה (בשנת תרפ"ז), בְּרַף בַּעַל הַמֵּאֲסָר וְהַגְּאוּלָּה "בְּרַפְת הַגּוֹמֵל" בַּעַת שְׁעָלָה לַתּוֹרָה - בְּהַתְּאֵם לַפְּסֻקֵי־דִין רַבְּנוּ הַזֶּקֶן בְּנוֹגַע לַחֹלָה שֶׁנִּתְרַפָּא, שֶׁמְבַרְךָ הַגּוֹמֵל כְּשׁוֹזֵר לְבוֹרְיוֹ לְגַמְרִי, וּמִזָּה מוֹבֵן גַּם בְּנוֹגַע לְהִיוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא חָזַר לְבֵיתוֹ, לֹא נִקְרָא שֶׁ"צֵא מֵהַסְּכֵנָה לְגַמְרִי".

וְכִינּוּן שְׁבִהֲשִׁגְחָה פְּרֻשִׁית הַיְתִיבָה אֲמִירַת בְּרַפְת הַגּוֹמֵל בְּיוֹם הַשַּׁבָּת־קוֹדֶשׁ פְּרֻשֶׁת פִּנְחָס, הֵרִי מוֹיָב, שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה בְּבוֹא פְּרֻשֶׁת פִּנְחָס (לֵאלֹא נִפְקָא־מִינָה בְּאוֹפֵן הַקְּבִיעוּת בִּימֵי הַחוֹדֶשׁ), "נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים" הַעֲנִינִים הַקְּשׁוּרִים עִם בְּרַפְת הַגּוֹמֵל.

כלי יקר - עוז הדוד

כה (יא) פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: (סנהדרין פב. סוטה מב) לְפִי שְׁהִיּוּ הַשִּׁבְטִים מְבוּזִים אוֹתוֹ: הֲרֵאִיתֶם בֶּן פּוּטִי זֶה שֶׁפֶטֶם אָבִי אִמּוֹ עֲגָלִים לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים וְהִרְג נִשְׂיָא שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכָף בָּא הַפְּתוּב וַיְחַסּוּ כְּבוֹדוֹ: וְרַשִׁי" פֶּרֶשׁ שְׁהִיּוּ הַשִּׁבְטִים מְבוּזִים אוֹתוֹ כּו', יְכוּל לְהִיּוֹת שְׁנָה כְּנֻתוֹ, כִּי עַל יְדֵי שְׁהִיּוּ הַשִּׁבְטִים מְבוּזִים אוֹתוֹ, בָּא הַפְּתוּב וַיְחַסּוּ לומר רֵאָה כִּי אִישׁ חָסִיד הוּא, אָף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי שֶׁהוּא בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הָיָה לְהֵם מְקוּם לְבוֹתוֹ, מְכַל מְקוּם נִכְנַס בְּעֵבִי הַקּוֹרָה וְלֹא הָיָה חוֹשֵׁשׁ לְכַבּוֹדוֹ. וְעוֹד הִגִּיד לָנוּ הַפְּתוּב, שֶׁהָיָה מְשִׁיב חַמָּה בֶּן

מְשִׁיב חַמָּה (סנהדרין סו) עַל בֶּן אֶחָז מַעֲשֵׂה אֲבוֹתָיו בְּיָדוֹ: בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכְכֶם. קִנְאָתִי 'בְּהֵם' לֹא נֶאֱמַר, אֶלֹא בְּתוֹכְכֶם, לְמַד עַל כָּל קְדוּשׁ הַשֵּׁם שֶׁצָּרִיךְ לְהִיּוֹת בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דּוֹקָא, וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כב א) "וְנִקְדְּשִׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְלִכְךָ נֶאֱמַר (פסוק ז) "וְיָקָם פִּנְחָס מִתּוֹךְ הָעֵדוּד". וְהוֹדִיעַ לָנוּ שֶׁכַּחוֹ שֶׁל פִּינְחָס, שֶׁהָיָה מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל קְדוּשׁ הַשֵּׁם וְאָף עַל פִּי שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדוּד מְקוּם מְסַפֵּן מִפְּנֵי קְרוֹבֵי זְמִירֵי, מְכַל מְקוּם 'שֵׁם נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ' (ע"פ שְׁמוּאֵל א' י"ט ט). וְעַל צַד הַרְמָה, לְקַח רְמִיחַ בְּיָדוֹ' (פסוק ז), כִּי בְּמַעֲשֵׂה זֶה שֵׁם כָּל רְמִיחַ אֲבָרָיו בְּכַפּוֹ: וְהָיָה מְקַנָּא שְׁתֵּי קִנְאוֹת, אֶחָת עַל עֲבוֹדָה זָרָה וְאֶחָת עַל הַזְּנוּת, לְכָךְ נֶאֱמַר בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי. אוֹ אֶחָת לְכַבּוֹד הַשֵּׁם: יְתַבָּרַךְ וְאֶחָת לְכַבּוֹד מִשָּׂה, כִּי כָל הַמְחַלְלֵל הַשֵּׁם אֵינּוּ חוֹלְקֵי כְבוֹד לְרַבּוֹ בְּקַל וְחֹמֵר, שְׂאֵם אֵין הַשְׁכִּינָה חֲשׂוּבָה כְּנִגְדוֹ, רַבּוֹ לֹא כָל שֶׁכֵּן, וְכֵן הַעֲזוֹ כְּפִינּוֹ כְּנִגְדוֹ וְאָמַר לֹא בַת יִתְרוֹ מִי הַתִּיר לָךְ (סנהדרין סו). וְעַל זֶה

סְמַךְ פִּינְחָס שֶׁהוֹרָה הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה בְּפִנֵי מֹשֶׁה רַבּוֹ (ראה סו), כִּי אָמַר שְׂרַבּוֹ נוֹגַע בְּדָבָר פֶּן יֵאָמְרוּ לוֹ בַת יִתְרוֹ מִי הַתִּיר לָךְ: וְלִכְךָ נֶאֱמַר (פסוק יא) לְכֵן אָמַר הַנְּבִי נִתַּן לּוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם, וְהָיָה לוֹ לומר לְכֵן אָמַר לוֹ, אֶלֹא בְּאוֹרֵי שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לְמֹשֶׁה לְכֵן אָמַר לְכָל יִשְׂרָאֵל עַל עֲצֻמָּךְ, הַנְּבִי נִתַּן לּוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם, כִּדֵּי שֶׁלֹּא יֵאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל שְׂאִין אֶתְּהָ בְּשְׁלוֹם עִם פִּינְחָס עַל שֶׁהוֹרָה הַלְכָה בְּפִנְיָךְ, לְכֵן תּוֹדִיעַ לְרַבִּים וְתֹאמַר מִצְדָּךְ הַנְּבִי נִתַּן לּוֹ וְגו', וְהַנְּבִי קָאֵי עַל מֹשֶׁה. וְכַנְּגַד מֵהַ שֶׁקַּנָּא לְאַלְהֵיו אָמַר (פסוק יא) וְהִיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אֶחָרָיו בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנְאָ לְאַלְהֵיו, וְטַעַם זֶה אֵינּוּ קָאֵי עַל מֵהַ שֶׁנֶּאֱמַר הַנְּבִי נִתַּן לּוֹ וְגו', לְפִי שְׁנָה שֶׁכָּרוֹ עַל שֶׁקַּנָּא לְמֹשֶׁה כְּאָמַר: וְאָמַר (סו) וַיִּכְפַּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי הִבִּיא אֶת הַרְשָׁע הַזֶּה לְכַפְּרָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְנִחְשַׁב לוֹ כְּהַקְּרַבַת פְּרִים וְכַבְּשִׁים, עַל כֵּן "נִשְׁבַּע ה' אֶתְּהָ כְּהֵן לְעוֹלָם" (תהלים קי"ד), כְּאֲשֶׁר הַתַּחֲלֹף בְּשִׁמוֹשׁ כְּהֵנָּה (ראה זכחים קא): תורה יב

~ נקודות משיחות קודש - משיחת שבת פרשת פינחס, התשכ"ח ~

לעצמו), איני מסגל לסבל גאון, ולכן, בראותי יהודי הלומד תורה בהתלהבות או מקים מצוות בהדור, באפן היכול להראות כיוהרא - איני יכול לסבל זאת ולשתק. על כך נלמדת ההוראה מפרוש רש"י ז"ל, המסביר את לעגם של השבטים על קנאותו של פינחס, שנבעה מרצונם להגן על כבודו של משה, והקדוש-ברוך-הוא "יחסו אחר אהרן" והעיד שהוא קנא את קנאת ה', ולא הם. הדבר מלמדנו לקח לגבי בטול הזילת הלומד בהתלהבות, או מתנהג בהדור וכו', כאלו יש פאן בטוי של יוהרא, מתוך מחשבה שלעג זה הוא מפני ענוה (הגנה על כבודו של משה שהיה "ענו מאד מכל האדם") - שלאמתו של דבר הלומד בהתלהבות והמתנהג בהדור וכו' הוא הצודק ולא המבטל.

יותר מפי, יתכן שלהיפך, המבטל עושה זאת דוקא מפני גאנותו שלו:

אין הוא מסגל לסבל שהזילת נעלה ממנו, ולפיכך הוא מקנא בו. ואלו היה מתנהג פראוי, היתה קנאה זו מעוררת בו רצון ללמד מחברו - קנאת סופרים תרבה חכמה, אף כיון שייחד עם מדת הגאון יש בו גם מדה של עצלות, הרי הוא מבטל את למוד התורה ומעשיו הטובים של הזילת. מקדשה לא תתכן מסקנה הנוגדת לאמת, וכיון שהן העבדה שהוא עצמו אינו לומד בהתלהבות, כמאמר חז"ל "מה להלן באימה ובריאה וברתת ובזיע, אף פאן..." (למרות שנדמה לו שאין הוא עדין בדרגה של לנהג כך "לשמה" באמת), בנגוד לפסק התורה "לעולם יעסק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה...", והן התנהגותו בבטול הזילת, להפך מההוראה ב"תורת אמת" "והוי דן את כל האדם לכף זכות" - הרי זאת הוכחה ברורה, שהגורם לכך אינו רגש של קדשה, אלא להפך.

ההוראה שאפשר ושאריך ללמד מפירוש רש"י ז"ל, מובנת בפשטות:

פאשר רואים אדם העושה מעשה טוב, הרי אף שיש הוכחות רבות לכך שהוא עושה זאת, לכאורה, מפני מניעים אישיים - אסור בכל זאת לשלל את מעשהו הטוב, פי:

(א) אף אם נניח שהוא עושה זאת מתוך מניעים אישיים, הרי ההלכה קובעת "לעולם יעסק אדם בתורה ומצוות אף-על-פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה" - ובמיוחד לפי המשמעות הפנימית של "מתוך שלא לשמה בא לשמה", שהאדם מגיע אחר-כך לידי "לשמה", מפני שעכשו הוא עושה זאת "שלא לשמה" רק בחיצוניות, אף בפנימיות וב"תורה" פונתו היא לשמה. ולכן "מתוך שלא לשמה" - מה"תורה" והפנימיות שלו בקיום התורה והמצוות "שלא לשמה" הוא "בא לשמה" - שהפנימיות הנסתרת באה לידי גילוי.

(ב) כיון שהוא מצוה ללמד ולקיים מצוות על-פי 'ש'לחן ערוך', אסור לפוסלו, כי הוא עלול עקב זאת להפסיק ללמד תורה וכו'. צריך רק לעוררו שיתחיל ללמד לשמה, שיגיע מהר ככל האפשר לידי "בא לשמה".

(ג) והעיקר: לעולם אין לדעת את הנעשה בלבד של הזילת, כפי שרואים ברור בעניננו, שאפילו השבטים, למרות שהיו בידם הוכחות ברורות, לכאורה, שפינחס עשה זאת שלא לשמה, הרי הקדוש-ברוך-הוא - אשר "ה' יראה ללבב" - העיד עליו שעשה זאת רק מפני קנאת ה'. ענין נוסף בקר:

מי שמבטל את הזילת העושה מעשה טוב, בטענה שהלה עושה זאת ממניעים אישיים, עלול לטען שהוא מבטל מצד הקדושה: כיון שאני עניו בטבעי (-) כך הוא חושב

יב ככן אמר הא אגא גור לה ית קמי שלם: (יב) לכן אמר הנני נתן לו את-בריתי שלום:

טובה, אף כאן פירש לו הקדוש-ברוך-הוא שלומותיו.

כ"י א-את-בריתי שלום • (סנהדרין פב) דתהא לו לברית שלום, כאדם המחזיק טובה וחסות למי שעושה עמו

יג ותייה לה ולכנהי בתרוהי קים פהנת עלם חלף די קמי קדם אלהי וכפר על בני ישראל:

(יג) והיתה לו ולירעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על-בני ישראל:

ולא נמשח, לא בא לכלל כהנה עד כאן. וכן שנינו ב'זבחים': לא נתפחן פינחס עד שהרגו לזמרי. לאלהיו • בשביל אלהיו, כמו (במדבר יא): "המקנא אתה לי", (זכריה א): "רקנאתי לציון" - בשביל ציון.

כ"י א- והיתה לו • בריתי זאת. ברית כהנת עולם • שאף-על-פי שכבר נתנה כהנה לזרעו של אהרן, לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתלדיהם שיולדו אחר המשחחן, אבל פינחס שנולד קדם לכן

~ נקודות משיחות קודש - (קוטי שיחות כרך יח, עמ' 320)

עליו רוח הקדש, ואמרה: והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם (ירושלמי סנהדרין ספ"ט).

והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם (כה, יג) פינחס שלא ברצון חכמים... בקשו לנדונו, אלוהי שקפצה

פיוצא בְּזָה, אָנוּ מוֹצְאִים אֶצֶל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב וְתַלְמִידָיו, שְׁלֹא אַחַת הַפְּקִירוֹ אֶת הָעוֹלָם-הַבָּא שְׁלֵהֶם לְמַעַן טוֹבַתָּ שֶׁל יְהוּדֵי שְׁנֵי.

פִּינְחָס הַעֲמִיד בְּסַפְּנָה לֹא רַק אֶת גּוֹפוֹ (שֶׁכֵּן בְּגֵי שִׁבְטֵ שְׁמַעוֹן הָיוּ עֲלוּלִים לְהָרְגוֹ) אֲלָא אַף אֶת נַשְׁמָתוֹ (שֶׁהָרִי הַחֲכָמִים בְּקִשּׁוֹ לְנִדּוּתוֹ), וּבִלְבָד שֶׁתּוֹסֵר חֲמָתוֹ שֶׁל הַקִּבְיָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל וְתִפְסַק הַמַּגְפָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז, עמ' 153)

מִבְּאֵר בְּחִסְדוֹת, שִׁפְחַת הַהוֹלָדָה הוּא בְּעֵצֶם פַּח אֱלֹקֵי (בְּהִיּוֹתוֹ כְּעֵין פַּח הַבְּרִיאָה יֵשׁ מֵאֵין, שֶׁהוּא בְּחִיק הַבוֹרָא בְּלִבָּד), אֲלָא שִׁילַת אֱלֹקֵית זֹו נִתְּנָה אַף לְבִשְׂר־וֹדֵם.

תחת אשר קנא לאלוקיו (כה, יג)
פִּינְחָס קָנָא לַפַּח הָאֱלֹקֵי שְׁבִינֵי-יִשְׂרָאֵל נִצְלוֹ לְרַעָה כְּאֲשֶׁר נָהוּ אַחֲרֵי בְּנוֹת מוֹאָב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז, עמ' 1327)

זְקוּק לְכַפְּרָה תְּמִידִית?
אֲלָא הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל חֲטָא פְּעוֹר הִיא: הַחֲשֵׁבֶת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם וְעִשְׂתֶּם עֵקֶר, וּמִדָּה זֹו מִצוּיָה בְּקַרְבְּנוּ תְּמִיד.

ויכפר על בני-ישראל (כה, יג)
שְׁעַד עֵתָה לֹא זֹו, אֲלָא עוֹמֵד וּמְכַפֵּר עַד שִׁיחִיו הַמַּתִּים (ספרי).
מָה נִשְׁתַּנְּה חֲטָא פְּעוֹר מִשְׁאֵר חֲטָאֵי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא

יְדוּשִׁים גְּבֻרָא בֵּר יִשְׂרָאֵל קְטִילָא דִּי אַתְקַטְל עִם מְדִינְתָא זְמִרֵי בֵּר סְלוּא רַב בֵּית אַבָּא לְבֵית שְׁמַעוֹן:

(יד) וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמָּכָה אֲשֶׁר הָפָה אֶת הַמְּדִינִית זְמִרֵי בֶן-סְלוּא נְשִׂיא בֵּית-אָב לְשְׁמַעְנִי:

שְׁמַעוֹן. דְּבַר אַחֵר: לְהוֹדִיעַ שֶׁבַחוֹ שֶׁל פִּינְחָס, שְׁאֵף-עַל-פִּי שְׁזָה הָיָה נְשִׂיא, לֹא מְנַע אֶת עֲצָמוֹ מִלְּקַנְּא לְחִלוּל הַשֵּׁם, לְכַף הוֹדִיעַף הַכְּתוּב מִי הוּא הַמָּכָה.

כִּי-יִשְׁמַע אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְגו' • בְּמִקּוֹם שִׁיחַס אֶת הַצְּדִיק לְשִׁבְחָה, יַחַס אֶת הַרְשָׁע לְגַנְּאֵי. נְשִׂיא בֵּית-אָב לְשְׁמַעְנִי • לְאַחַד מִחֲמֻשֵׁת בְּתֵי אֲבוֹת שְׁהִיו לְשִׁבְט

כלי יקר - עזו ודוד

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהָפָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, מִכָּל מְקוֹם לֹא נִפְטַר מִלְּהִיּוֹת אֶת הַמְּדִינִית עִמָּה מִמֶּשׁ בְּעוֹלָם הַבָּא, כְּדֶרֶךְ שְׁנֶאֱמַר (בְּרַאשִׁית לט ז) "לְשִׁכַּב אֶצְלָה" בְּעוֹלָם הַזֶּה "לְהִיּוֹת עִמָּה" לְעוֹלָם הַבָּא (יִזְמַא לז):
וּמִלְּכַד מָה שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (סְנַהֲדְרִין שם) בְּשִׁמּוֹת הַלְלוֹ לְגַנְּאֵי "הִלּוּא לְאַלֹהִים פְּתָרְנִים" (בְּרַאשִׁית מ ח) "אֲעֲנֶה גַם אֲנִי תְּלָקִי" (ע"פ אִיּוֹב לב יז) לְפַתְרָם כְּדֶרֶךְ אַחֵר. פִּי מִצִּיּוֹנוּ לְרַבּוֹתֵינוּ ז"ל (סוֹטָה כב) עַל הַחֲנֻפִּים 'שְׁעוֹשִׁין מַעֲשֵׂה זְמִרֵי וּמְבַקְשִׁין שְׂכָר כְּפִנְחָס', וְכִי זְמִרֵי הָיָה מִן הַחֲנֻפִּים, וְהִלּוּא הָיָה רִשָּׁע מְפָרְסֵם. אֲלָא וּדְאֵי מְדַקְאֵמֵר לְמַשָּׂה זֹו אֲסוּרָה אוּ מִתְרַת (סְנַהֲדְרִין שם), שְׁמַע מִינָה שְׁהִיָּה עוֹשָׂה כְּמַעֲשֵׂה הַצְּבוּעִים לְהַכְשִׁיר מַעֲשֵׂיו לֹאמֵר שְׁבָדִין הוּא עוֹשָׂה. וְאַחֵר שְׁרַבּוֹתֵינוּ ז"ל הִזְוִיקוּהוּ בְּחֻנְף, עַל כֵּן יֵשׁ לְדַרְשׁ כָּל שְׁמוֹתָיו עַל זֶה הָאֵפוֹן, פִּי כָּל חֻנְף וְצְבוּעַ תְּמִיד תְּהִלְתּוֹ בְּפִיו" (ע"פ תְּהִלָּה לז א) לְשִׁבְחָת אֶת עֲצָמוֹ, וְזְמִרֵי" הוּא לְשׁוֹן שִׁבְחָה, פִּי 'עֵזוּ וְזְמַרְתּוּ יְהוָה' (שְׁמוֹת טו א) תַּרְגוּמוֹ תְּקַפִּי וְתִשְׁבַּחְתִּי, וְשֵׁם

שֶׁגַם הוּא דָּרַשׁ וְשֵׁם הָאִישׁ הַמָּכָה שֶׁתְּבַת 'הַמָּכָה' חוֹזֵר אֶל הַשֵּׁם, כִּי אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִקְרָאוּ מִתְחַלְּקָה עַל שֵׁם הַמַּעֲשֵׂה, אֲלָא שְׁעוֹנוֹתָיו גָּרְמוּ לוֹ שְׁבָדְקוֹ בְּשִׁמּוֹ וּבְשֵׁם אֲבוֹתָיו וּפְרָשׁוּ עַל שֵׁם הַמֵּאֲרַע לֹאמֵר לֵךְ "שֵׁם רְשָׁעִים יִרְקַב" (מִשְׁלֵי י ג, רֵאָה יזמַא לח), וְרֵאָה שְׁלוֹ מִן הַתּוֹרָה שְׁנֶאֱמַר **וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמָּכָה**, הַשֵּׁם מָכָה. **וְאֲשֶׁר הָפָה אֶת הַמְּדִינִית** קָאֵי עַל עֲצָם הָאִישׁ. וְכֵן **וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמָּכָה כְּזָבִי** (פְּסוּק טו), כְּדַמְסִיק בְּגִמְרָא 'כְּזָבִי' שֶׁכְּזָבָה בְּאִבְהָ, כִּי גַם שְׁמָה הָפָה לְדָרְשׁוֹ לְגַנְּאֵי: **וְאִם** נִפְשָׁף לֹאמֵר **שֶׁהַמָּכָה** קָאֵי עַל הָאִישׁ, **וְאֲשֶׁר הָפָה אֶת הַמְּדִינִית** קָאֵי עַל הַשֵּׁם, יֵשׁ לֹאמֵר שֶׁלְּכַף אָמֵר **אֶת הַמְּדִינִית**, לְפִי שְׁהִיָּה 'אֶת הַמְּדִינִית' וּבְעַל בְּעִילוֹת הַרְבֵּה עַד שְׁנַעֲשֵׂה כְּבִיכָה הַמּוֹזְרָת (רֵאָה סְנַהֲדְרִין שם), עַל כֵּן נַעֲשֵׂה מוֹזֵר לְאֶחָיו כְּבִיכָה הַמּוֹזְרָת וְדָרְשׁוּ שֵׁם 'זְמִרֵי' עַל שֵׁם הַמֵּאֲרַע: **וְיֵשׁ** אוֹמְרִים שֶׁלְּכַף אָמֵר **אֶת הַמְּדִינִית**, בְּהִיּוֹתוֹ עִמָּה מִמֶּשׁ, דְּאֵלוֹ פְּרַשׁ זְמִרֵי לֹא הָיָה רִשָּׁאֵי לְהָרְגוֹ (רֵאָה שם).

(יד) וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמָּכָה אֲשֶׁר הָפָה. פְּרַשׁ רִשָּׁאֵי 'בְּמִקּוֹם שִׁיחַס אֶת הַצְּדִיק לְשִׁבְחָה, יַחַס אֶת הַרְשָׁע לְגַנְּאֵי. וְמָה גַּנְּאֵי הוּא זֶה שְׂאֵמֵר **זְמִרֵי בֶן סְלוּא**, בְּשִׁלְמָא לְשִׁבְחָה שְׁפִיר קָאֵמֵר, כִּי אֲלַעֲזֵר וְאֶהְרֵן נוֹדְעוּ בְּשַׁעֲרִים לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה, אֲבָל 'סְלוּא' זֶה, מָה הוּא וְמָה שְׁמוֹ כִּי תִדַּע שֶׁהוּא לְגַנְּאֵי, מָה שְׁמִיךְ דְּפִי נִשְׁמַע עֲלָיו. וְעוֹד מָהוּ שְׂאֵמֵר **הַמָּכָה אֲשֶׁר הָפָה**, לְמָה הַפְּלִיא אֶת מִכּוֹתָיו פְּעֻמִּים, הָיָה לוֹ לֹאמֵר 'וְשֵׁם הָאִישׁ הַמָּכָה אֶת הַמְּדִינִית' וְגו'. וְעוֹד שְׁהִיָּה לוֹ לֹאמֵר 'אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמָּכָה שְׁמוֹ זְמִרֵי', וּמְדַקְאֵמֵר **וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמָּכָה אֲשֶׁר הָפָה**, שְׁמַע מִינָה שְׂאֵשֵׁר "הָפָה" חוֹזֵר אֶל עֲצָם הָאִישׁ, אֲבָל דֶּהַמָּכָה' חוֹזֵר אֶל הַשֵּׁם, לֹאמֵר שֶׁהַשֵּׁם שְׁלוֹ הָיָה מָכָה: **וְנִרְאָה** שֶׁמִּהְרָחֵק קִשְׁוֹת אֵלוֹ דָּרַשׁ רַבִּי יוֹחָנָן בְּמַסְכַּת סְנַהֲדְרִין (פב) 'חֲמֻשָּׁה שְׁמוֹת הָיוּ לוֹ, 'זְמִרֵי' עַל שֵׁם שְׁנַעֲשֵׂה כְּבִיכָה הַמּוֹזְרָת, 'סְלוּא' עַל שֵׁם שֶׁהִסְלִיא עוֹן מִשְׁפַּחְתּוֹ. כִּי וּדְאֵי יֵשׁ לְהַפְּלִיא מָה רָאָה רַבִּי יוֹחָנָן עַל כְּכָה לְדָרַשׁ הַשְׁמוֹת לְגַנְּאֵי, אֲלָא וּדְאֵי

~ נקודות משיחות קודש - משיחת שבת פרשת פינחס, התשכ"ח ~

פֶלֶאָמֵר, הַהַבְּדֵל בֵּין זְמַרֵי לְבִין פִּינְחָס, הוּא קוֹטְבֵי: זְמַרֵי פֶעַל לְמַעֲשֵׂה בְּאַכְזְרִיּוּת הַקְּשָׁה בְיֹתֵר, וְכִסָּה זֹאת בְּ"אַצְטְלָא" שֶׁל חֶסֶד, וּלְעוֹמֵת זֹאת, פִּינְחָס עָשָׂה מַעֲשֵׂה הַנְּרָאָה פְּאַכְזְרִי, אָף זֶהוּ הַחֶסֶד הָעֵצוּם בְיֹתֵר. הַהוֹרָאָה הַנִּלְמְדֵת מְכַף לְגַבֵּי כָל דּוֹר וְדוֹר, וּלְגַבֵּינוּ, מוֹבְנָת בְּפִשְׁטוֹת:

בַּתְּקִיפָה שֶׁל מִגְפָּה רוֹחֲנִית ר"ל, פֶּאָשֵׁר רוֹאִים מִקְנֵא קַנְזַת ה' - אִסוּר לְבַטְלוֹ וְכוּ', לְמַרְזֵת שְׂאִין הוּא מְשֵׂה שְׁבֻדוֹר, וְאַפִּילוּ אֵינּוּ פְהֵן, פְּדֻלְעִיל. וְהַתּוֹרָה מִסְפֶּרֶת וְאוֹמְרָת, שֶׁלֹּא זֶה בְּלַבַּד שֶׁקְנֵאֵת ה' תְּבִיא לַיְדֵי "וְתַעְצֹר הַמְּגֹפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", אָלֹא אָף תִּגְרַם לְשִׁלּוֹם אַמְתֵי - "הַנְּנִי נוֹתֵן לוֹ אֵת בְּרִיתִי שְׁלוֹם", וְעַל-יְדֵי שְׁלוֹם אַמְתֵי, לְהִפָּךְ מִפְּרוּד וּמִשְׁנֵאֵת חֲנָם, תַּתְּבַטֵּל הַגְּלוּת הַנְּגַרְמָת מִשׁוֹם כֶּף. וְזֶהוּ הַקְּשֶׁר שֶׁל פִּנְחָס לְאַלְיָהוּ מְבֹשֵׁר הַגְּאוּלָּה, כְּמֵאֹמֵר חַז"ל "פִּנְחָס הוּא אֱלִיָּהוּ", כִּי עַל-יְדֵי הַתְּנַהַגוּתוֹ שֶׁל פִּנְחָס נִצְקָה לַגְּאוּלָּה הָאַמְתִּית וְהַשְׁלָמָה, שֶׁתִּכְרַז עַל-יְדֵי אֱלִיָּהוּ הַנְּבִיא (זֶה פִּינְחָס) - אֲשֶׁר תִּגְרַם לְקַרְיֹב הַלְּבָבוֹת "וְהַשִּׁיב לֵב אָבוֹת עַל בְּנִים, וְלֵב בְּנִים עַל אָבוֹתָם", בְּקַרְיֹב מִמֶּשׁ.

"בְּמָקוֹם שֶׁיַּחַס אֵת הַצַּדִּיק לְשִׁבְחָה, יַחַס אֵת הַרְשָׁע לְגַנְאִי" (רש"י).

לְכַאֲרָה, מַהוּ הַגְּנֵאי לְזְמַרֵי בְהִיּוֹתוֹ "נְשִׂיא בַּיֵּת אֶב לְשִׁמְעוֹנִי"? הַהַסְבֵּר לְכֹף הוּא: הַשְּׁבִטִים כְּבָרוּ שְׁזְמַרֵי פֶעַל מִתּוֹךְ חֶסֶד, וּפִינְחָס - מִתּוֹךְ אַכְזְרִיּוּת, כְּדָלְעִיל, וְהַתּוֹרָה שׁוֹלְלֵת שְׁתֵּי הַנְּחוֹת אֵלוֹ: "בְּמָקוֹם שֶׁיַּחַס אֵת הַצַּדִּיק לְשִׁבְחָה", שֶׁפִּינְחָס הוּא "בֶּן אֲהֶרֶן", וַיֵּשׁ בּוֹ תִכְוֻנוֹתָיו שֶׁל אֲהֶרֶן "רוֹדֵף שְׁלוֹם וּמִטִּיל אֲהַבָּה", בְּאוֹתוֹ מְקוֹם וּבְאוֹתָהּ דֶּרֶךְ "יַחַס אֵת הַרְשָׁע לְגַנְאִי", שֶׁהַמַּעֲשֵׂה שֶׁל "וַיִּקְרַב... אֵת הַמִּדְיָנִית" לֹא נִבַּע מְמַדֵּת הַחֶסֶד, אָלֹא לְהַפָּךְ, מֵהִיּוֹתוֹ "נְשִׂיא בַּיֵּת אֶב לְשִׁמְעוֹנִי", אֲשֶׁר עַל שִׁמְעוֹן אוֹמְרָת הַתּוֹרָה "כָּלִי חֵמַס מִכְרֹותֵיהֶם". פֶּלֶאָמֵר, בְּמַעֲשֵׂהוּ שֶׁל זְמַרֵי הַתְּבַטָּא הַהַפָּךְ מִמִּדַּת הַחֶסֶד - מִדַּת הָאַכְזְרִיּוּת:

כִּי אִם בַּתְּקִיפָה שְׁבֵה "וַיַּחַל הָעַם לְזַנוֹת...", וְכֵאֲשֶׁר הַחֶסֶד הַוָּבִיל לַיְדֵי "וַיַּחַר אֶף ה' בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁלַח בֵּהֶם מַגֶּפֶה" - אִזּוֹ מַכְרִיז זְמַרֵי "לַעֲיִנִּי כָל עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" שֶׁאַרְמִית מִתּוֹרָת לְיִשְׂרָאֵל, וּבְמָקוֹם לְעוֹרֵרם לְתַשׁוּבָה - הוּא, לְהַפָּךְ, מוֹנֵעַ אֵת הַתַּשׁוּבָה, בְּנוֹתְנוֹ לֵהֶם "הַתֵּר" לְכֹף מִ"נְשִׂיא שְׁבִט בְּיִשְׂרָאֵל" - הָרִי זֶה אַכְזְרִיּוּת קָשָׁה בְיֹתֵר.

(טו) וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמְכָּה הַמִּדְיָנִית כֹּזֵבִי בַת-צֹר רֹאשׁ אִמוֹת בַּיִת-אֲבִי בְּמִדְיָן הוּא: פ

טו וְשֵׁם אַתְּמָא דְאַתְקְטִילַת מִדְיָנָתָא כֹּזֵבִי בַת צוֹר רִישׁ אִמֵי בַיִת אַבָּא בְּמִדְיָן הוּא:

הִזָּה חֲשׂוֹב מְכַלֵּם, שֶׁנֶּאְמַר "רֹאשׁ אִמוֹת"; וְלַפִּי שֶׁנַּחַה בְּדִיּוֹן בְּעֵצָמוֹ לְהַפְקִיר בַּת, מִנְּאֻ שְׁלִישִׁי. בַּיִת-אֲבִי. חַמְשָׁה בְּתֵי אָבוֹת הָיוּ לְמִדְיָן (בְּרַשִׁית כה): עֵיפָה וְעַפְר וְחִנּוֹךְ וְאַבְדִּיעַ וְאַלְדֵּעָה, וְזֶה הִזָּה מְלַךְ לְאַחַד מֵהֶם.

כִּי וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמְכָּה וגו'. לְהוֹדִיעַךְ שְׁנֵאָתָן שֶׁל מִדְיָנִים, שֶׁהַפְקִירוֹ בַת מְלָךְ לְזַנוֹת, כְּדִי לְהַחְטִיא אֵת יִשְׂרָאֵל. רֹאשׁ אִמוֹת • אַחַד מִחֲמִשָּׁת מַלְכֵי מִדְיָן (בְּמַדְבָּר לא): "אַת-אֹוִי וְאַת-רָקַם וְאַת-צֹר וגו'", וְהוּא

(טז) וַיִּדְבֵר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

טז וּמְלִיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(יז) צֹרָר אֶת-הַמִּדְיָנִים וְהַפִּיתָם אוֹתָם:

יז אָעַק יֵת מִדְיָנָי וְתַקְטֵל יְתֵהוּן:

כִּי וְצֹרָר • כְּמוֹ: "צָוֹר", "שְׁמוֹר", לְשׁוֹן הָזֶה, עֲלֵיכֶם לְאַיֵב אוֹתָם.

אַלְיָהֶם, אָבָל מוֹאָב לֹא שְׁלָחוּ נְשׁוֹתֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֶל יִשְׂרָאֵל, עַל כֵּן לֹא נִתְחַיְבוּ מוֹאָב, כִּי הַמִּתְחַיֵּל בְּקַלְקָלָה הוּא הַעֲקֹר וְבוֹ תְלוּי הַחֶסֶד (רֵאשִׁית ירוּשְׁלַיִם סְנַהֲדִין פ"י ה"ב): אָבָל בְּמִדְיָנִים הִזָּה הַדְּבַר בְּהַפָּךְ, שְׁאֵדֻרְבָּה הַמִּדְיָנִים הַפְקִירוֹ אֵת בְּנוֹתֵיהֶם שְׁתַּבְּעוּ אֵת יִשְׂרָאֵל לְזַנוֹת, וְהַסְבָּרָא נוֹתַנְת, כִּי אִיךְ מְלָאוּ לְבוֹ שֶׁל זְמַרֵי לְתַבְּעֵ אֵת בַּת מְלָךְ, אָלֹא וּדְאי

לְצַרֵר הַמוֹאָבִים, לְפִי שֶׁנֶּאְמַר (פְּסוּק א) "וַיַּחַל הָעַם לְזַנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב", מַהוּ וַיַּחַל, אָלֹא כֹף פְּרוּשׁוֹ, שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ הַמִּתְחַיֵּלִין וְתוֹבְעִים אֵת בְּנוֹת מוֹאָב, וְהִלְכוּ לָהֶם לְאַהֲלֵיהֶם וְתוֹבְעִים אֵת הַנְּשִׂים וּמְפַתִּים אוֹתָם, לְכֹף נֶאְמַר 'וַיַּחַל הָעַם' כִּי הָעַם הָיוּ הַמִּתְחַיֵּלִין וְלֹא בְנוֹת מוֹאָב. לְכֹף נֶאְמַר 'אֶל בְּנוֹת מוֹאָב' וְלֹא נֶאְמַר 'עִם בְּנוֹת מוֹאָב', אָלֹא שְׂבָא הָהוֹרֹת שֶׁיִּשְׂרָאֵל הִלְכוּ

סְלוֹא' גַם כֵּן לְשׁוֹן שַׁבַּת, מְלִשׁוֹן "סָלוּ לְרִכְבֵּב בְּעַרְבוֹת" (תְּהִלִּים סח ג). וְכֵן 'כֹּזֵבִי', כִּי כָל חֵנֵף בּוֹזֵב, כִּי אֵין פִּיו וְלִבּוֹ שְׁוִים. וַיַּבֵּת צוֹר, כִּי הֵמָּה מִגְּבִיּהִים לְשִׁבְתָּ בְּצוֹר גְּבוּהָ. וְהַזְכִּיר בְּשֵׁנֵיהֶם 'רֹאשׁ וְנְשִׂיאֵי', כִּי זֶה הַדְּבַר אֲשֶׁר בְּקֶשֶׁה נֶפֶשׁ הַחַנּוּפִים. עַל כֵּן נֶאְמַר אֲשֶׁר הִכָּה אֵת הַמִּדְיָנִית, כִּי שְׁמוֹת שְׁנֵיהֶם הִכָּה שְׁנֵה בְשׁוֹה, נְדָרְשִׁים עַל עֲנָן אַחַד: תּוֹרָה טו (יז) צֹרָר אֵת הַמִּדְיָנִים וגו'. וְלֹא צִוָּה

כִּי צִרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיהֶם אֲשֶׁר־נִפְּלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר פְּעוֹר וְעַל־דְּבַר כְּזָבִי בֵּת נְשִׂיא מִדִּין אַחֲתֶם הַמַּגֵּפָה בְּיוֹם־הַמַּגֵּפָה עַל־דְּבַר פְּעוֹר:

יח אַרְי מְעִיקִין אַנּוּן לְכוּן בְּנִכְלִיהוֹן דִּי
נְכִילוּ לְכוּן עַל עֶסֶק פְּעוֹר וְעַל עֶסֶק כְּזָבִי
בֵּת רַבָּא דְּמִדִּין אַחֲתֶהוֹן דְּאִתְקַטִּילַת בְּיוֹמָא
דְּמוֹתָנָא עַל עֶסֶק פְּעוֹר:

כ"ט • כי צררים הם לכם וגו' על-דבר-פעור • פְּעוֹר. וְאֵת מוֹאֵב לֹא צִוָּה לְהַשְׁמִיד, מִפְּנֵי רוּת שֶׁהִיָּתָה שְׁהִפְקִירוּ בְּנוֹתֵיהֶם לְנוֹת, כְּדִי לְהִטְעוֹתְכֶם אַחַר עֲתִידָה לְצֵאת מִהֶם, כְּדֹאמְרִינָן בְּבַבְא קַמָּא' (לח).

כלי יקר - עזו והדר

מחשבות "להתעולל עלילות ברשע" (תהלים קמא ד), ואולי יותר מבראשונה, לפי שנורא דאחותם דלוק בלבם להתנקם, לפיכך השכם לצרר אותם. ופשוטו, ש'צוררים' הוא שם דבר, לומר שמעולם הם צוררים שלכם, כי מתחלה "המדינים" מכרו אתו לפוטופר" (בראשית לו לו), אחר כך עשו מדין שלום עם מואב על ישראל (ראה ספרי קנו), אחר כך הפקירו בנותיהם להכשיל את ישראל, נמצא שהמדינים 'מעולם רצועת מרדות לישראל' (ע"פ תנחומא חקת יח), על כן אמר 'כי הם צוררים שלכם':

וּבְדִי לִישָׁב הַכְּפָל, אוֹמֵר אֲנִי שְׂצוּהָ ה' עַל שְׁנֵי דְבָרִים, אַחַת צָרוּר אַתְּ הַמְדִינִים לְצַעְרָם תַּחֲלָה יָמִים רַבִּים, וְאַחַר כֵּן וְהִיָּתָם אוֹתָם, וְכָל כֵּן לְמָה, לְפִי שְׂצוּרִים הֵם לָכֶם, וְהוּא נְתִיבָת טַעַם עַל צָרוּר, כִּי גַם הֵמָּה צָעְרוּ אֶתְכֶם עַל יְדֵי שֶׁהוֹנוֹת הַשְּׁקוּם יָיִן, וְכִשְׂאֵמֶר הַשְּׁמִיעִי לִי אוֹמְרַת לוֹ פִּלַּח לְעַבְדְּךָ וְרָה תַּחֲלָה (סנהדרין קא), וְהוּא שְׂנֵאמֵר כִּי צִרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיהֶם אֲשֶׁר נִפְּלוּ עַל דְּבַר פְּעוֹר, כִּי כָּל עֹקֵר צַעַר זֶה שְׂצַעְרוּ אֶתְכֶם, הִיָּתָה הַכּוֹנֵה לְהַכְרִיחַ אֶתְכֶם לְפַעוֹר. וְעַל מַה שְׂאֵמֶר וְהִפְתִּים אוֹתָם, נִתֵּן טַעַם וְאָמַר וְעַל דְּבַר כְּזָבִי בֵּת נְשִׂיא מִדִּין אַחֲתֶם הַמַּגֵּפָה בְּיוֹם הַמַּגֵּפָה עַל דְּבַר פְּעוֹר, לְפִי שְׂאֲחוֹתֶם הִיא הַמַּגֵּפָה יִחְשְׁבוּ גַם הֵמָּה לְהַנְקֵם וּלְהַכּוֹת אֶתְכֶם, עַל כֵּן הַשְּׂבִימוּ לְהַכּוֹת אוֹתָם, כִּי הֵבֵא לְהַרְגֵּךְ הַשְּׂכֵם לְהַרְגוֹ. וְאוּלַי שְׂלֵכְךָ נֵאמֵר (כו א) וְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה טוֹף פְּסוּק וּבְאֲתַנְחָתָא, לְדָרְשׁוּ אֲשֶׁלְאַחֲרֵיוּ וְאֲשֶׁלְפִנְיוּ, לְאַחֲרֵיוּ כְּפִשּׁוּטוֹ, וּלְפִנְיוּ לֹאמַר שְׂגַם אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה הֵם רוֹצִים לְהַכּוֹת אֶתְכֶם עַל דְּבַר אַחוֹתֶם הַמַּגֵּפָה, עַל כֵּן תִּשְׂבִּימוּ לְהַכּוֹתֶם: תורה יט

כנגד מדרש זה להכחישו, שהרי נאמר (דברים כג ה) "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים". ורב המפרשים "יצאו ללקט ולא מצאו" (ע"פ שמות טו כו) ישוב מספיק על זה: **ואומר** אני שהדבר כפשוטו והא בהא תלמיא, כי אין הסברא נותנת להרחיק שני אמות' על דבר שלא קדמום בלחם ובמים, אלא על דבר כפונתם, כי ידע ה' שלכך לא קדמום, כדי שיהיו 'רעבים גם צמאים' מן טרח הדרך (ע"פ תהלים קו ה), ויהיו מכרחים לאכל מזבחי אלהיהן ולשתות יין נסיכם המרגילים לערוה. כי כך הדרך בכל הבא מן הדרך ענין ויגע מטרח הדרך והוא רעב וצמא, שהוא שואף לאכל ולשתות מן הבא בידו, לא יבקר בין אסור למותר, וכל כפונתם היתה להשילם בונות ולהביאם על ידו למעשה פעור, על כן לא קדמום בלחם, כדי להרעיבם ולהאכילם מזבחי אלהיהן, ולא קדמום במים, כדי להשקותם כוס התרעלה ויין נסיכם, וכל זה נכלי דתות וערמומית (ראה רש"י בראשית לו י"ח). ופרוש זה יקר, לא ידעתי מאיזו טעם לא מצאוהו בשכלם מפרשי תורתנו אשר קטנם עבה ממנני: תורה יח

(יח) **כי צררים הם לכם וגו'**. בפסוק הקודם נראה כפל לשון, **צרוּר אַתְּ הַמְדִינִים וְהִפְתִּים אוֹתָם**, מה בין 'צרוּר' ל'והפיתם'. ורבותינו ז"ל אמרו (תנחומא א) 'מכאן הבא להרגך השכם להרגו', הערב להרגו מבעי ליה, שהרי המדינים התחילו בקלקלה. ולשון 'צררים' צריך באור, כי משמעותו שעדין הם צוררים לכם: **ואולי** ידע השם יתברך מה שבלבכם של המדינים, שעדין לא נח רגזם, ועדין הם 'צוררים' חושבים

שהיא תבעתו. ואם לא אמרו בן פפה, מכל מקום עשו ההשתדלות עם צרצור של יין להשקותם כוס התרעלה כדי להבעיר בהם אש התשוקה כדמטיק בפרק חלק (סנהדרין קא). לכך נאמר **צרוּר אַתְּ הַמְדִינִים, וְלָמָּה, כִּי צִרְרִים הֵם לָכֶם** (פסוק יח), רצה לומר המה באו לכם להביאכם לידי הרגל עברה זו 'לצרר לגלות על ערותכם' (ע"פ ויקרא יח יח), ולא כפונות מואב שישראל באו להם, ורצה לומר **הצררים** ההם הידועים, **הם לכם**, הם התחילו בקלקלה עמכם, ובה מישב לשון 'צוררים' לשון הוה, ולפי דרפנו 'צוררים' תאר השם שלכם. **והם לכם** הינו שהם באו לכם בנכלי ערמומיות על ידי שהשקום צרצור יין המרגיל לערוה, וזה שאמר (פסוק יח) **בנכליהם אשר נפלו לכם על דבר פעור**, כי הזונות נתפנו לצערם כדי שבעל ברחם ישובו לדתם:

דבר אחר ויחל העם' לשון חלין הפך הקדשה, כי 'בכל מקום שתמצא גדר ערוה, שם אתה מוצא קדשה' (ויקרא כד א) וכאן היו מתעסקים בעריות וחללו קדשתם ונעשו חלין, לכך נאמר ויחל, ולמדין מן ויחל נח איש האדמה וישע כרם" (בראשית ט כ) שגם ויחל' הנאמר כאן היה על ידי צרצור יין שהיה מרגילים לערוה:

ויש אומרים שלכך נאמר ויחל, כי ההתחלה היתה כפונות מואב והגמר בכונת עמו, ולא פרסמם הכתוב, כדרך שחשף על הצעירה אשר אחרה בונות וקרא שם בנה "בן עמי" (בראשית יט לו, ראה רש"י שם פסוקים ג' לו), כך לא פרסם כאן, וזה פדעת המדרש על ידי שחשף את ישראל נהרדקו רחוק עולמי. ופשוטו של הפסוק עומד

אכילה לשם תאוה – ע"ז של פעור

כשאתם אוכל מאכל, והמאכל נותן לו חיות וכח - הרי הוא בבחינת "מקבל" מהמאכל. והנה, אם אוכל את המאכל לשם שמים הרי הוא מעלה את המאכל לקדשה (תניא פ"י) ונמצא שהוא גם "משפיע" על המאכל ומעלה אותו, אבל באכילה לשם תאוה ותענוג אינו אלא מקבל, ומפסלת המלאכים.

וזהו ענין עבודה זרה של פעור: אדם הרוצה רק את ההנאה הגופנית מהמאכל, הרי זה כאלו הוא "עובד" ומשתחוה ל"פסלת" המלאכים.

בנקליהם אשר נקלו לכם על דבר פעור (כה, יח)

עבודת פעור הייתה פלשון רש"י (כה, ג ד"ה פעור) "על-שם שפוערין לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי, וזהו עבודתו". וקשה, כיצד יכלו ישראל לטעות אחר עבודה זרה שפלה ונחותה כזו?!

ויש לומר הבאור בזה על דרך החסידות: איתא ב'לקוטי תורה' (שלח מו, ד. ושם נסמנו המקורות) שכל התענוגים הגשמיים הם באמת "פסלת" המלאכים העליונים.

כו (א) ויהי אחרי המגפה פ ויאמר יהוה אל משה ואל אלעזר בן אהרן הכהן להאמר:

כשיצאו ממצרים ונמסרו למשה, נמסרו לו במנין, עכשו כשקרב למות וילתחזיר צאנו, מחזירים במנין.

כ"י ויהי אחרי המגפה וגו'. משל לרועה שנוכנסו זאבים לתוף עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין הנוותרות. דבר אחר:

משל לרועה שמונה הצאן שבערר

הבאור בזה: תפקידו של רועה הוא לשמור על הצאן. כאשר הרגו זאבים מן הצאן, הוא מונה את הנוותרות כדי להבטיח שמעתה יזהר יותר בשמירתם. ביום, הדבר שיש רק בהזק התלוי בשומר, שהרי לגבי הזק שאינו באשמתו לא תועיל זהירות יתרה בשמירה.

ובנדון דידן: הריגת החוטאים הייתה פדיון, ולא היה משה אשם בהריגתם, ואין טעם למנות הנוותרים להזהר בשמירתם. מה שאין-כן המגפה ארעה כתוצאה מקר שנתעלקה ממושה ההלכה דהבועל ארמית קנאין פוגעין בו, ואחר הריגת זמרי על ידי פנחס נעצרה המגפה, ולכן הצרף למנות את הנוותרים אחר המגפה, בדגמת רועה שנוכנסו זאבים בצאנו.

ויהי אחרי המגפה.. שאו את ראש | כל-עדת בני ישראל

משל לרועה שנוכנסו זאבים לתוף עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין הנוותרות (כו, א"ב. ובפרש"י)

ובסיים פרשת בלק, כתוב "ויאמר משה אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו וגו'". וברש"י שם: "כל אחד ואחד מדיני ישראל היה הורג שנים, ודיני ישראל שמונה רבוא ושמונת אלפים".

וצריך באור: משמעות הכתוב בפרשתינו (לפי המובן ממשלו של רש"י) היא שהמנין היה לידע מנין הנוותרים בעקבות המגפה בה נפלו כ"ד אלף מישראל, ולפי חשבון ההרוגים על ידי שופטי ישראל, נמצא שהרגו למעלה מ"ז רבוא (פמבא ברמב"ן), רבוי מפגל לגבי הנופלים במגפה, ושם לא מצינו מנין?!

ב (ב) שאו את ראש וגו'. צרף מספר

שנה ומעלה לבית אבתם פליצא צבא בישראל:

כ"י לבית אבתם. על שבט האב יתיחסו, ולא אחר האם.

כן בא להודיע שבכניסתם לארץ היו אכלוסא שלמה: ומה שחתם על כל השבטים שם של 'יה' דוקא במספר זה (ראה רש"י פסוק

נשארו ששים רבוא, כי אין אכלוסא שלמה כי אם פשיש ששים רבוא, כי אין לומר ברבת 'ברוף חכם הרזים' כי אם הרואה ששים רבוא (ברכות נח, על

(ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעֶרְבַת מוֹאָב
עַל־יַרְדֵּן יַרְחוֹ לֵאמֹר:

כ"ג « וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם • דִּבְרוּ עִמָּם עַל זֹאת, שְׂצוּהַ הַמָּקוֹם לַמְנוּחָם. לֵאמֹר • אָמְרוּ לָהֶם: צְרִיכִים אַתֶּם לְהַמְנוּחַ מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וְיַמְעֵלָה.

(ד) מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וְיַמְעֵלָה כְּאִשֶּׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיְצִיאִים מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

כ"ד « כְּאִשֶּׁר צִוָּה יְהוָה • שִׁיחָא מַנִּינִם מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וְיַמְעֵלָה, שְׂנַאָמֵר (שמות ל): "כָּל הָעֶבֶר עַל־הַפְּקָדִים וְגו'".

♦ יום שני ט"ז תמוז ♦

(ה) רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ מִשְׁפַּחַת
הַחֲנֹכִי לְפִלֹא מִשְׁפַּחַת הַפְּלֹאִי:

כ"ה « מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי • לְפִי שֶׁהָיוּ הָאֲמוֹת מְבוּזִין
אוֹתָם וְאוֹמְרִים: מָה אֵלוּ מִתִּיחֶסֶן עַל שְׂבֻטֵיהֶם,
סְבוּרִין הֵם שְׁלֵא שְׁלֵטוֹ הַמִּצְרַיִם בְּאֲמוֹתֵיהֶם? אִם
בְּגוֹפֶם הָיוּ מוֹשְׁלִים - קַל־וְחֹמֶר בְּנִשְׁתִּיחָם! לְפִיכֶן
הֵטִיל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שָׁמוּ עֲלֵיהֶם: ה"א מִצַּד
זֶה וַי"ד מִצַּד זֶה, לֹמֵר: מֵעֵד אֲנִי עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם

בְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶם. וְזֶה הוּא שֶׁמִּפְרָשׁ עַל־יַדֵּי דָּוִד (תהילים
קכב): "שְׂבֻטֵי־יְהוָה עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל". - הַשֵּׁם הַזֶּה מֵעֵד
עֲלֵיהֶם לְשְׂבֻטֵיהֶם, לְפִיכֶן בְּכֻלָּם פְּתִיב: "הַחֲנֹכִי",
"הַפְּלֹאִי", אָבִל בְּיַמְנָה לֹא הֶעֱרַף לֹמֵר "מִשְׁפַּחַת
הַיְמָנִי" - לְפִי שֶׁהַשֵּׁם קָבוֹעַ בּוֹ: יו"ד בְּרֵאשׁ וְה"א
בְּסוֹף.

(ו) לְחֻצֵּי מִשְׁפַּחַת הַחֲצֹרֹנִי לְכַרְמֵי מִשְׁפַּחַת
הַכְּרָמִי:

כלי יקר - עזי והדר

א. לְפִי שֶׁעֵדִין לֹא הָיוּ חֲשׂוּדִים בְּזוֹנוֹת
עַד שֶׁנִּכְשְׁלוּ בְּשֵׁטִים בְּזוֹנוֹת. וְהָיָה מְקוֹם
לְאֲמוֹת לֹמֵר סוֹפוֹ מוֹכִיחַ עַל תְּחִלָּתוֹ,
כְּשֶׁם שֶׁהַזְּכָרִים נִגְוּ אַחֲרֵי בְנוֹת אֵל נֶכֶר,
כֶּן בְּמִצְרַיִם הַנָּשִׁים הִזְנוּ וַיִּפְרְצוּ לְפִי
שֶׁשְׁלֵטוֹ הַמִּצְרַיִם גַּם בְּאֲמוֹתָם, עַל כֵּן
נֶאֱמַר 'הַחֲנֹכִי' הַפְּלֹאִי וְחֹתֵם עֲלֵיהֶם
שֵׁם 'יְהוָה', כִּי שֵׁם זֶה הוּא מְתוּק בֵּין אִישׁ
לְאִשָּׁה (ראא סוטה יז). לְהוֹרוֹת שֶׁכֻּלָּם
נִוְלְדוּ מִן אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר שֵׁם 'יְהוָה'
בְּיַנְיָהֶם:
וּקְדִימַת ה"א לְיוֹד בָּא לְהוֹדִיעַ
כְּשֵׁרוֹת הַנָּשִׁים, כִּי הִבֵּה"א
נִתְּנָה לְאִשָּׁה וְהַי"ד לְאִישׁ, וּבְקִאֲמַת
הָיוּ הַנָּשִׁים יוֹתֵר גְּדוּרִין מִעֲרִיּוֹת מִן
הָאֲנָשִׁים, מִדְּפָרְסָם הַכְּתוּב (ויקרא כד יא)
אֵת "שְׁלֵמִית בַּת דְּבָרִי", שֶׁמַּע מִינָהּ

שָׁזוּ לְבִדְהָ הֵיחָד פְּרוּצָה וְכֻלָּם צְנוּעוֹת
(רש"י שם). אָבִל הָאֲנָשִׁים הָיוּ 'בּוֹכִים
לְמִשְׁפַּחוֹתֵיהֶם' (לעיל יא ט) עַל עֶסְקִי
עֲרִיּוֹת שְׂנַאָסְרוּ לָהֶם (ימא עה), וְנִכְשְׁלוּ
הַרְבֵּה מֵהֶם בְּשֵׁטִים. עַל כֵּן הַקְּדִים ה"א
שֶׁל 'יְהוָה' לְיוֹד, כִּי עֶקֶר הַדְּבָר שֶׁבָּא
לְהוֹדִיעַ כְּשֵׁרוֹת הַנָּשִׁים שְׁלֵא שְׁלֵטוֹ
הַמִּצְרַיִם בְּאֲמוֹתָם. וְעוֹד שֶׁבְּכֻל חוֹתֵם
הָאוֹתִיּוֹת הַכּוֹכְבִים, כְּדִי שִׁבּוּאוֹ כְּסוּדָרָן
בְּדָבָר הַנִּחְתָּם, וְיִשְׂרָאֵל הֵם הַחוֹתֵם,
כְּמוֹ שְׂנַאָמֵר (שיר השירים ח א) "שִׁמְנֵי
כַחוֹתֵם עַל לִבִּי" וְגו', כְּשֶׁאֲנִי הַחוֹתֵם
אֲזוֹ יִחַקֵּק עַל יַדֵּי שֵׁם 'יְהוָה':
וּמָה שֶׁהוֹסִיף עוֹד שֵׁם שֶׁל 'יְהוָה' בְּשֵׁלֶשֶׁה
שְׂבֻטִים, וְהֵם הַרְאוּבֵנִי הַשְּׂמֹעֲנִי
הַזְּבוּלֹנִי, אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַרְאוּבֵנִי (פסוק ו)
וְכֵן בְּשְׂמֵעוֹן (פסוק יד) וְזְבוּלוֹן (פסוק כז), לְפִי

שְׂאֵלוֹ הָיוּ צְרִיכִין לְשֵׁנֵי עֵדִים יוֹתֵר
מְזוּלָתָם. כִּי רְאוּבֵן נִכְשַׁל בְּמַעֲשֵׂה
בְּלָהָה (בראשית לה כב). וְשְׂמֵעוֹן יָצָא מִמֶּנּוּ
וּמְרִי, וְנִגְרָאִין הַדְּבָרִים שֶׁשְׂעָרִים
וְאֶרְבֵּעַ אֶלְף שְׂנַפְלוֹ רֶבֶם מִשְׂמֵעוֹן,
וְהוֹסְרוֹן שֶׁבְּמִסְפַּר שְׂבֻט זֶה יוֹכִיחַ וְרֵאָה
רש"י פסוק ג). "וְזְבוּלוֹן לְחוּף יַמִּים יִשְׁכֹּן"
(בראשית מט ג), וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל (כְּתוּבַת
א). 'עוֹנֵת הַסְּפִנִים אַחַת לְשֵׁשֶׁה
חֻצִּים', וְיֵשׁ לְחוּשׁ מֵאַחַר שִׁיּוּרְדֵי הַיָּם
בְּאֲנִיּוֹת פְּרוּשִׁים מְנִשְׁוֹתֵיהֶן, שְׂמָא עַל
יַדֵּי זֶה יְבוּאוֹ לְיַדֵּי זְנוּת. עַל כֵּן חֹתֵם
שֵׁם 'יְהוָה' שְׁנִית עַל שְׁלִשְׁתָּן, לֹמֵר
שְׂבֻלָם "נָרַע בְּרַךְ ה'" (ישעיה סא ט)
וְגוּדְרִים מִעֲרִיּוֹת לְשַׁעֲבַר וְלִהְבֵּא, יוֹתֵר
מִכָּל אֶמְהָ וְלִשְׁוֹן: תוֹרָה ג

(ז) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הָרְאוּבֵנִי וַיְהִיו פְּקָדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:

(ח) וּבְנֵי פִלֹא אֱלִיאָב:
ח וּבְנֵי פִלֹא אֱלִיאָב:

(ט) וּבְנֵי אֱלִיאָב נִמְוָאל וְדָתָן וְאַבִּירָם הוּא דָתָן
וְאַבִּירָם מֵעֲרֵעִי כְנֻשָׁתָא דְאַתְקַנְשׁוּ עַל מֹשֶׁה
וְעַל אַהֲרֹן בְּכַנְשָׁתָא דְקָרַח בְּאַתְכַּנְּוִישִׁיהוּן
עַל יי:

כט"י - אֲשֶׁר הֵצִי • אֶת יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה • בְּהִצָּתָם • אֶת הָעָם עַל ה' • הֵצִי • הַשִּׂיאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל לְרִיב עַל
מֹשֶׁה, לְשׁוֹן הַפְּעִילוֹ.

(י) וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתַּבְלַע אֹתָם וְאֶת־קָרַח
בְּמֹת הָעֵדָה בְּאֹכַל הָאֵשׁ אֶת חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתָיִם
אִישׁ וַיְהִיו לְנֶם:

כט"י - וַיְהִיו לְנֶם • לְאוֹת וּלְזִכְרוֹן, (במדבר יז) לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זָר, לְחַלֵּק עוֹד עַל הַכְּהֻנָּה.

(יא) וּבְנֵי־קָרַח לֹא־מָתוּ: ׀
יא וּבְנֵי קָרַח לֹא מָתוּ:

כט"י - וּבְנֵי קָרַח לֹא־מָתוּ • (במד' סנהדרין ק) הֵם הָיוּ בְּעֶצְהָ
תַּחֲלָה, וּבִשְׁעַת הַמַּחֲלָקֶת הִרְהָרוּ תְּשׁוּבָה בְּלִבָּם,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 22 עמ' 173)

בְּלִבָּם, כְּפָרוּשׁ רש"י, שְׁלֹכָן מִן הַהִכָּרֶחַ שִׂיאֲבָדוּ מִתּוֹךְ קֶהֱלָה
זֶה • מֵה־שִׂאִי־כֹן קֶהֱלָה אַחֵר, שְׁלֹא הָיוּ עֹדִים בְּדָבָר, אִין סִיבָה
שִׂיאֲבָדוּ מִתּוֹכוֹ. לָכֵן מְסוּפָר עַל בְּנֵי קָרַח רַק בְּפָרְשָׁתָנוּ, פִּי
לְאַחֲרֵי שֶׁכָּבַר לֹא הָיָה הַקֶּהֱלָה שְׁהָיָה בְּזִמְנֵן הַמַּחֲלוּקֶת (כְּפִי
שְׁפָרְשׁ רש"י בְּפָרְשַׁת חוּקֶת, כ. כב) שֶׁכָּבַר כְּלוּ מִתִּי מִדָּבָר),
יִצְאוּ בְנֵי קָרַח מִן הַמְּקוֹם שֶׁנִּתְבַּצַּר לָהֶם (רֵאָה רש"י), וְאִז
הִתְבָּרַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא מָתוּ.

וּבְנֵי קָרַח לֹא מָתוּ (כו, יא)
יֵשׁ לְשֹׂאֵל, סִיפּוּר הַצֵּלָת בְּנֵי קָרַח שֶׁיֵּךְ לְכַאוּרָה לְפָרְשַׁת
קָרַח, וּמָה עֵינֵינוּ לְכָאן?
וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה לִגְבֵי קָרַח וְעֵדוֹתָי קָתִיב (קרח טו, לג) וַיֵּאבְדוּ
מִתּוֹךְ הַקֶּהֱלָה. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּנֵי קָרַח נִעְנְשׁוּ בְּכַף שֶׁנֶּאֱבָדוּ
מִתּוֹךְ הַקֶּהֱלָה הַהוּא, אוֹתוֹ קֶהֱלָה שְׁרָאָה אוֹתָם מִשְׁתַּתְּפִים
בְּמַחֲלוּקֶת, וְאִילוּ אֶת תְּשׁוּבָתָם לֹא רָאָה (פִי הִרְהָרוּ תְּשׁוּבָה

(יב) בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפַּחַתָּם לְנִמְוָאל מִשְׁפַּחַת
הַנְּמוּאֵלִי לְיִמִּין מִשְׁפַּחַת הַיְמִינִי לְיִכִּין מִשְׁפַּחַת
הַיְכִינִי:

(יג) לְזָרַח מִשְׁפַּחַת הַזְּרַחִי לְשֹׂאֵל מִשְׁפַּחַת הַשִּׂאוּלִי:
יג לְזָרַח זְרַחִי לְשֹׂאֵל זְרַחִי לְשֹׂאֵל זְרַחִי לְשֹׂאֵל:

יְרוּשְׁלַמִּית, (סוטה פ"א, יומא פ"א) שֶׁכְּשִׁמְתָא אַהֲרֹן נִסְתַּלְקוּ
עֲנֵנֵי כְבוֹד, וּבָאוּ הַכְּנַעֲנִים לְהַלְחֵם בְּיִשְׂרָאֵל, וְנִתְּנָו
לֵב לְחֹזֵר לְמִצְרַיִם, וְחֹזְרוּ לְאַחֲוִירֵיהֶם שְׁמוֹנָה מִסְּעוֹת
מֵהָרַח הָהוּא לְמוֹסְרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים י): "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל

כט"י - לְזָרַח • הוּא (שמות ו) צִהָר, לְשׁוֹן צִהָר, אֶבֶל
מִשְׁפַּחַת אַחַד בְּטָלָה וְכֵן חֲמֵשׁ מִשְׁבֵּט בְּנֵי־יִמִּין, שֶׁחָרִי
בְּעֶשְׂרֵה בָּנִים יָרַד לְמִצְרַיִם וְכָאן לֹא מָנָה אֶלָּא חֲמֵשֶׁה,
וְכֵן אֶצְבֵּן לְגַד, הָרִי שְׁבַע מִשְׁפַּחוֹת. וּמִצְאָתִי בְּגִמְרָא

ומבני יצחק לא נמנו כֵּן אֶלָּא מִשְׁפַּחַת הַקְּרָחִי;
וְהַרְבִּיעִית לֹא יָרַעְתִּי מֶהֱיָא. וְרַבִּי תַנְחוּמָא דְרַשׁ,
שְׁמַתוֹ בְּמַגְפָּה בְּדָבָר בְּלָעָם, אֲכַל לְפִי הַחֲסָרוֹן שְׁחָסַר
מִשְׁבֵּט שְׁמַעוֹן בְּמַנְיָן זֶה מְמַנֵּן הָרֵאשׁוֹן שְׁבַמְדָּבָר
סִינִי, נִרְאֶה שְׁכַל כ"ד אֶלֶף נִפְלוּ מִשְׁבֵּטוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן.

נִסְעוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי־יַעֲקֹן מוֹסְרָה, שֶׁם מֵת אֶהְרֹן. וְהֵלֵא
בְּהַר הַהָר מֵת? וּמִמוֹסְרָה עַד הַר הַהָר, שְׁמוֹנֶה מִסְעוֹת
יֵשׁ לְמִפְרָע? אֶלָּא שְׁחָזְרוּ לְאַחֲרֵיהֶם, וְרָדְפוּ בְּנֵי לִוִּי
אֲחֵרֵיהֶם לְהַחְזִירָם, וְהָרְגוּ מֵהֶם שֶׁבַע מִשְׁפָּחוֹת, וּמִבְּנֵי
לִוִּי נִפְלוּ אַרְבַּע מִשְׁפָּחוֹת: מִשְׁפַּחַת שְׁמַעִי וְעִזִּיאֵלִי,

יד אליו ורעית שמעון עשרין ותריין אלפין
ומאתן:

(יד) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמַעֲנִי שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֲלֶף
וּמֵאָתַיִם: ם

טו בני גד לזרעיתהון לצפון ורעית צפון
לחגי ורעית חגי לשוני ורעית שוני:

(טו) בְּנֵי גֹד לְמִשְׁפַּחְתָּם לְצִפּוֹן מִשְׁפַּחַת הַצְּפוֹנִי לְחֲגִי
מִשְׁפַּחַת הַחֲגִי לְשׁוֹנֵי מִשְׁפַּחַת הַשּׁוֹנִי:

טז לאזני ורעית אזני לערי ורעית ערי:

(טז) לְאֲזִנֵּי מִשְׁפַּחַת הָאֲזִנִּי לְעָרֵי מִשְׁפַּחַת הָעָרִי:

כז"י - לאזני - אומר אני שזו משפחת אצבון, ואיני יודע למה לא נקראת משפחתו על שמו.

יז לארוד ורעית ארודי לאראלי ורעית
אראלי:

(יז) לְאַרְוֹד מִשְׁפַּחַת הָאַרְוֹדִי לְאַרְאֵלִי מִשְׁפַּחַת
הָאַרְאֵלִי:

יח אליו ורעית בני גד למנניהון ארבעין
אלפין וחמש מאה:

(יח) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גֹד לְפִקְדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֲלֶף
וְחָמֵשׁ מֵאוֹת: ם

יט בני יהודה ער ואונן ומית ער ואונן
בארעא דכנען:

(יט) בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וַיְמִת עֵר וְאוֹנָן בְּאַרְצָא
בְּכַנְעָן:

כ ויהיו בני יהודה לזרעיתהון לשלה ורעית
שלה לפרץ ורעית פרץ לזרח ורעית זרח:

(כ) וַיְהִיּוּ בְּנֵי־יְהוּדָה לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשִׁלָּה מִשְׁפַּחַת
הַשִּׁלְנִי לְפָרֶץ מִשְׁפַּחַת הַפְּרָצִי לְזָרַח מִשְׁפַּחַת
הַזְּרַחִי:

כא ויהיו בני פרץ לחצרון ורעית חצרון
לחמול ורעית חמול:

(כא) וַיְהִיּוּ בְּנֵי־פָרֶץ לְחֲצֹרֹן מִשְׁפַּחַת הַחֲצֹרָנִי לְחָמוֹל
מִשְׁפַּחַת הַחָמוֹלִי:

כב אליו ורעית יהודה למנניהון שבעין
ושמא אלפין וחמש מאה:

(כב) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה לְפִקְדֵיהֶם שִׁשָּׁה וְשֶׁבַעִים
אֲלֶף וְחָמֵשׁ מֵאוֹת: ם

כג בני יששכר לזרעיתהון תולע ורעית
תולע לפנה ורעית פוני:

(כג) בְּנֵי יִשָּׁשְׁכָר לְמִשְׁפַּחְתָּם תּוֹלַע מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלְעִי
לְפֹנֶה מִשְׁפַּחַת הַפּוֹנִי:

(כד) לִישׁוּב מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁבִּי לְשִׁמְרֹן מִשְׁפַּחַת כַּד לְיִשׁוּב זְרַעֲיִת יִשׁוּב לְשִׁמְרֹן זְרַעֲיִת הַשְּׁמֵרָנִי:

אֲרֹךְ וְנֶעֱמָן יִצְאָה מִכָּל אֶחָד מִשְׁפַּחַת רַבָּה, וְנִקְרָאוּ תּוֹלְדוֹת שְׂאֵר הַבָּנִים עַל שֵׁם בְּלַע, וְתוֹלְדוֹת הַשְּׁנַיִם הִלְלוּ נִקְרָאוּ עַל שְׁמֵם. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר בְּבִנְיָ מְכִיר שְׁנַחֲלָקוּ לְשֵׁתֵי מִשְׁפַּחוֹת: אַחַת נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ, וְאַחַת נִקְרָאת עַל שֵׁם גִּלְעָד בְּנוֹ. חֲמֵשׁ מִשְׁפַּחוֹת חִסְרוּ מִבְּנֵי שֵׁל בְּנִימִין. כָּאֵן נִתְקַיְמָה מִקְצַת נְבוֹאֵת אִמּוֹ, שֶׁנִּקְרָאתוֹ "בֶּן אוֹנִי" - בֶּן אֲנִינּוֹתִי, וְכִפְּיִלְגַּשׁ בְּגִבְעָה נִתְקַיְמָה בְּלָה. זֶה מִצְּאֵתִי בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדְּרָשׁוֹן.

לְיִשׁוּב • הוּא יוֹב הָאִמּוֹר בְּיִוֵּרֵי מִצְרַיִם, כִּי כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת נִקְרָאוּ עַל שֵׁם יוֹרְדֵי מִצְרַיִם. וְהַנּוֹלְדִין מִשֵּׁם וְהַלְאָה לֹא נִקְרָאוּ הַמִּשְׁפָּחוֹת עַל שְׁמֵם, חוּץ מִמִּשְׁפַּחוֹת אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה שְׁנוֹלְדוֹ כָּלֵם בְּמִצְרַיִם, וְאֲרֹךְ וְנֶעֱמָן בְּנֵי בְּלַע בֶּן בְּנִימִין. וּמִצְּאֵתִי בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדְּרָשׁוֹן, שִׁירְדָה אֲמֵן לְמִצְרַיִם כְּשֶׁהִיְתָה מִעֲבַרְתַּת מֵהֵם, לְכַף נִחְלָקוּ לְמִשְׁפָּחוֹת כְּחִצְרוֹן וְחִמּוֹל, שֶׁהָיוּ בְּנֵי בָנִים לִיהוּדָה, וְחִבְרָה וּמְלִכִיאֵל, שֶׁהָיוּ בְּנֵי בָנִים שֶׁל אֲשֶׁר. וְאִם אֲגִידָה הִיא, הָרִי טוֹב, וְאִם לֹאוּ, אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהָיוּ לְבְּלַע בְּנֵי בָנִים הַרְבֵּה, וּמִשְׁנַיִם הִלְלוּ

כה אליו זרעית יששכר למנגייהוון שתין וארבעא אלפין ותלת מאה:

(כה) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת יִשְׁשַׁכֵּר לְפַקְדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁשִּׁים אֵלֶּף וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת: ם

כו בני זבולן לזרעיתהוון לסרד זרעית סרד לאלון זרעית אלון ליחלאל זרעית יחלאל:

(כו) בְּנֵי זְבוּלָן לְמִשְׁפַּחַתֶּם לְסַרְדַּת הַסְּרָדִי לְאֵלּוֹן מִשְׁפַּחַת הָאֵלּוֹן לְיַחְלָאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחְלָאֵלִי:

כז אליו זרעית זבולן למנגייהוון שתין אלפין וחמש מאה:

(כז) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַזְּבוּלָנִי לְפַקְדֵיהֶם שִׁשִּׁים אֵלֶּף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: ם

כח בני יוסף לזרעיתהוון מנשה ואפרים:

(כח) בְּנֵי יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחַתֶּם מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם:

כט בני מנשה למכיר זרעית מכיר ומכיר אוליד ית גלעד לגלעד זרעית גלעד:

(כט) בְּנֵי מְנַשֶּׁה לְמְכִיר מִשְׁפַּחַת הַמְּכִירִי וּמְכִיר הוֹלִיד אֶת־גִּלְעָד לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי:

ל אליו בני גלעד איעזר זרעית איעזר לחלק זרעית חלק:

(ל) אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד אִיעֶזֶר מִשְׁפַּחַת הָאִיעֶזְרִי לְחֵלֶק מִשְׁפַּחַת הַחֵלְקִי:

לא ואשריאל זרעית אשריאל ושכם זרעית שכם:

(לא) וְאֲשֶׁרִיאֵל מִשְׁפַּחַת הָאֲשֶׁרִיאֵלִי וְשָׁכֵם מִשְׁפַּחַת הַשְּׁכָמִי:

לב ושמידע זרעית שמידע וחפר זרעית חפר:

(לב) וְשִׁמְיָדַע מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמִידַעִי וְחִפְרֵי מִשְׁפַּחַת הַחִפְרִי:

(ג) וצִלְפַחַד בְּנֵי־חֹפֵר לֹא־הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְשֵׁם בָּנוֹת צִלְפַחַד מַחֲלָה וְנָעָה חֲגִלָּה מְלַכָּה וְתַרְצָה:

לג וצִלְפַחַד בְּר חֹפֵר לֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים אֲלֵהֶן בָּנָו וְשֵׁם בָּנוֹת צִלְפַחַד מַחֲלָה וְנָעָה חֲגִלָּה מְלַכָּה וְתַרְצָה:

(ד) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְשִׁבְעַת מֵאוֹת: ׀

לד אלֵיִן זְרַעִית מְנַשֶּׁה וּמְנַגִּיהוֹן חֲמִשִּׁין וְתַרְיִן אֶלְפִיִן וְשִׁבְעַת מֵאָה:

(ה) אֵלֶּה בְנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחַתָּם לְשׁוֹתֵלַח מִשְׁפַּחַת הַשְּׁתִלְחִי לְבָכָר מִשְׁפַּחַת הַבְּכָרִי לְתַחַן מִשְׁפַּחַת הַתַּחְנִי:

לה אלֵיִן בְּנֵי אֶפְרַיִם לְזְרַעִיתָהוֹן לְשׁוֹתֵלַח זְרַעִית שׁוֹתֵלַח לְבָכָר זְרַעִית בְּכָר לְתַחַן זְרַעִית תַּחְנִי:

(ו) וְאֵלֶּה בְנֵי שׁוֹתֵלַח לְעֵרֹן מִשְׁפַּחַת הָעֵרֹנִי:

לו וְאֵלֵיִן בְּנֵי שׁוֹתֵלַח לְעֵרֹן זְרַעִית עֵרֹן:

שְׁשִׁים וְחֲמִשׁ, וְזֶהוּ שְׁנַאָמֵר (דברים ט): "כִּי אַתֶּם הַמַּעֲט וְגו'" ה"א מַעֲט, חֲמִשָּׁה אַתֶּם חֲסֻרִים מִמִּשְׁפַּחַת כָּל הָעַמִּים שֶׁהֵן שְׁבַע־עִים. אִף זֶה הַבְּנֵי מִסֻּדּוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן, אִף הַצְּרֻכָּתִי לְפַחוֹת וְלַהוֹסִיף בְּדַבְּרָיו.

כ"ט ◀ וְאֵלֶּה בְנֵי שׁוֹתֵלַח וְגו' • שְׁאָר בְּנֵי שׁוֹתֵלַח נִקְרְאוּ תוֹלְדוֹתֵיהֶם עַל שֵׁם שׁוֹתֵלַח, וּמִעֵרֹן יֵצְאָה מִשְׁפַּחַת רַבָּה וְנִקְרְאוֹת עַל שְׁמוֹ, וְנִחְשְׁבוּ בְּנֵי שׁוֹתֵלַח לְשִׁתֵּי מִשְׁפַּחוֹת. צֹא וְחָשַׁב, וְתִמְצָא בְּפִרְשֵׁה זֶה חֲמִשִּׁים וְשִׁבְעַת מִשְׁפַּחוֹת, וּמִבְּנֵי לוֹי שְׁמוֹנֶה עָרִי

(ז) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְשִׁלְשִׁים אֶלֶף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה בְּנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחַתָּם: ׀

לז אלֵיִן זְרַעִית בְּנֵי אֶפְרַיִם לְמְנַגִּיהוֹן תַּלְחִין וְתַרְיִן אֶלְפִיִן וְחֲמִשׁ מֵאָה אֵלֵיִן בְּנֵי יוֹסֵף לְזְרַעִיתָהוֹן:

לח בְּנֵי בְנִימֵן לְזְרַעִיתָהוֹן לְבַלַּע זְרַעִית כָּלֵע לְאִשְׁבֵּל זְרַעִית אִשְׁבֵּל לְאַחִירָם זְרַעִית אַחִירָם:

(ח) בְּנֵי בְנִימֵן לְמִשְׁפַּחַתָּם לְבַלַּע מִשְׁפַּחַת הַבְּלַעִי לְאִשְׁבֵּל מִשְׁפַּחַת הָאִשְׁבֵּלִי לְאַחִירָם מִשְׁפַּחַת הָאִחִירָמִי:

כ"י ◀ לְאַחִירָם • הוּא אַחִי שְׂרִיד לְמִצְרַיִם, וְלִפִּי שְׁנִקְרָא עַל שֵׁם יוֹסֵף שֶׁהִיָּה אַחִיו וְרַם מִמֶּנּוּ, נִקְרָא אַחִירָם.

(ט) לְשְׁפוּכָם מִשְׁפַּחַת הַשְּׁוּפָמִי לְחֻפָם מִשְׁפַּחַת הַחֻפָמִי:

לט לְשְׁפוּכָם זְרַעִית שְׁפוּכָם לְחֻפָם זְרַעִית חֻפָם:

כ"כ ◀ שְׁפוּכָם • הוּא מִפִּים, עַל שֵׁם שֶׁהִיָּה יוֹסֵף שְׁפוּף בֵּין הָאֲמוֹת.

(י) וַיְהִי בְנֵי־בַלַּע אֶרֶד וְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הָאֶרְדִּי לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי:

מ וַיְהִי בְנֵי כָלֵע אֶרֶד וְנַעֲמָן זְרַעִית הָאֶרְדִּי לְנַעֲמָן זְרַעִית נַעֲמִי:

(יא) אֵלֶּה בְנֵי־בְנִימֵן לְמִשְׁפַּחַתָּם וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשִׁשׁ מֵאוֹת: ׀

מא אלֵיִן בְּנֵי בְנִימֵן לְזְרַעִיתָהוֹן וּמְנַגִּיהוֹן אַרְבָּעִין וְחֲמִשָּׁא אֶלְפִיִן וְשִׁשׁ מֵאָה:

(מב) אֱלֹהִים בְּנִידָן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשׁוֹחֵם מִשְׁפַּחַת הַשׁוֹחֲמֵי אֱלֹהִים מִשְׁפַּחַת דָּן לְמִשְׁפַּחְתָּם: כש"י • לְשׁוֹחֵם • הוּא חָשִׁים.

(מג) כָּל־מִשְׁפַּחַת הַשׁוֹחֲמֵי לְפָקְדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ס

(מד) בְּנֵי אֲשֶׁר לְמִשְׁפַּחְתָּם לְיִמְנָה מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנָה לְיִשׁוּי מִשְׁפַּחַת הַיִּשׁוּי לְבְרִיעָה מִשְׁפַּחַת הַבְּרִיעִי:

(מה) לְבְנֵי בְרִיעָה לְחֵבֶר מִשְׁפַּחַת הַחֵבֶר לְמַלְכֵי־אֵל מִשְׁפַּחַת הַמַּלְכֵי־אֵל:

(מו) וְשֵׁם בֵּת־אֲשֶׁר שָׂרַח: כש"י • וְשֵׁם בֵּת־אֲשֶׁר שָׂרַח • לְפִי שְׁהִיתָה קִיּוּמָת בְּחַיִּים, מְנַאֵה כָּאֵן.

(מז) אֱלֹהִים מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֲשֶׁר לְפָקְדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְחַמִּשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ס

(מח) בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְיַחֲזָאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחֲזָאֵלִי לְגִוְנֵי מִשְׁפַּחַת הַגִּוְנֵי:

(מט) לְיִצְרָר מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרָרִי לְשֹׁלֵם מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלֹמִי: מט לְיִצְרָר זְרַע זְרַעִית יִצְרָר לְשֹׁלֵם זְרַעִית שְׁלֹם:

(נ) אֱלֹהִים מִשְׁפַּחַת נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם וּפְקֻדֵיהֶם חַמִּשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

(נא) אֱלֹהִים פְּקוּדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וְאַלְפֵי שֶׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:

♦ יום שלישי י"ז תמוז ♦

(נב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: נב וַיְדַבֵּר יְהוָה לְמֹשֶׁה לְמִימְרָ:

(נג) לְאֱלֹהִים תַּחֲלַק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת: נג לְאֱלֹהִים תַּחֲלַק הָאָרֶץ בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת בְּמִסְפַּר שְׁמֵיהֶן:

נָטְלוּ חֶלֶק בְּאַרְצָא אֱלֹהֵי שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלְפֵי וְאַלְפֵי, וְאִם הָיָה לְאַחַד מֵהֶם שֵׁשֶׁה בָּנִים, לֹא נָטְלוּ אֱלֹהֵי חֶלֶק אֲבִיהֶם לְבָדוֹ.

כ"ט - לְאֵלֶּה תִּחְלַק הָאָרֶץ • וְלֹא לַפְּחוּתִים מִבְּנֵי עֲשָׂרִים, אֶף-עַל-פִּי שְׂבָאוֹ לְכָלל עֲשָׂרִים בְּטָרְם חֲלוּקֵי הָאָרֶץ - שְׁהָרֵי שְׁבַע שָׁנִים כָּבָשׁוּ וְשָׁבַע חֲלָקוֹ, לֹא

נד לסגיאי תסגון אחסנתהון ולזעירי תזערוין
אחסנתהון גבר לפום מנגינהי תתיבה
אחסנתה:

(נד) לָרֵב תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תִּמְעַט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי פְקֻדוֹ יִתֵּן נַחֲלָתוֹ:

גְּבוּלִים בִּי"ב פְּתָקִין, וּבְכָללוֹם בְּקִלְפֵי, וְהַנְּשִׂיא מִכְּנִיס יָדוֹ לְתוֹכָהּ וְנוֹטֵל שְׁנֵי פְתָקִין: עוֹלָה בְּיָדוֹ פְּתָק שֶׁל שֵׁשׁ שְׂבָאוֹ וּפְתָק שֶׁל גְּבוּל הַמִּפְרָשׁ לוֹ, וְהַגּוֹרֵל עֲצָמוֹ הָיָה צוּחַ וְאוֹמֵר: אֲנִי הַגּוֹרֵל עֲלִיתִי לְגְבוּל פְּלוֹנֵי לְשִׁבְט פְּלוֹנֵי, שְׁנָאֵמֵר: "עַל-פִּי הַגּוֹרֵל". וְלֹא נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ בְּמִדָּה, לְפִי שֵׁשׁ גְּבוּל מִשְׁבַּח מִחֲבָרוֹ, אֱלֹהֵי בְּשׂוּמָא: בֵּית כּוֹר רַע כְּנָגֵד בֵּית סָאָה טוֹב, הַכֹּל לְפִי הַדְּמִים.

כ"ט - לָרֵב תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ • לְשִׁבְט שֶׁהָיָה מִרְבָּה בְּאוֹכְלוֹסִין נִתְּנוּ חֶלֶק רַב, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ הַחֲלָקִים שׁוּים - שְׁהָרֵי הַכֹּל לְפִי רְבוּי הַשְּׂבָט חֲלָקוֹ הַחֲלָקִים - לֹא עָשׂוּ אֱלֹהֵי עַל-יְדֵי גּוֹרֵל. וְהַגּוֹרֵל הָיָה עַל-פִּי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ ב'בְּבָא בְּתָרָא' (ד) (ק"ח): אֲלַעְזָר הִכְהִין הָיָה מְלַבֵּשׁ בְּאוּרִים וְתַמִּים, וְאוֹמֵר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ: אִם שְׂבָט פְּלוֹנֵי עוֹלָה, תְּחֹסם פְּלוֹנֵי עוֹלָה עִמּוֹ. וְהַשְּׂבָטִים הָיוּ כְּתוּבִים בִּי"ב פְּתָקִין, וְי"ב

נח ברם בעדבא תתפלג ית ארעא לשמהון
שבטי אבהתהון יחסנון:

(נה) אַחַד-בְּגוֹרֵל יַחְלַק אֶת-הָאָרֶץ לְשִׁמּוֹת אֲבֹתָם יִנְחֹלוּ:

מִטּוֹת-אֲבֹתָם יִנְחֹלוּ, שְׂאֵחַר שֶׁנָּטְלוּ הַבָּנִים, חֲלָקוּהָ לְפִי הָאֲבוֹת שִׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם. וְאֵלֶּה מִתְחַלֵּה חֲלָקוּהָ לְמַנְיֵן יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, לֹא הָיוּ נוֹטְלִין אֱלֹהֵי הָאֲרֶבְעָה אֱלֹהֵי שְׁנֵי חֲלָקִים, עַכְשָׁיו נָטְלוּ אֲרֶבְעָה חֲלָקִים. אַךְ בְּגוֹרֵל • יָצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלָב, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שׁוֹפְטִים א): "וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת-חֲבֵרוֹן כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה", וְאוֹמֵר (יהושע יט): "עַל-פִּי ה' נִתְּנוּ לוֹ אֶת-הָעִיר אֲשֶׁר שָׂאֵל". מִטּוֹת-אֲבֹתָם • יָצְאוּ גֵרִים וְעַבְדִּים.

כ"ט - לְשִׁמּוֹת מִטּוֹת-אֲבֹתָם • אֵלֶּה יוֹצְאֵי מִצְרַיִם. שְׁנֵה הַכְּתוּב נִחְלָה זֶה מִכָּל הַנְּחִלּוֹת שֶׁבַתוֹרָה, שֶׁכָּל הַנְּחִלּוֹת, הַחַיִּים יוֹרְשִׁים אֶת הַמַּתִּים, וְכֵאֵן מִתִּים יוֹרְשִׁים אֶת הַחַיִּים. כִּיצַד? שְׁנֵי אַחִים מִיוֹצְאֵי מִצְרַיִם שֶׁהָיוּ לָהֶם בָּנִים בְּבָאֵי הָאָרֶץ, לָזֶה אַחַד וְלָזֶה שְׁלִשָּׁה. הָאֶחָד נָטַל חֶלֶק אַחַד, וְהַשְּׁלִשָּׁה נָטְלוּ שְׁלִשָּׁה, שְׁנָאֵמֵר: "לְאֵלֶּה תִּחְלַק הָאָרֶץ". חֲזָרָה נִחְלָתָן אֶצְלָ אֲבֵי אֲבִיהֶן וְחֲלָקוֹ הַכֹּל בְּשׂוּהָ. וְזֶהוּ שְׁנָאֵמֵר: "לְשִׁמּוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב עמ' 347)

וְדַעַת, וְגַם 'חֲלוּקָה' זֶה הִיא לְמַעַל מִטַּעַם וְדַעַת. וּבִלְשׁוֹן אֲדָמוֹר הַזְּקֵן בְּתַנְיָא (אגרת הקודש סוף סימן ז): יִתְרוֹן הָאוֹר הַזֶּה הַפְּרָטִי לְנַשְׂמוֹת פְּרִטְיוֹת - אֵינוֹ בַּחֲנִינֵי טַעַם וְדַעַת מוֹשָׁג, אֱלֹהֵי לְמַעַל מִבַּחֲנִינֵי הַדַּעַת, שֶׁכָּף עָלָה בְּמַחְשָׁבָה . . . וְדוֹגְמָתוֹ לְמַטָּה הוּא בַּחֲנִינֵי הַגּוֹרֵל מִמֶּשׁ.

אף בגורל יחלק את הארץ (כו, נח)
לְכָל יְהוּדֵי יִשְׂרָאֵל מִצְוָה אַחַת הַשִּׁיבְתָ לּוֹ בְּמִיּוֹחַד, שְׂבָהּ הוּא 'זִהִיר טְפִי' (שְׁבַת ק"ח). זֹהִי הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל 'חֲלוּקָת הָאָרֶץ' - לְכָל יְהוּדֵי נִיתֵן 'חֲלָקוֹ' הַמִּיּוֹחַד לּוֹ בְּעַבּוּדָתוֹ לְקוֹנוֹ. לְכוּ נַחֲלָקָה הָאָרֶץ בְּגוֹרֵל וְיִקָּא, פִּי גּוֹרֵל הוּא לְמַעַל מִטַּעַם

נו על פום עדבא תתפלג אחסנתהון בין
סגיאי לזעירי:

(נו) עַל-פִּי הַגּוֹרֵל תִּחְלַק נַחֲלָתוֹ בֵּין רֵב לְמַעַט: ם

כ"ט - עַל-פִּי הַגּוֹרֵל • הַגּוֹרֵל הָיָה מְדַבֵּר, כְּמוֹ שֶׁפִּירְשֵׁתִי; מַגִּיד שֶׁנִּתְחַלְקָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְכָף נֶאֱמֵר: "עַל-פִּי ה'".

נו ואלין מנגי לואי לזרעיתהון לגרשון
זרעית גרשון לקהת זרעית קהת למררי
זרעית מררי:

(נז) וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי הַלוֹי' לְמִשְׁפַּחְתָּם לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשָׁנִי לְקַהַת מִשְׁפַּחַת הַקַּהְתִּי לְמִרְרֵי מִשְׁפַּחַת הַמִּרְרִי:

נח אלֵיךָ וְרַעֲיַת לְוֵי וְרַעֲיַת לְבְנֵי וְרַעֲיַת חֶבְרוֹן
וְרַעֲיַת מַחֲלֵי וְרַעֲיַת מוֹשֵׁי וְרַעֲיַת קַרְחַת וְקַתְהָת
אוֹלָדֵי יִתְעַמְרָם:
(נח) אֱלֹהִים מִשְׁפַּחַת לְוֵי מִשְׁפַּחַת הַלְבָנִי מִשְׁפַּחַת
הַחֶבְרֹנִי מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי מִשְׁפַּחַת הַמוֹשִׁי מִשְׁפַּחַת
הַקַּרְחִי וְקַתְהָת הוֹלֵד אֶת־עַמְרָם:

נח"י אֱלֹהִים מִשְׁפַּחַת לְוֵי • חֶסֶד כָּאֵן מִשְׁפַּחַת הַשְּׂמַעִי וְהַעֲזִיאֵלִי, וְקַצַּת מִן הַיִּצְהָרִי.

נח וְשׂוֹם אֶתְּ עַמְרָם יוֹכַבֵּד בַּת לְוֵי דִילְדַת
יִתְהָ לְלוֹי בְּמִצְרַיִם וְיִלְדַת לְעַמְרָם יִתְ אַהֲרֹן
וְיִתְ מֹשֶׁה וְיִתְ מֵרִים אַחֲתֵהוֹן:
(נט) וְשֵׁם | אִשְׁתְּ עַמְרָם יוֹכַבֵּד בַּת־לוֹי אֲשֶׁר יִלְדָה
אֹתָהּ לְלוֹי בְּמִצְרַיִם וְתִלְדַּת לְעַמְרָם אֶת־אַהֲרֹן
וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֶת מֵרִים אֶחָתָם:

הַשְּׂלִימָה מִנֵּינן שְׂבָעִים, שְׁהָרִי בְּפָרְטָן אִי אִתָּהּ מוֹצֵא
אֶלָּא שְׂשִׁים וְתִשְׁעָ.
נח"י אֲשֶׁר יִלְדָה אֹתָהּ לְלוֹי בְּמִצְרַיִם • (סוטה יב) אִשְׁתּוֹ
לְדָתָהּ בְּמִצְרַיִם, [לְדָתָהּ בְּמִצְרַיִם] וְאִין הוֹרְתָהּ
בְּמִצְרַיִם. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לַתּוֹךְ הַחֹמֶה לְדָתָהּ. וְהִיא

ס וְיִלְדַת לְאַהֲרֹן יִתְ נָדָב וְיִתְ אַבְיָהוּא יִתְ
אַלְעָזָר וְיִתְ אִיתְמָר:
(ס) וְיִלְדַת לְאַהֲרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־אַבְיָהוּא אֶת־אַלְעָזָר
וְאֶת־אִיתְמָר:

סא וְיָמִית נָדָב וְאַבְיָהוּא בְּקְרוּבָהוֹן אֲשֶׁתָּא
נִבְרָתָא קָדָם יי:
(סא) וְיָמִית נָדָב וְאַבְיָהוּא בְּהַקְרִיבָם אֲשֶׁר־זָרָה לְפָנָי
וְהָזָה:

סב וְהָיוּ מִנְּגִיהוֹן עֲשָׂרִין וְתִלְתָּא אֶלְפִין כֹּל
דְּכּוּרָא מִבְּרַי יִרְחָא וְלַעֲלָא אַרְי לָא אֶתְמַנְיוּ
בְּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַרְי לָא אֶתְהִיבַת לְהוֹן
אֶחְסָנָא בְּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(סב) וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כֹּל־זָכָר
מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה כִּי | לָא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם נַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

נח"י כִּי לֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • לְהִיּוֹת
נִמְנִין בְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה. וְהָ טַעַם? כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם
נַחֲלָה, וְהַנְּמִינִין מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה הָיוּ בְּנֵי נַחֲלָה,
שְׁנַאָמֵר: "אִישׁ לְפִי פְקֻדֵי יִתְן נַחֲלָתוֹ".

סג אֵלֵיךְ מִנְּגִי מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר כְּהֵנָּא דִּי מְנוּ
יִתְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִישְׁרָא דְּמוֹאָב עַל יַרְדֵּנָא
דִּירְחוּ:
(סג) אֱלֹהִים פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יַרְחוּ:

סד וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר סִינַי:
(סד) וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר סִינַי:

נח"י וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה אִישׁ וְגו' • אֶבֶל עַל
הַנְּשִׁים לֹא נִגְזְרָה גְזֵרַת הַמְּרָגְלִים, לְפִי שֶׁהֵן הָיוּ
מַחֲבֹבוֹת אֶת הָאָרֶץ; הָאֲנָשִׁים אוֹמְרִים (במדבר יד):
"נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשׁוּבָה מִצְרִימָה", וְהַנְּשִׁים אוֹמְרוֹת:
"תְּנֶהֱלֵנוּ אַחֲזָה", לְכָף נִסְמְכָה פְּרִשְׁת בְּנוֹת צְלָפְחָד
לְכָאן.

(סד) וּבְאֵלֶּה לֹא הָיָה אִישׁ. אֶבֶל נָשִׁים
הָיוּ, כִּי לֹא נִגְזְרָה גְזֵרַת
מְרָגְלִים כִּי אִם עַל הָאֲנָשִׁים וְלֹא עַל
הַנְּשִׁים הָיוּ מַחֲבֹבוֹת הָיוּ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
אֶת הָאָרֶץ וְהָיוּ אוֹמְרִים "נִתְּנָה רֹאשׁ
וְנִשׁוּבָה מִצְרִימָה" (לעיל יד טו) אֶבֶל
בְּנוֹת צְלָפְחָד אָמְרוּ (הלל סד) "תְּנֶהֱלֵנוּ
אַחֲזָה" (רש"י):

והנני נותן שני טעמים בדבר. לפי שיש לה ארץ מגדלת צנועים, ויש לה ארץ מגדלת נואפים, ואמרו רבותינו ו"ל (במדבר כ כב) ששטים היה מגדל נואפים, ולפיכך ונו בשטים כי ושיבת המקום ההוא גרם להם לזנות, וארץ ישראל מסגל בנה שאין הארץ סובלת זמה, כמו שנאמר בפרשת ערייות (ויקרא יח כה-כז) "כי את כל התועבת עשו אנשי הארץ, ותקא הארץ את ישיביה". וכבר כתבנו למעלה (פסוק א) שהאנשים היו פרוצין בעריות, ועל כן שנאו את הארץ, אבל הנשים היו בשירות וצנועות, ושלומית בת דברי תוכיח שפרסמה הכתוב (ויקרא כד יא, וברשי שם), על כן היו מחבבות הארץ המגדלת צנועים. ותדע שכן הוא, שאפלו שטים המגדל נואפים, תמשך לו רפואה מן הארץ הקדושה, שנאמר (ויאל ד יח) "ומענן יצא מבית ה' והשקה את נחל השטים". ומטעם זה נכתב **ובאלה לא היה איש** אצל המספר וקרא לומר לה אבל נשים היו, לפי שבמספר זה נרמז צניעות הנשים יותר מבאנשים, מדהקדים ה"א ליו"ד כמבאר למעלה

(פסוק א): **טעם** שני הוא, כי מהידוע שיש הבדל בין ארץ ישראל לשאר ארצות, כי בארץ ישראל הגשמים יותר מצויין מבארץ מצרים או שאר ארצות. והנה בארץ מצרים מאחר שאין הגשמים מצויים שם, על כן צריכין עובדי האדמה להשקות השדות של תבואה ברגליהם כמו שמשקין את גן הירק, ומאחר שיש להם כל כך טרח גדול בשדות, פטרם התורה מן תרומות ומעשרות, כי אין שורת הדין נותן שיתן חלק למי שלא עמל בו. אבל ארץ ישראל שהגשמים יורדין שם בעתם ואין לבעל השדה כל כך טרח גדול בהשקאת השדות, ואף על פי שיש לו טרח הוריעה והחרשה ושאר מלאכות שבשדה, מכל מקום יש גם להקדוש ברוב הוא חלק בשדה מצד שהוא יתברך נותן מטר בעתו, על כן דין הוא שיתנו מחלק גבוה לכהנים וללוים "משרתי אלהינו" (ישעיה סא א), כי משלחן גבוה הם זוכים' (ביצה כא):

טעם שני הוא, כי מהידוע שיש הבדל בין ארץ ישראל לשאר ארצות, כי בארץ ישראל הגשמים יותר מצויין מבארץ מצרים או שאר ארצות. והנה בארץ מצרים מאחר שאין הגשמים מצויים שם, על כן צריכין עובדי האדמה להשקות השדות של תבואה ברגליהם כמו שמשקין את גן הירק, ומאחר שיש להם כל כך טרח גדול בשדות, פטרם התורה מן תרומות ומעשרות, כי אין שורת הדין נותן שיתן חלק למי שלא עמל בו. אבל ארץ ישראל שהגשמים יורדין שם בעתם ואין לבעל השדה כל כך טרח גדול בהשקאת השדות, ואף על פי שיש לו טרח הוריעה והחרשה ושאר מלאכות שבשדה, מכל מקום יש גם להקדוש ברוב הוא חלק בשדה מצד שהוא יתברך נותן מטר בעתו, על כן דין הוא שיתנו מחלק גבוה לכהנים וללוים "משרתי אלהינו" (ישעיה סא א), כי משלחן גבוה הם זוכים' (ביצה כא):

טעם שני הוא, כי מהידוע שיש הבדל בין ארץ ישראל לשאר ארצות, כי בארץ ישראל הגשמים יותר מצויין מבארץ מצרים או שאר ארצות. והנה בארץ מצרים מאחר שאין הגשמים מצויים שם, על כן צריכין עובדי האדמה להשקות השדות של תבואה ברגליהם כמו שמשקין את גן הירק, ומאחר שיש להם כל כך טרח גדול בשדות, פטרם התורה מן תרומות ומעשרות, כי אין שורת הדין נותן שיתן חלק למי שלא עמל בו. אבל ארץ ישראל שהגשמים יורדין שם בעתם ואין לבעל השדה כל כך טרח גדול בהשקאת השדות, ואף על פי שיש לו טרח הוריעה והחרשה ושאר מלאכות שבשדה, מכל מקום יש גם להקדוש ברוב הוא חלק בשדה מצד שהוא יתברך נותן מטר בעתו, על כן דין הוא שיתנו מחלק גבוה לכהנים וללוים "משרתי אלהינו" (ישעיה סא א), כי משלחן גבוה הם זוכים' (ביצה כא):

וימפרש דבר זה באר היטב בפרשת עקב (דברים יא י"ג) שנאמר "כי הארץ אשר אשר אתה בא שמה לרשתה", לא בארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית בגלגלך כגן הירק", והארץ אשר אתה בא שמה לרשתה", למטר השמים תשמה מים", ארץ אשר עיני ה' אלהיך יזרש אתה" וגו', ומסיק בילקוט פרשת עקב (רמז תתס) דוקא 'אותה' נתן לדרישה להפריש ממנה חלה תרומה ומעשרות, ולא שאר ארצות כו':

וכל אשר לו עינים לראות ולב להבין, 'ישתומם על המראד' (ע"פ דניאל ח כז) מה ענין חלה ותרומה לכאן, ומאי משמע ד'אותה' למעט שאר ארצות מתרומה ומעשר, ולמה נכתב מעוט זה כאן. אלא ודאי שרצה לתן טעם למה ארץ ישראל חזת בחלה תרומה ומעשרות יותר משאר ארצות, ואמר לפי שבשאר ארצות כל הטרח שלקף, שאפלו שדה של תבואה צריך אתה להשקות ברגלך כגן הירק, על כן פטרה אותך התורה מתרומה ומעשרות. אבל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה, למטר השמים תשמה מים, ואם כן חצי העמל שלקף וחצי של גבוה, על כן דין שתתן חלק גבוה למשרתי אלהינו:

וימנה הטעם היו האנשים שונאים את הארץ, לפי שהיו "אבירי לבב הרחוקים מצדקה" (ע"פ ישעיה מז יב), לא היה להם חפץ ורצון לילך ממקום הפטור למקום החיוב. ובפה מלא אמרו כן, וזכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם" (לעיל יא ה), ודרשו בספרי (פי' פ) 'חנם מן המצות, ובאור הדבר שהיו אוכלים בלא תרומות ומעשרות. כי מטעם זה מנו שם "את הקשאים ואת האבטחים" וגו', לפי שכל אלו פטורין מן המעשר בחוץ לארץ אפלו מדרבנן, ובארץ ישראל חייבים מדרבנן (ראה חולין ו. וברשי שם), לפי שכל אלו הם גן הירק וצריכין השקאה ברגלים אפלו בארץ ישראל לפי שהם צריכין לרבו מים, ולשון הכתוב מוכיח כן שאמר 'והשקית ברגלך כגן הירק, שמע מינה שגן הירק פשוט בכל מקום

שטות' (סוטה ג). וזה טעם יקר: תורה סה

סה ארי אמר יי להון ממת ימותון במדברא ולא אשתאר מנהון אנש אלהן פלב בר פנה ויהושע בר נון:

(סה) כִּי־אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמָתוֹ בַּמִּדְבָּר וְלֹא נֹתַר מֵהֶם אִישׁ פִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יִפְתָּח וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן: ס

א וקריבא פנת צלפחד בר חפר בר גלעד בר מכיר בר מנשה לזרעית מנשה בר יוסף ואלין שמחת בנתה מחלה נעה וחקלה ומלכה ותרצה:

כז (א) וְתִקְרַבְנָה בָּנוֹת צִלְפָּחַד בֶּן־חַפְרִי בֶן־גִּלְעָד בֶּן־מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף וְאַלְהָ שָׁמוֹת בְּנֹתָיו מַחֲלָה נְעָה וְחַגְלָה וּמְלָכָה וְתִרְצָה:

באחד מהם ליחסו לשבח, הרי זה צדיק בן צדיק. ואם יחסו לגנאי, כגון (מ"ב כה) "בא ישמעאל בן נתננה בן אלישמע" בדוע שפל הנזכרים עמו - וישעים היו. מחלה נעה וגו'. ולהלן הוא אומר (במדבר לו): "ותהיינה מחלה תרצה", מגיד שכלן שקולות זו כזו, לפיכך שנה את סדרן.

כ"ט - למשפחת מנשה בן-יוסף. למה נאמר? והלא כבר נאמר "בן-מנשה"? אלא לומר לה: יוסף חבב את הארץ, שנאמר (בראשית י): "והעלתם את-עצמתי וגו'", ובנותיו חבבו את הארץ, שנאמר: "תנה-לנו אחזה". ולמדך, שהיו כלם צדיקים, שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים, ופרט לה הכתוב

בוקמא קדם משה וקדם אלעזר פהנא וקדם רברביא וכל פגשתא פתרע משפן זמנא למימר:

(ב) וַתַּעֲמִדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנָי אֲלֵעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפָנָי הַנְּשִׂאִים וְכָל־הָעֵדָה פָּתַח אֶהְלִמוּעַד לֵאמֹר:

ידע, אלעזר יודע? אלא סרס המקרא ודרשהו, דברי רבי יאשיה. אבא חנן משום רבי אלעזר אומר: בבית המדרש היו יושבים, ועמדו לפני כלם (ב"ב קט, ספרי).

כ"י - לפני משה ולפני אלעזר. מגיד, שלא עמדו לפניהם אלא בשנת הארבעים אחר שמת אהרן. לפני משה. ואחר-כך לפני אלעזר? אפשר, אם משה לא

ג אבונא מית במדברא והוא לא הנה בגו פגשתא דאודמנו על יי פגשתא דקרח ארי בחובה מית ובגין לא הו לה:

(ג) אָבִינוּ מִת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא־הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעָדִים עֲלֵיהוּהָ בַּעֲדַת־קֶרַח כִּי־בַחֲטָאוֹ מִת וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ:

הוא, אלא בחטאו לבדו מת ולא החטיא את אחרים עמו. (שבת צו) רבי עקיבא אומר: מקושש עצים היה. ורבי שמעון אומר: מן המעפילים היה.

כ"ג - והוא לא-היה וגו'. (שם קח, ספרי) לפי שהיו באות לומר: "בחטאו מת", נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח שהצו על הקדוש-ברוך-

ד למא ותמנע שמא דאבונא מגו זרעיתה ארי לית לה בר הב לנא אחסנא בגו אחי אבונא:

(ד) לָמָּה יִגְרַע שָׁם־אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן תְּנַהֲלָנוּ אַחֲזָה בְּתוֹךְ אַחֵי אָבִינוּ:

(כ"ב קט) כי אין לו בן. הא אם היה לו בן, לא היו תובעות כלום; מגיד, שחכמניות היו.

כ"ד - למה יגרע שם-אבינו. אנו במקום בן עומדות, ואם אין הנקבות חשובות ורע, תתנבם אמנו לכם

ה וקרב משה ית דינהן קדם יי:

(ה) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי יְהוָה: פ

(סנהדרין שם). דבר אחר: ראוייה היתה פרשה זו להכתב על-ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על-ידן.

כ"ה - ויקרב משה את-משפטן. (סנהדרין ח) נתעלמה הלכה ממנו, וכאן נפרע על שנטל 'עטרה', לומר (דברים א): "והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי"

... ביום י"ז תמוז ותשעה-בבאב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על-דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד-לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על-דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שייחפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד-לבוא, ואדרבה – על-ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרי-זה מגדיל השמחה וה'יום טוב'.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

עטרת מרים

ו דרשו יהוה בהמצאו בעוד הוא מצוי בכם קראהו בהיותו קרוב: ז יעזב רשע דרכו במעשה ובפה ואיש און מחשבתיו הרעות וישב וישב אליהוה וירחמיהו ואל-אלהינו ויש תקנה פיררבה לסלוח: ח כי לא מחשבותי מחשבותיכם כי אני מרבה לסלוח ולא ישאר אצלי מהעון דבר ולא דרכיכם דרכי דוד כשרודם לענוש את הפורד בו ואין מועיל תשובה ופיס, אבל דרכי לא בן היא נאם יהוה: ט ואין פאן רק הבדל בפחות ותר, אלא כי כמו גבהו שמים מארץ בן גבהו בהבדל רב דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם כי דוד כשרודם שלא ימחול כלל וכלל, ודרכי למחול מכל וכל: י כי פאשר ירד הגשם והשילג מן-השמים וישמה לא ישוב ריקם כי אם-הרוה את-הארץ והולידה מוציא הצמח מהרעון בעמק הארץ והצמיחה הצמח מפעל ארץ ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יא בן יהוה דברי אשר יצא מפי לא-ישוב אלי ריקם כי אם-עשה את-אשר שלחתיו שפדאי והצליח אשר שלחתיו שפדאי חתקם הכתתי: יב וזהו ההבטחה

עטרת מרים

כירבשמחה תצאו מן הגלות ובשלום תובלון ותבאו לארצכם, ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה ורד משל, וכל-עצי השדה ימחאו-כף וכו בכפיהם לשמחה, גם זה ענין מליצה: ג תחת תחת הנעצוין הרשעים יעלה ברזש ומשלו צדיקים ותחת הפרפר ונעצוין הם מיני קוצים יעלה הקם והנה הדבר מה ליהנה לשם גבורה לאות עד עולם לא יפרת: א אמר לבני הגלות בה אמר יהוה שמרו משפט בן אדם לחביו ועשו צדקה בן אדם למקום, כירקרוכה ישועתי לבוא על ידי זה וצדקתי להגלות ורק התשובה מעכבת ביאת המשוח: ב אשרי אנוש יעשה-זאת את האמור למשה ובן-אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו ושמרו ירו מעשות פל-רע: ג ואל-יאמר בן-הגבר הגלות אל-יהוה להאמין בו לאמר הבדל יבדילני יהוה מעל עמו בעת יקבלו תשובה ולא אקבל עמהם, ואם בן למה אצדק ואל-יאמר הפרים הן אני עין יבש ואני מגדל פרי, ולא ישאר שמי לזכרון ועל מה אשר דרכי: ד פירכה אמר יהוה לפריסים הן אני עין יבש: ד פירכה

הפטרה לתענית ציבור בישיעה פרק נה

ו דרשו יהוה בהמצאו קראהו בהיותו קרוב: ז יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו וישב אליהוה וירחמיהו ואל-אלהינו פיררבה לסלוח: ח כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם יהוה: ט פירגבהו שמים מארץ בן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם: י כי פאשר ירד הגשם והשילג מן-השמים וישמה לא ישוב פי אם-הרוה את-הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יא בן יהוה דברי אשר יצא מפי לא-ישוב אלי ריקם כי

אם-עשה את-אשר חפצתי והצליח אשר שלחתיו: יב פירבשמחה תצאו ובשלום תובלון ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל-עצי השדה ימחאו-כף: ג תחת הנעצוין יעלה ברזש ותחת הפרפר יעלה הקם והיה ליהוה לשם לאות עולם לא יפרת: א בה אמר יהוה שמרו משפט ועשו צדקה כירקרוכה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות: ב אשרי אנוש יעשה-זאת ובן-אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו ושמרו ירו מעשות פל-רע: ג ואל-יאמר בן-הגבר הגלות אל-יהוה לאמר הבדל יבדילני יהוה מעל עמו ואל-יאמר הפרים הן אני עין יבש: ד פירכה

עטרת מרים

באשר חפצתי ומחזיקים אותם בבִּרְיָתִי בתורתִי: ה וְנִתְּתִי לָהֶם בְּבֵיתִי כַּחֲלוֹמְתִי כְּמוֹשֵׁב הַסֶּנְהֶדְרִין וְתוֹקְנִים יָד מִקוֹם מַעְלָה וְשָׁבַח וְשֵׁם שְׁפוֹדֵר לְמוֹכֵה, וְהוּא דָּבָר טוֹב יוֹתֵר מִזְכּוֹן הַבַּיִת מִבְּנִינִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם לְמוֹכֵה עַד עוֹלָם אֲתוֹלוּ אֲשֶׁר לֹא יִכְרַת זְכוֹן שְׁמוֹ: ו וּבְנֵי הַנֶּכֶד וּבְנֵי הַעַמִּים הַנְּלוּיִם עַל־יְהוָה אֵל הַיְשָׁרָתוֹ וְלֹא־הִבָּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לַהֲיוֹת לוֹ לְעַבְדִּים כָּל מִי כָהֶם אֲשֶׁר שָׁמַר שֶׁבֶת מַחְלָלוֹ

עטרת מרים

ומחזיקים בבִּרְיָתִי בתורתִי: ז כְּשִׁיבֹאוּ לְהַחֲזִיר: וְהִבְיֹאוּתִים אֵת הַעוֹשִׂים כָּל אֵלֶּה אֶל־הַר קָדְשִׁי אֵל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְשִׁמְחָתִים אֲשֶׁמַּחֵם בְּבֵית תְּפִלָּתִי בְּבֵית הַמִּזְבֵּחַ לְהַתְּפִלֵּל שֵׁם לִפְנֵי עוֹלְתֵיהֶם וּזְבֻחֵיהֶם יְהִי מִקְדָּשִׁים לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא יְהוָה מִכֵּן לְכָל־הָעַמִּים: ח נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה מִקִּבְּץ הַמִּקְבָּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ גְּרִים עֲלוּיֵי עַל יִשְׂרָאֵל לַהֲיוֹת נֹסְפִים לְנִקְבְּצוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:

ו אָמַר יְהוָה לְפָרְסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שֶׁבֶתוֹתַי וּבְחָרוּ בְּאֲשֶׁר חָפְצָתִי וּמְחִזְקִים בְּבִרְיָתִי: ה וְנִתְּתִי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד

וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִינִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֲתוֹלוּ אֲשֶׁר לֹא יִכְרַת: ו וּבְנֵי הַנֶּכֶד הַנְּלוּיִם עַל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וְלֹא־הִבָּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לַהֲיוֹת לוֹ לְעַבְדִּים כָּל־שָׁמַר שֶׁבֶת מַחְלָלוֹ וּמְחִזְקִים בְּבִרְיָתִי: ז וְהִבְיֹאוּתִים אֶל־הַר קָדְשִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלְתֵיהֶם וּזְבֻחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים: ח נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה מִקִּבְּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ עֲלוּיֵי לְנִקְבְּצוֹ:

זכריה פרק ח

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: ב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קִנְיָתִי לְצִיּוֹן קִנְיָה גְדוֹלָה וְחִמָּה גְדוֹלָה קִנְיָתִי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁבִתִי אֶל־צִיּוֹן וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וּנְקַרְאָה יְרוּשָׁלַם עִיר־הָאֱמֶת וְהָרִי־יְהוָה צְבָאוֹת הָרַקְדָּשׁ: ד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחְבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ מִרְב יָמִים: ה וּרְחֻבוֹת הָעִיר יִמְלֹאוּ יְלָדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ: ו כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְלֵא בְּעֵינֵי שְׂאֵרֵיט הָעָם הַזֶּה בְּיָמִים הָהֵם גַּם־בְּעֵינֵי יִפְלֵא נָאֻם יְהוָה צְבָאוֹת: ז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הֲנֵנִי מוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מֵאַרְצָן מִזֹּרַח וּמֵאַרְצָן מְבֹאָה הַשָּׁמֶשׁ: ח וְהִבַּאתִי אֹתָם וְשָׁכְנוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי

אֶהְיֶה לָהֶם לְאֱלֹהִים בְּאֱמֶת וּבְצִדְקָה: ט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תְּחֻזְקֶנָה יְדֵיכֶם הַשְׁמָעִים בְּיָמִים הָאֵלֶּה אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בְּיוֹם יִפְדֶּה בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת הַחֵיכַל לְהִבְנוֹת: י כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵם שָׁכַר הָאָדָם לֹא נָתַה וְשָׁכַר הִבְהֵמָה אֵינְנָה וְלִיּוֹצֵא וּלְבָא אֵין־שְׁלוֹם מִן־הַצָּר וְאֲשַׁלַח אֶת־כָּל־הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְהוֹ: יא וְעַתָּה לֹא כְּיָמִים הָרִאשׁוֹנִים אֲנִי לְשְׂאֵרֵיט הָעָם הַזֶּה נָאֻם יְהוָה צְבָאוֹת: יב כִּי־זָרַע הַשְּׁלוֹם הִנְפֹּן תִּתֵּן פְּרִיָהּ וְהָאַרְץ תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טַלְלָם וְהִנְחַלְתִּי אֶת־שְׂאֵרֵיט הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֵלֶּה: יג וְהָיָה כֹּאֲשֶׁר־הָיִיתֶם קָלָה בְּנוֹיִם בֵּית יְהוּדָה וּבֵית יִשְׂרָאֵל בֶּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְהָיִיתֶם בְּרֻכָה אֶל־תִּירָאוּ תְּחֻזְקֶנָה יְדֵיכֶם: יד כִּי כֹה אָמַר

לְשִׁשֹּׁן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲרִים טוֹבִים וְהָאֵמֶת
וְהַשְּׁלוֹם אֲהָבוּ: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד
אֲשֶׁר יָבֹאוּ עִמּוֹם וַיִּשְׁבּוּ עָרִים רַבּוֹת:
כא וְהִלְכוּ יִשְׁבּוּ אַחַת אֶל-אַחַת לֵאמֹר גִּלְכָּה
הֲלוֹךְ לְחַלּוֹת אֶת-פְּנֵי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת-יְהוָה
צְבָאוֹת אֱלֹהֵי גִם-אֲנִי: כב וּבָאוּ עִמּוֹם רַבִּים
וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת-יְהוָה צְבָאוֹת
בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת-פְּנֵי יְהוָה: כג כֹּה אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת בְּיָמֵים הַהֵמָּה אֲשֶׁר יַחְזִיקוּ עֲשָׂרָה
אֲנָשִׁים מִכָּל לְשָׁנוֹת הַגּוֹיִם וְהַחֲזִיקוּ בַכֶּנֶף אִישׁ
יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים
עִמָּכֶם:

יְהוָה צְבָאוֹת בְּאֲשֶׁר זָמַמְתִּי לְהַרְעֵ לָכֶם
בְּהַקְצִיף אֶכְתִּיכֶם אֹתִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא
נִחַמְתִּי: טו כֵּן שָׁבְתִי וּזְמַמְתִּי בְיָמֵים הָאֵלֶּה
לְהִיטִיב אֶת-יְרוּשָׁלַם וְאֶת-בַּיִת יְהוּדָה אֶל-
תִּירָאוּ: טז אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דַבְּרוּ
אֵמֶת אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ אֵמֶת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם
שִׁפְטוּ בְשַׁעֲרֵיכֶם: יז וְאִישׁ | אֶת-רַעַת רֵעֵהוּ
אֶל-תַּחֲשֹׁבוּ בְלִבְבְּכֶם וּשְׁבַעַת שִׁקָּר אֶל-תֵּאָהָבוּ
כִּי אֶת-כָּל-אֱלֹהֵי אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נֹאֲסִי-יְהוָה:
יח וַיְהִי דְבַר-יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: יט כֹּה-
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי
וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יְהִי לְבֵית-יְהוּדָה

♦ יום רביעי י"ח תמוז ♦

וַיֹּאמֶר יי לַמֶּשֶׁה לְמִימַר:

(1) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ז יִזְאוֹת בְּנֵת צֶלְפָחֵד מִמֶּלֶךְ מִתָּן תִּתֵּן לְהוֹן
אֲחִידָת אַחְסָנָא בְּגוֹ אַחִי אַבְיָהֵן וּמַעֲבַר יֵת
אַחְסָנָת אַבְיָהֵן לְהוֹן:

(1) כֵּן בְּנוֹת צֶלְפָחֵד דְּבַרְתָּ נָתַן תִּתֵּן לָהֶם אֲחִידָת
נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחִי אַבְיָהֵם וְהַעֲבַרְתָּ אֶת-נַחֲלַת אַבְיָהֵן
לְהוֹן:

(ס"א עֶבְרָה) (כ"ב קטו) הוּא בְּמִי שְׁאִינוּ מְנִיחַ בֵּן
לְיֹרְשׁוֹ. דְּבַר אַחַר: עַל שֵׁם שְׁהַפַּת מַעֲבַרְתָּ נַחֲלָה
מִשְׁבֵּט לְשִׁבְט, שְׁבָנָה וּבְעֵלָה יֹרְשִׁין אוֹתָהּ; שְׁלֹא
(כ"ב קס) תִּסַּב נַחֲלָה, לֹא נִצְטוּהָ אֶלָּא לְאוֹתוֹ הַדּוֹר
בְּלִבָּד. וְכֵן "וְהַעֲבַרְתָּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְבֵתוֹ", בְּכָל־
הוּא אוֹמֵר "וְנִתְתָּם", וּבִבְתָּ הוּא אוֹמֵר:
"וְהַעֲבַרְתָּם".

ש"י ◀ כֵּן בְּנוֹת צֶלְפָחֵד דְּבַרְתָּ • כְּתַרְגוּמוֹ: "יִזְאוֹת".
כִּי כְּתוּבָה פְּרָשָׁה זוֹ לְפָנֵי בְּמִרוֹם; מְגִיד, שְׁרָאָתָה
עֵינֵן מַה שְׁלֹא רָאָתָה עֵינֵי שֶׁל מֹשֶׁה. כֵּן בְּנוֹת
צֶלְפָחֵד דְּבַרְתָּ • יִפָּה תְּבַעוּ; אֲשֶׁרִי אָדָם שְׁהַקְדוּשׁ-
כְּרוּף-הוּא מוֹדָה לְדַבְּרוֹ. נָתַן תִּתֵּן • (כ"ב קיח) שְׁנֵי
חֲלָקִים: חֲלַק אַבְיָהֵן שְׁהִיָּה מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְחֲלַקוֹ
עִם אַחִיו בְּנִכְסֵי חֶפֶר. וְהַעֲבַרְתָּ • לְשׁוֹן הַעֲבָרָה

כלי יקר - עוז והדר

וּמַה שְׁפָרַשׁ ר"ש¹ (פסוק 1) שְׁאֲמָרוּ אֲנִינוּ
בְּמִקוֹם כֵּן עוֹמְדוֹת וְאִם לֹא
תִּתְיַבֵּם אֲמָנוּ, נִרְאֶה שְׁדַקְדַּק זֶה מִמָּה
שְׁאֲמָרוּ כִּי בַחֲטָאוֹ מֵת וּבְנֵים לֹא הָיוּ לוֹ
(פסוק 1), מִשְׁמַע הָא אִם הָיוּ לוֹ בְּנֵים אָף
עַל פִּי שְׁעֲבָשׁוּ אֵין לוֹ בְּנֵים, מִכָּל מִקוֹם
מֵאַחַר שְׁהָיוּ לוֹ שְׁעָה אַחַת לְאַחַר מוֹתוֹ

לָהֶם בְּמִדְבַר לְזַכְרֵם, לְהוֹרוֹת שְׁהֶם
כּוֹזְרִים לְכָל דְּבַר יִרְשָׁה. אֲבָל אַחַר כִּי
שְׁאֲמַר וְהַעֲבַרְתָּ הַמוֹרָה עַל לְשׁוֹן
"עֶבְרָה" (כ"ב קטו), אוֹ לְשׁוֹן הַעֲבַרְתָּ
נַחֲלָה מִשְׁבֵּט לְשִׁבְט מִצַּד שְׁהוֹן נִקְבּוֹת
(רֵאָה רש"י), עַל כֵּן אָמַר בְּמִדְבַר לְנִקְבּוֹת
וְהַעֲבַרְתָּ נַחֲלַת אַבְיָהֵן לְהוֹן:

כו (1) נָתַן תִּתֵּן לָהֶם וְגו'. לְהוֹן מְבַעֵי
לִיָּה לְמִימַר, וְכֵן בְּתוֹךְ אַחִי
אַבְיָהֵם, אַבְיָהֵן מְבַעֵי לִיָּה לְמִימַר, כְּמוֹ
שְׁאֲמַר בְּסוּמָף וְהַעֲבַרְתָּ אֶת נַחֲלַת
אַבְיָהֵן לְהוֹן. וְזֶה לְפִי שְׁבַעֲנֵין הִזְרָשָׁה
אִם אֵין לוֹ כֵּן הָרִי הֵם עוֹמְדִים בְּמִקוֹם
זַכְרִים לְכָל דְּבַר, עַל כֵּן אָמַר נָתַן תִּתֵּן

ח ועם בני ישראל תמלל למימר גבר ארי
ימות ובר לית לה ותעברון ית אחסנתה
לברתה:

(ח) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי־יָמוּת וּבֶן
אֵין לוֹ וְהֵעֲבַרְתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבָתוֹ:

ט וְאִם לִית לָהּ בְּרֵתָא וְתַנְיָן ית אחסנתה
לְאַחֵיהּ:

(ט) וְאִם־אֵין לוֹ בֵּית וְנָתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחָיו:

י וְאִם לִית לָהּ אַחִין וְתַנְיָן ית אחסנתה
לְאַחֵי אַבְיָהּ:

(י) וְאִם־אֵין לוֹ אַחִים וְנָתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחֵי אָבִיו:

יא וְאִם לִית אַחִין לְאַבְיָהּ וְתַנְיָן ית
אחסנתה לְקַרְיָבָה דְקָרִיב לָהּ מִזְרַעֲיָתָהּ וְיָרַת
יָתָהּ וְתַחֲי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְגִזְרַת דִּין כְּמָא דִּי
פְקִיד יי ית מִשָּׁה:

(יא) וְאִם־אֵין אַחִים לְאָבִיו וְנָתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ
לְשֵׂאוֹ הַקָּרִב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיִרְשׁ אֹתָהּ וְהִיָּתָה
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפַּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: פ

כ"ט - לְשֵׂאוֹ הַקָּרִב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ • (ספרי, ב"ב קט) וְאֵין מִשְׁפָּחָה קְרוּיָה אֶלָּא מִשְׁפַּחַת הָאָב.

יב וְאִם יי ית מִשָּׁה סק לטורא דְעֵבְרָאֵי הַדִּין
וְחַזִּי ית אַרְעָא דִּי יְהֻבִית לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֶה אֶל־הַר הָעֵבְרִים
הַזֶּה וְרֵאֵה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

מִשָּׁה לְנַחֲלַת בְּנֵי גַד וּבְנֵי רְאוּבֵן, שְׂמַח וְאָמֵר: כְּמַדְמָה
לִי שֶׁהִתֵּר לִי נְדָרִי. מְשַׁל לְמַלְךְ שְׂגֹר עַל בְּנוֹ שְׂלֵא יִכְנַס
לְפִתַּח פְּלִטִין שְׁלוֹ. נִכְנַס לְשַׁעַר - וְהוּא אַחֲרָיו, לְחַצֵּר
- וְהוּא אַחֲרָיו, לְטַרְקֵלִין - וְהוּא אַחֲרָיו. כִּיּוֹן שְׂבָא לְכַנְס
לְקִיטוֹן, אָמֵר לוֹ: בְּנֵי, מִכָּאן וְאֵילָף אֶתְּהָ אָסוּר לְכַנְס.

כ"י - עֲלֶה אֶל־הַר הָעֵבְרִים • (במדבר רבה) לְמָה נִסְמַכָּה
לְכָאן? כִּיּוֹן שְׂאָמֵר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: "נָתַן תַּתֵּן
לְהֵם", אָמֵר: אוֹתִי צִוָּה הַמְּקוֹם לְהִנְחִיל, שְׂמָא הַתְּרָה
הַגְזֵרָה וְאִכְנַס לְאָרֶץ? אָמֵר לוֹ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא:
גְזֵרְתִי בְּמִקוּמָה עוֹמֶדֶת (ספרי). דְּבַר אַחֵר: כִּיּוֹן שְׂנַכְנַס

כלי יקר - עזר והדר

הוא מלא עליו עברה, ויש לדקדק
לִיְרָשׁוּ לְמָה לִי, הִיָּה לוֹ לומר 'כל מי
שְׂאִינו מניח בן. אֶלָּא שְׂרָצָה לומר אף
על פי שמניח בן, אֶבֶל אִינוֹ רְאוּי
לִירָשׁוּ דְהִיָּנו שְׂאִינוֹ רְאוּי לִירַשׁ מַעֲלַת
אֲבִיו בְּתוֹרָה וְחֻקָּהּ וּשְׂרָרָה, אָו
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלֵא עֲבָרָה עֲלָיו עַל
שְׂלֵא הִדְרִיף אֶת בְּנוֹ שִׁיְהִיָּה רְאוּי
לְמֵלֵא אֶת מְקוּמוֹ. וּמִנָּא לִיָּה לְרִשׁ"י זָה,
כִּי מַצְלֻפְחָד לִיכָא לְמִילָךְ שְׂהַרִי לֵא הִיָּו
לוֹ בְּנִים כְּלָל. אֶלָּא שְׂסַמְךָ עַל סְמִיכַת
פְּרַשְׁת עֲלֶה אֶל הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה,
שְׂלֻכְךָ קְרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂמוֹ 'הַר
הָעֵבְרִים', כִּי עֲלָיו נִתְמַלֵּא ה' עֲבָרָה עַל
מִשָּׁה, עַל שְׂלֵא הִדְרִיף אֶת בְּנָיו שְׂהִיָּו
רְאוּיִן לִירָשׁוּ שְׂרָרְתּוֹ וּנְבוּאָתוֹ הַתְּלוּיָה
בְּהַכְנַת כַּח הַמְקַבֵּל. וּמִלְשׁוֹן זָה הִבִּין
מִשָּׁה שְׂלֵא יִרַד אַחֲרָיו כְּבוֹדוֹ לְבְנָיו,
וְכֵן פִּרַשׁ מִשָּׁה הַדְּבָר, שְׂאָמֵר "וַיִּתְעַבֵּר

וְתַתִּיבֶם אֲמַנּוּ לְהִקִּים שֵׁם הַמֶּת עַל
נַחֲלָתוֹ. וְאִם אָנוּ חֲשׁוּבִים זָרַע, אִם כֵּן
תְּנָה לָנוּ אַחֲזָה, שְׂהַרִי אֵין לוֹ בֶן עֲכָשׁוּ
לִירָשׁוּ וְאִנְחָנוּ בְּמִקוּם בֶּן, וּמָה שְׂאָמֵר
כִּי אֵין לוֹ בֶּן קָאֵי אֲשַׁלְמָשָׁה שְׂאָמְרוּ
תְּנָה לָנוּ אַחֲזָה. וּפְרוּשׁ זָה בְּרוּר
וְנִכּוּן. תוֹרַת ח
(יב) עֲלֶה אֶל הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה וְגו',
צְרִיף עֵינִין לְמָה נִסְמַכָּה
פְּרָשָׁה זֹו לְכָאן. וְלְמָה קְרָא לְהַר נְבוֹ
הַר הָעֵבְרִים (רֵאֵה לְהֵלן לֵב מַט). וְכִּשְׂאָמֵר
מִשָּׁה יִפְקֹד אֶלְהִי הַרְוּחַת אִישׁ עַל
הָעֵדָה (פסוק טו), לְמָה לֵא בְקַשׁ שְׂיִנְחִיל
שְׂרָרְתּוֹ לְבְנָיו:
וְהַקְרִיב אֵלֵי לומר בְּזָה, לְפִי שְׂנֵאָמֵר
לְמַעֲלָה (פסוק ח) "וְהֵעֲבַרְתֶּם
אֶת נַחֲלָתוֹ לְבָתוֹ", פִּרַשׁ רִשׁ"י שְׂלֻכְךָ
נֵאָמֵר וְהֵעֲבַרְתֶּם, לְלַמְדֵךְ שְׂכָל מִי
שְׂאִינוֹ מְנִיח בֶּן לִירָשׁוּ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ

לא היו תובעים כלום, וְלָמָּה, אֶלָּא לְפִי
שֶׁהַמָּמָה נִפְשָׁךְ הִיָּה בְּטַל, כִּי לֵא הִיָּו
יְכוּלִים לומר תְּתִיבֶם אֲמַנּוּ. וּמִשְׁעַם זָה
דְּקִדְק רִשׁ"י בְּלִשׁוֹנוֹ לְפִרַשׁ 'כִּי אֵין לוֹ
בֶּן הָא אִם הִיָּה לוֹ בֶּן, וְלֵא פִרַשׁ הָא
אִם יֵשׁ לוֹ בֶּן:
וּפְשׁוּטֵי כָךְ הוּא, כִּי מִדְּקָאֲמְרוּ לְמָה
יִגְרַע שֵׁם אַבְיָנוּ (פסוק ד), וְכִי
יְרַשַׁת הַבְּנִים תְּלוּי בְּהַשְׂאָרוֹת שֵׁם
אֲבִיָּהֶם. וְעוֹד לְמָה אָמְרוּ מִתְחַלָּה
וּבְנִים לֵא הִיָּו לוֹ (פסוק א), מִשְׁמַע הָא אִם
הִיָּו לוֹ אֵף עַל פִּי שְׂאִינָן עֲכָשׁוּ בְּעוֹלָם
מִכָּל מְקוּם לֵא הִיָּו אוֹמְרִים דְּבַר זָה,
וְאַחַר כָּךְ אָמְרוּ תְּנָה לָנוּ אַחֲזָה כִּי בֶן
אֵין לוֹ (פסוק ד), מִשְׁמַע שְׂאִין הַדְּבָר תְּלוּי
כִּי אִם בְּמִצִּיאוֹת שְׁעָה זֹו. אֶלָּא כָךְ
אָמְרוּ, מִמָּה נִפְשָׁךְ, אִם אֵין אָנוּ
חֲשׁוּבִים זָרַע, הִרִי בְנִים לֵא הִיָּו לוֹ
מַעוֹלָם, אִם כֵּן לְמָה יִגְרַע שֵׁם אַבְיָנוּ

יג וְרֵאִיתָהּ אֶתְּהָ וְנִאֲסַפְתָּ אֶל־עַמִּיד גַּם־אֶתְּהָ כִּי אֶתְּכַנֵּשׁ לְעַמִּיד אֶף אֵת כָּמָא דִּי אֶתְּכַנֵּשׁ אֶהְרֵן אַחִיד:

כְּאֲשֶׁר נִאֲסַף אֶהְרֵן אַחִיד:

הַאֲמִינוּ, לְכֹהֵן בְּקֶשׁ מֹשֶׁה שִׁיכְתֹּב סִרְחוּנוֹ, שְׁלֵא יֵאמְרוּ: אֶף הוּא מִן הַמְּמָרִים הֵיזָה (יזכר ט). מְשַׁל לִשְׁתִּי נְשִׁים שְׁלוֹקוֹת בְּבֵית־דִּין: אַחַת קִלְקְלָה וְאַחַת אָכְלָה פְּגִי שְׁבִיעֵית וְכוּ', אֶף כָּאן, בְּכָל מְקוֹם שֶׁהִזְכִּיר מִיתָתוֹ, הִזְכִּיר סִרְחוּנֵם, לְהוֹדִיעַ שְׁלֵא הִיָּתָה בְּהֵם אֶלָּא זוּ בְּלִבְר.

כְּאֲשֶׁר נִאֲסַף אֶהְרֵן אַחִיד • מִכָּאן, שְׁנִתְאַוָּה מֹשֶׁה לְמִיתָתוֹ שֶׁל אֶהְרֵן. דְּבַר אַחַר: אֵין אַתָּה טוֹב מִמֶּנּוּ. (דברים לב): "עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדְשְׁתֶּם". הָא אִם קִדְשְׁתֶּם אוֹתִי, עֲדוּן לֹא הִגִּיעַ זְמַנְכֶם לְהַפְטֹר. בְּכָל מְקוֹם שֶׁכְּתֹב מִיתָתֵם, כְּתֹב סִרְחוּנֵם, לְפִי שְׁנַגְזֵרָה גְּזָרָה עַל דּוֹר הַמְּדַבֵּר לְמוֹת בַּמְּדַבֵּר בְּעוֹן שְׁלֵא

יד כָּמָא דִּי סְרִיבְתוּן עַל מִימְרֵי כְּמִדְבְּרָא דְצוֹן כְּמַצִּיֹּת כְּנִשְׁתָּא לְקַדְשׁוֹתֵי כְּמִצָּא לְעֵינֵיהוֹן אֲנַוּן מִי מַצִּוֹת רַקֵּם מְדַבְּרָא דְצוֹן:

יז) כְּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בְּמִדְבַר־צוֹן בְּמִרְיַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישְׁנִי בַּיּוֹם לְעֵינֵיהֶם הֵם מִי־מִרְיַת קֹדֶשׁ מְדַבְּר־צוֹן: ם

יח) הֵם מִי־מִרְיַת קֹדֶשׁ • הֵם לְבָדֵם, אֵין בְּהֵם עוֹן אַחַר. דְּבַר אַחַר: הֵם שֶׁהִמְרוּ בְּמִרָה, הֵם הָיוּ שֶׁהִמְרוּ בַּיַּם־סוּף, הֵם עֲצָמָם שֶׁהִמְרוּ בְּמִדְבַר צִיֹּן.

טו ומליל משה עם יי למימר:

יט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֱלֹהֵי הָהָרָה לְאָמְרֵי:

יז) וְעוֹסְקִין בְּצִרְכֵי צְבוּר. לְאָמְרֵי • אָמַר לוֹ: הֲשִׁיבֵנִי אִם אַתָּה מְמַנֶּה לְהֵם פְּרִינָס אִם לְאוּ.

כ) וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל־ה' וְגו'. לְהוֹדִיעַ שְׁכֹחַן שֶׁל צְדִיקִים, שֶׁכְּשׁוֹפְטִין מִן הָעוֹלָם מְנִיחִין צְרַפָּן

טז יִמְנִי יְיָ אֱלֹהֵי רִחֵמָא לְכָל כְּסָרָא גְבַר עַל כְּנִשְׁתָּא:

כז) וַיִּפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל־בְּשָׂר אִישׁ עַל־הָעֵדָה:

כח) וְהוּא שְׁאֲמַר שְׁלֹמֹה (משלי כז): "נְצַר תְּאָנָה יֹאכַל פְּרִיָה". אֱלֹהֵי הָרוּחַת • לְמָה נִאֲמַר? אָמַר לְפָנָיו: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם! גְּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו דַּעְתוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאֵינֶן דוֹמִין זֶה לְזֶה; מִגַּה עֲלֵיהֶם מְנַהֵג שְׂיָהָא סוּבַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי דַעְתוֹ.

כט) וַיִּפְקֹד ה' • כִּינּוּן שְׁשִׁמְעַ מֹשֶׁה שְׁאֲמַר לוֹ הַמְּקוֹם: "תֵּן נַחֲלַת צִלְפְּחָד לְבְנוֹתֵינוּ", (במד"ב) אָמַר: הִגִּיעַ שְׁעָה שְׁאֲתַבֵּעַ צְרָכִי, שְׂיִרְשׁוּ בְנֵי אֵת גְּדַלְתִּי. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: לֹא כֹף עֲלָתָה בַּמַּחְשָׁבָה לְפָנַי, כְּדָאֵי הוּא? הוֹשַׁע לְטַל שְׁכַר שְׂמוּשׁוֹ, שְׁלֵא מִשׁ מִתוֹךְ

כלי יקר – עזר והדר

מלא עליו עברה פי לא זכה להקים שמו על נחלתו:
וְיֵשׁ עוֹד בְּדָבָר זֶה טוֹד הַנְּמַשֵּׁף מִסוֹד הִיצִירָה, כְּאֲמַרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (ברכות ט) 'אִישׁ מְזַרְעֵ תְחִלָּה יוֹלָדֵת נִקְבָּה, וְאֶמְרוּ הַמְּפָרְשִׁים שֶׁהַזָּרַע הִרְאִישׁוֹן נִפְסַד וְהַבָּא אַחֲרוֹנָה נִשְׁאָר קָבֵם, וְלְעוֹלָם מְזַרְעֵ אִשָּׁה נוֹלָדֵת הַנִּקְבָּה, וְאִם כֵּן דוּמָה כְּאֵלּוּ אֵין הַבַּת מְזַרְעוֹ: תוֹרַה יג

וְאֶצֶל צִלְפְּחָד כּוֹל לְהָיוֹת שְׂאִין לְשׁוֹן 'וְהַעֲבַרְתֶּם' יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ, וְכֹה פְּרוּשׁוֹ, אֵלּוּ נִאֲמַר 'וְנִתְתָּם' הִיִּיתִי אוֹמַר שְׁעוֹד שֵׁם הַפֶּת יִקְרָא עַל נִחְלָתוֹ, כִּי מָה לִּי אִם הַנְּחִלָּה נְתוּנָה לְכִנּוּ אוֹ לְבַתּוֹ, וּמִדְּקָאֻמַר 'וְהַעֲבַרְתֶּם' שְׁמַע מִינָהּ שְׂאֵף עַל פִּי שְׁהִיא נְתוּנָה לְבַתּוֹ, מְכַל מְקוֹם דוּמָה כְּאֵלּוּ הַעֲבִיר נִחְלָתוֹ מִיוֹצֵאֵי חִלְצֵיו אֵל שְׁבַט אַחֵר, וְכְּאֵלּוּ לֹא זָכָה שׂוֹרְעוֹ 'יִרְשׁ אֶרֶץ' (תהלים כה יא, מְנָה אֲנוּ לְמַדִּין שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

ה' בִּי לְמַעַנְכֶם" וְגו' וְסָמִיד לִיָּהּ "וְצוּ אֵת 'וְהוֹשַׁע' וְגו' (דברים ג כ"ח), הוֹרָה בְּאֶצְבַּע שְׁזָהוּ הָעֵבֶרָה שְׁנִתְעַבַר ה' בו, שִׁינְחִיל שְׁרָרְתוֹ לִיהוֹשֻׁעַ וְלֹא לְבָנָיו, וּמֵאֲחַר שֶׁהִרְגִישׁ שֶׁהַדָּבָר נִמְנָע, אָמַר מִיָּד וַיִּפְקֹד אֱלֹהֵי הָרוּחַת וְגו'. וְעֵינֵן לְמַעְלָה פְּרִשְׁתָּ לָךְ לָךְ (בראשית טו א) כְּפִסּוּק "לֹא יִירְשֶׁךָ זֶה":
וְאָה עַל פִּי שְׁלִירְשׁוֹ לֹא יִתְיַשֵּׁב עַל זֶה הָאִפּוֹן אֶצֶל צִלְפְּחָד, מְכַל מְקוֹם נִקְט לְשׁוֹן זֶה בְּעַבּוּר מֹשֶׁה כְּאֲמַרוּ.

(ח) אֲשֶׁר-יֵצֵא לַפְּנִיִּים וְאֲשֶׁר יבא לַפְּנִיִּים וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יביאֵם וְלֹא תהיה עֵדוּת יהוה כְּצֵאתוֹ אֲשֶׁר אֵין-לָהֶם רֵעָה:

ידי יפוק קדמיהון ודי יעול קדמיהון ודי נפקנון ודי יעלננן ולא תהי פנשתא דיי כענא די לית לתן רעי:

ויאמר לו הלנו אתה וגו'". וכן בדרך הוא אומר (ש"א ח): "כִּי-הוּא יוֹצֵא וְבָא לַפְּנִיִּים" - יוצא בראש ונכנס בראש. וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם • בְּכִיּוּתוֹ • וְאֲשֶׁר יביאֵם • בְּכִיּוּתוֹ. דְּבַר אַחַר: "וְאֲשֶׁר יביאֵם" שְׁלֹא תַעֲשֶׂה לוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה לִּי, שְׂאִינִי מְכַנִּיסֶן לְאַרְצִי.

ש"א ח - אֲשֶׁר-יֵצֵא לַפְּנִיִּים • לֹא כְּדֶרֶךְ מַלְכֵי הָאֲמוֹת, שְׂיוֹשְׁכִים בְּבִתְיָהֶם וּמְשַׁלְּחִין אֶת חֵילוֹתֵיהֶם לְמַלְחָמָה, אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁעָשִׂיתִי אֵנִי, שְׁנִלְחַמְתִּי בְּסִיחֹן וְעוֹג, שְׁנִנְאָמֶר (במדבר כא): "אֶל-תִּירָא אֹתוֹ". וּכְדֶרֶךְ שֶׁעָשִׂה יְהוֹשֻׁעַ, שְׁנִנְאָמֶר (יהושע ה): "וַיִּלָּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו

ויאמר יי למשה דבר לך ית יהושע פר נון גבר די רוח נבואה בה ותסמוך ית ידך עלוהי:

(יח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה קַח-לְךָ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן אִישׁ אֲשֶׁר-רוּחַ בּוֹ וְסִמַּכְתָּ אֹת-יָדְךָ עָלָיו:

כנגד רוחו של כל אחד ואחד. וְסִמַּכְתָּ אֹת-יָדְךָ עָלָיו • תֵּן לוֹ מִתְּרַגְּמֵן שִׂידְרֵשׁ בְּתִיבָה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ עָלָיו: לֹא הָיָה לוֹ לְהָרִים רֹאשׁ בְּיַמֵּי מֹשֶׁה.

ש"א יח - קַח-לְךָ • קַחְנוּ בְּדַבְרֵים: אֲשֶׁר־יָד, שְׁזָכִיתָ לְהַנְהִיג בְּנֵיוֹ שֶׁל מָקוֹם. לְךָ • אֶת שְׂבִדוּק לְךָ, אֶת זֶה אֲתָה מְפִיר. אֲשֶׁר-רוּחַ בּוֹ • כַּאֲשֶׁר שְׁאַלְתָּ, שְׂיֻכַּל לְהִלָּךְ

כלי יקר – עוז והדר

עליו שמץ חטא המעשה, כי קל וחומר הוא. ולא היה צריך לצוות על יד השנייה, כי ודאי משה יעשה הדבר מעצמו וילמד קל וחומר מן היד הסומכת עליו את כל העולה על רוחם, מדקאמר וְסִמַּכְתָּ אֹת יָדְךָ מִיָּד אַחַר אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ. ולפיכך בשעת מעשה עשה משה כן, וילמד יד השנייה בקל וחומר מן האחת, ו'ויסמך' את שתי יָדָיו עָלָיו.

פְּרוּשׁ אַחַר, מְדַקְדָּמֶר בְּסוּף הָעִנְיָן **כַּאֲשֶׁר דְּבַר ה' בֵּיד מֹשֶׁה** (פסוק כג), שְׂמֹשֶׁה לֹא הָיָה מְשֻׁנָּה דְּבַר וְהָיָה סוּמְךָ עָלָיו יָד אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים, וְמֵה שְׁנִנְאָמֶר וַיִּסְמַךְ אֹת יָדָיו עָלָיו, כִּי פְרוּשׁוֹ, שְׂמֹשֶׁה מְסַר לִיהוֹשֻׁעַ שְׁנֵי מִיָּנֵי הַנְּהַגוֹת, הָאֶחָת הִיא הַהֲנַהֲגָה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, הַשְּׁנִיָּה הִיא הַהֲנַהֲגָה הַמְּוִדָּנִית. וְעַלֵּיהֶם אָמַר (פסוק ח) **אֲשֶׁר יֵצֵא לַפְּנִיִּים וְאֲשֶׁר יבא לַפְּנִיִּים, וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יביאֵם, וּמִכָּאן נִרְאָה שְׁשֵׁנֵי הַנְּהַגוֹת מְסַר לוֹ, עַל הַהֲנַהֲגָה שֶׁעַל פִּי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, אָמַר אֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יביאֵם, כִּי מְצִינֵי לְשׁוֹן יִצְיָאָה וּבִיָּאָה בְּדַבְרֵי הַלְבָּה, כְּמוֹ שְׁנִנְאָמֶר "לֹא אוֹכַל עוֹד לְצֵאת וּלְבֹא" (דברים לא ב) פְּרַשׁ רַש"י בְּדַבְרֵי הַלְבָּה, וְאָמַר לוֹ הַהֲנַהֲגָה, לְכוּפָם בְּחֻקַּת הַיָּד עַל הַתּוֹרָה וְעַל**

העולה באה על חטא ההרהור לבר (ראה ויק' א: 1), על כל נאמר וְסִמַּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה, יָדוֹ אַחַת בְּמִשְׁמַע: **כְּמוֹ** כֵּן מְנַהִיגֵי יִשְׂרָאֵל הִמְּהָ יִשְׂאֵוּ עוֹן הָעֵדוּת, הֵן שִׁחְטָאוֹ בְּמַעֲשֶׂה, הֵן שִׁחְטָאוֹ בְּהַרְהוּר, 'לְפִי שִׁישׁ בְּיָדָם לְמַחֹת וְאֵינָן מוֹחִין' (ראה רש"י להלן לא ד). הַאֲמָנָם לֹא כָּל רוּעָה וּמְנַהִיגֵי נִתְפָּס עַל עוֹן וּזְלָתוֹ כִּשְׂהוּא חוֹטֵא בְּהַרְהוּר לְבַד, כִּי "הַנְּסֻתָרֹת לְה' אֶלְהֵינוּ" (דברים כח כט) וְמִי יוֹדַע מְטְמוֹנוּתוֹ שֶׁל חֶבְרוֹ, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י בְּפָרֶשֶׁת נְצַבִּים (שם). אֲךָ אִם הָרוּעָה **אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ** שִׂידְרֵעַ לְהִלָּךְ נֶגְדַת רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּיהוֹשֻׁעַ, וְהוּא יוֹדַע לְכַנֵּן כָּל הַרוּחוֹת שֶׁל אִישׁ וְאִישׁ, אִזּוֹ דִּין הוּא שִׂיתְפָּס גַּם עַל חֲטָא הַהַרְהוּר, מֵאַחַר שֶׁעִינֵיו תְּחִינָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָלָיו אֶת כָּל הָעוֹלָה עַל רוּחוֹ שֶׁל חֶבְרוֹ אִם טוֹב וְאִם רַע, וְהָיָה לוֹ לְמַחֹת בּוֹ: **וְעַל** זֶה נִנְאָמֶר כַּאֲן **קַח לְךָ אֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נּוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ** שְׂיֻכַּל לְהִלָּךְ נֶגְדַת רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד (רש"י)

וְסִמַּכְתָּ יָדְךָ עָלָיו, וְנִקְטַ' לְרֵבּוּתָא, לְפִי שְׂכָאן אֵינּוּ מְדַבֵּר כִּי אִם בְּעוֹן הַדּוֹר הָעוֹלָה עַל רוּחָם שְׂאוֹתוֹ שְׂמַיָּךְ יְהִי תְלוּי בּוֹ, וְקַל וְחֹמֶר לְחֲטָא הַמַּעֲשֶׂה שִׂיתְלָה בּוֹ, וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לֹאמֹר שִׂסְמַךְ עָלָיו גַּם יָד הַשְּׁנִי לְתַן

(יח) וְסִמַּכְתָּ אֹת יָדְךָ עָלָיו. יָדְךָ' אַחַת בְּמִשְׁמַע, וּבְמַעֲשֶׂה כְּתִיב (פסוק כג) וַיִּסְמַךְ אֹת יָדָיו עָלָיו, פְּרַשׁ רַש"י (שם) "יוֹתֵר מִמָּה שְׁנִנְאָמֶר 'כו'. וּלְפִי דְבָרָיו קָשָׁה אִיךָ עֶבֶר מֹשֶׁה בְּבַל תוֹסִיף. וּמְצִינֵי עוֹד סְמִיכָה כּוּזוֹ, שְׁנִנְאָמֶר (ויקרא ד) "וְסִמַּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה", 'ידו' אַחַת בְּמִשְׁמַע, וּבְמַעֲשֶׂה כְּתִיב (שם טז כא) "וְסִמַּךְ אַהֲרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׂעִיר". וְלִמְעַלָּה פְּרַשַׁת וַיִּקְרָא (ד) פְּרַשְׁנוֹ שֶׁהַכֹּל עֲנָן אַחַד, כִּי מְנַהִיגֵי הָעַם צָרִיכִין לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם עַל מְנַת שִׂיחֵיו כְּפָרָה וְאֲשֵׁם עַל כָּל הָעַם, כְּמוֹ שְׁנִנְאָמֶר (דברים א יא) "וְאֲשִׁימָם בְּרַאשֵׁיכֶם", וְלִמְדוֹ רְבוּתֵינוּ וְ"ל (דברים א ט) מִכָּאן שֶׁאֲשַׁמַּת הָעַם תְּלוּיָה בְּמְנַהִיגֵיהֶם, וְכְמוֹ שֶׁסְּמִיכּוֹת יָד עַל הַקָּרְבָן הֵינּוּ לְתַן שְׂמַיָּךְ וְדָפִי שֶׁל הַסוּמְךָ עַל הַנְּסֻמְךָ וְהוּא הַקָּרְבָן, כִּי סְמִיכּוֹת יָד זוֹ לְתַן שְׂמַיָּךְ וְדָפִי שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל עַל מְנַהִיגֵיהֶם לְאָמֹר שֶׁאֲשַׁמַּת הָעַם תְּלוּי בָּהֶם:

וְהָיָה בְּסַתֵּם קָרְבָן שֶׁל הַחוּטָא יֵשׁ שְׁנֵי מִיָּנֵי סְמִיכָה, כִּי הַחוּטָא בְּמַעֲשֶׂה חֲטָאוֹ כְּפוּל, כִּי אֵין מַעֲשֶׂה בְּלֹא מְחֻשָּׁבָה הַקּוֹדֶמֶת לְמַעֲשֶׂה, עַל כֵּן נִנְאָמֶר אֲצֵל שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח וְסִמַּךְ אַהֲרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו, כִּי הוּא בָּא לְכַפֵּר עַל חֲטָא הַמַּעֲשֶׂה וְהַהַרְהוּר. אֲבָל

(יט) וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי כָּל־
הַעֲדָה וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעִינֵיהֶם:

כ"ט - וְצִוִּיתָה אֹתוֹ • על יִשְׂרָאֵל: דַּע, שִׁטְרַחֲנִין הֵם, סִרְכָּנִים הֵם; עַל־מִנַּת שְׁתַּקְבֵּל עָלֶיךָ.

(כ) וְנִתְּתָה מֵהוֹדֶךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל־עַדְת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל:

כ"ט - וְנִתְּתָה מֵהוֹדֶךָ עָלָיו • זֶה קְרוּן עוֹר פָּנִים • מֵהוֹדֶךָ • וְלֹא כָּל הוֹדֶךָ, נִמְצָאנוּ לְמַדִּין: פָּנֵי מוֹשֶׁה בַּחֲמָה, פָּנֵי יְהוֹשֻׁעַ בַּלְבָּנָה. לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל־עַדְת

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת וילך, שבת שובה, וא"ו תשרי, ה'תשכ"ו)

וְלִהְיוּ, שֶׁגַם לְאַחֵרֵי שֶׁנִּטְלָה הַרְשׁוּת מִמוֹשֶׁה וְנִתְּנָה לַיהוֹשֻׁעַ, הִנֵּה עֲדִין יְהוֹשֻׁעַ הוּא הַתְּלָמִיד וּמוֹשֶׁה הוּא הַרֵב, כִּי שָׁפֵל עֵינָיו מִקַּבֵּל יְהוֹשֻׁעַ מִמוֹשֶׁה דוֹקָא, וְעַד שָׁפֵל

כלי יקר - עוז והדר

יְצִוִּיתָ' הַנֶּאֱמָר כָּאֵן בְּנַחַת דְּהִינּוּ בִיד אַחַת:
וְאַחֵר כִּי אָמַר (פסוק ט) וְנִתְּתָה מֵהוֹדֶךָ עָלָיו, בְּעֵינֵי הַנְּבוּאָה לְהַנְהִיגֵם עַל יְדָה עַל פִּי הַתּוֹרָה וְהַמְצָוָה, וְלֹא הוֹכִיר בְּזֶה יָד אַחַת, כִּי 'כָּל הַנּוֹתֵן בְּעֵינֵי יָפָה הוּא נּוֹתֵן' הַנְּבוּאָה (ע"פ ב"ב גג), וְכֵן בְּעֵינֵי הַתּוֹרָה וְהַמְצָוָה וְדַאי יְכוּפֵם עַל שְׁמִירְתָם בְּכָל תַּקְּףָה וְעוֹ, וְעָלֶיהָ אָמַר (פסוק כא) **וּלְפָנַי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשֹׁאֵל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי ה';** כָּל דְּבַר סְתוּם וְנִעְלָם בַּתּוֹרָה עַל פִּיו יִצְאוּ וַיְבוֹאוּ בְּדַבַּר הַלְבָּה:
וַיַּעַשׂ מוֹשֶׁה וְגו' וַיִּסְמְךָ שְׁתֵּי יָדָיו עָלָיו (פסוקים כב-כג), הִינּוּ בְּעֵינֵי הַנְּהַגְתָּ הַתּוֹרָה כְּאֲמוּר. **וַיִּצְוֵהוּ בְּאִשֶּׁר צִוָּה ה' בִּיד מוֹשֶׁה,** כִּי **וַיִּצְוֵהוּ** מוֹרָה עַל הַנְּהַגְתָּה הַמְּדִינִית כְּאֲמוּר, עֲשֵׂה **בְּאִשֶּׁר צִוָּה ה' בִּיד מוֹשֶׁה,** הִינּוּ בִיד אַחַת כְּאֲמוּר. אַף עַל פִּי שֵׁיגֵשׁ אֶתְנַחֲתָא בְּמִלַּת 'וַיִּצְוֵהוּ/ מִכָּל מְקוֹם דְּבָרֵי תוֹרָה "כְּפִשְׁטִישׁ יִפְצֹץ סֵלַע" (ירמיה כג כט) נִדְרָשִׁים לְכָל חֲפְצֵיהֶם (ראו סנהדרין לד):
וְנוֹכַח לומר כְּפִשְׁטוֹ, שְׁנִיתֵת הַהוֹד לֹא נֶאֱמַר בּוֹ יָד אַחַת, כִּי אֵין כִּילוּת לִפְנֵי הַשֵּׁם יְהוָה, אֲלֵא רִצָּה ה' שֵׁיַעֲשֶׂהוּ כְּלֵי מְלֵא וְגוֹדוֹשׁ בְּרַכְתָּהּ ד' וְכֵן עֲשֵׂה, וּבְדַרְכָּהּ שְׁנַתְבָּאֵר: תורה יט

'כִּי אִתָּה תְּבוֹא אֵת הָעַם הַזֶּה' הַכֵּל לִפְנֵי דַעְתָּם וְעִצְתָּם כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י בְּמִקְוֵמוֹ. אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיָּה מְזַרְזוֹ עַל הַנְּהַגְתָּ הַתּוֹרָה, וְעָלֶיהָ אָמַר 'כִּי אִתָּה תְּבִיא', כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר בְּעוֹרַת הַשֵּׁם לְקַמֵּן פְּרִשְׁתָּ וַיִּלְךְ (שם לא ז):
וּמִדְּקֶאֱמַר פְּרִשְׁתָּ וְאָרָא (שמות ו יז) "וַיִּצְוֹם אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" פְּרַשׁ רַש"י (שם) 'צוּהָ לְהַנְהִיגֵם בְּנַחַת/ שְׁמַע מִיָּדָה שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר כָּאֵן לְשׁוֹן צוּוּי, מִדְּבַר בְּהַנְהִיגָה הַמְּדִינִית שֶׁצָּרִיכָה לְהִיּוֹת בְּנַחַת. כִּי אֵין צוֹ אֲלֵא וְרוּז/ וְאֵנּוּ לְמַדִּין זֶה (קדוּשִׁין כט). מִמֵּדָה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ג כח) "וַיְצוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ" וְגו', כִּי בִּיּוֹתֵר צָרִיךְ הַמְּנַהֵיג וְרוּז בְּהַנְהִיגָה הַמְּדִינִית אֲשֶׁר דִּרְכָּם לְבַעַט בְּמַנְהִיגֵיהֶם. לְפִיכָךְ בְּשֶׁאֱמַר לוֹ קַח לָךְ אֵת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רִיחַ בּוֹ שְׂיוֹכַל לְהִלָּף נֶגֶד רִחוּוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד (רש"י) דְּהִינּוּ בְּעֵינֵי הַנְּהַגְתָּה הַמְּדִינִית לְהַכְנִיעַ אֵת כָּל מִי שֶׁרוּחוֹ גְבוּהָ עָלָיו, אָמַר וְסַמְכַת אֵת יָדָךְ עָלָיו, הִינּוּ יָד אַחַת, לומר לוֹ שִׁירוֹ אַחַת דּוֹחָה הַפּוֹשְׁעִים וְאַחַת מְקַרְבַּת. וְעָלֶיהָ אָמַר (פסוק יט) **וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֱלֹעֶזֶר וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעִינֵיהֶם,** וְלְפִינֵן 'צִוִּיתָ' מִן 'וַיִּצְוֹם/ מֵה' וַיִּצְוֹם' הַנֶּאֱמָר לְהִלָּן בְּנַחַת וּמִדְּבַר בְּהַנְהִיגָה הַמְּדִינִית, אַף

הַעֲבוּדָה, כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְמוֹשֶׁה הַיְכַלֵּת עָלֵיהֶם בְּשִׁתֵּי יָדָיו, כִּי סִמְךָ שְׁתֵּי יָדָיו עַל יְהוֹשֻׁעַ לומר שֶׁבְּכָל כַּחוֹ יִמְשַׁל בָּם לְכוּפֵם עַל שְׁמִירַת הַתּוֹרָה, וַיִּצְוִיָּאם וַיְבִיאָם בְּדַבַּר הַלְבָּה בְּכָל תַּקְּףָה וְעוֹ, כִּי אֵין שִׁיף בְּזֶה לומר 'שְׂמַאל דּוֹחָה וְיָמִין מְקַרְבַּת' (פסוק מט), כִּי 'חֲלַק גְבוּהָ מִי יְתִיר' (ע"פ יבמות עט), וְנִהוּ הַדְּבַר הַמְּסוּר לְשִׁתֵּי יָדָיו, לומר שֶׁבְּכָל כַּחוֹ יְדִרְכִּים בְּדַרְכָּהּ:
אֲבָל עַל הַנְּהַגְתָּה הַמְּדִינִית לְתַקּוֹן הַמְּצַב, אָמַר **אֲשֶׁר יִצֵּא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֵא לִפְנֵיהֶם,** לומר שֶׁבְּנַחַת יְנַחֵלֵם וְלֹא יִלָּף עִמָּהֶם בְּכַפְיָה, וְזֶה הַדְּבַר אֲשֶׁר לֹא סִמְךָ עָלָיו כִּי אֵם יָדוֹ אַחַת, לומר שֶׁבְּהַנְהִיגָה זוֹ לִפְנֵי שְׁ"עַם קִשָּׁה עֲרָף" (שמות לב ט) וְדִרְכָּם לְבַעַט בְּמַנְהִיגֵיהֶם, עַל כֵּן תְּהִיָּה 'שְׂמַאל דּוֹחָה וְיָמִין מְקַרְבַּת', וְהוּא יִצֵּא וַיְבִיא לִפְנֵיהֶם, וְהֵם אֲחֵרֵי וַיְכּוּ מִעֲצָמָם, וְלֹא כְּמִי שֶׁאוּחוֹ בְּיָדוֹ וּמוֹלִיכּוֹ בְּחֻזְקַת הַיָּד: **וַיּוֹבֵל** לְהִיּוֹת שֶׁלְּכָךְ אָמַר מוֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ "כִּי אִתָּה תְּבוֹא אֵת הָעַם הַזֶּה" (דברים לא ז), וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לַיהוֹשֻׁעַ "כִּי אִתָּה תְּבִיא אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם לא כג) בְּעַל כִּרְחֹם מִשְׁמַעַ. וְלֹא קִשְׁיָא, כִּי מוֹשֶׁה הִיָּה מִדְּבַר מַעֲנִין הַנְּהַגְתָּה הַמְּדִינִית, וְעָלֶיהָ אָמַר

בה שנויים כָּלֵל אֶלָּא כו' אין מאיר בה התענוג כִּלְכָף, לפי שתענוג תמידי אינו תענוג. ואמר משל על זה מעני ועשיר, שאנו רואים ששפעני משתכר מאה זהובים, מתענג מזה יותר מקלף שיש לו סגלת מלכים, והינו לפי שהוא אצל דבר חדש שלא היה לו מקדם, שהיה עני בתכלית הענייתו, ואחר-כך כשיצא מהעני, הוא מתענג מאד בזה כו' יותר מהעשיר, שאף שלעשיר יש הרבה יותר מזה, אף-על-פי-כן אינו מתענג מזה כָּלֵל, לפי שתענוג תמידי אינו תענוג. וזהו שאנו מבקשים וענינו מאירות פשמש וכינח, והינו לפי שינח לית לה מגרמה כלום, ואחר-כך כשמקבלת אור השמש, מלבש בזה תענוג גדול. על-כן אנו מבקשים שיהיו ב' המעלות, פשמש שיש בה אור רב בעצם ואין בה שנויים כָּלֵל, וכינח שמקבלת אור חדש שמלבש בזה תענוג עליון כו'.

ומזה מובן גם לאיך גיסא, בנוגע לצער מחסרון ואבדת איזה דבר. שהעני, כיון שרגיל בצער, הנה הצער שלו אינו גדול כִּלְכָף כמו צערו של העשיר כו'.

ואף-על-פי-כן, הנה לא רק אצל משה רבנו (שמש, עשיר), אלא גם אצל כל אחד מישאאל (גם מי שהוא בבחינת ינח, עני), צריך להיות נוגע בעצם מהותו גם חסרון של דבר אחד מדברי תורה.

לאחרי שקיעת החמה, מקבלת הלבנה אור מהחמה, וכמובא ב'אגרת הקדש' (סוף סימן כז) המשל מ"שמש המאיר לכוכבים מתחת לארץ, כדאיתא ב'תיקונים' (ראה הנסמן בהערות ותיקונים לתניא שם) על משה רבנו על-ידי השלום שאחר פטירתו מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא לששים רבוא נשמות, כמו שמש המאיר מתחת לארץ לששים רבוא כוכבים". ולכן הנה גם מסירת הנהגת בני ישראל ליהושע הצרקה להיות על-ידי משה רבנו דוקא (ולא על-ידי הקב"ה בעצמו).

וגם להוסיף בזה - על-פי מה שנתבאר לעיל (שיחת יום ב' דראש-השנה תשכ"ו סעיף ג תורת מנחם - התועדויות חלק מה עמוד 51) מדברי אדמו"ר מהר"ש (ד"ה תקעו תרכ"ח פ"ט - סה"מ תרכ"ז ס"ע תלו ואילך) בענין מעלת תפלת העני ("תפלה לעני כי יעטוף" (תהלים קב, א)), וזה לשונו:

"דהנה אנו אומרים וענינו מאירות פשמש וכינח, והקשה הרב המגיד ז"ל, שאם אנו אומרים פשמש, אם-כן מה שיש לומר עוד וכינח, שהרי אין-ערוף השמש לינח כָּלֵל, ואור הינח הוא טפל ובטל לגמרי לגבי אור השמש. ותרוץ הרב המגיד ז"ל, שיש מעלה בינח מה-שאין-כן בשמש, והינו לפי שהינח מקבל אור חדש מה שלא היה לה מקדם, על כן מלבש בזה תענוג יותר, מה-שאין-כן באור השמש שאין

כא ולקדם אלעזר פהנא קום וישאל לה כדין אריא קדם יי על מימרה יהון נפקין ועל מימרה יהון עלין הוא וכל בני ישראל עמה וכל בנשתא :

(כא) ולפני אלעזר הפהן יעמד וישאל לו במשפט האורים לפני יהוה על-פיו וצאו ועל-פיו יבאו הוא וכל-בני-ישראל אתו וכל-העדה:

כשיצטרף לצאת למלחמה. על-פיו. של אלעזר. וכל-העדה. סנהדרין (יומא עג).

כ"י. ולפני אלעזר הפהן יעמד. הרי שאלתך ששאלת, שאין הכבוד הזה זו (ס"א נוטל) מבית אביך, שאף יהושע זה צריך לאלעזר. וישאל לו.

כב ועבד משה קמא די פקיד יי יתה ודבר ית יהושע ואקימה קדם אלעזר פהנא וקדם כל בנשתא :

(כב) ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו ויקח את-יהושע ויעמדהו לפני אלעזר הפהן ולפני כל-העדה:

כ"י. ויקח את-יהושע. (ספרי) לקחו בדברים, והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא.

כג וסמך ית ידוהי עלוהי ופקדה קמא די מליל יי בידא דמשה :

(כג) ויסמך את-ידיו עליו ויצוהו כאשר דבר יהוה ביד-משה: פ

וגדוש, ומלאו חכמתו בעין פה. כאשר דבר ה'. אף לענין ההוד: נתן מהודו עליו.

כ"י. ויסמך את-ידיו. בעין יפה, יותר ויותר ממה שנוצטנה, שהקדוש-ברוך-הוא אמר לו: "וסמכת את-ידך"; והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו ככלי מלא

♦ יום חמישי י"ט תמוז ♦

כח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) צו את בני ישראל ואמרת אליהם את-קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו:

ב פקד נת בני ישראל ותימר להון נת קרבני לחם סדור לקרבני לאתקבלא ברעוא לתרון לקרבא גדמי בזמנה:

כ"ט צו את בני ישראל • מה אמור למעלה? "יפקד ה'", אמר לו הקדוש ברוך הוא: עד שאתה מצוני על בני, צוה את בני עלי. משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם, והיתה מפקדת לבעלה על בניה וכו', פדאיתא בספרי'. קרבני • (ספרי) זה הדם.

לחמי • אלו אמורין, וכן הוא אומר (ויקרא א): "והקטירם הכהן המזבח לחם אשה". לאשי • הנתנין לאשי מזבחי. תשמרו • (ספרי) שיהיו פהגים ולוים וישראלים עומדין על גביו, מכאן למדו ותקנו מעמדות (תענית כז). במועדו • בכל יום הוא מועד התמידים.

(ג) ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו ליהוה כבשים בני-שנה תמימים שנים ליום עלה תמיד:

ג ותימר להון דין קרבנא די תקרבין קדם יי אמרין בני שנא שלמין תרין ליומא עלתא תדריא:

כ"ט ואמרת להם • אזקרה לבית-דין. שנים ליום • כפשוטו. ועקרו בא ללמד; שיהיו נשחטין כנגד

היום, תמיד של שחר במערב ושל בין הערבים במזרחן של טבעות (יומא סב).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 9)

עולה תמיד (כח, ג) קרבן התמיד, המסמל את פללות הקרבנות, היה עולה, שהוא "כליל לה". לומר לך: אם רצונו להגיע לדבקות אמיתית ('קרבן' מלשון 'קרוב'), עליך לעבד את עבודתך "כליל לה" - שלא על-מנת לקבל פרס.

קרבן עולה, שהיה "כליל לה", רומז לבטול מחלט להקב"ה; ו"עולה תמיד" מורה שבטול זה הוא תמידי, במקושר כל היום. ובעבודת האדם: מיד בראשית היום, מבטאים בטול מחלט להקב"ה על-ידי אמירת "מודה אני", ובטול זה מטביע את חותמו על כל היום.

(ד) את-הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים:

ד ית אמרא חד תעבד בצפרא וית אמרא תננא תעבד בין שמשאיא:

כ"ט את-הכבש אחד • אף-על-פי שכבר נאמר בפ'שת "ואתה תצנה" (שמות כט): "וזה אשר-תעשה

וגו'" היא היתה אזהרה לימי הפלואים, וכאן צוה לדורות.

כלי יקר - עזו והדר

על משפבותם, ויכול להיות שינחם על רעתו ולא יוציא מחשבתו הרעה אל הפעל, לכך נאמר בו לשון 'אחד', כי "יש אחד ואין שני לו" (ע"פ קהלת ד ח), ועל כן לא הזכיר עולת הבקר כי אם פעם אחד: **אבל** חטא של היום כפול, כי בלי ספק אף על פי שחשב עליה בלילה לעשותה, מכל מקום גם ביום בשעת מעשה חור וחושב עליה, כי בלי ספק לא עשה המעשה בלא מחשבה וכונה,

שחרית מכפר על עברות של כל הלילה, ותמיד של בין הערבים מכפר על עברות של כל היום. והכתוב אומר (מיכה ב א) החושבים רע "על משפבותם באור הבקר יעשוה", מכאן שהלילה אינה זמן הפעלה, ואינה כי אם זמן להרהור ומחשבת פועלי עון. וחסא ההרהור הוא אחד ואין שני לו, כי יכול להיות ההרהור בלא מעשה, על כן נאמר **את הכבש האחד תעשה בבקר**, כי הוא מכפר על החושבים רע

(ד) את הכבש אחד תעשה בבקר. מדיקאמר ואת הכבש השני, היה לו לומר את הכבש הראשון. ולמה הזכיר עולת הבקר רק פעם אחת, ושל בין הערבים הזכיר שני פעמים. וכן תמצא גם בפ'שת ואתה תצנה (שמות כט ט"מא): **ונראה** לישב זה על דרך שאמר רבתינו ו"ל (תנחומא א) "צדק יליו בה" (ישעיה א כא), אין אדם לן בירושלים ועברה בידו, תמיד של

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 941)

וְחָלְבוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ. הַצֶּדֶד הַרְאֵשׁוֹן שֶׁל הַיּוֹם הַיּא הַחֲלֻטָּה חִזְקָה לְהַפְנוֹת אֶת הַחֲמִימוֹת וְהַתְּלַבּוֹת ('דָם') וְכִּי לְמִזְבֵּחַ, לְדַבְּרִים שֶׁבְקִדוּשָׁה, וְכִּי בָהֶם יִהְיֶה תַעֲנוּגוֹ ('חֻלְב').

אַתְּ הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר (כח, ד)
יְהוּדֵי חֵיב לְהַתְחִיל אֶת הַיּוֹם בְּ'קִרְבָּן', הֵינּוּ בְּהַתְמַסְרוֹת לְהַקְב"ה. וְאֵז נִהְיֶה הַקְרָבֵן 'תְּמִיד' - יֵשׁ לוֹ הַשְּׁפָעָה תְּמִידִית עַל כָּל הַיּוֹם כּוּלוֹ. עִם הַבָּאָת הַקְרָבֵן הָיָה מְקַרְבִּים דָּמוֹ

הַיּוֹדֵד מִן עֶשְׂרָא בְּחֵלֶת סְאִין סוּלְמָא לְמִנְחָתָא דְפִילָא בְּמִשְׁחָ כְּתִישָׁא רַבְעוֹת הֵינָא :

(ה) **וְעֶשְׂרִית הַאִיפָה סֵלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן פְּתִית רַבִּיעֵת הַהִין :**

כ"ט - סֵלֶת לְמִנְחָה • מִנְחַת נְסֻכִים.

וְעֵלְמָא תְּדִירָא דְאַתְעֵבִידָא בְּטוּרָא דְסִינֵי לְאַתְקַבְּלָא כְּרַעְוָא קְרַבְנָא קְדָם יְיָ :

(ו) **עֵלֶת תְּמִיד הַעֲשִׂיהָ בְּהַר סִינֵי לְרִיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לִיהוָה :**

מִתֵּן-תּוֹרָה שְׂכֵתוֹב בָּהּ (שְׁמוֹת כד) : "וַיֵּשֶׁם בְּאַגְנֹת", מִלְמַד שְׁטַעֲוִינָה כָּלִי.

כ"ט - **הַעֲשִׂיהָ בְּהַר סִינֵי** • פְּאוּתָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בִימֵי הַמִּלּוּאִים. דְּבַר אַחֵר : הַעֲשׂוּיָה בְּהַר סִינֵי, הַקִּישׁ עוֹלַת תְּמִיד לְעוֹלַת הַר סִינֵי, אוֹתָהּ שֶׁנִּתְקַבְּלָה לְפָנֵי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד 1 עמ' 234)

זו בָּאָה מִמִּשְׁחָ רַבִּינּוּ, שֶׁהוּא הוּא הַמְעוֹרֵר אֶת כַּח הַבִּיטוּל שֶׁבְּנִשְׁמָה. זֶהוּ הַקֶּשֶׁר בֵּין עוֹלַת תְּמִיד לִימֵי הַמִּלּוּאִים: בִּימֵי הַמִּלּוּאִים שִׁימַשׁ מוֹשֶׁה רַבִּינּוּ בְּכַהֲנֻתָּהּ, וּבְכַף שֶׁהוּא הַתְּחִיל בְּהַקְרַבַת הַתְּמִיד 'פֶּתַח אֶת הַצִּינּוֹר' לְכָל יְהוּדֵי וְיִהוּדֵי.

עוֹלַת תְּמִיד הַעֲשׂוּיָה בְּהַר סִינֵי (כח, ו)
פְּאוּתָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בִימֵי הַמִּלּוּאִים (רש"י). קְרָבֵן הַתְּמִיד, שֶׁהִיָּה כְּלִיל לַה', רִמְזוּ לְכַף שֶׁכָּל יְהוּדֵי מוֹסִיגִל לְהִיזוֹת בְּהַתְמַסְרוֹת וְהַתְּבַטְלוֹת תְּמִידִית לְהַקְב"ה. וְהַנְתִּינָת כַּח וְהַסִּיּוּעַ לְעַבּוּדָה

וְנִסְכָּה רַבְעוֹת הֵינָא לְאַמְרָא חַד בְּקוּדְשָׁא וְתַנְסַף נִסְיָה דִּתְמַר עֲתִיק קְדָם יְיָ :

(ז) **וְנִסְכּוֹ רַבִּיעֵת הַהִין לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד בְּקֹדֶשׁ הַהַר נִסְךְ שֶׁכֶר לִיהוָה :**

כ"ט - וְנִסְכּוֹ • יְיָ. בְּקֹדֶשׁ הַהַר • (ספרי) עַל הַמִּזְבֵּחַ יִתְנַסְכוּ. נִסְךְ שֶׁכֶר • (כ"ב צ) יְיָ הַמְשַׁכֵּר, פָּרַט לִינֵן מִגֵּתוֹ.

כלי יקר - עוז והדר

יָצְאוּ שְׁנֵי הַכֹּהֲנִים, עַל כֵּן אָמַר יוֹם אֶחָד, שֶׁהָעֶרֶב וְהַבֶּקֶר הֵבֵל יוֹמוֹ שֶׁל אֶחָד בְּרוּךְ הוּא, כִּי אֵל אֶחָד בְּרָא לְשִׁנְיָהֶם. כִּי נֶאֱמַר בְּעוֹלוֹת אֵלֹהֵי 'עֹלָה' תְּמִיד, כִּי שִׁנְיָהֶם עוֹלָה אַחַת לְאֵל אֶחָד: וּמָה שֶׁתְּמִיד שֶׁל שְׁחִרִית נִשְׁחַט בְּמַעְרָב (יזמא סב), לְהוֹרוֹת שֶׁהוּא מְכַפֵּר עַל עֲבֵרוֹת שֶׁל לֵילָה, וְתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים נִשְׁחַט בְּמוֹרָח (סס), לְהוֹרוֹת שֶׁהוּא מְכַפֵּר עַל עֲבֵרוֹת שֶׁל כָּל הַיּוֹם. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים, שֶׁהַפָּךְ מְקוֹם שְׁחִיטָתוֹ, לְהִרְסַת מוֹחֲשֶׁבֶת עוֹבְדֵי שִׁמְשׁ וְיִרְחָ. וְהַכֵּל לְאֵל אֶחָד בְּרוּךְ הוּא וּמְבַרְךָ שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ: תוֹרָה הַחֲסֵלֶת פְּרִשְׁת פִּינְחָם

שְׁחִרִית שֶׁכִּפֵּר עַל הַהֲרָהוּר לְבָדוּ: וְנִסְכּוֹ (פסוק א) שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תְּמִיד, 'עוֹלוֹת תְּמִיד' מִבְּעֵי לִיָּה לְמִימֵר. וְנִרְאָה שֶׁמִּהֲכַרְחַן קִשְׂיָא זֶה אֶמְרוּ שֶׁכָּל אֶחָד מְכַפֵּר עַל עֲנִיָּן בְּפָנָי עֲצָמוֹ, שֶׁהֵרִי שִׁנְיָהֶם עוֹלָה אַחַת וְלָמָּה חֲלָקִים הַכְּתוּב לְשִׁנֵּי זְמַנִּים, אֲלֵא לְפִי שֶׁשֶׁל שְׁחִרִית מְכַפֵּר עַל עֲבֵרוֹת שֶׁל הַלַּיְלָה, וְשֶׁל עֲרִבִית מְכַפֵּר עַל שֶׁל הַיּוֹם. אָמְנָם לְפִי דִרְכָנוּ נִרְאָה לְפָרֵשׁ, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד", וְלִמְעֵלָה פְּרִשְׁת בְּרִאשִׁית (א ט) כְּתַבְּנוּ שֶׁלְכַף נֶאֱמַר 'יוֹם אֶחָד', לְהוֹצִיא מִלֵּב הַמִּינִים הָאוֹמְרִים מִי שֶׁבְּרָא בְּקֶר לֹא בְּרָא עֶרֶב כִּי מִן הַתְּחִלָּה אַחַת לֹא

דָּאָם כֵּן אֵינּוּ לֹא מוֹזִיד וְלֹא שׁוּגֵג כִּי אִם אֲנוֹס, עַל כֵּן צָרִיךְ הַתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים לְכַפֵּר עַל שְׁנֵי עֲבֵרוֹת, עַל הַהֲרָהוּר וְעַל הַמַּעֲשָׂה, עַל כֵּן הוּא נִזְכָּר שְׁנֵי פְעָמִים בַּפָּרָשָׁה: וּמָה שֶׁאֶמְרוּ 'אֵין אָדָם לָן בִּירוּשָׁלַיִם וּבְיָדוֹ עוֹן', וְלָמָּה לֹא אֶמְרוּ שֶׁ'אֵין אָדָם קָם מִמִּשְׁתּוֹ וּבְיָדוֹ עוֹן'. לְפִי שֶׁלְשׁוֹן 'בְּיָדוֹ' מִשְׁמַע שֶׁמְדַבֵּר בְּחֵטָא הַמַּעֲשָׂה הַנַּעֲשָׂה בְּיָדִים מִמֶּשׁ, וְאִם כֵּן בְּלִילָה לְעוֹלָם אֵין 'בְּיָדוֹ' עוֹן, כִּי הַהֲרָהוּר אֵינּוּ בְּיָדוֹ, וְרִבּוּתָא אֶתָּא לְאִשְׁמוּעִינֵי כִּי הַתְּמִיד מְכַפֵּר אֶפְלוֹ עַל עֲבֵרוֹת הַיּוֹם אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הַהֲרָהוּר וּמַעֲשָׂה, וְכָל שֶׁכֵּן לְתְּמִיד שֶׁל

ח וְיָת אֲמָרָא תַנְיָנָא תַעְבַּד בֵּין שְׁמַשְׁיָא
כְּמִנְחָת צַפְרָא וְכִנְסָפָה תַעְבַּד קִרְבֵּן
דְּמִתְקַבַּל בְּרַעְוָא קָדָם יי:

(ח) וְיָת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנַי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים כְּמִנְחַת
הַבֶּקָר וְכִנְסָפוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח לַיהוָה:

כ"ט - ריח ניחח • נחת ריח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני.

ט וּבְיוֹמָא דְשַׁבְּתָא תְרִין אַמְרִין בְּנֵי שְׁנָא
שְׁלָמִין וְתְרִין עֲשָׂרוֹנִין סוּלְתָא דְּמִנְחָתָא
דְּפִילָא בְּמִשַׁח וְנִסְכָּה:

(ט) וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנַי־כְּבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וְשְׁנֵי
עֲשָׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:

י עֲלַת שַׁבְּתָא דְּתַעְבַּד בְּשַׁבְּתָא עַל עֲלָתָא
תְּדִירָא וְנִסְכָּה:

(י) עֲלַת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֲלַת הַתְּמִיד וְנִסְכָּה:

(ספרי) אלו מוספין, לבד אותן שני כבשים של עולת
התמיד; ומגיד, שאין קרבין אלא בין שני התמידין,
וכן בכל המוספין נאמר "על-עולת התמיד" לתלמוד
זה.

כ"ט - עלת שבת בשבתו • ולא עולת שבת זו בשבת
אחרת; הרי שלא הקריב בשבת זו, שומע אני יקריב
שתיים לשבת הבאה? תלמוד לומר: "בשבתו", מגיד,
שאם עבר יומו - בטל קרבנו. על-עלת התמיד •

יא וּבְרִישֵׁי יְרַחֲכִיזֵן תְּקַרְבֵּן עֲלָתָא קָדָם יי
תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי תְרִין וְדָבָר חַד אַמְרִין בְּנֵי
שְׁנָא שְׁבָעָא שְׁלָמִין:

(יא) וּבְרִאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פְּרִים
בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כְּבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה
תְּמִימִם:

יב וְתִלְתָּא עֲשָׂרוֹנִין סוּלְתָא מִנְחָתָא דְּפִילָא
בְּמִשַׁח לְתוֹרָא חַד וְתְרִין עֲשָׂרוֹנִין סוּלְתָא
מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשַׁח לְדָבָר חַד:

(יב) וּשְׁלֹשָׁה עֲשָׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לַפָּר
הָאֶחָד וְשְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְאֵיל הָאֶחָד:

כ"ט - ושלשה עשרונים • כמשפט נספי פר, שכן הן קצובין בפרשת נסכים.

יג וְעֲשָׂרוֹנָא עֲשָׂרוֹנָא סֵלְתָא מִנְחָתָא דְּפִילָא
בְּמִשַׁח לְאֲמָרָא חַד עֲלָתָא לְאֲתִקְבֵּלָא בְּרַעְוָא
קִרְבָּנָא קָדָם יי:

(יג) וְעֲשָׂרֹן עֲשָׂרוֹן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְכֶבֶשׂ
הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחַח אִשָּׁה לַיהוָה:

יד וְנִסְפִיחוֹן פְּלָגוֹת הֵינָא יְהִי לְתוֹרָא
וְתִלְתוֹת הֵינָא לְדָבָר וּרְבַעוֹת הֵינָא לְאֲמָרָא
חַמְרָא דָּא עֲלַת רֵישׁ יִרְחָא בְּאַתְחַדְתוּתָהּ כֵּן
לְכָל רִישֵׁי יְרַחֲי שְׁתָּא:

(יד) וְנִסְפִיחֵם חֲצֵי הַהֵיזֵן יְהִי לַפָּר וּשְׁלִישַׁת הַהֵיזֵן
לְאֵיל וּרְבִיעֵת הַהֵיזֵן לְכֶבֶשׂ יִין זֹאת עֲלַת חֳדָשׁ
בְּחֳדָשׁוֹ לְחֳדָשֵׁי הַשָּׁנָה:

כ"ט - זאת עלת חדש בחדשו • שאם עבר יומו בטל קרבנו, ושוב אין לו תשלומין.

טו וְצִפִּיר בַּר עֲזִי חַד לְחִטָּאתָא קָדָם יי עַל
עֲלָתָא תְּדִירָא יַתְעַבַּד וְנִסְכָּה:

(טו) וּשְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְחִטָּאת לַיהוָה עַל־עֲלַת
הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ׀

שנאמר בו "לה", תלמודו ללמדך שמכפר על שאין
בו ידיעה לא בתולה ולא בסוף, שאין מכיר בחטא
אלא הקדוש-ברוך-הוא בלבד, ושאר השעירין למדין

כ"ט - ושעיר עזים וגו' • כל שעירי המוספין באין
לכפר על טמאת מקדש וקדשיו, הכל כמו שמפרש
במסכת שבועות (דף ט). ונשתנה שעיר ראש-חדש,

שיעור יומי ליום שישי כ' תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כח - פרשת פינחס

ממנו. ומדרשו באגדה (חולין ט): אמר הקדוש-ברוך-הוא: הביאו כפרה עלי על שמעטתי את הברית. | על-עלת התמיד יעשה • כל הקרבן הזה. ונסכו • אין "ונסכו" מוסב על השעיר, שאין נסכים לחטאת.

♦ יום שישי כ' תמוז ♦

(טו) ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח ליהוה: | טו ובירחא קדמאה בארבעת עשרא יומא לירחא פסחא קדם יי:

(יז) ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג שבועת ימים מצות יאכל: | יז ובחמשת עשרא יומא לירחא הדין חגא שבועא יומין פטיר ותאכיל:

(יח) ביום הראשון מקרא-קדש פל-מלאכת עבודה לא תעשו: | יח ביומא קדמאה מערע קדיש כל עבידת פלחון לא מעבדון:

כש"י • פל-מלאכת עבודה • אפלו מלאכה הצריכה לכם, כגון: דבר האבד המתרת בחלו של מועד - אסורה ביום טוב.

(יט) והקרבתם אשה עלה ליהוה פרים בני-בקר שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה תמימים יהיו לכם: | יט ותקרבון קרבנא עלמא קדם יי תורין בני תורי תרין ודבר חד ושבעא אמרין בני שנה שלמין יהון לכון:

כש"י • פרים • כנגד אברהם, שנאמר (בראשית יח): "ואל-הבקר רץ אברהם". אילים • כנגד אילו של יצחק. | כפשים • כנגד יעקב (שם ה): "והכשבים הפריד יעקב". ביסודו של רפי משה הדרשן ראיתי זאת.

(כ) ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל תעשו: | כ ומנחתהון סלתא דפילא במשח חלתא עשרונין לתורא ותריין עשרונין לדכרא תעבדון:

(כא) עשרון עשרון תעשה לפכש האחד לשבעת הכבשים: | כא עשרונא עשרונא תעבד לאמרא חד כון לשבעא אמרין:

(כב) ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם: | כב וצפירא דחטאתא חד לכפרא עליכון:

(כג) מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד תעשו את-אלה: | כג כר מעלת צפרא דהיא עלת תדירא תעבדון תת אלין:

(כד) כאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה ריחניחה ליהוה על-עולת התמיד יעשה ונסכו: | כד כאלין תעבדון ליומא שבועא יומין לחם קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי על עלתא תדירא תעבד ונסכה:

כש"י • כאלה תעשו ליום • שלא יהיו פותחין והולכין כפרי החג.

(כה) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ׀

כה וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְעַרַע קַדִּישׁ יְהִי לְכוּן
כָּל עֲבִידַת פְּלִחָן לֹא תַעֲבֹדוּן:

(כו) וּבַיּוֹם הַבְּפוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחַחַה חֲדָשָׁה לַיהוָה
בְּשִׁבְעַתֵיכֶם מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

כו וּבַיּוֹמָא דְּבַפּוּרִיא בְּקַרְבִּיכוֹן מִנְחַחַתָּא
חֲדָתָא קָדֶם יִי בְּעֲצָרְתִּיכוֹן מְעַרַע קַדִּישׁ יְהִי
לְכוּן כָּל עֲבִידַת פְּלִחָן לֹא תַעֲבֹדוּן:

כז « וּבַיּוֹם הַבְּפוּרִים • חַג הַשְּׁבוּעוֹת קְרוּי "בְּפוּרֵי קֶצֶר חֹטִים", עַל שֵׁם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵם רֵאשׁוֹנִים לְמִנְחַת
חֹטִים הַבָּאָה מִן הַחֲדָשׁ.

(כז) וְהַקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה פָּרִים
בְּנִי־בָקָר שְׁנַיִם אֵיל אֶחָד שְׁבַעַה כִּבְשִׂים בְּנֵי שָׁנָה:

כז וְתַקְרְבוּן עֹלְתָא לְאַתְקַלָּא בְּרַעֲוֹא קָדֶם יִי
תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי תְרִין וְדָבָר חַד שְׁבַעַא אַמְרִין
בְּנֵי שָׁנָא:

(כח) וּמִנְחַתָּם סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
לִפְּרֵי הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד:

כח וּמִנְחַתְהוֹן סֹלְתָא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תְּלַתָּא
עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא חַד תְּרִין עֶשְׂרוֹנִין לְדָבָרָא
חַד:

(כט) עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לַכֹּבֵשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכֹּבְשִׂים:

כט עֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא לְאַמְרָא חַד לְשַׁבְּעָא
אַמְרִין:

(ל) שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

ל צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְכַפְּרָא עֲלִיכוֹן:

(לא) מִלֶּכֶד עֹלֶת הַתָּמִיד וּמִנְחַתוֹ תַעֲשׂוּ תְּמִימִם
יְהִיוּ־לָכֶם וְנִסְפִיהֶם: ׀

לא בַּר מִעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחַתָּהּ תַעֲבֹדוּן
שְׁלֵמִין יְהוּן לְכוּן וְנִסְפִיהוֹן:

כס « תְּמִימִם יְהִיוּ־לָכֶם וְנִסְפִיהֶם • אִף הַנְּסֻכִים יְהִיוּ תְּמִימִים; לְמַדּוֹ רַבּוּתֵינּוּ (מִנְחוֹת פז) מִכָּאן, שֶׁהֵינִן שְׁהֵעֵלָה
קָמַחִין פְּסוּל לְנִסְכִים.

כט (א) וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ מִקְרֵא־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה
יִהְיֶה לָכֶם:

א וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לְיִרְחָא מְעַרַע
קַדִּישׁ יְהִי לְכוּן כָּל עֲבִידַת פְּלִחָן לֹא
תַעֲבֹדוּן יוֹם נִבְבָּא יְהִי לְכוּן:

(ב) וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה פֶּר בֶּן־בָּקָר
אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה תְּמִימִם:

ב וַעֲבִידוּן עֹלְתָא לְאַתְקַלָּא בְּרַעֲוֹא קָדֶם יִי
תּוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד דָּבָר חַד אַמְרִין בְּנֵי שָׁנָא
שְׁבַעַא שְׁלֵמִין:

(ג) וּמִנְחַתָּם סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
לִפְּרֵי שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל:

ג וּמִנְחַתְהוֹן סֹלְתָא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תְּלַתָּא
עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא תְרִין עֶשְׂרוֹנִין לְדָבָרָא:

(ד) וַעֲשְׂרוֹן אֶחָד לַכֹּבֵשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכֹּבְשִׂים:

ד וַעֲשְׂרוֹנָא חַד לְאַמְרָא חַד לְשַׁבְּעָא אַמְרִין:

(ה) וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: הוֹצִיָּר בַּר עֲזִי חֵד לְחִטָּאתָא לְכַפְּרָא עֲלֵיכוֹן:

(ו) מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִיהֶם כַּמִּשְׁפָּטִים לְרִיחַ נִיחַח אִשָּׁה לַיהוָה: ם

ט"ו מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ • מוֹסְפֵי רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, שְׁהוּא בְיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

(ז) וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם כָּל־מִלְאָכָה לֹא תַעֲשׂוּ: ז וּבַעֲשָׂרָא לִירְחָא שְׁבִיעָאָה הַדִּין מְעַרַע קֹדֶישׁ יְהִי לְכוֹן וְתַעֲנוּן יְת נַפְשֵׁיכוֹן כָּל עֲבִידְתָא לֹא תַעֲבִידוּן:

(ח) וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַיהוָה רִיחַ נִיחַח פֶּר בֶּן־בְּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כַּבָּשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: ח וְתִקְרְבוּן עֹלְתָא קָדָם יי לְאַתְקַבְּלָא בְרַעֲוָא תוֹר בַּר תוֹרֵי חֵד דְּכַר חֵד אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָא שְׁבַעַא שְׁלָמִין יְהוֹן לְכוֹן:

(ט) וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד: ט וּמִנְחָתְהוֹן סִלְתָא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תְּלִתָא עֶשְׂרֹנִין לְתוֹרָא תְרִין עֶשְׂרֹנִין לְדְכָרָא חֵד:

(י) עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכַּבָּשִׂים: י עֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא לְאַמְרָא חֵד לְשַׁבְּעָא אִמְרִין:

(יא) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד חֲטָאת הַכִּפָּרִים וְעֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִיהֶם: ם יא אָפִיר בַּר עֲזִין חֵד חֲטָאתָא בַר מַחֲטָאתָא דְכַפּוּרָא וְעֹלֹת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִיהוֹן:

ט"ו מִלֶּבֶד חֲטָאת הַכִּפָּרִים • שְׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בַּפְּנִים הָאִמּוֹר בְּ"אַחֲרֵי מוֹת", שְׁנֵם הוּא חֲטָאת. וְעֹלֹת הַתְּמִיד • וּמִלֶּבֶד עוֹלֹת הַתְּמִיד, תַּעֲשׂוּ עוֹלוֹת הַלֵּל. וְנִסְפִיהֶם • מוֹסֵב עַל הַמוֹסְפֵין הַפְּתוּבִים וְעַל "תַּעֲשׂוּ" וְהוּא לְשׁוֹן צוּוִי. מִלֶּבֶד עוֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ, תַּעֲשׂוּ אֵת אֱלֹה וְנִסְפִיהֶם. וְכֵן כָּל "וְנִסְפִיהֶם" הָאִמּוֹרִים בְּכָל הַמוֹעֲדוֹת, חוּץ מִשָּׁל קְרִבְנוֹת הַחֹג, שְׁכַל "וְנִסְפִיהֶם", "וְנִסְפִיהֶם", "וְנִסְפִיהֶם" שְׁבָהֶם, מוֹסְבִים עַל הַתְּמִיד וְאֵינָן לְשׁוֹן צוּוִי, שְׁהֵרִי נִסְפִיהֶם שֶׁל מוֹסְפֵין כְּתוּבִין לְעִצְמוֹן בְּכָל יוֹם וְיוֹם.

◆ שבת קודש כ"א תמוז ◆

(יב) וּבַחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאָכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגְתֶּם חֹג לַיהוָה שְׁבַעַת יָמִים: יב וּבְחַמִּשָּׁת עֶשְׂרָא יוֹמָא לִירְחָא שְׁבִיעָאָה מְעַרַע קֹדֶישׁ יְהִי לְכוֹן כָּל עֲבִידֵת פְּלִקְנָא לֹא תַעֲבִידוּן וְתַחֲגוּן חֲגָא קָדָם יי שְׁבַעַא יוֹמִין:

(יג) וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשָּׁה רִיחַ נִיחַח לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בְקָר שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם כַּבָּשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם יִהְיוּ: יג וְתִקְרְבוּן עֹלְתָא קָדָם בְּנֵי תוֹרֵי תְלַת עֶשֶׂר דְּכָרִין תְרִין אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעַא עֶשֶׂר שְׁלָמִין יְהוֹן:

יד ומנחתהון סולתא דפילא במשח תלתא
 עשרונין לתורא חד לתלתא עשר תורין
 תרין עשרונין לדכרא חד לתרין דכרין :

(יד) ומנחתם סלת בלילה בשמן שלשה עשרונים
 לפר האחד לשלשה עשר פרים שני עשרונים לאיל
 האחד לשני האילם:

טו ועשרונא עשרונא לאמרא חד לארבעת
 עשר אמרין :

(טו) ועשרון עשרון לפבש האחד לארבעה עשר
 פבשים:

טז וצפיר בר עזין חד חטאתא בר מעלת
 תדירא מנחתה ונספה :

(טז) ושעיר-עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד
 מנחתה ונספה: ם

יז וביומא תנינא תורין בני תורי תרי עשר
 דכרין תרין אמרין בני שנא ארבעא עשר
 שלמין :

(יז) וביום השני פרים בני-בקר שנים עשר אילם
 שנים פבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים:

יח ומנחתהון ונספיהון לתורין לדכרין
 ולאמרין במנניהון כדחזי :

(יח) ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולפבשים
 במספרם במשפט:

תשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה. בשני נאמר:
 "ונספיהם" על שני תמידי היום, ולא שנה הלשון
 אלא לדרש, כמו שאמרו רבותינו זכרונם-לברכה
 (שבת ק"ג ע"ב): בשני - ונספיהם, בששי - ונספיהם, בשביעי
 - כמשפטם - מ"ם יו"ד מ"ם, הרי פאן "מים", רמז
 לנסוף המים מן התורה בחד.

כ"א - ומנחתם ונספיהם לפרים • (סוכה נו) פרי החג
 שבעים הם, כנגד שבעים אמות עובדי גילולים
 שמתמעטים והולכים, סימן בליה היא להם, ובימי
 המקדש היו מגניז עליהם מן הסורין. ולפבשים •
 כנגד ישראל שנקראו (ירמיה ג): "שה פזורה", והם
 קבועים. ומגנים תשעים ושמונה, לכלות מהם

יט וצפיר בר עזין חד חטאתא בר מעלת
 תדירא ומנחתה ונספיהון :

(יט) ושעיר-עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד
 ומנחתה ונספיהם: ם

כ וביומא תליתאה תורין חד עשר דכרין
 תרין אמרין בני שנא ארבעא עשר שלמין :

(כ) וביום השלישי פרים עשהי-עשר אילם שנים
 פבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים:

כא ומנחתהון ונספיהון לתורין לדכרין
 ולאמרין במנניהון כדחזי :

(כא) ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולפבשים
 במספרם במשפט:

כב וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא
 ומנחתה ונספה :

(כב) ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד
 ומנחתה ונספה: ם

כג וביומא רביעאה תורין עשרא דכרין תרין
 אמרין בני שנא ארבעא עשר שלמין :

(כג) וביום הרביעי פרים עשרה אילם שנים פבשים
 בני-שנה ארבעה עשר תמימים:

כד ומנחתהוֹן וְנִסְפִּיהוֹן לְתוֹרִין לְדַכְרִין
וְלֵאמֹרִין בְּמַנְגִּייהוֹן כְּדַחְזִי:
(כד) מִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

כה וצפיר בר עזין חד חטאתא בר מעלת
תדירא מנחתה ונספה:
(כה) וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתָּמִיד
מִנְחָתָהּ וְנִסְפָּה: ם

כו וביומא חמישאה תורין תשע דכרין תרין
אמרין בני שגא ארבעא עשר שלמין:
(כו) וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם:

כז ומנחתהוֹן וְנִסְפִּיהוֹן לְתוֹרִין לְדַכְרִין
וְלֵאמֹרִין בְּמַנְגִּייהוֹן כְּדַחְזִי:
(כז) וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

כח וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא
ומנחתה ונספה:
(כח) וּשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּה: ם

כט וביומא שתיתאה תורין תמנא דכרין
תרין אמרין בני שגא ארבעא עשר שלמין:
(כט) וּבַיּוֹם הַשְּׁשִׁי פָּרִים שְׁמֹנֶה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם:

ל ומנחתהוֹן וְנִסְפִּיהוֹן לְתוֹרִין לְדַכְרִין
וְלֵאמֹרִין בְּמַנְגִּייהוֹן כְּדַחְזִי:
(ל) וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

לא וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא
מנחתה ונספה:
(לא) וּשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְפָּה: ם

לב וביומא שביעאה תורין שבועא דכרין
תרין אמרין בני שגא ארבעא עשר שלמין:
(לב) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שְׁבַעַה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם:

לג ומנחתהוֹן וְנִסְפִּיהוֹן לְתוֹרִין לְדַכְרִין
וְלֵאמֹרִין בְּמַנְגִּייהוֹן כְּדַחְזִי לְהוֹן:
(לג) וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּטָם:

לד וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא
מנחתה ונספה:
(לד) וּשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְפָּה: ם

לה ביומא תמינאה פגש יהי לבון כל עבדת
פלחן לא תעבדון:
(לה) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תַּהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכָתְךָ
עֲבַדָּה לֹא תַעֲשֶׂוּ:

הקריבו כנגד שבעים אמות, וכשבאין ללכת, אמר להם המקום: בבקשה מכם, עשו לי סעדה קטנה כדאי שאהנה מכם.

כ"א - עצרת תהיה לכם • עצורים בעשיית מלאכה. (ספרי) דבר אחר: עצרת, עצרו מלצאת. מלמד, שטעון לינה. ומדרשו באגדה (סוכה נה): לפי שכל ימות הרגל

לוי ותקרבנו עלתא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי תור חד דבר חד אמרין בני שגא שבגא שלמין:

(ל) והקרבתם עליה אשה ריח ניחח ליהוה פר אחד איל אחד פכשים בני־שנה שבעה תמימים:

תנחומא: למדה תורה דרף ארץ, שמי שיש לו אכסנאי, יום ראשון מאכילו פטומות, למחר מאכילו דגים, למחר מאכילו בשר בהמה, למחר מאכילו קטניות, למחר מאכילו ירק - פוחת והולך בפרי החג.

כ"א - פר אחד איל אחד • (אלו) כנגד ישראל, התעבבו לי מעט עוד, ולשון חבה הוא זה כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם: קשה עלי פרוחכם, עכבו עוד יום אחד. משל למלך שעשה סעדה וכו' כדאיתא במסכת סכה (דף נה). ובמדרש רבי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב עמ' 433)

מצד ישראל, לא מצד הקב"ה. שכן, פירוד הלכות בין יהודי אחד לחבירו, "פרידתכם", הוא הוא הגורם לפירוד, חלילה, בין ישראל לאביהם שבשמים. כמאמר: ברבנו אבינו - כולנו פאחד.

פר אחד איל אחד (כט, לו) קשה עלי פרידתכם, עכבו עוד יום אחד (רש"י). לכאורה היה לו לומר קשה עלי פרידתנו, ומהו הלשון פרידתכם? אלא רמז רמזו לנו, שהפירוד בין הקב"ה ובני־ישראל בא

לוי מנחתהון ונספיהון לתורה לדכרא ולאמרין כמנגייהון כדחזי:

(ל) מנחתם ונספיהם לפר לאיל ולפכשים במספרם כמשפט:

לח וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא ומנחתה ונספה:

(לח) ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה:

לט אליו מעבדין קדם יי כמזעדיכון פר מנדריכון ונדבתכון לעלותכון ולמנחתכון ולנספיהון:

(לט) אלה תעשו ליהוה במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנספיהם ולשלמיכם:

כל השנה, תקריבום כרגל, שמא יקשה לו לחזור ולעלות לירושלים ולהקריב נדריו, ונמצא עובר ב"בל תאחר".

כ"א - אלה תעשו לה' כמזעדיכם • דבר הקצוב לחובה. לבד מנדריכם • אם באתם לדר קרבנות כרגל, מצוה היא בידכם, או נדרים או נדבות שגדרתם

א ואמר משה לבני ישראל ככל די פקיד יי ת משה: פ פ פ

ל (א) ויאמר משה אל־בני ישראל ככל אשר־צוה יהוה את־משה: פפפ

להפסיק תחלה ולומר, שחזר משה ואמר פרשה זו לישראל; שאם לא כן, יש במשמע שלא אמר להם זו, אלא בפרשת נדרים התחיל דבריו:

כ"א - ויאמר משה אל־בני ישראל • להפסיק הענין, דברי רבי ישמעאל. לפי שעד כאן דבריו של מקום, ופרשת נדרים מתחלת בדבורו של משה, הצריך

קס"ח פסוקים, לחל"ק סימן. חסלת פרשת פינחס

שיעורי תהלים לשבוע פרשת פינחס

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אניש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום ראשון - ט"ו תמוז מפרק עז עד סוף פרק עח</p>	<p>יום רביעי - י"ח תמוז מפרק פח עד סוף פרק פט</p>
<p>יום שני - ט"ז תמוז מפרק עט עד סוף פרק פב</p>	<p>יום חמישי - י"ט תמוז מפרק צ עד סוף פרק צו</p>
<p>יום שלישי - י"ז תמוז מפרק פג עד סוף פרק פז</p>	<p>יום שישי - כ' תמוז מפרק צז עד סוף פרק קג</p>
<p>שבת קודש - כ"א תמוז פרק כ מפרק קד עד סוף פרק קה</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ו תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צד, וביאור הענין... עד עמ' צה, אלו).

1	וביאר הענין, - איזה ענין יש בנשמה, שבו נראה שהיא חלק	41	כשהיא במדריגה שהעולמות הסתומים יכולים ל"תפוס" אותה
2	משם הוי' - כלומר, שאותם בחינות וענינים שישנם בשם הוי',	42	בהשגה והבנה, שהיא מדריגת וספירת הבינה, נכללת ונרמזת
3	ישנם גם ב"חלק" זה - בנשמה? רבנו הזקן מסביר להלן, שבשם	43	- בחינת וספירת בינה, באות ה"א, - של שם הוי', שיש לה -
4	הוי' נכללות עשר הספירות, ובמקביל ישנם בנשמה עשרה	44	לאות ה', בחינת התפשטות לרחב, המורה ומרמז על
5	כוחות שהם כמו עשר	45	הרחבת המאור וההכנה,
6	הספירות: פנודע ממאמר	46	- ענינה של "בינה", ונס
7	אליהו: - ב"פתח אליהו" ¹	47	לאורה, - לאות ה' גם
8	שבהקדמת 'תיקוני זהר': ²	48	התפשטות לאורך, המורה
9	"אנת הוא דאפיקת - ³	49	על בחינת ההמשכה
10	אתה הוא זה שהוצאת, ⁴	50	והשפעה מלמעלה
11	האצלת, עשר תיקוני, - ⁵	51	למטה לעלמין סתימין.
12	עשרה תיקונים, וקרינן ⁶	52	- לעולמות סתומים
13	להון - וקוראים להם, ⁷	53	(נעלמים) - שנמשכת
14	עשר ספירן, - עשר ⁸	54	ויורדת אליהם השפעה
15	ספירות, לאנהגא גהון ⁹	55	מספירת הבינה, שתהיה
16	עלמין סתימין וכו', - ¹⁰	56	להם השגה והבנה
17	להנהיג בהם עולמות ¹¹	57	באלקות. ואחר כך,
18	סתומים (נעלמים) שאינם ¹²	58	כשנמשכת המשכה
19	מתגלים, ועולמות גלויים ¹³	59	והשפעה זו יותר למטה
20	וכו' ²⁶ , אנת תכים ולא ¹⁴	60	לעלמין דאתגלון, -
21	בחכמה ידיעא, - אתה ¹⁵	61	לעולמות הגלויים, וכמו
22	חכם, אתה בעל החכמה, ¹⁶	62	- למשל, האדם שרוצה ²⁸
23	אבל לא בחכמה הידועה ¹⁷	63	לגלות חכמתו לאחרים
24	לנבראים, אנת מבין ולא ¹⁸	64	על ידי דבורו על דרך
25	בבינה ידיעא וכו'. - ¹⁹	65	משל - נכללת ונרמזת
26	אתה מבין, אתה בעל כוח ²⁰	66	המשכה זו באותיות
27	הבינה, אבל לא בבינה ²¹	67	ו"ה - של שם הוי', כי
28	הידועה לנבראים, וכך ²²	68	הוי' מורה על
29	הלאה, כל עשר הספירות, ²³	69	המשכה מלמעלה
30	וכל העשר ספירות ²⁴	70	למטה, - כציר האות ו'
31	נכללות ונרמזות בשם	71	בכתב בגשמיות, קו
32	הוי' ברודי הוא. כי הוי', - של שם הוי', שהיא בחינת	72	מלמעלה למטה, ונס - מטעם נוסף יש לכך שייכות לאות ו',
33	נקדה לבד, - האות יו"ד מורכבת מנקודה בלבד בלי התפשטות	73	שכן המשכה זו - הנמשכת לעלמין דאתגליון, היא על ידי
34	באורך ורוחב, מרמזת לחכמתו יתברך, - ספירת החכמה,	74	מדת חסדו וטובו - של הקב"ה, ושאר מדותיו הקדושות,
35	שהיא - בחינת וספירת החכמה, היא בבחינת העלם והסתר	75	הנכללות בדרך כלל במספר שש, - כמספר האות ו',
36	קדם - לפני, שבאה לבחינת התפשטות וגלוי ההשגה	76	שבמסוק ²⁹ : "לך ה' הגדלה וכו'" עד "לך ה' הממלכה וכו'",
37	וההכנה (והקוץ שעל ²⁷ הוי"ד רומז לבחינת רצון העליון	77	ולא "עד" בכלל. - בחינת "לך ה' הממלכה" איננה בכלל
38	ברודי הוא, - בחינת כתר, שלמעלה מעלה ממדרגת בחינת	78	המדות, כי מדת מלכותו יתברך נקראת בשם "דבר ה'",
39	חכמה עלאה, פנודע). ואחר שבאה לבחינת התפשטות	79	- ענין של דיבור, ולא מדה כמו שאר המדות, כמו שכתוב ³⁰ :
40	וגלוי ההשגה וההכנה לעלמין סתימין - לעולמות סתומים -	80	"באשר דבר מלך שלמון", - וכך, בחינת מלכות למעלה, היא

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה סתירה להנ"ל דהוי' למע' מעלה מבחי' האותיות וכאן "לאנהגא בהון עלמין" ומתורין במש"כ לקמן "ולא בחכמה ידיעא . . . ולא בבינה ידיעא". אותיות ה"ה מודיעים ומגלים (כדלעיל בחי' ב"ב כ"מ) - ולכן התחלת "לאנהגא" היא דעלמין סתימין (לא ידיעא)". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדייק "שעל" - כי יש קוץ למטה מעצם היוד ורומז לענין אחר". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף שרוצה במדת חסדו וטובו דלקמן". 29. דברי הימים א. כט, יא. 30. קהלת ד, ה.

20 הרי הבדל כזה, כך גם למעלה מצינים הבדל זה, כי ברוחניות
 21 הענינים יש גם למעלה הבדל בין האות ה' לבין שאר האותיות.
 22 **בְּשָׁנָם**, - וכן מטעם נוסף מתאים המשל - אף שאין לו דמות
 23 הגוף חס-ושלום, **שָׁנָם "דְּבַר ה'"** - מורכב כביכול, מ**כ"ב**
 24 **אותיות**, **המתחלקות**
 25 **לה' חלקי המוצאות**, -
 26 מהן באות האותיות
 27 שלמטה, **וּכְהֵן נִבְרָא כָּל**
 28 **הַיְצוּר** - כל הנבראים,
 29 **(וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּלִקוּטֵי**
 30 **אֲמָרִים** - ספר ה"תניא",
 31 **חֵלֶק ב - "שער היחוד**
 32 **והאמונה" פֶּרֶק יא, בְּאוֹר**
 33 **עֵינַי אֹתִיּוֹת אֵלוֹ).** -
 34 על-כּי־פנים, הסביר כאן
 35 רבנו הזקן, איך כל עשר
 36 הספירות נכללות ונרמזות בשם הוי'. - להלן יסביר, איך גם
 37 בנשמה, להבדיל, שהיא חלק משם הוי', ישנם עשר בחינות
 38 וכוחות, שענינם דומה לעשר הספירות.

1 ענין של דיבור, וְנִכְלָלָת וְנִרְמְזָת - מדת המלכות, **בְּאוֹת ה"א**
 2 **אֲחֵרוֹנָה שֶׁל שֵׁם הַוְי"ה**, - כיצד מרמזת האות ה' על בחינת
 3 המלכות? - **כִּי שְׁנֵימִיּוֹת וּמְקוֹר הַדְּבִוּר**, הוא **הַהֶבֶל הַעוֹלָה**
 4 **מִן הַלֵּב וּמִתְחַלֵּק לֵה' מוּצְאוֹת הֵפֶה: אַחַה"ע מֵהַגְּרוֹן וְכו',**
 5 - הרי שפנימיות הדיבור,
 6 היא הענין של הבל, וְגַם
 7 **הַכֶּרֶת הַה"א הִיא בְּחִינַת**
 8 **הַבֶּל לְבַד, כְּמוֹ**
 9 **שֶׁבְּתוֹכָהּ: "אַתָּא קְלִילָא**
 10 **דְּלִית בָּהּ מִשְׁשָׂא"**. -
 11 אות קלה שאין אפשרות
 12 למשש אותה, היא הבל
 13 בלבד. לכן מרמזת האות
 14 ה' על בחינת מלכות
 15 ודיבור שפנימיותו הוא
 16 ענין ההבל. **וְאַף שְׁאִין לֹא**
 17 - להקב"ה, **דְּמִוִּת הַגּוֹף חֲסִי-וְשָׁלוֹם**, - כיצד, איפוא, מתאים
 18 לייחס למעלה הבדל מאותיות שיש בהן ממשות לאות שאין בה
 19 ממשות? - **אִךְ דְּבִרָה תוֹרָה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם**, - באדם קיים

אגרת התשובה

אחרונה של שם הוי'. כי פנימו' ומקור הדיבור הוא ההבל
 העולה מן הלב ומתחלק לה' מוצאות הפה אחה"ע
 מהגרון וכו'. וגם הכרת הה"א היא בחי' הבל לבד
 כמ"ש אתא קלילא דלית בה מששא. ואף שאין לו
 דמות הגוף ח"ו. אך דברה תורה כלשון בני אדם.
 בשגם שגם דבר ה' כ"ב אותיות המתחלקות לה'
 חלקי המוצאות ובהן נברא כל היצור (וכמ"ש בלק"א
 ח"ב פ"א ביאור ענין אותיות אלו).

יום שני ט"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צה, וככה ממש... עד עמ' צה, הוי' וכו'.

62 הוא מבין אמיתת גדלותו של הקב"ה. עצם הכוח, ש"יונה" בו
 63 ענין אמיתת וגדלות הקב"ה, זהו כוח החכמה, עליו מרמזת האות
 64 יו"ד. **וּכְפִי אֲשֶׁר מַעְמִיק שְׁכָלוֹ וּמְרַחֵב דַּעְתּוֹ וּבִינָתוֹ**
 65 **לְהַתְּבוּנָה בְּגִדְלוֹתוֹ וְתַפְרָדוֹ, אִזִּי מְרַמְזֵת בִּינָתוֹ - כוח הבינה,**
 66 **בְּאוֹת ה"א, שִׁישׁ לָהּ**
 67 **רַחֵב,** - המרמז על רוחב
 68 **ההבנה, וְגַם אֲרָה,** -
 69 **לאות ה"א יש גם אורך,**
 70 **הַמּוֹרָה עַל הַחֲמִשָּׁכָה**
 71 **מְלַמְעָלָה לְמִטָּה, - כדי**
 72 **להוליד מבינתו**
 73 **וְהַתְּבוּנָתוֹ בְּגִדְלוֹת ה'**
 74 **אֲהָבָה**
 75 **וְתוֹלְדוֹתֶיהֶן - שאר**
 76 **המדות הנקראות**
 77 **"תולדות" ו"ענפים" של**
 78 **אהבה ויראה, בְּמַחֲוֹ**
 79 **וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ,** - כך

אגרת התשובה

וככה ממש עד"מ
 המבדיל הברלות לאין קץ בנשמת האדם שהיא בחי'
 נפש האלקי' דמתוכיה נפח יש בה בחי' שכל הנעלם
 המרומו באות יו"ד שבכחו לצאת אל הגילוי להבין
 ולהשכיל באמתתו ית' ובגדולתו וכו' כל חד וחד לפום
 שיעורא דילי' לפי רוחב שכלו ובינתו. וכפי אשר
 מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו להתבונן בגדולתו
 ית' אזי מרומזת בינתו באות ה"א שיש לה רוחב וגם
 אורך המורה החמשכה מלמעלה למטה להוליד מבינתו
 והתבוננותו בגדולת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן
 במוחו ותעלומות לבו ואח"כ בבחי' התגלות לבו.

39 **וְכִכָּה מִמֶּשׁ עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל, הַמְּבַדֵּיל תְּהַדְלוֹת לְאִין קָו,** - בין
 40 **ה'למעלה" לבין נשמה שהיא נברא, כך הדבר גם בְּנִשְׁמַת**
 41 **הָאָדָם, שְׁהִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית דְּמִתּוֹכֶיהָ נֶפֶח - על כך**
 42 **כתוב הלשון "ויפח" המורה, שהיא באה מפנימיות האלקות,**
 43 **שכן, הקב"ה נופח את**
 44 **הנשמה מתוכיותו**
 45 **ומפנימיותו, הרי כיוון**
 46 **שהנשמה היא מפנימיות**
 47 **האלקות, הוא שם הוי',**
 48 **הרי כשם שבשם הוי' ישנן**
 49 **עשר ספירות, כך גם**
 50 **בנשמה: יש בָּהּ - בנשמה**
 51 **בְּחִינַת שְׁכָל הַנְּעֵלָם, -**
 52 **בחינת וכוח החכמה,**
 53 **הַמְרַמְזוֹ בְּאוֹת יו"ד, -**
 54 **שהרי כשם שהאות יו"ד**
 55 **היא בלי התפשטות של**
 56 **אורך ורוחב (היא נקודה**

הדבר בתחילת הולדת המדות, כשהן ישנן במוח ובתעלומות
 הלב בלבד. אבל, באופן גלוי אין הוא מרגיש עדיין אהבה או
 יראה בלבד, וְאַחֲרֵי-כֵן - יביא להולדת המדות בְּבְחִינַת
 הַתְּגַלּוֹת לְבוֹ. ענין זה, שיורד מהשכל וההבנה להיות ענין של
 מדות - זו הרי ירידה מלמעלה למטה (שכן, שכל הוא הרי

57 בלבד), כך גם כוח ובחינת החכמה, הוא כוח שאין בו עדיין שום
 58 התפשטות של שכל והשגה, אלא זאת בלבד, שְׁכַחְחוֹ לְצֵאת
 59 **אֶל הַגְּלוּי, לְהַבִּין וּלְחַשְׁבִּיל בְּאִמְתּוֹתוֹ וְתַפְרָדוֹ - באמיתת**
 60 **יחודו, וּבְגִדְלוֹתוֹ וְכו', כָּל חַד וְחַד לְפָנִים שְׁעוֹרָא דִּילָהּ, - כל**
 61 **אחד ואחד לפי שיעורו, לְפִי רַחֵב שְׁכָלוֹ וּבִינָתוֹ. - עד כדי כך**

1	למעלה ממדות), על כך מורה האורך שבאות ה"א, על הירידה	13	תורה ובקיום מצוות בדיבור ובמעשה, הרי הן אותיות וא"ו
2	מלמעלה למטה, שמהשכל יתהוו מדות. וּמְנָה - מהמדות	14	ה"א וכו'. - שכן, האות וא"ו היא ענין הקול והדיבור, והאות
3	אהבה ויראה וכו', נְמִשְׁכָּה עֲבוּדָה הָאֲמִיתִית בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה	15	ה"א היא ענין המעשה. וְגַם הַהֲתַבּוֹנְנוֹת לְהִבִּין וּלְהַשְׁכִּיל
4	וְהַמְצוֹת, בְּקוֹל וְדַבָּר אוֹ מַעֲשֵׂה, - לקיים מצוות במעשה,	16	בְּאֲמִיתוֹ וּגְדֻלָּתוֹ יִתְפַּרֵּד, נְמִשְׁכָּה גַּם־כֵּן מִהַתּוֹרָה, - שכן,
5	העבודה האמיתית	17	עליו הרי ללמוד בתורה
6	בלימוד תורה וקיום	18	ענינים שיביאו אותו
7	מצוות, היא הרי כשזה בא	19	להבנת אמיתת וגדלות
8	מתוך אהבת ה' ויראת ה'	20	הקב"ה, דְּאוֹרֵי תֵּא
9	שלו (כפי שהוסבר בפרק	21	מְחַכְמָה נִפְקָא, - תורה
10	ד' בחלק הראשון של ספר	22	באה מחכמה, הִיא
11	ה"תניא"), וכשזה יורד	23	בְּחִיַּת יו"ד שֶׁל שָׁם
12	למטה ומתבטא בלימוד	24	הַיּו"ה וְכוּ':

אגרת התשובה

ומזה נמשכה עבודה האמיתית בעסק התורה והמצוות בקול ודבור או מעשה הן אותיות וא"ו ה"א וכו'. וגם ההתבוננות להבין ולהשכיל באמתתו וגדולתו ית' נמשכה ג"כ מהתורה דאורייתא מחכמה נפקא היא בחי' יו"ד של שם הוי' וכו':

יום שלישי י"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צה, פרק ה והנה המשכת... עד עמ' 190, כדלקמן).

25	פָּרָק ה. בפרק הקודם, פרק ד', הסיביר רבנו הזקן, שנשמתו של יהודי,	52	לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף הָאָדָם, - שזה בא מהדיבור שלמעלה,
26	היא חלק משם הוי', כלומר, היא באה מפנימיות האלקות שהיא שם הוי',	53	מהאמור "נעשה אדם", נְמִשְׁכָּה מִבְּחִיַּת פְּנִימִיּוֹת וּמְקוֹר
27	שלא כמו שאר הנבראים שבאים משם אלקים ומהדיבור שלמעלה,	54	הַדַּבָּר, הוּא הַכֹּל הָעֲלִיּוֹן, הַמְרֻמָּו בְּאוֹת ה"א תִּתְאַחַ -
28	שהוא חיצוניות. אלא, כדי שתוכל הנשמה להתלבש בגוף של עולם הזה,	55	האות ה' האחרונה של שם הוי', בְּנִזְכָּר לְעִיל, - שייכותה של
29	היה עליה לרדת בטרם	56	האות ה' ל"הבל", וְכַמּוֹ
30	המדריגות, על-ידי ה"דיבור"	57	שְׁפָתוֹכִי: "וַיִּפַּח בְּאִפּוֹ
31	שלמעלה, במאמר "נעשה"	58	נְשַׁמַּת חַיִּים, וַיְהִי הָאָדָם
32	אדם". כלומר, הנשמה גם כן	59	לְנִפְשׁ תְּחִי", - הקב"ה
33	עברה אחרי-כך דרך הדיבור	60	נפח נשמה בגוף, שזה
34	שלמעלה, אבל היא באה	61	משמעות "ויהי האדם
35	בתחילה מפנימיות האלקות.	62	לנפש חייה, נשמה בגוף -
36	לכן כתוב על הנשמה הלשון	63	"ויפח באפיו נשמת חיים"
37	"ויפח", שהכוונה ב"ויפח"	64	- שהיה זה באופן של
38	היא, שזה בא מהפנימיות,	65	"ויפח", וּמֵאֵן דְּנִפַּח וְכוּ'.
39	שכן "מאן דנפח מתוכיה נפח"	66	- הנופח - נופח מתוכיותו
40	(הנופח - נופח מתוכו ומפנימיותו). וכיוון שהנשמה היא חלק משם הוי',	67	ומפנימיותו. הרי, שגם ההמשכה של הנשמה בגוף (חיצוניות
41	לכן קיימים גם בה עשרה כוחות, בדוגמה לעשר ספירות הכלולות בשם	68	הנשמה) היא באופן של פנימיות, אלא שהמדובר כאן הוא על
42	הוי'. בפרק הנוכחי יסיביר רבנו הזקן, שגם מה שהנשמה נמשכת למטה	69	פנימיות הדיבור, שהיא הפנימיות של החיצוניות, שלא
43	בגוף (שעל כך הוסבר לעיל, שזה) על-ידי הדיבור "נעשה אדם", ודיבור	70	כפנימיות של הנשמה עצמה הבאה מהפנימיות שלמעלה ממש,
44	הוא הרי חיצוניות, אך, מאיזו מדריגה בדיבור נמשכה הנשמה -	71	וְהוּוּ שְׁפָתוֹכִי: "כִּי חָלַק ה' עִמּוֹ, יַעֲקֹב חָבַל נַחֲלָתוֹ", -
45	מפנימיות הדיבור, שזה הענין של הבל (שלא כמו בשאר הנבראים, כולל	72	כלומר, שישנן בנשמה שתי מדריגות: מדריגה אחת - "חלק
46	מלאכים, שהם באים מחיצוניות הדיבור), כך, שגם פנימיות הנשמה וגם	73	מהוי'", פנימיות הנשמה, ומדריגה שניה - "חבל נחלתו",
47	חיצוניות הנשמה באות מהפנימיות שלמעלה: פנימיות הנשמה באה	74	חיצוניות הנשמה. פְּרוּשׁ, - המלה "חבל", הוא כְּמוֹ חָבַל, הַכֹּל,
48	מהפנימיות שלמעלה (שהיא שם הוי'). וחיצוניות הנשמה באה מפנימיות	75	עַל־דֶּרֶךְ־מִשָּׁל, שְׂרָאשׁוּ אַחַד קָשׁוּר לְמַעְלָה וְקָצָהוּ לְמַטָּה.
49	הדיבור שלמעלה (כלומר, מהפנימיות של החיצוניות, שכן, דיבור בכלל	76	- כך הנשמה, הקצה העליון של הנשמה קשור ב"למעלה"
50	הוא הרי חיצוניות).	77	והקצה השני מלוכש בגוף. כִּי הִנֵּה, פְּשֻׁט - פירוש, הַכְּתוּבִי
51	וְהִנֵּה, הַמְשַׁכֵּת וַיִּרְדַּת הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית לְעוֹלָם הַזֶּה	78	מֵה שְׁפָתוֹכִי - לגבי הנשמה: "וַיִּפַּח", הוּא הַלְוֹרוֹת לָנוּ, כְּמוֹ

1. בראשית א, כו. 2. האיזונו לב, ט. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היתור ל' פשט הכתוב כו' לנו" (מה הי' חסר בהבנת הענין - בהשמטתם?) - י"ל דמבואר וגם מתרין מה שלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת"ל הסדר בהמשכת הנשמה מלמעלה"ט - פנימיות החיות, אח"כ פני' הדבור (ושניהם נלמדים מלי' ויפח - כנ"ל) ואח"כ אותיות הדבור (ולא בנפיהח) "נעשה אדם", ורק אח"כ "נעשה" הכפועל - התלבשות הנשמה בגוף - היינו ד"באפיו" נמשך מדבור ולא מ"ויפח"! ולזה מבאר דפשט הכתוב מה שבא להורות (דלכאורה הי' צ"ל "פירושו" "תוכנו" וכיו"ב או להשמיט התיבה) - על השינוי גם לאחרי הפעולה ד"נעשה אדם", דגם או (אף שאינו

44 וְנִפְסַק חֶבֶל הַהַמְשָׁכָה מִשֵּׁם הַיְיָ הַרְוֵה הַרְוֵה הוּא, שְׁנַמְשְׁכָה
 45 מֵהָאֵתְּמָאָה – האות ה' האחרונה של שם הוי', כְּנִזְכָּר לְעֵיל,
 46 – הרי שאין הנשמה שבגוף מקבלת חיות ממקורה שבשם הוי',
 47 ובשעה שחיותו של יהודי היא מהקדושה בלבד (כפי שהיה
 48 למשל בזמן בית המקדש –
 49 כך יסביר להלן). מביא אז
 50 דבר זה למיתה גשמית של
 51 הגוף, וְכִמוּ שְׁכֵתוֹב
 52 בְּפִרְשֵׁת אָמַר: "וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַיְיָ
 53 מִלְּפָנֵי אֲנִי ה'" – כלומר,
 54 משמעות ענין ה"כרת"
 55 היא, שהוא נכרת מהוי',
 56 ובלשון רבנו הזקן:
 57 "מִלְּפָנֵי דִיקָא. – ממני
 58 דוקא, משמעות הכריתה
 59 היא שהוא נכרת
 60 מפנימיות האלקות, שהיא
 61 (כאמור לעיל) שם הוי'.
 62 ובשאר עֲבֵרוֹת שְׂאִין
 63 בְּהֵן כְּרַת – עַל־כֵּל־פְּנִים
 64 הֵן פּוֹנְמִין – את הַנֶּפֶשׁ,
 65 כְּנִזְכָּר; וְפָנִים, הוּא
 66 מִלְּשׁוֹן פְּנִימַת הַסְּבִיב. –
 67 סבין שחיה פגום, היינו
 68 שחסר משהו באותו מקום;
 69 כך גם בענינו, שחסר
 70 משהו מחבל ההמשכה
 71 שמשם הוי' אל הנשמה,
 72 כפי שרבנו הזקן מסביר
 73 מיד להלן: וְהוּא עַל־דִּרְרָה
 74 מְשָׁל, מְחַבֵּל עַב שׁוֹר מְתֵרִין – 613, חֲבָלִים דְּקִיָּם, כְּכָה
 75 חֶבֶל הַהַמְשָׁכָה הַנִּזְכָּר לְעֵיל כְּלֹל מְתֵרִין – 613, מְצוֹתֵי,
 76 – כל מצוה היא חבל דק מהחבל הכללי, וְכִשְׁעוֹבֵר חֲסִי וְשִׁלּוּם
 77 עַל אַחַת מֵהֵנָּה – על אחת מתרי"ג המצוות, נִפְסַק חֶבֶל הַדֶּק
 78 – שכנגד אותה מצוה, וְכוּ'. – וכשנפסקים מספר מרובה יותר
 79 של חבלים דקים, על־ידי שהוא עובר חֲסִי וְשִׁלּוּם על כמה וכמה
 80 מצוות, נגרמת חלישות גדולה בחבל. ואילו "כרת" הוא ענין
 81 שהחבל כולו נכרת ונפסק רחמנא־לִיצֵלן. אִךְ גַּם בְּחֵיב כְּרַת
 82 וּמִתָּה נִשְׂאָר עֲדִין כּוּ הַרְשִׁימוּ – הרושם, מִנְּפִשׁ הָאֱלֹקִית,
 83 וְעַל־יְדִיָּהּ יָכוֹל לְחַיֹּת עַד נ' – אם הוא חייב כרת, או ס' –
 84 אם הוא חייב מיתה בידי שמים, שְׁנָה וְלֹא יוֹתֵר – מזמן נקוב
 85 זה. וְמָה שְׁכֵתוֹב בְּשֵׁם הָאֲרִיזָל שְׁנִכְנְסָה כּוּ – במי שעובר

1 שְׁעַל־דִּרְרָה־מְשָׁל כְּשֶׁהָאָדָם נּוֹפֵחַ לְאִיזָה מְקוּם, אִם יֵשׁ אִיזָה
 2 דְּכָר הוֹצִיץ וּמְפַסֵּק בִּינְתָיִם – בין האדם הנופח לבין הדבר
 3 שעליו הוא נופח, אִין חֶבֶל הַנּוֹפֵחַ עוֹלָה וּמוֹנֵעַ כְּלָל לְאוֹתוֹ
 4 מְקוּם, – עליו הוא נופח; כְּכָה מְשָׁל – בנמשל, אִם יֵשׁ דְּכָר
 5 הוֹצִיץ וּמְפַסֵּק בִּין גּוֹף
 6 הָאָדָם לְבַחֲנִית חֶבֶל
 7 הָעֵלְיוֹן. – אינו מגיע אז
 8 ההבל שלמעלה שעליו
 9 נאמר "ויפח". אִךְ בְּאִמַת,
 10 אִין שׁוֹם דְּכָר גְּשָׁמִי
 11 וְרוּחָנִי הוֹצִיץ לְפָנָיו
 12 תְּבַרְרָה, כִּי – הרי כתוב:
 13 "וְהָאֵל אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
 14 הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא",
 15 וְ"מִלֵּא כָל הָאָרֶץ
 16 כְּבֹדוֹ", וְ"לִית אֶתֶר
 17 פְּנֵי מִנְיָה", – אין מקום
 18 שהוא פנוי ממנו יתברך,
 19 "בְּשָׁמַיִם מְפַעֵל וְעַל
 20 הָאָרֶץ מְתַחַת אִין עוֹד",
 21 – בלעדי הקב"ה, וְ"אִיזָה
 22 מִמְּלֵא כָל עֲלָמִין וְכוּ'",
 23 – הוא יתברך מלא כל
 24 העולמות וכו', הרי
 25 שהקב"ה נמצא בכל מקום
 26 ובכל דבר, כך שלא שייך
 27 שום דבר שיסתיר עליו
 28 יתברך, אֵלֵא כְּמוֹ
 29 שְׁכֵתוֹב בִּישְׁעִיהָ: "כִּי
 30 אִם עֲזוֹנְתֵיכֶם הָיוּ
 31 מְבַדִּילִים בִּינֵיכֶם לְבִין
 32 אֱלֹקֵיכֶם." וְהַפְּעֵם, – מדוע יש בכוח העוונות לכסות ולהבדיל
 33 בין הנשמה לאלקות, הוא: לְפִי שְׁהֵם – העוונות, נְגַד רְצוֹן
 34 הָעֵלְיוֹן כְּרוּד־הוּא הַמְּחִיָּה אֶת חֶבֶל, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב: "כִּל
 35 אֲשֶׁר חִפֵּץ ה' עֲשֵׂה בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ" – הכל, מהשמים עד
 36 הארץ, נברא ברצונו של הקב"ה, (וְכִמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר לְעֵיל, –
 37 בפרק ד', שְׁהוּא – הרצון העליון, מְקוֹר הַשְּׁפָעַת שֵׁם הַיְיָ הַ",
 38 וְנִרְמָזוּ כְּקוֹצוֹ שֶׁל יו"ד). – של שם הוי', וכיוון ששם הוי' הוא
 39 מְקוֹר הַהַשְּׁפָעָה לְכָל הַנְּבִרָאִים, הרי דבר שהוא נגד מְקוֹר
 40 הַהַשְּׁפָעָה שֶׁל שֵׁם הַיְיָ (וְהוּא עֲנִין הָעוֹנוֹת), הוא מנוגד לחיות
 41 האלקית ומכסה עליה. ואם כך – הרי העוונות הם דבר המכסה
 42 ואינו נותן לחיות האלקית שמה"הבל העליון" (עליה נאמר
 43 "ויפח") להגיע אל גוף האדם. וְהוּא עֲנִין הַכְּרַת, שְׁנִכְרַת

אגרת התשובה

כשהאדם נופח לאיזה מקום אם יש איזה דבר הוציץ ומפסיק בינתיים אין הבל הנופח עולה ומונע כלל לאותו מקום ככה ממש אם יש דבר הוציץ ומפסיק בין גוף האדם לבחי' הבל העליון. אך באמת אין שום דבר גשמי ורוחני הוציץ לפניו ית' כי הלא את השמים ואת הארץ אני מלא ומלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיני' בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד ואיהו ממלא כל עלמין וכו' אלא כמ"ש בישעי' כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם. והמעם לפי שהם נגד רצון העליון כ"ה המח' את הכל כמ"ש כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ (וכמ"ש"ל שהוא מקור השפעת שם הוי' ונרמזו בקוצו של יו"ד). וזהו ענין הכרת. שנכרת ונפסק חבל ההמשכה משם הוי' כ"ה שנמשכה מה"א תתאה כנ"ל. וכמ"ש בפ' אמור ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה'. מלפני דייקא. ובשאר עבירות שאין בהן כרת עכ"פ הן פוגמין הנפש כנודע. ופגם הוא מלשון פגימת הסבין והוא עד"מ מחבל עב שזור מתרי"ג חבלים דקים ככה חבל ההמשכה הנ"ל כלול מתרי"ג מצות וכשעובר ח"ו על אחת מהנה נפסק חבל הדק וכו'. אך גם בחייב כרת ומיתה נשאר עדיין בו הרשימו מנפשו האלקי ועי"ז יכול לחיות עד נ' או ס' שנה ולא יותר (ומ"ש בשם האריז"ל שנכנסה בו בחי' אלקיכם). והפעם, – מדוע יש בכוח העוונות לכסות ולהבדיל בין הנשמה לאלקות, הוא: לפי שהם – העוונות, נגד רצון העליון כרוד-הוא המחיה את חבל, כמו שכתוב: "כיל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ" – הכל, מהשמים עד הארץ, נברא ברצונו של הקב"ה, (וכמו שנתבאר לעיל, – בפרק ד', שהוא – הרצון העליון, מקור השפעת שם הוי' ה", ונרמזו כקוצו של יו"ד). – של שם הוי', וכיוון ששם הוי' הוא מקור ההשפעה לכל הנבראים, הרי דבר שהוא נגד מקור ההשפעה של שם הוי' (והוא ענין העוונות), הוא מנוגד לחיות האלקית ומכסה עליה. ואם כך – הרי העוונות הם דבר המכסה ואינו נותן לחיות האלקית שמה"הבל העליון" (עליה נאמר "ויפח") להגיע אל גוף האדם. וזהו ענין הכרת, שנכרת

מפנימי' ה"ז עד"מ כשאדם נופח כו' (משא"כ דיבורו נשמע - היינו מגיע - גם כשיש חציצה, ולכן בשאר הנבראים אין ענין הכרת וכו') וענין זה דויפח ישנו בכל הדרגות ההמשכה עד לגוף וגם לאח"ז - כל משך היותם "אדם" נשמה וגוף יחד. 4. ב"אגרת התשובה" מהדורא קמא, מביא כאן רבנו הזקן משל - "כגון בריאה של בהמה" - מהניפוח ב"ריאה" של בהמה. הרבי שליט"א הסביר פעם, שבכך רוצה רבנו הזקן להביא משל מתורה (שכן, ע"פ תורה (ש"ע יו"ד רסל"ט) צריכה להיות בדיקת הריאה על ידי ניפוח). 5. ירמיה כג, כד. 6. ישעיה ו, ג. 7. נט, ב. 8. תהלים קלה, ו. 9. כב, ג. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש נפלא - דכאר"א מקבל

- 1 על חטא שיש בו כרת או מיתה בידי שמים, **בְּחִינַת הַמְקִיף וְכוּ'**
 2 – כלומר, למרות שאין הוא יכול לקבל חיות פנימית, כי נשמתו
 3 נכרתה משרשה, אבל הרי הוא מקבל חיות מבחינת ה"מקיף",
 4 משם יכול הוא לקבל חיות גם כשנשמתו נכרתה מההשפעה
 5 הפנימית של שם הוי'
 6 (ולכאורה, מבחינה זו, הרי
 7 הדין יכול לחיות יותר
 8 מחמשים או ששים שנה? ¹ **המקיף וכו' אינו ענין לחיי גשמויות הגוף ומיירי עד נ'**
 9 – אלא, האמור לעיל בשם ²
 10 (האריז"ל) **אינו ענין לחיי**
 11 **גשמויות הגוף**,¹¹ – שמבחינת ה"מקיף" יכול לחיות גם כשלא
 12 נשאר שום רושם מהנפש האלקית, **ומיירי** – ומדובר, **עד נ'**

אגרת התשובה

יום רביעי י"ח תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 190, פרק ו אמנם... עד עמ' צו, כנודע לי"ח.

- 25 **פָּרָק ו**. בפרק ד', בו החל רבנו הזקן לפרש ענין התשובה על פי דרך
 26 הסוד, הקדים להסביר מה שמחפסוק ומדברי חכמינו ז"ל אנו יודעים,
 27 שב"כרת" היה האדם מת לפני שימלאו לו חמשים שנה, וב"מיתה בידי
 28 שמים" היה מת ממש לפני שימלאו לו ששים שנה, ומתעוררת על כך
 29 השאלה: הרי ראינו הרבה
 30 חייבי כריתות ומיתה בידי
 31 שמים שחיו את שנותיהם ³
 32 באריכות ימים ר"בנעימים"? ⁴
 33 כדי להבהיר שאלה זו, הסביר ⁵
 34 רבנו הזקן, שהנשמה היא ⁶
 35 חלק משם הוי', וגם פנימיות ⁷
 36 הנשמה וגם חיצוניותה הן

אגרת התשובה

פרק ו אמנם זהו בזמן שהיו ישראל במדרגה
עליונה כשהיתה השכינה שורה
בישראל בבהמ"ק, ואז לא היו מקבלים חיות לגופם
רק ע"י נפש האלקי לברכה מבחי' פנימי' השפע
שמשפיע א"ס ב"ה ע"י שם הוי' ב"ה כנ"ל. אך לאחר

- 37 שתיהן באופן של "ויפח" ("ויפח באפיו נשמת חיים"), כלומר, מפנימיות
 38 האלקות: פנימיות הנשמה באה מפנימיות שם הוי', ושם הוי' הוא הרי
 39 הפנימיות שבאלקות. וכן חיצוניות הנשמה הנמשכת (בגוף) על-ידי
 40 הדיבור "נעשה אדם", היא גם כן באה מפנימיות הדיבור. ושתיהן –
 41 פנימיות וחיצוניות הנשמה – הן באופן של "ויפח". שבה נכללות כל
 42 מדריגות ההמשכה של הנשמה כפי שהיא נמשכת בגופו של יהודי, וכפי
 43 שהיא כבר נמצאת בתוך גופו של יהודי. על כל זה נאמר "ויפח". דבר
 44 המלמד אותנו, שאופן המשכת החיות של נשמה, הנמשכת מאלקות,
 45 היא באופן של "נפחיה". שבשעה שקיים דבר החוצץ ומפסיק בין הגופם
 46 לבין הדבר אליו הוא נופח, אין הבל הנופח מגיע למקום אליו הוא נופח
 47 (שלא כמו בדיבור, שגם אם יש דבר המפסיק, אפשר לשמוע את הדיבור,
 48 כלומר, הדיבור מגיע לתעודתו למרות הדבר המפסיק). בכך הסביר רבנו
 49 הזקן ענין ה"כרת", בדרך כלל הרי "עקב חבל נחלתו" שגם בחיצוניות
 50 הנשמה ישנו "חבל ההמשכה" של החיות הנמשכת מהנשמה בגוף; אך
 51 בשעה שישנו דבר המפסיק, במיוחד ענין של כרת רחמנא-ליצלן החותר
- את חבל ההמשכה – עלולה או החיות שמה"ויפח" שלא להגיע לנשמה
 שבגוף, וממילא היה משפיע הדבר להיות "מת ממש", שמי שהיה חייב
 כרת מת ממש לפני שימלאו לו חמשים שנה, או מי שהיה חייב מיתה
 בידי שמים היה מת לפני שימלאו לו ששים שנה. בפרק הנוכחי, פרק ו,
 יסביר רבנו הזקן, שכך היה רק
 בשעה שהשכינה שרתה
 בישראל בבית המקדש, או
 היתה כל חיותם של בני
 ישראל רק מצד הקדושה,
 מהשפע הפנימי שהשפיע
 הקב"ה על-ידי שם הוי'. ואילו
 בזמן הגלות, כשהשכינה
 בגלות, ואף חיותם של בני ישראל יכולה להימשך באמצעות "קליפה"
 (כלומר, שחיות הקדושה מתלבשת בלבוש של קליפה). אז, גם מי שחייב
 כרת או מיתה בידי שמים, מקבל חיות, למרות שנכרת ונפסק חבל
 ההמשכה של שם הוי'. ולכן אין בזמן הגלות הסדר של "מת ממש"
 בחייבי כריתות ומיתה בידי שמים. אלא אפשר הדבר שהם יאריכו ימים,
 דבר המאפשר, אגב, הודמנות לחזור בתשובה ולתקן ענין הכרת או
 המיתה בידי שמים, וכיוצא בזה.
- אָמְנָם, וְהוּא בְּזִמְנָא שְׁהוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְרָגָה עֲלִיּוֹנָה, כְּשֶׁהָיְתָה**
הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְאָז לֹא הָיוּ
מְקַבְּלִים חַיּוֹת לְגוֹפֵם רַק עַל-יְדֵי נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבְרָה,
מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַשֶּׁפַע שֶׁמְשַׁפֵּעַ אֶינֶסּוֹף בְּרוּךְ-הוּא
עַל-יְדֵי שֵׁם הַוַי' בְּרוּךְ-הוּא, בְּנוֹכַח לְעִיל. – וממילא, אם
 נפסק "חבל ההמשכה" משם הוי', לא היתה יכולת להמשיך
 לחיות, כאמור, שבשעה שעל-ידי ענין של כרת נכרת ונפסק
 "חבל ההמשכה" משם הוי' לנשמתו של יהודי, היה "מת ממש",

חיות בפועל בעוה"ז ע"י תרי"ג חבלים, אף שמצות כהנים אין שייכות לזרים, כו"כ מצות א"א שתהיינה כב"א ועוד. ואולי מובן
 עפמשנ"ת בקו"א ד"ה ולהבין פרטי הלכות (קנט, ב). 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת דברים סב, סע"ג. פג,
 סע"ב". 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מראה מדרי' ישראל אז". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זהו בכללות העולם, ובנוגע
 לשכינה, וכן בפרט ובנוגע לאדם - עוד ענין". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו גם כאו"ב כפ"ע".

1 שכן לא היתה לו אפשרות לקבל חיותו. אך לאחר שירדו
 2 ממדרגתם, ונרמו במעשיהם סוד גלות השכינה, -
 3 שהשכינה היא בגלות בקליפות וסטרא-אחרא, שזה ענין של
 4 סוד, כיצד יתכן הדבר שהשכינה תהיה בגלות בקליפות, כמו
 5 שכתוב: "ובפשעיהם
 6 שלחה אמכם", -
 7 "אמכם" היינו השכינה,
 8 "אם הבנים" (כמבואר
 9 בחלק א' ריש פרק נ"ב).
 10 כנסת ישראל, מקור
 11 נשמות ישראל, בחינת
 12 מלכות דאצילות. ובשם
 13 הוי' זה 'ה' תתאה' של
 14 שם הוי' שכאמור לעיל -
 15 משם בא "חבל ההמשכה"
 16 לנשמה, דהינו שפירקה
 17 השפעת בחינת ה"א
 18 תתאה - של שם הוי',
 19 הנזכר לעיל,
 20 ונשתלשלה ממדרגה
 21 למדרגה למטה מטה,
 22 עד שנתלבשה השפעתה
 23 בעשר ספירות דננה, -
 24 בקליפת "נוגה" שהיא
 25 הקליפה שיש בה גם טוב,
 26 יש בה עשר ספירות
 27 לעומת עשר ספירות הקדושה,⁸ המשפיעות שפע וחיית
 28 על-ידי המזלות וכל צבא השמים והשרים שעליהם, לכל
 29 החי הנשמי שבעולם הזה, - שחיותם באה מקליפת "נוגה"
 30 על-ידי המזלות וצבא השמים והשרים, וגם לכל הצומח, -
 31 שגם חיותם, המתבטאת בענין של צמיחה, שהם צומחים מקטן
 32 לגדול - באה גם כן מקליפת "נוגה" על-ידי המזלות וצבא
 33 השמים והשרים, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה¹⁰: "אין
 34 לך כל עשב מלמטה שאין לו מזל וכו'". - "למעלה - המכה
 35 בו ואומר לו גדל", המשפיע בו ענין הצמיחה מקטנות לגדלות.
 36 ומאחר שכל אלה מקבלים חיותם על-ידי קליפת "נוגה", לכן -

אגרת התשובה

שירדו ממדרגתם וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה
 כמ"ש ובפשעיהם שולחה אמכם דהיינו שירדה השפעת
 בחי' ה"א תתאה הנ"ל ונשתלשלה ממדרגה למדרגה
 למטה מטה עד שנתלבשה השפעתה בי"ם דנוגה
 המשפיעות שפע וחיית ע"י המזלות וכל צבא השמים
 והשרים שעליהם לכל החי הגשמי שבעוה"ז וגם לכל
 הצומח כמארו"ל אין לך כל עשב מלמטה שאין לו
 מזל וכו'. ואזי יכול גם החוטא ופושעי ישראל לקבל
 חיות לגופם ונפשם הבהמיות כמו שאר בע"ח ממש
 כמ"ש נמשל כבהמות נדמו. ואדרבה ביתר שאת
 ויתר עז עפ"י המבואר מוזה"ק פ' פקודי שכל שפע
 וחיית הנשפעת לאדם התחתון בשעה ורגע שעושה
 הרע בעיני ה' במעשה או בדיבור או בהרהורי עבירה
 וכו' הכל נשפע לו מהיכלות הסט"א המבוארים שם
 בוזה"ק. והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל השפעתו
 מהיכלות הסט"א או מהיכלות הקדושה שמהם נשפעות
 כל מחשבות טובות וקדושות וכו'. כי זה לעז"ז עשה
 האלקי וכו'. והיכלות הסט"א מקבלים ויונקים חיותם

אחרא המכארים שם בזהר הקדוש. - וישנם היכלות שונים
 של קליפה וסטרא-אחרא, מהם באה החיות למעשים, דיבורים
 ומחשבות השונים שחיותם היא מקליפה. והאדם הוא בעל
 בחירה אם לקבל השפעתו מהיכלות הסטרא-אחרא, -
 זאת כשהוא חושב, מדבר או עושה ענינים של רע, או
 מהיכלות הקדושה¹⁴ שמהם נשפעות כל מחשבות טובות
 וקדושות וכו', - כלומר, גם דיבורים ומעשים טובים, שכל
 אלה מקבלים חיותם מהיכלות הקדושה. פי' זה לעמת זה
 עשה האלקים וכו'¹⁵. - לעומת כל דבר שבקדושה, יש כנגדו
 בקליפה וסטרא-אחרא, והיכלות הסטרא-אחרא מקבלים

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין לקמן קמ, ב". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה אינו מובן שע"י מעשה בני אדם יבוא גלות השכינה?! וע"ז מביא רא"י וגם ביאור: (א) רא"י - שכן הוא (ב) ביאור - מפני שהיא אמכם". 6. ישעי' נ, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בפ"ד - בנוגע לכללות העולם. בפ"ה - בנוגע לנשמה דכא"א". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כבח"א פ"ו". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בלאה"כ (ולא ע"י הגלות שבנדוד, כי אם מחטא עה"ד. ראה קמ, רע"א)". 10. ב"ר פ"י, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צ"ל 'ופושע' ל' יחיד". 12. תהלים מט, יב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצע"ק מאי מרבה בו"כו" - ואולי הכוונה ל"יגום אם אינו כו" (שבח"א פ"א) דל' 'וגם' משמע דאינו ענין בפ"ע לגמרי (דלכן אינו מפרטו בפ"ע - באגה"ת), אבל בכ"ז צריך ריבוי (ולכן מוסיף 'וכו"'). 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל?! והביאור - שאדרבא הוא חידוש גדול, דאף דשולחה אמכם כו' ונתלבשה בי"ס דנוגה (כנ"ל), בכ"ז בבחירתו - יכול לקבל מהיכלות קדושה! ואולי יש לבאר: דאז אף שנתלבשה בי"ס דנוגה - קליפת נוגה (הלבוש - בטל להמלוכש, מתהפך לטוב ו) נכללת בקדושה - עדמש"כ לעיל נד, סע"ב 'וא"כ - אינו כמש"כ בס' הר"י שי' קארף. וצ"ע. ועוד י"ל (ואולי שייך יותר לכאן, ממש"כ לעיל אך לאחר כו' האדם הוא בעל בחירה כו') דרק כשירדו ממדר"י האדם בעל בחירה לקבל חיותו מהיכלות דסט"א, מש"כ בזמן הבית, וכדלעיל ספ"ה". 15. קהלת ז, יד.

- 1 וַיִּנָּקִים חַיִּוֹתָם מִהַתְּלַבְּשׁוֹת וְהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת הַשֹּׁפֵעַ הַעֲשָׂר
 2 סְפִירוֹת דְּנֵגָה, – איך השפע בא ויורד ממדריגה למדריגה עד
 3 שהשפע יורד בהיכלות ה"סטרא אחרא", הַגְּלוּלָה – קליפת
 4 "נוגה" כלולה, מִבְּחִינַת
 5 טוֹב וְרַע, הִיא בְּחִינַת
 6 "עֵץ הַדַּעַת" וְכוּ', –
 7 בחינת עץ הדעת טוב ורע, 1
 8 שיש בו טוב ורע, כְּנוֹדָע 2
 9 לְיִוְדְעֵי תָן, – ליודעי
 10 חכמת הקבלה, הרי, כיוון שיש בו טוב ורע, נמשך משם אחרי
 11 ריבוי השתלשלות, הרע של היכלות ה"סטרא-אחרא", שמשם
- מקבל האדם שפע כשהוא עושה ענינים של רע במחשבה, 12
 דיבור או מעשה. לחלן יסביר רבנו הזקן, מדוע האדם החוטא – 13
 לא זו בלבד שהוא יכול לקבל חיות מ"סטרא-אחרא" כשאר 14
 בעלי חיים, אלא שהוא 15
 יכול לקבל זאת ביתר 16
 שאת ויתר עז, מפני שהוא 17
 ממשיך לקליפות תוספת 18
 יניקה מהשפעת הקדושה, 19
 ומפני שהוא הוא הממשיך 20
 לחן זאת, לכן הוא מקבל החלק הראשון מההשפעה שחן 21
 משפיעות לאחר מכן, 22

יום חמישי י"ט תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צו, והנה יעקב חבל... עד עמ' 192, נאמר וכו'.

- 23 ובלשון רבנו הזקן: וְהֵנָּה, "יעקב חבל נחלתו" 16 כְּתִיב 17, –
 24 נשמתו של יהודי היא כמו חבל, עַל דְּרָדְךָ מִשָּׁל, כְּמוֹ הַחֶבֶל
 25 שְׂרָאשׁוֹ אֶחָד לְמַעְלָה וְרָאשׁוֹ הַשְּׁנַי לְמַטָּה, אִם יִמְשֹׁךְ אָדָם
 26 בְּרָאשׁוֹ הַשְּׁנַי – יַעֲנֵנָּע וְיִמְשֹׁךְ אַחֲרָיו גַּם רָאשׁוֹ הָרָאשׁוֹן כְּמָה
 27 שְׂאִפְשָׁר לוֹ לְהִמְשִׁיךְ.
 28 וְכֵכָה מִמֶּשׂ בְּשֵׁרֶשׁ
 29 נִשְׁמַת הָאָדָם וּמְקוּרָה 3
 30 מִבְּחִינַת ה"א תְּתַאֵה – ה' 4
 31 אחרונה של שם הוי', 5
 32 הַנְּזַכֵּר לְעֵיל, – שבשעה 6
 33 שהוא עושה עבירה, הוא 7
 34 מִמְּשִׁיךְ וּמוֹרִיד 8
 35 הַשֹּׁפֵעַתָּה – של ה' 9
 36 תתאה", משם שרשו 10
 37 ומקורו, עַל-יְדֵי מַעֲשָׂיו 11
 38 הַרְעִים וּמַחֲשֹׁבוֹתָיו עַד 12
 39 תוֹךְ הַיְּכָלוֹת הַסְּטְרָא- 13
 40 אַחְרָא כְּבִיכּוֹל, שְׂמִשָּׁם –
- להמשיך תוספת יניקה ב"סטרא-אחרא". וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא הוּא 46
 הַמְּמַשִּׁיךְ לָהֶם הַהִשְׁפָּעָה, לְכֵן הוּא נוֹטֵל חֵלֶק בְּרָאשׁ, – חלק 47
 גדול יותר. אשר לכן, לא זו בלבד שהחוטא יכול לקבל השפעתו 48
 מקליפות וסטרא-אחרא, אלא הוא מקבל יותר השפעה וְיָדִי 49
 לְיַמְכִּין. – אלא, אף-על- 50
 פִּי-כֵן כְּתוּב בַּחֲסִידוֹת 18, 51
 שסוף סוף מן ההכרח 52
 שההשפעה תיפסק, כי 53
 יהודי יכול רק באופן זמני 54
 לקבל השפעתו מסטרא- 55
 אחרא, ולא לזמן ממושך, 56
 כי אין זה המקום שממנו 57
 עליו לקבל חיות. הרבי 58
 שליט"א הזכיר דבר זה 59
 בשיחה קדושה, בשייכות 60
 לחיזוק שמירת שבת בבני 61
 ישראל, שיש להסביר 62
 ליהודי, שהריווח שהוא 63

אגרת התשובה

- והנה
 יעקב חבל נחלתו כתיב. עד"מ כמו החבל שראשו
 א' למעלה וראשו השני למטה אם ימשוך אדם בראשו
 השני יענע וימשך אחריו גם ראשו הראשון כמה
 שאפשר לו להמשך. וככה ממש בשרש נשמת האדם
 ומקורה מבחי' ה"א תתאה הנ"ל הוא ממשיך ומוריד
 השפעתה ע"י מעשיו הרעים ומחשבותיו עד תוך
 היכלות הסט"א כביכול שמשם מקבל מחשבותיו
 ומעשיו. ומפני שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה
 לכן הוא נוטל חלק בראש וד"ל. וזהו שאמרו רז"ל
 אין בידינו לא משלות הרשעים וכו' בידינו דוקא
 מהיכלות הסטרא-אחרא, הוא מקבל מחשבותיו ומעשיו. –
 ולמרות שהסביר לעיל, שבחיבי כריתות נפסק "חבל המשכה"
 משם הוי', כיצד, איפוא, הוא יכול על-ידי חבל זה להמשיך
 תוספת יניקה לסטרא-אחרא? – אלא שמובא בחסידות, שרושם
 מהחבל (חיצוניות החבל) נשאר, ולכן הוא יכול על-ידי-זה
- רואה ר"ל מחילול שבת, עליו לדעת, שהסוף של ריווח זה וניצול
 הריווח לא יכול להיות טוב, כי ברכה והצלחה בבני ישראל הן
 דוקא על-ידי פרנסה בשמירת שבת ודיני התורה בכלל. וזהו
 שאמרו רבתינו וְכַוֵּנָם לְבְרָכָה 19: "אין בידינו לא משלות
 הרשעים וכו'" 20 – שהם חיים בטוב, "בְּיַדֵּינוּ דִּןְקָא, כְּלוּמַר 18

16. האזינו לב, ט. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הסגנון דבר חדש קמ"ל - קשה, שהרי כל הפרק שלפ"ז מדבר בענין זה! אבל באמת כן הוא, שבא לבאר ענין חדש ואף הפכי מהקודם - ועפ"ז מובנים כמה שינויים מפרק לפרק. - שזהו (כסיום הענין דהכתוב - ע"י) שיעקב - חבל נחלתו, סיום וקצה ההמשכה (ולכן קאמר ראשו כו' וקצהו), מלמעלמ"ט ע"י החבל. בפ"ו - הכתוב יעקב חבל נחלתו (כענין בפ"ע) (ולכן הוסיף כאן: יעקב חבל נחלתו כתיב) (ולכן בפמ"ה שא"צ לשלול ענין וביאור שקדמו - לא הוסיף "כתיב") והפכי מהנ"ל) - שהלמטה, "ראשו (בנוגע לפעולה) השני", פועל על הראש (בנוגע לחיות) דלמע' וממשיך (ועוד ענין חדש) ומוריד כו' (היכלות כו') (שבזה ב' פרטים חדשים: דהחבל ממשיך לאחרים (ולא ככפ"ה - ליעקב) - ירידה למטה מיעקב חבל - עד תוך היכלות כו' - שלזה מוכרח לתרץ: איך אפשר לחבל שתוריד למטה מהחבל? ולזה כופל שמשם מקבל כו', היינו שבאותו ענין יעקב מקבל (למטה מהמשפיע כו')". 18. קונטרס ומעין ע' 77-80. 19. אבות ד, טו. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלשני הפי (דהרע"ב) קשה הבידינו דוקא: (1) דרך רשעים צלחה - ה"ז שאלת ירמי' (יב, א) ומרע"ה (ברכות ז, א). (2) השלוח דבשביל לטרדן כו' - למה זה לזמן הגלות דוקא? משא"כ להמבואר בפנים - דבזמן הגלות דוקא - הרשע מקבל חיות (וגם יכול להיות בנעימים -

- 1 בזמן הגלות אחר החרבן. - מפני שמקבלים אז חיות
 2 מהקליפות. וזוהי בְּחִינַת גְּלוּת הַשְּׂכִינָה בְּכִיבּוּל, - כשמ"ה'
 3 תתאה" של שם הוי' נמשך בקליפות, לְהַשְׁפִּיעַ לְהִיבְלוֹת
 4 הַסְמָרָא־אֲחֵרָא אֲשֶׁר
 5 שָׁנְאָה נַפְשׁוֹ יִתְבַּרְךָ. -
 6 יצטרך הקב"ה להשפיע
 7 להן תוספת השפעה, יותר
 8 מאשר הוקצב להן מראש
 9 לינוק מקדושה, וזאת - כדי
 10 שיהיה ענין הבחירה וענין
 11 העבודה. וְכִשְׁהָאֲדָם
 12 עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה נְכוּנָה -
 13 אֵין מְסַלֵּק מֵהֶם -
 14 מהקליפות, הַהַשְׁפָּעָה
 15 שֶׁהַמְשִׁיר - בהן, בְּמַעֲשָׂיו וּמַחֲשַׁבּוֹתָיו, כִּי בְּתִשְׁבּוּתוֹ מְחִיר
 16 הַשְּׁפָעַת הַשְּׂכִינָה לְמִקּוּמָה. - וחריזה נוטל מהן ההשפעה
- 17 שנמשכה בהן על-ידי "גלות השכינה" בתוכן. וְזוּהוּ - מה שהמלה
 18 "תשובה" היא "תשוב ה'" (כמובא לעיל בפרק ד' מהזהר הקדוש),
 19 ושובה של ה' תתאה" היא "תשובה תתאה", תְּשׁוּבָה ה' תַּתְּאָה
 20 - שבה מְּבַחֲנֵינָת גְּלוּת,
 21 וְכַמּוֹ שְׂבָתוּבָא²¹: "וְיָשָׁב ה'
 22 אֱלֹקֶיךָ - מקור נשמתך,
 23 אֶת שְׂבִיבְתֵךְ, כְּלוּמַר עִם
 24 שְׂבִיבְתֵךְ, - הוא עצמו
 25 ישוב עם שובך, וְכַמּוֹמָר
 26 רְבֹחֵינוּ וְכַרְוָנֵם
 27 לְכַרְכָּתָא²²: "וְהַשִּׁיב לֹא
 28 נֶאֱמַר וְכוּ": - אלא
 29 "ושב", והכוונה היא שהוא
 30 עצמו ישוב מהגלות, על-
 31 ידי שיהודי שב מגלות, - שב "אלקיך" מקור נשמתו, השכינה,
 32 מגלות.

אגרת התשובה

כלומר בזמן הגלות אחר החורבן. וזוהי בחי' גלות השכינה כביכול להשפיע להיכלות הסמ"א אשר שנאה נפשו ית'. וכשהאדם עושה תשובה נכונה אזי מסלק מהם ההשפעה שהמשיך במעשיו ומחשבותיו. כי בתשובתו מחזיר השפעת השכינה למקומה. וזהו תשוב ה"א תתאה מבחי' גלות וכמ"ש וש"ב ה' אלקיך את שבותך כלומר עם שבותך וכמאמר רז"ל והשיב לא נאמר וכו':

יום שישי כ' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 192, פרק ז ואולם דרך... עד עמ' צז, ונדכה וכו'.

- 33 פָּרָק ז' בפרק הקודם, פרק ו', הסביר רבנו הזקן, ש"תשובה תתאה",
 34 שלפי פירוש הזהר הקדוש הכוונה היא להשיב את ה' תתאה של שם הוי'
 35 למקומה - היא השבת השכינה מגלותה, כי על-ידי חטאים ועוונות
 36 נעשה ענין גלות השכינה, שההשפעה של ה' תתאה שמשם הוי' (היא
 37 בחינת השכינה), מקור
 38 הנשמה, נמשכת רחמנא -
 39 ליצלן אל היכלות הקליפה
 40 וה"סטרא אחרא", ממנה
 41 מקבל האדם חיות בשעה
 42 שהוא עושה חטאים ועוונות.
 43 ועל-ידי תשובה מחזיר האדם
 44 את ההשפעה ומחזיר את השכינה מגלותה.
 45 וְאֵוֹלָם, דְּרָךְ הָאֱמֶת וְהַיִּשְׁר לְבַחֲנֵינָת הַתְּשׁוּבָה תַּתְּאָה, ה"א
 46 תַּתְּאָה הַנּוֹכַח לְעֵיל - הֵם שְׁנֵי דְבָרִים דְּרָךְ כָּלָל. - הרבי
 47 שליט"א (באחת משיחות הקדוש) פירש דברי רבינו הזקן "דרך
 48 האמת והישר" - שדוקא זוהי הדרך האמיתית והישרה
 49 לתשובה תתאה - על פי מה שלעיל (מיד בפרק א') אמר רבנו
 50 הזקן, שיעקר ענין התשובה הוא "עזיבת החטא", שאם האדם
 51 מחליט בלב שלם שלא לחזור יותר על מעשה חטא זה, הרי זו
 52 כבר תשובה (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובאן - דורש
 53 עבודה והכנה ארוכות - אלא שאף שעזיבת החטא ה"ז כו") אך
 54 אין זה "דרך האמת", שהרי כשתשובה באה שלא בהכנה
 55 מתאימה (דבר שרבנו הזקן עומד להסביר בפרק זה), אפשר אכן
 56 שיתעורר בתשובה ויחליט בלב שלם על עזיבת החטא (הערת
 57 כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וזה" תשובה וכו'"), אך לא תהיה לה
- קיום, וממילא אין זה אמת, כי אמת נקרא דבר שיש לו קיום,
 כמו שכתוב: "שפת אמת תכון לעד"², וכדי שהתשובה תהיה
 באמת (שיהיה לה קיום) נדרשת ההכנה לתשובה עליה ידון
 בפרק זה. לכן אומר רבנו הזקן, ש"דרך האמת" לתשובה תתאה
 - היא על-ידי ההכנה
 שהוא מסביר אותה להלן.
 ומה שרבנו הזקן אומר
 "דרך הישר" הוא, כי
 אפשר שתהיה התעוררות
 תשובה באמת, אך
 שתבוא לא על-ידי דרך
 ישרה, אלא על-ידי איזו סיבה שהיא, סיבה שהיא עצמה יכולה
 להיות דבר שהוא היפך מהכנה לתשובה, כפי שהיה בתשובתו
 של ר' אלעזר בן דורדיא, שהסיבה להתעוררותו לתשובה היתה
 על-ידי ענין לא טוב ועל-ידי הדברים שאמרו לו אז, לכן אומר
 כאן רבנו הזקן, שה"דרך הישר" להגיע לתשובה היא על-ידי
 ההכנות שהוא מסביר אותן להלן. ושני הדברים הם: הַאֲחָה, -
 הדבר הראשון להגיע לענין התשובה, הוא לְעוֹרֵר רַחֲמִים
 הַעֲלִיּוֹנִים - של הקב"ה, מְּקִיזֵר רַחֲמִים - שכן, ישנן שתי
 בחינות - "אב הרחמן" ו"אב הרחמים"³: "אב הרחמן" היינו האב
 הרחום, האב שיש בו, כביכול, מדת הרחמים. ואילו "אב
 הרחמים" היינו האב של רחמים, מקור הרחמים, והכוונה היא,
 הרחמים שאינם מוגבלים ולמעלה ממדת הרחמים שהיא
 מדודה ושקולה - והפירוש כאן הוא שיעורר את המדה
 העליונה יותר של רחמים, "רחמים העליונים", עַל נַשְׁמָתוֹ

כדלעיל רפ"ד -) ומקבל - בראש (וגם באיכות - היינו - שלוה) וככ"ז אין בידינו כו' כלומר יצאנו כו". ראה להלן עמוד 1239.
 21. נצבים ל, ג. 22. מגילה כט, א. 1. משלי יב, יט. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכבח"א ספ"ג". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 "לקו"ת נשא כג, א. וש"נ".

1 וְנַפְשׁוֹ הַאֲלֵקוּת, שְׁנַפְלָה מֵאַנְרָא רְמָה - מגג גבוה, כלומר
 2 ממדריגה עליונה ביותר, מ"אינ"סוף" שהוא תְּנִי תְּחִיִּים בְּרוּךְ
 3 הוּא - ומשם נפלה הנשמה לְבִיָּא עֲמִיקְתָּא - לבור עמוק.
 4 "איגרא" ומדריגה בכלל הן גבוהות, והנשמה באה לא
 5 מ"איגרא" סתם, אלא
 6 מ"איגרא רמה", מדריגה
 7 גבוהה ביותר, ונפלה לא
 8 בבור סתם, שהוא מדריגה
 9 תחתונה, אלא בבור
 10 עמוק, הֵן הַיְכָלוֹת
 11 הַסְטָרָא וְהַסְטָרָא
 12 אַחְרָא, - כמוסבר בפרק
 13 הקודם, שעל-ידי חטאים
 14 ועוונות יורדת הנשמה
 15 בהיכלות הטומאה
 16 וה"סטרא-אחרא", ועל
 17 האדם לעורר עליה את
 18 הרחמים העליונים, וְעַל
 19 מְקוּרָה - של הנשמה,
 20 בְּמִקּוֹר תְּחִיִּים, הוּא שֵׁם
 21 הַיְיָ"ה בְּרוּךְ-הוּא; -
 22 כאמור לעיל, ששם הוֹי'
 23 הוא מקור הנשמה, ועל-
 24 ידי ירידת הנשמה יורדת
 25 גם ההשפעה של שם הוֹי'
 26 בגלות של קליפות
 27 ו"סטרא-אחרא", הרי
 28 שהרחמנות היא גם על מקור הנשמה, הוא שם הוֹי', וְכַמוֹ
 29 שְׁכַתּוּבָה: "וַיָּשֶׁב אֶל הַיְיָ"ה וַיִּרְחַמְהוּ", - "וירחמהו" הכוונה
 30 על שם "הוֹי'", כלומר שיעורר רחמים על שם הוֹי', פְּרוּשׁ - מה
 31 הכוונה לעורר רחמים על שם הוֹי'? - הרי זה: לְעוֹרֵר רַחֲמִים
 32 עַל הַשְּׁפָעַת שֵׁם הַיְיָ"ה בְּרוּךְ-הוּא, שְׁנַשְׁתַּלְשַׁלְתָּה וַיִּרְדָּה תוֹךְ
 33 הַיְכָלוֹת הַסְטָרָא-אַחְרָא הַטְּמֵאִים לְתַחִיּוֹתָם, - להמשיך בהן
 34 חיות, עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה אָנוּשׁ - החטאים, וְתַחֲבֻלוֹתָיו,
 35 וּמַחֲשָׁבוֹתָיו הָרָעוֹת; - שכן, גם על-ידי מחשבות רעות בלבד,
 36 ממשיכים חיות ב"סטרא-אחרא", וְכַמוֹ שְׁכַתּוּבָה: "מִלֶּךְ אֶסּוּר
 37 בְּרַחֲמִים" - הקב"ה, מלך העולם, קשור ברהטים, בְּרַחֲמֵי מַחָא
 38 וְכוּ', פִּירוּשׁ כִּי אֲדַמוּר שְׁלִיטָא: "די קארעטעט -
 39 אפטיילונגען פון מוח וואו עס לויפן די מחשבות (ע"ד רהטים
 40 שרצים בם המים)", כלומר, במחשבות החולפות של המוח, שגם
 41 על-ידי המחשבות החולפות במוח, אם הן מחשבות רעות, הנה
 42 על-ידי זה המלך אסור, זה מביא גלות להשפעה שמשם הוֹי',
 43 הוּא בְּחִינַת גְּלוּת הַשְּׁכִינָה, - שהשכינה, בחינת מלכות

אגרת התשובה

מאיגרא רמה חיי החיים ב"ה לבירא עמיקתא הן
 היכלות הטומאה והסט"א. ועל מקורה במקור החיים
 הוא שם הוֹי' ב"ה וכמ"ש וישוב אל הוֹי' וירחמהו.
 פ' לעורר רחמים על השפעת שם הוֹי' ב"ה שנשתלשלה
 וירדה תוך היכלות הסט"א הטמאים להחיותם ע"י
 מעשה אנוש ותחבולותיו ומחשבותיו הרעות וכמ"ש
 מלך אסור ברהטים ברהיטי מוחא וכו' היא בחי'
 גלות השכינה כנ"ל. וזמן המסוגל לזה הוא כתיקון
 חצות כמ"ש בסידור בהערה ע"ש.ב. וז"ש שם נפלה
 עטרת ראשינו אוי נא לנו כי חטאנו. ולכן נקרא
 הקדב"ה מלך עלוב בפרקי היכלות כמ"ש הרמ"ק ז"ל
 כי אין לך עלבון גדול מזה. ובפרט כאשר יתבונן
 המשכיל בגדולת א"ס ב"ה ממכ"ע וסכ"ע כל א' וא'
 לפי שיעור שכלו והבנתו יתמרמר ע"ז מאד מאד:
 והב' לבטש ולהכניע הקליפה וסט"א אשר כל חיותה
 היא רק בחי' גסות והגבהה כמ"ש אם תגביה כנשר
 וכו'. והביטוש וההכנעה עד עפר ממש זוהי מיתתה
 וביטולה. והיינו ע"י לב נשבר ונדכה ולהיות נבוה
 בעיניו נמאס וכו'. וכמ"ש בזה"ק ע"פ זבחי אלקי'

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הש"ס חגיגה ה, ב. וברש"י שבש"ס נשמטה התיבה גג - ואיתא ברש"י דע"י". 5. ישעיה נה, ז. 6.
 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שה"ש ז, ו. ועיין הצ"צ שם. וצ"ע". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הוס' לתקו"ז ת"ו". 8. הערת כ"ק
 אדמו"ר שליט"א: "ויש לעיין בכ"ז בחי' פמ"ה (ובהגהות לשם - להצ"צ איכה ע' 22 [אוה"ת נ"ח ח"ב ע' א' גנ]) בהשניינים וכו'".
 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פ"יח". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נקרא כו' גדול מזה (ר"ח ש' היראה ספ"י - בשם "מורי"
 היינו הרמ"ק - הובא בשלי"ה ש' האותיות מע' הלל, ובס' משנת חכמים לר"מ חגיגי סי' קעג)". 11. ירמיה מט, טז. עובדיה א, ד.

1 כ"ט בחלק הראשון, עיקר האדם, גם בבינוני, ובפרט באדם
 2 החוטא — הוא נפשו הבהמית, ועל-ידי שהוא נשבר, נשברת הרי
 3 גם נפשו הבהמית (הבאה מקליפה), הרי שעל-ידי-זה הוא שובר
 4 ומכניע את הקליפה
 5 ו"סטרא-אחרא". וכמו
 6 שכתוב בזהר הקדוש¹²
 7 על פסוק¹³: "זבחי" אלקים
 8 אלקים רוח נשברה, לב
 9 נשבר ונדכה וכו', —
 10 מהו הזבח לשם אלקים? —
 11 כאשר יש "רוח נשברה",
 12 נשברת רוח הסטרא-
 13 אחרא, ועל-ידי מה נשברת רוח זו? — על-ידי "לב נשבר", על-ידי
 14 זה שיש לאדם לב נשבר, כפי שהוא מפרש מיד להלן, כי כל

אגרת התשובה

רוח נשברה לב נשבר ונדכה וכו'. כי כל קרבן מן
 הבתמה הוא לשם הוי' היא מדת הרחמים. אבל
 לשם אלקים היא מדת הדיון אין מקריבין קרבן בהמה
 כ"א לשבר ולהעביר רוח הטומאה והסט"א וזהו רוח
 נשברה. והאיך נשברה רוח הסט"א. כשהלב נשבר
 ונדכה וכו'.

יום שבת קודש כ"א תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צז, והאיך נשבר הלב... עד עמ' 194, כנודע).

29 והאיך נשבר הלב ונדכה? הנה, מעט מועיר הוא על-ידי
 30 סנופים ותעניות, בדורותינו אלה שאין לנו כח להתענות
 31 הרבה בדוד המלך, — עצם הרבה, ועל-ידי-זה הסיר לגמרי
 32 את נפשו הבהמית שמצד הקליפה, כמאמר רבותינו זכרונם
 33 לברכה¹⁴ על פסוק¹⁵:
 34 "ולבי חלל בקרבי" —
 35 שחרגו בתענית — שהרג
 36 את היצר הרע בתענית,
 37 ואילו אנו, שאין בכוחנו
 38 לצום הרבה, רק מעט
 39 מועיר בא על-ידי תעניות
 40 וסיגופים. אך עקר
 41 הכניעת הלב, להיות
 42 נשבר ונדכה והעברת
 43 רוח הטומאה וסטרא-
 44 אחרא, הוא להיות
 45 מ"מארי דהשפא"
 46 בעמק הדעת, — לעשות
 47 חשבון צדק, כפי שעושה
 48 בעל החשבון, הבעל
 49 הבית' עצמו, שנוגע לו
 50 החשבון ביותר, להעמיק
 51 דעתו ובינתו שעה אחת¹⁷ בכל יום או לילה לפני תקון
 52 חצות, להתבונן כמה שפעל ועשה בחטאי פחית גלות
 53 השכינה בנזכר לעיל, — שעל-ידי חטאים גורמים לגלות

אגרת התשובה

והאיך נשבר הלב ונדכה. הנה מעט
 מועיר הוא ע"י סיגופים ותעניות בדורותינו אלה שאין
 לנו כח להתענות הרבה כדוד המלך כמאמר רז"ל
 ע"פ ולבי חלל בקרבי שהרגו בתענית. אך עיקר
 הכניעת הלב להיות נשבר ונדכה והעברת רוח הטומאה
 וסט"א הוא להיות ממארי דחושבנא בעומק הדעת
 להעמיק דעתו ובינתו שעה אחת בכל יום או לילה
 לפני תיקון חצות להתבונן כמה שפעל ועשה בחטאיו
 בחי' גלות השכינה כנ"ל וגם [גרם] לעקור נשמתו
 ונפשו האלקי' מחיי החיים ב"ה והורידה למקום הטומאה
 והמות הן היכלות הסט"א ונעשית בבחי' מרכבה
 אליהם לקבל מהם שפע וחיות להשפיע לגופו כנ"ל.
 וזהו שאמרו רז"ל רשעים בחייהם קרויים מתים כלומר
 שחייהם נמשכים ממקום המות והטומאה (וכן מ"ש

12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויקרא ה, א". 13. תהלים נא, יט. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג"כ — מהמוכן מזה"ק".
 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ירושלמי ברכות בסופה. וכנזכר גם בח"א פ"א". 16. תהלים קט, כב. 17. הערת כ"ק אדמו"ר
 שליט"א: "אף שבדוחק י"ל שהכוונה שעה אחת וע"ד שהיה קודם התפלה". 18. על מה שרבונו הזקן משתמש כאן במלה "זבח"
 (ולא "קרבן") מעיר הרבי שליט"א: "ראה בזה"ק שם — קרבן אלקים לא כתיב". 19. ברכות יח, ב.

- 1 של קדושה. (וְכֵן מֵה שְׁבֻתוֹב²⁰: "לֹא הִמְתִּים יְהַלְלוּ גו'")
 2 אֵינּוּ כְּ"לֵעֵג לְרֵשׁ" חֲסִי־שְׁלֹום²¹, – אִין הַכוּונה לַמְתִים מִמֶשׁ,
 3 שֶׁכֵן, כְּשֶׁאֹמְרִים עַל מְתִים מִמֶשׁ שֶׁאִין הֵם יִכּוּלִים לַהֲלֵל אֶת ה',
 4 יֵשׁ בְּכֶךְ מִשׁוּם לַעֲג לָהֶם, אֵלֶּא הַכּוּנָה עַל הַרְשָׁעִים שְׁבֻתֵיהֶם
 5 קְרוּיִים מְתִים, – וְעֵלִיהֶם
 6 אֹמְרִים, שֶׁאִין הֵם יִכּוּלִים
 7 לַהֲלֵל אֶת ה'; שְׁמַבְלָבִים
 8 אֹתָם בְּמַחְשְׁבוֹת זְרוֹת
 9 בְּעוֹדֵם בְּרִשָׁעִים, וְאֵינִם
 10 הַפְּצִים בְּתֻשׁוּבָה, ⁴ בְּתֻשׁוּבָה כְּנוּדָע.
 11 כְּנוּדָע). – שְׁגֵם בִּשְׁעָה
 12 שֶׁהִרְשַׁע רֹצֵחַ לַהֲלֵל אֶת ה', מִבְּלָבִלִים אוֹתוֹ בְּמַחְשְׁבוֹת זְרוֹת,
 13 שֶׁהִילּוּל לֹא יֵהָא כְּדַבְעִי, וּמִשׁוּם כֶּךְ אֹמְרִים עֲלֵיהֶם "לֹא
- 14 הַמְתִים יְהַלְלוּ גו'". הִנֵּה כָל הָאֹמֹר, צְרִיךְ לַהֲבִיא אוֹתוֹ לְהִיּוֹת
 15 "לֵב נִשְׁבֵּר", כְּשֶׁהוּא מִתְבּוֹנֵן שֶׁהוּא כִרְת אֶת נִשְׁמָתוֹ וּנְפִשׁוֹ
 16 הָאֵלֶקֶת, מִחַיִי הַחַיִּים בְּרוּךְ־הוּא, וְהוֹרִידָה לְמִקּוֹם מִיִּתָּה וְשׁוּמָאָה
 17 – וְזֹאת בְּמִי שֶׁעָבַר עַל אִסּוּר שִׁישׁ בּו כִרְת וּמִיִּתָּה בִּיּוֹדֵי שְׁמַיִם,
 18 שְׁכַפִּי שֶׁהוֹסְבֵר לְעֵיל,
 19 נִכְרַתָּת עַל־יְדֵי־זָה הַנֶּפֶשׁ
 20 מִשְׁרָשָׁה. לַהֲלֵךְ, מוֹסִיף
 21 רִבְנוּ הַזֶּקֶן, שְׁגֵם מִי שֶׁלֹא
 22 עָבַר עַל אִסּוּר שִׁישׁ בּו
 23 כִרְת אוּ מִיִּתָּה בִּיּוֹדֵי שְׁמַיִם
 24 – יִכּוּל גַּם הוּא לְמַצּוֹא אֶת
 25 עֲצָמוֹ, שְׁכַרְתָּת אֶת נֶפֶשׁוֹ הָאֵלֶקֶת מִחַיִי הַחַיִּים, בְּדוּגְמָא כְּפִי
 26 שֶׁהִדְבֵּר הוּא בְּכַרְת אוּ בְּמִיִּתָּה בִּיּוֹדֵי שְׁמַיִם:

אגרת התשובה

1 לֹא הַמְתִים יְהַלְלוּ כּו' אֵינּוּ כְּלוֹעֵג לְרֵשׁ ח'ו' אֵלֶּא
 2 הַכוּונה עַל הַרְשָׁעִים שְׁבֻתֵיהֶם קְרוּיִים מְתִים שְׁמַבְלָבִים
 3 אֹתָם בְּמַחְשְׁבוֹת זְרוֹת בְּעוֹדֵם בְּרִשָׁעִים וְאֵינִם הַפְּצִים
 4 בְּתֻשׁוּבָה, ⁴ בְּתֻשׁוּבָה כְּנוּדָע.
 5 בְּנוּדָע). – שְׁגֵם בִּשְׁעָה

20. תהלים קטו, יו. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דאיסור גמור הוא ועד כ"כ שאחז"ל לא יהלך כו' (ברכות יח, א)".

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו תמוז, תשי"א

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"מ עוסק בצ"צ גזע תרשישים כו'

מוה"ר עזריאל זעליג שי

שלום וברכה!

1... (ו) בנוגע לשיעורי דא"ח ברבים, הנה אינו כותב איפוא הם נמצאים כבר ואיפוא יש לייסדם, ומהנכון הי' כדי שלא יהי' בזה ענינים של כניסה בעבודת רעהו, שיתיעצו יחד עם הרה"ג והרה"ח כו' מוה"ר שלמה יוסף שי' זווין ובכ"ח תורת אמת, וב"כ בתכ"נ חב"ד שבעיה"ק ירושלים ת"ו ויעבדו תכנית בזה, ולכשיודיעו התכנית אשתדל לעשות בזה כפי האפשרי.

ז) בנוגע להטופס של קרן גמ"ח של הכולל, הנה לדעתי יקראו את השם וכמו שכתבתי כבר במכ' הקודם - "קופת גמ"ח מרכזית של כולל חב"ד ירושי' ת"ו" - או בסדר הפוך שיהי' כתוב "כולל חב"ד", ותחת לזה "קופת גמ"ח מרכזית של הכולל חב"ד".

ח) בנוגע לקו"ק ביחס למפעל הגמ"ח, הנה אפשר לכלול זה בהקו"ק הכללי באם שירצו לפרסמו לר"ה הבע"ל, היינו שיוסיפו ס[ע]ניף מיוחד:

"ביחוד הנני מעורר את ידידנו אנ"ש שבכל אתר ואתר ד' עליהם יחיו על המפעל החשוב ביותר של הכולל חב"ד, והוא קופת גמ"ח מרכזית שעל ידו, אשר ידוע שזהו אחת מהמעלות היותר נעלות במצות הצדקה ובפרט אשר הקרן הניתן מיד נדיבים קיים הוא, ולוים והולכים לויים את הכסף כמה וכמה פעמים אשר בכל פעם ופעם הנה עוד הפעם משתמשים בכספו למפעל חשוב זה".

ט) קבלתי מברק ממנו שמתעתד לסדר התועדות כללית בימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז ובקשת ברכה: ועניתי לו בטע"ג במועדו, ואתענין לדעת הפרטים ע"ד ההתועדות הנ"ל.

י) במברק הנ"ל הוספתי ג"כ ע"ד פרסום דעתי בנוגע להבחירות ובטח עשו בזה באופן המתאים.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש ופ"ש כל חברי ועד ההנהלה.

ה'תש"ג	טו תמוז	יום ראשון	יום ראשון
		שיעורים. חומש: פנחס, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: עז-עח. תניא: אכן כל . . . 184 תענית.	
		אָדְנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] כּוֹתֵב בְּאֶחָד מִמְאָמְרָיו: בְּתַעֲנוּג נַפְשִׁי עַל אֲלָקוֹת יְכוּל לֵהָיוֹת מִזֶּה שְׂמֻנּוּנִית בְּגוֹף. אוֹמְרִים עַל הַרְבֵּי נַחוּם מִטְּשָׁרְנָאבִיל, שֶׁהִיָּה שְׁמֵן בְּגוֹפוֹ מְעֻנִית "אָמֵן יְהִי שְׁמִיהּ רַבָּא".	

ה'תש"ג	טז תמוז	יום שני	יום שני
		שיעורים. חומש: פנחס, שני עם פירש"י. תהלים: עט-פב. תניא: ומ"מ . . . צג בהצדקה.	
		אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל שֶׁל הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב - אֵין לְשַׁעַר. הַרְבֵּי הַמְּגִיד אָמַר: הֵלֹאֵי הָיוּ נוֹשְׁקִים הַסְּפָר־תּוֹרָה בְּאוֹתָהּ הָאֲהָבָה שֶׁהִיָּה מוֹרֵי מְנַשֵּׁק אֶת הַיְלָדִים בְּהוֹלִיכֵם אוֹתָם אֶל הַ"חֲדָר" כְּשֶׁהִיָּה "בְּאֵהֶל־פֶּעֶר" [= "עוֹזֵר (לְמַלְמֵד)"].	

ה'תש"ג	יז תמוז	יום שלישי	יום שלישי
		שיעורים. חומש: פנחס, שלישי עם פירש"י. תהלים: פג-פז. תניא: אכן מספר . . . לא תמנו.	
		חֲלוּק [=הַהֲבֵדֵל שְׁבִין] לוֹחֹת הַרְּאִשׁוֹנוֹת וְלוֹחֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת: בְּלוֹחוֹת צִצְמוֹן - הַרְּאִשׁוֹנוֹת מַעֲשֵׂה אֲלָקִים, הַשְּׁנִיּוֹת פֶּסֶל לָךְ. הַמְּכַתֵּב - תְּרוֹת עַל הַלְּחוֹת, שְׁכַדְרֵשֶׁת רַז"ל עִירוֹבִין (נד, א) הוּא רַק בְּלוֹחוֹת הַרְּאִשׁוֹנוֹת. בְּמַעֲלַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - בְּלוֹחוֹת הַרְּאִשׁוֹנוֹת צְדִיקִים, כְּשֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי פֶּסְקָה זְהֻמָּתָן, בְּשִׁנְיֹת בְּעֵלֵי תְּשׁוּבָה. בְּמַעֲלַת מֹשֶׁה - בְּמַתַּן תּוֹרָה נִתֵּן לְמֹשֶׁה אֲלֶף אוֹרוֹת בְּמַתְנֵהוּ, וּבְחֻטָּא הֵעֱגֵל נִטְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא חִזְרוּ בְּלוֹחוֹת שְׁנִיּוֹת (רק בְּשִׁבְת נֹתְנִים לוֹ, כְּדֹאִיתָא [כְּמוֹ שְׁכַתוּב] ב'פְּרִי עֵץ חַיִּים'). מַעֲלַת לוֹחֹת הַשְּׁנִיּוֹת שְׁנִתֵּן גַּם כֵּן הַלְּכוֹת מְדַרְשׁ אֲגוּדוֹת כּו', כְּפִלִּים לְתוֹשִׁיָּה כְּדֹאִיתָא [כְּמוֹ שְׁנִמְצָא] בְּשִׁמ"ר מ"ו [בְּמְדַרְשׁ שְׁמוֹת רַבָּה תַּחֲלַת פְּרִשָׁה מו], וְקִירוֹן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה.	

ה'תש"ג	יח תמוז	יום רביעי	יום רביעי
		שיעורים. חומש: פנחס, רביעי עם פירש"י. תהלים: פח-פט. תניא: פרק ד. ואולם . . . בנעימים.	
		דַּעַר אֲלִטְעַר רַבִּי הָאֵט גַּעזָאגַט אוּיף ר' מֹשֶׁה ווִילְעֵנְקֵעֶר: מֹשֶׁה הָאֵט מוֹחִין דַּגְדְּלוֹת, אוֹן אֵין דִּי צַעַן יָאָר וואס ער הָאֵט גַּעזָאָרְעוועט, הָאֵט ער אויסגַעזָאָרְעוועט מוֹחִין רַחֲבִים. דַּרְיִי יָאָר הָאֵט ר' מֹשֶׁה ווִילְעֵנְקֵעֶר זִיךְ מַכִּין גַּעווען צו יַחֲדוֹת בָּאם אֲלִטְעַן רַבִּי'ן, אוֹן נְאָכְדַעַם אִיז ער גַּעבִּלְבַעַן זִיבַעַן יָאָר אֵין לִיאֲזַנָא אוּיף בְּרִיִּינְגַעַן דִּי יַחֲדוֹת אֵין עוֹבְדָה בַּפּוּעַל.	

אדמו"ר הזקן התבטא על ר' משה ווילענקער: למשה יש מוחין דגדלות, ובעשור השנים שהתיגע הוא יגע [=השיג] מוחין רחבים.
ש'לש שנים הכין ר' משה ווילענקער את עצמו ל'יחידות' אצל אדמו"ר הזקן, ואחר-כך נשאר שבע שנים בליאזנא כדי ל'ישם את היחידות' בעבודה בפעל.

יום חמישי

יום חמישי יט תמוז ה'תש"ג
שיעורים. חומש: פנחס, חמישי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: אך הענין . . . צד החל' וכו'.

מהנהגות אדני אבי מורי רבי [הרש"ב] פשנסע מביתו, אף שנשאר במקום אחד כמה חדשים, היה אומר בכל יום אחר התפלה תפלת הדרך - בלא שם ומלכות.

יום שישי

יום שישי כ תמוז ה'תש"ג
שיעורים. חומש: פנחס, ששי עם פירש"י.
תהלים: צו"קד.
תניא: ככה ממש . . . צד האותיות.

שלשה מיני התבוננות הם: א) התבוננות למודית, אחר שמבין הענין על בריו, הוא מתבונן בעומק הענין ההוא, עד שהשכלי מאיר אצלו. ב) שקודם התפלה, ענינה הרגש חייה הענין שלמד ולא הרגש השכלי כמו בהתבוננות למודית. ג) שבתפלה, ענינה הרגש האלקות שבהענין שלמד. שלש אלה הם שליבות סולם ההרגשה ורק בחסדי השי"ת עמנו מרגישים לפעמים - דערהערט מען - ג-טליכקייט בלי שום עבודה כלל, והוא מפני מעלת העצמות שיש בנשמה, אבל מצד העבודה שבכח עצמו מוכרחים שלש הנ"ל.

שלשה מיני התבוננות הם: א) התבוננות למודית, אחר שמבין הענין על בריו, הוא מתבונן בעומק הענין ההוא, עד שהשכלי מאיר אצלו. ב) שקודם התפלה, ענינה הרגש חייה הענין שלמד, ולא הרגש השכלי כמו בהתבוננות למודית. ג) שבתפלה, ענינה הרגש האלקות שבהענין שלמד. שלש אלה הם שליבות סולם ההרגשה, ורק בחסדי השי"ת עמנו מרגישים לפעמים - דערהערט מען [=קולטים] - אלקות בלי שום עבודה כלל, והוא מפני מעלת העצמות שיש בנשמה, אבל מצד העבודה שבכח עצמו מוכרחים שלש הנ"ל.

שבת קודש

שבת כא תמוז ה'תש"ג
שיעורים. חומש: פנחס, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: וביאור הענין . . . הוי' כו'.

אין מברכים שהחינו בין המצרים ואפלו בשבת.
כתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד מישראל, שבכל אחד ואחד מישראל תוכיות נקדת פנימית לכבו הוא מקדש לשבתו יתברך. והנה מקדש, גם בזמן הגלות והשמום, קדוש הוא. וכדאיחא בשמות רבה פרק ב', "אמר רבי אחא, לעולם אין השכינה זזה מכתל המערבי". וכל ענין השמום הוא בהבנינים, וכן הוא גם במקדש הפרטי שבכל אחד ואחד מישראל, דהיסוד הוא שלם זך וטהור, וכמו שכתוב "אני ישנה ולבי ער", ואיחא [וישנו] במקדש רבה "אני ישנה מן המצות ולבי ער לגמילות חסדים, אני ישנה מן הצדקות ולבי ער לעשותן", דכל ענין השמום, רחמנא לצלן, שישנו בישראל, הוא רק בדגמת הבנינים שמחוץ להיסוד, אבל היסוד המקדש הפרטי הוא בקדשותו.

אחריות הרופא

יום ראשון ט"ו תמוז ה'תשע"ז

אמנם, מצאנו חילוק בדין גם לגבי שליח בית-דין עצמו, שכן בהלכה זו נפסק שאם הכה את המסרב לבוא לדין והרגו בשוגג פטור מגלות, אך בהלכות סנהדרין (פ"ט הי"ב) נפסק ששליח בית-דין שהלקה אדם שהתחייב מלקות בבית-דין והוסיף בטעות מכה אחת והרגו, גולה.

ובטעם החילוק יש לומר כי שליח בית-דין המכה את המסרב לבוא לדין לא הכהו מכה נוספת מעבר למנין שהיה אמור להכות ונמצא שהמיתו תוך כדי ההתעסקות במצוה ולכן פטור, אך כאשר הוסיף על המנין הקבוע, הרי בהכאה זו לא עשה מצוה אלא עבר איסור ולכן זקוק לכפרה.

ולפי זה גם רופא שגרם מוות בשוגג משום שהעניק טיפול שלא היה אמור להינתן כלל, כגון תרופה לא נכונה וכדומה, צריך כפרה, אך אם הטעות נעשתה תוך כדי הטיפול הנכון, פטור.

(באהלה של תורה א. ע' 286 ואילך)

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ה, הלכה ו: וכן הרב המבין את תלמידו, או שלוח בית-דין שהכה את בעל דין הנמנע מלכבד לדין, והמיתו בשוגג - פטורין מגלות, שנאמר: "לחטב עצים", לדברי הרשות; וצא האב המכה את בנו, והרב הורה את תלמידו... שהרי שגגו והרגו בשעת עשיית המצוה.

האם רופא שגרם למותו של חולה בשגגה זקוק לכפרה? בהלכה זו מבואר שהרב המכה את תלמידו או שליח בית-דין המכה את הנמנע לבוא לדין ומתו פטורים מגלות, כי חיוב גלות הוא רק כאשר ההורג היה עסוק בדבר הרשות ולא בדבר מצוה.

ולפי זה גם רופא שהמית בשוגג תוך כדי הטיפול יהא פטור מגלות שהרי עסק במצוה, אך ב'שלחן ערוך' (יר"ד סי' שלו, א) נפסק בפירוש שרופא שהמית בשוגג צריך כפרה. ויש להבין: מה בין שליח בית-דין לרופא?

הבאת עגלה ערופה - אחר ה'רוב' או אחר ה'קרוב'?

שנלך אחר רוב העולם ונחייב את העיר הגדולה ביותר אף שנמצאת בסוף העולם שהרי התורה אמרה "ומדדו אל הערים אשר סביבות החול" (דברים כא, ב), כלומר, רק ערים סמוכות שאין עיר אחרת מפסקת ביניהם לחלל נכללות בחיוב המצוה!

אלא הקושיא היא: כיון שיש עוברים ושבים הבאים מכל העולם ויתכן שמהם בא הרוצח, כל הערים פטורות מחיוב הבאת העגלה ומתבטלת האפשרות לקיים מצוה זו!

אך מסוגיית הגמרא בסוטה (שם) משמע שגם אם אי אפשר לחייב את העיר הקרובה - מצות עגלה ערופה אינה מתבטלת, והרמב"ם הביא זאת להלכה (בהלכה הקודמת): "נמצא קרוב... לעיר שאין בה בית-דין מניחין אותה ומודדין אל שאר העיירות הסמוכות לו". כלומר, כאשר אי אפשר לקיים את מצוות הבאת עגלה בעיר הקרובה (עיר שאין בה בית-דין פטורה כי צריך שדייני

העיר יביאו את העגלה) לא מתבטל קיום המצוה, אלא מטילים אותה על העיר הקרובה מבין הערים שיש בהם בית-דין.

וגם כאן סתם הרמב"ם וכתב שהעיר הקרובה מביאה את העגלה (גם אם אינה יושבת בין ההרים), כי אכן יש אנשים הבאים מ'רוב העולם', אך אם נתחשב בהם לא נדע על מי להטיל את חובת הבאת העגלה ותתבטל המצוה!

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ט, הלכה ו: אין העיר הקרובה מביאה, אלא בזמן שמנין העם שבה כמו מנין העיר הרחוקה ממנה; אבל אם היו אלו שפרחוקה מרבין על אנשי הקרובה ממנה - הולכין אחר הרב, והמרבין מביאין העגלה; אף על פי שהולכין אחר הרב מן התורה, והולכין אחר הקרוב - הרב עדיף.

העיר הקרובה לחלל מביאה עגלה ערופה כאשר הערים סביבות החלל שוות בגודלן, כי יש להניח שהרוצח בא ממנה. ושואלת הגמרא (בבא בתרא כג, ב): "וליזיל בתר רובא", כלומר, נלך אחר רוב העולם כי אולי הרגוהו העוברים ושבים שהגיעו ממרחק (רבינו גרשום?) ומתרת: מדובר בעיר היושבת בין ההרים, שאין דרך הרוצחים להגיע ממקומות אחרים לכאן (רש"י), ולכן הולכים אחר העיר הקרובה.

הקשה ה'כסף משנה': מלשון הרמב"ם משמע שהעיר הקרובה מביאה עגלה גם במקום שאנשים יכולים להגיע ממקומות רחוקים, שלא כמסקנת הגמרא שמביאה רק במקום שאין יכולים להגיע מרחוק (כי העיר יושבת בין ההרים)!

ומבארים האחרונים (ק"ן אורה סוטה מה, ב. שעי יושר ש"ד פ"ט): לדעת הרמב"ם אין כוונת הגמרא (בבא בתרא שם) להקשות

יום שלישי י"ז תמוז ה'תשע"ז

אכילת דגים ובשר יחד

ובשר יחד יכולה לגרום לצרעת (פסחים עו, ב). ונקטו המפרשים (רש"י, ר"ח) שלדעת מר בר רב אשי אסור אף כאשר צלו את הדג עם הבשר בתנור אחד, ללא מגע ביניהם, כי ריח הבשר בדג נחשב כדבר ממשי (ריחא מילתא היא).

אך המהרש"ל (ים של שלמה חולין פ"ו סי' טו) כתב בשם המדריכי, שהרמב"ם הביא את דינו של רבא "דגים שצלאן

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק יא, הלכה ה: ה'רַבָּה דְּבָרִים אָסְרוּ הַקָּמִים מִפְּנֵי שֵׁישׁ בְּהֵן סַפְּנַת נֶפְשׁוֹת; וְכָל הַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן וְאָמַר: 'הֲרִינִי מִסַּפֵּן בְּעַצְמִי... או 'אִינִי מִקְפִּיד עַל כֶּךָ' - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפְּתֵי מְרִדוֹת.

רבא אסר לאכול עם חלב דג שנצלה בתנור יחד עם בשר, ומר בר רב אשי אסר לאוכלו אף בפני עצמו כי אכילת דג

צליית דג עם בשר כשנוגעים זה בזה, מדוע כאן (ה"ו ואילך) שהרמב"ם מונה דברים האסורים משום סכנה השמיט דין זה שאסור לבשל דגים עם בשר?

ותירץ: הרמב"ם "רב גובריה ברפואות וטבעיות... ניסה בחקירתו ומצא שנשנתו הטבעיים בזה" (וכעין זה כתבו התוס' מ"ק יא, א ד"ה כוורא. יומא עז, ב ד"ה משום. ועוד) ובזמן הזה אין חשש סכנה בדגים ובשר שהתבשלו יחד.

אכן, למעשה וודאי שאין לאכול בשר ודג יחד ו"לא נסמוך על זה לעשות מעשה לאכלם זה עם זה, דאפשר יהוי ליה כמו דבר הנאסר במנין... ומנהג אבותינו תורה". אך "אנו נוהגים להקל לאכול בשר בכלי דגים בני יומן אפילו באותו הסעודה על-ידי הדחה בעלמא" (וראה גם ט"ז יו"ד סי' צה סק"ג).

עם הבשר אסור לאכלן בחלב" (הל' מאכ"א פ"ט הכ"ג) ולא הביא את האיסור לאכול את הדג בפני עצמו, כי לדעת הרמב"ם מר בר רב אשי אוסר לאכול את הדג רק אם צלאו עם בשר ונגעו זה בזה, אבל אם לא היה ביניהם מגע אין חשש סכנה. להלכה כתב הרמ"א (יו"ד סי' קטו ס"ב) שלכתחילה "אין לצלות בשר עם דג משום ריחא", אך "בדיעבד אינו אסור". ומקור הדברים ב'דרכי משה' (הביאו הש"ך סק"א) שמתר בדיעבד כיון "דלא הוי סכנה רק דרך בישול". וכן כתב הט"ז (סק"ם) שאם ניצלו יחד ללא מגע ביניהם (והוא רק 'ריחא') אינו אסור בדיעבד ורק "אם נתבשלו דרך אסורין אף דיעבד".

וה'חתם סופר' (שו"ת יו"ד סי' קא) תמה על המהרש"ל: אם לדעת הרמב"ם מר בר רב אשי אסר משום סכנה

יום רביעי י"ח תמוז ה'תשע"ז

משיכה על ידי רכיבה

אדם להניח את חפציהם, והבאת החפץ לשם אינה נחשבת הכנסה לרשותו.

ובכך מובן גם פסק הרמב"ם (פ"ד ה"ד) 'כיון שהוציא מן צד ה'פ' מרשות הרבים קנה' ואין צריך שייצא כולו. ואע"פ שהקנין צריך להיעשות בכל החפץ, כפי שפסק הרמב"ם (פ"ג ה"א) 'צריך שימשכנו כולו ויוציאנו מכל המקום שהיה בו', הרי זה רק לגבי עצם הזזת החפץ, ואילו ההכנסה לרשותו די שתבצע במקצת החפץ.

ולפי זה מיושבים דברי הרמב"ם בהלכה זו, שכן הרוכב על הבהמה, אף אם הרכיבה נעשית ברשות הרבים, חלק מן הבהמה בוודאי נמצא תחת רשותו בעצם ישיבתו עליה, והרי לצורך עניין הכנסה לרשותו הנדרש לקניין משיכה, די להכניס חלק מהחפץ.

(משנת יעבץ חו"מ סי' לד)

הלכות מכירה פרק ב, הלכה ו: **בְּיַצֵּר קוֹנֵין אֶת הַהֶמְחָה בְּמִשְׁכָּה? אֵין צָרִיךְ לִזְמַר אִם מְשָׁכָה וְהִלְכָה או שְׂרָכַב עָלֶיהָ וְהִלְכָה בו, שְׁקָנָה; אֵלָא אִפְלוּ קָרָא לָהּ וּבָאָה...**

מדברי הרמב"ם עולה שהרוכב על בהמה קונה אותה בקנין משיכה. ולכאורה צריך ביאור, הרי בהלכה הקודמת מבואר שמשיכה קונה רק בסמטא או בחצר של שניהם אך לא ברשות הרבים, ואילו לגבי רכיבה כתב (להלן הל' ט) שהרכיבה קונה אף ברשות הרבים!

והביאור:

קנין משיכה מורכב משני חלקים: א. עצם פעולת הזזת החפץ. ב. הכנסת החפץ לרשותו. והצורך לעשות את הקניין דווקא בחצר של שניהם או בסמטא הוא מצד החלק השני, כי במקומות אלה יש רשות לכל אחד להניח את חפציו ולכן הרי זה כהכנסה לרשותו, אך ברשות הרבים אין רשות לבני

יום חמישי י"ט תמוז ה'תשע"ז

מכירת שטרות

ומבאר ה'צמח-צדק' (פס"א א"ח סי' תמח, ג; יו"ד סי' רלג) : תקנת חכמים במכירת שטר חוב גרועה משאר קנינים דרבנן, כי מן התורה לא שייך קנין בשטרות, כמובא לעיל מדברי הראשונים, ואם כן "אין להדבר שום קנין מצד עצם מדאורייתא", אבל שאר קנינים דרבנן הם על "דבר ששייך בו קנין מדאורייתא" וחכמים הוסיפו רק עוד דרך להקנותו ואז יתכן ש"מהני קנין גם כן בדאורייתא".

ועל דרך זה כתב הגר"ע איגור (חי' לב"מ כ, א) שאם מכירת שטרות היתה מן התורה "הוי כמקנה לו חפץ אחר בקנין אגב קרקע [שהוא מדרבנן] דזכה בו לגמרי ופקע זכותא דמוכר לגמרי כמו בקנין דאורייתא, ואינו יכול למחול כיון דבר קנין הוא בקנין אחר – עשו חז"ל הקנין שלהם כדאורייתא ממש", אבל כיון שמן התורה שטר-חוב אינו 'בר קנין', הרי הקנין שתקנו בו חכמים הוא 'קנין גרוע'. ולכן גם לאחר המכירה המוכר יכול עדיין למחול, כי מלכתחילה מכירת השטר (מדרבנן) היא 'קנין גרוע' ולא מכירה גמורה.

הלכות מכירה פרק ו, הלכה יב: **קִנְיֵן הַשְּׂטָרוֹת בְּדָרְךְ הוּא, מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים; אֵבָל מִן הַתּוֹרָה, אֵין הִרְאִיּוֹת נְקֻנוֹת, אֵלָא גוֹף הַדָּבָר תְּקִינֵי בְּלִבְדָּ. לְפִיכָךְ, הַמוֹכֵר שֵׁטֶר חוֹב לְחֵבְרוֹ - עֲדִיין יְכוּל לְמַחֵלוּ.**

הטעם לכך שמכירת שטרות (בניגוד לכל חפץ אחר) אינה מן התורה, מבואר בראשונים (תוס' ב"ב עז, ב ד"ה קני; ר"ן כתובות פה, ב) כי השטרות "אין גופן ממון" ואילו את השעבוד שיש למלוה מצד החוב אינו יכול למכור כי שעבוד הגוף של הלוה "לאו בר מכירה הוא", ושעבוד הנכסים שלו "אינם ברשותו [של המלוה]... ואינו יכול להקנותן מן התורה". ולכן "המוכר שטר חוב לחברו, עדיין יכול למחלו", כי מכירת שטר-חוב לא נחשבת מכירה מן התורה, אלא מדרבנן.

ועדיין לא מובן: כיון שחכמים תקנו קנין לשטר-חוב, הרי על-כל-פנים מדרבנן היה צריך למנוע ממנו למחול, ובפרט לפי השיטות שקנין דרבנן מועיל גם לדאורייתא, שמכירת השטר נחשבת למכירה גם מדאורייתא ובודאי שלא יכול למחול!

יום שישי כ' תמוז ה'תשע"ז

רמאי או רשע?

השליחות, ואילו הנותן מעות לחברו משמעו שאינו הולך במיוחד למטרה זו אלא שבדרך הילוכו הוא מסכים לבצע שליחות עבור חברו.

וכאשר השליח הולך במיוחד לשם קיום השליחות, המשלח סומך עליו יותר שיבצע את השליחות ולכן כאשר הוא רוכש את החפץ לעצמו נקרא רשע, אך כאשר לא הלך במיוחד לשם כך, המשלח לא היה בטוח מלכתחילה שיעשה זאת ולכן הוא 'בכלל הרמאי', אך לא רשע.

ב. בהלכות אישות מדובר שהמשלח בחר באשה מסוימת שאותה הוא מבקש לקדש, כמובן מהלשון 'יהלך וקידשה לעצמו', ולכן השליח נקרא רשע, אך בהלכה זו מדובר באופן שלא בחר בקרקע או בחפץ מסוים שבו הוא מעוניין, ולכן כאשר השליח משנה וקונה לעצמו הוא נקרא רמאי, אך לא רשע.

(עניינים למשפט קידושין נמ. א.)

הלכות מכירה פרק ז, הלכה י: הנותן מעות לחברו לקנות לו קרקע או מטלטלין, והניח מעות חברו אצל, והלך וקנה לעצמו במקותיו - מה שצ"ע עשו, והרי הוא מכלל הרמאי.

הלכה דומה כותב הרמב"ם בהלכות אישות (פ"ט הי"ז): "העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקידשה לעצמו... אסור לעשות כן, וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר נקרא רשע".

ויש לדייק בחילוקי הלשונות - כאן כתב הרמב"ם שהעושה כן "הרי הוא מכלל הרמאי", ואילו שם מתייחס לכך ביתר חומרה ומכנהו 'רשע'.

והביאור הוא על פי דיוקים נוספים בהשוואת לשון הרמב"ם בשתי ההלכות:

א. כאן כתב 'הנותן מעות לחברו' ואילו שם כתב 'העושה שליח'. והחילוק ביניהם: 'שליח' הולך במיוחד לשם קיום

שבת קודש כ"א תמוז ה'תשע"ז

קנין 'אודיתא'

(מבלי לכתוב זאת בשטר), כי כיון שהזכיר בדבריו 'שטר', הרי זה כאומר 'אתם עדי' ויכול לחייב את עצמו (מגיד משנה).

וכתב הרמב"ם, "חייב לשלם אף-על-פי ששניהם מודים, והעדים יודעים שלא היה לו אצלו כלום, שהרי חייב עצמו וגמר ושעבד את עצמו כמו שישתעבד הערב". והקשה ה'לחם משנה', הרי ערב משתעבד רק בקנין, ואיך תועיל התחייבות על-ידי 'אודיתא' בדיבור בעלמא? ומבאר ה'קצות':

'אודיתא' היא קנין (כמו משיכה וכסף) שעל ידו זוכה האדם בדבר שלא היה חייב לו קודם, אך זהו רק אם יאמר בלשון הודאה, אבל אם יאמר בלשון התחייבות, אינו מתחייב אלא אם יעשה קנין. וכך כתב ב'שלחן ערוך' (ה"מ ס"ו ס"ז): "אמר הווי עלי עדים שאני מתחייב... חייב, והוא שקנו מידו". ולכן, ערב שאומר בלשון התחייבות ולא בלשון הודאה צריך קנין, ואילו 'אודיתא' בלשון הודאה הוא עצמו קנין. וכן דיין ה'נודע ביהודה' (מהד"ק ס"ו ל סק"ז) שמשמעות לשון הגמרא (ב"ב קמ"א א - 'ולקניניהו באודיתא') היא "שההודאה הוא הקנין בעצמו... והוא הקנין הגדול שבכל הקנינים".

(קצות החושן סי' מ סק"א)

הלכות מכירה פרק יא, הלכה טו: א"מ לו בפני עדים: 'הריני חייב לך מנה בשטר', אף על פי שלא אמר 'אתם עדי' - הואיל ואמר בשטר, הרי זה כמי שאמר 'הווי עלי עדים', וחייב לשלם... שהרי חייב עצמו, ונמ"ר ושעבד עצמו כמו שישתעבד הערב.

'אודיתא' היא הודאת אדם שחייב הוא לפלוני או שהחפץ שבידו הוא של פלוני, בכוחה זוכה האדם בדבר שנאמר לטובתו (כתובות קמ"א, א).
ושלש שיטות נאמרו בדבר:

א. לדעת רש"י (שם ק"א, ב ד"ה לעולם, וראה ב"י חו"מ סי' מ ד"ה האומר) מדובר בהודאה שחייב לו מכבר והודאת בעל דין כמאה עדים, אבל אינו יכול להתחייב התחייבות חדשה אלא על ידי קנין.

ב. לדעת רבינו תם, הרמב"ן והרשב"א (כתובות שם) יכול להתחייב לחברו התחייבות מעכשיו (אף שלא היה חייב קודם) אך לא בדיבור בלבד אלא על ידי קנין או שטר שכתב בו 'חייב אני לך מנה'.

ג. לדעת הרי"ף (כתובות) והרמב"ם יכול להתחייב התחייבות חדשה באמירה בעל פה 'חייב אני לך מנה בשטר'

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שבת קודש עמ' ב

8 דאמרי תרווייהו, שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידו, אם הוסיף
9 ואמר לשון 'תנו', נותנין - חייבים היורשים לשלם לו, אך אם לא
10 אמר גם לשון 'תנו', אין נותנין, וכיון שברור שאין אדם עושה
11 קנוניא על בניו, אלא - מוכח שיש חשש אחר בהודאתו, והיינו
12 שאדם עושה שלא להשביע את בניו - רצונו שלא לעשותם שבעים
13 ועשירים בעיני הבריות, ולכן אמר שחלק מהממון אינו שלו אלא
14 של אחרים, ואין הודאתו מחייבת את יורשיו,

1 שהקדיש את כל נכסיו, ואחר כך אמר מנה לפלוני בידו - מנה
2 מתוך הנכסים שהיו ברשותי והקדשתי, אינו שלי אלא של פלוני,
3 נאמן, ונותנים מנה לאותו אדם. ואין חוששים ששיקר בדבריו כדי
4 להוציא ממון מהקדש, ויחלוק עם אותו אדם במנה, דחוקה אין
5 אדם עושה קנוניא על הקדש.
6 מתקפה לה רב נחמן, ובי אדם עושה קנוניא על בניו, להפסידם
7 מירושתו, והרי פשוט שאינו עושה כן, ולדברין קשה, דרב ושמואל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ו כ"א תמוז תשע"ז

יום א' ט"ו תמוז ה'תשע"ז

הלכות רוצח ושמירת נפש

פרק חמישי

1 יבאר כל ההורג בשגגה שגולה, וכיצד יהרוג ואת מי,
2 ויתחייב גלות. האב שהרג בנו בשעת למודו או הרב המכה
3 את תלמידו ומת מחמת הכאה. ודין הנכנס לעיר מקלט ויצא
4 חוץ לתחומו, והמזבח אם קולט.

1 א. פל ההורג בשגגה² - גולה ממדינה³ שהרג בה
2 לערי מקלט. ומצות עשה⁴ להגלותו, שנאמר: וישב
3 בה עד מות הפהן הגדל. והזהירו בית דין שלא יקחו
4 כפר⁵ מן הרוצח בשגגה⁶ כדי לישב בעירו,⁷
5 שנאמר: ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לנוס אל עיר מקלטו"

באיסור לקיחת כופר לרוצח בשגגה, הביא את הפסוק
(במדבר לה, לב) "ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו ...
כו" אבל לא ציטט את המשך הפסוק " ...לשוב לשבת
בארץ ... כו". כי הרמב"ם לשיטתו שמצות הל"ת שלא
לקחת כופר לרוצח נפש בשגגה, כוללת שני חיובים, האחד
לפני שגלה והשני לאחר שישב בעיר המקלט, ואם היה
מצטט המשך הפסוק "לשוב לשבת בארץ" היה משמע
שהל"ת הוא רק לאחר שגלה שאז אין לאפשר לו לשוב
לשבת בארץ.

אבל מפירוש רש"י שם (ד"ה ולא תקחו כופר לנוס אל עיר
מקלטו) משמע שמצוות לא-תעשה שלא ליקח כופר
לנפש רוצח מדברת רק לאחר שגלה. (אבל קודם שגלה
יש מצות-עשה להגלותו).

(על פי לקו"ש חלק ר"ג עמוד 298)

2 בלא כוונה. 3 מן העיר. 4 אפילו כשאין הרוצח
בשגגה מבקש מקלט, מצוה על בית הדין להגלותו.
5 ממון, לכפר על החטא. 6 המחייב גלות, ראה לקמן
פרק ו הלכה ב ואילך. 7 קודם שימות הכהן הגדול.
8 והמשך הפסוק - "לשוב לשבת בארץ". ובלשון הגמרא
(כתובות לז:): "לא תשקול ממונא ותפטריה מן גלות" (אל
תיקח ממון ותפטרהו מן הגלות). [פשוטו של המקרא
משמע שהמדובר בהורג במזיד, שלא נקבל כופר ונחייבו
גלות ויפטור ממיתה, אבל כבר נאמר בפסוק הקודם: "ולא
תקח כופר לנפש רוצח", ולפיכך דרשו (שם) שכאן מזהירה
התורה שלא לקחת כופר מהורג בשגגה ולפטרו מגלות,
וראה רש"י בפירושו על התורה, שהמשך הכתוב "לשוב
לשבת" מוכיח שהמדובר בשוגג, אולם לקמן בהלכה ז

נתבאר שגם המזיד בורח בתחילה לערי מקלט ולכן אפשר
לומר בו "לשוב לשבת". וראה רמב"ן שם].

6 ב. אין הרוצח בשגגה גולה אלא אם בן מת הנהרג
7 מיד; ואל אם חבל בו בשגגה, אף על פי שאמדוהו
8 למיתה, וחקלה ומת - אינו גולה¹⁰; ושמא הוא קרב את
9 מיתת עצמו¹¹, או הרוח נכנסה¹² בחבורה והרגתהו.
10 אפילו שחט בו כל שני הסימנים¹³ ועמד מצט¹⁴ - אינו
11 גולה על ידו. לפיכך¹⁵, אם לא פרס פלל¹⁶, או
12 ששחטו¹⁷ במקום שאין הרוח מנשבת בו, פגון בית
13 סתום¹⁸ של שלש - הרי זה גולה¹⁹. וכן כל פיוצא בזה.

9 שעשה הרוצח את המיתה כולה, ככתוב בהורג בשוגג
(במדבר לה, ג): "ויפל עליו וימות" (גיטין ע: וראה שם
תוספות דיבור המתחיל אלא מעתה). (10 הדין שאוסרים
את המכה בבית הסוהר וממתינים אם ימות המוכה (ראה
למעלה פרק ד הלכה ג), אינו אלא במכה במזיד ולעניין
מיתה, אבל לא בעונש גלות, גיטין שם. (11 על ידי
שפירכס, ונמצא שהחובל לא עשה את המיתה כולה, שם
ע: (12 והיא סייעה בידי החובל וקירבה מיתתו, שם.
13 שוודאי סופו למות תוך שעה קלה, שם. (14 ולא מת
מיד. (15 מפני ששני הטעמים שאמרנו הם הפוטרים אותו
מגלות. (16 אפילו עמד בחיים ולא מת מיד. (17 לשונו
של רבינו כאן מלמדינו, שרק שני הנימוקים יחד פוטרים מן
הגלות, אבל בגמרא שם משמע שנימוק אחד מספיק, ולכן
נראה שטעות סופר כאן וצריך לומר ושחטו, ועיין שם
תוספות דיבור המתחיל בביתא. (18 בלי חלון. (19 כי
החובל עשה את המיתה כולה.

14 ג. ישראל שהרג בשגגה את העבד²⁰ (או את גר
15 תושב²¹) - גולה²². וכן העבד שהרג בשגגה²³ את
16 ישראל או את גר תושב²⁴, וכן גר תושב שהרג את
17 גר תושב או את העבד בשגגה - גולה. שנאמר:
18 לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם²⁵.

20 עבד כנעני החייב בכל המצוות שאשה חייבת בהן
(ברייתא מכות ח:). (21 גוי היושב בארץ ישראל וקיבל
עליו שבע מצוות שאף בן-נח נצטווה עליהן (דינין =
"חייבים להושיב דיניים ושופטים בכל פלך ופלך, לדון
בשש מצוות אלו" (פרק ט מהלכות מלכים הלכה יד): ברכת
השם - איסור קללת השם; עבודה זרה; גילוי עריות;
שפיכות דמים; גזל ואיסור אכילת אבר מן החי), ולא מל
וטבל לשם גירות ממש, ראה למעלה פרק ב הלכה יא.
22 [המשנה (מכות ח:): אומרת "הכול גולים על ידי ישראל
... חוץ מגר תושב" זוהי הגירסה שהייתה לעיני רבינו,
וביאר בפירושו על המשנה, שגר תושב שהרג את ישראל
אינו גולה אלא נהרג, אבל ישראל שהרג גר תושב, גולה].
23 גולה כדין ישראל שהורג בשגגה ולא כדין גוי, שאפילו
הרג בשגגה נהרג (מכות שם), ראה לקמן הלכה ד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רצועה אחת ומת, הרי זה גולה על ידו". (40) נאמר בהורג בשגגה שחייב גלות, ודרשו חכמים: "מה חטיבת עצים רשות אף כל דבר רשות", אבל אם הרג בשגגה מתוך עשיית מצוה אינו גולה. (ספרי שופטים קפב; מכות ח.).

ז. בַּתְּחִלָּה⁴¹ אָחַד שׁוֹגֵג⁴² וְאָחַד מְזִיד⁴³ מְקַדְּמִין⁴⁴ לְעַרְי מְקַלֵּט. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁהָרַג בָּהּ שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתוֹ מִשֶּׁם וּדְנִין, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשִׁלְחוּ זְקֵנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אוֹתוֹ מִשֶּׁם. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיָּתָהּ - מִמֵּיתִין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְנִתְּנוּ אוֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם⁴⁵; מִי שֶׁנִּשְׁפָּט⁴⁶ - פּוֹטְרִים אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הַרְצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם; מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב גְּלוֹת - מִחֲזִירִין אוֹתוֹ לְמִקְוָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִשִּׁיבוּ⁴⁷ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מְקַלְטוֹ.

(41) מיד לאחר שהרג, לפני בירור הדין, מכות ט: י: (42) בין ההורג בשוגג שחייב גלות. (43) ובין ההורג במזיד שחייב מיתה, שכן כתוב "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והיכהו נפש ומת, ונס אל אחת הערים האל" (דברים יט, יא) ראה ספרי שופטים קפז. (44) בורחים תיכף אחרי הרציחה לפני שבית הדין מתחיל לפעול (שם ט:). (45) שימיתו, ואם אין גואל הדם הורג אותו, בית דין ממיתים אותו (ראה למעלה פרק א הלכה ב). (46) ממיטה ומגלות, ראה לקמן פרק ו הלכות ג-ד. (47) משמע שכבר היה שם.

ח. כְּשֶׁמְשִׁיבִין⁴⁸ אוֹתוֹ, מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים⁴⁹, שֶׁמָּא יִהְיֶה גֹּאֵל הַדָּם בְּדַרְוֹ⁵⁰. וְאוֹמְרֵי⁵¹ לָהֶם⁵²: אֵל תִּנְהַגוּ בּוֹ מִנְהַג שׁוֹפְכֵי דָמִים, בְּשׁוֹגֵג בָּא מַעֲשֵׂה לִידוֹ.

(48) בית דין לעיר מקלט, ששלחו והביאוהו משם (שם י:). (49) שידעו לפיכך את גואל הדם, אם יבוא להרוג את הרוצח, שם ט: (50) שהרי גואל הדם, שהרג את הרוצח חוץ לתחום עיר המקלט אינו נהרג עליו (ראה הלכה ט). (51) [צריך להיות "ואומרים", כי המלווים אומרים. אמנם דעת רבי מאיר במשנה שם שהרוצח אומר (רבינו אינו גורס בדברי רבי מאיר את המלה "אף"), אבל רבינו בפירוש המשנה כותב: אין הלכה כרבי מאיר]. (52) לגואלי הדם, לשכך חמתם.

ט. רֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה שֶׁהָרַג גֹּאֵל הַדָּם חוּץ לְתַחוּם⁵³ עִיר מְקַלְטוֹ⁵⁴ - פְּטוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלוֹ אֵין מְשַׁפֵּט מוֹת⁵⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פטור..."

ההלכה של גואל הדם על כל פרטיה אינה בגדר "דברה תורה כנגד יצר הרע" ומילתא דפשיטא היא, שהתורה לא התירה נפש מישראל למיתה בגלל ש"יחם לבבו" של גואל הדם.

אלא, כשם שישנם עונשים ומיתות שנמסרו לבית דין

(24) "וגר תושב גולה על ידי גר תושב" (שם), כלומר, גר תושב ההורג גר תושב בשגגה גולה. (25) והמשך הכתוב: תהינה שש הערים האלה למקלט, מכאן שאף גר תושב שהרג בשוגג גולה, ופירשו חכמינו את הכתוב בגר תושב שהרג גר תושב (שם ט.).

ד. גַּר תּוֹשֵׁב שֶׁהָרַג אֶת יִשְׂרָאֵל בְּשִׁגְגָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא שִׁגְגָה²⁶ - הֲרִי זֶה נִהְרַג²⁷. אָדָם מוּעַד לְעוֹלָם²⁸. וְכֵן גַּר תּוֹשֵׁב שֶׁהָרַג גַּר תּוֹשֵׁב מִפְּנֵי שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁמֵּתָה לְהַרְגוֹ - הֲרִי זֶה קָרוֹב לְמִזִּיד²⁹ וְנִהְרַג³⁰ עִלּוֹ, הוֹאֵיל וְנִתְּפוֹן לְהַרְגוֹ. וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָרַג אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּשִׁגְגָה - אֵין עָרֵי מְקַלֵּט קוֹלְטוֹת³¹ אוֹתוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל.

(26) ואמרנו בהלכה הקודמת, שאף גר תושב גולה. (27) שהרי בן-נח הוא, ובן-נח אינו צריך התראה (סנהדרין נז). בשבע המצוות שנצטווה, שכלל בידו "אזהרתם זוהי מיתתם". ספרי, מובא בכסף משנה כאן, וראה רש"י מכות ט. (28) ולפיכך אף על פי ששגג - נהרג. (29) שהיה לו ללמוד ולא למד (שם ט:). (30) אף על פי שלא הותרה, ואינו גולה אלא בהרג גר תושב בשגגה. (31) אין מגינות עליו מפני עונש מיתה.

ה. הֵבֵן שֶׁהָרַג³² אֶת אֶבְיוֹ בְּשִׁגְגָה - גֹּלָה. וְכֵן הָאֵב שֶׁהָרַג אֶת בְּנוֹ - גֹּלָה עַל יְדוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים³³? כְּשֶׁהָרַגוּ שְׁלֹא בְּשַׁעַת לְמוֹד, אוֹ שֶׁהָיָה מְלַמְּדוֹ אֲמֵנוֹת אַחֲרַת שְׁאִינוֹ צָרִיף לָהּ³⁴; אֲבָל אִם יָסַר בְּנוֹ כְּדִי לְלַמְּדוֹ תוֹרָה אוֹ חֻמָּה³⁵ אוֹ אֲמֵנוֹת³⁶, וְמָת - פְּטוּר³⁷.

(32) פרט לעושה חבורה באביו בשוגג שאינו גולה, אף על פי שהחובל באביו במזיד נהרג, שאין חיוב גלות אלא ברציחה בלבד, אבל לא בעבירות אחרות שחייבין עליהן מיתת בית דין (שם), וראה לקמן פרק ז הלכה טו. (33) שהאב גולה. (34) שיש לו כבר אומנות המפרנסת אותו. (35) ועושה בזה מצוה. (36) שיוכל הבן להתפרנס ממנה, והאב מצווה ללמד בנו אומנות (קידושין ל). (37) והטעם ראה בהלכה ו.

ו. וְכֵן הָרַב הַמְּפָה אֶת תַּלְמִידוֹ³⁸, אוֹ שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שֶׁהָפָה אֶת פְּעַל דִּין הַנִּמְנָע מִלְּבֹא לְדִין³⁹, וְהִמִּיתוּ בְּשִׁגְגָה - פְּטוּר מִגְּלוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: לְחַטָּב עֲצִים⁴⁰ - לְדַבְּרֵי הָרְשׁוֹת. יֵצֵא הָאֵב הַמְּפָה אֶת בְּנוֹ, וְהָרַב הַרוֹדֵה אֶת תַּלְמִידוֹ, וְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין, שֶׁהָרִי שִׁגְגוֹ וְהָרַגוּ בְּשַׁעַת עֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת.

(38) כדי ללמדו. (39) במשנה שם כתוב: "ושליח בית דין" כמובא בסוף הלכה זו. רש"י פירש: "ושליח בית דין המלקה ארבעים לחייב מלקות", הראב"ד כאן מפרש: "שליח בית דין שהוא מלקה יותר ממה שאמדהו בית דין ומת תחת ידו", רבינו לא פירש כפירוש ראשון, שהרי מובן מאליו שהוא פטור, מפני שהוא אנוס, ולא כהראב"ד, שהרי שנינו במשנה (שם כב): "הוסיף לו (שליח בית דין) עוד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה י. (61) הואיל ופשע ועבר על מצוות התורה "כי בעיר מקלטו ישב..." (במדבר לה, כח) וראה לקמן פרק ז הלכה ת. (62) אבל לכתחילה אסור להרגו. (63) "ואם יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה ומצא אותו גואל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו, ורוצח גואל הדם את הרוצח אין לו דם", ורש"י לתורה מפרש "הרי הוא כהורג את המת, שאין לו דם" ומשום כך הרגו כל אדם, אינו חייב עליו (ספרי מסעי, קט).

7 יא. יצא חוץ לתחום עיר מקלטו בשגגה - פל
8 ההורגו, בין גואל הדם בין שאר אדם, גולה⁶⁴ על
9 ידו. הרגו בתוך תחום⁶⁵ עיר מקלטו, אפלו גואל
10 הדם - הרי זה נהרג עליו⁶⁶.

(64) בגמרא שם נאמר: "בשוגג גולה" ופירש רבינו: ההורג בשוגג את הרוצח שיצא בשוגג מחוץ לתחום עיר מקלטו גולה [ומובן, שאם הרגו במזיד הרי הוא נהרג ככל אדם (מנחת חינוך מצוה תי). (65) [המדובר גם ברוצח שהקדים וברח למקלט לפני שעמד בדיון (למעלה הלכה ז)]. (66) שאם לא כן אין תועלת בבירחתו לעיר מקלט לפני שעמד בדיון (כסף משנה). [והמדובר כשהרגו במזיד, אבל בשוגג - גולה. בבבא ראשונה כתב רבינו דין שוגג וממנו אתה למד דין מזיד, ובבבא שנייה הוא כותב דין מזיד וממנו אתה למד דין שוגג (מנחת חינוך שם). והרי סיכום דיני גואל הדם לשיטת רבינו, מהם נאמרו בפירוש בפרק זה ובפרק ו, ומהם למדנו מדיוק לשונו: א. ברוצח שוגג: 1. אחרי שנגמר דינו וגלות ובית דין מחזירים אותו לעיר מקלטו (כאן הלכה ז) אסור לגואל הדם להרוג בדרך ואם הרגו - פטור. וכן הדין כשהרגו לפני שנגמר דינו (הלכה ט"ו). 2. אם הרגו בתחום עיר מקלטו נהרג (הלכה יא). 3. יצא בשוגג אסור לגואל הדם להרגו. 4. יצא בשוגג אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו במזיד נהרג, בשוגג - גולה. וכן הדין אם הרגו אדם אחר (הלכות י"א). 5. שוגג קרוב לאונס, כגון שמקרה בלתי מצוי גרם למיתתו של הנרצח פטור מן הגלות ואם הרגו גואל הדם - נהרג ככל אדם (פרק ו הלכה ג). 6. שוגג קרוב לזדון, כגון שזרק לרשות הרבים אבן שיש בה כדי להמית והמיתה אדם, אינו גולה כי אין לו כפרה בגלות, ואין דינו כמזיד ממש, שהרי לא נתכוון להרוג, ואם הרגו גואל הדם אינו נהרג עליו, אבל לכתחילה אסור לו להרגו (הלכה ד). 7. וכן הדין אם יש עד אחד בלבד שהרג או שני עדים ובלתי התראה (שם הלכה ה). ב. ברוצח מזיד: 8. אחרי שנגמר דינו למיתה מצוה על גואל הדם לבצע את גזר הדין (למעלה פרק א הלכה ב). 9. אם הרגו בתוך תחום עיר מקלט לפני שנגמר דינו, - הרי הוא נהרג, אף-על-פי שהוברר אחר כך שהרוצח הזיד (וראה קצות החושן חושן המשפט סימן ב סעיף קטן א)].

11 יב. המזבח קולט⁶⁷. שניאמר בהורג בודון⁶⁸: מעם
12 מזבחת⁶⁹ תקחנו למות, מקלל ששהורג בשגגה אינו
13 נהרג במזבח. לפיכך, ההורג בשגגה וקלטו מזבח,
14 והרגו שם גואל הדם - הרי זה נהרג עליו, כמי
15 ששהרגו בתוך עיר מקלטו.

וישנם מיתות שבידי שמים, כך נמסר עונש מיתת הרוצח בשגגה לגואל הדם כדי שהוא ינקה את החטא - "ולא תחניפו את הארץ כו'" "ולארץ לא יכופר כו' כי אם בדם שופכו". ואף שהרשות לגואל הדם היא רק כשיצא מעיר מקלטו אין זה שרק אז נתחדש גזר הרשות של גואל הדם להורגו כי גם לפני כן נמסר העניין לידיו אלא ש"ארי" הוא דרביע עלי" שאינו יכול להרגו בעיר המקלט ולכן הוא (רק) פטור.

(לקו"ש חכ"ד ע' 113 הע' 62)

(53) גבול העיר, והוא אלפיים אמה סביב לעיר. וכשם שהעיר קולטת, כך תחומה קולט (משנה שם יא:). (54) [כאן אין המדובר ביוצא מעיר מקלט אחרי שבית הדין הגלוהו, אלא כשהוא בדרך, כשהקדים וברח לפני שעמד בדיון או כשבית דין מחזירים אותו, כמו שמבאר רבינו בתחילת הלכה י שהיא סיום הלכה ט, אבל היוצא מעיר מקלטו אחרי שהגלוהו בית דין נתבאר דינו לקמן בהלכה י בסיפא ובהלכה יא ברישא. ויוצא מזה, שלפני שעמד בדיון גם כן אסור לגואל הדם להרגו, ואם הרגו פטור, וכן כתב בקצות החושן סימן ב סעיף קטן א בדעת רבינו. ומתוך כך עלינו לומר שהמלה "בשגגה" כאן כוללת רוצח שלא נקבע זדונו. ומסתבר, שרק בית הדין כוחו יפה לקבוע אם הזיד או שגג. ומבואר, שרבינו מפרש דברי רב הונא (מכות י:): "רוצח שגלה ומצאו גואל הדם והרגו - פטור", בהרגו בדרך כשהקדים או כשהחזירוהו ולפיכך סתם רב הונא ואמר "שהרגו" ולא הוסיף "בשגגה", לומר לך שגם אם הקדים וברח לעיר מקלט לפני שקבעו בית דין זדונו או שגגותו. (55) והכתוב בגואל הדם מדבר "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח ... והיכהו נפש" והסיפא מסבירה את הרישא, מדוע יכהו נפש? משום שאין לו משפט מוות, ואינו מפחד מפני בית דין. [רבינו דייק וכתב כאן "פטור" ולקמן בהלכה י יציא מעיר מקלטו כתב: "ורשות ביד גואל הדם להרגו", ללמדך שלפני שעמד בדיון אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו פטור. וכן בדרך כשמחזירים את המחוייב גלות לעיר מקלט, אבל כשיצא בזדון מותר לגואל הדם להרגו].

1 יא. אדם⁶⁶ ההורג בדרך קדם שייפנס⁶⁷ לעיר מקלט,
2 או ששהרגו בחזירתו⁶⁸ עם השנים ששומרין אותו⁶⁹.
3 נכנס⁶⁰ לעיר מקלטו ויצא חוץ לתחומה בודון - הרי
4 זה התיר עצמו למיתה⁶¹, ורשות לגואל הדם להרגו.
5 ואם הרגו פל אדם - אין חיבין עליו⁶²; שניאמר:
6 אין לו דם⁶³.

(56) בין. בדפוסים מתחילה כאן הלכה י, אבל בעצם זה שייך להלכה ט. (57) לפני שעמד בדיון (ראה למעלה הלכה ז). (58) לאחר שעמד בדיון ונתחייב גלות. שם. (59) לא שיהיו מתרים בגואל הדם. שאם יהרוג ייהרג, שהרי נאמר בהלכה ט שאם הרג פטור, אלא שיפייסו אותו שלא יהרוג את הרוצח בשגגה, ולשם כך דרושים תלמידי חכמים היודעים לפייס ודבריהם נשמעים, אבל אם הרגו הריהו פטור, ראה למעלה הלכה ח. (60) כאן מתחילה כנראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

3) ללא שום כוונה. 4) לא התכוון, ראה שם אונקלוס ורש"י. 5) חייב הוא גלות בדין, לשם כפרה. ראה למעלה פרק ה הלכה א. 6) נוסף על כך, משמש המקלט מקום מנוס מיד גואל הדם, ככתוב בסוף הפסוק: "ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה". 7) בפרק חמישי.
 ג. ויש הורג ותהיה השגגה קרוב לאנס. והוא: 19
 שיעור במיתת זה מארע פלא, שאינו מצוי ברב 20
 מארעות בני אדם. ודינו: שהוא פטור מן הגלות, 21
 ואם הרגו גואל הדם - נהרג עליו. 22

8) ראה לקמן סוף הלכה ז, וסוף הלכות ח"ד. 9) מקרה נדיר. 10) לא חייבה התורה גלות אלא במקרה מצוי, וראה סוף הלכה יד. 11) רק ברוצח, שחייב לשבת בעיר מקלט, ניתנה רשות לגואל הדם להרוג אותו מחוץ לעיר מקלטו (במדבר לה, כ"כט; דברים יט, ו). וכן רוצח קרוב לזדון, שאין ערי מקלט קולטות אותו, מפני שעונו חמור, מה שאין כן ההורג באונס או קרוב לאונס - שפטור מלשבת בעיר מקלט.

ד. ויש הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה לזדון. 23
 והוא: שהיה בדבר כמו פשיעה, או שהיה לו 24
 להזהר ולא נזהר. ודינו: שאינו גולה. מפני שעונו 25
 חמור, אין גלות מכפרת לו. 24. ואין ערי מקלט 26
 קולטות אותו, 25. שאינן קולטות אלא המקריב גלות 27
 בלבד. 26. לפיכך, אם מצאו גואל הדם בכל מקום 28
 ונהרגו - פטור. 29

12) אף-על-פי שלא התכוון להרוג. 13) ראה להלן הלכה ו, דוגמה. 14) כלפי שמים. 15) אינן משמשות לו מקלט מפני גואל הדם. 16) ולא זה שאין לו כפרה בגלות. 17) אפילו בעיר מקלט.

ה. ומה יעשה זה? ישיב וישמר עצמו מגואל הדם. 30
 וכן כל הרצחנים, שהרגו 20, בעד אחד 21 או בלא 31
 התראה 22 וכיוצא בהן, 23. אם הרגו 24 גואל הדם - אין 32
 להם דמים. לא יהיו אלו חמורים מההורג בלא 33
 פונה. 34

18) שלא יהרג. 19) ראה למעלה פרק ד הלכה ח. 20) בכונה. 21) שני עדים והתראה דרושים למיתת בית דין בלבד, אבל למלך מותר להרוג אף את ההורג בפני עד אחד ואת ההורג בלי התראה, ואף גואל הדם שהרגו פטור, ראה הלכות מלכים פרק ג הלכה י, ו'אור שמח' שם; וראה 'מורה נבוכים' חלק שלישי סוף פרק מ. וראה השגת הראב"ד כאן. 22) בפני שני עדים. 23) כגון שהוכחו העדים בבדיקות ולא הוכחו בחקירות, למעלה שם. 24) כדיעבד, אבל לכתחילה אסור להרגם.

ו. כיצד? 25) הזרק 26) אכן לרשות הרבים והרגה, או הסותר פתלו לרשות הרבים, ונפלה אכן והמיתה, 36
 בין שסותרו ביום 27) בין שסותרו בלילה - הרי זה קרוב 37
 למזיד, 28. ואינו נקלט; מפני שזו פשיעות היא, שהרי 38
 היה לו לעיין 29) ואחר כך יזרק או יסתר. 39

67) יש לו דין עיר המקלט (מכות יב). 68) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה". 69) אפילו כהן הוא, ועומד ומשמש על גבי המזבח, ראה שם תרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ד): מעם מזבחי ... מגיד שמבטלים העבודה מידו ויוצא ליהרג, ולא כרבי עקיבא (יומא פה). שדרש: מעם מזבחי ולא מעל מזבחי. וכן משמעות הלשון "רציחה דוחה את העבודה" סנהדרין לה: וראה משנה למלך כאן.

יג. אין קולט 70) אלא גגו של מזבח בית העולמים 71
 בלבד, ואין קולט אלא פתח ועבודה בידו; אבל זר, 2
 או פתח שאינו עובד בשעה שנהרג, 72, או שהיה 3
 עובד ולא היה על גגו של מזבח אלא סמוך לו או 4
 אוחז בקרנותיו 73 - אינו נקלט. 5

70) את ההורג בשגגה. 71) בית המקדש בירושלים ולא מזבח של כמה בשילה או בגבעון, כי כתוב "מעם מזבחי" כלומר, המיוחד לי (שם). 72) על ידי גואל הדם. 73) כיובא שברח מפני שלמה (מלכים א ב, כח).

יד. וכן מי שקלטו המזבח - אין מניחין אותו שם, 6
 אלא מוסרין [לו] שומרין ומגלין אותו לעיר 7
 מקלטו. 74. כמה דברים אמורים? 75) במקריב גלות; 8
 אבל מי שפחד מן המלך שלא ינהגו בדין 9
 המלכות, 77, או מבית דין שלא ינהגו בהוראת 10
 שעה, וברח למזבח ונסמך לו, 78, ואפלו היה זר - 11
 הרי זה נצל, 79, ואין לוקחין אותו מעם המזבח למות 12
 לעולם. אלא אם כן נתחייב מיתת בית דין 80) בעדות 13
 גמורה והתראה, כשאר כל הרוגי בית דין תמיד. 14

74) לעיר מקלט הקרובה לו ביותר. 75) שאין קולט אלא גגו של מזבח, ואין קולט אלא כהן ועבודה בידו. 76) שנתחייב בבית דין על פי דין התורה. 77) כגון המורד במלך או המבוזה אותו (הלכות מלכים פרק ג, הלכה ח), שהמלך רשאי להרוג אפילו מי שאינו חייב מיתה לפי דין התורה. ראה למעלה פרק ב הלכה ד. 78) ולא דווקא על גג המזבח. 79) ראה כסף משנה מה שהקשה ממעשה יואב. 80) כי הכתוב "מעם מזבחי תיקחנו למות" לבית דין נאמר, ובית דין אינם יכולים לדון אדם למוות אלא בעדות גמורה ובהתראה.

פרק עשירי

1) יבאר ששלשה הם ההורגים בלא כוונה, ומה בין זה לזה. ודין השונא שהרג בשגגה אם נקלט, ואיזהו שונא. ודין הנכנס לחצר בעל הבית או לחנות הנגר שלא ברשות ונהרג בשוגג כו'.

א. שלשה? הם ההורגים בלא פונה. 15

2) את הפרק הקודם פתח רבינו בהורג בשגגה שחייב גלות, וכאן הוא בא לפרט את סוגי השוגג.

ב. יש הורג בשגגה והעלמה גמורה. 3. וזהו שונאמר 16
 בו: ואשר לא צדה. 4. ודינו: שיהיה 5 לערי מקלט 17
 וינצל, 6. כמו שבארנו. 18

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 "פרט" שנאמרה שם ברישא של הברייתא נמשכת גם על
2 בבא זו, וכאילו נאמר: "פרט" שדחפו בגופו (כסף-משנה).
3 ראה לקמן הערה עו. 49) אבן, ויש כאן כוונה חלקית,
4 ואין זו "העלמה גמורה". 50) מרחק שתי אמות.
51) "האומר מותר - קרוב למזיד הוא", שם. 52) ישראל,
53) ומשום כך אין זה שוגג. 54) שאין מיתה על הריגתו, ראה
55) למעלה פרק ב הלכה יא.

56) יא. הנכנס⁵⁴ לחצר בעל הבית שלא ברשות, והרגו
57) בעל הבית בשגגה - פטור מן הגלות; שְׁנֵאמַר⁵⁵:
58) וְאִשֵּׁר יָבֵא אֶת רֵעֵהוּ בַיַּעַר⁵⁶ - מֵהַ יַעַר שֵׁשׁ יָשׁוּת
59) לַנְּהָרָג⁵⁷ לְהַכֵּס לְשָׁם, אָף כֹּל פְּיוּצָא בּוֹ. לְפִיכָּה,
60) הַנִּכְנָס לְחַנוּת הַנְּהָרָג⁵⁸ שְׁלֵא בְרִשׁוּת⁵⁹, וְנִתְּזָה כְּקַעַת
61) וְטַפְּחָהּ לּוֹ עַל פְּנֵי וַיָּמַת - פְּטוּר מִגְּלוּת; וְאִם נִכְנָס
62) בְּרִשׁוּת - הָרִי זֶה גּוֹלָה⁶⁰.

63) מכות ח. 55) בהורג בשגגה שחייב גלות.
64) לחטוב עצים. 57) ומשום כך חייב ההורג גלות, שהיה
65) צריך להעלות על דעתו שמישהו נמצא ביער, אבל אם נכנס
66) שלא ברשות פטרה התורה את ההורגו בשוגג מפני שזה
67) קרוב לאונס. 58) בבא-קמא לב: 59) הנגר נתן לו רשות
68) להכנס. 60) כלשון ראשון בפירוש דברי ר' יוסי בר' חנינא
69) שם. וראה בהלכות חובל ומזיק פרק א הלכה יז בהערות.

70) יב. מי שהיה דולה⁶¹ את החבית להעלותה לגג,
71) ונפסק החבל, ונפלה על חברו והרגתה; או שהיה
72) עולה בסלם, ונפל על חברו והרגו - פטור מן
73) הגלות. וזהו כמו אנוס הוא⁶²; שאין זה דבר הקרוב
74) להיות ברוב העתים, אלא כמו פלא⁶³ הוא. אבל אם
75) היה משלשל את החבית⁶⁴, ונפלה על חברו
76) והרגתה; היה יורד בסלם, ונפל על חברו⁶⁵; היה
77) מעגל במעגילה⁶⁶, ונפלה על חברו והרגתה -
78) גולה; שְׁנֵאמַר: וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמַת - שֵׁיפֹל דֶרֶךְ נְפִילָה.
79) שְׁהָרִי דֶרֶךְ נְפִילָה מְצוּי בְּרֹב הָעֵתִים לְהִזְקָה, וְדָבָר
80) קָרוֹב הוּא לְהִיזוּת, שְׁהָרִי טָבַע הַכֹּבֵד לִירֵד לְמִטָּה
81) בְּמַהֲרָה⁶⁷; והואיל ולא זרז עצמו ותקן מעשיו יפה
82) בשעת ירידה - יגלה. וכן כל פיוצא בזה.

83) מן הבור (מכות ז). 62) קרוב לאונס, ראה מכות ט.
84) 'תוספות' דיבור-המתחיל אמר ליה. 63) נדיר, שהרי עם
85) העלאתו את החבית או עם עלייתו על הסולם גוברת
86) ההתנגדות לכובד החבית או של האדם המושך כלפי מטה.
87) מורידה מלמעלה למטה, ואף-על-פי שנוהר מלשברה.
88) והורגו, אף-על-פי שבדודאי נזהר שלא יפול וישבור
89) מפרקתו. 66) מגלגל כמין מכבש, כדי להחליק את הטיח
90) שבגג, ומוליך אותו לצד השיפוע, שמשם יורדים המים.
91) ומשום כך בירידה עליו לנקוט באמצעי זהירות
92) מיוחדים.

93) יג. קצב⁶⁸ שהיה מקצב⁶⁹, והגביה ידו בקופיץ⁷⁰
94) לאחוריו, והחזירו לשבר העצם, פֶּדְרָךְ שְׁעוּשִׁין
95) הקצבים: כל שְׁיָמוּת בְּהוֹלְכָה, שְׁהִיא הַהֲגָבָה

25) שגגה קרובה לזדון או קרובה לאונס. 26) ולא התכוון
27) להרוג (מכות ח.). 27) שפשיעתו גדולה, שבעיון קל יכול
28) היה לראות את העובר בדרך. 28) ולא מזיד ממש, שהרי
29) לא התכוון להרוג. 29) אם ישנם עוברי דרכים, שם.

30) ז. סִתְרוּ לְאִשְׁפָּה³⁰ בְּלִילָה: אִם הֲרַבִּים מְצוּיִין בָּהּ³¹
31) - הָרִי זֶה קָרוֹב לְמִזִּיד³², וְאִינוּ נִקְלָט; וְאִם אֵין
32) הֲרַבִּים מְצוּיִין בָּהּ כִּלְל - הָרִי זֶה קָרוֹב לְאִנְס, וּפְטוּר
33) מִן הַגְּלוּת.

34) שברשות הרבים, שתושבי העיר משליכים שם זבל
35) ולפעמים גם עושים שם צרכיהם. 31) לעשות צרכיהם.
32) שהיה לו להעלות על הדעת שיש שם אדם והאבן תפגע
33) בו, והיה עליו לעיין היטב.

34) ח. הִיָּתָה הָאִשְׁפָּה עֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת בָּהּ³³ בְּלִילָה,
35) וְאִינָה עֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת בָּהּ בַּיּוֹם, וְנִקְרָה אָדָם³⁴ וַיִּשֵּׁב
36) שָׁם, וְנִפְלָה עָלָיו אָבֶן בְּשַׁעַת סְתִירָה, וַיָּמַת - הָרִי זֶה
37) גּוֹלָה³⁵. וְאִם אַחַר שֶׁנִּפְלָה הָאָבֶן³⁶ בָּא זֶה וַיִּשֵּׁב,
38) וְנִפְלָה עָלָיו וַיָּמַת - הָרִי זֶה פְּטוּר³⁷ מִן הַגְּלוּת.

39) בני אדם לעשיית צרכיהם. 34) ביום. 35) מאחר
36) שאינה עשויה להפנות בה ביום, אין זה קרוב למזיד. אבל
37) גם אונס איננו, הואיל והיא עשויה להפנות בה בלילה, קורה
38) לפעמים שמישהו נפנה שם גם ביום, רב פפא שם. וראה
39) 'תוספות' שם דיבור-המתחיל באשפה. 36) מן הקיר,
40) וקודם שהגיעה ארצה. 37) הטעם בהלכה ט.

41) ט. וְכֵן הַזִּזְרֵק³⁸ אֶת הָאָבֶן, וְאַחַר שֵׁיפִי אֶת מִדּוֹ
42) הוּצִיא הֵלָה אֶת רֵאשׁוֹ³⁹ וְקִבְּלָהּ - פְּטוּר מִגְּלוּת;
43) שְׁנֵאמַר: וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ⁴⁰ - פֶּרֶט לְמַמְצִיא עֲצָמוֹ.

44) שם. 39) מן החלון. 40) בחוטב עצים ביער ונשל
41) הברזל מן העץ ומצא את רעהו - הכתוב מדבר, ומשמע
42) שרעהו כבר נמצא שם, ולא שהמציא עצמו אחר-כך.

43) ל. הַשּׁוֹנֵא⁴¹ שֶׁהִרְגַּ בְּשִׁגְגָה - אִינוּ נִקְלָט; שְׁנֵאמַר⁴²:
44) וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ⁴³. חֲזָקתוֹ⁴⁴ שֶׁהוּא קָרוֹב לְמִזִּיד⁴⁵.
45) וְאִי זֶהוּ שּׁוֹנֵא? זֶה שְׁלֵא דָבָר עָמוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים⁴⁶
46) מִפְּנֵי הָאִיבָה. וְכֵן אִם נִכְנָס לְקֶרֶן זְוִית⁴⁷ וְהִמִּיתוּ שָׁם
47) בְּשִׁגְגָה, או שִׁדְּחָפוּ בְּגוֹפּוֹ⁴⁸, או נִתְּפֹן לְזִרְקָה⁴⁹
48) שְׁתִּים⁵⁰ זִרְקָה אֲרַבַּע, או שְׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שְׁמַתָּה
49) לְהִרְגָה⁵¹, או שֶׁנִּתְּפֹן לְהִרְגָה זֶה⁵² וְהָרַג אֶת זֶה, אֶפְלוּ
50) נִתְּפֹן לְהִרְגָה עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁵³ או בְּהִמָּה וְנִמְצָא יִשְׂרָאֵל
51) - הָרִי כֹּל אֵלוֹ קָרוֹבִין לְמִזִּיד, וְאִינָן נִקְלָטִין.

52) מכות ט: 42) בהורג וחייב גלות. 43) לחייבו מיתה
44) אי אתה יכול, שמה שוגג הרגו. לחייבו גלות אי אתה יכול,
45) שמה מזיד הרגו ('ספרי' מסעי, קס). 44) חזקה עליו.
45) ומשום כך אינו נהרג ואינו גולה. 46) סנהדרין כז:
47) וסכין בידו ופגע באיש שבא לקראתו, הרי זה קרוב
48) למזיד, שהיה צריך להעלות על דעתו ולהזהר (שם ז:).
48) שהיה לו להזהר. בגמרא שם נאמר: "הדפו - שדחפו
49) בגופו", ומשמע שגולה. ונראה, שרבינו מפרש שהמלה

13 טו. היתה אכן בחיקוי⁸⁷, והפיר בה ושכחה, ועמד,
14 ונפלה והמיתה - גולה; שנאמר: בשגגה - מפלל
15 שהיתה לו ידיעה⁸⁸. נשמט⁸⁹ הברזל מן העץ
16 המתבקע⁹⁰ - אינו גולה; מפני שאין זה בא מכחו
17 אלא מפת פחו⁹¹, ונמצא כמו אנס⁹². וכן הזרק
18 אבן⁹³ לתמר להפיל תמרים, ונפלו מן התמרים על
19 תינוק והרגוהו - פטור; מפני שנפלו מפת פחו⁹⁴.
20 וכן כל פיוצא בזה משאר הסבות.

(87 בבא-קמא שם. 88) ואף-על-פי שבאוכל חלב בשוגג אין צורך בידיעה בתחילה, בהורג בשוגג צריך לידיעה בתחילה, משום שכתוב "אשר יבוא את רעהו ביער", שהוא ידיעה בתחילה. משום כך אין שגגה זו כשאר שגגות, ראה בית הבחירה בבבא-קמא עמ' 79, ו'תוספות' דיבור-המתחיל בשגגה. (89) משנה מכות ז: מחלוקת רבי ורבנן, ופסק כרבנן. (90) נשמט הברזל מן הקת בשעה שהיה בתוך העץ שהוא כורתו, וניתו למרחוק והרג. כך מפרש רבינו מה שנאמר במשנה "מן העץ המתבקע", ואולם רש"י פירש שניתו קיסם ופגע והרג. ורבינו חננאל שם מביא את שני הפירושים. (91) המכה בעץ היא כוחו, וניתו הברזל מן העץ כוח כוחו הוא, שם ח. (92) כי הברזל נשמט כתוצאה מן המכה בעץ, אף-על-פי שהיה מהודק היטב בקת. (93) רב פפא, שם ח. (94) האבן היא כוח ראשון, ונפילת התמרים היא כוח שני.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1 יבאר תלמיד שגלה שמגלים רבו עמו, ועבד או אשה שגלתה, אם רבו ובעלה חייבים לזונם. ודין רוצח שנגמר דינו להגלותו ומת. ורוצח שהרג בשגגה בעיר מקלטו. ודין עיר מקלט שרובה רצחנים אם קולטת, והגולה אם יוצא מעיר מקלטו לעולם. ודין אחד מארבעה כהנים מחזיר את הרוצח כו'.

21 א. תלמיד שגלה לעיר מקלט - מגלין רבו עמו;
22 שנאמר: וחי - עשה לו פדי שפיהה, וחי בעלי
23 חכמה³ ומבקשיה⁴ בלא תלמוד תורה כמיתה
24 חשובין⁵. וכן הרב שגלה - מגלין ישיבתו עמו⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

תלמיד שגלה לעיר המקלט מגלין רבו עמו כו"

וי"ל שמוסיף "וחי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין" כהסבר מדוע מכינים לרוצח בשגגה את כל צרכיו על חשבון יהודי אחר ובפרט רבו, כי עניין זה הוא שאלה של חיים או היפך החיים, ומקורו בדברי הכתוב "החכמה תחיה בעלי".

וקשה לכאורה: מהרמב"ם משמע שמדובר בתלמיד הנמצא בדרגא כזו שכל חייו הם תלמוד תורה עד שבלעדיה חייו כמיתה חשובין, אבל בגמרא (מכות ב. ב.) לא מציינו חילוק זה ואדרבא כהמשך לדין "מגלין רבו עמו" הביאה הגמ' "מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון"

1 מלפניו⁷¹ וירידה מאחריו⁷² - אינו גולה עליו; וכל
2 שימות בחורה, שהיא עליה מאחריו⁷³ וירידה
3 מלפניו - גולה. זה הפלל⁷⁴: כל שפדרף וירדתו⁷⁵ -
4 גולה; שלא בדרף וירדתו⁷⁶ - אינו גולה. ואפלו
5 בירידה שהיא צרף עליה - אינו גולה⁷⁷.

(68) מוכר בשר, מכות ז: (69) קוצץ בשר. (70) סכין גדולה. (71) עליה היא ופטור. (72) המשך וסיום ההגבהה היא, ומשום כך דינה כעליה ופטור. (73) תחילת הירידה מלפניו היא וחייב. במכה לפניו: ככיוון למטה ירידה היא וחייב; ככיוון למעלה עליה היא ופטור. במכה לאחוריו, המצב הפוך: הכיוון למעלה הוא כיוון לירידה לפניו וחייב; הכיוון למטה הוא סיום העליה מלפניו ואינו גולה (ירושלמי מכות פרק ב הלכה ד), [בבבלי שם ישנן כמה גירסאות, וקשה ליישבן לפי שיטת רבינו. ראה כסף-משנה כאן, ו'מראה הפנים' בירושלמי שם]. (74) משנה, שם. (75) והעליה מאחוריו בדרך יירדתו היא. (76) וירידה מאחוריו אינה בדרך יירדתו אלא בהמשך דרך הגבהתו. (77) [בבבלי שם נאמר: "או השליך עליו" (במדבר לה, כ) להביא ירידה שהיא צורך עליה, ופירש"י להביא - לחיוב. אולם רבינו מפרש לפטור, ונראה שלדעת רבינו המלה "פרט" שברישא של הברייתא נמשכת גם על בבא זו. וראה למעלה בהלכה י בדין דחפו בגופו. ונדחק רבינו לפירוש זה מפני שבסוף הסוגיא בדין נשמטה שליכה, אמרו "דכולי עלמא עליה היא" (לדעת הכל ירידה שהיא צורך עליה - עליה היא), ולאחר מכן נאמר: הא והא לניזוקין (אבל פטור מגלות, לדעת הכל), ראה מגיד-משנה בהלכות חובל ומזיק פ"ו ה"ד, ובגר"א מכות שם].

6 יד. פיצד? היתה עולה בסלם⁷⁸, ונשמטה שליכה⁷⁹
7 מתחת רגליו ונפלה⁸⁰ והמיתה - פטור⁸¹ מן הגלות.
8 וכן המתפונן לזרק בצד זה, והלכה לה לצד אחר⁸²;
9 או שהיתה לו אבן מנחת⁸³ בחיקו, ולא הפיר בה
10 מעולם⁸⁴, ועמד, ונפלה⁸⁵ והמיתה; וכן הסומא⁸⁶
11 שהרג בשגגה - כל אלו פטורין מן הגלות, מפני
12 שהן קרובין לאנס.

(78) שם. (79) מדרגה. (80) שזוהי ירידה ממש. (81) כדעת התלמוד שם "דכולי עלמא עליה הוא" (דעת הכל, עליה היא), דעה שעומדת בעינה בכל התשובות הניתנות, שם, לפי גירסת רבינו בגמרא "הא והא לניזוקין" במקום גירסתנו "הא והא לגלות", ראה שם הגהות הגר"א, וראה למעלה הלכות חובל ומזיק פרק ו הלכה ד, ובמגיד-משנה שם. (82) כתוב בתורה, בהורג בשגגה שחייב גלות, שהרג "בלא צדיה" (במדבר לה, כב) ופירשו חז"ל מלשון צידוד, שלא נתכוון לצדד לצד שני, מכות ז: (83) בבא-קמא כו: (84) כגון שהניחה אדם אחר בחיקו בעוד שהיה ישן. (85) על אדם. (86) כתוב בתורה בהורג בשגגה "בלא ראות" (במדבר לה, כג), ומכאן למדו סומא שהרג בשגגה פטור מגלות. שמשמע כאן לא ראה, אבל רואה במקום אחר. ואילו סומא אינו רואה בשום מקום, 'ספרי' מסעי קס, ומכות ט: מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה.

קב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' ט"ו תמוז - ספר זויוקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא נתכפר לו עד שימות הכהן הגדול. (18) כתוב בהורג בשוגג, שנס לעיר המקלט, שלוש פעמים "שמה" (במדבר לה, ו, יא, יט), ודרשו רבותינו: "שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו", "ספרי" שופטים, קפא; ממילתא דרשב"י משפטים כא; מכות שם. (19) לפי הכתוב "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (שם, כח), "איזהו ישיבה שהיא בארץ אחוזתו (בתוך הקרקע), הוי אימר זו קבורה", שם.

ד. שְׂאֵר הַלְוִיִּים²⁰ הַשְּׂכֹנִים²¹ בְּעָרֵי מִקְלָט²², בְּשִׁמּוֹת¹¹ אֶחָד מֵהֵן - אֵינּוּ נִקְבָּר בְּעִיר וְלֹא בְּתוֹךְ הַתְּחֹמֹת²³; שְׂנֵאמָר: וּמִגְרָשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבִהְמָתָם וְלִרְכֻשָׁם וְלִכְלֹל¹³ חֵיתָם²⁴ - לְחַיִּים נִתְּנוּ וְלֹא לְקַבּוּרָה²⁵.

(20) מכות יב. (21) ולא אלו שהוגלו לשם כרוצחים בשגגה. (22) שהן של הלוויים, ככתוב: "ואת הערים אשר נתנו ללוויים, את שש ערי המקלט" (שם, ו). (23) אלא נותנים להם בתי קבורות חוץ לתחום. (24) ולכ צרכי חייהם. ואין לפרש "חיה" ממש, שהרי כתוב "לבהמתם", וחיה בכלל בהמה היא (נדרים פא.). (25) ואע"פ שהרוצח נקבר שם, אין זו אלא קבורת עראי עד מות הכהן הגדול, ועוד שברוצח הרגישה התורה במפורש "שמה", שם תהא קבורתו (מכות שם).

ה. רוצח²⁶ שֶׁהֵרַג בְּשִׁגְגָה בְּעִיר מִקְלָטוֹ²⁷ - גוֹלָה בְּהַ מִשְׁכּוֹנָה לְשִׁכּוֹנָה²⁸, וְאֵינּוּ יוֹצֵא²⁹ מִן הָעִיר. וְכֵן לְוִיִּים³⁰ שֶׁהֵרַגוּ³¹ בְּמִדְיָנָה³² - גוֹלָה לְמִדְיָנָה אַחֲרַיִם³³ מְעָרֵי הַלְוִיִּים; לְפִי שֶׁפָּלַן קוּלְטוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרָה³⁴. וְאִם הֵרַג חוּץ מְעָרֵי הַלְוִיִּים, וּבְרַח לְעִירוֹ - הָרִי זֶה קוּלְטוֹ³⁵.

(26) שם יב: (27) שגלה לעיר המקלט, וחזר והרג באותה עיר בשוגג. (28) בתוך העיר. (29) אינו רשאי לצאת בגלל הרצח הראשון. (30) צריך לומר "ובן לוי", כלשון המשנה, שם. (31) בשוגג. (32) בעירו שדר בה, באחת מארבעים ושמונה הערים שנתנו ללוויים, במדבר לה. (33) שהרי לא גלה ע"פ בית דין לעיר שיושב בה, ורשאי לצאת ממנה. (34) להלן פרק ח הלכה ט. (35) אע"פ שאין זו גלות אלא מקום דירתו הקבוע מלפני הרצח. בגמרא שם למדו דין זה מהכתוב "כי בעיר מלקטו ישב" (במדבר לה, כח) - עיר שקלטתו כבר.

ו. עִיר מִקְלָט שֶׁרְבָּה רְצֻחִים³⁶ - אֵינָה קוּלְטָה; שְׂנֵאמָר³⁷: וְדָבָר בְּאֲזֵנֵי זְקַנֵי הָעִיר הִיא אֵת דְּבָרֵינוּ³⁸ - וְלֹא שֶׁשׁוּיִן דְּבָרֵיהֶם לְדְבָרֵינוּ. וְכֵן עִיר שֶׁאֵין בָּהּ זְקַנִּים³⁹ - אֵינָה קוּלְטָה⁴⁰; שְׂנֵאמָר: זְקַנֵי הָעִיר הִיא⁴¹.

(36) מכות י: (37) ברוצח בשגגה שנמלט לעיר המקלט. (38) שרצח בשגגה. (39) דיינים. (40) ומשום כך משתדלים להעמיד בה דיינים. (41) שלשם נמלט, בה בעיר צריך שיהיו זקנים.

ז. רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו אנשי העיר

ופירש רש"י שם "שלא יביאוהו עוונותיו לידי הריגה בשוגג ויגלה ... שאינו מצוי אלא ברשעים" וא"כ איך מכניס הרמב"ם תלמיד כזה בתוך הסוג של "בעלי חכמה ומבקשיה". וגם צריך להבין מהו מקורו בלשון "בעלי החכמה ומבקשיה" והלא כתוב "החכמה תחי בעלי" ומניין הוסיף גם מבקשי.

והביאור: בעלי החכמה הם אלה הלומדים תורה באופן ש"תורתו דילי הוא" (קידושין ל"ב) עד שנעשים הבעלים על דברי התורה שלמדו - "נקראת על שמו", "ומבקשיה" הם אלו שאינם עדיין בדרגה זו אבל מחפשים להיות בעלי החכמה, וכיון שהבטיחה תורה "יגעת ומצאת תאמין" הרי שב"כח' הם כבעלי החכמה, ולכן "מגלין רבו עמו" כדי לעורר עניין זה מוהכח אל הפועל.

(על פי לקו"ש חכ"ט ע' 33)

(2) מכות י. (3) הרב. (4) התלמידים. (5) שכתוב בתורה ובמצוותיה "וחי בהם" (ויקרא יח, ה), וכתוב "החכמה תחיה בעליה" (קהלת ז, יב). (6) שאין לו חיים בלא ישיבה (מכות שם).

ב. עֶבֶד⁷ שֶׁגָּלָה⁸ לְעִיר מִקְלָט - אֵין רַבּוֹ חַיִּב לְזוּנּוֹ⁹, וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לְרַבּוֹ¹⁰. אֲבָל אִשָּׁה שֶׁגָּלְתָה לְעִיר מִקְלָט - בְּעָלָהּ חַיִּב לְזוּנָהּ. וְאֵינּוּ יְכוּלִים לֹאמַר לָהּ: צְאִי מַעֲשֵׂה יָדָיךָ לְמִזְנוּתֵיךָ¹², אֲלֵא אִם כֵּן הִיוּ מִסְפִּיקִין לָהּ¹³.

(7) כנעני. (8) שהרג את ישראל בשגגה. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. (9) לספק לו מזונות, אע"פ שכתוב "הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי", ואמרנו בהלכה הקודמת "עשה לו כדי שיחיה", אין חובה זו מוטלת על רבו. והטעם, מפני ש"יכול הרב לומר לעבד: עשה עמי ואיני זנך אלא חזור על הפתחים", שמצווים ישראל להחיות העבדים שביניהם, גיטין יב. הלכות עבדים פרק ה הלכה ג. (10) לספק לו מזונות אע"פ שכתוב "ונס אל אחת מן הערים האל בכתובה שנתן לה בשעת הנישואין. (11) משום שחובתו לספק לה מזונות אינה מותנית במעשה ידיה. (12) אני מוחל לך על מעשה ידיך ששייכים לי, ואת המחלי לי על מזונותיך שאני חייב לך. (13) אבל במספיקים לה, יכול הוא לומר לה "צאי מעשה ידיך למזונותיך", ואינו חייב לזון אותה, אע"פ שזה מכביד עליה, שאין דרכה לחפש עבודה בעיר מקלט, שאין מכירים אותה (שם).

ג. רוצח¹⁴ שנגמר דינו¹⁵ להגלותו, ומת קדם שנגלה - מוליכין עצמותיו לשם¹⁶. ורוצח שמת בעיר מקלטו¹⁷ - קוברין אותו שם¹⁸. ובעת שימות הפהן הגדול, מוליכין עצמות הרוצח משם לקברי אבותיו¹⁹.

(14) מכות יא: (15) בבית-דין. (16) לעיר המקלט. אע"פ שהטעם "פן ידרוף גואל הדם אחרי הרוצח" (דברים יט, ו) שוב אינו קיים. (17) אע"פ שכבר קיבל עונש גלות, עדיין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 לְכַבְּדוֹ⁴² - יֹאמְרוּ לָהֶם: רֹצֵחַ אָנֹכִי⁴³. אָמְרוּ לוֹ: אַף
2 עַל פִּי כָּן⁴⁴ - יִקְבַּל מִהֶן⁴⁵.
- 42 כגון שהיה איש חשוב. משנה, מכות יב: 43) שצריך להודיע ולפרסם את חטאו, שבאה תקלה על-ידו. 44) אנו רוצים לכבדך. 45) שנאמר "וזוה דבר הרוצח (דברים יט, ד) אין לך אלא דיבור הראשון", ואינו צריך לכפול דברו. תוספתא מכות פרק ב.
- 3 ח. הגֹּזֵלָה⁴⁶ אֵינוֹ יוֹצֵא מַעִיר מִקְּלָטוֹ לְעוֹלָם⁴⁷. וְאֶפְלוּ
4 לְדַבֵּר מַצּוּחַ⁴⁸ אוֹ לְעֵדוּת, בֵּין עֵדוּת מְמוֹן בֵּין עֵדוּת
5 נְפִשׁוֹת⁴⁹. וְאֶפְלוּ לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ⁵⁰ בְּעֵדוּתוֹ, אוֹ לְהַצִּיל
6 מִיַּד הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים אוֹ מִיַּד הַנְּהַר אוֹ מִיַּד הַדְּלָקָה
7 וּמִן הַמַּפְלֵת. אֶפְלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין⁵¹ לְתִשׁוּעָתוֹ
8 פְּיוֹאֵב בֶּן צְרוּיָה⁵² - אֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם, עַד מוֹת
9 הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. וְאֵם יֹצֵא - הַתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה⁵³. כְּמוֹ
10 שְׂבָאֲרִינוֹ⁵⁴.
- ט. אָחָד⁵⁵ כִּהֵן גָּדוֹל הַמְּשֻׁחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה⁵⁶ וְאָחָד
11 הַמְּרַבֵּה בַבְּגָדִים⁵⁷, וְאָחָד הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הָעוֹבֵד⁵⁸
12 וְאָחָד הַכֹּהֵן שֶׁעֵבֵר⁵⁹, כָּל אָחָד מֵאַרְבַּעַתָּן שְׁמַת⁶⁰ -
13 מַחְזִיר⁶¹ אֶת הָרוֹצֵחַ⁶². אֲבָל מְשֻׁחַ מִלְחָמָה⁶³ אֵינוֹ
14 מַחְזִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כֹּהֵן הַדִּיּוֹט⁶⁴.
15

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואפילו כל ישראל צריכין לתשועתו"

הקשו האחרונים מדוע לא יצא הרוצח בשגגה להציל אדם בעדותו ו"אפילו אם כל ישראל צריכין לתשועתו" והלא פיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה. יש שתירצו שאסור כיון שמסכן עצמו ויכול למות ביד גואל הדם, ותירוצם קשה שהרי אם מדובר בפיקוח נפש הרי בוודאי אפשר להגביל את גואל הדם ולמנוע ממנו להרוג את הרוצח נפש בשגגה.

ויש שתירצו שכיון שנתגלגלה על ידו הריגת נפש מישראל לא יתכן שתבוא תשועה לישראל על ידו, וצריך עיון גדול היאך אפשר לסמוך על סברא זו ולדחות בגללה פיקוח נפש שדוחה כל התורה כולה.

ויש שתירצו שהוא גזירת הכתוב, אבל גם זה קשה שהרי פיקוח נפש הדוחה כל התורה כולה דוחה גם גזירת הכתוב.

והביאור בזה: בפ"ה ה"י כתב "...ויצא חוץ לתחומה בזדון הרי זה התיר עצמו למיתה ורשות לגואל הדם להרגו" ומדוייק בלשונו שזה שהתיר עצמו למיתה אינה הסיבה שבגללה רשות לגואל הדם להרגו כי אז היה לו לכתוב: התיר עצמו למיתה לפי שרשות ביד גואל הדם להורגו.

אלא שזה שהתיר עצמו למיתה הוא דין לעצמו, ולכן כתבו בלשון "הרי זה התיר עצמו למיתה" ובה משמיענו חידוש דין מיוחד ברוצח בשגגה היוצא מעיר מקלטו שנחשב ל"גברא קטילא" וממילא אי אפשר שיחול עליו שום חיוב גם לא הצלת נפשות, כי הדין של פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה אינו יכול לחול על מי שהתורה אומרת עליו שע"י פעולת ההצלה נעשה גברא קטילא.

(על פי דקדוק חלק ל"ח ע' 127)

55) בין. . . ובין (מכות יא.). 56) הכהנים הגדולים מימות משה עד שנגנו שמן המשחה בימי המלך יאשיהו (יומא נב:). 57) הכהנים הגדולים ששימשו מיאשיהו ואילך. והיה הכהן הגדול מתחנך בריבוי בגדים, היינו בלבישת שמונה בגדים במקום ארבעה שלבש קודם לכן (הוריות יב:). 58) משמש אז ככהונה גדולה. 59) שנטמא כהן גדול או חלה, ומינו אחר תחתיו זמנית, וכשנתרפא הכהן וחזר לעבודתו, העבירו את האחר מתפקידו, ונקרא "כהן שעבר". 60) אפילו הכהן שעבר, שכל עבודתו לשעה היתה, ואע"פ שהכהן הקבוע העובד עדיין חי, מכות יא: 61) במיתתו. 62) מעיר מקלטו לעירו. 63) הנואם בפני העם לפני המלחמה (דברים כ, ב). 64) ככהן פשוט, ובחיבי גלות כתוב "עד מות הכהן הגדול" (במדבר לה, כח).

- 16 י. רֹצֵחַ שְׁנַגְמָר דִּינוֹ⁶⁵ לְגִלוֹת, וְלֹא הָיָה שָׁם כֹּהֵן
17 גָּדוֹל⁶⁶; וְהַהוֹרֵג⁶⁷ כִּהֵן גָּדוֹל, וְלֹא הָיָה⁶⁸ שָׁם כֹּהֵן
18 גָּדוֹל אַחֵר⁶⁹; וְכֵהֵן גָּדוֹל שֶׁהָרַג, וְלֹא הָיָה שָׁם כֹּהֵן
19 גָּדוֹל אַחֵר - הָרִי אֵלוֹ גּוֹלִין, וְאֵינָן יוֹצְאִין מַעִיר
20 מִקְּלָט לְעוֹלָם⁷⁰.

65) שם. 66) כגון שמת הכהן הגדול לפני שנגמר דינו של זה, ועדיין לא מינו אחר תחתיו. ואם מת הכהן הגדול אחרי שנגמר דינו, הרוצח פטור מגלות (לקמן הלכה יא.). 67) וכן ההורג בשוגג. 68) בשעת גמר דינו. ראה 'בית הבחירה' למכות כאן. 69) אחד משלשה האחרים שנוכרו בהלכה הקודמת. 70) אפילו אם מינו אחר-כך כהן גדול אחר, ומת לאחר זמן. בגמרא שם למדו מהכתוב, שרק מותו של מי שהיה כהן גדול בשעת גמר דינו של הרוצח, מחזיר את הגולה.

- 21 יא. נַגְמָר דִּינוֹ⁷¹ לְגִלוֹת, וְאַחַר כֵּן מַת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל
22 קֹדֵם שֶׁיִּגְלָה הָרוֹצֵחַ - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַגְּלוּת⁷². וְאֵם
23 עַד שְׁלֹא נַגְמָר⁷³ דִּינוֹ מַת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וּמָנו כֹּהֵן

1 אַחַר תְּחִימוֹ, וְאַחַר כֶּף נִגְמַר דִּינוֹ - הֲרִי זֶה חוֹזֵר
2 בְּמִיתָתוֹ שֶׁל שְׁנִי⁷⁴ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בְּפָנָיו⁷⁵.

15 תּוֹרָה גְלוּת אֵלָא [לְהוֹרֵג] ⁹³נִפְשׁ אָדָם בְּשִׁגְגָה בְּלִבָּד,
16 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו⁹⁴.

89) עושה חבורה. (90) ככתוב: ומכה אביו ואמו מות יומת (שמות כא, טו). (91) במזיד. (92) ואין דינו כהורג אדם בשוגג (מכות ח:). (93) ככתוב: ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה (במדבר לה, יא). וראה 'ספרי' שם קנט. (94) למעלה פרק ה.

71) מכות שם. 72) אחר שנגמר דינו, הרי הוא כמי שגלה, אע"פ שעונש הגלות עדיין לא יצא לפועל, ומשום כך עם מיתת הכהן הגדול שהיא עיקר הכפרה, נפטר מגלות, כדין כל רוצח שגלה אפילו יום אחד ומת הכהן הגדול. ראה רבינו עובדיה מברטנורא, ו'תוספות יום טוב' כאן. 73) קודם שנגמר. 74) מפני שנגמר דינו בימיו, ואע"פ שלא הרג בימיו. 75) ו"היה לו (לאותו כהן גדול) לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות ולא ביקש" (שם), ולכן נענש שהחזרתו של הרוצח תלוי במיתתו.

יום שני ט"ז תמוז ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) יבאר שמצות-עשה להפריש ערי מקלט וכמה יהיו. ודין בחמשה עשר באדר מתקנים הדרכים של ערי מקלט בכל שנה. ודין כל ערי הלויים קולטות ומה בינן לערי מקלט.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה² לְהַפְרִישׁ³ עָרֵי מְקַלְט⁴, שֶׁנֶּאֱמַר: 17
שְׁלוֹשׁ⁵ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ. וְאֵין עָרֵי מְקַלְט⁶ נוֹהֲגוֹת 18
אֵלָא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל⁷. 19

3 יב. נִגְמַר דִּינוֹ⁷⁶ וְנִמְצָא⁷⁷ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בֵּין גְּרוּשָׁה⁷⁸
4 אוּ בֵּין תְּלוּצָה⁷⁹ - בְּטֻלָּה פְּהֵהָ⁸⁰, וְכֵאלוֹ נִגְמַר דִּינוֹ
5 בְּלֹא פְהֵן גְּדוֹל, וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִשֵּׁם לְעוֹלָם⁸¹.

76) לגלות (שם). 77) נודע. 78) ופסול לכהונה, שהרי נולד מאיסורי כהונה. 79) אשה, שמת בעלה ולא השאיר ילדים, וחלץ לה יבמה ונישאה לכהן באיסור, וילדה לו בן ולא ידעו שהוא פסול, ומינהו כהן גדול. 80) למפרע, שהרי הוברר בדבר שלא היה כהן גדול בשעה שנגמר דינו של זה לגלות. [ראה בפ"ו מהלכות ביאת מקדש, שהקרבנות שהקריב לפני שנודע הפסול כשרים, ולא בטלה כהונה למפרע, שם גזירת הכתוב היא, ולמדוה מן הפסוק (דברים לג, יא) "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה", אפילו חללים שבו, פועל ידיו תרצה (בגמרא שם יב.)]. 81) ראה למעלה הלכה י.

2) על הציבור בכלל ועל ראשי העם בפרט. 3) לייחד. 4) להציל את ההורג שוגג מיד גואל הדם. 5) ותחילת הפסוק "מצווך לאמר", "להזהיר בית דין על כך" (ספרי שופטים, קפג). 6) ואין מצוות הפרשת ערי מקלט. 7) ככתוב: "שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארץ, אשר ה' אלוהיך נתן לך לרשתה", "יכול כיוון שבאו לארץ יהיו חייבים למנות ערי מקלט (ש)בחוצה לארץ, אמרת: לא אמרת אלא 'אשר אני נתון לכם', כאשר ניתן לכם, אתם חייבים למנות ערי מקלט, ולא בחוצה לארץ" (ספרי זוטא מובא בילקוט שמעוני מסעי לה, פסקה "כי אתם").

ב. וְשֵׁשׁ עָרִים⁸ הֵיוּ. שְׁלֹשׁ הַבְּדִילִים מִשֵּׁה רַבְּנָו⁹ בְּעֵבֶר 20
הַיַּרְדֵּן¹⁰, וְשְׁלֹשׁ הַבְּדִילִים יְהוּשֻׁעַ¹¹ בְּאַרְץ כְּנַעַן¹². 21

6 יג. רוֹצֵחַ שֶׁשָּׁב לְעִירוֹ אַחַר מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל⁸² -
7 הֲרִי הוּא כְּשֹׂאֵר כָּל אָדָם. וְאִם הֲרָגוּ גּוֹאֵל הַדָּם -
8 נִהָרַג עֲלָיו⁸³; שֶׁכֶּבֶר נִתְּפַכֵּר לוֹ בְּגִלוֹתוֹ⁸⁴.

82) ככתוב: "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (במדבר לה, כח). 83) בבית-דין או על-ידי גואל הדם של הרוצח ששב לעירו. 84) שנמשכה עד מות הכהן. ראה מכות ב:

9 יד. אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְּפַכֵּר - אֵינוֹ חוֹזֵר⁸⁵ בְּהַ לְשִׁרְרָה⁸⁶
10 שֶׁהָיָה בְּהָ⁸⁷ לְעוֹלָם; אֵלָא הֲרִי הוּא מוֹרְד מִגְּדֻלָּתוֹ
11 כָּל יָמָיו, הוֹאִיל וּבָאָה תְּקֻלָּה זֹה הַגְּדוּלָּה⁸⁸ עַל יָדוֹ.

85) לאחר ששב לעירו, אחר מות הכהן הגדול. 86) "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו - ולא לשררותו, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר, ישוב לשררותו" (מכות יג. ו'ספרי' מסעי קס). ופסק רבינו כדעת רבי יהודה, לפי הכלל רבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה. 87) אבל שררה אחרת, ירודה יותר, רשאי לקבל. 88) שפיכות דמים, שהיא חמורה משאר עבירות. ראה למעלה פרק ד הלכה ט.

12 טו. אֵף עַל פִּי שֶׁהוֹבִיל⁸⁹ בְּאֵבִיו בְּזֶדוֹן חֵיב מִיתָת
13 בֵּית דִּין⁹⁰ כְּמוֹ הַהוֹרֵג⁹¹ שֹׂאֵר אָדָם, אִם חָבַל בְּאֵבִיו
14 אוּ בְּאִמּוֹ בְּשִׁגְגָה - אֵינוֹ חֵיב גְּלוּת⁹²; שֶׁלֹּא חֵיבָה

הלשון "ארץ כנען" שנקט הרמב"ם היא מדוייקת, וכאן באה למעט את עבר הירדן ששם הובדלו הערים על ידי משה רבנו. אבל בהלכות שמיטה ויובל פ"ג ה"י שכתב "כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען כו" רצונו למעט ארץ הקיני הקניזי והקדמוני שלעתיד-לבוא ינחלו בהם הלויים נחלה.

על פי זה תתורץ הקושיא על הסמ"ג שכתב (לאווין רע"ו, רע"ז): שלעתיד-לבוא נוטלין שבט לוי חלק בארץ, והוא לכאורה נגד מה שכתב הרמב"ם "כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען" והלא הסמ"ג "דרכו תמיד להלוך בעקבות הרמב"ם וברוב המקומות אינו אלא כמעתיק כו" (יד מלאכי כללי הסמ"ג סמ"ו) ומנין למד הסמ"ג דעה זו ברמב"ם.

אלא, שעל פי הנ"ל יובן שמה שכתב הרמב"ם שלא ינחלו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני ט"ז תמוז – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ובהלכה ג' מדגיש נקודה: כמו שבהפרשת ערי מקלט המצוה היא בארץ ישראל דווקא (והשלוש שבעבר הירדן הם כעניין טפל ודבר נוסף), כך גם בדין קליטתן ש"הודיענו משה רבינו שאין שלוש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שיובדלו שלש שבארץ כנען".

ודין זה אינו נכלל במה ש"אין כל אחת משש ערי מקלט קולטת עד שיובדלו כולם" כי שם מדובר על כך שכל ערי המקלט הן כחפצא אחת ודין קליטתן הוא רק כשישנן כל השש וכשחסרה אחת או בעבר הירדן או בארץ כנען מתבטלת כל החפצא של ששת ערי המקלט וכולן אינן קולטות. אבל במה שהוסיף: "הודיענו משה רבינו שאין שלוש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שיובדלו שלוש שבארץ כנען", חידש דין נוסף שלא רק שאינן קולטות אלא שגם אין כאן חלות שם ערי מקלט כל זמן שלא נבדלו אותן שבארץ כנען.

(על פי לקו"ש חל"ט ע' 16)

13 אפילו אלה שכבר הופרשו (מכות ט:). 14 "עד שיהו ששתן קולטות כאחת" (שם וספרי מסעי קס). 15 הרי ידע שלא יקלטו בחייו.

ד. בימי המלך המשיח¹⁶ מוסיפין שלש אחרות על אלו השש¹⁷, שנאמר: ונספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה. והיכן מוסיפין אותן? בערי הקיני והקניזי והקדמוני, שנכרת לאברהם אבינו ברית עליהן¹⁸ ועדין לא נכפשו. ועליהן נאמר בתורה: ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך¹⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בימי המלך המשיח מוסיפין שלוש אחרות על אלו השש". ובהלכות מלכים ריש פ"א מביא חיוב הוספת שלוש הערים לעתיד-לבוא כהוכחה שלישית לביאת המשיח מהתורה אחרי "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ... כו" ובהפרשת בלעם שניבא בשני המשיחים, שכל מי שאינו מאמין בו כו' כופר בתורה ובמשה רבנו.

וצריך להבין מדוע לא הסתפק בשתי הראיות הראשונות מהפסוקים שבתורה, וזקק להוכחה שלישית מדין ערי מקלט לעתיד-לבוא.

ויש לומר שבראיה זו ישנה מעלה שאין בשתי הראשונות שהן הבטחות התורה, ובתנאים מסוימים עלול להיות שינוי בהבטחה כגון שבהבטחה ש"בין הקב"ה לנביא" אפשר שלא תתקיים אם "יגרום החטא" (הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות) ומזה מובן שאף אם ברור שתתקיים הבטחת הנביא אין זה מפני שהבטחת הנביא אינה ניתנת לשינוי אלא שלפועל אין שינוי בהבטחות אלו.

אבל בנוגע לציווי התורה ו"דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא

בארץ כנען הוא מדוייק ובא למעט המקום שהוא ארץ ישראל ואינו ארץ כנען, היינו הקיני והקדמוני כנ"ל ששם ינחלו הלוויים לעתיד-לבוא.

(על פי לקו"ש חל"ט עמוד 106 הערה 37)

8 ככתוב: "והערים אשר תתנו, שש ערי מקלט תהינה לכם" (במדבר לה, יג). 9 "אז יבדיל (=הבדיל) משה שלוש ערים בעבר הירדן ... את בצר במדבר בארץ המישור לראובני, ואת ראמות בגלעד לגדי, ואת גולן בבשן למנשי" (דברים ד, מא-מג). 10 המזרחי, בארץ סיחון ועוג, כאשר ציווה אותו ה': "את שלוש הערים תתנו מעבר לירדן" (במדבר לה, יד). 11 "ויקדשו את קדש בגליל בהר נפתלי ואת שכם בהר אפרים ואת קריית ארבע היא חברון בהר יהודה" (יהושע כ, ז). 12 כאשר ציווה ה' את משה: "ואת שלוש הערים תתנו בארץ כנען, ערי מקלט תהינה" (במדבר שם). [בתוספתא מכות פרק ב שנינו, שיהושע הפרישן מיד כשבאו לארץ, אבל לא היו קולטות עד ארבע עשרה שנה של כיבוש וחלוקה, וכן בספרי שופטים קפה, ובירושלמי מכות פרק ב הלכה ו, אבל רש"י במשנה ט: כתב שהובדלו אחרי כיבוש וחלוקה].

1 ג. אין אחת¹³ מערי מקלט קולטת עד שיבדלו פלן, שנאמר: שש ערי מקלט¹⁴ תהינה לכם. והודיענו משה רבנו, שאין שלש שבבעבר הירדן קולטות עד שיבדלו שלש שבארץ כנען. ולמה הבדילן¹⁵? אמר: הואיל ובאה מצוה לדי אקיימה.

~ נקודות משיחות קודש ~

שלוש ערים תבדיל לך.

וצריך להבין בשלוש ההלכות:

בהלכה א': "מצוות-עשה להפריש ערי מקלט ... שנאמר שלוש ערים תבדיל לך כו" והלא שש ערים היו, ומדוע לא הביא הפסוק שש ערי מקלט תהינה לכם כפי שהביאו בהלכה ג'.

בהלכה ב': מדוע כתב "ושש ערים היו" בלשון סיפור דברים, והלא הוא ציווי.

בהלכה ג': "והודיענו משה רבינו שאין שלש שבעבר הירדן קולטות עד שיובדלו שלוש שבארץ כנען" והלא לכאורה זה נכלל כבר במה שכתב בתחילת הלכה זו "שאין אחת מערי מקלט קולטת עד שיובדלו כולן, שנאמר שש ערי מקלט תהינה לכם".

וביאור הדברים: בהלכה א' בא להשמיענו שמצוה זו היא מצוה התלויה בארץ, ולכן הביא הפסוק "שלוש ערים תבדיל לך" כי עיקר החיוב הוא על שלוש הערים שבא"י.

בהלכה ב' ממשיך "ושש ערים היו" רוצה לומר שאף שעיקר ויסוד החיוב הוא שלוש הערים שבארץ ישראל הרי שלהלכה בפועל צריך שיהיו שש ערים שקולטות את הרוצח, ודיני ערי מקלט חלים על כל ששת הערים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכנגדן בעבר הירדן: בצר, רמות בגלעד וגולן בבשן. והיה מתחילת הגבול בדרום הארץ לחברון כמחברון לשכם, ומחברון לשכם כמשכם לקדש, ומשכם לקדש כמקדש לגבול בצפון הארץ. יושבי דרום הולכים לחברון, יושבי צפון - לקדש, והיושבים בין חברון לשכם: הסמוכים לחברון נמלטים לחברון, והסמוכים לשכם - לשכם, וכן משכם לקדש, מכות ט: (34) והמשכו "ושילשת את גבול ארצך".

- ח. ערי מקלט אין עושין אותן לא עירות³⁵ גדולות,¹⁷
 ולא כפרים³⁶ גדולים, ולא קטנים³⁷, אלא עירות¹⁸
 בינוניות. ואין מושיבין אותן אלא במקום שוקים³⁸¹⁹
 ובמקום המים. ואם אין שם מים³⁹ - מכניסין⁴⁰²⁰
 לתוכם מים. ואין מושיבין אותן אלא במקום²¹
 אכלוסין⁴¹. נתמעטו אכלוסיהן - מוסיפין עליהן.²²
 נתמעטו דיריהן⁴² - מכניסין לתוכם כהנים לויים²³
 וישאאלים. ואין פורשין בתוכם מצודות⁴³, ואין²⁴
 מפשילין בתוכם חבלים⁴⁴, פדי שלא תהיה רגל גואל²⁵
 הדם מצויה שם⁴⁵.²⁶

(35) אינן מוקפות חומה. (36) מוקפים חומה, ששיירות ממקום אחר רגילות לבוא לשם, ויכול גואל הדם להסתנן העירה עם השיירות בלי שירגישו בו, ויהרוג את הרוצח ששגג. (37) בכרייתא שם כתוב: "לא טירין קטנים", פירוש ערים קטנות מוקפות חומה. בדפוס רומי (ר"מ) חסרות המלים: "ולא קטנים". (38) שיהיו מזונותיהם מצויים לקנות. (39) בשעת חלוקת הארץ בימי יהושע, או שהיו ונתייבשו. (40) בתעלות מן הנהרות הרחוקים. (41) כפרים וישוב סמוכים להן, שלא יתנפלו עליה גואלי הדם מזויינים (רש"י שם). (42) תושבי העיר. (43) לצוד חיות, שציידיים מלומדי חרב הם, ועיר שמצויות בה מצודות, אף כלי זיין מצויים בה, ושמה ייכנס גואל הדם לתוך העיר, ויקנה שם נשק ויהרוג את הרוצח (שם) יביא נשק ממקומו, וירגישו בו. (44) למצודות, מטעם זה שהזכרנו. (45) טעם זה נזכר בגמרא שם.

- ט. כל ערי הלויים⁴⁶ קולטות, וכל אחת מהן עיר²⁷
 מקלט היא. שגאמר: ועליהם⁴⁷ תתנו ארבעים²⁸
 ושתים עיר, כל הערים אשר תתנו ללויים ארבעים²⁹
 ושמנה עיר - הקישון⁴⁸ הפתוח פלן⁴⁹ זו לזו לקלט⁵⁰.³⁰

(46) ולא דווקא שש ערי המקלט, שנתייחדו לכך (מכות שם). (47) על שש ערי המקלט הנזכרות בתחילת הכתוב. (48) השווה אותן. (49) על ידי שכלל כולן ביחד בסוף הכתוב. (50) אף על פי שארבעים ושתים הערים הנוספות לא נאמר במפורש בתורה שהן קולטות.

- י. ומה הפרש יש בין ערי מקלט שהבדלו למקלט⁵¹³¹
 ובין שאר ערי הלויים? שערי מקלט קולטות בין³²
 לדעת⁵² בין שלא לדעת⁵³, הואיל ונכנס בהן -
 נקלט; ושאר ערי הלויים אינן קולטות אלא לדעת.³⁴
 ורוצח הדר בערי מקלט - אינו נתן שכר ביתו⁵⁴;³⁵
 והדר בשאר ערי הלויים - נתן שכר⁵⁵ לבעל הבית.³⁶

שינוי ולא גרעון ותוספת" ולכן כשהגאולה הוא פרט במצות ערי המקלט אי אפשר שיהיה שינוי ח"ו בהבטחה זו.

(על פי לקו"ש חזק ל"ד ע' 115)

ונרמז בפסוק "ואם ירחיב ה' אלוקיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך" (דברים יט, ח). (17) שנצטוו באותה פרשה להפריש בארץ כנען, לאחר שכבר הבדיל משה שלוש ערים בעבר הירדן המזרחי (דברים ד, מא). (18) "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת ... את הקניזי ואת הקניזי ואת הקדמוני" (בראשית טו, יח-יט). (19) והמשך הפסוק "כאשר נשבע לאבותיך" (ולא כתוב "כאשר נשבע לתת לך").

- ה. וחיבין בית דין לבנות הדרכים²⁰ לערי מקלט,¹
 לתקנם ולהרחיבן²¹. ומסירין מהן כל מכשול וכל²
 תקלה. ואין מניחין בדרך לא תל²² ולא גיא²³ ולא³
 נהר, אלא עושין עליו גשר, פדי שלא לעכב²⁴ את⁴
 הבורח לשם. שגאמר: תכין לך הדרך²⁵. ורחב דרך⁵
 ערי מקלט אין פחות משלשים ושתים אמות.⁶
 ומקלט' ומקלט' היה פתוח על פרשת דרכים²⁶, פדי⁷
 שפירו הרצחנים²⁷ ויפנו לשם.⁸

(20) לעשות דרכים ישירות בלא עיקול וסיבוב (מכות ט:). (21) כל זה נכלל בחובת בית דין "לכוון הדרכים". (22) גבעה. (23) בקעה. (24) וישיגו גואל הדם ויהרגו. (25) שתהיה דרך כבושה, ישרה ומוכנה לנמלטים לערי מקלט, מכות שם. ועיין פירוש המשניות לרבינו, שקלים פרק א משנה א. (26) בכל מקום שהיו שתי דרכים לכיוונים שונים, ואחת מהן פונה לעיר המקלט, היה עץ תקוע באותה דרך וכתוב בה: "מקלט" (רש"י שם). (27) ולא יטעו.

- ו. בחמשה עשר באדר בכל שנה בית דין מוציאין⁹
 שלוחים לתקן הדרכים²⁸, וכל מקום שמצאוהו¹⁰
 שנתקלקל - מתקנים אותו. ובית דין שנתרשלו²⁹¹¹
 בדרך זה - מעלה עליהן הפתוח פאלו שפכו¹²
 דמים³⁰.¹³

(28) שנתקלקלו בימות הגשמים, "כדי שאם ינוס מכה נפש בשגגה, לא ימצא מניעה שתמנע אותו מלנוס ... (פירוש המשניות שם). (29) ולא עשו את כל התיקונים הדרושים. (30) שנאמר "ולא ישפך דם נקי ... והיה עליך דמים" (דברים יט, י), מועד קטן ה.

- ז. וכן מושיחין³¹ בין כל עיר ועיר מערי מקלט¹⁴
 בתחילת הפרשתן³², עד שהיו משלשות בשוה³³;¹⁵
 שגאמר: תכין לך הדרך³⁴.¹⁶

(31) מודדים במשיחה (=חבל). והראב"ד גרס "משווין". (32) על ידי משה בעבר הירדן המזרחי ועל ידי יהושע בארץ ישראל המערבית. (33) מרחקים שווים בין שלוש ערי מקלט ואליהן. חברון בדרום וקדש בצפון ושכם באמצע,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט"ז תמוז - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

מקלט (שם). (65) מיותר הוא, שהרי כתוב באותה פרשה "כי בעיר מקלטו ישב", ולהדגשה בא, דווקא "בה", בתוך העיר ולא בתחומה (שם).

פָּרָק הַשִּׁיעוּי

1) יבאר הרוג שנמצא נופל לארץ ולא נודע מי הכהו. ודין מצות עגלה ערופה. וכיצד מודדים ולאיי זה עיר מודדים כו'. ודין אם פסול בעבירה או נשים ראו את ההורג אם עורפין.

- 8 א. הרוג שנמצא נופל² לארץ³, ולא נודע מי הִכָּהוּ
- 9 - מניחין אותו במקומו⁴. ויציא⁵ חֲמֵשֶׁה זקנים
- 10 מביית דין הגדול⁷ שפירושלים, שנאמר: ויצאו
- 11 זקניהם⁸ ושפטוהו. ומודדין ממנו⁹ אל הערים¹⁰
- 12 ששכיבות החלל¹¹. אפלו נמצא¹² בצד עיר זו,
- 13 שהדבר ידוע בנדאי¹³ שהיא הקרובה - מצוה
- 14 למדוד¹⁴.

2) מושלך. רבינו נקט לשון הכתוב (דברים כא, א). (3) ולא צף על פני המים, ראה לקמן הלכה יא. (4) על-מנת לקברו שם לאחר מכן, ראה לקמן הלכה ב. (5) למקום שנמצא בו ההורג. (6) כדעת רבי יהודה (סוטה מד:). ופסק רבינו כרבי יהודה, אף-על-פי שסתם משנה שם כרבי שמעון שיוצאים שלושה, משום שרבי הסכים לדעת רבי יהודה, ואמר: "נראים דברי רבי יהודה בעריפה" (ירושלמי סוטה פרק ט הלכה א), וראה יונתן בן עוזיאל לדברים שם. ובכסף-משנה מנמק דברי רבינו, מפני שהמחלוקת של רבי שמעון ורבי יהודה נמצאת בסנהדרין יד. וכלל בדינו, וסתם משנה ואחר-כך מחלוקת - אין הלכה כסתם. ואף שבשתי מסכתות אין סדר למשנה, זה רק כששתיהן בסדר אחד, משא"כ בשני סדרים. (7) מסנהדרין הגדולה. (8) ולא כתוב זקני העיר, משמע המיוחדים שבזקנים, אלו סנהדרין גדולה (סוטה שם). (9) מן ההורג. (10) לדעת איזו עיר הקרובה ביותר, "ולא מן הערים אל החלל" (ספרי שופטים, רה). (11) ההורג. (12) סוטה מה. (13) והמדידה מיותרת. (14) ככתוב "ומדדו" (שם).

- 15 ב. אחר שמודדין ונודעה העיר הקרובה, קוברין את
- 16 הנהרג במקומו¹⁵, וחוזרין זקני ירושלים למקומן¹⁶.
- 17 ובית דין של אותה העיר¹⁷ מביאין עגלת בקר¹⁸
- 18 משל אנשי אותה העיר¹⁹, ומורידים אותה אל נחל²⁰
- 19 ששוטף פחזקה²¹. וזהו איתן²² האמור בתורה²³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומורידין אותה אל נחל שהוא שוטף בחזקה וזהו איתן האמור בתורה".

הרמב"ם כאן הלך לשיטתו במורה נבוכים (ח"ג פ"מ) שמה שמורידין את העגלה אל הנחל השוטף בחזקה, ו"אשר לא יעבד בו ולא יזרע" הוא מכאן ולהבא, הוא תחבולה למצוא את הרוצח כי כשידעו אנשי העיר שעתיד הנחל שלהם להאסר יעשו כל שביכולתם למצוא את הרוצח. אבל רש"י (שופטים כא, ד.) כתב שנחל איתן הוא נחל "קשה

"והרוצח הדר בעיר מקלט אינו נותן שכר ביתו, והדר בשאר ערי הלויים נותן שכר לבעל הבית".

ולכאורה קשה שהרי הוזהרו שבט לוי שלא לנחול בארץ, ומה שניתן להם הם ערים לשבת בלבד ולא לאחוזות נחלה. ולאידך מצינו שהלויים מתוודים וידוי מעשרות ואומרים "ואת האדמה אשר נתת לנו" דבר המוכיח את בעלותם על הערים האלה.

אלא שבעלות הלויים על ערי המקלט היא בעלות כללית של כל השבט ולא בעלות פרטית של כל אחד ואחד מבני לוי, ולכן הדר בערי הלויים נותן שכר ביתו. ומה שכתב שרוצח הדר בערי המקלט אינו נותן שכר ביתו ללוי הוא משום שפסק כהדרשה בבבלי "והיו לכם הערים כו" "לכם לכל צרכיכם" היינו גם לרוצחים בשגגה.

ויש להוסיף בפנימיות העניינים: הורג הנפש יצר פירוד בין אדם למקום ובין אדם לחברו, ועל כן כפרתו היא בערי המקלט שניתנו ללויים שתפקידם ועניינם הוא חיבור בין אדם למקום - "לעבוד את ה' ולשרתו" וחיבור בין אדם לחברו - "ויילוו עליך וישרתוך".

(על פי דק"ש חזק כ"ה ע' 93)

51) שש הערים. (52) שברח לשם לשם קליטה (מכות שם). (53) שנכנס שם במקרה, ולא ידע שהיא קולטת. (54) לבעל הבית, משום שבשש ערי המקלט כתוב "והיו לכם - לרוצחים - הערים" (במדבר לה, ב), ודרשו חכמינו: "לכם לכל צרכיכם" (מכות יג.). (55) כי הכתוב "ועליהם תתנו ארבעים ושתיים עיר" (שם, ו) אינו בא להשוות ערים אלה לשש ערי המקלט אלא לעניין קליטה בלבד. זו היא דעתו של רבי יהודה במשנה, לפי פירוש הגמרא שם.

- 1 יא. פל עיר הקולטת - תחומה⁵⁶ קולט פמוה⁵⁷. אילן
- 2 שעומד בתוך תחום ערי מקלט, ונפוי⁵⁸ נוטה חוץ
- 3 לתחום - משפיע⁵⁹ תחת הנוף נקלט⁶⁰. היה עומד
- 4 חוץ לתחום, ונפוי נוטה לתוך התחום - משפיע
- 5 לעקר⁶¹ נקלט⁶², וההורגו שם⁶³ - נהרג עליו. ואף
- 6 על פי שהתחום קולט - אין הרוצח דר בו⁶⁴;
- 7 שנאמר: וישב בה⁶⁵ - ולא בתחומה.

56) אלפיים אמה סביבה (שם, ה), ראה סוטה כז: 57) ואסור לגואל הדם להרגו שם, מכות יא: 58) ענפיו. 59) הרוצח בשוגג. 60) כי בכל מקום בתלמוד הולך הנוף אחר העיקר, ודין הנוף כאילו היה בתוך התחום (שם יב.). פסק כרב אשי שפירש כוונת המשנה: "אף אחרי הנוף" וכל שכן שהולכים אחרי העיקר אם הוא בפנים והנוף בחוץ. 61) לגזע העץ. 62) כאילו היה העיקר במקום הנוף בתוך התחום. דין זה, שלפעמים הולך העיקר אחר הנוף, הוא בעניין מקלט בלבד, כדי להציל את הרוצח בשוגג. 63) את הרוצח בשוגג שנמלט. 64) אם יש בו מערה, אבל בית דירה אין שם שהרי אסור לבנות בתים בתחום ערי

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24) וקוצץ את הראש מצד העורף (שם מה:). (25) סכין גדולה ורחבה שקוצצים בה בשר ועצמות ('ספרי' שופטים רז, וסוטה שם). (26) בצד העורף (סוטה מה: מו: . (27) ככתוב: וכל זקני העיר ההיא (דברים כא, ו). (28) 'ספרי' שם רט, ולא חמשה ככהלכה א, ששם כתוב "זקניך" ולא "כל זקניך". (29) ככתוב בתורה בפרשת עגלה ערופה. (30) כתוב: רחצו . . . על העגלה הערופה, והמילה "הערופה" מיותרת, ולמדנו באה, על מקום עריפתה של עגלה, ולא להניחה במקום אחר ולרחוץ שם ('ספרי' שם, וסוטה מו:). (31) "יכול יעלו מן הנחל ויאמרו, תלמוד-לומר בנחל, שתהא אמירתם וענייתם בנחל" ('ספרי' שם), כתוב: ורחצו ידיהם על העגלה הערופה בנחל, ומיד אחר-כך כתוב "וענו ואמרו", ומכיון שהרחיצה בנחל למדנו כבר מן המילה "הערופה", נדרשת המילה "בנחל" להמשך הכתוב "וענו ואמרו", שזה צריך להיות בנחל. [מלשונו של רבינו משמע, שהרחיצה צריכה להיות במקום העריפה ממש, אבל האמירה בכל מקום בנחל. וכן מוכח גם מה'ספרי': יכול יעלו מן הנחל, ת"ל בנחל]. (32) "וענו ואמרו - בלשון הקודש", שם רי. ובבבלי (סוטה מד:). לומדים מן הכתוב "וענו הלוים ואמרו" (דברים כז, יד), שכל מקום שכתוב לשון 'ענייה' בלשון הקודש היא, וראה 'ספרי' דברים, רצא, שא. (33) שהרי אין להבין את הכתוב כלשונו. "וכי על דעתנו עלתה שזקני בית-דין שופכי דמים הם? אלא שלא בא לדינו ופטרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוויה" ('ספרי' שם רי, וסוטה מה: מו:). (34) ושלחנו אותו. (35) וגרמנו למותו. (36) והלך יחידי בלא לוויו, ומשום כך נהרג, ש"אמר רב יהודה בשם רב: כל המלווה את חבירו ארבע אמות בעיר, אינו ניוזק". שם מו: (37) ככתוב: "ונגשו הכהנים בני לוי", ותפקידם לכפר על כלל ישראל לאחר שזקני העיר ניקו את עירם מאשמת רצח (שם). (38) וממשיכים ואומרים: "אשר פדית ה', ואל תתן דם נקי בקרב ישראל". (39) 'ספרי' שם, וסוטה מו. (40) סוף הפסוק, ואין אלה דברי הכהנים אלא דברי ה' (שם). וטעם מצוות עגלה ערופה, לפי רבינו הוא לפרסם את הדבר, שיוודע ברבים ועל-ידי-יזה להוודע מי הוא הרוצח. וכה דבריו ב'מורה נבוכים' חלק ג סוף פרק מ: "עגלה ערופה תועלתה מבוארת, כי המביא אותה היא העיר הקרובה אל החלל, ועל הרוב ההורג הוא ממנה, וזקני העיר ההיא מעיד עליהם האלוה, שהם לא התרשלו בתיקון הדרכים ובשמירתם ולתייר כל שואל דרך, כמו שבא הפירוש בדברי חז"ל, ולא נהרג זה מפני ששכחנו התיקונים הכלולים, ואנחנו לא נדע מי הרגו. ואי אפשר על הרוב עם החקירה ויציאת הזקנים והעומדים ולקחת העגלה, שלא ירבו דברי בני אדם, ואולי בפרסום הענין יודע מי ההורג. . . ואחר שיוודע הגיעה התועלת, שאם לא יהרגוהו בית-דין, המלך יהרגהו, שיש לו להרוג כאמתלאות ובדדמי (אפילו בלא עדים), ואם לא יהרגהו המלך, גואל הדם יהרגהו. . . הנה כבר התבאר, שתועלת עגלה ערופה היא לפרסם ההורג. . . ובדומה לכך, כתבו ב'דעת זקנים מבעלי התוספות' בשם הר' יוסף בכור שור, בפרשת עגלה ערופה.

שלא נעבד" ומתאים להמשך שהביא שם: "אמר הקב"ה תבוא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות ותערף במקום שאינו עושה פירות לכפר על הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות".

וי"ל שנחלקו בגדר כפרת עגלה ערופה: לדעת הרמב"ם הכפרה היא מצד הפועל ועל ידי הורדת העגלה ימצא הרוצח שהוא הפועל את פעולת הרציחה.

אבל רש"י סבר שכפרת עגלה ערופה היא על הנפעל היינו על הפירות שלא הניחוהו לנרצח לעשות, ולכן הנחל איתן הוא נחל קשה וגם הוא אינו עושה פירות.

ודעת הרמב"ן שם שגדר עגלה ערופה הוא "כענין הקרבנות הנעשים שעיר המשתלח ופרה אדומה כו" וגדר כפרתה הוא על הפעולה כמו כל קרבן המכפר על עבירה מסוימת, וכן הוא ברמב"ם ב"ד החזקה" (סוף הלכות מעילה) שמנה עגלה ערופה עם פרה אדומה ושעיר המשתלח כחוקים.

(על פי לקו"ש חלק כ"ד ע' 121)

15) במקום שמצאו אותו שם, שזהו "מקומו", שמת מצוה קונה מקומו, שם מה: וראה לקמן הלכה ט. (16) שאין תפקידם אלא למדוד, ככתוב: ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו, שם. (17) "ולקחו זקני העיר ההיא - ולא זקני ירושלים" ('ספרי' שופטים רו, וסוטה שם). (18) עד שנתיים ('ספרי' שם, ופרה פרק א משנה א). ואע"פ שבכל מקום עגל משמע בן שנה, עגלת בקר היא עד שנתיים (רבינו בפיחמ"ש ור"ש שם). ראה ברטנורא. (19) ראה לקמן ה"ח. (20) נהר העובר בעמק. (21) שמימיו זורמים במהירות. וכן גם בפירושו על המשנה (סוטה פ"ט). (22) ורש"י על התורה מפרש: "נחל איתן", קרקע קשה שלא נעבד מעולם, וכן ביונתן: "חקל ביירא". (23) המלה "איתן" באה ד' פעמים בתורה כולה: בעגלה ערופה, ובעוד ג' מקומות. א. "ותשב באיתן קשתו" (בראשית מט, כז), ב. "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו" (שמות יד, כז), ג. "איתן מושבך" (במדבר כד, כא). ובמכילתא בשלח פ"ו: "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו, אין איתנו אלא תקפו, שנאמר: איתן מושבך". וכן פירשו שם אונקלוס, יונתן בן עוזיאל, רש"י ואבן-עזרא. רבינו מדגיש "האמור בתורה", שהרי בבבאיים יש ל"איתן" גם מובן אחר. ראה סוטה מו:

- 1 ג. וְעוֹרְפִיךָ²⁴ אוֹתָהּ שֵׁם בְּקוֹפִיךָ²⁵ מֵאֲחֵרֶיךָ²⁶. וּבֵית
- 2 דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר עִם כָּל זְקֵנֶיהָ²⁷, אֶפְלוּ הֵם
- 3 מֵאָה²⁸, כִּלְזֵן וְרַחֲצִיךָ²⁹ אֶת יְדֵיהֶן שֵׁם בְּמִקוֹם
- 4 עֲרִיפְתָּהּ³⁰. וְאוֹמְרִים שֵׁם בְּתוֹךְ הַנַּחַל³¹ בְּלִשׁוֹן
- 5 הַקֹּדֶשׁ³²: יְדִינוּ לֹא שִׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעִינֵינוּ לֹא
- 6 רָאוּ. כְּלוּמְרֵי³³, שְׁלֹא פָּא לְיָדֵינוּ הַנְּהַרְגָה הַזֶּה
- 7 וּפְטַרְנוּהוּ³⁴ בְּלֹא מְזוֹנֹת³⁵, וְלֹא רָאִינוּהוּ וּפְטַרְנוּהוּ
- 8 בְּלֹא לְוִיָּה³⁶. וְהַכֹּהֲנִים³⁷ אוֹמְרִים בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: כִּפְּר
- 9 לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל³⁸. וְהוֹלְכִין לָהֶן. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא³⁹
- 10 מְכַפֵּר עַל הַדָּם, שְׁנֹאֲמַר: וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם⁴⁰.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט"ז תמוז - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 וַיִּתְּנֵהוּ⁶⁴ וַיֹּאמְרוּ: אִם זֶה הִיא הַקְּרוֹבָה⁶⁵ - הֲרִי הִיא 19
20 שְׁלֵהֶן⁶⁶, וְאֵלוֹ יִתְּנוּ לָהֶם חֵלְקָם מִתְּנָה; וְאִם אֵלוֹ הֵם 20
21 הַקְּרוֹבִים - הֲרִי הִיא שְׁלֵהֶן, וְאֵלוֹ יִתְּנוּ לָהֶן חֵלְקָם 21
22 מִתְּנָה⁶⁷. לְפִי שְׂאֵי אֶפְשֵׁר לְצַמְצֵם⁶⁸, וְאֶפְלוּ בְיַדִּי 22
23 אָדָם⁶⁹.

62 ששתיהן קרובות לו בשורה (סוטה מה:). (63 כדעת החכמים, בכורות יח: (64 תנאי. (65 ביותר, החכמים סוברים שאי-אפשר לכוון בדיוק, ואנו מניחים שאחת מהן קרובה יותר, ואין אנו יודעים איזו מהן. (66 ותכפר עליהם. (67 כדי שהעגלה תהיה כולה משל אנשי העיר הקרובה. ראה למעלה הלכה ב. (68 לכוון את המידה בדיוק. (69 שמתכוונים לצמצם את המידה ולדייק בה, וכל-שכן שאי-אפשר לצמצם בדבר שבא מידי שמים, כגון בשני וולדות שיצאו שני ראשיהם כאחת, שם.

24 ט. מֵהֵיכָן מוֹדְדִין? ⁷⁰ מִחֶטְמוֹ⁷¹. נִמְצָא גּוֹפֵוֹ⁷² בְּמָקוֹם 24
25 אֶחָד וְרֵאשׁוֹ בְּמָקוֹם אֲחֵר - מוֹלִיכִין הַגּוֹף אֶצֶל 25
26 הֵרֵאשׁ וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמָקוֹמוֹ⁷³. וְכֵן כָּל מַתְּצוּהוּ⁷⁴ 26
27 - מוֹלִיכִין גּוֹפוֹ אֶצֶל רֵאשׁוֹ וְנִקְבֵּר בְּמָקוֹמוֹ⁷⁵.

70 (סוטה מה: (71 של החלל, מקום שבו עיקר חיותו, ככתוב "אשר נשמת רוח חיים באפיו" (בראשית ז, כב), ופסק רבינו כרבי עקיבא, שהלכה כמותו מחבירו, אפילו לגבי רבי אליעזר בן יעקב, שמשנתנו קב ונקי, החולק עליו שם. (72 שם. (73 של הראש, שהוא עיקר, כדעת רבי עקיבא. (74 שאין לו מי שיטפל בקבורתו. (75 שמת מצוה קונה מקומו, וזה אחד מעשרה תנאים שהתנה יהושע עם ישראל כשנכנסו לארץ (בבא-קמא פא.). רבינו נקט את הסדר כפי שהובא בירושלמי. בבבלי, הדין של נמצא גופו במקום אחד וכו' הוא קודם, ואחר-כך מהיכן מודדים.

28 י. נִמְצָאוּ מֵתִים רַבִּים זֶה בְּצַד זֶה - מוֹדְדִין מִחֶטְמוֹ 28
29 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן⁷⁶. וְאִם הִיְתָה עֵיר אֶחָת⁷⁷ 29
30 קְרוֹבָה לְכֻלָּם - מְבִיאָה עֲגֹלָה אֶחָת עַל פִּלָּן. נִמְצָאוּ 30
31 זֶה עַל גַּבֵּי זֶה⁷⁸ - מוֹדְדִין מִן הָעֲלִיוֹן⁷⁹ כְּמוֹת שְׁהָן 31
32 מְנַחֲתִין⁸⁰.

76 וכל עיר הקרובה לאחד מהם מביאה עגלה ערופה, ואין אומרים שכולם נהרגו על-ידי רוצח אחד, ועיר אחת בלבד זקוקה לכפרה. (77 ואין זקני העיר מחוייבים להביא עגלה ערופה לכל חלל וחלל. (78 וחוטמו של זה לא כנגד חוטמו של זה, סוטה מה. (79 שהתחתון טמון מתחת לעליון ואינו גלוי לעין, ועל טמון אין מביאים עגלה ערופה, ראה לקמן הלכה יא, ומסקנת הגמרא שם ומה: (80 ואין דנים אותם כמונחים זה בצד זה.

33 יא. נֹאמֵר: פִּי יִמְצָא חֵלֶל - לֹא חֲנוּק⁸¹ וְלֹא מְפֻרָּר, 33
34 שְׂאִין זֶה נִקְרָא חֵלֶל. בְּאֲדָמָה - לֹא טְמוֹן בְּגֵל⁸². 34
35 נִפְלֵל⁸³ - לֹא תְלוּי בְּאֵילָן. בְּשָׂדֵה - לֹא⁸⁴ צָף עַל פְּנֵי 35
36 הַמַּיִם. לֹא נוֹדַע מִי הִפְּהוּ - הָא אִם נוֹדַע⁸⁵, לֹא הָיוּ 36
37 עוֹרְפִין.

81 לשון "חלל" נופל על נהרג ע"י פציעה בכלי, כגון חרב

1 מְקַדְדִין⁴³ בָּהּ. וְאִין מוֹדְדִין אֶלָּא לְעִיר שְׁיֵשׁ בָּהּ בֵּית 1
2 דִּין⁴⁴ שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה⁴⁵. וְאִין מוֹדְדִין לִירוּשָׁלַיִם; 2
3 שְׁיִרוּשָׁלַיִם אִין מְבִיאָה⁴⁶ עֲגֹלָה עְרוּפָה, לְפִי שְׁלֹא 3
4 נִתְחַלְקָה⁴⁷ לְשִׁבְטִים, וְנֹאמֵר: בְּאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' 4
5 אֶלְהִיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ⁴⁸.

41 ראה למעלה הלכה א. (42 מפני שהמידה מצוות התורה היא. (43 אין מודדים באומד ובקירוב, כשמגיעים להר או לגיא (עירובין לה: ונח:), ראה פירוש המשניות לרבינו, עירובין פרק ה משנה ד. (44 שכתוב "זקני העיר" ('ספרי' שם, רה. וסוטה מד: מה). (45 היינו סנהדרין קטנה. ראה הלכות סנהדרין פרק א. (46 אפילו כשהיא קרובה ביותר אל החלל משאר העיירות. (47 סוטה מה: (48 וירושלים אינה נחלת תושביה אלא נחלת העם כולו (שם).

6 ה. נִמְצָא קְרוֹב לִירוּשָׁלַיִם אוֹ לְעִיר שְׂאִין בָּהּ בֵּית 6
7 דִּין⁴⁹ - מְנַחֲתִין אוֹתָהּ⁵⁰ וּמוֹדְדִין אֶל שְׂאֵר הָעִירוֹת⁵¹ 7
8 הַסְּמוּכוֹת לוֹ. נִמְצָא סְמוּךְ לְסָפֵר⁵² אוֹ לְעִיר שְׁיֵשׁ בָּהּ 8
9 עוֹבְדֵי פוֹכְכִים⁵³ - אִין מוֹדְדִין כָּל עֵקֶר⁵⁴; שְׁהָרֵי זֶה 9
10 בְּחֻזְקָת⁵⁵ שְׁהַגְרוּהוּ עוֹבְדֵי פוֹכְכִים.

49 שם מד: (50 אין מודדים לה. (51 אף-על-פי שהחלל קרוב לעיר שאין בה בית-דין, אין אומרים הרי קרוב לוודאי שהרוצח בא משם ולא יביאו בכלל עגלה ערופה, אלא מודדים לעיירות שיש בהן בית-דין, והקרובה שבהן - מביאה. (52 לגבול הארץ, ובצידו יושבים גויים. (53 אפילו יש בה בית-דין, ואפילו בארץ ישראל. בגירסאות שבידינו כתוב: לעיר שרובה גויים, ורבינו כתב "שיש בה גויים", מכאן שכך גרס במשנה, וגירסא זו היא בכת"י קמבריא' ובכת"י מינכן, וכן במשנה שבירושלמי. (54 אף לשאר העיירות ('ספרי' שם, רה). ואין מביאים עגלה ערופה כלל. (55 "כי ימצא, פרט למצויו" (שם מה:). "כי ימצא" מציין דבר בלתי מצוי, ואילו בספר או בעיר שיש בה גויים, הרי הרוג בידי גויים תופעה מצויה ותדירה.

11 ו. אִין הָעִיר⁵⁶ הַקְּרוֹבָה מְבִיאָה אֶלָּא בְּזִמְן שְׂמַנִּין 11
12 הָרֵב שְׂפָה פָּמוֹ מְנִין הָעִיר הַרְחֹקָה מִמֶּנָּה; אֲבָל אִם 12
13 הָיוּ אֵלוֹ שְׂבָרְחֹקָה מְרַבִּין עַל אֲנָשֵׁי הַקְּרוֹבָה מִמֶּנָּה 13
14 - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב, וְהַמְרַבִּין מְבִיאִין⁵⁷ הָעֲגֹלָה.

56 בבא-בתרא כג: (57 כי לפי האומדן, מתקבל יותר על הדעת שהרוצח בא מהם.

15 ז. אִף עַל פִּי⁵⁸ שְׁהוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב מִן הַתּוֹרָה⁵⁹, 15
16 וְהוֹלְכִין אַחֵר הַקְּרוֹב⁶⁰ - הָרֵב עֲדִיף⁶¹.

58 שם. (59 אחרי רבים להטות (שמות כג, יב). (60 והיה העיר הקרובה (דברים כא, ג). (61 כאשר יש קרוב וגם רוב, והתוצאות של שניהם שונות זו מזו, אנו מעדיפים את הרוב.

17 ח. נִמְצָא הַהֲרָג מְכּוּן⁶² בֵּין שְׁתֵּי עִירוֹת, וְאֲנָשֵׁי זו 17
18 כְּאֲנָשֵׁי זוּ בְּשׂוּה - יְבִיאוּ עֲגֹלָה אֶחָת בְּשִׁתְּפוּת⁶³,

קי שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט"ז תמוז - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19: אֵין עוֹרְפִין. אָחַד אוֹמֵר: רְאִיתִי, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים לוֹ: 20
לא רְאִיתָ - הֵיו עוֹרְפִין.

102) שם. (103) של שתי כתות עדים, שאין אנו מאמינים
לשתייהן ועדותן בטילה. (104) ואין אנו מקבלים עדותן,
מפני שאחת מהן בוודאי משקרת. (105) כאילו לא באו
עדים כלל. (106) אע"פ שאינה כשרה לעדות, נאמנת לענין
עגלה ערופה, ראה למעלה הלכה יב. (107) שכשם
שמקבלים - לענין עגלה ערופה - עדות אשה על הראיה,
כך מקבלים עדות אשה בהכחשה, ואין אנו מאמינים לזו
יותר מלזו. (108) וזהו ההבדל בין עד אחד הכשר לעדות
ובין אשה שפסולה לעדות. אלא עד כשר, שבא תחילה
ונתקבלה עדותו, הריהו כשנים, ואנו סומכים על עדותו. ואם
בא אחר-כך עד אחד המכחישו, הוא כאחד נגד שנים. ואילו
אשה, אפילו קיבלו עדותה, אינה אלא אחת. ומשום כך,
כשבאה אשה המכחישת אותה אפילו בזו אחר זו, הרי זה
אחת נגד אחת, ואין מאמינים לזו יותר מאשר לזו -
ועורפים, סוטה מז: כדעת ה"ש אומרים" שם. (109) את
ההורג, משנה שם.

21: טו. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? פְּשֵׁהוּ שֶׁלְשֵׁתָן פְּשָׁרִים 21
או פְּסוּלִים¹¹¹; אַבְל אִם אָמַר עַד אָחַד: רְאִיתִי¹¹² 22
ההוֹרֵג, וּשְׁתֵי נָשִׁים אוֹ שְׁנַיִם פְּסוּלִים¹¹³ אוֹמְרִים לוֹ: 23
לא רְאִיתָ - אֵין עוֹרְפִין¹¹⁴. 24

(110) שהולכים אחר רוב דעות המעידים. (111) ואז
הולכים אחר רוב דעות בין לחומר ובין לקולא, לחייב
הבאת עגלה ערופה או לא, לפי מסקנת הגמרא שם.
(112) ונתקבלה עדותו, והריהו כשנים. (113) כשיש כשר
ופסולים, אין הולכים אחר רוב דעות של המעידים.
(114) מכיון שהאחד הכשר שהאמינה התורה בא תחילה,
הריהו כמו שנים, ושתי הנשים כעד אחד הן, ואין דבריו של
אחד במקום שנים, ומשום כך אין עורפים. אבל אם באו
בבת אחת, הרי זה כאחד ואחד ועורפים. ראה הלכה טז.

25: טז. שְׁתֵי נָשִׁים אוֹ שְׁנַיִם פְּסוּלִים אוֹמְרִים: רְאִינוּ¹¹⁵ 25
ההוֹרֵג, וְעַד אָחַד¹¹⁶ מְכַחֵשׁ וְאוֹמֵר: לא רְאִיתָם - 26
עוֹרְפִים; שְׁאֶפְלוּ מָאָה נָשִׁים אוֹ מָאָה פְּסוּלִים¹¹⁷, 27
וְעַד אָחַד מְכַחֵשׁ אֶת כָּלָן - הֲרִי אֵלוּ פְּאִישׁ אָחַד¹¹⁸ 28
וְעַד אָחַד. 29

(115) וקיבלנו עדותם. (116) אפילו בא אחר קבלת העדות.
(117) אין הולכים אחר המרובים. (118) אף לאחר קבלת
עדותם, ומשום כך יכול עד אחד להכחישם, ואין אנו
מאמינים להם יותר מאשר לזה ועורפים. ומה שאמרו: כל
מקום שהאמינה תורה עד אחד הריהו כשנים, המדובר בעד
כשר. וראה סוטה לב. רש"י ד"ה כי פלגא.

30: יז. שְׁלֹשׁ נָשִׁים אוֹ שְׁלֹשָׁה פְּסוּלִים אוֹמְרִים: רְאִינוּ 30
ההוֹרֵג, וְאַרְבַּע נָשִׁים אוֹ אַרְבַּעַת פְּסוּלִים אוֹמְרִים: לא 31
רְאִיתָם - עוֹרְפִין. זֶה הַפְּלֵל¹¹⁹: בְּפְסוּלִין¹²⁰ [הַלֵּךְ] 32
אֲחֵר רַב הַמְנַיֵן¹²¹ כָּכָל מְקוֹם. 33

(119) שם. (120) כששתי העדויות הן מפי פסולים. אבל

(ספרי' שופטים רה, וגמרא שם). (82) משנה, שם מד:
בגל אבנים וכיוצא בו. המילה "באדמה" מיותרת. וללמדנו
באה, שהחלל נמצא בשטח הגלוי באדמה ולא טמון. לו
היתה כוונת התורה לכל חלל אפילו טמון, לא היתה כותבת
אלא "כי ימצא חלל" בלבד. (83) מילה מיותרת היא
ולהדגיש באה, דווקא נופל (=מוטל) ולא תלוי. (84) אף
זה מיותר, ולהדגיש בא - ולא צף על פני המים, וראה יונתן
בן עוזיאל דברים כא, א. (85) 'ספרי' שם, וגמרא שם מז:
וראה הלכה יב.

1: יב. אֶפְלוּ רְאָה הַהוֹרֵג⁸⁶ עַד אָחַד⁸⁷, אֶפְלוּ עֶבְדְּךָ⁸⁸ אוֹ 1
אִשָּׁה אוֹ פְּסוּל לְעֵדוּת בְּעֵבְרָה⁸⁹ - לא הֵיו עוֹרְפִין⁹⁰. 2
לְפִיכָּה, מְשָׁרְבוּ הֲרַצְחָנִים⁹¹ בְּגוֹלוּ⁹² - בְּטִלָּה עֲגֵלָה 3
עֲרוּפָה⁹³. 4

(86) את ההורג, שם. (87) שם. (88) כנעני שפסול לעדות.
(89) כגון גולן וכיוצא בו. (90) בתורה כתוב "לא נודע מי
הכהו", ובכל המקרים הללו "נודע מי הכהו". (91) כמה
עשרות שנים קודם חורבן הבית, סוטה מז. מז:
(92) ומכירים את הרוצח. (93) וב'ספרי' שם לומדים דין זה
מן הכתוב "כי ימצא", "ולא בשעה שמצויה, מכאן אמרו
משרבו הרצחנים בטלה עגלה ערופה". וזו לשון התוספתא
(סוטה פ"ד): "רבן יוחנן בן זכאי אומר: משרבו הרצחנים
בטלה עגלה ערופה, לפי שאין עגלה ערופה באה אלא על
הספק, ועכשיו בגלוי הם רוצחים".

5: יג. עַד אָחַד⁹⁴ אוֹמֵר: רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְעַד אָחַד 5
הַכְּחִישׁוּ⁹⁵ וְאָמַר לוֹ: לא רְאִיתָ - הֵיו עוֹרְפִין⁹⁶. בְּמָה 6
דְּבָרִים אָמוּרִים? פְּשָׁאוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת⁹⁷; אַבְל אִם 7
אָמַר אָחַד: אֲנִי רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג - הֲרִי זֶה נְאֻמָּן 8
פְּשָׁנִים⁹⁸ לְעֵנָן זֶה⁹⁹, וְאִם בָּא אֲחֵר כְּפֹה¹⁰⁰ עַד אָחַד 9
וְהַכְּחִישׁוּ וְאָמַר לוֹ: לא רְאִיתָ - אֵין מְשַׁגְּחִין¹⁰¹ עַל 10
דְּבָרֵי הָאֲחֵרוֹן, וְאֵין עוֹרְפִין. 11

(94) סוטה מז. (95) כגון שאמר לו: באותו יום ובאותה
שעה היה ההורג או הנהרג עמי במקום אחר. (96) ולא
מתחשבים בדברי העד, אע"פ שאחד בלבד מכחישו.
(97) והעידו שניהם בתוך כדי דיבור, שלא האמינה התורה
לזה יותר מלזה. (98) "כל מקום שהאמינה תורה עד אחד,
הרי כאן שנים" (הריהו כשנים), שם מז: (99) של עגלה
ערופה. (100) אחר שנתקבלה עדותו של הראשון.
(101) אין שמים לב לדברי העד השני, "שאין דבריו של אחד
במקום (שיש) שנים", שם. ופסק רבינו כרבי חייא, שגדול
הדור היה. ראה הלכות סוטה פרק א הלכה טז (כסף-משנה
שם).

12: יד. בְּאִינֵי¹⁰² שְׁנַיִם אֲחֵר שְׁהַעִיד הָאָחַד וְהַכְּחִישׁוּהוּ 12
וְאָמְרוּ לוֹ: לא רְאִיתָ - הֲרִי הֵן פְּשֵׁתִי עֲדִיזוֹת¹⁰³ 13
הַמְכַחֵשׁוֹת¹⁰⁴ זו אֶת זו, וְעוֹרְפִין¹⁰⁵. אִשָּׁה¹⁰⁶ 14
אוֹמֵרָת: רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְאִשָּׁה אַחֶרֶת מְכַחֶשֶׁת 15
אוֹתָהּ וְאוֹמֵרָת: לא רְאִיתָ - הֵיו עוֹרְפִין¹⁰⁷, בֵּין שְׁבָאוּ 16
שְׁתֵּיהֶן פְּאַחַת בֵּין שְׁבָאוּ זו אֲחֵר זו¹⁰⁸. שְׁנַיִם 17
אוֹמְרִים: רְאִינוּ¹⁰⁹, וְאָחַד אוֹמֵר לָהֶן: לא רְאִיתָם - 18

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני ט"ז תמוז – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש קיא

תותך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שלשיתו גדר התמימות הנדרש בעוף שולל רק מחוסר אבר ולא סתם מומין.

ועפ"ז יומתק תירוצו הנ"ל של ה'מראה פנים' שכשגילתה התורה והכשירה מומין בעגלה ערופה, הוא הדין למחוסר אבר.

(על פי לקו"ש חזק ל"ה ע' 25 הנ' 26)

4) כדעת החכמים החולקים על רבי אליעזר, שאמר בת שנה, פרה פרק א, משנה א. ודין זה נאמר רק בעגלה ערופה מפני שנאמר בה עגלת בקר, ובקר משמע גדולה. אבל בכל מקום אחר, מודים חכמים שעגל פירושו בן שנה. (רבינו בפירוש המשנה שם, וכן כתב גם הר"ש והברטנורא). (5) שאין החכמים באים למעט בת שנה, אלא להוסיף שאף בת שנתיים כשרה, שעד גיל זה "עגלת בקר" שמה. (6) יום אחד בשנה חשוב שנה, ראש השנה י. (7) שלא נאמר בה "אשר אין בה מום", כמו שנאמר בפרה אדומה (במדבר יט, ב). משנה סוטה מה: . ובגמרא שם דרשו את הכתוב בפרה אדומה: "אשר אין בה מום" – בה, ולא בעגלה ערופה. (8) שלענין מומים, אין דינה כקרבן. (9) "כל שאין כמוה חיה - טריפה" (חולין מב.). כל סוגי הטריפות, נמנו ונתבארו בהלכות מאכלות אסורות פרק ד, ובהלכות שחיטה פרקים היי. (10) כדין קרבן. (11) "כפר לעמך ישראל" (דברים כא, ח). (12) המכפרים על בעליהם. וכשם שטריפה פסול לקדשים, כך עגלה ערופה טריפה - פסולה, חולין יא.

7 ג. כַּל הָעֲבוֹדוֹת¹³ פּוֹסְלוֹת אֶת הָעֶגְלָה כְּמוֹ שֶׁפּוֹסְלִין
8 בְּפֶרֶה אֲדָמָה¹⁴, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר לֹא עֶבֶד בָּהּ. וְלָמָּה
9 נֶאֱמַר 'עַל'¹⁵ אַחַר שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲשֶׁר לֹא עֶבֶד בָּהּ',
10 שֶׁהוּא פּוֹלֵל הָעֵל עִם שְׂאֵר עֲבוֹדוֹת? שֶׁהָעֵל פּוֹסֵל
11 בֵּין בִּשְׁעַת מְלֶאכֶה בֵּין שְׂלֵא בִשְׁעַת מְלֶאכֶה, כִּיּוֹן
12 שֶׁמְשַׁכָּה בְּעַל טֶפַח נִפְסָלָה, אָף עַל פִּי שְׂלֵא חָרַשׁ
13 בָּהּ וְלֹא עֲשָׂה בָּהּ מְלֶאכֶה¹⁶; וְשֶׂאֵר עֲבוֹדוֹת אֵין
14 פּוֹסְלִין אֲלָא עַד שְׁעַת מְלֶאכֶה¹⁷.

13) סוטה מו. (14) סוטה שם. (15) "אשר לא משכה בעול", שם. (16) שבעול הקפידה התורה אפילו על משיכתו בלבד. (17) בשעה שהוא עושה בה עבודה לצורך עצמו, ראה פרה פרק ב משניות ג-ד, ולהלן הלכה ד.

15 ד. כַּל מְלֶאכֶה שֶׁהִיא לְצִרְפָּה, כְּגוֹן פֶּרֶשׁ טְלִיתוֹ
16 עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים¹⁸ - אֵינּוּ פּוֹסְלָה; וְכֹל שֶׁהִיא
17 שְׂלֵא לְצִרְפָּה, כְּגוֹן שֶׁפֶרֶשׁ טְלִיתוֹ עָלֶיהָ לְנִשְׂאָה -
18 פּוֹסְלָה¹⁹. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בָּזָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת
19 בְּפֶרֶה אֲדָמָה²⁰.

18) שם משנה ג בדיני פרה אדומה, ועגלה ערופה נלמדה מפרה אדומה. (19) אבל אם במקרה הניח עליה טלית, ולא התכוון שתשא אותה, אינה פסולה, סוטה מו. (20) פרק א, הלכה ז.

20 ה. אֵין עוֹרְפִין אֶת הָעֶגְלָה אֲלָא בַּיּוֹם²¹, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר
21 בָּהּ כְּפֶרֶה²² כְּקֹדְשִׁים²³. וְכֹל הַיּוֹם כְּפֶרֶה²⁴ לְעִרְיַתָּהּ.

כשיש עד אחד כשר, ובא אחר שנתקבלה עדותם של כמה פסולים, דינם כאחד נגד אחד ואין כאן עדות כלל. (121) ומשום כך, בין שבאו כאחת ובין שבאו בזה אחר זה, סומכים על ארבעת הפסולים ועורפים, וכן אם באו שלוש נשים או שלושה פסולים ואומרים לא ראינום, אע"פ שאין רוב מניין, גם כן עורפים מטעם ספק, ששלושה פסולים המכחישים שלושה פסולים, דינם כאשה אחת המכחישה את חברתה, ואמרנו למעלה (הלכה יד) שעורפים.

פֶּרֶק עֵשְׂרִי

1) יבאר היכן נוהגת מצות עגלה ערופה. ובת כמה שנים כשרה. והדברים הפוסלים בה. ודין אם היא אסורה בהנאה, ואם נמצא ההורג עד שלא תערף או אחר כך. ודין הנחל שנתערפה בו העגלה אם מותר בזריעה.

1 א. אֵין דִּין עֶגְלָה עֲרוּפָה נוֹהֵג אֲלָא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל²,
2 וְכֵן בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן³.

2) שכתוב (דברים כא, א): "באדמה אשר ה' אלקיך נותן לך לרשתה", (ירושלמי סוטה פרק ט, א). (3) "אשר ה' אלקיך נותן לך, לרבות עבר הירדן" (ספרי' שופטים רה). ובי'ספרא' אמור פרשה י, בהר סיני פרשה א, דורשים את הכתוב "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם" למעט עבר הירדן, משום ששם כתוב "הארץ", ופירשו ארץ המיוחדת, מה שאין כן כאן לא הזכיר לשון "ארץ" אלא "באדמה", וזה כולל כל אדמה שהיא נתונה להם מה'. [ונראה שבארץ ישראל כשהיא מיושבת על-ידי ישראל נוהגת מצות עגלה ערופה אפילו כשאין בית-המקדש קיים, ובזמן שיש שם סנהדרין].

3 ב. עֶגְלָה עֲרוּפָה - בַּת שְׁתֵּי שָׁנִים⁴ או פְּחוֹת⁵; אֲבָל אִם
4 הֵיחָד בַּת שְׁתֵּי שָׁנִים וַיּוֹם אֶחָד⁶ - פּוֹסְלָה. וְאֵין הַמוּמִין
5 פּוֹסְלִין⁷. וְאָף עַל פִּי כֵן⁸, אִם הֵיחָד טְרִפָּה⁹ - פּוֹסְלָה¹⁰;
6 כְּפֶרֶה נֶאֱמַר בָּהּ¹¹ כְּקֹדְשִׁים¹².

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואין המומין פוסלין ואעפ"כ אם היתה טרפה פסולה" הקשה ב'כסף משנה', מדוע השמיט הרמב"ם הפסול של מחוסר אבר, ותירץ ב'מנחת חינוך' דפשוט שמחוסר אבר פסול ואינו כבעל מום שהרי פסול גם בעוף ולכן לא הוצרך הרמב"ם להביאו כלל כיון דפשוט.

ובמפרשים תירצו שלא הוצרך להביא הפסול דמחוסר אבר כי נלמד במכ"ש מטריפה. וב'מראה פנים' לירושלמי כתב ש"הואיל וגלי רחמנא בעגלה להכשיר בה מומין, הוא הדין למחוסר אבר".

ויובן תירוצו על פי מה שכתב הרמב"ם בהלכות איסורי מזבח רפ"ג: "אין המומין פוסלין בעוף שלא נאמר תמים זכר אלא בבהמה בלבד, במה דברים אמורים במומין קטנים אבל עוף שייבש גפו או נסמית עינו או נקטעה רגלו אסור לגבי מזבח שאין מקריבין חסר כלל". וברור שלדעתו גם הפסול דמחוסר אבר נכלל בדין תמות כמו מומין, אלא

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פְּרָקִים לְיוֹם - יוֹם שְׁנֵי ט"ז תַּמּוּז - סֵפֶר זִוְיָקִין - הַל' רֹצַח וּשְׁמִירַת נַפֶּשׁ

מִתּוֹךְ מֵהַדוֹרֶת וּגְשַׁל עִם רַמב"ם לַעֲם - מוֹסֵד הַרֵב קוֹק

1 וְאִין עוֹרְפִין²⁵ שְׁתֵּי עֲגֻלוֹת²⁶ פְּאַחַת, שְׁאִין עוֹשִׁין
2 מַצּוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת²⁷.

15 בְּמִקּוּמָה⁴¹; שְׁעַל הַסֶּפֶק⁴² פְּאַה מִתְחַלְתָּה⁴³, פְּפָרָה
16 סֶפְקָה⁴⁴ וְהִלְכָה לָהּ. וְאָף עַל פִּי שְׁנַמְצָא הַרוֹצֵחַ אַחַר
17 עֲרִיפְתָּה⁴⁵ - הָרִי זֶה יְהִרְג; שְׁנַמְר⁴⁶: וְאַתָּה תִּבְעַר
18 הַדָּם הַנֶּקִּי.

(21 מגילה כ: 22) ראה למעלה הערה י. (23) בהקרכת קרבנות שאינה אלא ביום, ככתוב (ויקרא ז, לח): "ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם". (24) אף-על-פי שזרזים מקדימים למצוות, שנאמר: "וישכם אברהם בבוקר", זאת היא מידה טובה, אבל כל היום כשר. (25) סוטה ח. (26) שנמצאו שני הרוגים. (27) הרבה בבת אחת, מפני שנראה כמי שהמצוות עליו למשא, וממנה לפרק משאו.

3 ו. עֲגֻלָּה עֲרוּפָה אֲסוּרָה בְּהִנָּא²⁸, וְנִקְבְּרַת בְּמִקּוּם
4 עֲרִיפְתָּה²⁹. וּמִשְׁתַּרְד לְנַחַל³⁰ תֹּאסֵר בְּהִנָּא, אָף עַל
5 פִּי שְׁעִדִין לֹא יַעֲרְפָה. וְאִם מָתָה אוֹ נִשְׁחַטָה אַחַר
6 יְרִידְתָּה - הָרִי זֶה אֲסוּרָה בְּהִנָּא³¹, וְתִקְבֵר.

(28) משנה, עבודה זרה עד. והטעם שאסורה בהנאה, לפי שנאמר בה כפרה כקדשים (שם כט:). (29) שכתוב "וערפו שם", והמילה "שם" מיותרת, לומר ששם תהיה קבורתה. [דרשה זו "שם תהיה קבורתה" אינה בשום מקום בגירסאות שלפנינו, אבל ב'תוספות' עבודה זרה כט: וקידושין נו. ד"ה כפרה, מביאים דרשה זו מגמרא כריתות ו. ונראה שגם לפני רש"י היתה גירסא זו. ראה רש"י זבחים מו.]. (30) "ירידתה לנחל איתן אוסרתה", כריתות כה. פסק כרב המנונא נגד רבא, ואף-על-פי שרבא הוא בתראה, מפני שרבי ינאי וחבריו (שם), סוברים כרב המנונא. (31) מפני שנאסרה מחיים ואינה חוזרת להתירה, ואין אנו אומרים שלו ידעו בית-דין שתמות לא היו מקדישים אותה, והרי זה הקדש טעות. ראה 'תוספות' חולין פב. דיבור-המתחיל והתנן. וראה לקמן הלכה ח בהערות.

19 ט. הַנַּחַל שְׁנַעֲרְפָה בוֹ הַעֲגֻלָּה אֲסוּר בְּזִרְעִיהָ⁴⁷
20 וְעִבּוּדָה לְעוֹלָם, שְׁנַמְר: וְאִשֶּׁר לֹא יַעֲבֵד בוֹ וְלֹא
21 יִזְרַע⁴⁸. וְכָל הַעֹבֵד שֶׁם עִבּוּדָה בְּגוּפָה שֶׁל קֶרְקַע,
22 כְּגוֹן שְׁחַרְשׁ אוֹ חֶפֶר אוֹ זֶרַע אוֹ נֹטַע וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ
23 - הָרִי זֶה לוֹקָה⁴⁹. וּמִתְר⁵⁰ לְסֶרֶק שֶׁם פִּשְׁתָּן וְלִנְקָר⁵¹
24 שֶׁם אֲבָנִים, שְׁזָה כְּמִי שְׁאָרָג שֶׁם בְּגַד אוֹ תְּפֹרוֹ,
25 שְׁאִינָה מְלֵאכָה בְּגוּף הַקֶּרְקַע. לְכָף נֶאֱמַר⁵²: לֹא
26 יַעֲבֵד וְלֹא יִזְרַע - מֵה זִרְעָה בְּגוּפָה שֶׁל קֶרְקַע, אָף
27 כָּל הַעֹבֵדָה שְׁנַמְרָה שֶׁם אִינָה אֲלֵא בְּגוּפָה שֶׁל
28 קֶרְקַע.

7 ז. נִמְצָאוּ הָעֵדִים זוֹמְמִין - הָרִי זֶה מִתְרַת בְּהִנָּא³².
8 מִיֵּצֵד? כְּגוֹן שְׁאֵמַר עַד אֶחָד³³: אֲנִי רָאִיתִי אֶת
9 הַהוֹרֵג, וּבָאוּ שְׁנַיִם וְהִכְחִישוּהוּ³⁴ וְאָמְרוּ לוֹ: לֹא
10 רָאִיתִי, וְהַפְרִישׁוּ אֶת הַעֲגֻלָּה וְהוֹרִידוּהָ לְנַחַל³⁵
11 לְעֲרֹפָה עַל פִּיהֶם³⁶, וְאַחַר כֵּן הוֹזְמוּ³⁷ הַשְּׁנַיִם - הָרִי
12 זֶה מִתְרַת בְּהִנָּא³⁸.

(32) "עגלה ערופה, נמצאו עדיה זוממים - מותרת בהנאה", תוספתא כריתות פרק ד (תוספתא זו לא היתה לפני עיניו של בעל הכסף-משנה, והביא מקור אחר). (33) ולא היו עורפים, ראה למעלה פרק ט, הלכה יב. (34) שאמרו: ההורג או הנהרג היה עמנו באותו יום ובאותה שעה במקום אחר. (35) ונאסרה בהנאה. (36) שאין דבריו של אחד במקום שנים. (37) שבאו עדים ואמרו להם: עמנו הייתם באותו יום ובאותה שעה במקום אחר. (38) כי התורה האמינה לעדים המזימים, והעדים שהוזמו עדי שקר הם. [ובית-דין העלו בדעתם אפשרות הזמת העדים, ולפיכך לא הקדישוה למקרה שכזה. בכריתות נד. נאמרה סברא זו גבי אשם תלוי על-פי עדים].

(47) משנה סוטה מה: וברייתא מו: (48) ואין מובנו לשעבר, כלומר אין הכתוב מוסר תיאור נחל איתן, שזהו נחל שלא עבדו בו ולא זרעו אותו, אלא זוהי אזהרה לעתיד, שם מו: (49) שעבר על הלאו, "לא יעבד בו ולא יזרע", מכות כב. (50) שם. (51) לסתת. ששתי עבודות אלו נעשות אמנם על הקרקע, אבל לא בגופה של קרקע, ואינן דומות לחרושה וזריעה. (52) "ולא יזרע", אף-על-פי שזה נכלל ב"לא יעבד", להקיש עבודה לזריעה, 'ספרי' שופטים רז: סוטה שם.

29 י. אֲנִשֵּׁי עִיר קְרוּבָה שְׁנַתְּאָחְרוּ וְלֹא הִבִּיאוּ עֲגֻלָּה
30 עֲרוּפָה - כּוֹפִין אוֹתָן וּמְבִיאִין, וְאֶפְלוּ לְאַחַר כְּמָה
31 שְׁנַיִם⁵³; שְׁחִיבֵי עֲגֻלָּה עֲרוּפָה שְׁעֵבֵר עָלֶיהָ יוֹם
32 הַכְּפּוּרִים - חֲיִיבִים לְהִבְיֵא אַחַר יוֹם הַכְּפּוּרִים.

13 ח. נִמְצָא הַהוֹרֵג³⁹ עַד שְׁלֵא תַעֲרַף הַעֲגֻלָּה - תַּצֵּא
14 וְתַרְעָה בְּעֶדְרָה⁴⁰. נִמְצָא אַחַר שְׁנַעֲרְפָה - תִּקְבֵר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ז תמוז - ספר זוזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. בַּיַּת שֶׁל שְׁנֵי שְׁתֵּפִינִים - חֵיבִין⁷ בְּמַעֲקָה; שְׁנֵי אֲמָרִים: ⁶
כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ - לֹא תִלָּה אֲלֵא בְּנוֹפֵל⁸. אִם כֵּן,⁷
לָמָּה נֵאמַר 'גִּגָּף'? לְמַעַט בְּתֵי כְּנִסְיֹת⁹ וּבְתֵי
מִדְרָשׁוֹת¹⁰, לְפִי שְׁאִינִי עֲשׂוּיִים לְדִירָה¹¹. הֵיטָה רְשׁוֹת
הָרַבִּים גְּבוּהָה מִגִּגָּו¹² - אֵינֹ זְקוּקִים¹³ לְמַעֲקָה; שְׁנֵי אֲמָרִים:¹⁰
כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ¹⁴ - וְלֹא לְתוֹכָו¹⁵.

(53) שאין יום הכיפורים מכפר, אף-על-פי שזהו חטא שאין מכיר בו אלא הקדוש-ברוך-הוא, ו"חטא שאין מכיר בו אלא המקום (=הקדוש-ברוך-הוא) יום הכיפורים מכפר". ולומדים דין זה מן הכתוב בעגלה ערופה: "כפר לעמך ישראל אשר פדית" (מארץ מצרים), "ראויה כפרה זו לכפר על יוצאי מצרים", אם נמצא חלל ביניהם, ואף-על-פי שעברו מאז הרבה שנים, כריתות כו: 'ספרי' שופטים רי.

יום ג' י"ז תמוז ה'תשע"ז

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

1) יבאר שמצות-עשה לעשות מעקה ולהסיר כל מכשול שיש בו סכנה כו'. דברים שאסרום חכמים מפני הסכנה ומה הם.

1 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְעֲשׂוֹת אָדָם מַעֲקָה² לָגֹו, שְׁנֵי אֲמָרִים:
2 וְעֲשִׂיתָ מַעֲקָה לָגֹוֶךָ. וְהוּא, שְׁיֵהִיָּה בֵּית דִּירָה³; אֲבָל
3 בֵּית הָאוֹצְרוֹת⁴ וּבֵית הַבְּקָר וּכְיֹצֵא בְּהֵן - אֵינֹ זְקוּק
4 לָוִי. וְכָל בֵּית שְׁאִין בּוֹ אֲרַבַּע אַמּוֹת עַל אֲרַבַּע אַמּוֹת
5 - פֶּטוּר מִן הַמַּעֲקָה⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והוא שיהיה בית דירה ... כו"

וכן כתב בהלכה ב' שסיבת הפטור בבתי כנסיות ובתי מדרשות ממעקה הוא לפי שאינן עשויות לדירה. ולכאורה קשה ממה שכתב בהלכות בית הבחירה פ"ד ה"ג שלגם היכל המקדש היה מעקה גבוה שלוש, והלא בית המקדש אינו בית דירה. (ואין לתרץ שמעקה הייכל נעשה רק לנוי שהרי סיבת עשייתו היא חיוב מעקה כדאיתא בספרי "גגך לרבות היכל").

ויש לומר שדירה עיקר עניינה היא האכילה, וכמו שמצינו בסוכה - שמצותה "תשבו כעין תדורו" - שעיקר מצותה היא האכילה בסוכה (שו"ע אדמו"ר הזקן תרל"ט סי"ב) ומטעם זה גם בית המקדש הוא בית דירה כי הוא קבוע לאכילת קדשים. ומה שמוותר בשעת הדחק לת"ח לאכול גם בבית הכנסת הוא היתר מצד שזה דרך ארעי, מה שאין-כן אכילת קדשים שהיא אכילת מצוה ומצוותיה אחשביה היא עניין של קביעות והרי הוא בית דירה.

(על פי 'לקו"ש חלק כ"ד עמוד 138)

2) גדר. 3) בית שדרים בו, ואדם משתמש בגגו, ויש סכנה שייפול ממנו. מצוות מעקה לגג ב"בית" כתובה, וסתם בית, בית דירה משמע. 4) המשמש כמחסן ליין, שמן ותבואה. 5) מפני שאינם בית דירה. רבינו למד דין זה ממוזוה, שנינו בספרי ואתחנן פסקה לו: "שומע אני ... ובית הבקר ובית האוצרות ... במשמע, תלמוד לומר ביתך, מה ביתך בית דירה אף כל ביתך". וכן פסק רבינו בהלכות מזוזה פרק ו הלכה ז. וסובר רבינו שגם "בית" הנאמר כאן ממעט את כל אלה. ראה יומא יא. וראה כסף משנה כאן. 6) שאינו ראוי לדירה, ספרי תצא, רכט; סוכה ג:

7) אף על פי שכתוב: ועשית מעקה לגגך, ומשמע שלך, וזה אינו שלו אלא של שותפות. 8) אם יכול ליפול ממנו חייב. מכאן שאין הבדל בין בית של אחד ובין בית של שותפים. ואף על פי שרבי אלעי חולק שם ופוסק בית שותפים ממעקה (לפי פירושו של רש"י שם), סובר רבינו שלעניין מעקה אין הלכה כרבי אלעי. ועוד ייתכן שלדעת רבינו חולק רבי אלעי על קצת דברים שם, אבל במעקה הוא מודה שחייב (כסף משנה). 9) מיועדים לתפילה. 10) מיועדים ללימוד תורה. 11) וממילא אין משתמשים בגג. 12) ויש לחשוש שיפלו מרשות הרבים על הגג. 13) ואין אומרים שיעשה מעקה על גגו מלמטה למעלה גבוה מרשות הרבים, כדי שלא יפלו העוברים ברשות הרבים על גגו. 14) לרשות הרבים. 15) מרשות הרבים לתוך הגג, שם.

ג. גְּבוּהַ הַמַּעֲקָה אֵין פְּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים¹⁶, כְּדִי
שֶׁלֹּא יִפֹּל מִמֶּנּוּ הַנוֹפֵל. וְצָרִיךְ לְהִיֹּת הַמַּחִיצָה חֲזָקָה
כְּדִי שְׁיִשְׁעֵן אָדָם עָלֶיהָ וְלֹא תִפֹּל. וְכָל הַמַּנִּיחַ גִּגּוֹ
בְּלֹא מַעֲקָה - בְּטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל לֹא
תַעֲשֶׂה¹⁷, שְׁנֵי אֲמָרִים: וְלֹא תִשֵּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ¹⁸. וְאֵין
לִזְקוּקִין¹⁹ עַל לֹאוֹ זֶה, מִפְּנֵי שְׁאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה²⁰.

16) מן הגג למעלה מכל הצדדים. ראה כסף משנה. 17) ועשית מעקה לגגך - מצוות עשה, ולא תשים דמים בביתך - מצוות לא תעשה, ספרי שם. 18) אשמת שפיכות דמים בביתך. 19) כדין עובר על לא תעשה שבתורה. 20) עובר על הלאו בזה שלא עשה מעקה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. רבינו בהלכות סנהדרין פרק יח הלכה א.

ד. אֶחָד הֶגֶן וְאֶחָד²¹ כֹּל דְּבָרֶיךָ²² שְׁיִישׁ בּוֹ סִכְנָה וְרֵאוּי
שְׁיִפְשֵׁל בָּהּ אָדָם וְיָמוּת²³. כְּגֹוֶן שְׁהִיתָה לוֹ בְּאֵר אוֹ
בּוֹר בְּחָצְרוֹ, בֵּין שְׁיִישׁ בּוֹ מִים בֵּין שְׁאִין בּוֹ מִים²⁴ -
חֵיב לְעֲשׂוֹת חֲלִיא²⁵ גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים²⁶, אוֹ
לְעֲשׂוֹת לָהּ כְּסוּיָה²⁷, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפֹּל בָּהּ אָדָם וְיָמוּת.²⁸
וְכֵן כָּל מְכֻשׁוֹל²⁹ שְׁיִישׁ בּוֹ סִכְנָת וּפְשׁוֹת - מִצְוַת עֲשֵׂה
לְהַסִּירוֹ³⁰ וְלְהַשְׁמֵר מִמֶּנּוּ³¹ וְלְהִזָּהֵר בְּדָבָר³² יָפֵה יָפֵה;
שְׁנֵי אֲמָרִים: הַשְׁמֵר לָךְ וְשִׁמְרֵם נִפְשָׁךְ. וְאִם לֹא הִסִּיר,
וְהִנִּיחַ³³ הַמְּכֻשׁוֹלוֹת הַמְּבִיאִין לְיָדֵי סִכְנָה - בְּטֵל
מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר בְּלֹא תִשֵּׂים דָּמִים³⁴.

21) בין ובין. 22) "אין לי אלא גג, מניין לרבות בורות, שיחים, מערות ונעיצים? תלמוד לומר: לא תשים דמים בביתך". ספרי שם. וכתבה תורה "גג", מפני שדיבר הכתוב בהווה (=שכיח). 23) מצוות מעקה אינה אלא במקום שיש חשש למיתה ולא חשש לנזק, שכתוב: ולא תשים

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ז תמוז - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45) והוא מגולה, ביצה ז: ירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג. 46) "וכן אבטיח שנתגלה", עבודה זרה ל: וראה להלן הלכה יד. 47) יין חדש מגיתו, שם ל: 48) בגת. 49) "חמין כל זמן שמעלים הבל, הרי אלו מתריס", ירושלמי תרומות שם. 50) כגון כלי שתחת חבית שמקבל יין הנוטף מן החבית. 51) שמטפטף תדיר והטיפות רודפות זו את זו. 52) ושומעים קול הבעבוע ובורחים (שם).

ט. מי כבשין⁵³ ומי שלקות⁵⁴ ומי תורמוסין⁵⁵ - אין 24
בהן⁵⁶ משום גלוי. מים ששפך בהן כבשין ושלקות 25
ותורמוסין: אם נשתנה טעמן⁵⁷ - אין בהם משום 26
גלוי, ואם אין בהם נוהז טעם - אסורין⁵⁸. וכן מים 27
שהדיח בהם פרישים⁵⁹ ודרמוסקין⁶⁰ לחולה⁶¹ - 28
אסורין משום גלוי. 29

53) מים שכבשו בהם זיתים וכדומה, תוספתא תרומות פרק ז. וראה ירושלמי תרומות פרק ח הלכה ג. 54) ירקות או פירות ששפכו עליהם מים רותחים. 55) מין צמח שגרעניו דומים לפולים והם מרים. 56) שאין הנחש שותה מהם. 57) דינם כמי כבשין וכמי שלקות וכמי תורמוסים, ומותרים. 58) כדין מים אסורים משום גלוי. 59) חבושים, מין פרי עץ, ראה כלאים א, ד. 60) פרי הבא מדמשק, ירושלמי שבת ד, א. 61) ומסתמא ממהר ואין שוהים במים כדי שישתנה טעמם, ומשום כך אסורים משום גלוי.

י. יין שנתחבר⁶² בדברים חדיין⁶³ כפולפלין, או 30
דברים מרים כאפסנתין⁶⁴, עד שנשתנה טעמם - אין 31
בו משום גלוי⁶⁵. והוא הדין בשאר המשקין. 32

62) שנתנו לתוכו. 63) חריפים. 64) כלענה (מלה יוונית). 65) שאין הנחש שותה מהם.

יא. כל המשקין האסורין משום גלוי שנתגלו, בין 33
ביום⁶⁶ בין בלילה - אסורין. ואפלו היה בצדן אדם 34
ישן - אין אימת ישן על הזוחלין. וכמה ישהו⁶⁷ 35
ויאסרו? כדי שיוצא הרחש⁶⁸ מתחת און כלי⁶⁹ 36
וישתה ויחזר למקומו. 37

66) ואין אומרים אימת אדם על הנחש, עבודה זרה ל. 67) כמה יעמדו מגולים, תרומות פרק ח משנה ד. 68) הרמש (תרגום "רמש" - רחש, פירוש המשניות לרבינו, שם). 69) מחורו שתחת אוזן הכלי, ואף על פי שאין נראה שם חור, שיש נחש דק כשערה, חולין י. וירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג.

יב. שעור המים שיוצאו⁷⁰ אם נתגלו: כדי שיהיה 38
הסם נפרד⁷⁰ בהן ומזיק. אבל אם היו המים מרביץ 39
כדי שתאבד בהן המרה⁷¹ - הרי אלו מתריס, בין 40
בכלים בין בקרקעות⁷². וכן הדין בשאר המשקין. 41

70) מורגש כוחו המרעיל. 71) שיתבטל הארס בהם. 72) כגון מקווה מים.

דמים בביתך. 24) ראה הלכות נזקי ממון פרק יב הלכה י. 25) תל עפר. 26) "עשה לו חולייה כראוי, גבוהה עשרה טפחים ... פטור", תוספתא בבא קמא פרק ו. 27) "וכיסה כראוי", שם. 28) כיסוי חזק שיעמוד בפני כובד האדם, כמו שאמרנו במעקה בהלכה הקודמת. 29) "שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו", בבא קמא טו: 30) שאף זה בכלל מצוות עשה "ועשית מעקה לגגך", שמטרתה הרחקת סכנת נפשות. 31) מצוה זו מוטלת על כל אדם, שיתרחק ממקום הסכנה, שלא כהסרת המכשול המוטלת על בעל המכשול. 32) במקרה ואינו יכול להימלט ממקום הסכנה. 33) והשאר.

ה. הרבה דברים אסורין³⁴ חכמים מפני שיש בהם 1
סכנת נפשות³⁵. וכל העובר עליהן ואומר: הריני 2
מספן בעצמי, ומה לאחרים עלי בקך, או אני 3
מקפיד בקך³⁶ - מפין אותו מפת מרדות³⁷. 4

34) על כל אחד לעשות. 35) להעושה. 36) איני מדרקך בכך, שאיני חושש. 37) דרבנן, כדין העובר על שאר מצוות דרבנן.

ו. ואלו הן: לא יניח אדם פיו על הסלון³⁸ המקלח 5
וישתה. ולא ישתה בלילה מן הנהרות ומן 6
האגמים³⁹, שפא יבלע עלוקה⁴⁰ והוא אינו רואה. 7
ולא ישתה מים מגלים, שפא ישתה מהן נחש⁴¹ 8
וכיוצא בו מזוחלי עפר וימות. 9

38) צינור מחובר למים שבקרקע - והאיסור הוא משום סכנה, שפא יבלע עלוקה, עבודה זרה יב. 39) מקווה מים עומדים. 40) המוצצת דם, ויבוא לידי סכנה. 41) והטיל בהם ארס.

ז. ואלו הן המשקין האסורין משום גלוי: המים, 10
והיין, ואפלו מזוגג⁴², ואפלו התחיל טעמו להשתנות 11
לחמין⁴³, והחלב, והדבש, והציר⁴⁴. אבל שאר כל 12
המשקין - אין מקפדין על גלונן, שאין בעלי ארס 13
שותין מהן. 14

42) שני חלקים מים ואחד יין, עבודה זרה ל. 43) יש חשש ששתה ממנו בעל ארס ואסור (שם). אבל לאחר שהחמין הרבה אינו אסור משום גלוי, שם לב. וכן חומץ ממש אינו אסור משום גלוי שאין הנחש שותה ממנו. חולין מט: 44) מיץ בשר, דגים או פירות. שם.

ח. השום שנתרסק⁴⁵, ואבטיח⁴⁶ שנתהך, ונתגלה - 15
אסור. וכן כל פיוצא בהן. יין מבשל ויין תוסס⁴⁷ - 16
אין בהן משום גלוי. ותוסס הוא היין המשעט 17
דריכתו⁴⁸ עד שלשה ימים. ויין או מים או חלב 18
שהיו חמין, כל זמן שההבל עולה⁴⁹ מהן; וכן 19
משקין שהיה המשקה יורד מלמעלה לתוכן⁵⁰ טפה 20
אחר טפה, והוא שיהיה טורד ויורד⁵¹ - כל אלו אין 21
בהן משום גלוי; שזוחלי עפר מתיראים מבעבוע 22
המשקה⁵² ומן ההבל ואין שותין ממנו. 23

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום ג' י"ז תמוז - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

98) אף על פי שאסור לשרוף תרומה טהורה, משום סכנה התירו. (99) שלא כרבי נחמיה האומר: "אפאה הרי זו מותרת. מפני שארס של נחש כלה באור" (באש), שם.

פָּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) יבאר בהמה חיה ועוף שנשכס נחש שאסורים משום סכנה כו'. שלא להתיחד עם הגוי ושלא ליקח רפואתו. ודין אם מותר להסתפר ממנו. ואם אסור למכור להם כלי מלחמה. ודין אם אסור למכור לישראל ליסטים ולהשיא עצה טובה לגוי.

א. בַּהֲמָה חַיָּה או עוֹף שֶׁנֶּשְׁכָּן הַנְּחָשׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ,³⁴ או שְׂאֵכְלוּ סֵם הַמְּמִית הָאֵדָם,⁴ קִדְּם שְׁלִישְׁתֵּיהֶם⁵ בְּגוֹפּוֹ - הֲרִי אֵלָיו אֲסוּרִים⁶ מִשּׁוּם סַכְּנַת נַפְשׁוֹתָם. לְפִיכֶךָ,²⁶ בַּהֲמָה חַיָּה וְעוֹף שֶׁנֶּמְצָאוּ חַתּוּכֵי רִגְלֵיהֶם,⁸ אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מְתָרִין מִשּׁוּם טְרֵפָה - הֲרִי אֵלָיו אֲסוּרִין מִשּׁוּם סַכְּנָה, שְׁמָא אֶחָד מְזוּחָלִי עֶפְר נֶשְׁכָּן, עַד שֶׁיִּפְדְּקוּ.²⁹ בַּיֵּצֵד בּוֹדְקֵן? צוּלָה אוֹתָן בַּתְּנוּרָה, אִם לֹא נִתְחַתְּפוּ?⁹ הַבֶּשֶׂר וְלֹא נִשְׁתַּנָּה¹⁰ מִשְׁאֵר הַצְּלִי - הֲרִי אֵלָיו מְתָרִין.³¹

2) חולין נח: (3) זחל ארסי. (4) אבל אכלה סם הממית בהמה ושחטה כשרה, שדינה כשאר מסוכנת, שם. (5) אבל אם שהה עד שנשתנה הארס בגופו של השותה, שוב אינו מזיק. (6) באכילה אם שחטם, מפני שהארס מחלחל בכל הגוף. (7) אבל מותרת משום טריפה, והאיסור משום סכנת נפשות חמור מאיסור טריפה, חולין י. ויומא פג. (8) חולין נט. (9) נתפרק לחתיכות. (10) אבל אם נשתנה, אפילו לא נתפרק אסור.

ב. וְכֵן נִקְוֵרִים¹¹ תְּאֵנִים וְעֵבֵבִים, וְהַקְּשׁוּאִים וְהַדּוֹלְעִין וְהַאֲבִטִיחִין וְהַמְּלַפּוֹנּוֹת, אֶפְלוּ הֵיוּ גְדוֹלִים בְּיוֹתֵר¹², בֵּין תְּלוּשִׁין בֵּין מְחַבְּרִין,¹³ וְאֶפְלוּ הֵיוּ בְּתוֹף הַכְּלִי,¹⁴ כֹּל שֵׁישׁ בּוֹ לְחָה¹⁵ וְנִמְצָא נֶשׁוּף - אֲסוּר, שְׁמָא נֶחֱשׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ נֶשְׁכּוּ¹⁶. וְאֶפְלוּ רָאָה צְפוּרָה¹⁷ או עֶבְבָר וְיֹשֵׁב וּמְנַקֵּר¹⁸ - הֲרִי אֵלָיו אֲסוּרִין, שְׁמָא בְּמִקּוֹם³⁷ נִקְבָּב¹⁹ נִקְבָּב²⁰.

11) נקבים, תרומות פרק ח, משנה ו. (12) והניקור מצד אחד, לא יאכל אפילו מצד אחר. (13) לעץ או לקרקע. (14) ראה 'תוספות יום טוב', שם. (15) רטיבות, מיץ הארס מתערב בליחה ומחלחל בכלו, אבל בדבר יבש חותך את מקום הניקור ואוכל את השאר. (16) כתבו ה'תוספות': עכשיו במדינות אלו אין אנו נזהרים בגילוי, לפי שאין חמת זוחלי עפר מצויה בינינו כלל. (17) חולין ט. (18) במקור ובפה. (19) של נחש. (20) הציפור או העכבר.

ג. תְּאֵנָה²¹ או עֵבֵב שֶׁנֶּשְׁלַ הַעֵקֶץ²² שְׁלֵהֵן - אֵין בֵּיהֶם מִשּׁוּם גְּלוּי²³. לְפִיכֶךָ אוֹכֵל אֵדָם תְּאֵנִים וְעֵבֵבִים בְּלִילָה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ²⁴. תְּאֵנָה נִקְוֶרָה שֶׁיִּבְשָׁה וְנִעֲשִׂית גְּרוּגְרָת²⁵, וְהַמְּרָה נִקְוֶרָה שֶׁיִּבְשָׁה - שְׁתִּיהֵן מְתוּרוֹת²⁶.

(21) ע"ז ל: (22) ונעשה פה קטן במקום העוקץ. (23) אם השאירם גלויים מותרים, אף-על-פי שיש בהם לחלוחית.

יג. מִעֵין הַמּוֹשֵׁף⁷³ כֹּל שֶׁהוּא - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גְּלוּי.¹ לְגִין⁷⁴ מְגִלָּה שֶׁהֵנִיחוּ בַשָּׂדֶה⁷⁵ תְּבֵה⁷⁶ וּמְגִדְל⁷⁷ או בַּתִּיקָה⁷⁸ שָׁלוּ, או בְּכּוּר אֶפְלוּ עִמָּךְ מֵאָה אִמָּה⁷⁹, או בְּמְגִדְל גְּבוּהָ מֵאָה אִמָּה, או בְּטַרְקְלִין⁸⁰ מִיִּפָּה וּמִסִּיד⁸¹ - הֲרִי זֶה אֲסוּר⁸². בְּדִקָּה⁸³ אֵת הַתְּבֵה או אֵת הַמְּגִדְל וְאַחַר כֵּן הֵנִיחוּ - הֲרִי זֶה מְתָר⁸⁴. וְאִם הֵיָה בְּהֵן⁸⁵ נִקְב - אֲסוּר⁸⁶. פְּמָה יֵהָא בְּנִקְבָּ? כִּדִּי שֶׁתִּפְגַּס אֲצַבֵּעַ קְטַנָּה⁸⁷ שֶׁל קָטָן⁸⁸.

(73) וזוחלי עפר מתייראים ממנו. (74) כד יין, תוספתא שם; ירושלמי שם. (75) בתיבה, שיש בה מגרות אחדות, כלים יח, ג. (76) ארגו. (77) ארון גבוה לשמירת חפצים. (78) בנרתיק. (79) לשון התוספתא שם. (80) באולם. (81) שאין דרך הנחשים להיות שם. (82) שמא היה שם נחש קודם שהניחו שם. (83) וראה שאין שם כלום. (84) ואין חוששים שמא בא נחש אחר שהניח שם את הלגין ושתה וחזר ויצא משם. (85) בתיבה או בארון. (86) אפילו בדקר קודם, שמא נכנס לחורים ולסדקים ולא ראה אותו. (87) שיש מין נחש קטן שיכול להיכנס דרך חור קטן. (88) ירושלמי שם; תוספתא שם. ואף על פי שהרחש דק כשערה, מתיירא הוא להיכנס לנקב קטן משיעור זה, ירושלמי שם.

יד. חֲבִית שֶׁנִּתְגַּלְתָּהּ, אִף עַל פִּי שֶׁשְׁתּוֹ מְמַנָּה תִּשְׁעָה וְלֹא מָתוּ - לֹא יִשְׁתָּה עֲשִׂירִי. מִעֲשָׂה הֵיָה וְאָמְרוּ שֶׁשְׁתָּה עֲשִׂירִי וּמָת, מִפְּנֵי שְׁאֵרְס הַנְּחָשׁ שֶׁקַּע לְמַטָּה⁸⁹. וַיֵּשׁ סֵם חֲמַת זּוּחָלִי עֶפְר⁹⁰ שְׁעוּלָה וְצָף לְמַעְלָה, וַיֵּשׁ סֵם שֶׁהִיא נִתְלִית בְּאֲמֻצַּע הַמַּשְׁקָה, לְפִיכֶךָ הִפֵּל אֲסוּרִי⁹¹. וְאֶפְלוּ סִנְוִי⁹² בְּמִסְנַנְתָּ. וְכֵן אֲבִטִיחַ שֶׁנִּתְגַּלְתָּהּ, אִף עַל פִּי שֶׁאֶכְלוּ מְמַנּוֹ תִּשְׁעָה וְלֹא מָתוּ - לֹא יֵאָכֵל עֲשִׂירִי⁹³.

(89) "שלושת מיני ארס הם: של (נחש) בחור - שוקע (לפי שחזק הוא וכבד, ושוקע בתוך המשקה לקרקעיתו של כלי); של בינוני - מפפעע (באמצע המשקה), ושל זקן - צף" (שארסו קלוש), עבודה זרה שם. (90) על פי דברים לב, כד. ופירושו - רעל נחשים. (91) כי אין יודעים גילו של הנחש שהטיל שם ארסו. (92) אסור, שהארס מהול במים ועובר דרך המסננת. (93) שהאבטיח רך הוא, והארס שוקע בו.

טו. מִים שֶׁנִּתְגַּלוּ - לֹא יִשְׁפְּכֶם לְיָשׁוֹת הַרְבִּים⁹⁴, וְלֹא יִרְבִּץ⁹⁵ בֵּיהֶם אֵת הַבֵּית, וְלֹא יִגְבַּל⁹⁶ בֵּהֵן אֵת הַטֵּיט, וְלֹא יִרְחֵץ בֵּהֵן פְּנֵיו וְיָדָיו וְרַגְלָיו, וְלֹא יִשְׁקָה מֵהֵן לֹא בְּהִמָּתוֹ וְלֹא בְּהִמָּת חֲבֵרוֹ; אֲכָל מִשְׁקָה אוֹתָן לְחַתּוּל⁹⁷.

(94) שמא יעבור שם אדם יחף ויניזק. (95) לא ישפוך על קרקע הבית להשכיב את האבק שלא יעלה. (96) ולא ילוש, שלא ייכנס הרעל בין קשרי אצבעותיו. (97) שאין הארס מזיק לו, ואף על פי שמרזה אותו, הוא חוזר ומבריא.

טז. עֶפֶס שֶׁנִּלְוֶשָׁה בְּמִים מְגִלִין, אֶפְלוּ הִיא שֶׁל תְּרוּמָה - תִּשְׁרָף⁹⁸. וְאֶפְלוּ נֶאֱפִית הַפֶּת - אֲסוּרָה⁹⁹.

קטז שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום – יום ג' י"ז תמוז – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"אם שאלו לאן אתה הולך ירחיב לו הדרך כדרך שהרחיב יעקב לעשו בו"

וצריך להבין:

א. מדוע לא הסביר הרמב"ם מה הכוונה ב"ירחיב לו הדרך" כדרך שפירש זאת רש"י (בגמ' ע"ז כה:); שאם היה צריך לילך פרסה יאמר לו ב' פרסאות אני צריך לילך.

ב. בגמ' נאמר כדרך שעשה יעקב לעשו, וכאן שינה וכתב "כדרך שהרחיב יעקב".

ג. בגמ' נאמר הלשון "כדרך שעשה יעקב אבינו לעשו הרשע, והרמב"ם השמיט התואר רשע וכתב רק יעקב לעשו.

ד. כראיה על כך שיעקב הרחיב לעשו את הדרך הביא את הפסוק "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" ומדוע לא הביא המשך הפסוק שממנו עיקר הראיה "ויעקב נסע סכותה".

והביאור בזה: בגמ' הנ"ל שהיא המקור להלכה זו, הובאו כמה דינים שתוכנם הצורך בזוהרות מהגוי: "היו עולין במעלה ... לא יהיה ישראל למטה ועובד כוכבים למעלה ... ואל ישוח לפניו שמא ... כו", ומיד אח"כ הובא הדין "שאלו להיכן הולך, ירחיב לו הדרך", ובהמשך הגמ' מובאים שני סיפורים: האחד על לסטים שפגעו בתלמידי ר"ע ושאלום לאן אתם הולכים וענו להם שהולכים למקום רחוק יותר ופרשו באמצע וניצלו, והשני על רב מנשה שפגעו בו גנבים ונהג כתלמידי ר"ע וניצל.

ונחלקו הרמב"ם ורש"י בפירוש הגמ' ובגדר הסכנה הנשקפת מגוי ש"שאלו לאן אתה הולך". הרמב"ם למד שהדין "שאלו לאן אתה הולך" שייך ובה בהמשך לדינים הראשונים שבגמ' המדברים בזוהרות שיש לנקוט מהגוי אבל אין מדובר כאן בסכנה וודאית ובמצב של ברי היזקא ולכן מה שמותר לעשות במצב זה הוא "הרחיב הדרך" כלומר להסביר לגוי שהדרך תארך זמן רב בגלל עיכובים שונים העלולים להיות וכו'.

אבל רש"י למד שהדין "ירחיב לו הדרך" קשור לסיפורים שהובאו אח"כ בתלמידי ר"ע ורב מנשה ששם מדובר על ליסטים וגנבים, וממילא ברי היזקא, לכן פירש הדין "ירחיב לו הדרך" "יאמר לו שני פרסאות אני צריך לילך".

מעתה יובן גם מדוע לא פירש הרמב"ם מהו "ירחיב לו הדרך" כי הוא דבר ידוע מסיפור התורה שגם שם הרחיב לו הדרך מצד חשש ולא מצד שהיה בטוח שיזיקו כי חיבקו ונישקו והתפייס עמו ומשום כך גם לא כתב "עשו הרשע" כי אין מדובר בברי היזקא. ובזה מובן מדוע גם לא ציטט הרמב"ם המשך הכתוב "ויעקב נסע סכותה" כי מזה יכול להיות משמע שצריך לשקר לגוי, לכן כתב רק "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" שמשמעו שבוודאי יבוא

(24) שמא אכל מהם נחש והטיל בהם ארס. ואין זה דומה לניקורי תאנים שבהלכה ב. מפני שהנקב מעורר חשש שמא אכל נחש. (25) תאנה יבשה. (26) ירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג.

1 ד. אָסוּר לְאָדָם לְתֵן מְעוֹת²⁸ אוּ דִינָרִים²⁹ לְתוֹף פִּי, שְׂמָא יֵשׁ עֲלֵיהֶן רֵק יָבֵשׁ שֶׁל מִפִּי שְׁחִין אוּ מְצַרְעִין³⁰ אוּ זַעֲה; שְׁפָל זַעַת אָדָם - סַם הַמּוֹת, חוּץ מִזַּעַת הַפְּנִים.

(27) שם. (28) פרוטות. ושל נחשת הן. (29) של כסף. (30) ושחין וצרעת מחלות עור מדבקות הן.

5 ה. וְכֵן לֹא יִתֵּן אָדָם פֶּסֶד יָדוֹ³¹ תַּחַת שְׁחִינֹתָי³², שְׂמָא נִגַּע בְּיָדוֹ בְּמַצְרַע אוּ בְּסַם רַע; שְׁהֵיִידִים עֲסֻקְנִיּוֹת³³. וְלֹא יִתֵּן הַתְּבַשִּׁיל תַּחַת הַמְּטָה, אִף עַל פִּי שְׁהוּא עוֹסֵק בְּסַעֲדָה³⁴, שְׂמָא יִפֹּל בּוֹ דְבַר הַמְּזִיק וְהוּא אֵינּוּ רוֹאֵהוּ.

(31) כף ידו, ירושלמי שם. (32) בין הזרוע והצלעות מול השכם. (33) ונוגעות בכל דבר, סוכה כו: (34) והוא מיסב על המיטה, ובדעתו לאכלו מיד. ירושלמי שם.

10 ו. וְכֵן³⁵ לֹא יִנְעֵץ הַסְּפִין בְּתוֹף הָאֶתְרוּג אוּ בְּתוֹף הַצְּנוּץ³⁶, שְׂמָא יִפֹּל אָדָם עַל חֲדָה וְיָמוּת. וְכֵן אָסוּר לְאָדָם לְעֵבֵר תַּחַת קִיר נְטוּי³⁷, אוּ עַל גֶּשֶׁר רְעוּעַ, אוּ לְכַנֵּס לְחֻרְבָּה³⁸. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּאֵלוֹ מְשָׂאָה הַסְּפִנּוֹת - אָסוּר לְעֵבֵר בְּמִקּוֹמָן.

(35) שם. (36) וכיוצא בהם, ואתרוג וצנון דוגמאות הן. (37) ליפול, כלומר רעוע, ראש השנה טז: (38) ואחד הטעמים שהתלמוד נותן הוא "מפני המפולת", שחומת החורבה רעועה, ושמא תיפול עליו, ברכות ג.

15 ז. וְכֵן אָסוּר לִיהוּדֵי לְהִתְיַחֵד³⁹ עִם הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן חֲשׂוּדִים עַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים. וְלֹא תִּלְוָה עִמָּהֶן בְּדֶרֶךְ. ⁴⁰ פְּגַעַי עוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּדֶרֶךְ - מִחֲזִירוֹ לְיִמִּינֹו⁴². הֵיוּ עוֹלִין בְּמַעְלָה⁴³ אוּ יוֹרְדִים בְּיָרֵדָה - לֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה וְעוֹבֵד כּוֹכְבִים לְמַעְלָה, אֶלָּא יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה⁴⁴ וְעוֹבֵד כּוֹכְבִים לְמִטָּה, שְׂמָא יִפֹּל עָלָיו לְהָמִיתוֹ. וְאֵל יִשְׁחֵץ⁴⁵ לְפָנָיו, שְׂמָא יִרְץ⁴⁶ אֶת גְּלָגְלָתוֹ.

(39) להשאיר יחיד עמו. עבודה זרה כב. (40) אף-על-פי שעוברים שם אנשים. (41) נפגש. שם כה: (42) של יהודי. כי נוח יותר להתגונן ביד ימנית מאשר בשמאלית. (43) כגון כהר או בסלע. (44) בעלייה ילך היהודי לפני הגוי, ובירידה יוליך את הגוי לפניו. (45) ולא יתכופף לפני הגוי, כדי ליטול משהו, ואפילו במישור. (46) ירוץ.

23 ח. אִם שְׂאֵלוֹ⁴⁷: לְאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ? - יִרְחִיב לוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ⁴⁸, בְּדֶרֶךְ שְׁהִרְחִיב יַעֲקֹב לְעֵשׂוֹ; שְׂנַאֲמָר: עַד אֲשֶׁר אָבָא אֶל אֲדֹנֵי שְׁעִירָה⁴⁹.

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום ג' י"ז תמוז - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קיז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 חָשׁוּב⁶⁶ פְּדֵי שְׁפִיחַד מִמֶּנּוּ וְלֹא יִהְיֶנּוּ - הֲרֵי זֶה מִתָּר
16 לְהַסְתַּפֵּר מִמֶּנּוּ.

63 אבל ברשות הרבים מותר, מפני שהגוי מפחד להרגו, עבודה זרה כזו. (64) במספריים או בתער שבידו. (65) התראה לפני הגוי. (66) כגון שהסתכל במראה לראות אם התספורת נאה, וחושב הגוי שאיש חשוב הוא, המקפיד על תספורתו, שם כט.

17 יב. אָסוּר⁶⁷ לְמַכּוֹר לְעוֹבְדֵי פוֹכְכִים כָּל כְּלֵי
18 הַמְּלֶחֱמָה⁶⁸. וְאִין מִשְׁחִיזִין לָהֶם אֶת הַזֵּינִן⁶⁹. וְאִין
19 מוֹכְרִין לָהֶן לֹא סִפִּין⁷⁰, וְלֹא קוֹלְרִין⁷¹, וְלֹא כְּבָלִים⁷²
20 [שֶׁל בְּרִזָּל], וְלֹא שְׁלֵשְׁאוֹת שֶׁל בְּרִזָּל הַנְּדוּאָה⁷³,
21 וְלֹא דְבִים⁷⁴ וְאַרְיוֹת, וְלֹא כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֶזֶק
22 לְרַבִּים. אֲבָל מוֹכְרִין לָהֶן תְּרִיסִין⁷⁵, שְׂאִינָן אֲלֵא
23 לְהַגְנוֹ⁷⁶.

(67) שם טו: (68) שמא ישתמשו בהם להרע ליהודים. (69) כגון סיף ורומח. (70) ובגמרא שלנו הגירסא "סדן", ופירש רש"י: "לשום בו רגלי איש", הכוונה לאסור בבית הסוהר. אבל רבינו חננאל גרס שם "סכין", וגירסת רבינו כגירסת רבינו חננאל. (71) שרשרת של ברזל שעל צוואר השבוי. (72) שרשרת שכובלים בה רגלי אסירים "ענו בכבל רגלו", תהלים קה, יח. בדפוס רומי ר"מ: ולא שלשלאות. . ולא עששיות של ברזל. (73) מהודו. ברזל זה מיוחד לעשות ממנו כלי זיין, שם טז. (74) משנה, שם. הגויים משתמשים בהם למאבק עם שבויים. (75) מגינים. (76) ולא כדעת האוסרים שם, החוששים שישתמשו בתריסים כבנשק התקפה לאחר שיאזלו כלי זיינם.

24 יג. וּכְשֶׁם שְׂאֵסְרוּ לְמַכּוֹר לְעוֹבְדֵי פוֹכְכִים, כֶּף אָסוּר
25 לְמַכּוֹר לְיִשְׂרָאֵל שְׂמוּכָר לְעוֹבְדֵי פוֹכְכִים⁷⁷. וּמִתָּר⁷⁸
26 לְמַכּוֹר כְּלֵי זֵינִן לְחִלָּל⁷⁹ שֶׁל בְּנֵי הַמְּדִינָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
27 מְגִינִין עַל יִשְׂרָאֵל⁸⁰.

(77) שם טו: (78) שם טז. (79) לצבא. (80) שגרים באותה מדינה.

28 יד. כָּל שְׂאֵסוּר לְמַכּוֹר לְעוֹבְדֵי פוֹכְכִים אָסוּר לְמַכּוֹר
29 לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא לְסֻטִים⁸¹, מִפְּנֵי שֶׁנִּמְצָא מְחִזֵּק יָד⁸²
30 עוֹבְרֵי עֲבָרָה וּמְכַשִּׁילוֹ⁸³. וְכֵן כָּל הַמְּכַשִּׁיל עֲוֹן
31 בְּדָבָר⁸⁴ וְהַשִּׂאוֹ עֲצָה⁸⁵ שְׂאֵינָה הוֹגְגֵת⁸⁶, אוֹ שִׁחֲזַק
32 יָדֵי עוֹבְרֵי עֲבָרָה, שֶׁהוּא עֲוֹן וְאִינוּ רוֹאֵה דְרָךְ
33 הָאֱמֶת⁸⁷ מִפְּנֵי תַּאֲוֹת לְבָבוֹ⁸⁸ - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא
34 תַּעֲשָׂה, שְׂנֵאֲמַר: וְלִפְנֵי עֲוֹן לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל; הֲבֵא⁸⁹
35 לְטַל מִמֶּךָ עֲצָה, תֵּן לוֹ עֲצָה הַהוֹגְגֵת לוֹ.

(81) שודד, שם. (82) מסייע בידו. אפילו אין הליסטים חשוד בשפיכות דמים, בכל זאת אסור למכור לו נשק, שעוור לו בזה לבצע מעשי שוד ולהמלט. (83) בעבירה, שלולא הנשק יתכן ולא היה מעיז ללסטים את הבריות. (84) שאינו בקי בו. כתוב בתורה: "ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלקיך" (ויקרא יט, יד), ורבותינו דרשו זה

אליו לשעיר אלא ש"הרחיב לו הדרך" והדבר יקח זמן רב. ויש לומר שלדעת הרמב"ם הסיפורים שהביאה הגמ' מלמדים דין נוסף (חוץ מ"שאלו לאן אתה הולך") שאם ברי היזקא צריך לשקר ולומר שהולך למקום רחוק יותר. ומה שלא כתב הרמב"ם דין זה, אולי יש לומר כיון שלא נאמר בגמ' בפירוש בסגנון של דין והלכה כיראם סיפור מעשה. (וראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב ואות ה.)

(על פי לקר"ש חלק כ' ע' 158)

(47) הגוי. (48) אם היה צריך ללכת מרחק קילומטר אחד, יאמר לו שני קילומטרים אני צריך ללכת, אולי ימתין הגוי מלרצחו עד הקילומטר השני, והיהודי יפוש ממנו קודם לכן וינצל, עבודה זרה שם. (49) וכתוב: "ויעקב נסע סכותה", ולא הלך עד שעיר.

1 ט. אָסוּר לָקַח רְפוּאָה מִן הָעוֹבֵד פוֹכְכִים, אֲלֵא אִם
2 בְּזֵינָא⁵⁰ וְנִתְיָאֵשׁוּ מִמֶּנּוּ שְׁחִיחָה⁵¹. וְאָסוּר לְהַתְּרַפֵּאת מִן
3 הָאֲפִיקוֹרוֹס⁵², וְאָף עַל פִּי שְׁנֵתְיָאֵשׁוּ מִמֶּנּוּ⁵³, שְׂמָא
4 יִמְשְׁכוּ אַחֲרָיו⁵⁴. וּמִתָּר לָקַח רְפוּאָה מִן הָעוֹבֵד
5 פוֹכְכִים לְבַהֲמָה⁵⁵ אוֹ לְמִכָּה שְׂבִגוּף מִבְּחוּץ⁵⁶, כְּגוֹן
6 מְלוּגְמָא⁵⁷ וְרִטְיָה⁵⁸. וְאִם הָיְתָה מִכָּה שֶׁל סַבְנָה⁵⁹ -
7 אָסוּר לָקַח⁶⁰ מִמֶּנּוּ. וְכָל מִכָּה שְׂמַחְלִילִין עָלֶיהָ⁶¹ אֶת
8 הַשְּׂבֵת - אִין מִתְּרַפְּאִין מֵהֶם.

(50) שמא יתן לו סם ממת, שם כז: (51) ואם לא ירפאנו ימות, מותר להתרפאות ממנו, שהרי אין לו מה להפסיד, ושמן ירפאנו הגוי. ומדובר כשאין רופא יהודי. ואף-על-פי שהחולה יוכל עוד לחיות יום או יומיים, והגוי עלול להקדים מותו, בכל זאת מותר להתרפאות ממנו, שאין חוששים לחיי שעה, הואיל וסופו למות, שם. (52) ראה למעלה פרק ד, הלכה י. (53) מן החולה שיחיה. (54) אחרי דעותיו, וייעשו מינים. (55) שאין כאן אלא חשש להפסד ממון בלבד, שם כז. (56) שאין בו סכנה. (57) תחבושת לחת. (58) תחבושת משוחה סממנים. (59) אפילו בגוף מבחוץ. (60) שלא כדעת המתירים במכה בחוץ, הואיל ואם יראה החולה שהסם מזיק, יוכל להרחיקו, שם. (61) כל מכה של חלל (בחלל הגוף) מחללים עליה את השבת, וגב היד וגב הרגל הרי הם כמכה של חלל, ומחללים עליהם את השבת, שם כה.

9 י. וּמִתָּר לְשַׂאֵל⁶² לְרוּפֵא עוֹבֵד פוֹכְכִים, וְיֹאמַר לוֹ:
10 סַם פְּלוּנֵי יָפָה לָךְ, וְכֵן וְכֵן תַּעֲשֶׂה; אֲבָל לֹא יִקַּח
11 מִמֶּנּוּ.

(62) שם כז. והטעם הוא, שאם היהודי אינו מתרפא ממנו אלא שואלו בלבד, יבין הגוי שאין היהודי סומך עליו, ובוודאי ישראל ברופא אחר. ולפיכך לא יאמר לו הגוי תרופה מזיקה, כדי שלא לקלקל שמו כרופא מומחה.

12 יא. וְאָסוּר לְהַסְתַּפֵּר מֵהֵן בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד⁶³, שְׂמָא
13 יִהְיֶנּוּ⁶⁴. אִם הָיְתָה אֲדָם חָשׁוּב - מִתָּר, מִפְּנֵי שְׂמַחְלִירָא
14 לְהַרְגוֹ. וְאִם דְּמָה⁶⁵ לְעוֹבֵד פוֹכְכִים שֶׁהוּא אֲדָם

וְרָאָה מְכִילַתָּא מִשְׁפָּטִים פְּרַשָׁה כ; 'ספרי' כִּי־תֵצֵא רֶכֶב, וּבְכַאמְצִיעָא שָׁם.

- 10 ב. וְלֹא יִפְרָק וַיְנַיְחֵנוּ נִבְהַל⁸ וַיִּלָּךְ, אֲלֵא יָקִים עִמּוֹ,
- 11 וַיַּחְזֹר וַיִּטְעֵן מִשָּׂאוֹ עָלֶיהָ⁹; שְׁנַאֲמַר: הֲקָם תְּקִים
- 12 עִמּוֹ. זֹ מְצוּת עֲשֵׂה אַחֲרַי¹⁰. וְאִם הֵנִיחוּ נִבְהַל וְלֹא
- 13 פָּרַק וְלֹא טְעֵן¹¹ - בָּטֹל מְצוּת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל מְצוּת
- 14 לֹא תַעֲשֵׂה, שְׁנַאֲמַר: לֹא תִרְאֶה¹² אֶת חֲמוֹר אַחֲיָךְ.

8 נפחד ודואג. 9 במקומו הנכון. 10 מצוות טעינה, שהרי כתוב שם "חמור אחיך או שורו נופלים בדרך", ומשמע שהבהמה ומשאה מוטלים על הקרקע וצריך לטעון. ולא כדעת רבי יאשיה האומר, ששני הכתובים "עוזב תעזוב עמו" ו"הקם תקים עמו" בפריקה מדברים. מכילתא שם. 11 אפילו פרק, אבל לא טען. 12 "לא תראה זו מצות לא-תעשה, ולהלן הוא אומר "כי תראה" (כי תראה... רובץ תחת משאו, שמות כג, ה) מצות-עשה", 'ספרי' שם רכה. וראה ספר המצוות לרבינו, מצוות לא-תעשה רע.

- 15 ג. הִיָּה פָּהֵן, וְהִבְהִמָּה רוֹבְצָת בְּבֵית הַקְּבֵרוֹת - אִינּוֹ
- 16 מִטְּמֵא¹³ לָהּ, כְּשֵׁם שְׂאִינוֹ מִטְּמֵא לְהֹשִׁיב אֲבִדָּה¹⁴.
- 17 וְכֵן אִם הָיָה זְקָן¹⁵ שְׂאִין דְּרִפּוֹ לְטָעֵן וְלִפְרָק - הוֹאִיל
- 18 וְאִינָהּ לְפִי כְבוֹדוֹ, פְּטוּר¹⁶.

13 שאמרה תורה: "לנפש לא יטמא בעמיו". ובמכילתא למדו דין זה מן הכתוב: "וחדלת מעזוב לו - פעמים שאתה חדל, ופעמים שאתה עוזב. היה (החמור) בין הקברות אל יטמא", שם. 14 "ואם היתה בבית הקברות לא יטמא לה", 'ספרי' שם, בבא-מציעא שם. רבינו מדמה דין כהן בפריקה וטעינה בבית הקברות לדין כהן והאבידה בבית הקברות, הואיל וטעם אחד לשניהם. לאבידה אינו מתטמא משום שמצות-עשה של השבת אבידה אין בכוחה לדחות מצות לא-תעשה "לנפש לא יטמא בעמיו" ומצות-עשה "קדושים יהיו" של כהן (שם ל). וטעם זה קיים אף בפריקה וטעינה. וראה הלכות גזילה ואבידה פרק יא, הלכה יח. 15 חכם או אדם מכובד. 16 'ספרי' שם; בבא-מציעא ל:

- 19 ד. זֶה הַפְּלֵל¹⁷: כֹּל שְׂאֵלוֹ הֵיָּתֵה שְׁלוֹ הָיָה טוֹעֵן
- 20 וּפּוֹרֵק¹⁸ - הָרִי זֶה חֵיב לְטָעֵן וְלִפְרָק בְּשֵׁל חֲבֵרוֹ. וְאִם
- 21 הָיָה חֶסֶד וְעוֹשֵׂה לְפָנַי מְשׁוּרֵת הַדִּין¹⁹, אֲפֹלוּ הָיָה
- 22 הַנְּשִׂיא הַגָּדוֹל²⁰ וְרָאָה בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ רוֹבְצָת תַּחַת
- 23 מִשָּׂאָה שֶׁל תְּבָן אוֹ קָנָיִם²¹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - פּוֹרֵק
- 24 וְטוֹעֵן עִמּוֹ²².

17 שם. 18 מפני שחם על ממונו, לא היה חושש לכבודו. 19 עושה אפילו מה שאין הדין מחייב אותו, וזהו פירוש ל"חסיד". 20 של בית-הדין הגדול (הסנהדרין הגדולה), ראה הלכות סנהדרין פרק א, הלכה ג. 21 ואין זה לפי כבודו לטפל בהם. 22 כמו רבי ישמעאל ברבי יוסי, שהיה זקן ואינה לפי כבודו, ונהג לפנים משורת הדין, בבא-מציעא ל:

- 25 ה. פָּרַק וְטָעֵן, וַחֲזָרָה וְנִפְלָה - חֵיב לְטָעֵן וְלִפְרָק
- 26 פְּעַם אַחֲרַי, אֲפֹלוּ מָאָה פְּעָמִים²³; שְׁנַאֲמַר: עֹבֵב

המכשיל את חברו שהוא "עוזר בדבר", ונותן לו עצה רעה, 'ספרא' קדושים פרק ג, פרשה ב. 85) ונתן לו עצה. 86) שהוא בעצמו יודע שאינה נכונה. "היה נוטל ממך עצה, אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. אל תאמר לו צא בהשכמה - שיקפחוהו ליסטים. צא בצהרים - בשביל שיתרבו. אל תאמר לו - מכור את שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף ונוטלו ממנו", שם. 87) שהיא דרך התורה ומצוותיה. 88) כגון המושיט כוס יין לנזיר, או המלוח ברבית והלוה ברבית, ששניהם עוברים משום "ולפני עור לא תתן מכשול", לפי שכל אחד מהם עוזר לחבירו לעשות עבירה. ראה עבודה זרה ו: בבא מציעא עה: וראה ספר המצוות לרבינו, מצוות לא-תעשה רצט. 89) בספרים שלנו זהו סוף הלכה יד, אבל בדפוס רומי ר"מ מתחלת כאן הלכה טו.

- 1 טו. וְאָסוּרוֹ⁹⁰ לְהֵשִׂיא עֲצָה טוֹבָה לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים אוֹ
- 2 לְעוֹבֵד רְשָׁעִי⁹¹. וְאֲפֹלוּ לְהֵשִׂאוֹ עֲצָה שְׁמִיעֲשֵׂה דְבַר
- 3 מְצוּהָ⁹², וְהוּא עוֹמֵד בְּרְשָׁעוֹ⁹³ - אָסוּר. וְלֹא נִתְּנָסָה⁹⁴
- 4 דְּנִיָּאל אֲלֵא עַל שֶׁהֵשִׂיא עֲצָה לְנוֹבְכֹדְנֶצַר לְהֵן צִדְקָה,
- 5 שְׁנַאֲמַר: לְהֵן מִלְּפָא מְלָפִי יִשְׁפַר עַלְיָ⁹⁵.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁחוֹת קוּדֶשׁ ~

"ואסור להשיא עצה טובה לעכו"ם ... ולא נתנסה דניאל אלא על שהשיא עצה טובה לנובוכדנצר ליתן צדקה".

וממה שהביא בהלכות מלכים (פי"ה) הדוגמא של נתינת צדקה בבן נח, מוכח שסבר להלכה שבני נח אינם מחויבים בצדקה. ועפ"ז יש לומר שמה שכתב כאן "שיעשה דבר מצוה ליתן צדקה" הכוונה למצוה שאינו מצווה ועושה, מה-שאינ-כן בשבע מצוות בני נח.

(על פי לקו"ש חלק ה' ע' 158 ה' 58)

90) בבא-בתרא ד. 91) אף-על-פי שהוא חייב במצוות. 92) כעצת דניאל לנובוכדנצר שיעשה צדקה, שם. 93) אבל אם חזר בתשובה, מותר. 94) שהשליכו אותו לגוב אריות. 95) עצתי תיטב בעיניך.

פָּרַק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) יבאר שמצות-עשה לפרוק המשא ולטעון עם הבעלים. מאימתי יתחייב לפרוק ולטעון עמו. ואם היא בהמת גוי ומשא של ישראל. ודין מי שראה לבדו ישראל עובר עבירה אם מותר לשונוא כו'.

- 6 א. מִי שִׁפְּגַע² בְּחֵבֵרוֹ בְּדִרְךָ, וּבִהְמָתוֹ רוֹבְצָת תַּחַת
- 7 מִשָּׂאָה³, בֵּין שְׁהֵיָה עָלֶיהָ מִשָּׂא הָרְאוֹי לָהּ⁴ בֵּין
- 8 שְׁהֵיָה עָלֶיהָ יוֹתֵר מִמִּשָּׂאָה⁵ - הָרִי זֶה מְצוּהָ לִפְרָק
- 9 מֵעָלֶיהָ⁶. וְזוּ מְצוּת עֲשֵׂה, שְׁנַאֲמַר: עֹבֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ⁷.

2) שפגש. 3) ואין בכוחה להמשיך בדרכה. 4) לשאת לפי כוחותיה. 5) שהטעין עליה יותר ממה שהיא יכולה לשאת. שלא כדעת האומר (בבא מציעא לב.) שביותר ממשאה פטור. 6) את המשא. 7) עוזר לו, ופירשו חכמינו שלפריקה נאמר, שהרי כתוב "רובץ תחת משאו".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ז תמוז - ספר זויקין - הל' רוצח ושמירת נפש קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 זְקוּק לְהָיִי; וְאִם לְאוֹרֵי - חָיֵב לְפָרֵק וּלְטַעֵן⁴⁹, מְשׁוּם
24 צַעַר יִשְׂרָאֵל. וְכֵן אִם הֵיחָה הִבְהֵמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל
25 וְהַמְשׁוּי שֶׁל עֹבֵד פּוֹכְבִים - חָיֵב לְפָרֵק וּלְטַעֵן,
26 מְשׁוּם צַעַר יִשְׂרָאֵל⁵⁰. אָבָל בְּהֵמַת הָעֹבֵד פּוֹכְבִים
27 וּמְשָׂאוֹ - אֵינּוּ חָיִב⁵¹ לְהִטְפִּיל בּוֹ, אֶלָּא מְשׁוּם
28 אֵיבָה⁵².

(46) הולך אחר בהמתו. (47) [שנאמר "חמור אחיך", ומה שנאמר (שמות כג, ה) "חמור שונאך" הכוונה לישראל (ראה הלכה יד). והמדובר בטעינה, אבל בפריקה חייב משום צער בעלי חיים שהוא דאורייתא (כספ-משנה ו'דרישה ופרישה' חושן-משפט סי' ערב). (48) שאין הגוי מחמר אחר בהמתו, אלא הישראל בעל המשא. (49) מפני שבפריקה חייב גם כשהגוי מחמר, כתב רבינו כאן בפירושו: "חייב לפרוק ולטעון", ולא כתב סתם חייב (כספ-משנה). (50) והישראל מחמר אחר בהמתו, כדרך העולם, שבעל החמור הוא המחמר (בבא-מציעא שם). (51) בטעינה, אבל בפריקה חייב, כמו שהבאנו למעלה באות מו. (52) שלא תהיה איבת הגוי על הישראל, אבל בדין הראשון בחמור של גוי ומשאו של ישראל - אין חשש לאיבה, שהרי הגוי רואה שגם על ממונו של ישראל אינו חס ('דרישה ופרישה' שם). כל האמור כאן בהערות מה עד מח, הוא לפי פירושו של הכספ-משנה ו'דרישה ופרישה' הנ"ל. אולם הגר"א בחושן-משפט סימן ערב ס"ק טז, מגדיר פירושם כדוחק גדול ואומר, שרבינו פוסק כאן צער בעלי חיים לאו דאורייתא, ומתוך כך מתפרשים דברי רבינו כפשוטם, היינו אינו זקוק לה כלל, לא בטעינה ולא בפריקה, וגם הלכה יד תתפרש כפשוטה, עיין שם. הגר"א עצמו מעיר על פסקי רבינו למעלה בהלכה א ובהלכות שבת פרק כא הלכה יד, המוכיחים שצער בעלי חיים דאורייתא, ומצא יישוב לדברי רבינו כאן, אבל הסתירה מהלכות שבת במקומה עומדת.

29 י. חֲמֻרִים⁵³ שֶׁרָגְלָיו שֶׁל אֶחָד מֵהֶן⁵⁴ רְעוּעוֹת⁵⁵ - אֵינֶן
30 רְשָׁאִין חֲבֵרִינֵי⁵⁶ לְהִקְדִּים⁵⁷ וְלִעֲבֹר מֵעֲלֵיוֹ⁵⁸. נִפְלֵל⁵⁹ -
31 רְשָׁאִין לְעֲבֹר מֵעֲלֵיוֹ⁶⁰.

(53) תוספתא בבא-קמא פרק ב. (54) כלומר, של חמור אחד מהם. (55) ואינו יכול ללכת באותה מהירות כמו יתר החמורים שבשיירה. (56) בעלי החמורים. (57) ללכת קדימה. (58) ולהשאירו עם חמורו לבדו בדרך. (59) ואינו יכול ללכת כלל. (60) ואינם חייבים להתעכב בשבילו.

32 יא. הֵיחָה⁶¹ אֶחָד טְעוּן⁶² וְאֶחָד רֹכֵב⁶³, וְדִחְקָן הִדְרִיף⁶⁴
33 - מֵעֲבִירִין אֶת הַרֹכֵב מִפְּנֵי הַטְּעוּן⁶⁵. אֶחָד טְעוּן
34 וְאֶחָד רִיקָן - מֵעֲבִירִין אֶת הַרִיקָן מִפְּנֵי הַטְּעוּן⁶⁶.
35 אֶחָד רֹכֵב וְאֶחָד רִיקָן - מֵעֲבִירִין אֶת הַרִיקָן מִפְּנֵי
36 הַרֹכֵב⁶⁷. שְׁנֵיהֶן טְעוּנִין, שְׁנֵיהֶן רֹכְבִין, שְׁנֵיהֶן
37 רִיקָנִין - עוֹשִׂין פְּשָׁרָה בִּיגִיחָן.

(61) תוספתא שם. (62) משא. (63) ובתוספתא: "ואחד רכוב". (64) והדרך צרה, ואינם יכולים ללכת זה בצד זה. (65) מקדימים את הטעון לרכוב, שלרכוב יותר קל לחכות מאשר לטעון. (66) מקדימים את הטעון לריקן, ואין

1 תַּעֲזֹב, הֵקֵם תְּקִים עִמּוֹ²⁴. לְפִיכָּךְ צָרִיף לְהִדְדוֹת²⁵
2 עִמּוֹ עַד פְּרָסָה²⁶, אֶלָּא אִם בֵּן אוֹמֵר לוֹ בַּעַל הַמְּשָׂא:
3 אֵינִי צָרִיף לָךְ.

(23) 'ספרי' כ"חצא רכה; בבא-מציעא לא. לב. (24) ו"עזוב" מורה על פעולה מתמדת, היינו הרבה פעמים, וכן "הקם", שם לא. וראה פירוש המשניות לרבינו בבא-מציעא פרק ב, משנה ט. (25) להתנהל לאטו לאחר שהטעינו, ראה ישעיה לח, טו: תהלים מב, ה. (26) ארבעה מיילים, שמא תחזור ותיפול (שם לג.), וראה לקמן הלכה ז.

4 ו. מֵאֵימְתִי יִתְחַיֵּב לְפָרֵק וּלְטַעֵן עִמּוֹ? מִשְׁוֹרְאָהוּ
5 רֵאִי²⁷ שְׁהִיא פִּפְגִיעָה²⁸; שְׁהִי נֹאמֵר כִּי תִרְאֶה²⁹,
6 וְנֹאמֵר כִּי תִפְגַּע³⁰. וְכִמָּה? שְׁעָרוֹ חֲכָמִים, מִשְׁוֹרְאָהוּ
7 בִּיגִיחָם³¹ מֵאֵתִים וְשֵׁשִׁים וְשֵׁשׁ אַמָּה³² וְשֵׁנֵי שְׁלִישֵׁי
8 אַמָּה, שְׁהוּא אֶחָד מִשְׁבַּעַה וּמִחֲצָה בְּמִילָה³³. הֵיחָה
9 רְחוּק מִמֶּנּוּ יִתֵּר מִזֶּה - אֵינּוּ זְקוּק לָהּ³⁴.

(27) מרחוק. (28) פנים בפנים, מכילתא משפטים פרשה כ; 'ספרי' שם רכב; בבא-מציעא לג. (29) ומשמעו אפילו מרחוק. (30) ומשמעו פנים בפנים. (31) בין הרואה ובין בעל המשא. (32) בערך 56 סנטימטר. (33) אלפיים אמה. היינו לחלק אלפיים אמה בשבעה ומחצה, שם. (34) ופטור.

10 ז. מִצְוָה³⁵ מִן הַתּוֹרָה לְפָרֵק עִמּוֹ בְּחָנֶם; אָבָל לְטַעֵן
11 עָלָיו - הֵרִי זוֹ מִצְוָה, וְנוֹטֵל שְׁכָרָה³⁶. וְכֵן בְּשַׁעַה
12 שְׁמֻדְדָה עִמּוֹ עַד פְּרָסָה - יֵשׁ לוֹ שְׁכָר³⁷.

(35) בבא-מציעא לב. (36) מבעל הבהמה כמו בעד כל עבודה אחרת, ואף-על-פי שהוא נוטל שכרו, קיים מצוה. (37) אף-על-פי שהוא הולך ומדדה לצורך פריקה שהיא בחינם, בכל זאת מותר לו ליטול שכר, שם לג. ראה 'תוספות' שם דיבור-המתחיל ונוטל.

13 ח. מִצָּא בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ רְבוּעָה, אָף עַל פִּי שְׁאִין
14 הַבְּעָלִים³⁸ עִמָּה - מִצְוָה לְפָרֵק מֵעֲלֵיהָ³⁹ וּלְטַעֵן
15 עָלֶיהָ; שְׁנֹאמֵר: עֹזֵב תַּעֲזֹב⁴⁰, הֵקֵם תְּקִים - מִפְּלֵ
16 מְקוֹם⁴¹. אִם בֵּן, לְמָה נֹאמֵר 'עִמּוֹ'⁴² שְׁאִם הֵיחָה בַּעַל
17 הִבְהֵמָה שָׁם, וְהִלֵּךְ וַיֵּשֶׁב לוֹ⁴³, וְאָמַר לָזֶה שְׁפָגַע בּוֹ:
18 הוֹאִיל וְעָלֶיךָ מִצְוָה, אִם רָצִיתָ לְפָרֵק לְבִדְךָ פָּרֵק -
19 הֵרִי זֶה פְּטוּר, שְׁנֹאמֵר: עִמּוֹ. וְאִם הֵיחָה בַּעַל הִבְהֵמָה
20 זָקָן אוֹ חוֹלָה⁴⁴ - חָיֵב לְטַעֵן וּלְפָרֵק לְבִדּוֹ⁴⁵.

(38) שיעזרו לו. (39) כמו בזקן או חולה, בסוף הלכה זו. (40) ולשון יתירה היא. (41) בכל תנאים שהם אתה חייב, אפילו אין הבעלים עמה. לשון הגמרא שם לא. (42) משמע, שהחייב הוא לעזור לבעל הבהמה, אבל לא לפרוק ולטעון לבדו. (43) 'ספרי' שם רכה. משנה, שם לב. (44) ואינו יכול לפרוק ולטעון. (45) כמו באין הבעלים עמה, 'ספרי' שם משנה, שם.

21 ט. בְּהֵמַת הָעֹבֵד פּוֹכְבִים וְהַמְּשָׂא שֶׁל יִשְׂרָאֵל: אִם
22 הֵיחָה הָעֹבֵד פּוֹכְבִים מִחֲמַר⁴⁶ אֶחָד בְּהֵמָתוֹ - אֵינּוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27 וְשָׂהָה בְּשָׂבִיל מְמוֹנוֹ וַיָּבֹאוּ לְיָדֵי סַפְנָה. וְהַתּוֹרָה
 28 הַקְּפִידָה עַל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל⁹⁰, בֵּין רְשָׁעִים בֵּין
 29 צְדִיקִים, מֵאַחַר שֶׁהֵם נְלוּיִם אֶל ה' וּמֵאַמִּינִים בְּעֶקֶר
 30 הַדָּת; שְׁנֵאמַר: אָמַר אֱלֹהִים חַי אֲנִי נֶאֱמַר ה' אֱלֹהִים
 31 אִם אֲחַפֵּץ בְּמוֹת הַרְשָׁע פִּי אִם בְּשׁוּב רְשָׁע מִדְּרָכּוֹ
 32 וַחֲיָהּ.

אומרים שהריקן יעבור תחילה מפני שהוא קל ויעבור
 במהירות, אלא הטעון קודם. (67) מקדימים את הרכוב. זה
 הכלל: הטעון קודם לריקן, והיותר טעון קודם לטעון פחות.
 [בדפוס רומי (ר"מ) חסרה הבבא האחרונה. גם בתוספתא
 יש גירסאות שונות סותרות זו את זו, והגירסא שלפנינו כאן
 מתקבלת ביותר על הדעת, וכן היא בדפוס אמסטרדם תס"ב,
 וכנראה זו גירסתו של רבינו בתוספתא].

(83) "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו", שמות כג,
 ה. (84) [מצות פריקה לא נאמרה אלא בבהמת ישראל
 בלבד, והיא מחייבת את הישראל לפרוק בחינם ולא לדרוש
 שכר, אבל בבהמת גוי לא נאמרה מצות פריקה, אלא משום
 צער בעלי חיים חייבים לפרוק, ולפיכך רשאי הישראל
 לדרוש שכר (כסף-משנה ע"פ 'תוספות' בבא-מציעא לב:
 ד"ה מה לי). ואין לפרש דברי רבינו כפשוטם, שאין כלל
 חיוב לפרוק בהמת הגוי, שהרי הוא סובר שצער בעלי חיים
 דאורייתא (ראה למעלה הלכה ט בהערות) ופסוק זה מדבר
 בפריקה]. (85) ואין להניח שהכתוב ידבר באדם העובר על
 לא-תעשה שבתורה, פסחים ק"ג: (86) רב נחמן בב יצחק,
 שם. (87) ומכיון שאין עד אחד נאמן, ככתוב: "לא יקום
 עד אחד באיש" (דברים יט, טו), אסור לו להעיד בבית-דין,
 כי יעבור על לאו "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא יט, טז).
 (88) שנאמר (תהלים קלט, כא): "משנאיך ה' אשנא", ואומר
 (משלי ח, יב): "יראת ה' שנאת רע". (89) אף-על-פי
 שהכתוב "כי תראה חמור שונאך" בפריקה מדבר, הוא-הדין
 לטעינה. (90) חסה עליהן ורוצה בקיומן.
 סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וְשֹׁמֵרֵת נֶפֶשׁ בְּסִיעֵתָא
 דְשָׂמִיא

1 יב. וְכֵן שְׁתֵּי סְפִינּוֹת⁶⁸ הַעוֹבְרוֹת וּפּוֹגְעוֹת זֶז בְּזוֹ, אִם
 2 עוֹבְרוֹת שְׁתֵּיהֶן בְּבַת אַחַת - טוֹבְעוֹת⁶⁹, וְאִם בְּזוֹ אַחַר
 3 זֶז - עוֹבְרוֹת; וְכֵן שְׁנֵי גְמָלִים הַעוֹלִים בְּמַעֲלָה גְבוּהָ
 4 וּפְגָעוּ זֶז בְּזוֹ⁷⁰, אִם עוֹבְרִין שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת -
 5 נוֹפְלִין⁷¹, וְאִם בְּזוֹ אַחַר זֶז⁷² - עוֹלִין; בְּיַצַּד הֵן
 6 עוֹשִׂין? טְעוּנָה וְשֹׁאֵינָה טְעוּנָה - תְּדַחָה שְׁאֵינָה
 7 טְעוּנָה מִפְּנֵי הַטְּעוּנָה. קְרוּבָה⁷³ וְרַחוּקָה⁷⁴ - תְּדַחָה
 8 קְרוּבָה⁷⁵ מִפְּנֵי שְׁאֵינָה קְרוּבָה. שְׁתֵּיהֶן רַחוּקוֹת אוֹ
 9 קְרוּבוֹת אוֹ טְעוּנוֹת - הוֹאִיל וְכֵלְן בְּדַחַק אֶחָד⁷⁶,
 10 הֵטֵל פְּשָׁרָה⁷⁷ בִּינֵיהֶן, וְהֵן מַעֲלוֹת שְׁכָר⁷⁸ זֶז לְזוֹ.
 11 וּבְזוֹ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁷⁹ נֶאֱמַר: בְּצִדְקַת תְּשֻׁפֵט עַמִּיתְךָ.

(68) תוספתא שם, סנהדרין לב: (69) שתדחוף זו את זו.
 (70) כגון זה עולה מצד זה וזה עולה מצד זה, ופגעו בראש
 חודו של הר. (71) לתוך הבקעה שבצידי הדרך. (72) אם
 אחד יחזור אחרונית ויפנה מקום לחבירו. (73) לנמל
 שיצאה ממנו. (74) לנמל שיצאה ממנו. (75) משום
 שלספינה הבאה ממרחקים יותר קשה להתעכב ולחכות.
 (76) בצרה שוה לכולם, ואין מן הדין לכפות על האחת
 לפנות מקום לחברתה. (77) אם אינם יכולים להתפשר
 מעצמם. (78) כפיצוי להשהייתה. (79) כגון בריא וחולה
 - ידחה הבריא מפני החולה; שניהם בריאים - הטל פשרה,
 והם מעלים שכר זה לזה.

נִגְמַר סֵפֶר אֶחָד עָשָׂר, וְהוּא סֵפֶר נִזְיָקִין.
 הַלְכוֹתָיו חֲמֵשָׁה, וּפְרָקָיו שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים: הַלְכוֹת
 נִזְיָקֵי מְמוֹן - אַרְבָּעָה עָשָׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת גְּנֵבָה
 - תְּשַׁע פְּרָקִים. הַלְכוֹת גְּזֵלָה וְאֶבְדָּה - שְׁמוֹנֵה
 עָשָׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת חוֹבֵל וּמִזִּיק - שְׁמוֹנֵה
 פְּרָקִים. הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וְשֹׁמֵרֵת נֶפֶשׁ - שְׁלֹשָׁה עָשָׂר
 פְּרָקִים.

12 יג. הַפּוֹגְעֵי⁸⁰ בְּשָׁנִים⁸¹, אֶחָד רוֹבֵץ פַּחַת מִשָּׂאוֹ, וְאֶחָד
 13 פָּרַק מַעֲלֵיו וְלֹא מֵצֵא מִי שְׁיֻטְעַן עִמּוֹ - מֵצוּה לְפָרַק
 14 בְּתַחֲלָה, מִשּׁוּם צָעַר בְּעַלֵּי חַיִּים, וְאַחַר כֶּף טוֹעֵן.
 15 בְּמָה דְבָרִים אֲמורִים? כִּשְׁהֵיוּ שְׁנֵיהֶם שׁוֹנְאִים אוֹ
 16 אוֹהֲבִים; אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד שׁוֹנֵא וְאֶחָד אוֹהֵב -
 17 מֵצוּה לְטַעֵן עִם הַשׁוֹנֵא תַחֲלָה, כְּדֵי לְכַף אֶת יָצְרוֹ
 18 הַרְעֵי⁸².

יום רביעי י"ח תמוז ה'תשע"ז
 ראשית חֲכָמָה קְנָה חֲכָמָה, וּבְכָל קְנִינָךְ קְנָה בִּינָה

סֵפֶר שְׁנַיִם עָשָׂר וְהוּא סֵפֶר קְנִינָן

הַלְכוֹתָיו חֲמֵשׁ. וְזֶהוּ סְדוּרָן: א. הַלְכוֹת מְכִירָה. ב.
 הַלְכוֹת זְכִיָּה וּמִתְנָה. ג. הַלְכוֹת שְׁכָנִים. ד. הַלְכוֹת
 שְׁלוּחִין וְשִׁתְּפִין. ה. הַלְכוֹת עֲבָדִים. וְהַמְצוּוֹת
 הַנִּכְלָלוֹת בְּהֵן מִפְּרָשׁוֹת בְּשִׁמוֹתַן בְּמִקוּמָן.

הַלְכוֹת מְכִירָה

יש בכללן חֲמֵשׁ מְצוֹת. אחת מְצוֹת עֲשָׂה, וְאַרְבַּע

(80) הפוגש. (81) בבא-מציעא לב: (82) המצווה "לכוף
 את יצרו" עדיפה ממצוות צער בעלי חיים, שם.

19 יד. הַשׁוֹנֵא שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה⁸³ - לֹא מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם
 20 הוּא⁸⁴, אֲלֵא מִיִּשְׂרָאֵל. וְהֵיאָף יְהִיָּה לְיִשְׂרָאֵל שׁוֹנֵא
 21 מִיִּשְׂרָאֵל, וְהַכְּתוּב אוֹמֵר⁸⁵: 'לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִיד
 22 בְּלִבְבְּךָ? אֲמָרוּ חֲכָמִים⁸⁶: כְּגוֹן שֶׁרָאָהוּ לְבַד⁸⁷ שְׁעָבַר
 23 עֲבָרָה, וְהַתְּרָה בּוֹ וְלֹא חִזַּר - הָרִי זֶה מֵצוּה לְשׁוֹנְאוֹ⁸⁸,
 24 עַד שְׁיַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיָשׁוּב מִרְשָׁעוֹ. וְאִף עַל פִּי שְׁעָדִין
 25 לֹא עֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, אִם מֵצֵאוֹ נִבְּהַל בְּמִשָּׂאוֹ - מֵצוּה
 26 לְטַעֵן⁸⁹ וּלְפָרַק עִמּוֹ, וְלֹא יִנְיָחֵנוּ נוֹטָה לְמוֹת, שְׁמֵא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ח תמוז - ספר קנין - הלכות מכירה קכא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היינו הבנת עניין הקניין ברוחניות שהוא דבר הנוגע לכל ענייני עבודת ה', ולכן "ראשית חכמה קנה חכמה ובכל קנין קנה בינה" כי רק על ידי מוחין (חכמה ובינה) אפשר ל"השתלט" על המידות, לפעול בהם התכללות ופעולה באופן דתיקון וקבע.

(על פי שיחת ש"פ יגש תשמ"ו)

1) כלומר, אין כאן מצוה לפעולה מסויימת, אלא דינים איך יתקיים המקח והממכר. 2) "הזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו (האחד את השני) בסחורה ובמקח ובממכר, והוא אמרו: אל תונו ... ובספרא אמרו באונאת ממון הכתוב מדבר" (ספר המצוות מצות לא-תעשה רנ). 3) "הזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו (האחד את השני) בדברים, והוא שיאמר לו מאמרים יכעיסוהו ויבהילוהו" (שם רנא). 4) "הזהירנו מהונות גר צדק ... ולשון המכילתא לא תלחצנו בממון" (שם רנג). 5) הזהירנו מהונות גר צדק בדברים" (שם רנב).

פֶּרֶק רְאִשׁוֹן

1) נתבארו בו דיני קניית קרקעות שהן נקנין בכסף, בשטר ובחזקה, ומה שנמשך לזה.

א. הַמֶּקַח אֵינוֹ נִקְנָה בְּדָבָרִים², וְאֶפְלוּ הָעִידוֹ עֲלֵיהֶם⁶ עֲדִים. פִּיּוֹד? בְּבֵית זֶה³ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְיֵין זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, עֶבֶד זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ; וּפְסָקוֹ הַדְּמַיִם, וְרִצָּה הַלּוֹקֵחַ וְאָמַר 'קִנִּיתִי', וְרִצָּה הַמוֹכֵר וְאָמַר 'מְכַרְתִּי', וְאָמְרוּ לְעֲדִים: 'הוֹוֵ עֲלֵינוּ עֲדִים שְׁמֹכֵר זֶה וְשִׁלְקָח זֶה' - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כְּלוּם⁴, וְכֹאֵלוּ לֹא הָיוּ בִּינֵיהֶם דְּבָרִים מְעוֹלָם⁵. וְכֵן בְּנוֹתָן מִתְּנָה⁶ וּמִקְבָּלָה¹².

2) בלי פעולת קניין. 3) בית, יין, עבד, שלוש דוגמאות משלושה תחומים: קרקע, מטלטלין, עבדים. 4) בבא מציעא מח. מהתוספתא: "והנושא והנותן בדברים לא קנה". 5) וכל זה מבחינה הלכתית ודינית, ברם מגונה הדבר מבחינה מוסרית, ועל זה אמרו: "דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה" (שם מט). כלומר, אי-קיום של הדיבור, אף הנטול פעולת קניין, יש בו משום חוסר כנות, ואינו רצוי לחכמים כמו שאמרו (שם): "והחזור בו אין רוח חכמים נוחה הימנו" וכן כתב רבינו להלן פרק ז הלכה ח (מגיד משנה). 6) בבא מציעא שם: "האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו". וראה להלן פרק ז הלכה ט בדברי רבינו.

ב. אֲבָל אִם נִקְנָה הַמֶּקַח בְּאֶחָד מֵהַדְּבָרִים⁷ שֶׁהוּא נִקְנָה בָּהֶם - קִנָּה הַלּוֹקֵחַ; וְאֵינֶן צְרִיכִין לְעֲדִים¹⁴ כְּלָל⁸, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.¹⁵

7) כלומר, כל דבר בהתאם לדרכי הקניין השייכים אליו, כגון: קרקע בכסף ובשטר ובחזקה, מטלטלין במשיכה וכדומה. 8) כלומר, אין צורך בעדים לעצם קיום מעשה המקח, תפקידם רק לאשר את המציאות ולמסור את העובדות, במקרה של סכסוך בין הצדדים, בהתאם לכלל

1 מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) דֵּין מֶקַח וּמִמְכָּרִי. (ב) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּמֶקַח וּמִמְכָּרִי. (ג) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדָבָרִים. (ד) שְׁלֹא יוֹנֶה גַר צְדָק בְּמִמּוֹנוֹ. (ה) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדָבָרִים.³

2 וּמִמְכָּרִי. (ב) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּמֶקַח וּמִמְכָּרִי. (ג) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדָבָרִים. (ד) שְׁלֹא יוֹנֶה גַר צְדָק בְּמִמּוֹנוֹ. (ה) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדָבָרִים.³

3 וּמִמְכָּרִי. (ב) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּמֶקַח וּמִמְכָּרִי. (ג) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדָבָרִים. (ד) שְׁלֹא יוֹנֶה גַר צְדָק בְּמִמּוֹנוֹ. (ה) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדָבָרִים.³

4 וּמִמְכָּרִי. (ב) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּמֶקַח וּמִמְכָּרִי. (ג) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדָבָרִים. (ד) שְׁלֹא יוֹנֶה גַר צְדָק בְּמִמּוֹנוֹ. (ה) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדָבָרִים.³

5 וּמִמְכָּרִי. (ב) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּמֶקַח וּמִמְכָּרִי. (ג) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדָבָרִים. (ד) שְׁלֹא יוֹנֶה גַר צְדָק בְּמִמּוֹנוֹ. (ה) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדָבָרִים.³

וּבְאֹר מְצוֹת אֵלוּ בְּפָרְקִים אֵלוּ:

~ נקודות משיחות קודם ~

"ראשית חכמה קנה חכמה ובכל קנין קנה בינה".

הקשר שבין הפסוק שבחר הרמב"ם ככותרת לספר קניין אינו מובן כי לא רק שאין שייכות לכאורה בין חכמה ובינה לקניין אלא שגם מצינו כמה וכמה ניגודים ביניהם כי קניין החכמה בא ביגיעה דווקא ואילו בקניינים ארציים אין צורך ביגיעה מיוחדת ואפשר לקנות בשווה פרוטה או בשטר הכתוב על גבי נייר, חרס, עלה וכו' גם אם הם פחות משווה פרוטה. גם בקניין חזקה לא מצינו יגיעה מיוחדת עד שאפשר לקנות עשר שדות בעשר מדינות על ידי שיחזיק באחת מהן. בנוסף, הלא נאמר "ראשית חכמה יראת ה' ומובן שגם ראשית החכמה שבפסוק זה קשורה ליראת ה' ומה הקשר בינה ובין ספר קניין.

בספר המצוות ל"צמח צדק" מבואר שמשמעות הקניין בעבודה רוחנית הוא מה שהקב"ה קונה מהאדם על ידי משיכה וכסף, שמושך החפץ מרשות הרבים שהם הקליפות לרשות היחיד יחידו של עולם "ואחר המשיכה נותן כסף ... בחינת אהבה רבה.. וממשיך שם, שלכן נקראה ארץ ישראל ארץ כנען כי כנען מלשון סוחר כמו שכתוב (הושע יב, ח). "כנען בידו מאזני מרמה" שהוא ב'לעומת זה' אבל בקדושה הוא מאזני צדק, כי רוב המצוות תלויות בארץ וכולם עניינם העלאת רפ"ח ניצוצין שנפלו בשבירת הכלים וכל זה הוא בארץ כנען ששם הוא עיקר ה"מסחר" הזה לפי ששם עיקר הניצוצין.

בקניין בכלל, מצינו שני סוגים; מטלטלין, וקרקע. מטלטלין נקנים בשני דברים - כסף ומשיכה, וקרקע נקנית בשלושה דברים בכסף בשטר או בחזקה. וההבדל בין מטלטלין וקרקע הוא ההבדל בין עולם התווה לעולם התיקון. עולם התווה הוא בשני קווין על-דרך חסד וגבורה וכשאדם נמצא באחד משני הקווין או בחסד בלבד או בגבורה בלבד אינו יכול ליצור הנהגת קבע הפועלת בעולם באמת, ועבודתו היא בבחינת מטלטלין. תכלית ושלמות העבודה היא בשלושה קווין ובהתכללות של שני הקווין המביאה עניין שלישי וסוג חדש של קניין שאז עבודתו היא בעולם התיקון ובאופן קבוע - בחינת קרקע - זוהי שלימות העבודה שבה ועל ידה קונה הקב"ה עניינים שהיו ברה"ר טורי דפירודא ומעבירים לרה"י - יחידו של עולם. משום כך "ראשית חכמה יראת ה'" ו"ראשית חכמה קנה חכמה כו'" עולים בקנה אחד, כי ראשית חכמה יראת ה'

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הידוע: "לא איברי סהדי אלא לשקרי" (קידושין סה:); - העדים באים רק לאמת את העניין ולהכחיש את השקרנים.

21 שְׁטֵר שֶׁל מְכָר לְדָו, וְאֶפְלוּ הָיוּ בּוֹ עֲדִים - לֹא קָנָה 21
22 עַד שְׂיִתֵּן אֶת הַדְּמִים.

1 ג. וּבִמְהָ יִקְנֶה הַמְּקַח? הַקְּרָקְעוֹת - בְּאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה
2 דְּבָרִים: בְּכֶסֶף, אִו בְּשֵׁטֶר, אִו בְּחֻזָּה.

3 ד. פִּיצַד בְּכֶסֶף? מְכָר לֹו בֵּית, מְכָר לֹו שְׂדֵה, וְנָתַן
4 לֹו הַדְּמִים? - קָנָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם
5 שְׂאִין פּוֹתְבִין אֶת הַשֵּׁטֶר; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁדְּרָכָן לְכַתֵּב
6 שֵׁטֶר מְכָר¹⁰ - לֹא קָנָה עַד שְׂיִכְתֹּב אֶת הַשֵּׁטֶר¹¹. וְאִין
7 קְרָקַע נִגְנִית בְּפָחוֹת מִשְׁוֵה פְּרוּטָה.

15) ה"חרס" וה"עלה" שניהם אפשר לזייף את הכתב שעליהם, מבלי שיהיה ניכר הזיוף, ומתוך כך אין כותבים עליהם שטר ראייה ושטרי חוב, שצריכים, למטרתם, להתקיים זמן רב. לעומת זה, שטר מכר שאינו זקוק לקיום ממושך, כי אם לשעת המכר, לא איכפת לנו, אם ישנו את הכתב שעליו וזייפו אותו, אחרי שתפקידו נגמר עם המכר (סמ"ע קצא, סעיף א). (16) במתנה. (17) של הקונה או מקבל המתנה. (18) כלומר, אין הנייר שווה פרוטה (קידושין שם). (19) שקונה בשטר לבד. (20) שאז מעוניין המוכר להיפטר מן המקח, ומסתפק בכל מעשה-קניין שהוא (קידושין שם). (21) וברור שגם כאן מועיל תנאי מפורש של אחד הצדדים בבחירת הקניין (מגיד משנה).

23 ח. פִּיצַד בְּחֻזָּה²²? מְכָר לֹו בֵּית, מְכָר לֹו שְׂדֵה, אִו
24 שְׂנָתַן אוֹתָהּ בְּמִתְנָה - פִּינֹן שְׁנַעַל אִו גָּדַר אִו פְּרָץ
25 כָּל שְׁהוּא, וְהוּא שְׁיֹועִיל²³ בְּמַעֲשָׂיו, הָרִי זֶה קָנָה.
26 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֲחִזִּיק בְּפָנֵי הַמוֹכֵר²⁴ אִו
27 הַנּוֹתֵן²⁵; אֲבָל שְׂלֹא בְּפָנֵי הַמוֹכֵר אִו הַנּוֹתֵן - צָרִיךְ
28 שְׂיֵאמַר לֹו 'לָךְ חֻזַּק וְקָנָה', וְאַחַר כֵּן, אִם הֲחִזִּיק -
29 קָנָה, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ בְּפָנֵי הַבְּעָלִים.

22) מתוך סדר הדברים שהלכות חזקה באים אחרי הדיון בדבר התלות של קניין כסף בשטר וקניין שטר בכסף. מדייק הכסף-משנה שחזקה קונה בלי כסף וכלי שטר, וכך פסק בשולחן ערוך קצב, סעיף טז. והטעם שחזקה עדיפה מפני שעושה מעשה בגוף הקרקע (סמ"ע שם סעיף קטן כח, ותוספות ר"י הזקן קידושין כו. בדעת הרמב"ם). וראה להלן הלכה כ. ועיין עוד להלן פרק ח הלכה א. (23) שפעולת קניין זה תביא איזו תועלת שהיא לשדה (שם נד. "נתן צרור והועיל"), וראה להלן הלכה טו. (24) ואז נחשבת שתיקתו כהסכמה. (25) בבא בתרא נג. כדעת שמואל שבין במכר ובין במתנה צריך לומר לו לך חזק וקני.

30 ט. הַמוֹכֵר בֵּית לְחֵבְרוֹ וְמָסַר לֹו אֶת הַמִּפְתָּח²⁶ - הָרִי
31 זֶה כְּמִי שְׂאֵמַר לֹו 'לָךְ חֻזַּק וְקָנָה'²⁷. וְכֵן הַמוֹכֵר אֶת
32 הַבּוֹר - פִּינֹן שְׁמָסַר לֹו דְלִי²⁸, הָרִי זֶה כְּמִי שְׂאֵמַר
33 לֹו 'לָךְ חֻזַּק וְקָנָה'. וְכְשֶׁהֲחִזִּיק יִקְנֶה.

26) בבא קמא שם. מסירת מפתח היא סימן של העברת בעלות, אבל בלתי מספיקה לשמש כקניין, לדעת רוב הראשונים, בניגוד לשיטת הרשב"ם. (27) ראה בסוף הפרק חלק משיחת קודש על תפקידו של מפתח. (28) הדלי ששואבין בו (מגיד משנה) [וכן מפורש בדברי רבינו בפרק יב מנזקי מומן הלכה ז, ועיין ברש"י שם ובסמ"ע סימן קצב סק"ד].

34 י. פִּיצַד הַמְּחִזִּיק בְּנַעֲלָה קָנָה? כְּגוֹן שְׂמְכָר בֵּית אִו
35 חֲצֵר, וְהָיָה הַפְּתַח פְּתוּחַ, וְנַעֲלָה²⁹ הַלּוֹקֵחַ אֶת הַפְּתַח
36 וְחָזַר וּפְתָחוֹ³⁰ - הָרִי זֶה הֲחִזִּיק וְקָנָה; שְׁהָרִי
37 נִשְׁתַּמֵּשׂ בָּהּ שְׂמוּשׁ הַמוֹעִיל³¹.

9) בעניין קידושין כתב הרמב"ם: "האשה מתקדשת, אם בכסף הוא מקדש, אין פחות מפרוטה כסף" (פרק ג מהלכות אישות, הלכה א) וכאן הדגיש: "ונתן לו את הדמים" כלומר מחיר החפץ. הרמב"ם מבדיל כנראה בין קניין כסף של קידושין שקובעת בו רק נתינת הכסף, ואינה כמחיר האשה ושוויה, ובין זה של מקח, שהוא משום שווי המקח (עיין סמ"ע, ש"ע ח"מ קצ, ס"א. ועיין אבן האזל). (10) מלשון זה נראה שהמדובר בשטר קניין דווקא, כי אז מעדיף הלוקח את קניין השטר היותר יציב על זה של קניין הכסף (אבן האזל). ויש אומרים שדין זה שייך גם בשטר ראייה (כסף משנה). (11) והטעם, כי במקום שיש נוהג כזה, אין אצל הלוקח החלטה גמורה לסיים את המקח בלעדי השטר (מדברי רש"י שם).

8 ה. הַתְּנָה הַלּוֹקֵחַ וְאָמַר: אִם רְצִיתִי אֶקְנֶה בְּכֶסֶף אִו
9 אֶקְנֶה בְּשֵׁטֶר¹², וְנָתַן הַכֶּסֶף עַל תְּנָאִי זֶה - הָרִי זֶה
10 קָנִים; וְאִין הַמוֹכֵר יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ מִפְּנֵי הַתְּנָאִי,
11 וְהַלּוֹקֵחַ יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ עַד שְׂיִכְתֹּב אֶת הַשֵּׁטֶר. וְכֵן
12 אִם הַתְּנָה הַמוֹכֵר¹³ פְּזָה.

12) לכאורה, ביטוי מיותר, שהרי במקום שכותבין שטר אין צורך להתנות על זה. ואולי זה בא לציין תנאי נוסף, שאם הלוקח יתחרט אחרי נתינת הכסף, לא יהיה בו אף "מי שפרע" (ראה להלן פרק ז הלכה א"ב) - אור שמח. (13) מסקנה שהוציא הרמב"ם מהדין הראשון, שהרי "מה לי התנה לוקח ומה לי התנה מוכר" (מגיד משנה).

13 ו. הָאוֹמֵר לְחֵבְרוֹ: תֵּן מְנָה לְפָלוּנִי וְיִקְנֶה בֵּיתִי לָךְ -
14 פִּינֹן שְׂנָתַן קָנָה הַבֵּית מִדִּין עֲרָב¹⁴.

14) כלומר, כשם שהערב מתחייב לשלם את החוב ללא תמורה וכלי שיקבל משהו, כך המוכר מוסר ללוקח את החפץ בלי שהוא עצמו יקבל משהו תמורתו, ורק אדם אחר מקבל במקומו את הדמים (קידושין ז).

15 ז. פִּיצַד בְּשֵׁטֶר? פְּתַח לֹו עַל הַנִּיָּר אִו עַל הַחֶרֶס¹⁵
16 אִו עַל הַעֲלָה: 'שְׂדֵי נְתוּנָה לָךְ'¹⁶, 'שְׂדֵי מְכוּנָה לָךְ'
17 - פִּינֹן שְׂהַגִּיעַ הַשֵּׁטֶר לְדָו¹⁷ קָנָה. אִף עַל פִּי שְׂאִין
18 שֵׁם עֲדִים כָּלָל, וְאִף עַל פִּי שְׂאִין הַשֵּׁטֶר שְׁוֵה
19 כְּלוֹם¹⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁹? בְּמוֹכֵר שְׂדֵה מִפְּנֵי
20 רְעֻתָהּ²⁰; אֲבָל בְּשֵׂאֵר קְרָקְעוֹת - אִף עַל פִּי שְׂהַגִּיעַ

18 הִיָּה מְסִים בְּמַחֲצוֹת⁴² - קָנָה פְּדֵי שְׁנֵיבְיָהּ רַגְלִי וְיָנִיחַ
19 רַגְלִי בְּצַדָּהּ⁴³; וְאִם אֵין שָׁם מַחֲצוֹת - קָנָה בְּרַחֵב פְּדֵי
20 שְׁתֵּיהֶם עַל רֵאשׁוֹ חֲבִילָה שֶׁל שְׁרִיגִים⁴⁴ וְיֹסֵב בָּהֶם⁴⁵.

41 יש מפרשים שהמדובר במוכר שביל במידת רחב מסויימת, והשאלה היא בנוגע לתקפו של קניין ההילוך, שלעומת חזקה אחרת שבמעשה כל שהוא קונה הוא כל השדה (למעלה הלכה ח), וגם שדות אחרות המרוחקות ממנה (להלן הלכה י"ט) - הילוך שהוא קניין קלוש, שהרי אינו מועיל בשדה אלא בשביל (בסמוך הלכה י"ג), אינו מועיל אלא בתוך המחיצות ולא מחוצה להן (מגיד משנה בפירוש השני, כסף משנה ולחם משנה). ויש מפרשים שמדובר במוכר שביל סתם ולא פירש כמה רחבו, והשאלה אינה בתקפו של הקניין, אלא מה הייתה דעתם של המוכר והקונה בנוגע לרחבו של השביל (מגיד משנה בפירוש הראשון). 42 לפי הפירוש הראשון, המחיצות מהוות הפסק וגבול לקניין ההילוך, ולפי הפירוש השני, אם יש מחיצות הרי ראה אותן הלוקח והסכים לשטח שבין המחיצות (מגיד משנה). 43 היינו אורך שתי פרסות רגליים. 44 זמורות ענבים. 45 יעביר את החבילה מצד אחד של גופו לצד שני.

21 טו. הִיתָה⁴⁶ הַקְּרָקַע צְחִיחַ⁴⁷ סְלַע, שְׁאֵין בָּהּ לֹא גֵדֵר
22 וְלֹא פְרָצָה, וְאֵינָה בַת זְרִיעָה⁴⁸ - הֲרִי הַזּוֹקָה שְׁקוּנָה
23 אוֹתָהּ, שְׁטִיחַת פְּרוֹת אוֹ הַעֲמֻדָּה בְּהִמָּה שָׁם וְכִיּוֹצֵא
24 בְּזֶה מְשָׁרָר הַתְּשְׁמִישׁ⁴⁹.

46 בבא בתרא כט: "צונמא (=ארץ טרשים) במה יקנה? - באוקומי בה חיותא (=בהעמדת בהמות בתוכה) ומשטחא בה פירי (ושטיחת פירות בה)" ובניגוד למפרשים אחרים שכאן מדובר בחזקת ראייה, כלומר חזקת שלוש שנים המשמשת ראייה שמכר לו את הקרקע - מפרש רבינו שכאן מדובר בחזקת קניין. 47 יבש. 48 שהרי גדר הוא חזקה, וכמו כן הרחבת פרצה (למעלה הלכה יא), וגם זריעה היא חזקת קניין (להלן הלכה טז). 49 שיטת רבינו היא שאף אכילת פירות, כלומר, הנאת הלוקח מהשדה, היא קניין חזקה, שכשם שהנועל את החצר קנהו מפני שעשה בו מעשה בעלים, כמו כן המשתמש בחצר להנאתו שנהג בו כמנהג בעלים - קנהו (מגיד משנה). ובפרק ב' מהלכות זכייה הלכה ב' מפרש רבינו שאין אכילת פירות קניין אלא בקונה קרקע מחבירו אבל הזוכה בה מן ההפקר אינו קונה על ידי אכילת פירות, ומקורו מהגמרא בבא בתרא נו. לפי פירושו. ויש אומרים שאכילת פירות אינה קניין אף בקונה קרקע מחבירו (ראב"ד ועוד).

25 טז. הַמוֹכֵר שָׂדֶה לְחִבְרוֹ, וְנִכְנַס בָּהּ הַלּוֹקֵחַ וְזִרְעָה
26 אוֹ נְרָה⁵⁰, אוֹ שְׁאֶסֶף פְּרוֹת הָאֵילָן אוֹ זְמֵרוֹ⁵¹, וְכֹל
27 פְּיוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלוֹ - הֲרִי זֶה קָנָה, שְׁהֲרִי הַזּוֹזִיק,
28 וְאֵין אֶחָד מֵהֵן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. וְכֵן אִם אֶסֶף⁵² הַמוֹכֵר
29 סֵל שֶׁל פְּרוֹת וְנָמַן לְלוֹקֵחַ - קָנָה לוֹקֵחַ מִדְּבַחְזָקָה;
30 שְׁהֲרִי גֵלָה דַעְתּוֹ שֶׁהַקָּנָה לוֹ שָׂדֶה זֶה קָנְנָן גְּמֹרָה
31 וְנַעֲשׂוּ פְרוֹתֶיהָ שְׁלוֹ.

29 נעילת דלת גרידא. וראייה מהעובדה במסכת גיטין (עז). שהתירו לאשת חולה לקבל את הגט בשבת על ידי קניית המקום שהגט היה מונח שם, על ידי נעילת דלת, ושם ברור שזה היה רק סגירת הדלת ולא עשיית המנעול, שהרי היא מלאכה גמורה (הגהות מיימוניות). ודלא כדעת רשב"ם (בבא בתרא שם) ש"נעל" היינו קביעת מנעול. 30 מקור דבר זה בגמרא בגיטין שם שאמרו: "ותיחוד ותפתח" כלומר, תנעל ותחזור ותפתח (מגיד משנה), שאם אינו פותחו מיד אין הדבר מוכיח שנעל לשם כוונת קניין, אלא לשמור מה שבתוך הבית (כסף משנה). 31 רבינו הולך כאן בשיטתו להלן הלכה טו, שכל השתמשות של הקונה בקרקע הרי היא קניין, ועיין שם במגיד משנה.

1 יא. פִּיצַד הַמַּחְזִיק בְּגִדִירָה³² כָּל שֶׁהוּא קָנָה? כְּגוֹן
2 שֶׁהָיָה שָׁם גֵּדֵר, וְהָיָה עוֹלִין בְּנַחֲת³³, וְהוֹסִיף עָלָיו כָּל
3 שֶׁהוּא וְהַשְּׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה³⁴, וְנִמְצָא שְׁאֵין עוֹלִין אֶלָּא
4 בְּדוּחַק³⁵ - הֲרִי זֶה הוֹעִיל וְקָנָה. וְכֵן אִם הִיתָה שָׁם
5 פְּרָצָה, וְהָיָה נִכְנָסִים בָּהּ בְּדוּחַק, וְהִתְחַיֵּב הוּא בָּהּ כָּל
6 שֶׁהוּא עַד שֶׁנִּמְצָא נִכְנָס בְּרוּחַ - הֲרִי הוֹעִיל וְקָנָה.

32 עשיית גדר. 33 בהרחבה. 34 לשון המימרא שם. הטור מפרש בדברי רבינו שתנאי זה הוא הכרחי, היינו שישלים את הגדר עד לעשרה טפחים, והכסף-משנה מפרש שרגיל הוא שאם משלים עד עשרה, שאין עולים אלא בדוחק, והוא הדין אם בפחות מעשרה אין עולים אלא בדוחק - שקנה. 35 וזהו ה"כל שהוא" שהרי השינוי הוא קטן, שגם עכשיו עוד יכולים לעלות, אם כי בקושי, והתועלת היא מעטה, ובכל זאת זה מספיק לקניין חזקה.

7 יב. נָתַן צְרוּר וְהוֹעִיל, כְּגוֹן שֶׁחִבְרָ בּוֹ הַמַּיִם
8 לַשְּׂדֶה³⁶, אוֹ נָטַל צְרוּר וְהוֹעִיל, כְּגוֹן שֶׁפָּתַח
9 בְּנִטְיֻלָּתוֹ³⁷ הַמַּיִם לַשְּׂדֶה - הֲרִי זֶה קָנָה. וְכֵן כָּל
10 פְּיוֹצֵא בְּזֶה³⁸.

36 שעל ידי זה נשארו המים בשדה. 37 שעל ידי נטילה זו נכנסים המים לשדה. 38 כיוצא בזה דווקא, שמביא המים המועילים לשדה, אבל אם נתן צרוור או נטל צרוור למנוע שטיפת השדה במים, שאין כאן הבאת תועלת לשדה אלא מניעת הפסד - לא קנה (מגיד משנה).

11 יג. הַמוֹכֵר³⁹ שָׂדֶה לְחִבְרוֹ בְּצַד שְׂדֵהוּ, אוֹ שֶׁנָּתַנָּה לוֹ
12 בְּמַתְנָה - פִּינָן שְׂדֵשׁ⁴⁰ אֶת הַמְּצָר שֶׁבֵין שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת
13 וְנַעֲשׂוּ שְׁתֵּיהֶן פְּשָׂדָה אַחַת קָנָה. אֲבָל אִם הִלֵּךְ בָּהּ
14 לְאַרְכָּה וּלְרַחְבָּהּ - אֵין הַלּוֹךְ זֶה מוֹעִיל כָּלוּם. וְאִם
15 שְׁבִיל שֶׁל כְּרָמִים מְכַר לוֹ - הוֹאִיל וְנַעֲשָׂה לְהַלּוֹךְ
16 קָנָה בְּהַלּוֹךְ.

39 בבא קמא ט. "מאימת הוואי חזקה מכי דייש אמצריי" וכפירוש הרי"ף שם. 40 כלומר, הפך ברגבי אדמה, עד שהשווה את השטח של המצר, הוא הגבול אשר בין השדות, עם זה של השדות, ומתוך כך הפכו שני השדות שדה אחד.

17 יד. וְכַמָּה שְׁעוֹר רַחֵב הַדֶּרֶךְ שִׁיקָנָה בְּהַלּוֹכוֹ⁴¹? אִם

18 לֹא נִתַּן דְּמֵי פְּלֶן - לֹא קָנָה אֶלָּא פְּגָדָה מְעוּתוֹי⁶².
 19 לְפִיכָף, אִם הָיָה הַכֹּל בְּמִתְנָה - קָנָה פְּלֶן. וְכֵן
 20 בְּשִׁכְרוּת⁶³, פִּינֹן שְׁהַחְזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קָנָה פְּלֶן כֹּל
 21 זְמַן הַשְּׂכִירוֹת. הָיוּ מְקַצְתֵּי הַקְּרָקָעוֹת בְּמִכְרֵי וּמְקַצְתֵּי
 22 בְּשִׁכְרוּת - פִּינֹן שְׁהַחְזִיק בֵּין בְּמִכְרָה בֵּין
 23 בְּשִׁכְרוּת⁶⁴ קָנָה הַכֹּל⁶⁵.

61) ומדובר במקום שכותבים את השטר, שאז אין קונים בכסף בלבד, והחזקה באה כאן במקום השטר, ואף על פי שאמרנו למעלה (הלכה ח'): שחזקה מועילה בלי כסף ובלו שטר, - מכיוון שאינו עושה חזקה בכל השדות אלא באחת מהן בלבד, אינה מועילה אלא אם נתן דמי כל השדות. 62) והמדובר כשאינו יוצא ונכנס ותובע מעותיו, שאם תובע מעותיו, אינו קונה אפילו כנגד מעותיו (להלן פרק ח הלכה א) וראה במגיד משנה כאן]. 63) תוספתא פרק ב דבבא בתרא. וכנראה אף בלי נתינת מעות, והטעם מפני ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, כלומר, חיוב דמי שכירות הוא אחרי השימוש (כסף משנה). 64) כלומר, בין במכורה בין בשכורה (מגיד משנה בלשון התוספתא). 65) ודווקא אם נתן דמי הקרקעות שהם במכר.

פֶּרֶק שְׁנִי

24 1) נתבאר בו דיני קניית העבדים שהוקשו לקרקעות בדינם, ודיני קניית הבהמה שהיא דומה לעבדים שיש להם תנועה רצונית.

25 א. עֶבֶד פְּנַעֲנִי - הָרִי הוּא פְּקָרְקַע² לְקָנְיָה³, וְנִקְנָה
 26 בְּכֶסֶף⁴ וּבְשִׁטְרֵי אוֹי⁵ בְּחֻזָּה⁶.

2) קידושין כב: ממה שנאמר בעבדים (ויקרא כה, מו) "והתנחלתם אותם - לרשת אחוזה", הקישם הכתוב לשרה אחוזה הנקנית בכסף ובשטר ובחזקה, ואף עבדים כן. 3) כלומר, לרבות לו קנינים כמו בקרקע, אבל לא למעט ממנו קניני המטלטלין. ראה להלן]. 4) משנה, שם. 5) הכסף-משנה מדויק ממלת "או", הבאה לפני "בחזקה" בלבד, שחזקה קונה לחוד, בו בזמן ששאר הקנינים: כסף ושטר קונים רק יחד, במקום שקיים נוהג של כתיבת שטר, וכמו שכתבנו למעלה בפ"א ה"ח בקנין קרקע. 6) [חזון משלשת הקנינים האלה, שבהם דומה העבד לקרקע, ישנם עוד שני קנינים שגם המטלטלין נקנים בהם, והם: קנין סודר (=חליפין), להלן פ"ה ה"ה, וקנין משיכה, להלן ה"ג וה"ד. ובפ"ה מהלכות עבדים ה"ה כתוב הרמב"ם מפורש: "עבד כנעני נקנה בחמשה דברים . . . נקנה בכסף או בשטר. או בחזקה, או בחליפין, או במשיכה". וראה בנתיבות המשפט סימן קצו, וביבין האזל' כאן].

27 ב. ומה היא החזקה? פֶּקֶנִין עֶבְדִים? שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן
 28 פְּדֻרָה שֶׁמְשַׁתְּמֵשִׁין בְּעֶבְדִים בְּפָנָיו רְבוּ. מִצֵּד? הַתִּיר
 29 לֹא⁸ מִנְעֵלָו אוֹ שֶׁהִנְעִיל לוֹ מִנְעֵלָו, אוֹ שֶׁהוֹלִיךְ פְּלָיו
 30 לְבֵית הַמְּרַחֵץ, אוֹ שֶׁהִפְשִׁיטוֹ⁹, אוֹ כְּסוּ¹⁰ אוֹ גָרְדוּ¹¹
 31 אוֹ הִלְבִּישׁוּ, אוֹ הִגְבִּיעַ אֶת רְבוּ - קָנָה¹². וְכֵן אִם
 32 הִגְבִּיעַ הָרֵב אֶת הָעֶבֶד - קָנָה¹³.

7) ברייתא בקידושין כב. אף-על-פי שדעת הרמב"ם

50) חרש אותה. 51) כרת ענפים מסויימים לחזק את הנשארים. 52) בבא בתרא לה: בעניין חזקת ג' שנים (והובא ברמב"ם פרק י"א מהלכות טוען ונטען הלכה ט), וסובר רבינו שהוא הדין לחזקת קניין.

1 יז. הַעֲפוּ"ם⁵³ אֵינוֹ קוֹנֵה בְּחֻזָּה⁵⁴, אֶלָּא בְּשִׁטְרֵי הוּא
 2 שְׁקוֹנֵה עִם נְתִינַת הַכֶּסֶף. וְיִשְׂרָאֵל הֵבֵא מִחֻמַּת
 3 הַעֲפוּ"ם⁵⁵ - הָרִי הוּא הַעֲפוּ"ם, וְאֵינוֹ קוֹנֵה אֶלָּא
 4 בְּשִׁטְרֵי⁵⁶.

53) שם. ולדעת רבינו גם שם מדובר בין בחזקת שלוש שנים ובין בחזקת קניין (ראה בפרק י"ד מהלכות טוען ונטען הלכה ה). 54) שהגויים הם בעלי זרוע, ואם יוכלו לקנות בחזקה בלי שטר, שמא יעשו זאת מתוך אלימות, אבל להכריח הקונה לכתוב לו שטר, כולי האי לא שכיח (מגיד משנה). 55) כלומר, הקונה מן הגוי. 56) מפני שסתם גוי הוא אנס, וכל זמן שלא כתב שטר בוודאי יערער על המקח ואם כן הלוקח אינו סומך דעתו עד שיכתוב לו שטר (כסף משנה).

5 יז. כָּל הַמְּחַבֵּר לְקָרְקַע - הָרִי הוּא פְּקָרְקַע, וְנִקְנָה אוֹ
 6 בְּכֶסֶף אוֹ בְּשִׁטְרֵי אוֹ בְּחֻזָּה. וְאִם אֵינוֹ צָרִיךְ לְקָרְקַע,
 7 כְּגוֹן עֲנָבִים הַעוֹמְדוֹת לְבַצְרָה⁵⁷ - הָרִי זֶה כְּמִטְלָטְלִין
 8 לְקָנֵן, וְיֵשׁ לָהֶן אוֹנָאָה.

57) בדיני שומרים (פרק ב מהלכות שכירות הלכה ב) אין רבינו מבדיל בין צריך לקרקע או לא צריך, ואומר סתם: "אפילו ענבים העומדים להיבצר הם כקרקע" וחילוק גדול יש ביניהם, שהלוקח קונה את הפירות על מנת לבצרם, וכיוון שהם עומדים לבצירה הרי הם כאילו כבר בצורים, ובהתאם לכלל הידוע: "כל העומד תלוש כתלוש דמי", אבל השומר שתפקידו הוא לשמור ולא לבצור את הפירות, - אם אינם עומדים לבצירה בידי השומר, אינם נחשבים כבצורים כבר (כסף משנה בשם ר"י הלוי מגאש רבו של רבינו).

9 יח. כֹּשֶׁם שֶׁהִקְרַע נִקְנָה בְּכֶסֶף בְּשִׁטְרֵי וּבְחֻזָּה, כֹּף
 10 שְׂכִירוֹת הַקְּרָקַע נִקְנָה בְּכֶסֶף לְבַדוֹ⁵⁸ אוֹ בְּשִׁטְרֵי לְבַדוֹ
 11 אוֹ בְּחֻזָּה, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

58) בשכירות מספיק כל קניין לבדו ואין צורך להרכיב את שניהם, מפני שאינה אלא לזמן מוגבל וסמכה דעתם של השוכר והמשכיר באיזה קניין שהוא (ראה בית יוסף סימן קצה דיבור המתחיל וכשם).

12 יט. הַמוֹכֵר לְחַבְרוֹ עֶשֶׂר שָׁדוֹת בְּעֶשֶׂר מִדִּינוֹת -
 13 פִּינֹן שְׁהַחְזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קָנָה פְּלֶן⁵⁹. וְאֶפְלוּ הֵימָּה
 14 אַחַת מֵהֶן הָרַ גְּבוּהַ וְהַשְּׁנִית מְצוּלָה⁶⁰, שְׁהָרִי
 15 תִּשְׁמִישׁ שֶׁל זוֹ אֵינָה תִּשְׁמִישׁ שֶׁל זוֹ, אִף עַל פִּי כֵן
 16 פִּינֹן שְׁהַחְזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קָנָה הַשְּׂאָר.

59) קידושין כז, מפני "ססדנא דארעא חד הוא" (שם:), כלומר חיבור הקרקע אחד הוא. 60) עמק.

17 כ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? שְׁנַתֵּן דְּמֵי פְּלֶן⁶¹; אֲבָל אִם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ח תמוז - ספר קנין - הלכות מכירה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

”דסרכא“ (שם: 24) קידושין כב: והטעם: שהוא מגביה בידו, ומה שהוא ביד האדם, אפילו שהוא עומד ברה”ה, נקרא ברשותו (סמ”ע קצז, ס”ק ג). (25) קרן זוית על יד רשות הרבים (מגיד-משה בפ”ז מהלכות גזילה ואבידה ה”ט בשם רש”י). (26) בבא-בתרא פד:

18 ו. פיצד קונין את הבהמה במשיכה? אין צריך
19 לומר אם משיכה והלכה, או שרכב עליה והלכה
20 בו, שיקנה; אלא אפילו קרא לה ובאה, או
21 שהפיששה²⁸ במקל ורצה בפניו - פיון שיעקרה²⁹ יד
22 ורגל קנאה³⁰. והוא שימשך בפני הבעלים; אבל אם
23 משך שלא בפני הבעלים - צריך שיאמר לו קדם
24 שימשך לך משך וקנה³¹.

27 על-ידי עצם הרכיבה, מבלי שירבן אותה ברגליו. וכן כתב להלן בסוף הפרק: ”הרי זה קונה ברכיבה, והוא שתהלך בו.“ ובפ”ז מהלכות גזילה ה”ז כתב בסתם (עיי”ש בכ”מ הלכה ח). אבל אם לא הלכה כלל, אין זה קנין. כסף-משנה שם, ולח”מ כאן ע”פ הסוגיא בבבא-מציעא (ח: ט). (28) הכה אותה. (29) כלומר, ואין צורך שתלך מלא קומתה, וכדעת תנא-קמא של ר’ אחא (קדושין כב:). ואף-על-פי שבספניה אינו קונה אלא במשיכת כולה (להלן פרק ג ה”ג) - בבעלי חיים שדרכם ללכת, כיון שעקרה יד ורגל הרי היא כמהלכת כולה (בבא-בתרא עה:). (30) כל זה בברייתא שם. (31) בבא-קמא נב. וראה למעלה ה”ג, ופ”א ה”ח.

25 ז. המוכר³² עדר לחברו או שנתן לו במתנה - פיון
26 שפסר לו משפוכית³³ - היא הבהמה המהלכת
27 בראש העדר³⁴ והפל נמשכים אחריה - אין צריך
28 לומר לו משך וקנה; שמשירת בהמה זו פמי
29 שאמר לו לך משך וקנה. וכיון שמשך לו העדר
30 קנה³⁵, ואף על פי שמשך שלא בפניו.

32 שם. (33) מכאן מציין הראב”ה שדרכי הקנין תלויים בנוהג הקיים בהי הכלכלה באותו המקום. (34) כדעת רבי יעקב שם. (35) אבל במשיכת המשכוכית לחוד אינו קונה (סמ”ע קצז, סק”ט).

31 ח. האומר לחברו משך וקנה³⁶ או חזק וקנה, וכיוצא בדרךים אלו, והלך ומשך או שהחזיק - לא קנה; שמשמע תקנה להבא³⁷, ועדין לא הקנה לו. אלא צריך המוכר או הנותן לומר לו לך חזק וקנה או משך וקנה, וכיוצא בדרךים אלו, שמשמען שיקנה עמה פעת שימשך או יחזיק.

36 לשון עתיד. (37) אסמכתא לדברי רבינו, ממה שאמרו בגמרא (בבא מציעא ט:): ”בעי רבי אלעזר, האומר לחבירו: משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה, מהו. לקנות, מי אמר ליה קני? הרי שצריך לומר לו דוקא ”קני“, ו”לקנות“ לא מועיל (ועיין ברש”י שם). והוא-הדין ש”ותקנה“ לא מועיל מאותו הטעם (מגדל עוז ומ”מ) והראב”ד השיג על רבינו בזה, ועיין לחם-משנה.

שאכילת פירות קונה כקרקע (למעלה פ”א ה”ט והט”ז) - הדגיש כאן ”כדרך שמשמשין בעבדים“, שאם לא כן, אין שום היכר שהוא עבדו, שהרי גם שכיר ופועל עושים מלאכתו, מה-שאי-כן בקנין קרקע כשנוטל כל פירותיה, ניכר הדבר שהוא הבעלים (כסף-משנה). (8) רופף את שרוכי נעלו. (9) הסיר את בגדיו ממנו. (10) בשמן. (11) במגדרת. (12) כל אלה מטעם חזקה והשתמשות. (13) מטעם הגבחה. קידושין שם. כרבי שמעון שאמר: ”לא תהא חזקה גדולה מהגבהה, שהגבהה קונה בכל מקום.“ ויש אומרים: שלא נחלקו חכמים על רבי שמעון בזה (הראב”ד לדעת הרמב”ם, שגרס שם ”הגביהו רבו לו, אמר ר’ שמעון כו“), ולא כנוסחת הספרים שלפנינו: ”הגביהו רבו לו לא קנאו, אמר רבי שמעון כו“ שלפ”ז חולקים עליו חכמים (על רבי שמעון).

1 ג. תקפו¹⁴ והביאו אצלו - קנה; שהעבדים נקנין
2 במשיכה כזו¹⁵. אבל אם קרא לעבד ובא אצלו, או
3 שאמר לו רבו הראשון לך אצל הלוקח, והלך
4 אצלו - לא קנה¹⁶, עד שימשכנו בתקיפה או
5 שישתמש בו, כמו שבארנו. ואם החזיק¹⁷ בו שלא
6 בפני הרב - צריך שיאמר לו לך חזק וקנה¹⁸.

14 מימרא של שמואל, קידושין שם. (15) שהיא בתקיפה, בעל-כרחו של עבד. (16) מפני שהעבד הוא בן דעת, והולך ביוזמתו-הוא. (17) רבינו התחיל הלכה זו גם במשיכה וגם בחזקה, וכאן הזכיר רק החזיק, וצריך עיון. וראה באבן האזל. (18) ראה למעלה פ”א ה”ח, ולהלן ה”ו.

7 ד. עבד קטן - הרי הוא כבהמה¹⁹, וקונין אותו
8 בדרךים שקונין בהן הבהמה ובדרךים שקונין בהן
9 העבדים²⁰. לפיכך נקנה במשיכה אף על פי שלא
10 תקפו.

19 לפי שאין בו דעת. (20) כלומר בחזקה. דין זה יוצא מתוך העובדה המובאת בגמרא (קידושין שם), שמר זוטרא ביקר אצל גר חולה אחד, ורגע לפני מותו של הגר הקדים לקנות את עבדו בקנין חזקה, ולדעה אחת בגמרא - היה זה עבד קטן (מגיד-משנה).

11 ה. הבהמה, בין דקה בין גסה, נקנית במשיכה²¹.
12 אף על פי שאפשר להגביה אותה, לא הצריכוהו
13 להגביה²², מפני שמתחבטת²³ בארץ. ואם הגביה -
14 קנה. וההגביה קונה בכל מקום²⁴. אבל המשיכה
15 אין קונין בה אלא בסמטא²⁵ או בתצר של שניהם,
16 ואין קונין בה ברשות הרבים ולא בתצר שאינה של
17 שניהם²⁶.

21 כדעת חכמים בברייתא (קידושין כה:). אבל במסירה, אינן נקנות, מפני שמשיכה היא קנין עדיף ממסירה, וכשאפשר במשיכה אין קונים במסירה (כסף-משנה). (22) והכלל הוא, שבמקום שאפשר בהגבהה - לא קונים במשיכה (בבא-בתרא פו:). (23) זה פירוש המילה:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ש אמרו משיכה אינה קונה ברשות הרבים (להלן פ"ד ה"ג) - זה אינו אלא במטען של פירות וכיוצא בזה, שלא ניתנה רשות הרבים אלא להליכת בני אדם, ולא לגרירת משאות. אבל יש רשות לעבור בה ברכיבה על הבהמה, כשם שעוברים בה ברגל, ולפיכך קונה אותה על-ידי רכיבה זו, וראה ב'קצות החושן' סימן קצ"ז, ס"ק ב. (50) לא מספיקה הרכיבה לבדה, אלא-אם-כן הולכת על-ידי, ראה למעלה הלכה ו.

פָּרָק שְׁלִישִׁי

1) נתבאר בו מיני קניית המטלטלין לבדן וקנייתן עם הקרקע וקניית העבדים והקרקע כאחד וקניית הבהמה והמטלטלין כאחד וקניית המחובר לקרקע מה דינו.

- 18 א. אָחַד הַבְּהֵמָה² וְאָחַד שְׂאֵר הַמְּטַלְטְלִין נִקְנִין
19 בְּמַעוֹת דִּין תּוֹרָה, וּמִשְׁנֵתֶן אֶת הַמַּעוֹת קָנָה, וְאֵין
20 אָחַד מֵהֶן יוּכַל לְחַזֵּר בּוֹ. אֲבָל חֻכְמִים תִּקְנִי³ שְׂלֵא
21 יִקְנִי הַמְּטַלְטְלִין אֶלֶּא בְּהִגְבֵּיהָ, אוּ בְּמִשְׁכַּת דְּבָר
22 שְׂאֵין דְּרָכּוֹ לְהַגְבִּיהָ.⁴

2) בבא-מציעא מז: כרבי יוחנן. ונלמדים דבר זה מקל- וחומר: אם גופו קונה במעות, כעבר עברי (קידושין יד:) - ממונו לא כל-שכן (רבינו חננאל ורי"ף, וראה ברמב"ן ורשב"א ונ"י בב"מ שם. ומקור קל-וחומר זה בבכורות יג. בד"ן קניית ישראל מגוי). ואין לדחות הקל-וחומר ולומר: אם כן, אפילו בשטר יקנה ממונו, כשם שקונה גופו (קידושין שם), שהרי מטלטלין אינם בני שטר - בבא-קמא עט: (וצריך לומר שמה שהקשו בבכורות יג. על ק"ו מעין זה "אם כן אפילו שטר וחזקה" - שעיקר הקושיא מחזקה (ולא משטר, שהרי מטלטלין אינם בני שטר כנ"ל), וכאן ב"ישראל מ"ישראל" לא שייך להקשות כן, שהרי עבר עברי אינו נקנה בחזקה). וגם אין לדחות ולומר: ישראל מגוי יוכיח, שקונה גופו של גוי בכסף כעבר כנעני (קידושין כב:) וממונו אינו קונה אלא במשיכה, לדעת רבי יוחנן (בכורות יג:), שהרי דעת הרמב"ם ישראל מגוי קונה גם במשיכה וגם במעות (פרק א מהלכות זכיה ומתנה הלכה יד, ועיין שם במגיד-משנה). ורש"י (בבא-מציעא מו:) נתן מקור אחר לדעת רבי יוחנן שמעות קונות דבר תורה, ועיין 'תוספות' בכורות יג: ד"ה דבר]. (3) הטעם - ראה להלן הלכה ה. (4) כי הגבהה עדיפה ממשיכה, וכל דבר שדרכו להגביה אינו נקנה אלא בהגבהה כדלהלן.

- 23 ב. פִּיעַד⁵ הַמְּקַבֵּץ עֲצִים אוּ פִּשְׁתָּן וְכִיּוֹצֵא בְהֶן,
24 וְעֵשָׂה מֵהֶן טַעוֹן⁶ גְּדוֹל שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהַגְבִּיהוּ - אֵינּוּ
25 נִקְנָה בְּמִשְׁכָּה; שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לְהַתִּיר הָאֲגָד
26 וְלְהַגְבִּיהוּ עֵץ עֵץ⁷. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּזָה. אֲבָל אִם הָיָה
27 טַעוֹן שֶׁל אֲגוּזִים אוּ שֶׁל פִּלְפְּלִין אוּ שֶׁל שְׁקָדִים
28 וְכִיּוֹצֵא בְהֶן, וְהָיָה גְּדוֹל שְׂאֵין אָחַד יוּכַל לְהַגְבִּיהוּ
29 - הָרִי זֶה נִקְנָה בְּמִשְׁכָּה⁸; שְׂאֵם יִתִּירוּ - יִתְפָּרֵד,
30 וְיִהְיֶה לוֹ בּוֹ טַרַח גְּדוֹל. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּזָה.

5) בבא-בתרא פו. (6) משא, חבילה. (7) שם: "הלוקח פשתן מחבירו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום זה למקום

- 1 ט. הָאוֹמֵר לְחַבְּרוֹ מִשְׁפָּה פָּרָה זוּ וְלֹא תִקְנָה אֶלֶּא
2 לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּמִשְׁפָּה - לֹא קָנָה³⁸. וְאִם אָמַר
3 לוֹ 'קָנָה מְעַכְשָׁו וְלְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם' - קָנָה³⁹,
4 וְאִפְלוּ הִיָּתָה עוֹמֶדֶת בְּאַגְמִם⁴⁰ בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים⁴¹. שְׁזָה
5 בְּמִי שֶׁהִקְנָה אוֹתוֹ מְעַתָּה עַל תְּנֵא⁴². וְעֵשָׂה הַתְּנֵא
6 - נִתְקַלֵּם הַקְּנִיָּן. וְכָל הָאוֹמֵר⁴³ 'עַל מְנַת' - פְּאוֹמֵר
7 'מְעַכְשָׁו' דָּמִי.

38) כתובות פב. מימרת רבין בשם ר' יוחנן. לפי שפעולת הקנין היתה מיד, ואז הרי לא היה רצונו של המוכר שיקנה הלוקח. ובעת תחולת הקנין, דהיינו אחרי שלשים, לא היתה פעולת קנין. וכל זה אינו אלא במשיכה, שהיא מתבטלת, אבל הנותן כסף לאשה ומקדשה לאחר שלשים יום, - אע"פ שנתאכלו המעות, הרי היא מקודשת לאחר שלשים יום (פ"ז מהלכות אישות ה"י) - שהרי אם לא תתקדש חייבת היא להחזיר לו את הכסף, והרי זה דומה כאילו הכסף בעין (תוס' לכתובות שם ד"ה הא), ועיין ראב"ד ומ"מ. (39) כתובות שם, מימרת רב דימי בשם רבי יוחנן, וכפירוש הגמרא שם. (40) מקום מרעה, והוא רשות שאינה של הלוקח. וכתב המגיד-משנה ש"אגם" הוא לאו דוקא, ויכול להיות גם רשות הרבים, שהרי דעת רבינו ש"מעכשיו" הוא תנאי, והיא קנויה מעכשיו לכשיעברו השלשים. ועיין כסף-משנה ולחם-משנה ומשנה-למלך. (41) נכון היה להגיה "ביום ל"א" שהרי זהו "לאחר ל"ו", וכן הגירסא בהשגת הראב"ד. (42) אף-על-פי שכאן, בדיני מכירה, פסק רבינו שביטוי זה "מעכשיו ולאחר שלשים" הוא תנאי, - בדיני קידושין (פ"ז מהלכות אישות ה"יב), פסק שהוא ספק תנאי ספק חזרה, מחמת חומר שיש באשת איש (לחם-משנה). (43) כלל ידוע, ומובא בכמה מקומות במס' גיטין וקידושין.

- 8 י. הַמוֹכֵר בְּהֵמָה לְחַבְּרוֹ⁴⁴ אוּ נִתְנָה לוֹ בְּמַתְנָה, וְאָמַר
9 'קָנָה אוֹתָהּ⁴⁵ כְּדָרְךָ שְׁבִנִי אָדָם קוֹנִין': אִם מִשְׁפָּה אוּ
10 הַגְּבִיחָה - קָנָה⁴⁶; אֲבָל אִם רָכַב עָלֶיהָ: אִם בְּשָׂדֶה -
11 קָנָה, וְאִם בְּעִיר - לֹא קָנָה; לְפִי שְׂאֵין דְּרָף בְּנֵי אָדָם
12 לְרָכַב בְּעִיר. לְפִיכָף, אִם הָיָה אָדָם חָשׁוּב, שְׁדָרְכּוֹ
13 לְרָכַב בְּעִיר, אוּ אָדָם מְזֻלָּל⁴⁷ בְּיוֹתֵר, שְׂאֵינּוּ מְקַפִּיד
14 עַל הַלוֹכּוֹ בְּעִיר רוֹכֵב, כְּגוֹן הַמְּטַפְּלִין בְּגְדוֹל
15 הַבְּהֵמוֹת אוּ הַעֲבָדִים, אוּ שֶׁהִיָּתָה אִשָּׁה⁴⁸, אוּ שֶׁהָיָה
16 בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים שֶׁהַרְבִּים דוֹרְסִין שָׁם⁴⁹ - הָרִי זֶה קוֹנָה
17 בְּרִכִּיבָה. וְהוּא שֶׁתְּהִלָּף בּוֹ⁵⁰.

44) בבא-מציעא ט. (45) ודוק שהתנה תנאי מפורש, אבל בסתם - אין הפרש בדרכי קנין הרכיבה. מסקנת הגמרא שם. (46) שזהו דרך בני אדם. (47) אדם פחות ערך, שדרכו לרכב לעיני כל, אף בלא דוחק "לפי שאינו צנוע" (רש"י שם). (48) "שאין בה כח לאחוז הבהמה, פן תנתק ממנה" (רש"י), כלומר והיא מעדיפה להחזיקה על-ידי רכיבה [ובמקום שהנשים רוכבות - היא רוכבת (לבוש), וראה בפסחים ג. וג.]. (49) "דרך לרכוב שם ולא להנהיג, פן יפסקו עוברי דרכים בינו לבין בהמתו" (רש"י שם). ומה

ה. ולקמה תקנו חכמים²³ דבר זה במטלטלין? ²⁴ גזרה 16
 שמא יתן הלוקח דמי החפץ, וקדם שיקחנו יאבד 17
 באנס, וכגון שנפלה דלקה ונשרף, או פאו לסטים 18
 ונטלוהו; אם יהיה ברשות הלוקח, יתמהמה 19
 המוכר²⁵ ולא יצילהו²⁶. לפיכך העמידוהו חכמים 20
 ברשות המוכר, כדי שישתדל ויציל החפץ; ושם 21
 אבד - חיב לשלם²⁷. 22

(23 בבא מציעא מז: לרבי יוחנן. 24) שלא יקנו במעות
 אלא במשיכה. (25) שאין אדם מוכן לעשות מאמצים
 יתירים להציל ממון חברו. ואין צורך לומר, שהמדובר פה
 באנשים בלתי מהוגנים "שיניחו פירות חביריהם לשרוף"
 (שם וראה ב'תוספות' ד"ה אי אמרת). (26) ועכשיו שתיקנו
 שמעות אינן קונות, אין מקום לחשש שמא ישרף הכסף
 שקיבל המוכר והוא יתנצל שנשרף באונס, שהרי אף אז
 שנשרף הכסף באונס חייב המוכר, שאפילו אם דינו כשומר
 חנם ולא כשומר שטר, הרי זו פשיעה, כי כלל ידוע הוא:
 כספים אין להם שמירה אלא בקרקע (הגהות מיימוניות).
 (27) כן כתב הר"ף שם. אבל דעת רש"י (שם) אינה כן. ועיין
 שם ב'תוספות' ד"ה אי אמרת.

ו. נמצאת אומר²⁸, שאם נתן דמי המקח ונאנס קדם 23
 שיקחנו, ואמר לו הלוקח: תן לי מקחי או החזר לי 24
 את מעותי! ואף על פי שיש עדים שאבד באנס, 25
 ולא היה במוכר פח להצילו, ולא נתרשל בדבר - 26
 הרי זה מחזיר את הדמים; שהרי תקנו חכמים 27
 משיכה. לפיכך, אם היה ביתו²⁹ של לוקח שיש בו 28
 החפץ שנמכר משכר למוכר - לא תקנו לו חכמים 29
 משיכה, שהרי המקח ברשות הלוקח; ומשנתן את 30
 הדמים נקנה המקח³⁰, ואין אחד מהן יכול לחזור 31
 בו. 32

(28) יוצא מתוך האמור, וכן כתב הר"ף שם. (29) שם מט:
 (30) בקנין כסף. [אבל קנין חצר אין כאן, שהרי הבית מושכר
 למוכר. ואע"פ שדעת רבינו (פ"ו מהלכות שכירות הלכה ה)
 שחצר המושכרת קונה למשכיר זבל הנופל בחצר - יש
 לחלק בין חפץ המונח בבית שהושכר, שזכות החזקת
 חפצים היא על השוכר, לבין חצר שנפלו בה זבל של אחרים
 שלא לכך הושכרה לשוכר. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה.
 וראה להלן פכ"ג הלכה י והערה סה].

ז. וכן³¹ השוכר³² המקום שאותן המטלטלין 33
 הנמכרין מחזין בו - קנה³³, ואין אחד מהן יכול 34
 לחזור בו, ואף על פי שלא הגביה ולא משך ולא 35
 נמסרו לו; שהרי נעשה ברשותו. וכבר בארנו³⁴, 36
 ששכירות קרקע נקנה בכסף או בשטר או בחזקה. 37

(31) כלומר: בדומה למה שכתבנו בהלכה הקודמת שאף-
 על-פי שלא משך קנה, יש אופן נוסף שקונה בלי משיכה,
 אם שטר מקומו (ש"ך סימן קצח, ס"ק ה). (32) הלכה
 מוסכמת, שרשות מושכרת קונה מטעם חצר, והיא יוצאת
 בעיקר מתוך הסיפור הידוע על התנאים המפורסמים, ר"ג

אחר". ואמרו שם: שהמדובר אפילו בשליפי רבובי
 (=במשאות גדולות) משום "דשאני פשתן דמשתמיט".
 "כלומר, אפשר דמשתמינה חדא חדא (=אפשר להוציאם
 אחד אחד) ומגביהנו (=ומגביהם אותם) [והרי הם] מדברים
 שדרכם להגביה" (רבינו יוסף הלוי אבן-מיגש, רבו של
 רבינו בפירושו שם). (8) בבא-בתרא שם: "המוכר פירות
 לחבירו, משך ולא מדד קני (=קונה)". והמדובר בשליפי
 רבובי.

ג. הספינה, הואיל ואי אפשר להגביהה⁹, ויש 1
 במשיכתה טרח גדול, ואינה נמשכת אלא לרבים¹⁰ 2
 - לא הצריכה משיכה¹¹, אלא נקנית במסירה¹². וכן 3
 פל פיוצא בזה¹³. ואם אמר לו המוכר 'לך משך 4
 וקנה' - אינו קונה הספינה עד שישמשנה¹⁴ פלה¹⁵ 5
 ויוציאנה מפל המקום שהיתה בו¹⁶; שהרי הקפיד¹⁷ 6
 המוכר שלא יקנה זה אלא במשיכה. 7

(9) בגלל כובדה. (10) רק על-ידי אנשים רבים (כסף-
 משנה). (11) כלומר, לא הצריכה להוציאה מרשות הרבים
 ולהכניסה לסימטא במקום שהמשיכה קונה (להלן פ"ד
 ה"ג). כי משיכה עדיפה ממסירה, בנגוד לשיטת ר"ת, הסובר
 שמסירה עדיפה ממשיכה (עיין 'תוספות' בבא-בתרא עו.
 ד"ה ספינה). (12) שם. ומסירה זו מה היא? נחלקו בה
 רבותינו הראשונים: יש אומרים: שצריך שימסור לו המוכר
 מיד ליד (תוס' שם עה: ד"ה אחזה בשם ריב"א), ויש
 אומרים: שאם אחז הבהמה או הספינה במצות המוכר, הרי
 זו מסירה (שם ב'תוספות'). (13) כגון כלים כבדים ותיבות
 גדולות. (14) לסימטא, כנ"ל. (15) כשמואל, ולא כרב
 (שם עה:). וראה למעלה פ"ב ה"ו שבבעלי-חיים מספיק אם
 עקרה יד ורגל, והרי היא כנעקרה כולה, עיין שם.
 (16) כלומר, שימשוך אותה מלוא אורכה, באופן שיגיע סוף
 הספינה למקום שהיה ראשה בתחילה. (17) כחכמים דרבי
 (שם עו:). וכן אם הלוקח, בלי שהמוכר יצווה על זה, אלא
 מיוזמתו-הוא, התחיל במשיכת הספינה, על אף היותה
 בר"ה, ששם מספיקה מסירה, אינו קונה אלא במשיכה,
 שהרי גילה דעתו שהוא רוצה רק בקנין זה (ר"י אבן-מיגש).

ד. נמצאת למד¹⁸, שהלוקח מטלטלין, אף על פי 8
 שנתן פל הדמים, יכול לחזור בו¹⁹. וכן המוכר²⁰ יכול 9
 לחזור בו עד שיגביה²¹, או ימשך דבר שאין בו 10
 הגביה, או ימסר המוכר ללוקח דבר שאין דרכו 11
 להמשיך. ומשהגביה, או משך דבר שאין דרכו 12
 להגביה, או נמסר לו דבר שאין דרכו להמשיך - 13
 קנה, ואין אחד משניהם יכול לחזור בו, וכופין את 14
 הלוקח לתן את הדמים²². 15

(18) סכום הדברים הקודמים. (19) אבל חייב לקבל "מי
 שפרע", וראה להלן פ"ז ה"א-ב. (20) כחכמים ולא כר"ש,
 הסובר שרק המוכר שהכסף בידו יכול לחזור בו, ולא
 הלוקח (בבא-מציעא מד:). (21) ההדרגה הידועה בדרכי
 הקנין: הגבהה, משיכה, מסירה. (22) [כדין פריעת חוב
 שכופין את הלוח לפרוע למלוה (כתובות פו.), וראה להלן
 פ"ז ה"ן].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמכיון שהם צבורים בתוך הקרקע "הענין עצמו מוכיח שאגב החצר הוא מקנה אותן מטלטלין" (כסף-משנה). ומקור דברי רבינו בקידושין כו. "והלכתא, צבורים לא בעינן (=לא צריך שיהיו צבורים). אגב וקני בעינן", ומכאן שרק אם לא היו צבורים צריך לומר "אגב וקני", אבל אם היו צבורים אין צריך לומר "אגב וקני" (כסף-משנה ותוס' המיוחס לר"י הזקן בקידושין שם, ועיין ראב"ד).

45] מכיון שאין צורך בצבורים, אין 'קנין אגב' גרוע ממוכר עשר שדות בעשר מדינות, שאם החזיק באחת מהן קנה כולן, למעלה פ"א הי"ט]. (46) פאה פ"ג מ"ו.

15 י. הַקְנָה הַשְּׂדֵה לְאַחַד⁴⁷ וְהַמְטַלְטְלִין לְאַחַר, אָף עַל
16 פִּי שְׂאֵמֵר לוֹ 'קְנָה הַמְטַלְטְלִין עַל גְּבִי קְרָקַע',
17 וְהַחֲזִיק הָאֶחָד בְּקְרָקַע - לֹא קָנָה⁴⁸ הַשְּׂנִי הַמְטַלְטְלִין.
18 וְאִם תִּפְשֹׁן⁴⁹ אַחַר שְׁחִזַר בּוֹ הַמְקָנָה - אֵין מוֹצִיאִין
19 מִיָּדוֹ; שְׁהָרִי תִּפְשֹׁן אַחַר שְׁקָנָה חֲבֵרוֹ הַקְרָקַע שְׁקָנָהוּ
20 אֵלָיו עַל גְּבוֹ.

47) בעיא בגמרא (קידושין כו.). ורצו ללמוד מהעובדא שרבן גמליאל (כשבא באניה) קנה מעשר עני לרבי עקיבא אגב השכרת המקום, הרי שרבי עקיבא קנה המקום, והעניים זכו במעשרות ב'קנין אגב'. אך דחו את זה: "שאני רבי עקיבא דיד עניים הוא". כלומר, רבי עקיבא היה גבאי צדקה, והוא נציגם של העניים, ולכן ידו כידם. וכך נשארה הבעיא ללא פתרון. (48) מכיון שההלכה נשארה תלויה בגמרא, ועל כן הדבר הוא ספק משפטי, אין לשנות את המצב הסטטי, בהתאם לכלל הידוע: "המוציא מחבירו עליו הראיה". (49) עמדה עקרונית של הרמב"ם, אשר במקרים של ספק, - אף ספק משפטי, שהספק הוא מתוך העדר הכרעה הלכתית, - יש תוקף לתפיסה, ואין מוציאין מיד התופס את החפץ הנמצא בדיון. הרשב"א חולק על גישה זו, וסובר שיש להוציא מיד התופס, כי "העמד ממון על חזקתו", היינו, שיש לקיים את המצב הראשוני, ולא לתת לשנות אותו בשום אופן. דעה אחרונה זו מביא הרמ"א בשם: "ויש חולקין" (חו"מ סימן רב, סעיף ג).

21 י.א. הַמְקָנָה עֲבָדִים וְקְרָקְעוֹת פְּאָחַד, הַחֲזִיק בְּעֲבָדִים
22 - לֹא קָנָה הַקְרָקְעוֹת⁵⁰; וְהַחֲזִיק בְּקְרָקְעוֹת - לֹא קָנָה
23 עֲבָדִים⁵¹, עַד שְׁיָהִיו עוֹמְדִין בְּתוֹךְ הַקְרָקַע⁵². וְאָף עַל
24 פִּי שְׂאֵמֵר לוֹ 'קְנָה עֲבָדִים עַל גְּבִי קְרָקַע'⁵³ - לֹא
25 קָנָה עַד שְׁיָהִיו בְּתוֹכָהּ⁵⁴; שְׁהַעֲבָד מְהֵלֵךְ לְדַעַת
26 עֲצוּמוֹ⁵⁵.

50) ברייתא (בבא-קמא יב.) ושם בגמרא ביארו בזה: אם העבדים הם כמטלטלין - אין קרקע נקנית אגב מטלטלין, ואם עבדים הם כקרקע, אין קרקע נקנית אגב קרקע, ואין להשוות את זה לקונה עשר שדות והחזיק באחת מהן, קנה את כולם (למעלה פ"א הי"ט) ששם יש טעם מיוחד, והוא: סדן הארץ חד הוא. ואין כן עבדים, שאף שמבחינה חוקית הם כקרקע, אבל אין להם כל מצע משותף עם הקרקע המציאותית. (51) ברייתא (שם). (52) מסקנת הגמרא (שם), ובזה התאימו את שתי הברייתות הסותרות, שבאחת נאמר "קנה", ובאחת "לא קנה", שבראשונה מדובר שהם

וחבריו, שנסעו יחד בספינה, ור"ג ששכח להפריש או למסור את מעשרותיו למי שצריך למסור, קיים זאת בספינה על-ידי שהשכיר לחבירו את המקומות שבהם היו המעשרות מונחים (בבא-מציעא יא:). (33) ודוקא בחצר המשתמרת, או אפילו אם אינה משתמרת - באופן שעומד בצדה (מגיד-משנה. וראה להלן פ"ד מהלכות זכיה ומתנה הלכה ט.). (34) פרק א' הל' יח.

1 ח. הַמְקָנָה קְרָקַע וְהַמְטַלְטְלִין³⁵ פְּאָחַד - בִּיּוֹן שְׁקָנָה
2 קְרָקַע בְּכֶסֶף³⁶ אִוּ בְּשֶׁטֶר³⁷ אִוּ בְּחֻזְקָה³⁸ נְקָנָה
3 הַמְטַלְטְלִין עִמָּהֶם³⁹. בֵּין שְׁהִיוּ שְׁנֵיהֶם בְּמִכְרָא⁴⁰ אִוּ
4 בְּמִתְנָה⁴¹, בֵּין שְׁמִכְרָא מְטַלְטְלִין וְנִתְּן קְרָקַע⁴², בֵּין
5 שְׁמִכְרָא הַקְרָקַע וְנִתְּן הַמְטַלְטְלִין⁴³ - בִּיּוֹן שְׁקָנָה קְרָקַע
6 קָנָה מְטַלְטְלִין.

35) קידושין כו. משנה וגמרא. (36) במקום שאין כותבין את השטר (למעלה פ"א ה"ד). (37) באופן ששטר לבד מועיל, כגון במוכר שדה מפני רעתה (למעלה פ"א ה"ז). (38) ראה למעלה פ"א ה"ח, שחזקה לבדה מועילה בלי כסף ובלי שטר. ואף-על-פי ששלושת הקנינים האלו אינם מועילים במטלטלין לבדם - מועילים הם במטלטלין אגב קרקע. (39) וזה נקרא קנין "אגב", כלומר, שאם הלוקח קונה קרקע כדינו, הוא קונה אגב קרקע זו, גם מטלטלין, בקנייה אחת, ללא צורך בקנין מיוחד למטלטלין. בגמרא (קידושין שם) למדו זאת מהנאמר אצל יהושפט (דברי הימים-ב כא, ג): "ויתן להם אביהם מתנות רבות, לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות ביהודה", כלומר, שעל-ידי קנין שעשו בערים, קנו "דרך אגב" גם את המטלטלין [וראה להלן פ"ו הי"ד ובהערה שם, שלדעת רבינו 'קנין אגב' אינו אלא מדרבנן, ואם כן על-כרחנו שפסוק זה אינו אלא אסמכתא]. (40) ואף-על-פי שלא נתן דמי המטלטלין, נקנים הם אגב הקרקע, ומה שאמרו בקידושין כו. שצריך ליתן הדמים - לגירסת הר"ף זה לא מוסב על 'קנין אגב', אלא על קונה עשר שדות בעשר מדינות (כסף-משנה, וכן כתבו הר"ן והמאירי). (41) נלמד מהפסוק ב'דברי הימים' הנ"ל. (42) נלמד מהא דבסמוך "מכר הקרקע ונתן המטלטלין", שכשם שנתנה במטלטלין מועילה אגב מכירת קרקע, כמו כן להיפך, מכירת מטלטלין מועילה אגב מתנת קרקע (בית-יוסף חו"מ סימן רב). (43) נלמד (קידושין כו.) ממעשה של רבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה, והקנה להם המעשרות במתנה, אגב שכירות מקום המעשרות.

7 ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁהִיו אוֹתָן הַמְטַלְטְלִין
8 צְבוּרִין בְּאוֹתָהּ קְרָקַע⁴⁴; אָבֵל אִם הָיוּ בְּמִקּוֹם אַחַר -
9 צָרִיךְ שְׂיֵאמֵר לוֹ 'קְנָה מְטַלְטְלִין אֲגַב קְרָקַע'. אֲפִלּוּ
10 הָיוּ הַמְטַלְטְלִין בְּמִדִּינָה אַחֶרֶת⁴⁵, וְאָמַר לוֹ 'קְנָה
11 אוֹתָם עַל גְּבִי קְרָקַע פְּלוֹנִית' - בִּיּוֹן שְׁקָנָה הַקְרָקַע
12 נְקָנָה הַמְטַלְטְלִין, אָף עַל פִּי שְׂאֵינָן צְבוּרִין בְּתוֹכָהּ.
13 וְאִם לֹא אָמַר 'קְנָה אֲגַב קְרָקַע' - לֹא קָנָה. וְקְרָקַע
14 כָּל שְׁהִיא⁴⁶ קוֹנֵין עַל גְּבִיהָ כָּל מְטַלְטְלִין שְׁיִרְצָה.

44) מרוכזים ומונחין באותו השדה, ורוצה לומר שאז קנה המטלטלין אף-על-פי שלא אמר לו: "קנה אגב קרקע"

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ח תמוז - ספר קנין - הלכות מכירה קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינה מועילה, מפני שיש שינוי בין משיכת הבהמה, שהא על-פי הרוב בהליכה, לבין משיכת הכלים שהיא בגרירה (סמ"ע בחושן-משפט סימן רב, ס"ק כה). ואף אם הבהמה כפותה, שאז אף משיכתה, כמשיכת כלים, בגרירה - כיון שעל-פי הרוב נקנית היא במשיכה, בדרך הילוכה לא מועילה משיכתה לגבי כלים (סמ"ע שם, ס"ק כח).

טו. הִזְהָה⁶⁴ עֲצִיץ⁶⁵ נְקוּב⁶⁶ לְאַחַד, וְהָיוּ הַזְרָעִים שְׂבֹבוּ
לְאַחֵר: הַקְנָה הַעֲצִיץ לְבַעַל הַזְרָעִים - בְּיוֹן שְׂמֻשְׁוֹ⁶⁷
קְנָה; הַקְנָה הַזְרָעִים לְבַעַל הַעֲצִיץ - לֹא קְנָה⁶⁸, עַד
שְׂיַחְזִיק⁶⁹ בְּזָרְעִים עֲצָמָן.

64 גיטין כב. (65 כלי חרס שממלאים אותו עפר, וזורעים בו זרעים. (66 דוקא נקוב, שאז יונקים הזרעים מהקרקע ונחשבים מחוברים לקרקע. אבל בעצץ בלתי נקוב, אינם נקראים מחוברים לקרקע, שהשוליים של חרס מפסיקים ביניהם. (67 שלעצץ עצמו יש דין של מטלטלין. (68 לזרעים דין קרקע, ואין קרקע נקנית במשיכה, וראה למעלה פ"ב ה"א לענין עבדים. (69 וכן שאר קנינים המיוחדים בקרקע, אבל לא במשיכה השייכת רק במטלטלין.

טז. הִזְהָה הַעֲצִיץ⁷⁰ וְהַזְרָעִים שְׂבֹבוּ לְאַחַד, וְהַקְנָה הַכֹּל לְאַחֵר, וְהַחְזִיק בְּעֲצִיץ⁷¹ לְקִנּוּת הַזְרָעִים - אִף הַעֲצִיץ לֹא קְנָה⁷²; הַחְזִיק בְּזָרְעִים - קְנָה הַעֲצִיץ⁷³. וְזָהוּ שְׂשֻׁנִינֵי⁷⁴: נְכֹסִים שְׂאִין לְהֵן אַחֲרֵיהֶם⁷⁵ נְקָנִים עִם נְכֹסִים⁷⁶ שֵׁישׁ לְהֵן אַחֲרֵיהֶם. שֶׁהַזְרָעִים שְׂבַעְעִיץ נְקוּבוּ זָרוּעִים הֵם בְּאָרֶץ, וְכֹל הַמַּחְבֵּר לְקָרְקַע הָרִי הוּא בְּקָרְקַע, כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוּ.

70 שם. (71 עשה מלאכה בתוך העצץ. (72 שהמטלטלין אינם נקנים בחזקה. (73 שהעצץ שהוא מטלטלין נקנה אגב הזרעים שהם קרקע. (74 נוסח הגמרא (שם). (75 מונח מיוחד למטלטלין, בניגוד לקרקעות הנקראים "נכסים שיש להם אחריות"; המילה "אחריות" היא מלשון חזרה "שחזור המלוה עליהם" (ברטנורא קידושין פ"ו, מ"ה) ולכן קרקע נקראת "נכסים שיש להם אחריות" מפני שהם קיימים ועומדים "והמלוה סומך עליהם", שיכול לחזור אחרי הנכסים האלו, לגבות את חובו מהם. אבל מטלטלין אפשר להעלים אותם, ואין המלוה סומך עליהם שיחזור אחריהם לשם גביית חובו, ולכן נקראים "נכסים שאין להם אחריות". (76 כלומר, ב'קנין אגב'.

יז. כִּכְר בְּאֲרָנוּ⁷⁷, שְׂכַל הַעוֹמֵד לְבַצֵּר כְּבָצוֹר דָּמִי,
וְאִינוּ נִקְנָה אֶלָּא בְּהַגְבֵּיהָ אוּ בְּשֹׁאֵר דְּכָרִים שְׂנֻקָּנִים
בְּהֵן הַמַּטְלָטְלִים.

(77 פ"א הלכה יז.

יח. פֶּשֶׁתָן⁷⁸ כִּשְׁהוּא מַחְבֵּר לְקָרְקַע⁷⁹, וְיָבֵשׁ שְׂאִינוּ צָרִיף לְקָרְקַע, וְאָמַר לֹא⁸⁰: יִפֶּה לִּי⁸¹ קָרְקַע כֹּל שֶׁהוּא וְקְנָה כֹּל מֵה שְׂעָלֶיהָ⁸² - בְּיוֹן שְׂתִלְשׁ⁸³ כֹּל שֶׁהוּא קְנָה הַכֹּל⁸⁴ מִפְּנֵי הַתְּנָאֵי הַזֶּה. אֲבָל אִם הַקְנָה לֹא⁸⁵

עומדים בתוך הקרקע, ובשנייה שאינם עומדים בתוכה. (53 שלענין קונה קרקע ומטלטלין, קונה המטלטלין אע"פ שאינם בתוך הקרקע (למעלה הלכה ט). (54 אם דין עבדים כמטלטלין - שונים הם בזה שהם "מטלטלין דניידים" (=שהם נעים ונודים). ואם הם כקרקע - הרי הם "מקרקעי דניידים", ואינם דומים לעשר שדות בעשר מדינות (למעלה פ"א ה"ט) - גמרא בב"ק שם. אולם, אז אין צריך לומר אגב וקני (סמ"ע בחושן-משפט סימן רב, ס"ק טז). (55 זה פירוש המלה "ניידים", שבגמרא (שם) הסבירו בה את השוני בין העבדים, שצריך שיהיו עומדים בתוך השדות, ובין שאר המטלטלין שלא צריך צבורים בשדה. ונראה שהרמב"ם סובר בדעת ה'תוספות' (שם) שהכוונה רק לעבדים שיש להם דעת אבל לא לבהמות. ולפי"ז אין סתירה ממה שאמרו בקידושין כו: שבבהמה אין צורך שתהא בתוך השדה. ועיין רב"ד.

יב. הַמְקָנָה עֲבָדִים וּמַטְלָטְלִין כְּאַחַד, מִשְׁוֹף הַמַּטְלָטְלִין - לֹא קְנָה הָעֲבָדִים⁵⁶; הַחְזִיק בְּעֲבָדִים - לֹא קְנָה הַמַּטְלָטְלִין⁵⁷, אֶלָּא אִם בֶּן הָיוּ הַמַּטְלָטְלִין עַל גַּב הָעֲבָדִים⁵⁸. וְהוּא שְׂהִיָּה כְּפֹתוֹ⁵⁹, שֶׁהָרִי אִינוּ יָכוֹל לְהִלָּף⁶⁰.

56 ברייתא (שם). והטעם ברור: בין אם העבדים הם קרקע בין אם הם מטלטלין, אינם נקנים אגב מטלטלין. (57 (שם) אף אם נאמר שעבדים הם כקרקע, אין קונים מטלטלין על-ידם ב'אגב', כמו שאמרו בגמרא, שהם קרקע ניידת, ואינם דומים ל'ערי מצורות ביהודה' שמהם נלמד דין קנין 'אגב'. (58 שאז נחשב העבד כחצר, וקונים את המטלטלין שעליו מדין "חצר". (59 קשור. שאם לא כן, הרי הוא חצר מהלכת, שאינה קונה (להלן הלכה יג). (60 יש ראשונים (הרי"ף) המוסיפים כאן: "וישן", וה'תוספות' (שם, ד"ה והלכתא בכפות) מסבירים את זה: "כפות" בא להוציא "מהלכת", ו"ישן" כדי שיחשב כחצר משתמרת לדעת הבעלים, הרמב"ם לא הזכיר את הפרט הזה של ו"ישן" לא כאן ולא בהלכות גיטין (מגיד-משנה). ועיין פ"ה מהלכות גירושין הלכה יז ובהערות שם.

יג. הַמְקָנָה⁶¹ בְּהֵמָה וְכֹלִים שְׂעַל גִּבָּה כְּאַחַד, אִף עַל פִּי שְׂמֻשְׁוֹ בְּהֵמָה וְקִנְיָה - לֹא קְנָה הַכֹּלִים שְׂעָלֶיהָ, עַד שְׂיִגְבִּיָּה אוּ יִמְשֹׁף הַכֹּלִים עֲצָמָן, אִם אִין יִרְפֵּן לְהַגְבִּיָּהּ; שֶׁהַבְּהֵמָה פְּחָצֵר הַמַּתְהַלֶּכֶת הִיא, וְאִין מֵה שְׂבַתוּכָה קָנוּי לְבַעַלָּהּ. לְפִיכָף, אִם הִיָּתָה בְּהֵמָה כְּפֹתָה - קְנָה אִף כֹּלִים שְׂעָלֶיהָ.

(61 יוצא מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא מציעא ט:).

יד. אָמַר לוֹ הַמְקָנָה⁶²: מִשְׁוֹ בְּהֵמָה וְקְנָה כֹּלִים שְׂעָלֶיהָ, וְהָאִיל וְלֹא הַקְנָה לוֹ גּוֹף הַבְּהֵמָה, אִף עַל פִּי שְׂמֻשְׁוֹ וְהִיא כְּפֹתָה - לֹא קְנָה כֹּלִים שְׂעָלֶיהָ, עַד שְׂיִמְשֹׁף הַכֹּלִים עֲצָמָן⁶³.

(62 בעיא בגמרא (שם) ולא נפשטה. (63 שמשוכה בכלים של מוכר אינה מועילה (להלן פ"ד ה"ה). ויש אומרים: שאע"פ שמשוכה בכליו של מוכר מועילה, - בבהמה וכלים

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דיבור המתחיל כגון, והגהות מיימוניות להלן הלכה ו).
 (4) שאותם הוא עומד לקנות. (5) שאינו יכול לחזור בו.
 (למעלה פרק ג הלכה א). (6) שקונה מטעם חצר, ובוודאי
 אינו יכול לחזור בו (ראה בפרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה
 הלכה ח). (7) מימרא של רב ושמואל (שם פה).
 (8) מסקנת הגמרא שם. והטעם: שאין צורך בבעלות הלוקח
 על המקום, אלא ברשות להניח שם כלים, כמו שכתבנו
 למעלה הלכה א, ומכיוון שנראה שאינו מקפיד על הנחת
 כליו שם בחצירו, הרי הוא קונה לו (ועיין מגיד משנה).
 (9) [בדפוס רומי: שמפני שהנאת, וצריך לומר "שמפני
 הנאת"]. (10) בבבא בתרא פה: על מה ששנינו: "זרקו לה
 [הגט] לתוך - קלתה [הסל שלה] הרי זו מגורשת" שאלו:
 והרי קלתה ברשות הבעל והרי זה "כלי של לוקח ברשות
 מוכר"? ותירצו בזה: "כגון שהיה בעלה מוכר קלתות"
 ופירש ר"י מגאש שמכיוון שקנתה ממנו את הסל ונהנה
 ממנה - אינו מקפיד עליה על שהיא מניחה את הסל
 ברשותו, והרי זה כאילו השאיל לה את מקום הסל. וזוהי
 דעת רבינו (מגיד משנה).

13 **ב. כִּשְׁם שְׂאִין פְּלִיו שֶׁל לֹקֵחַ קוֹנֶה לוֹ בְּרִשׁוֹת**
 14 **מוֹכֵר, כִּף אֵין פְּלִיו שֶׁל מוֹכֵר קוֹנֶה לְלוֹקֵחַ, אֶף עַל**
 15 **פִּי שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹת הַלֹּקֵחַ.¹¹**

(11) שלעולם אינו קונה אלא אם כן היו שניהם, גם הכלי
 וגם הרשות, של הלוקח. ומה שאמרו שם: שכליו של מוכר
 ברשות לוקח לא קנה - לכל הדיעות אמרו כן ואין בזה
 פלוגתא כלל (רמב"ן במלחמות שם - לחם משנה, ועיין
 מגיד משנה וכסף משנה).

16 **ג. מְסִירָה אֵינָה קוֹנֶה אֶלָּא בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּבְחֶצֶר**
 17 **שְׂאֵינָה שֶׁל שְׁגִיחָם.¹² וְהַמְשִׁיכָה אֵינָה קוֹנֶה אֶלָּא**
 18 **בְּסִמְטָא אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁגִיחָם. וְהַגְבִּיחָה קוֹנֶה כְּכֹל**
 19 **מְקוֹם.**

(12) ובלי קבלת רשות מבעל החצר, שלא מועיל כאן שום
 קניין אחר ולפיכך תיקנו קניין מסירה, אבל אם קיבל רשות
 הרי הוא כברשות המופקדין אצלו, שיש תקנה לשכור
 מקומו כדלהלן הלכה ו. ומסירה אינה מועילה כאן (מגיד
 משנה לפי ביאורו של הט"ז חושן משפט סימן קצח סעיף
 ט).

20 **ד. דָּכַר הַנִּקְנָה בְּמִשְׁכָּה, אִם הָיָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים**
 21 **וּמְשָׁכוֹ הַלֹּקֵחַ לְרִשׁוֹתוֹ אוֹ לְסִמְטָא - פִּינֵן שֶׁהוֹצִיא**
 22 **מְקַצֵּת הַחֶפֶץ מִרִּשׁוֹת הַרְבִּים קִנְיָה.¹³**

(13) [כתב הראב"ד: נראה לי שאין זה הדין בחפץ, דהא
 קיימא לן בספינה כשמואל דאמר: עד שימשוך את כולה
 (למעלה פרק ג הלכה ג). אבל בבהמה וודאי סגי לה
 (=בוודאי מספיק לה) ביד וברגל כתנא קמא (למעלה פרק
 ב הלכה ו: "כיוון שעקרה יד ורגל קנאה"). וייתכן כי
 הראב"ד לא בא לחלוק על דברי רבינו אלא לפרש דבריו
 במשיכת בהמה. ומשמיע לנו רבינו בזה שלא רק אם
 הבהמה עומדת בסמטה, מקום שהמשיכה קונה בו,
 מספיקה משיכה חלקית כזו, אלא אפילו אם עמדה ברשות

1 **הַפְּשְׁתָּן הַזֶּה⁸⁶ בְּמִכְרָ אוֹ בְּמִתְנָה - לֹא קִנְיָה אֶלָּא מֵה**
 2 **שֶׁתִּלְשָׁה⁸⁷, שֶׁהָרִי הַגְבִּיחוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.**

(78) משנה בבא בתרא פד: (79) שאז דינו כתלוש, כנ"ל.
 (80) מסקנת הגמרא שם פז. (81) כלומר, תקן לי את
 הקרקע. וביפוי ותיקון זה שהוא מין חזקה, קונה את הקרקע
 והפשתן שעליו. (82) ב'קנין אגב'. (83) תלישה זו היא
 היא התיקון והיפוי. (84) גם את הקרקע וגם את אשר
 עליה. (85) [בדפוס רומי: "אבל אם לו הקנה לי", וצ"ל
 "אבל אמי" (=אמר) לו הקנה לי", כלומר שהקונה אמר
 למוכר "הקנה לי"]. (86) כלומר, רק הפשתן ולא הקרקע.
 (87) זה שתלש הוא קונה בהגבהה, ואת שאר הפשתן אין לו
 במה שיקנה, שהרי אף אם ייפה את הקרקע בתלישה זו,
 הרי לא אמר לו לקנות את הקרקע בחזקה זו.

יום חמישי י"ט תמוז ה'תשע"ז

פָּרֶק רְבִיעִי

(1) נתבאר בו איכות הרשויות (הקנייות) [שקנייות]
 המטלטלין נעשות בהן ומשפטיהן וחילוקיהן והנמשך
 אחריהן.

3 **א. פְּלִיו שֶׁל אָדָם, כָּל מְקוֹם² שִׁישׁ לוֹ רִשׁוֹת לְהַנִּיחָה³**
 4 **קִנְיָה לוֹ. פִּינֵן שְׁנִכְנָסוֹ הַמְטַלְטְלִין⁴ בְּתוֹךְ הַכְּלִי אֵין**
 5 **אֶחָד מֵהֶן יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ. וְהָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁהַגְבִּיחָה⁵**
 6 **אוֹ כְּמוֹ שֶׁהַנְּחוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ⁶. לְפִיכָף, אֵין פְּלִיו שֶׁל**
 7 **אָדָם קוֹנֶה לוֹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים⁷ וְלֹא בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר,**
 8 **אֶלָּא אִם אָמַר לוֹ הַמְקַנֶּה 'לָךְ וְקִנְיָה בְּכֹלִי זֶה'. וְכֵן**
 9 **אִם קִנְיָה הַכְּלִי תַחֲלָה וְהַגְבִּיחוֹ, וְאַחַר כֵּף הַנִּיחוֹ שָׁם**
 10 **בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר, וְחִזֵּר וְקִנְיָה מִמֶּנּוּ הַפְּרוֹת⁸ - פִּינֵן**
 11 **שְׁנִכְנָסוֹ בְּתוֹךְ פְּלִי זֶה קִנְיָה אוֹתָם. מְפִנֵי שֶׁהִנְאָת**
 12 **הַמוֹכֵר בְּמִכְרֵת הַכְּלִי, אֵינוֹ מְקַפֵּיד עַל מְקוֹמוֹ¹⁰.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"כליו של אדם כל מקום שיש לו רשות להניחו קונה לו".
 בפנימיות העניינים: כליו של 'אדם העליון' זה הקב"ה, הם
 ישראל שהקב"ה הניחם בעולם כדי שיקנו עבורו את כל
 ענייני העולם, לעשות מהם דירה בתחתונים ולכן צריך
 לתת להם כל המצטרך להם כדי שיוכלו לקנות עבורו
 בשלימות עי"ז שעבודתם תהיה מתוך מנוחה, שמחה וטוב
 לבב.

ומה שכליו של אדם אינם קונים ברשות הרבים (עלמא
 דפרודא) יכול הקב"ה להפוך את רשות הרבים לרשות
 היחיד - יחידו של עולם ולקנות גם משם.

(על פי סה"ש תמוז ח"א ע' 62 הע' 92)

(2) מימרא של רבי יוחנן בבבא בתרא פה. (3) אף הסמטה
 בכלל זה (שם), ולא נתמעטה אלא רשות הרבים כמו שכתב
 רבינו בסמוך, כי הדגש הוא על "רשות להניח", אבל אין
 הכרח, שיהיה מקום ההנחה קנוי ללוקח (תוספות שם:

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום חמישי י"ט תמוז - ספר קנין - הלכות מכירה קלא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 עד שְׂיוֹצִיאָם מְרֻשׁוֹתָו בְּשִׂכְרוֹתָו מְקוֹמָן²⁶ וְכִיּוֹצֵא
13 בּוֹ²⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

21 שם. ואם לוקח מודד, כבר אמר לעיל, שקנה מטעם הגבהה. (22) למעלה הלכה א. (23) שחצרו קונה לו. וכן הוא שם פו. "פרקן והכניסו לתוך ביתו, פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולים לחזור". (24) אבל פסק את הדמים, כנ"ל (כסף משנה). וראה להלן הלכה י"ג. (25) ברשות אדם, שהמוכר הפקיד בידו, מקודם את הפירות. (26) כלומר, ובקניין. (27) כגון במשיכה או בהגבהה (נימוקי יוסף).

14 ז. הִיוּ הַפְּרוֹת²⁸ בְּסִמְטָא אוּ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם²⁹,
15 וְאֶפְלוּ הִיוּ בְּרֻשׁוֹת לֹקַח, וְהִיוּ בְּתוֹךְ פְּלוֹי שֶׁל
16 מוֹכְרָו³⁰, וְקָבַל עָלָיו הַמוֹכֵר לְמַכְרֵו, וְהִתְחִיל הַמוֹכֵר
17 לְמַדד בְּתוֹךְ פְּלוֹי שֶׁל מוֹכְרֵו: אִם אָמַר לוֹ: פּוֹר
18 בְּשָׁלְשִׁים סָלַע אָנִי מוֹכֵר לָךְ - זְכוּל לְחֹזֵר בּוֹ אֶפְלוּ
19 בְּסֵאָה אַחְרוֹנָה; הוֹאִיל וְעֵדֵן הַפְּרוֹת בְּפְלוֹי וְלֹא גָמַר
20 כָּל הַמְּדָה, וְפְלוֹי שֶׁל מוֹכֵר אֵינּוּ קוֹנֵה לְלֹקַח אִף
21 עַל פִּי שֶׁהוּא בְּרֻשׁוֹת הַלֹּקַח. וְאִם אָמַר לוֹ: פּוֹר
22 בְּשָׁלְשִׁים, סֵאָה בְּסָלַע - רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן קָנָה; שֶׁפִּיּוֹן
23 שֶׁפְּסָקוּ הַדָּמִים עַל כָּל סֵאָה וְסֵאָה, כָּל סֵאָה שֶׁיִּגְבִּיחַ
24 הַמוֹכֵר וְיַעֲרָה אוֹתָהּ נִגְמְרָה מְכִינְתָהּ, הוֹאִיל וְאֵין
25 הַפְּרוֹת בְּרֻשׁוֹת הַמוֹכְרָו³¹ וְלֹא בְּרֻשׁוֹת הַלֹּקַח³². וְאִלוּ
26 לֹא הָיָה הַפְּרוֹת בְּפְלוֹי שֶׁל מוֹכְרֵו, פִּיּוֹן שֶׁהוּא בְּרֻשׁוֹת
27 לֹקַח קָנָה מִשְׁפָּסָק, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא מְדַד, כְּמוֹ
28 שֶׁבְּאַרְנוּ.

28 מימרת רב ושמואל (שם פו): "כור בשלושים - יכול לחזור - כור בשלושים סאה בסלע - ראשון ראשון קנה" וכמו שכתב הרי"ף: "משכחת לה בסימטא [ובכליו של לוקח - ב"ח]. אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתנהו בכליו דמוכר. דאי ברשות הרבים, הא קיימא לן דאין כליו של לוקח קונה ברשות הרבים. [למעלה הלכה א] ואי ברשות מוכר הא קיימא לן נמי דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח [למעלה שם] ואי ברשות לוקח וליתנהו בכליו דמוכר [אלא מונחים על הארץ] הא קאמר ברשות לוקח כיוון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ואף על פי שלא מדד [למעלה הלכה ו], הילכך לא משכחת לה אלא כדאמרין". (29) והיו הפירות בכליו של לוקח (ב"ח שם וסמ"ע סימן ר, סעיף קטן טו). (30) שאם לא כן קנה מיד כנ"ל ואף על פי שכליו של מוכר אינם קונים ללוקח אף ברשותו של לוקח (למעלה הלכה ב) - כיוון שמדד לו המוכר הרי זה כאילו הקנה לו כליו, ועיין ראב"ד וכוסף משנה. (31) שאם הם ברשותו הלא קיימא לן שאין כליו של לוקח קונים לו ברשות המוכר (למעלה הלכה ב). וכלשון הרי"ף שהובא למעלה. (32) שאם היו ברשותו ואינם בכליו של מוכר - קנה מיד כשפסק אף על פי שלא מדד כמו שמבאר רבינו בהמשך דבריו וכלשון הרי"ף שם.

29 ח. וְכֵן הַמוֹכֵר יִין³³ אוּ שֶׁמֶן לְחִבְרוּ בְּסִמְטָא אוּ
30 בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם אוּ בְּרֻשׁוֹת לֹקַח, וְהִיתָה הַמְּדָה

הרבים, מקום שאין המשיכה קונה בו - גם שם אם הוציא מקצתה, כגון שעקרה יד ורגל, קנה אותה. ומקור לזה מה שאמרו במסכת שבת צא: שהמושך מקצת כיס שיש בו מעות מרשות היחיד לצידי רשות הרבים (שהוא כסימטה לעניין קניין משיכה) - קנה אותן המעות הנמצאות בצידי רשות הרבים אף על פי שרוב הכיס עודנו ברשות היחיד, וכמו כן בבהמה כנ"ל. ועיין במגיד משנה שפירש דברי רבינו גם בספינה, "שכיוון שכבר משכה כולה, אלא שהייתה ברשות שאין המשיכה מועילה בו, כיוון שהכניס מקצתה ברשות שהמשיכה קונה בו, די בכך". וראייה לדבריו מהא דכתובות פה. שתפסו ספינה של בעל חוב שמת והניח יורשים, ואמרו שם: "מחריפותא דנהרא תפיסנא" (=מאמצע הנהר תפסנו) והוא רשות הרבים (שם). והקשה המאירי שם, הרי אין משיכה קונה ברשות הרבים (עייין שם), ועל כרחנו שהכניסו הספינה לשפת הנהר שהוא כסימטה (רש"י שם), ואם לא קנה אותה עד שיכניסנה כולה לסמטה, הרי היא ברשות היתומים ו"מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב" - אלא על כורחך שקנו אותה מאז הכניס מקצתה לסמטה, שעדיין לא הייתה ברשות היתומים].

1 ה. טְעוֹן שֶׁל פְּרוֹת שֶׁהָיָה מְנַח בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּיבִים¹⁴,
2 וּמְשַׁכּוֹ לֹקַח לְרֻשׁוֹת¹⁵ אוּ לְסִמְטָא¹⁶ אַחַר שֶׁפְּסָק
3 הַדָּמִים¹⁷ - קָנָה, אִף עַל פִּי שֶׁעֵדֵן לֹא מְדַד¹⁸.
4 וְכֵן אִם מְדַדן הַלֹּקַח¹⁹ בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּיבִים - קָנָה
5 רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן²⁰ בְּהַגְבָּהּ.

14 כלומר, משא שמונח על הארץ ממש בלי שיימצא בכליו של מוכר. וראה להלן. (15) קונה מטעם משיכה ומטעם חצר. (16) מטעם משיכה. ולפי זה דעת רבינו שאפילו משיכה לא מועילה בכליו של מוכר (מגיד משנה. וראה למעלה פרק ג הלכה י"ד). ואין כן דעת הרי"ף מיגאש (בבא בתרא פה:) וראה בשולחן ערוך חושן משפט סימן ד, סעיף ו. (17) קביעת המחיר, כי בלעדי זה אין עדיין סמיכות דעת גמורה, לא של מוכר ולא של הלוקח, כי כל אחד עדיין מהסס, שמא לא יוכלו להשתוות, ולכן הקניין רופף הוא. (18) כי המדידה באה רק לגלות את כמות הסחורה לצרכי קביעת התשלום. אבל אינה מהווה חלק מהקניין. ומקור הדברים במשנה (בבא בתרא פד:). (19) שהרי עם המדידה הוא ממילא גם מגביה את הפירות. (20) ייתכן שכאן מדובר, שמכר לו את הטעון ללא קביעת כמותו. ולפיכך קונה ראשון ראשון, או שיאמר לו "כור בשלושים, סאה בסלע" שקנה ראשון ראשון, להלן הלכה ז, ועיין באבן האזל.

6 ו. הָיָה מוֹכֵר מְדַד²¹ לְתוֹךְ פְּלוֹי שֶׁל לֹקַח - לֹא
7 קָנָה; שְׂאִין פְּלוֹי שֶׁל לֹקַח קוֹנֵה לוֹ בְּרֻשׁוֹת
8 הַרְבִּיבִים²². הִיוּ הַפְּרוֹת בְּרֻשׁוֹת הַלֹּקַח - פִּיּוֹן שֶׁקָּבַל
9 עָלָיו הַמוֹכֵר לְמוֹכֵר קָנָה לֹקַח²³, וְאִף עַל פִּי שֶׁעֵדֵן
10 לֹא מְדַד²⁴. הִיוּ בְּרֻשׁוֹת הַמוֹכֵר אוּ בְּרֻשׁוֹת הַמְּפָקְדֵין
11 אֶצְלוֹ²⁵ - לֹא קָנָה הַלֹּקַח עַד שְׁיִגְבִּיחַ הַפְּרוֹת, אוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המידה, לשליש המידה, לרביע המידה וכיוצא בזה: ליטרא, חצי ליטרא, רביע ליטרא וכו'. (43) "ואפילו בסימטא" (ראב"ד). וכן הוא בכבא בתרא פה: פו: (44) ובניגוד לזה, אם היא של סרסור, אינו מקנה ללוקח אלא אם נתמלאה המידה (למעלה הלכה ח).

15 יא. זֶה כָּלֵל גְּדוּלָה⁴⁵ יְהִיָּה בְּיָדְךָ: הַקּוֹנֶה אֶת
16 הַמְטַלְטֵלִין, אִם פָּסַק הַדְּמִים⁴⁶ וְאַחַר כֵּן הִגְבִּיֵה -
17 קָנָה; וְאִם הִגְבִּיֵה תַחֲלָה וְהֵנִיחַ⁴⁷ וְאַחַר כֵּן פָּסַק
18 הַדְּמִים - לֹא קָנָה⁴⁸ בְּאוֹתָהּ הִגְבָּהָה⁴⁹, עַד שֶׁיִּגְבִּיֵה
19 אַחַר שֶׁפָּסַק, אוּ יִמְשֹׁף דְּבָר שְׂאִין דְּרָכּוֹ לְהִגְבִּיֵה.

(45) שם פה: פו. בברייתא. והטעם בגמרא (שם) "פסק, סמכא דעתיה. לא פסק, לא סמכא דעתיה". (46) קבע את מחירי החפץ. (47) נגמרה ההגבהה. (48) מכיוון שלפני קביעת המחיר, אין אצל שניהם סמיכות דעת גמורה ביחס לקניין, כי שמא לא יוכלו להשתוות במחיר. (49) שהייתה לפני פסיקת הדמים, אם הלוקח הניח או הפסיק אותה, אבל אם לא הניח והוא אוהז המטלטלין בידו גם אחר פסיקת הדמים, נראה מכאן, שקנה.

20 יב. הִיָּה דְּבָר הַנִּמְכָּר⁵⁰ דְּמִי קְצוּבִין וַיְדוּעִין⁵¹
21 וְהִגְבִּיֵהוּ - קָנָה⁵², אִף עַל פִּי שֶׁפָּסַק אַחַר שֶׁהִגְבִּיֵה.
22 וְהוּא הִדִּין בְּשֵׁאֵר דְּבָרִים⁵³ שֶׁקּוֹנִין בָּהֶם אֶת
23 הַמְטַלְטֵלִין⁵⁴, שֶׁצָּרִיף לְקָנוֹת בָּהֶם אַחַר שֶׁיִּפְסַק
24 הַדְּמִים, אֲלֵא אִם בֵּן דְּמִי קְצוּבִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(50) יוצא מתוך העובדה הבאה (מובאה שם פח.): אחד הביא ירקות העירה על מנת למכור, באו אנשים וחטפו ממנו את הירקות - מתוך כוונה לקנות, ולא לגזול - ומכיוון שהמוכר לא ידע ממי לתבוע את כספו, הקדיש את כל מטען הירקות לשמים, בכדי למנוע את הבריות ליהנות מהם, אחרי שאין בידו להוציא מהן את תשלומם. כשהביאו את העניין לפני רב כהנא, החליט שאין הקדשו הקדש, מכיוון שהקונים קנו אותם מכבר על ידי הגבתם או משיכתם, וסיימו שם בגמרא: "דווקא דקייצו דמי" (=דווקא שפסוק הוא המחיר של הירקות); ומוכח כן גם מתוך ההלכה להלן בהלכה יד. וכן כתב הר"י מיגאש. (51) היינו, שמחיר החפץ קבוע ועומד בשוק, אבל אין צורך שהמוכר עצמו יקבע את המחיר, וזהו בניגוד לשיטת כמה ראשונים (הרי"ף, הרמב"ן והרשב"א, שהביא המגיד משנה), הסבורים, שצריך שדמי המחיר יהיו קבועים על ידי המוכר עצמו כלומר שיקצוץ דמים פעם אחת לכל מי שיבוא לקנות ממנו. (52) יש לציין, כי רבינו לא הזכיר כאן, מה שהזכיר להלן הלכה יד, שצריך שיהיה החפץ חביב על הלוקח, וראה מה שכתבנו שם. (53) אף על פי שבמקור של הלכה זו (בברייתא שם פו.) לא נזכרה אלא הגבהה - הוא הדין לקניינים אחרים, שהרי הטעם שווה בכלום, שכל זמן שלא פסקו דמים, אין דעתם סומכת. (54) כגון משיכה ומסירה.

25 יג. לְפִיכָךְ⁵⁵, הַמּוֹשֵׁף חֲמִרִים⁵⁶ וּפּוֹעֲלִים וְהַכְּנִיסָן
26 לְתוֹף בֵּיתוֹ⁵⁷, אִם מָדַד עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הַדְּמִים, אֶפְלוּ
27 הִיָּה הַלּוֹקֵחַ הוּא הַמּוֹדֵד⁵⁸, אוּ שֶׁפָּסַק הַדְּמִים וְאַחַר

1 שֶׁל סְרָסוֹר: עַד שֶׁלֹּא נִתְמַלְּאת הַמֶּדָּה³⁴ - הָרִי הֵן שֶׁל
2 מוֹכֵר; מִשְׁנֵתְמַלְּאת הַמֶּדָּה³⁵ - הָרִי הֵן בְּרִשׁוֹת לּוֹקֵחַ,
3 וְאִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ.

(33) משנה בכבא בתרא פז. ולפי מסקנת הגמרא שהמדובר במידה של סרסור ולפי מה שפירשו הר"י מיגאש והרי"ף שהמדובר בסימטא וכו' וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (34) מפני שזה הנהוג בין הסרסורים, שהוא, הסרסור, דרכו להשאיל את המידה למוכר וללוקח; לראשון - לזמן המדידה, ולשני - אחרי המדידה, עד שישים את המקח במקומו, ויוצא, מתוך כך, עד שנתמלאה הסאה המידה היא של המוכר ונחשבת כ"כליו של מוכר", ואחרי שנתמלאה, היא כ"כליו של לוקח". ודווקא כשהשאילה לשניהם (ט"ז) חושן משפט סימן ר סעיף ט). (35) ודווקא שנתמלאה כל המידה, אבל לא מספיק אם נתמלאה רק עד הרישומים שבתוכה (כמו בהלכה י), מפני שכאן הדבר תלוי בהסכמת הסרסור, וזה דרכו להשאיל למוכר עד שתתמלא כל המידה (סמ"ע שם סעיף קטן כז).

4 ט. וְכֵן פְּרוֹת שֶׁהָיוּ צְבוּרִין³⁶ בְּסִמְטָא³⁷ אוּ פְּחָצֵר שֶׁל
5 שְׁנֵיהֶם, וְהַמֶּדָּה אֵינָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן³⁸, וְהִיָּה הַמּוֹכֵר
6 מוֹדֵד³⁹: עַד שֶׁלֹּא נִתְמַלְּאת הַמֶּדָּה - הָרִי הִיא בְּרִשׁוֹת
7 הַמּוֹכֵר; וּמִשְׁנֵתְמַלְּאת הַמֶּדָּה - הָרִי הִיא בְּרִשׁוֹת
8 לּוֹקֵחַ.

(36) נלמד ממה שנאמר למעלה בהלכה ח. והמגיד משנה ציין: "בריייתא שם". (37) כאן לא הזכיר "ברשות לוקח" (כמו שהזכיר למעלה בהלכה ח גבי יין) - שמכיוון שהם מונחים על הקרקע, קנויים הם לו מייד, בתורת חצר. (38) כלומר, אלא של סרסור. (39) אבל אם הלוקח מודד, הרי הוא ממילא מגביה אותם במדידה זו, וקונה בהגבהה זו (פירוש המשניות לר"מ).

9 י. הִיָּתָה הַמֶּדָּה⁴⁰ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן⁴¹, וְהָיוּ בָּהּ רִשְׁמִין
10 לִידַע הַצְּיָה⁴², שְׁלִישָׁה וּרְבִיעֵה, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - גִּיּוֹן
11 שֶׁהִגִּיעַ לְרִשָּׁם מִן הַרְשָׁמִים קָנָה רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן⁴³,
12 וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְמַלְּאת הַמֶּדָּה; שֶׁכָּל רִשָּׁם מֵהֶם
13 בְּמֶדָּה בְּפָנָי עֲצָמָה, שֶׁהָרִי שֶׁל אֶחָד מֵהֶן הִיא הַמֶּדָּה,
14 וְהוּא סוֹמֵךְ עַל הַרְשָׁמִים שְׁבָהָה⁴⁴.

(40) ברייתא שם, לפי מה שפירשו בגמרא (שם פו): לדעת רב ושמואל, שאם אמר לו: כור בשלושים יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה (למעלה הלכה ז), שכאן מדובר, שיש "שנתיות" (=רשמים) בתוך המידה לחלקי המידה, שכל ציון וציון נחשב ככלי מיוחד. [וכנראה מדברי רבינו והרי"ף, שמכיוון שהיו רשמים במידה - אף על פי שלא אמר לו כלום הרי זה כאומר לו: "היין בשניים עשר סלעים, לוג בסלע" (ראה למעלה הלכה ז בדין "כור בשלושים, סאה בסלע"). וכן פירש רבינו גרשום שם. וראה בדקדוקי סופרים בשם דפוס פזרון]. (41) של לוקח או של מוכר, והטעם הוא, שמכיוון שמדד המוכר בעצמו, הרי זה כאילו הקנה לו את הכלי. והראב"ד חולק על זה וכתב שהמידה של לוקח. ועיין מגיד משנה. (42) שיש ציונים בתוך המידה: לחצי

טו. אָהַד הַמּוֹשֵׁף אוֹ הַמַּגְבִּיחַ אוֹ הַמְחַזֵּק בְּעַצְמוֹ, 15
אוֹ שְׂאֵמֵר לְאַחַר הַהַגְבִּיחַ אוֹ לְמֹשֵׁף לוֹ אוֹ לְהַחֲזִיק 16
לוֹ - הֲרִי זֶה זָכָה לוֹ? 17 וְכֵן בְּשֵׂאֵר דְּרָכֵי הַקְּנִיחָה.

70) שהרי אף שלא מדעתו של אדם זכין לו, כמו ששינונו: "זכין לו לאדם שלא בפניו" (משנה בגיטין יא: ופסקה רבינו להלן בפרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב) ועל אחת כמה וכמה אם אמר לו להגביח עבורו - שהוא שלוחו לקנות ו"שלוחו של אדם כמותו" (קידושין מא.). אלא שיש הבדל בין זכייה שלא מדעתו לבין זכייה על ידי שליחות, שבזכייה שלא מדעתו, אף על פי שהנותן אינו יכול לחזור בו - המקבל יכול לחזור בו (שם הלכה ג), ואילו בזכייה על ידי שליחות גם המקבל אינו יכול לחזור בו אחר שזכה לו שלוחו.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) נתבאר בו דיני חילופי המטלטלין זה בזה ודיני קניין סודר לקנות הקרקעות והבהמות והעבדים והמטלטלין, ואי זה דבר אין צריך קניין (ובאיזי) [ובאיזה] דבר אינו מועיל.

א. כָּל הַמְטַלְטְלִין קוֹנֵין זֶה אֶת זֶה? 18 פִּיֶּצֵד? הַחֲלִיף? 19
פְּרָה בְּחֵמוֹר אוֹ יֵין בְּשִׁמְן, אֵף עַל פִּי שְׂמֻקְפִּידִין עַל 20
הַדָּמִים, וְשִׁעְרוֹ פְּמָה שְׁוֶה זֶה וְכַמָּה שְׁוֶה זֶה וְאַחַר כֵּן 21
הַחֲלִיפּוֹ? 22 - בֵּינָן שְׂמֻשֵׁף הָאֶחָד אוֹ הַגְּבִיחַו קִנְיָה הַשְּׁנִי
הַמְטַלְטְלִין הָאֲחֵרִים בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵם, וְנִעְשָׂה 23
בְּרִשׁוֹתוֹ, 24 וְאֵף עַל פִּי שְׂעִדִין לֹא מְשַׁכָּן.

2) "בחליפין", משנה בבבא-מציעא מד. כלשון רבינו. ומבואר בתוך הסוגיא שם מו: שהמדובר בקנין חליפין (הגר"א חו"מ סימן רנ סק"א). 3) קנין חליפין אנו לומדים מבעוז (רות ד, ז): "וזאת לפנים בישראל, על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר: שלף איש נעלו ונתן לרעהו". "לפנים בישראל" - קנין חליפין הוא קנין עתיק; "על הגאולה" - זו מכירה; "ועל התמורה" - זו חליפין, וכן הוא אומר: לא יחליפנו ולא ימיר (בבא-מציעא מז.). 4) להלן (הלכה ו) כותב רבינו מפורש: "אין קונין אלא בכלים - ולא בפירות" - הרי שפירות אינם נעשים חליפין, וכאן כתב "יין בשמן" - הרי שפירות נעשים חליפין? - שני מיני חליפין הם: האחד, כשהחפץ הנמסר למוכר בתורת חליפין, אינו שוה כמחירו של החפץ הנקנה, וזה הוא "קנין סודר" היסודי אשר מתנאיו העיקריים, שה"סודר" - נושא החליפין - צריך להיות כלי דוקא ולא פירי. והשני, כשהחפץ הנ"ל שווה בערכו לחפץ השני הנקנה, בזה קונים אף בפירות (מגיד-משנה לפי שיטת רבינו-תם ב'תוספות' שם מו: ד"ה ופירי). 5) אין אנו אומרים שזהו קנין כסף ואינו קונה עד שימשוך החפץ השני, אלא קנין חליפין הוא וקנה הלוקח את החפץ שביד המוכר (שם מז.). 6) שאם נתקלקל החפץ, או שנשבר, או שחל שינוי במחיר החפץ, הכל על חשבון זה שקנהו בחליפין.

ב. הַחֲלִיף חֵמוֹר בְּפָרָה וְטָלָה, 24 וּמֹשֵׁף הַפְּרָה וְעִדִין 25
לֹא מְשַׁף אֶת הַטָּלָה - לֹא קִנְיָה; 26 שְׂאֵין פְּאֵן מְשִׁיכָה
גְּמוּרָה? 27 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן.

1 פֶּן מְדַד הַמוֹכֵר⁵⁹ - שְׁנִיחָם יְכוּלִין לְחַזֵּר בְּהֵן⁶⁰. פֶּרֶקֶן
2 הַלּוֹקֵחַ וְהַקְּנִיטָן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ⁶¹: אִם פָּסַק הַדָּמִים
3 וְאַחַר כֵּן מְדַד הַמוֹכֵר⁶² - אֵין שְׁנִיחָם יְכוּלִין לְחַזֵּר
4 בְּהֵן, שְׁהֲרִי סְמָכָה דַּעְתּוֹ לְמֹכֵר; וְאִם מְדַד עַד שְׂלֹא
5 פָּסַק - שְׁנִיחָם יְכוּלִין לְחַזֵּר בְּהֵם, שְׁהֲרִי לֹא סְמָכָה
6 דַּעְתּוֹ עַדִין לְמֹכֵר. וְאַפְּלוֹ מְדַד הַלּוֹקֵחַ.

55) כלומר, הואיל ופיסוק הדמים הוא תנאי קודם לכל קניין. 56) מוליכי החמורים. ואינם חמרים של הלוקח. והוא הדין ל"פועלים" דלהלן, שאינם פועלים של הלוקח, שאם כן למה אין הלוקח קונה במשיכת פועליו-שלוחיו ולמה צריך דווקא "פרקם הלוקח"? וראה בתוספות שם דיבור המתחיל משך. 57) ואף על פי כן אינו קונה מטעם חצר, מכיוון שהמשא עדיין על החמורים, ועל הפועלים. וגם קניין משיכה אין כאן, כיוון שלא משך את המטלטלים עצמם אלא את הפועלים, וכמו כן בחמרים - החמרים הם שמשכו את החמורים. וראה למעלה פרק ג הלכה יד שאפילו אם משך הלוקח בעצמו את החמור אינו קונה את החפצים שעליו. 58) ונמצא שעשה הגבחה. 59) על החמורים או על הפועלים, ראה בחושן המשפט סימן ר סעיף ת. 60) ואף על פי שאמרנו למעלה (הלכה ז): שאם מדד המוכר בכליו של מוכר קנה, שזהו גילוי דעת שמקנה את כליו ללוקח - זה לא שייך כאן: לא בפועלים, שאינם כלים, וגם לא בחמורים, מפני שחצר מהלכת אינה קונה (למעלה פרק ג הלכה ג). 61) והפירות נמצאים על גבי הקרקע ברשות הלוקח. 62) יש מפרשים שאפילו לא מדד לבסוף קנה הלוקח, מטעם חצר (מגיד משנה).

7 יד. הַנוֹטֵל פְּלִים מִן הָאֶמְן⁶³ עַל מְנַת לְבַקְרֵן⁶⁴, אִם
8 הָיָה דְמִיו קְצוּבִין וְנֶאֱמַר בִּידוֹ⁶⁵ - חֵיב בְּדָמִיו; הוּאֵיל
9 וְדָמִיו קְצוּבִין, מַעַת שֶׁהַגְּבִיחַו נִעְשָׂה בְּרִשׁוֹתוֹ⁶⁶.
10 וְהוּא שְׁנִיגְבִיחָהוּ פְּדִי לְקִנְיָת אֶת פְּלוֹ⁶⁷, וְיִהְיֶה אוֹתוֹ
11 חֲפֵץ הַנְּמָכֵר חֵיבֵב עַל הַלּוֹקֵחַ; אֲבָל חֲפֵץ שֶׁהַמוֹכֵר
12 קָץ בּוֹ⁶⁸, וְהוּא מְבַקֵּשׁ וְרוֹדֵף לְמֹכְרוֹ - הֲרִי הוּא
13 בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר, עַד שִׁפְסַק הַדָּמִים⁶⁹ וְיִגְבִּיחָהוּ
14 הַלּוֹקֵחַ אַחַר שְׂפָסַק.

63) בעל המלאכה העושה את הכלים. 64) לבדוק אותם, ואם ייטב בעיניו יקנה אותם. 65) שנפל מידו באונס ונשבר. 66) כמו שכתב למעלה (הלכה יב): "היה הדבר הנמכר דמיו קצובין וידועין והגביהו - קנהו" וכדעת רש"י (שהביאו התוספות שם פז: דיבור המתחיל הלוקח כלי) שיש לנוטל זה דין של לוקח. ואין המוכר יכול לחזור בו, אבל הלוקח יכול לחזור בו כיוון שלקחו על תנאי (עיין מגיד משנה בשם ר"י מיגאש). 67) כלומר, אם ימצא חן בעיניו (לחם משנה) - יקנהו בסך דמים כדי קצבתו ושווי (סמ"ע סימן ר סעיף קטן כט). 68) ולא הזכיר רבינו מהו הדין של דבר אמצעי, שאינו חביב על הלוקח במיוחד, וגם אינו שנוא על המוכר, וראה לחם משנה. 69) ומה שכתב למעלה (הלכה יב) שאם דמיו קצובין, הרי זה כאילו פסק, ולא הזכיר שהמכר חביב על הלוקח - לפי ששם הגביה לקנות בלי תנאי (לחם משנה).

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלבד ראינו יודע את הסכום, הרי זה דבר שאינו מצוי, וכן כתב הראב"ד (13) לפי האומר. מילה זו נמצאת במסכת דמאי פ"ב מ"ג. (14) אף-על-פי שבדרך כלל, עקרו חכמים את קנין המעות, וכל זמן שלא משך - יכולים לחזור בהם (למעלה פ"ג הלכה ד). (15) שמכירה וקנין במעות שלא נודע מנינם אינו שכיח, ובדבר שאינו שכיח לא גזרו חכמים שמא יאמר לו: נשרפו חטיף בעליה (סמ"ע סימן קצט סק"ב).

ד. וכן¹⁶ ראוּבן שְׁמַכְר מַטְלָטְלִין¹⁷ לְשִׁמְעוֹן בְּחַמְשִׁים 7
זוּו, וְקָנָה שִׁמְעוֹן הַמַּטְלָטְלִין וְנִתְחַיֵּב בְּדַמִּים, וְאַחַר 8
שִׁנְתַּחֲיֵב שִׁמְעוֹן בְּחַמְשִׁים זוּו אֵלּוּ הָיָה לוֹ יָיִן אוֹ 9
בְּהֵמָה אוֹ עֶבֶד¹⁸ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן מְשַׁאֵר הַמַּטְלָטְלִין, 10
וְהָיָה רוּצָה לְמַכְרָן, וְאָמַר לוֹ רְאוּבֵן: מְכַר אוֹתוֹ לִי 11
בְּחַמְשִׁים זוּו שְׁיֵשׁ לִי בִּדְרָךְ דָּמֵי הַמְּכַר, וְאָמַר לוֹ: 12
הֵן - קָנָה רְאוּבֵן הַמַּטְלָטְלִין בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּן, וְאָף 13
עַל פִּי שְׁלֹא מְשַׁךְ וְלֹא הִגְבִּיחַ; שְׁגַם זֶה דְּבַר שְׁאִינוֹ 14
מְצוּי הוּא¹⁹, וְלֹא הִצְרִיכּוּ בּוֹ מְשִׁיכָה. אָבֵל אִם הָיָה 15
חׁוֹב לוֹ עֲלָיו שְׁלֹא מְחַמַּת הַמְּכַר, וְאָמַר לוֹ: מְכַר לִי 16
מַטְלָטְלִין בְּחׁוֹב שְׁיֵשׁ לִי אֶצְלָךְ, וְרָצוּ שְׁנֵיהֶם - לֹא 17
קָנָה²⁰ עַד שְׁיִגְבִּיחַ, אוֹ יִמְשַׁךְ דְּבַר שְׁאִין דְּרַכּוֹ 18
לְהִגְבִּיחַ, אוֹ יִקְנֶה בְּאֶחָד מִהַדְרָכִים שֶׁהַמַּטְלָטְלִין 19
נִקְנִין בָּהּ. 20

(16) אף ההלכה הבאה טעם אחד לה עם זה של ההלכה הקודמת. (17) משנה בקידושין כת. ולפי אחד הפירושים בגמרא שם. ואף-על-פי שלפי ההלכה אין המשנה מתפרשת כן (ראה למעלה הלכה א) - כתב הרי"ף שסברא זו, מכיון שהובאה בתלמוד לפירוש המשנה - הלכה קבועה היא, שהרי כלל הוא בדינו בכל מקום: דבר שאינו מצוי לא גזרו בו חכמים (תוספות המיוחסים לר"י הזקן בקידושין כ:). ורב האי גאון כתב שאין הלכה כן (הגהות מיימוניות). (18) [=עבד כנעני. וצריך להבין, שהרי עבד כנעני דינו כקרקע ונקנה בכסף (למעלה פ"ב ה"א), וברור שלא גזרו בו חכמים כבמטלטלין, שמא יאמר לו: נשרפו חטיף בעליה (ראה להלן פרק ו הלכה יג, ובהערה כב שם), ואם כן למה כתב רבינו "עבד", שהרי כל החידוש כאן הוא, שבמלוה הבאה מחמת מכר, שאין זה דבר מצוי, לא תיקנו חכמים משיכה כבמטלטלין?]. (19) המפרשים התלבטו כאן מאוד: הטעם שנתן הרמב"ם אינו מספיק אלא למה קונים כאן בדמים ללא משיכה, אבל עדיין יש להבין הרי אמרו (קידושין מז:): "המקדש במלוה אינה מקודשת כי מלוה להוצאה ניתנה", כלומר, כסף המלוה אינו נחשב כבעין, והוא-הדין שאין קונים בו (שם)? ומסקנת המפרשים שלדעת רבינו אין לסמוך על אותה סוגיא בקידושין אלא על סוגיא זו בבבא-מציעא שלפיה יש קנין במלוה לענין מכר, וכן פסק להלן פ"ז ה"ד (ראה בתוספות המיוחסים לר"י הזקן בקידושין שם, ובכסף-משנה). ויש מסבירים: שיש הבדל בין קידושין למכר, שבקידושין אין האשה מסכימה להתקדש כיון שאינה מקבלת עתה בשעת הקידושין, שום דבר ממשי. אבל לענין מכר לא איכפת לו

(7) ברייתא שם, לפי פירושו של רבא. (8) כיון שאמר לו מפורש: הא לך פרה וטלה עבור החמור, לא נגמר הקנין עד שימשוך שניהם. והרי זה דומה ליוצא ונכנס ותובע כספו (להלן פ"ח ה"א). אבל להלן פ"ז ה"א כשהסכים לקבל מקצת מעות בתור קנין תחתילת פרועון, קנה הכל.

1 ג. דָּמִים⁹ שְׁאִין מְקַפְּדִין עֲלֵיהֶם¹⁰ - הָרִי הֵן בְּשַׁאֵר 1
2 מַטְלָטְלִין וְקוֹנִין¹¹. בְּיַצֵּד? הָרִי שְׁחָפֵן¹² מְעוֹת בְּלֹא 2
3 מְשַׁקֵּל וּבְלֹא מְנִין, אֵלֶּא נְטָלָן אֶכְסְרָה¹³, וְאָמַר לוֹ: 3
4 מְכַר לִי פְּרִתָךְ אוֹ יָיִן זֶה בְּאֵלּוּ, וְנָתַן לוֹ אֶת הַדָּמִים 4
5 - קָנָה, וְאִין אֶחָד מֵהֶם יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ¹⁴; שְׁזָה דְּבַר 5
6 שְׁאִינוֹ מְצוּי הוּא, וְלֹא הִצְרִיכּוּ בּוֹ מְשִׁיכָה¹⁵. 6

~ נקודות משיחות קודש ~

"דמים שאין מקפידין עליהם כו".

מעיקר הדין מעות קונות אבל במטלטלין גזרו חכמים והצריכו גם משיכה, שמא אחר שישלם הלוקח יאבד החפץ באונס כגון שנפלה דליקה ונשרף או שבאו לסטים ליטול אותו. וכיון שאינו עוד ברשותו יתמהמה המוכר ולא יצילנו, לפיכך העמידוהו חכמים ברשות המוכר והצריכו גם משיכה - "גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיף בעליה" כדי שישתדל להציל את החפץ.

אבל בדברים שאינם שכיחים לא גזרו חכמים להצריך גם משיכה, ולכן בדמים שאין מקפידים עליהם כגון שחפן מעות ונתנן למוכר הרי זה קניין ואין צריך משיכה. עניין הקניין ברוחניות (כמבואר ב'לוקטי תורה' עקב טז, ג.) הוא מה שהקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" קונה את ענייני העולם בכסף ובמשיכה (על ידי שמושכם מרשות הרבים לרשות יחידו של עולם, ונותן כסף מלשון כיסופים שהוא בחי' אהבה רבה) מהנבראים התחתונים ובפרט מעם ישראל כפי שנפעלו על ידם. והנה ידוע שהגזירות שגזרו חכמים הן מצד ירדת הדורות אבל במילתא דלא שכיחא גם אם יש מיעוט אנשים שעבורם זקוקים לגזירה, העמידוהו על דין תורה שמעות קונות גם בלא משיכה וגם על ידי הרוב (ללא המיעוט) יוגמר הקניין (קונה שמים וארץ) בשלימותו, וזוכים תיכף ומיד ליעוד "לעולם ירשו ארץ" - ירושת ארץ ישראל ברוחניות ובפשטות ולתחיית המתים שהרי "עמן כולם צדיקים" ו"כל ישראל יש להם חלק לעלם הבא" ועד שפועלים בכל העולם קיום היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

(משיחות ש"פ וארא תשמ"ה)

(9) מימרא של רבה בשם רב הונא (שם מ"מז). (10) לדעת מנינם המדויק. (11) כלומר בתורת דמים, ולא בתורת חליפין, כי הרי אין מטבע נעשה חליפין (להלן הלכה ו). (12) אסף מלוה חפניו. מפשטות דברי רבינו משמע, שאף הלוקח אינו יודע את כמות הכסף. אך הכסף-משנה כתב שיתכן שגם רבינו מסכים לדעת רש"י, שאף אם המוכר

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום חמישי י"ט תמוז - ספר קנין - הלכות מכירה קלה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הצורה שישנה במטבע, וצורה עשויה להבטל, שלפעמים נפסל המטבע על-ידי המלכות. וראה להלן הלכה ח. (34) כרב שם מזו. ומזו: וכנ"ל בהלכה ה. שבועו שלף נעלו ונתן לגואל.

ז. הקנה אחד פלי למוכר כדי שיקנה הלוקח אותו 14
 הממכר - זכה הלוקח³⁵. ואף על פי שהקנה לו 15
 הפלי על מנת להחזירו - נקנה המקח, וזכה בו 16
 הלוקח; שהמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה³⁶. 17
 אף על פי שלא תפס המוכר³⁷ פל הפלי שהקנהו 18
 חלף ממכרו, אלא אחז מקצתו, ואחז המקנה לו 19
 מקצתו - קנה הלוקח. והוא שאחז ממנו כדי שעור 20
 פלי³⁸, או יאחזנו אחיזה שהוא יכול לנתק את פל 21
 הפלי³⁹ מיד המקנה לו. לפיכך, אם הקנה לו במקצת 22
 הפגד⁴⁰ - צריך שיאחז מן הפגד שלש אצבעות⁴¹, 23
 שאם יפסק ממקום שאחז - הרי הוא פלי בפני 24
 עצמו; ששלש אצבעות מפגד קרוי פלי, כמו 25
 שפארנו בענין טמאת פגדי⁴². וכן אם אחז פחות 26
 משלש, והיה יכול לנתק פל הפלי⁴³ - קנה. 27

(35) מקור הלכה זו בקידושין ז. "הילך מנה והתקדישי לפלוני, מקודשת מדין עבד כנעני" וכן פסק רבינו בפ"ה מהלכות אישות הלכה כב. הרי שאע"פ שהקונה בעצמו לא נתן מאומה למקנה - קנה, כיון שאחר נתן עבורו (אבן האזל). וכן נראה בגמרא (ב"ב קנב:) שאמר: "וקנינא מיניה", כלומר וקנינו ממנו, הרי שהעדים נתנו את הסודר למקנה, וכן כתב רב עמרם גאון (הובא בהגהות מיימוניות כאן אות ב). (36) מסקנת הגמרא בקידושין ו: שהאומר הילך מנה על-מנת שתחזירהו לי, שקנה במכר. וכן כתבו הגאונים (מגיד-משנה) [וראה בנדרים מח:]. (37) בבא מציעא ז. (38) יבואר להלן כמה שיעורו. (39) מעין סברא זו נזכרה בתלמוד (שם ט.) בשם רבי אבהו, לענין מציאה: אם אחד רכוב על החמור ואחד תופס המסירה (=החבל), הרכוב על החמור קנה החמור, ותופס המסירה קנה את כל המסירה, אף-על-פי שאינו אוחו את כולה, מאחר שיכול לנתקה ולהביאה אצלו. ואף-על-פי שנדחתה סברא זו (שם), סובר רבינו שלא יתכן שכל עיקר סברת רב אבהו בדויה, אלא עיקר הסברא נכונה ונאמרה לענין מכירה, שדעת אחרת מקנה לו, ורבי אבהו רצה לדמות מציאה למכירה, ודמיון זה הוא שנדחה, אבל עיקר הסברא שנאמרה לענין מכירה לא נדחתה, ועיין ש"ך סימן קצה, ס"ק ו. (40) נקט בגד לדוגמא, שכרגיל לוקחים סודר, אבל הוא-הדין שאר כלים (סמ"ע, שם, ס"ק יב). (41) היינו, שלש על שלש (סמ"ע, שם). (42) בפרק כב מהלכות כלים הלכה א. (43) לדעת הסמ"ע (שם ס"ק יג) הכוונה שיכול לנתק שיעור כלי, דהיינו שלש אצבעות על שלש אצבעות.

ח. זה שפותבין בפטרות⁴⁴ וקנינא מפלוני בקלי 28
 הפשר לקנות בו: 'בקלי' - להוציא פרות וכיוצא 29
 בהן; 'הפשר' - להוציא אסורי הנאה; 'לקנות בו' 30
 - להוציא פלוני של מוכר⁴⁵. 31

למוכר אם אינו מקבל דבר בעין, ולפיכך נחשבת מחילת המלוה "כמי שנתן הדמים עתה" (לשון רבינו להלן פ"ז ה"ד). באופן שמלוה עדיף מכסף בעין - שהרי כסף בעין אינו קונה בלי משיכה, ואילו מלוה מחמת מכר, קונה בלי משיכה. (20) שאף-על-פי שמלוה הרי הוא ככסף בעין לענין מכירה, כנ"ל - הרי גם כסף אינו קונה עד שימשוך או יגביה (למעלה פ"ג ה"ד), וכמו כן גם מלוה, ורק במלוה הבאה מחמת מכר שאינה מצויה - לא גזרו, כנ"ל.

ה. הקרקעות²¹ והעבדים²² והבהמה ושאר פל 1
 המטלטלין, פל אחד מהן נקנה בחליפין. והוא 2
 הנקרא קנין²³. ועקר הדרך הזאת: שיתן הקונה 3
 למקנה²⁴ פלי פל שהוא²⁵ ויאמר לו²⁶: קנה פלי זה 4
 חלף החצר או היין או הבהמה או העבד שמכרת 5
 לי בכך וכך. פיין שהגביה²⁷ המוכר את הפלי וקנהו 6
 קנה הלוקח אותו הקרקע או אותן המטלטלין, אף 7
 על פי שעדין לא משכן ולא נתן הדמים²⁸, ואחד 8
 מהן אין יכול לחזור בו. 9

(21) מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא-מציעא מז.) שתמהו לדעת האומר שקונים בכליו של מקנה, - "נמצא שמקנה לו קרקע אגב מטלטלין" - נראה ברור שקרקע נקנית בחליפין (כסף-משנה). (22) קידושין כב: (23) היינו קנין סתם, ראה להלן הלכה ט. (24) כרב, ולא כלוי (בבא-מציעא שם). וכחכמים דרבי יהודה (שם) הסוברים שמה שכתוב "שלף איש נעלו ונתן לרעהו", היינו, שבועו הקונה שלף ונתן לגואל שהיה המקנה. (25) ו"נעל" שנאמר במקרא אינו דוקא, והוא רק לציין שצריך כלי, אבל לא חשוב איזה כלי (ועיין סמ"ע, קצה, אות א). (26) כמו שכתוב (רות ד, ח): "ויאמר הגואל לבעוז קנה לך" (הגרא"א קצ"ה, ס"ק ב). (27) [כיון שהמדובר ב"כלי כל שהוא", כמו שכתב רבינו למעלה - כתב "שהגביה", שכל דבר שדרכו להגביה אינו נקנה אלא בהגבהה (למעלה פ"ג) וראה בשו"ע חו"מ סימן קצה, סעיף א]. (28) כן היא בהלכות גדולות (הלכות הלואה, דפוס וורשא קט ע"ו). והרשב"א (בקידושין כו.) הוכיח כן מהגמרא בבבא-מציעא טז: .

ו. אין קונין אלא בקלים²⁹, ואף על פי שאין בו 10
 שוה פרוטה³⁰. ואין קונין בדבר שאסור בהנאה³¹, 11
 ולא בפרות³² ולא פמטבע³³. ואין קונין בקליו של 12
 מוכר³⁴, אלא בקליו של לוקח. 13

(29) כרב נחמן, בניגוד לרב ששת (ב"מ מז.). ולמד כן ממה שנאמר: "שלף איש נעלו" - דוקא נעל וכל הדומה לו, דהיינו כלי ולא פרי. (30) ברייתא שם (ועיין שם ב'תוספות ד"ה קונים בכלי). (31) שם מז: (32) להלן הלכה ח, כתב רבינו: "בכלי, להוציא פירות וכיוצא בהן". ומדבריו למעלה הלכה א נראה שפרה וחמור הם בכלל פרי בענין זה, וראה בכסף-משנה. וכן נראה בגמרא (שם מז:): "ופירי נמי עבדי חליפין, כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור". אלא שיש גורסים שם "החליף בשור שור בפרה", עיין שם ברש"י וב'תוספות'. (33) הלכה מפורשת (שם מז. ומז:). והטעם בגמרא (שם מה:) מפני שדעתו של אדם על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סודר ושאר דיני הקנאה, כמו שכתבנו למעלה, שאר הקנינים כגון חזקה ומשיכה הם בגוף החפץ, ובכסף, מפני שהמוכר מסתלק מיד עם קבלת המעות.

יא. **יש דברים הרבה שאינן צריכין קנין, ואין לקנין בהם טעם. כגון המשחרר את עבדו והמגרש אשתו, או עושה שליח⁵⁴, או המוסר מודעה או המבטל מודעה, או המוחל לחברו⁵⁶ חוב או פקדון⁵⁷ שיש לו בידו. וכל פיוצא בדברים אלו.**

(54) אלו דברים פשוטים, שלא מצינו בהם קנין בשום מקום, שבאמירה גמר הדברים (מגיד-משנה). (55) ראה להלן פרק א מהלכות שלוחין ושותפין הלכה א. (56) ראה בפרק יז מהלכות אישות הלכה יט. וב'תוספות' לסנהדרין ו. ד"ה צריכה. (57) להלן בפרק ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב, כתב רבינו: "מחל לחבירו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו, הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד". הרי שדעת רבינו כהרא"ש שבדבר שהוא בעין, לא שייך לשון מחילה אלא לשון מתנה, וראה בחושן-משפט סימן רמא סעיף ב, ובהג"ה שם (וראה בלחם-משנה ומשנה-למלך שם).

יב. **נהגו רב המקומות⁵⁸ להקנות למקצת אלו הדברים או פיוצא באלו, ואומרים: וקנינו מפלוני שעשה פלוני שליח, או שמחל לפלוני חוב שיש לו אצלו, או שבטל המודעה שמוסר על גט זה, וכיוצא באלו, אף על פי שאינו צריך.**

(58) וכן דעת הגאונים (מגיד-משנה).

יג. **קנין זה שנהגו להקנות באלו הדברים אינו מועיל פלוס, אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומתהלל⁵⁹, אלא שגמר בלבד ואחר כך אמר. לפיכך, אם אמר: בלב שלם אני אמרתי ונמרתי לעשות דבר זה - אין צריך דבר אחר פלוס.**

(59) ראה מה שכתב רבינו בהלכות אישות שם.

יד. **הדברים שאין בהן ממש⁶⁰ אין הקנין מועיל בהן⁶¹. כיצד? הרי שפכת בשטר: וקנינו מפלוני שגלף בסחורה עם פלוני⁶², או שפחלקו השדה שביניהם, או שישתתפו שניהם באמנות⁶³, וכיוצא בדברים אלו פלוס⁶⁴ - הרי זה קנין דברים, ואינו מועיל פלוס; שהרי לא הקנה לחברו דבר מסים וידוע⁶⁵, לא עקר ולא פרוט עקר⁶⁶ הידוע.**

(60) כלומר, שאין בהם התחייבות של ממון. (61) בבא-בטרא ג. על המשנה: "השותפין שרצו לעשות מחיצה", כלומר להתחלק ביניהם, שמדובר שעשו ביניהם קנין על זה, ולכן מחוייבים לקיים את דבריהם, ועל זה שאלו: "וכי קנו מידם - קנין דברים בעולם הוא?!" (62) כלומר, אין כאן התחייבות של ממון אלא התחייבות הליכה בלבד. (63) [ההתחייבות היתה שיעשו ביניהם שותפות, וזהו דבר שאין בו ממש. אבל השיתוף עצמו, כלומר התניית התנאי

(44) בבא-מציעא מז. (45) בבבא-מציעא שם: "אמר רב ששת בריה דרב אידי - במנא (=בכלי) לאפוקי (=להוציא) מדרב ששת דאמר קונין בפירות, דכשר, למעוטי איסורי הנאה (שם לדעת רב זביד) למיקנא, לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של קונה, ביה (=בו), למעוטי מטבע". ורבינו השמיט "למעוטי מטבע", והעיר על זה הראב"ד. ונראה שרבינו גרס שם כגירסת רבינו חננאל: "רב פפא אמר במנא לאפוקי מטבע וכו'" ו"ביה" לא דרשו כלל. ורב פפא לשיטתו (שם מה:): שמתבע לא נעשה חליפין מפני שצורה עלולה להבטל, ולעולם הוא כלי. אבל לדעת רב ששת בריה דרב אידי שלמד מהמילה "במנא" להוציא פירות, ולא למדו להוציא מטבע, היינו מפני שמתבע הוא בכלל פירות ואינו כלי כלל. וזהו שהביא רבינו "בכלי להוציא פירות וכיוצא בהן" דהיינו מטבע, וכנ"ל].

ט. **זה הקנין⁴⁶ אין צריך להיות בפני עדים, אלא אם הנה פינו ובין חברו⁴⁷ - קנה. שלא הצריכה תורה עדים בדיני ממונות אלא לכופר⁴⁸; אבל המוכר או הנותן או השוכר או המשאיל וכיוצא בהן - אין צריך עדים, ובין שקנה הקונה בדרך אחד מן הדרכים שקונין בהן: בין בהגבהה, בין במשיכה, בין במסירה, בין בקנין⁴⁹, בין בכסף, בין בשטר⁵⁰ או בחזקה - קנה, ואף על פי שאין שם עדים.**

(46) קידושין סה: (47) כלומר, ושניהם מודים, כמו שכתב להלן: "שלא הצריכה כו' עדים כו' אלא בכופר". (48) בגמרא (שם): "לא איברו שהי אלא לשקרי", כלומר: לא נבראו העדים אלא בגלל השקרנים. אין העדים מהווים חלק אורגאני מפעולת הקנין, תפקידם אינו אלא אינפורמטיבי בלבד, לברר את העובדות. (49) קנין סתם הוא חליפין, למעלה הלכה ה. והראב"ד כתב: "אין הכל מודים בקניין". שהרי אמרו (בבא-בטרא מ.): "קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתובו" (מאירי ומגיד-משנה). ולדבריו אין סתירה מכאן למה שאמרו בקידושין סה: "לא איברו שהי אלא לשקרי" - יש חילוק בין יתר הקנינים שהם בגוף הדבר הנקנה, וכסף הוא שויו של החפץ, אבל קנין חליפין שאינו בגוף החפץ הנקנה ואינו שויו של החפץ אינו נגמר אלא בעדים. ועיין ב"ח בתחילת סימן קצה, ולהלן הלכה י. (50) שהרי הלכה כרבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי ואין צריך עדי חתימה (ראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה טו, ובשיטה לא נודע למי לקידושין שם, ובר"ן שם).

י. **המוכר או הנותן⁵¹ שקנו מידו - יש לכל אחד מהן לחזור בו כל זמן שעוסקין באותו ענין⁵², ואף על פי שהקנין בפני עדים; ואם הפסיק הענין - אין אחד מהם יכול לחזור, אף על פי שאין ביניהם עדים. וכשם שחוזר המוכר והנותן, כך חוזר הלוקח והמקבל כל זמן שעוסקין באותו ענין; מה שאין פן בשאר דרכי הקנינה⁵³.**

(51) בבא-בטרא קיד. (52) (שם), כרב יוסף ולא כרבה. (53) שהרי הזכירו שם רק "קנין". וטעם ההפרש בין קנין

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהם כלים ועושים בהם קנין חליפין, שהרי כתב בסמוך: "וניקנין בקנין וקונין זה את זה בהחלפה" - הרי שאינם עושים חליפין, ראה להלן. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. (10) כלומר, ודינם כפירות ולא בכלי כמו שכתבנו למעלה. (11) אבל לא קונים, כדין פירות בהלכה א. (12) סתם "קנין" זה חליפין, ומקור הלכה זו בגמרא (ב"מ מו.) "בפירות (מעות) של נחושת שהם עדיין בלא צורה, כעין אסימון של כסף - רש"י) - דליכא עליהו טבעא (= שאין עליהם צורה) - פירא הו (דינם כפירות) ומשום הכי נקנו בחליפין" (הגר"א סימן רג, ס"ק טו.). (13) כלומר, שוה בשוה, שחפץ אחד שוה כמו השני, ומין חליפין זה נוהג אף בפירות (למעלה פ"ה הלכה א. ועיין מה שכתבנו שם). ומקור הלכה זו במשנה (שם מד.). (14) פרק ה שם. (15) היחידה של מטבעות-זהב היתה: דינר, ושוי עשרים וחמשה דינרים של כסף (ראה להלן הלכה ד.). (16) הרמב"ם רואה את ה"זהב" כ"מטבע" ביחס לשאר מטלטלין, וכ"פירות" ביחס ל"כסף" (בהלכה הבאה), הרי"ף (פרק הזהב) האריך מאוד להוכיח את הדר-אנפיות זו של ה"זהב" ביחס ל"כסף" ול"מטלטלין", אך רב האי גאון, ומביאו הרי"ף שם, סובר ש"זהב" תמיד נחשב כ"פירות", אף ביחס לשאר מטלטלין. (17) הדגש על "מטלטלין", אבל זהב ונחושת הם כפירות ביחס לכסף, כמו שיבואר להלן. (18) כלומר, בתורת קנין כסף. (19) למעלה פרק ג הלכה א. (20) חליפין. כנ"ל בהלכה א. שהמטבע אינו נקנה בחליפין ואינו נעשה חליפין.

שיעבדו שניהם ולכל אחד יהיה חלק שוה בשכר העבודה - זהו דבר שיש בו ממש, ואף-על-פי-כן אין זה קנין טוב מפני שזהו דבר שלא בא לעולם, כמו שכתב רבינו להלן פ"ד מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ב. ולדעת הראב"ד שם בשם רבותיו, אין זה דבר שלא בא לעולם אלא כל אחד ואחד קונה בגוף ידי חברו למה שהן עושות ופועלות. וזהו מה שכתב כאן הראב"ד: "אבל השיתוף עצמו נקנה בקנין". (64) כגון: ידור פלוני בביתו, יאכל פלוני פירות דקל שלי (להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו.). שמכיון שאינו מקנה לו אלא את האכילה או את הדירור - אין זה כלום, שהם דברים שאין בהם ממש. (65) ראה להלן פרק כא הלכה ג. (66) שאילו אמר לו פירות דקל זה מכורים לך - קנה, שהרי הפירות דבר שיש בו ממש הוא, אלא שאם עוד לא צמחו, הרי זה דבר שלא בא לעולם ולא קנה, אלא באופן שמכר את העץ לפירותיו (להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה שם).

פָּרֶק עֲשִׂי

(1) נתבאר בו דיני קניית המטבע ודיני קניית השטרות וההלוואות שבעל-פה וכל הנמשך אחר זה.

1 א. הַפְּרוֹת, אֵף עַל פִּי שְׂאִין קוֹנִין בְּהֵן פְּמוֹ
2 שְׂבָאֲרָנוּ, הָרִי נִקְנִין⁵ בְּקִנְיָן פְּשָׂאֵר הַמְטַלְטְלִין. אֶבֶל
3 הַמְטַבֵּעַ - פְּשָׂם שְׂאִין קוֹנִין בּוֹ,⁶ קָף אֵינוֹ נִקְנָה
4 בְּקִנְיָן⁷. נִמְצֵא הַמְטַבֵּעַ אֵינוֹ נִקְנָה בְּקִנְיָן, וְאֵינוֹ נַעֲשֶׂה
5 הוּא עֲצָמוֹ קִנְיָן לְקִנּוֹת פְּשָׂאֵר דְּבָרִים.

(2) אם מחליפים פירות בדבר אחר, ומשך אחד את הפירות, לא נקנה הדבר המקביל לשני. (3) לעיל, פ"ה הלכה ו. (4) בבא-מציעא מה: (5) אם החליפו פירות בכלי מסויים, ומשך בעל הפירות את הכלי - נקנים הפירות לבעל הכלי. (6) לעיל פ"ה, הלכה ו. (7) מסקנת הגמרא (שם מו.). והטעם: כל ערכו של המטבע היא הצורה, והיא עלולה להבטל ולהפסל, והרי המטבע כמו שטר שאינו נקנה בחליפין (סמ"ע סימן רג ס"ק ד, וכן כתב הרמב"ן בבבא-מציעא מה:).

6 ב. לְשׁוֹנוֹת⁸ שֶׁל זֶהָב וְשֶׁל כֶּסֶף - הָרִי הֵן פְּעֻשָׁיוֹת⁹
7 שֶׁל פְּרוֹזֵל אוֹ שֶׁל נְחֹשֶׁת; וְהַכֵּל פְּשָׂאֵר הַמְטַלְטְלִין¹⁰
8 הֵן, וְנִקְנִין¹¹ בְּקִנְיָן¹², וְקוֹנִין זֶה אֶת זֶה בְּהַחֲלָפָה¹³,
9 כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ¹⁴. אֶבֶל הַמְטַבֵּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף אוֹ דִּינָרִין¹⁵
10 שֶׁל זֶהָב¹⁶ אוֹ הַמְעוֹת שֶׁל נְחֹשֶׁת - הָרִי הֵן פְּלֵן דְּמִים
11 בְּנִגְדַּת שְׂאֵר הַמְטַלְטְלִין¹⁷; וְהַנּוֹתָן אֶת אֶחָד מֵהֵן דְּמִי
12 הַמְטַלְטְלִין¹⁸ - לֹא קָנָה, עַד שְׂיִמְשֹׁף אוֹ יִגְבִּיהַ, כְּמוֹ
13 שְׂבָאֲרָנוּ¹⁹; וְאִין אֶחָד מֵהֵן נִקְנָה בְּקִנְיָן²⁰, וְלֹא נַעֲשֶׂה
14 קִנְיָן.

(8) חתיכות ללא צורת מטבע. וכן הוא בדברי רבינו בפ"ד מהלכות מעשר שני הלכה ט: "... בלשון של כסף - והוא הנקרא אסימון". ובפירוש המשנה בתחילת פ"ד דבבא-מציעא כתב רבינו: "חתיכות כסף שאינן מצויירות והם הנקראים אסימון". (9) רוצה לומר, שאין דינם כמטבעות שאינם נקנים בחליפין, אבל אין הכוונה שהם כעששיות

15 ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים²¹? בְּזִמְן שְׂקוּנָה שְׂאֵר
16 מְטַלְטְלִין²² בְּאֶחָד מִמֵּינֵי מְטַבְּעוֹת אֵלוֹ, אוֹ עֲבָדִים
17 וְקִרְקָעוֹת²³; אֶבֶל הַדִּינָרִין שֶׁל זֶהָב לְגַבֵּי מְטַבְּעוֹת
18 שֶׁל כֶּסֶף²⁴ - הָרִי הֵן פְּפּוֹרוֹת²⁵. וְכֵן הַמְעוֹת שֶׁל
19 נְחֹשֶׁת²⁶ - כְּמוֹ פְּרוֹת לְגַבֵּי מְטַבְּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף²⁷.

(21) כלומר, שאף זהב ונחושת נחשבים כדמים. (22) שאז היחס הוא כמו בין כסף ומטלטלין, שאין קונים אלא עם משיכת המטלטלין. (23) ואז הם קונים לגמרי, שהרי עבדים וקרקעות נקנים בדמים (מ"מ). [וראה למעלה פרק ה הלכה ד והערה יז]. (24) שאף-על-פי שהזהב יותר חשוב מהכסף, - האחרון יותר חריף וקל יותר להוצאה, ו"כל דבר שהוא חשוב וחרף קרוי מטבע" (נמוקי-יוסף פרק הזהב). (25) משנה (בבא-מציעא מד.), שנוסחתה הבבלית, בניגוד לירושלמית, היא לפי העריכה האחרונה של רבי. (26) שם. (27) ועל היחס בין זהב ונחושת לא דיבר רבינו, כי אין זה מפורש בתלמוד, אבל נחלקו בזה רבותינו הראשונים: לדעת הרשב"א, ומצטטו המ"מ, זהב נחשב כפירות לגבי נחושת, מפני שזה האחרון הוא יותר בשימוש, אך הנמוקי-יוסף (שם) מביא בשם הירושלמי, שנחושת נחשב כפירות לגבי זהב; את הדעה האחרונה מסביר יפה הסמ"ע (סימן רג ס"ק יב) ומיצי דיבריו: המרחק בחשיבות בין זהב ונחושת הוא הרבה יותר גדול מזה שבין זהב וכסף, וחשיבות זו עושה את הזהב מטבע לגבי נחושת, למרות שזה האחרון הוא יותר חריף. לעומת זה, אין מרחק כזה קיים בין זהב וכסף, וזה האחרון אינו הרבה פחות חשוב מן הראשון, ולכן מכריעה

משנה מה שכתב בשם הרשב"א. (43) שם (מו:). מלכות כוללת הרבה מדינות; ונחשבות כ"פירות" אף אם האזרחים ממשיכים בחשאי להשתמש עדיין במטבע זו. למרות הביטול הרשמי (בגמרא שם). (44) אזור אחד בתוך המלכות, ועדיין המטבע יוצא באזורים אחרים של אותה מלכות. (45) הרי"ף (פרק הזהב), והיינו שלמעשה חדלו להשתמש בהם, אם כי לא ביטלו אותם עדיין רשמית. (46) אבל לא ככלי, ועיין פ"ה הלכה ו, והלכה ח. (47) כלומר, בקנין סודר. אבל לא קונים כמו פירות. (48) בתורת קנין כסף. כלומר, מחייבין את הצד השני לשלם מעות, אבל לא שקונים מעות מסוימות, שאין מעות נקנין בחליפין. הש"ע כותב בזהירות: "ומתחייבין לתת מעות שפסקו" (סימן רג, סעיף ח). (49) אם נתן מעות טובות ולא משך את הרעות. (50) כלומר, כדרך שאין המעות קונות שאר כל הפירות.

ז. המטבע אין לו דרך⁵¹ שישנה בו⁵² מי שאינו ברשותו⁵³ אלא על גבי קרקע⁵⁴. כגון שקנה הקרקע ועל גבו המעות, או שישכור את מקום המעות⁵⁵. כיון שזכה בקרקע בכסף או בשטר או בהזקה או בקנין זכה במעות. והוא שיהיו אותן המעות קנין, כגון שיהיו מפקדין⁵⁶ במקום אחד⁵⁷. אבל ראובן שזכה לו חוב⁵⁸ על שמעון, והקנה ללוי קרקע ועל גבה חוב שיש לו אצל שמעון - נראה ל⁵⁹ שלא קנה החוב.

(51) בכמה מקומות בגמרא (כגון בבא מציעא מו. ובבא בתרא קמט:). יש משא ומתן ארוך כיצד להקנות כסף, והמסקנא - אחרי שדחו שורה של קנינים שאן להם מקום בכסף כגון חליפין - שאין רק האפשרות הזאת שמביאה רבינו. (52) היינו, בכסף מסויים, שיוכה בו ויהיה ברשותו, אבל להטיל עליו חוב שישלם לו תמורת החפץ, אפשר על-ידי משיכה בחפץ (כסף-משנה). (53) שאם הוא ברשותו - חצרו קונה לו. (54) כלומר, ב'קנין אגב', ראה למעלה פרק ג הלכה ח. (55) המקום, שבו מונחים המעות. (56) ואין לנפקד הרשות החליפם. (57) וכל-שכן אם נמצאים בידי הנותן. (58) היינו, מלוה על פה, ודין מלוה בשטר מתברר להלן לפנינו. (59) כי בגמרא יש פנים לכאן ולכאן. במקום אחד (בבא קמא קד:) הביאו עובדא של הקנאת מעות ב'קנין אגב', ויש גורסים שם: "רב פפא הוה מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזאי". כלומר, שהנותן היה לו עליהם מלוה בסכום זה, ויוצא שגם מלוה אפשר להקנות ב'קנין אגב'. אבל במקום אחר (ב"ב עז:): "רב פפא הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי", ואפשר שהיה לו פקדון אצלם (ויש ספרים שגורסים כן גם בב"ק שם, עיין 'תוספות' בבא-בתרא שם ד"ה רב פפא).

ח. היות⁶⁰ עומדים לשלשתן⁶¹, ואמר לו: מנה שיש לי בידך, בין פקדון בין מלוה⁶², תנהו לזה - קנה לוי⁶³, ואין אחד משלשתן⁶⁴ יכול לחזור בו. ודבר זה⁶⁵ אמרו חכמים, שהיה הלכה שאין לה טעם⁶⁶. לפיכך אין למדין ממנה לדין אחר⁶⁷.

כאן החריפות של הכסף, שיחשב מטבע כלפי הזהב. בש"ע (שם) מביא את שתי הדעות ללא הכרעה.

ד. כיצד²⁸ נתן לו²⁹ דינר של זהב בעשרים וחמשה דינר של כסף - נקנה הפסוק³⁰, אף על פי שעדיין לא בא הפסוק לידו, ותיב³¹ לתן לו עשרים וחמשה דינר של כסף כמו שפסק³² עמו: אם חדשים - חדשים³³, אם ישנים - ישנים³⁴. אבל אם נתן לו עשרים וחמשה פסוק בדינר זהב - לא קנה, עד שיקח הדינר של זהב³⁵, וכל אחד יכול לחזור בו³⁶.

(28) ברייתא (בבא מציעא מה:). (29) בתורת קנין כסף, אבל בתורת חליפין אינו מועיל כי פירות אינם נעשים חליפין (לחם-משנה). (30) כלומר, במשיכת הזהב נתחייב בעל הכסף לשלם תמורתו בכסף לבעל הזהב, אבל אין הכוונה שכסף מסויים קנה תמורתו, שהרי אין כסף קנה בחליפין. (31) בעל הכסף ליתן לבעל הזהב. (32) כמו שקבעו את המחיר; קביעת המחיר - תנאי קודם לכל קנין שהוא, וראה לעיל פ"ד הלכה יא. (33) אם התנו שיתן לו מטבעות חדשים, חייב ליתן לו חדשים, ואמנם "סתם ישנם עדיפים מחדשים" (סמ"ע שם אות יא), אבל לפעמים רוצה הלוקח לשמור את המטבעות לזמן ארוך, ואז יותר טוב לו חדשים. (34) שהרי, כאמור, סתם ישנים עדיפים מחדשים. (35) כדין כל המטלטלין שאינם נקנים בכסף אלא בהגבהה או במשיכה (לעיל פ"ג ה"א). (36) כדין הנותן כסף בעד מטלטלין (שם הלכה ד). אבל חייב ב"מי שפרע" (להלן פרק ז הלכה א).

ה. נתן לו³⁷ שלשים אסר³⁸ של נחשת בדינר של כסף - נקנה הדינר³⁹ של כסף, ותיב לתן לו כמו שפסק עמו: אם דינר חדש - חדש, אם ישן - ישן. אבל אם נתן לו דינר של כסף בשלשים אסר - לא קנה, עד שיקח האסרות של נחשת, וכל אחד מהן יכול לחזור בו.

(37) תוספתא בבא מציעא פרק ג, והובאה ברי"ף וברא"ש. (38) המחיר הרגיל היה עשרים וארבעה איסרים עבור הדינר (קידושין יב), וכאן המדובר כשהזולו האיסרים (פילפולא חריפתא להרא"ש פ"ד אות א). (39) במשיכת הנחשת, שהוא פרי ביחס ל"כסף", ואף כאן, בקנין דמים ולא בקנין חליפין, כנ"ל בהלכה ד.

ו. וכך⁴⁰ מעות הרעות⁴¹ שפסלתן⁴² מלכות⁴³ או המדינה⁴⁴, או דינרין שאינן יוצאין⁴⁵ באותה מדינה ואין נושאין ונותנין בהן עד שמשנין אותן למטבע אחר - הרי הן כפרות⁴⁶ לכל דבר, ונקנין בקנין⁴⁷, וקנין את המעות⁴⁸, ואין המעות קונות אותן⁴⁹, כשאין פל הפרות⁵⁰.

(40) כלומר, עוד מקרה שמטבע יש לו דין של פירות. (41) משנה (בבא מציעא מד.) "מעות הרעות קונות את היפות". (42) בטלות; כך מפרש הרמב"ם את ביטוי המשנה: "מעות רעות", שהם מעות שנפסלו, ועיין במגיד-

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום חמישי י"ט תמוז - ספר קנין - הלכות מכירה קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 יא. וְכִיצַד יִקְנֶה הַשֹּׁטֵר? שְׂכִיכָתָב לֹא⁷⁵ הַמְקַנֵּה: קְנָה
12 שֹׁטֵר פְּלוּנִי וְכָל הַשְּׁעֵבֹד⁷⁶ שֵׁשׁ בּוֹ, וְיִמְסַר לוֹ
13 הַשֹּׁטֵר. וְנִמְצָא שֶׁנִּקְנָה בְּכִתְיָבָה וּמְסִירָה. וְאֵין צָרִיךְ
14 עֵדִים לְעִנְזֵן קִנְיָתוֹ⁷⁷, אֲבָל צָרִיךְ עֵדִים לְעִנְזֵן
15 תְּבִיעָתוֹ⁷⁸; שֶׁהָרִי הַנִּתְפָּע אֹמֵר לוֹ: מִי יֹאמֵר שֶׁפָּעַל
16 דְּבָרִים שְׁלִי פְתַח וּמְסַר לִּי? ⁷⁹

75 לחזק את קנין השטר עושים קנין כפול, כי המסירה לבריה אינה נחשבת, באופן יחסי, אלא כדיבור, אבל הכתיבה היא כפעולה ('תוספות' בבא-בתרא עו. ד"ה אותיות), ויש עוד הסברה אחרת לקנין כפול זה, וראה דברינו להלן. 76 שם (דף עו.): "צריך למיכתב ליה איהו וכל שעבודא דאית ביה". נוסח זה הכרחי הוא, כי בלי הדגשת מכירת השעבוד, אפשר שאינו מקנה לו אלא את הנייר בלבד "לצור על פי צלוחיתו" (=לעשותו פקק לבקבוק). אבל לפי זה היתה מספיקה אמירה בעל-פה, והרי דעת רוב הפוסקים שצריך דוקא בכתב. ולפיכך צריך לפרש, ששני הקנינים האלו - שתי מטרות נפרדות להם: המסירה באה להקנות את נייר השטר ואין בכוחה כלל להקנות את השעבוד, שהוא דבר נפרד לגמרי מהשטר, ואינו נגרר אחריו, ואינו כלול בו, ולפיכך יש צורך בקנין אחר, היא הכתיבה, הבאה במיוחד להקנות את השעבוד (וראה בנמוקי-יוסף בבא-בתרא פ' המוכר את הספינה). 77 כגון שאבד ממנו שטר המכר, וטוען שחבירו מכר לו השטר בכתיבה ומסירה כדיו, ואילו המוכר מכחישו ואומר לפקדון נתתי לך - אינו צריך להביא ראיה בעדים כי אין זה פקדון אלא קנה ממנו, ומקור דברי רבינו בבא-בתרא קעג. כדעת רבא שם. וכן פסק רבינו בפ"ט מהלכות נחלות הלכה י. וראה בפרק טז מהלכות מלוה ולוה הלכה ז. 78 תביעת החוב מאת הלוה. 79 ובזה, גם רבא האומר שאינו צריך להביא ראיה להכחיש טענות המוכר, מודה שצריך להביא ראיה להכחיש טענת הלוה (ראב"ד, וראה ב'תוספות' יבמות קטז. ד"ה אמאי, והגרא"ח ח"מ סימן סו ס"ק מא).

17 יב. קִנְיֵן הַשֹּׁטְרוֹת בְּדִרְךְ הַזֹּאת⁸⁰ - מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁸¹;
18 אֲבָל מִן הַתּוֹרָה אֵין הִרְאִיּוֹת נִקְנֹת, אֲלָא גּוֹף הַדְּבָר⁸²
19 בְּלִבְד קְנִי. לְפִיכָךְ⁸³, הַמוֹכֵר שֹׁטֵר חוֹב לְחִבְרוֹ -
20 עֵדִין יְכוֹל לְמַחֲלוֹ⁸⁴, וְאִפְלוּ יוֹדְשׁוּ מוֹחֲלוֹ.

80 של מסירה וכתיבה, ויש דרך אחרת שהשטר נקנה בה מן התורה, ראה להלן בדברי הראב"ד ובהערה פג. 81 מתקנת חכמים. זו היא שיטת הרי"ף בכתובות פרק הכותב, והוכיח כן מתוך הסוגיא בבא-בתרא קמז: ויש חולקים על זה וסוברים שקנין שטרות מן התורה, ראה ב'תוספות' בבא-בתרא קמז: ויש חולקים על זה וסוברים שקנין שטרות מן התורה, ראה ב'תוספות' בבא-בתרא עו: ד"ה קני לך. ועיין בש"ך לחושן-משפט סימן סו ס"ק א. 82 ואף השעבוד נחשב כדבר בלתי ממש. 83 מכיון שכל הקנין אינו אלא מתקנת חכמים, אין לו תוקף מלא. 84 כתובות (פה:). ברם המוכר-המוחל חייב לשלם ללוקח השטר פיצויים מדין מזיק (פרק ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י). וכתב הראב"ד בהשגה, שאם כתב הלוה בשטר

60 גיטין יג: ויד. 61 ראובן (המלוה או המפקיד) המקנה, שמעון (הלוה או הנפקד) הנותן, ולוי המקבל. 62 אף-על-פי שאין הכסף בעין, שהרי מלוה להוצאה ניתנה, ובכל זאת קונה במעמד שלשתן - שם, במסקנת הגמרא. 63 ראה בפרק ה מהלכות אישות הלכה יז, שגם לענין קידושין מועיל קנין זה. 64 אף לוי המקבל אינו יכול לחזור בו, שאם מקבל זה הוא בעל חוב של הנותן, אין המקבל-המלוה יכול לחזור בו ולתבוע שוב את הלוה (מגיד-משנה), וכמו כן אין ראובן (המלוה-המקנה) יכול לתבוע חובו משמעון (הלוה-הנותן), כמבואר בהלכה ט (כסף-משנה). 65 שם (יד.), אחרי שקלא-וטריא ארוכה ואחרי שנדחו הטעמים, בהם רצו לבסס הלכה זו. 66 כלומר, אין לה בסיס משפטי, והיא כאילו "קבלה למשה מסיני, שאין לתת בה טעם" (רש"י). אבל יש טעם וסיבה למה עשו חכמים תקנה זו, והיא להקל על המשא-ומתן: "משום תקנת השוק, שמי שקונה סחורה, ואין בידו מעות, מעמידו אצל בעל חובו ואינו צריך להמתין עד שיקנה לו הקניין" ('תוספות' שם ד"ה כהילכתא). 67 באופן שהנותן אינו חייב כלום למקנה, וכמו שביאר להלן הלכה ט.

1 ט. הִיָּה⁶⁸ רְאוּבֵן חָיֵב לְשַׁמְעוֹן מֵאָה זָזוּ, וְאָמַר לְלוֹי:
2 תֵּן לְשַׁמְעוֹן מֵאָה זָזוּ אֵלָיו שְׁאֲנִי חָיֵב לוֹ עַד שְׁאֲתֵן
3 לְךָ⁶⁹ או עַד שְׁאֲעֲשֶׂה עִמָּךְ חֶשְׁבוֹן, וְאָמַר לוֹ: הֵן!
4 וְקָבַל שַׁמְעוֹן - כָּל אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁתָן יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ,
5 וְאִפְלוּ פָּרַע לְוִי לְשַׁמְעוֹן מִקְצַת חוֹבוֹ. לְפִיכָךְ, אִם
6 לֹא פָּרַע לְוִי לְשַׁמְעוֹן - חֹזֵר שַׁמְעוֹן⁷⁰ וְתוֹבֵעַ אֶת
7 רְאוּבֵן בְּשָׂרָה חוֹבָיו⁷¹.

68 מקור הלכה זו בבא-מציעא (קיא). במשנה, וכדעת רבה (שם קיב.) שאם המחזה (=שלח את הפועל שלו) אצל חנוני (=שאמר בעל הבית לחנוני: תן לפועל בדינר, פירות שאני חייב לו, ואני אשלם לך) - יכול לחזור בו, שמכיון שאין הנותן חייב למקנה, אין כאן קנין מעמד שלשתן (רי"ף שם). 69 שהרי אין לוי חייב לראובן כלום, בניגוד למעלה בהלכה ח, שהנותן חייב למקנה. 70 ומכאן שאם הנותן חייב מעות למקנה (שקנה המקבל, כנ"ל מהלכה ח), כיון שאין המלוה-המקנה, חוזר ותובע חובו מהלוה-הנותן, כיון שהמקבל קנה החוב במעמד שלשתן (כסף-משנה למעלה הלכה ח, עיין שם). 71 אבל המקצת שפרוע אינו יכול לחזור ולתבוע (משנה-למלך).

8 י. הַמוֹכֵר שֹׁטֵר חוֹב לְחִבְרוֹ, או נִתְנוּ לוֹ בְּמַתְנָה -
9 אֵינוֹ נִקְנֶה⁷² בְּמְסִירַת הַשֹּׁטֵר לְיָדוֹ; שְׁלֹא מְסַר לוֹ
10 אֲלָא הִרְאִיָּה שְׁבוֹ⁷³, וְאֵין הִרְאִיָּה נִתְפַּסֵּת בְּיָד⁷⁴.

72 בבא-בתרא (עז). ושם: "אמר אממר, הילכתא: אין אותיות נקנות במסירה" (כן היא גירסת רב האי גאון, הר"ח והרי"ף, אבל גירסת הרשב"ם: "הילכתא: אותיות נקנות במסירה"). 73 שהרי השטר אין גופו ממון אלא ראייה או תעודת-אישור על תביעת ממון. 74 שהראייה שבשטר אינה דבר ממש, ולעולם אין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

98) וגם מצוה עליהם לכתוב לו שטר. (99) השליח עשה קנין חזקה בשביל המקבל. ולדעת רשב"ם (שם) המדובר בקנין חליפין. וראה להלן. (100) דקדק לכתוב "לנותן", וכן להלן: "בעל המתנה", ולכאורה אפשר להסיק מזה, שסובר רבינו כדעת רבינו-תם (ב'תוספות' שם ד"ה חזור), שרק במתנה הוא חוזר בשטר, אבל במכירה אינו יכול לחזור בשטר, שוודאי על דעת כן נמכר שיהא ללוקח שטר. אבל המגיד-משנה והלחם-משנה סוברים שמתוך זה שהביא רבינו הלכה זו בהלכות מכירה, נראה שהמדובר גם במכירה. (101) אינו יכול לחזור בקרקע, אחרי שנעשה כבר הקנין, אבל יכול לחזור בשטר, שהרי לא נקנה למקבל עד שיגיע לידו, כי אף-על-פי שנתן לו השדה - אינו רוצה שיכתבו עליה שטר, לפי שעל-ידי השטר ניתן פומבי לדבר, וערכו הכלכלי יורד על-ידי הידיעה בדבר הפחתת הרכוש הקרקעי שלו ('תוספות' שם ד"ה חוזר בשטר). אולם, כל זמן שלא ידוע שהמוכר חזר בו - יכולים השלוחים למסור את השטר לצד השני, ואין צריכים לחשוש שמא חזר בו (רשב"ם שם, ד"ה חוזר בשטר). (102) שהרי כבר החזיק בה, ואף-על-פי שאין הקרקע נקנית אלא בשטר, במקום שכותבים את השטר (למעלה פ"א הלכה ד), ואם חוזר בשטר, למה לא יחזור גם בשדה? - הרי כבר כתבנו למעלה (שם הלכה ח) שבקנין חזקה אין השטר מעכב, והרי דקדק רבינו לכתוב: "והחזיק הזוכה לו" (וראה למעלה הערה צח). ועיין נמוקייסוף בב"ב שם.

13 טז. אָמַר לְהֵם¹⁰³: זְכוּ לוֹ בַּשְּׂדֵה עַל מְנַת שְׂתַקְבּוּ
14 לוֹ אֶת הַשְּׂטָר - אַף עַל פִּי שֶׁהִחֲזִיקוּ לוֹ בַּשְּׂדֵה, חוֹזֵר
15 מְזֵה וּמְזֵה¹⁰⁴ עַד שְׂגִיעֵי¹⁰⁵ שְׂטָר הַמִּתְנָה לְיַד מְקַבֵּל
16 הַמִּתְנָה.

103) בבא-בתרא שם. (104) שהרי התנה שאינו רוצה להקנות אלא אם יקויים התנאי, והרי לא קויים. (105) ואף-על-פי שאין תנאי זה דומה לתנאי בני גד ובני ראובן, ששם היה המעשה (נתינת עבר הירדן להם) לטובת בני גד ובני ראובן, והתנאי היה לטובת המתנה (הוא משה רבינו בשם כל ישראל, שיעברו חלוצים) וכאן התנאי לטובת המקבל - אף-על-פי-כן יש לתנאי תוקף שצריך לקיימו (מגיד-משנה בשם רמב"ן). [ולדעת רבינו בפ"ו מהלכות אישות הלכה יז שבאומר "מעכשיו" או באומר "על מנת" אין צריך שיהא דומה לתנאי בני גד ובני ראובן - דברי רבינו מוסברים על נכון].

יום שישי כ' תמוז ה'תשע"ז

פָּרָק שְׁבִיעִי

1) נתבארו בו הדברים שאין המקח נגמר בהם אבל יש בין הקונה והמוכר דין מי שפרע, או שהחזור מחוסר אמנה, ונמשך אחר זה מי שנתן מעות לאחר לקנות לו ולא קיים אמנתו וקנה לעצמו, והנמשך אחר זה.

17 א. מִי שֶׁנָּתַן הַדָּמִים² וְלֹא מִשָּׁף הַפְּרוֹת - אַף עַל
18 פִּי שֶׁלֹּא נִקְנָה הַמַּטְלָטְלִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵנוּ, כָּל הַחוֹזֵר
19 בּוֹ, בֵּין לֹקְחָם בֵּין מוֹכְרָם³, לֹא עָשָׂה מַעֲשֵׂה

חובו הריני משועבד לך ולכל הבאים מכוּחך - אינו יכול למחול. וכתב הכסף-משנה שכן הוא גם לדעת רבינו. ובאופן זה קנוי השטר ללוקח, מדין תורה, ועיין לעיל הערה עט.

1 י.ג. הָאִשָּׁה⁸⁵ שֶׁהִכְנִיסָה⁸⁶ שְׂטָר חוֹב לְבַעְלָהּ - אֵינָה
2 יְכוּלָה לְמַחֵל אֶלָּא מִדַּעַת בַּעְלָהּ; מִפְּנֵי שְׂדֵה פְּדוּתָהּ⁸⁷.

(85) שם. (86) בנכסי מלוג, או בנכסי צאן ברזל, ראה בחושן-משפט שם סעיף כח. (87) נכסי אשה שייכים לבעל, ואין קנין לאשה בלי בעלה.

3 יד. הַמִּקְנָה⁸⁸ לְחַבְרוֹ קָרְקַע כָּל שֶׁהוּא, וְהִקְנָה לוֹ עַל
4 גִּבְהַ שְׂטָר חוֹב⁸⁹ - הֲרִי זֶה קְנָה הַשְּׂטָר כָּל מְקוֹם
5 שֶׁהוּא⁹⁰ בְּלֹא כְּתִיבָה וּבְלֹא מְסִירָה⁹¹. וְנִרְאֶה לִי, שֶׁגַּם
6 זֶה יְכוּל לְמַחֵל⁹² אַחַר שֶׁמְכָרוֹ. וְכֵן הַמוֹכֵר⁹³ קָרְקַע
7 וְכָתַב הַשְּׂטָר וְאֵין הַלֹּקֵחַ עִמּוֹ⁹⁴ - בֵּינָם שֶׁהִחֲזִיק⁹⁵
8 הַלֹּקֵחַ בַּקָּרְקַע נִקְנָה הַשְּׂטָר כָּל מְקוֹם שֶׁהוּא.

(88) בבא-בתרא עז: (89) ויש אומרים (הרא"ש, נמוקייסוף בשם רב האי גאון), שדווקא שטר מכירה של אותה הקרקע הנמכרת, נקנה ב'קנין אגב', והיא הדוגמא המובאת בענין זה בגמרא - אבל לא שטר אחר. (90) כן כתב רבינו למעלה פ"ג ה"ט: "כיון שקנה הקרקע נקנו המטלטלין, אע"פ שאינן צבורין בתוכה". (91) שכיון שמקנה אגב קרקע דינו כקרקע שנקנית בכסף, בשטר ובחזקה ואין צריך יותר (סמ"ע חו"מ סימן סו ס"ק כה). וכתב הכסף-משנה שצריך לומר לו בעל-פה שהוא מקנה לו את השעבוד. ברם רבינו חננאל סובר, ש'קנין אגב' אינו עומד אלא במקום מסירה, ולכן צריך עוד להוסיף קנין כתיבה. (92) בגמרא לא הזכירו מפורש דין המחילה בקנין שטר ע"י 'קנין אגב'. ברם הדבר הוא הגיוני, אחרי שגם 'קנין אגב' הוא רק מדרבנן, וכמו שכתבו ה'תוספות' בבבא-קמא יב, ד"ה אנא, וראה בלחם-משנה. (93) בבא-בתרא שם. (94) שמותר לעשות כן (ב"ב שם, ולהלן פרק כד מהלכות מלוה ולוה ה"א), שהרי לא יכול להיות כאן שום הפסד אלא למוכר בלבד, אם ימצאנו הלוקח (שהשטר נכתב על שמו) וינצלו טרם שקנה את השדה, ואין לנו לחשוש יותר מהמוכר עצמו (רשב"ם שם עז: ד"ה כאותה ששנינו). (95) הראב"ד הוסיף כאן, שצריך לומר מפורש: קנה אגב קרקע. [ויתכן כי דעת הרמב"ם היא ששטר שנכתב על אותה קרקע שהוא "אפשרא דארעא" (= "רסן האדמה"), כמו שאמרו בקידושין כו. הרי הוא כאילו צבור בתוך הקרקע (וכן נראה בגמרא קידושין שם), ובצבורין אין צורך לומר קנה אגב קרקע, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ג ה"ט, ועיין ראב"ד שם].

9 טו. הָאוֹמֵר⁹⁶: זְכוּ בַּשְּׂדֵה זוֹ⁹⁷ לְפִלוֹנִי, וְכָתַבוּ לוֹ אֶת
10 הַשְּׂטָר⁹⁸; וְהִחֲזִיק הַזּוֹכֵה לוֹ⁹⁹ בַּקָּרְקַע - יֵשׁ לְפִוְתָן¹⁰⁰
11 לְחִזּוֹר בַּשְּׂטָר¹⁰¹ עַד שְׂגִיעֵי לֵיד בַּעַל הַמִּתְנָה, וְאַף עַל
12 פִּי שֶׁאֵינוֹ יְכוּל לְחִזּוֹר בַּשְּׂדֵה¹⁰².

(96) בבא-בתרא עז. וקידושין כו. (97) אומר לשלוחים, שיעשו קנין בקרקע מתוך כוונה לזכות בה בשביל המקבל.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ' תמוז - ספר קנין - הלכות מכירה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סעיף קטן ב). וראה להלן הלכה ה והערה שם [אבל לפי זה יש להבין למה חייבו את הלוקח, שאין לו שום הנאה, במי שפרע]. (6) כלומר: נתן מקצת דמים לקניין בתורת פירעון חלקי, ואת השאר הוא מתחייב להוסיף ולשלם בתאריך יותר מאוחר. (7) לפי שהלכה כרבי יוחנן, לגבי רב (בבא מציעא מח:), שעירבון קונה כנגד כולו. והרי זה כאילו נתן כל הדמים.

ב. וְכִיצַד מְקַבֵּל מִי שִׁפְרַע? אֹרְרִין⁸ אֹתוֹ⁹ בְּבֵית דִּין¹⁰ וְאוֹמְרִין: מִי שִׁפְרַע מְאֻנְשֵׁי דוֹר הַמְּבוּל¹¹ וּמְאֻנְשֵׁי דוֹר הַפְּלָגָה וּמְאֻנְשֵׁי¹² סְדָם וְעַמּוּרָה וּמְמַצְרִים שֶׁטְּבָעוּ בָּיָם, הוּא יִפְרַע מִמֵּי שְׁאֵינוֹ עוֹמֵד בְּדַבּוּר¹³. וְאַחַר כֵּן יִחְזַר הַדָּמִים.

(8) מקללין. כרבא ולא כאביי (בבא מציעא שם). וראה למעלה הלכה א. וכתבו התוספות (שם), דיבור המתחיל בעושה מעשה עמך), שאף על פי שהחזור אינו עושה מעשה עמך ומותר לקלו - אין זה אלא לקללו על המקח הזה, אבל לא לקללו סתם. (9) הביטוי "אותו" לאו דווקא, שהרי, לדעת רבינו, לא מכוונים את הקללה ישר אליו (ראה להלן), אלא הכוונה: בנוכחותו (ועיין סמ"ע סימן רד, סעיף קטן ז). (10) אבל בפירוש המשנה כתב רבינו: "יש לו לצעוק אותה צעקה במעמד האיש ההוא שהוא צועק עליו, ובאיזהו מקום שירצה - מי שפרע כו". (11) "נקט אלו מפני שבהם נתבאר לעיניים ההשגחה הפרטית של השם יתברך ומשום הכי נקט שטבעו בים ולא שאר מכות לפי שטביעתם בים היה מורה על ההשגחה פרטית של השם יתברך וכו'". (סמ"ע שם אות ח). (12) מכאן ואילך אינו במשנה, אבל בברייתא שהובאה בגמרא (ב"מ מח:). (13) כלומר, בדיבור שיש בו ליווי של מעשה קצת, כגון מתן דמים. שאילו בדיבור בלבד אין מי שפרע כמו שכתב רבינו להלן הלכה ה (כסף משנה) אבל אין מקללים אותו בלשון נוכח.

ג. הַנּוֹתֵן¹⁴ דָּמֵי הַמְּטַלְטְלִין אוּ מְקַצֵּת הַדָּמִים¹⁵, וְחִזְרָה בּו הַלּוֹקֵחַ¹⁶, וְאָמַר לוֹ הַמּוֹכֵר: בּוֹא וְטַל מְעוֹתֶיךָ - הֲרֵי הַמְּעוֹת אֶצְלוֹ כְּמוֹ פְּקֻדוֹן¹⁷, וְאִם נִגְנְבוּ אוּ אָבְדוּ - אֵינִי חַיֵּב בְּאַחֲרֵייתָן¹⁸. אֲבָל אִם חִזְרָה בּו הַמּוֹכֵר¹⁹ - הֲרֵי הַמְּעוֹת בְּרִשׁוֹתָו, וְחַיֵּב בְּאַחֲרֵייתָן²⁰, וְאָף עַל פִּי שֶׁחִזְרָה בּו וְאָמַר לַלּוֹקֵחַ: בּוֹא וְטַל אֶת שְׁלֶךְךָ, עַד שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו מִי שִׁפְרַע, וְיֹאמַר לוֹ²¹ אַחַר כֵּן: בּוֹא וְטַל אֶת שְׁלֶךְךָ²².

(14) החלק השני של הלכה זו: חזרת המוכר, אין לו מקור מפורש בגמרא, אבל יסודו בדברי הגאונים שהובאו ברי"ף שם. ואילו החלק הראשון: חזרת הלוקח אין לו שום מקור לא בגמרא ולא בדברי הגאונים, וראה להלן. (15) כמבואר בהלכה א שגם הנותן עירבון קנה לעניין מי שפרע. (16) וחייב הוא, כאמור, ב"מי שפרע". (17) והרי הוא כשומר חנם. (18) כמו כל שומר חנם. וראה להלן למה דינו כשומר חנם. (19) בבבא מציעא מט. הביאו עובדה באחד שנתן כסף למוכר שומשומין עבור שומשומין ולפני עושה משיכה בשומשומין, הוקרו, והמוכר חזר בו ואמר

יִשְׁרָאֵל⁴, וְחַיֵּב לְקַבֵּל⁵ מִי שִׁפְרַע. וְאַפְלוּ נָתַן הָעֵרְבוֹן⁶ - כָּל הַחִזְרָה מְקַבֵּל מִי שִׁפְרַע⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שנתן הדמים ולא משך הפירות ... כל החזור בו ... לא עשה מעשה ישראל"

כמבואר, עניין הקניין ברוחניות הוא מה שהתחוננים (ובפרט ישראל) בעבודתם, מקנים את ענייני העולם לקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" בכסף ובמשיכה. כסף מלשון כיסופים והוא הבא בהמשכה מלמעלה למטה ואילו משיכה עניינה העלאה מלמטה למעלה. והנה, כל גילוי האור - כסף - אהבה רבה, הוא בכדי שהאדם יעלה את ענייני העולם למעלה ולכן אם "חזר בו" היינו שקיבל את הכסף ולא משך, היינו לא העלה את ענייני העולם למעלה, צריך לקבל "מי שפרע" כדי שיהיה את חומר העניין.

ומה שמזכיר "מי שפרע מדור המבול ... כו" שהיה לפני מתן תורה, הוא מכיון שכל עניין המשיכה הוא מצד גדרי העולם שלא יתברר אם לא שימשכוהו ויעלוהו למעלה, אבל מצד ישראל שהם למעלה מהעולם ונמצאים בו רק מצד ציווי ה' לצאת ממקומם ודרגתם ולירד למטה, יכולה העבודה להיעשות בדרך של מנוחה ושלום על ידי ריבוי גילוי אור כבימי שלמה המלך שאז נתקבצו ובאו כל ניצוצות הקדושה למקומו ודרגתו של שלמה שעליו נאמר "וישב שלמה על כסא ה'" (דברי הימים"א כט, כג). אבל מצד החטא והגלות יש צורך בעבודת האדם בדרך מלחמה דווקא. ומכיון שהירידה בגלות היא מצד אומות העולם ומצד גדרו של העולם מזכירים לו ש"מי שפרע מדור המבול" כי הפרעון הוא על העדר העבודה של בירור העולם.

(ספח"ש תשמ"ט ח"ב ע' 683)

(2) בתור קניין כסף. (3) שניהם יכולים לחזור בהם, כמו שכתב רבינו למעלה פרק ג הלכה ד. (4) ואינו בכלל מה שאמרה תורה (שמות כב, כז) "ונשיא בעמך לא תאור" (=לא תקלל), לפי שזה אינו עושה מעשה עמך, מעשה ישראל, שהרי נאמר (צפניה ג, יג): "שארית ישראל לא יעשו עוולה ולא ידברו כזב". ולפיכך מותר לקללו ולאוררו במי שפרע (בבא מציעא מח: ורש"י ורי"ף שם). ושניהם, המוכר והלוקח, כל אחד מהם החזור בו מן המקח חייב ב"מי שפרע". (5) משנה בבבא מציעא מד. "אבל אמרו, מי שפרע מאנשי דור המבול כו", ולפי המבואר בגמרא (שם מח:): אין זה סיפור דברים בלבד, אלא שחייבים להטיל עליו קללת "מי שפרע" "לעשות חזיון לדבר, לפי שבהמון העם קל לחזור כל זמן שלא נגמר המקח" (הרא"ש פרק הזהב). ואף על פי שעקרו חכמים קניין כסף, ולא נקנו המטלטלין לקונה - מכיוון שמן התורה הוא קונה, ויש רשות למוכר להשתמש בכסף (להלן הלכה ג), הואיל וכן יש לו קללת מי שפרע אם הוא חזר בו (קצות החושן סימן רד,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַדְּמִים - לֹא קִנְיָהּ;²⁹ וְכָל הַרוּצָה לְחֹזֵר מִשְׁנִיָּהֶם -
10 חוֹזֵר, וְאֵינוֹ חֵיב לְקַבֵּל מִי שִׁפְרָעוֹ.³⁰

27 שנקנים בכסף קניין גמור [וראה למעלה פרק ה הלכה ד והערה שם]. 28 שאם יחזור בו מן המקח יוחלט (=ישאר לחלוטין) המשכון ביד המוכר. וראה להלן פרק י"א הלכה ד. 29 "מנה אין כאן - משכון אין כאן (קידושין ח:). כלומר, מנה (=כסף מנה) לא נתן לו וגם המשכון לא נתן לו במתנה ולפיכך אין כאן שום קניין. וכן אין האשה מתקדשת בנתניה זו (שם). וכן פסק רבינו בפרק ה מהלכות אישות הלכה כג. 30 כן מפורש בירושלמי סוף מסכת שביעית (לפי נוסחת נימוקי יוסף בבא מציעא שם). "הנותן עירובן טבעת לחבירו ורצה לחזור בו חוזר בו ואינו מקבל עליו מי שפרע". והטעם בזה: שלא חייבו "מי שפרע" אלא באופן שהוא קונה מן התורה ויש לו רשות להשתמש בכסף (למעלה הלכה א ועיין שם בהערה) וכן נראה בגמרא (בבא מציעא מז:): שאמרו: "... מי שפרע, אי אמרת בשלמא מעות קונות, משום הכי קאי באבל [אמרו מי שפרע], אלא אי אמרת מעות אינן קונות, אמאי קאי באבל [אמרו מי שפרע]". וראה להלן הלכה ו בדבר קניין "רושם".

11 ו. מְכַר לוֹ בְּדָבָרִים בְּלֶבֶד, וּפְסָקוֹ הַדְּמִים³¹, וְרָשָׁם
12 הַלּוֹקֵחַ רָשָׁם³² עַל הַמְּקָח פְּדִי שְׂוִיָּהּ לוֹ סִמְן יָדוֹעַ
13 שֶׁהוּא שָׁלוֹ - אָף עַל פִּי שְׂוִאָא נִתֵּן מֵהַדְּמִים פְּלוּם,
14 כֹּל הַחוֹזֵר בּוֹ אַחֵר שֶׁרָשָׁם מְקַבֵּל מִי שִׁפְרָעוֹ.³³ וְאִם
15 מְנַהֵג הַמְּדִינָה הוּא שְׂוִיָּהּ הַרָשָׁם קִנְיָן גְּמוּר - נִקְנָה
16 הַמְּקָח³⁴, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יְכוּל לְחֹזֵר בּוֹ, וְיִהְיֶה זֶה
17 חֵיב לְתֵן דְּמִים.³⁵

31 תנאי הכרחי הקודם לכל קניין, וראה לעיל פרק ד הלכה יא. 32 זה פירוש המלה "סיטומתא", המובאת בגמרא (שם). 33 כך מסקנת הגמרא (שם), ופירש הסמ"ע: "חז"ל תיקנו [אף במקום שאין המנהג שהרושם קונה קניין גמור] להיות לרושם דין נתינת מעות על המקח [שיקבל מי שפרע]". 34 בבא מציעא שם. ומכאן "שהמנהג מבטל הלכה בכל כיוצא בזה, שבכל דבר שבממון על פי המנהג קונין ומקנין" (מגיד משנה בשם הרשב"א). "ובזמן הזה שנהגו הסוחרים שמוסרים לקונה את המפתח וסוגרים בו - קונה בעניין שכירות בית כשמסר לו המפתח" (הגהות מיימוניות כאן אות ה בשם ספר המקצועות). 35 [בקניין הגבחה שהיא מן התורה ואף בקניין משיכה שהיא מדרבנן, כתב רבינו (למעלה פרק ג הלכה ה) ש"כופין את הלוקח ליתן הדמים", ואילו "סיטומתא" שאינה אלא מנהג, סובר רבינו, שאין מנהג לכופו ולהוציא ממנו ממון. ועיין רש"י לכתובות צא: דיבור המתחיל מצוה, שסובר שאין כופין אלא במצוה המפורשת בתורה, ובתוספות שם פו. דיבור המתחיל "פריעת" חלקו עליו וכתבו שאף במצוה דרבנן כופין אותו, עיין שם].

18 ז. דְּבַר בְּרוּר³⁶ הוּא, שְׂאֵין דִּין זֶה אֶלָּא בְּשֶׁרָשָׁם בְּפָנֵי
19 הַמוֹכֵר, אוֹ שְׂאֵמֵר לוֹ הַמוֹכֵר: רָשָׁם מְקָחְךָ; שֶׁהָרִי
20 גְּמַר לְהַקְנוֹתָן, בְּמִוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בַּחֲזָקָה וּבְמִשְׁיָכָה.

36 "זה פשוט, שלא עדיף משאר קניות" (מ"מ).

ללוקח שיבוא לקחת בחזרה את כספו ועד שבא לקחת את כספו, נגנב אותו הכסף. ופסק רבא שאין המוכר חייב באחריות כלל לא כשומר שכר ולא כשומר חנם, אבל חכמים אחרים שאלו לפניו: והלא לא קיבל עוד מי שפרע, ואולי לא יקבל והמקח יישאר מקח ונמצא שהכסף ברשותו? והודה להם רבא על זה. ואף על פי שנתברר שכל העובדה הזאת וההוראה של רבא וחזרתו על ידי אשילת החכמים - לא היו במציאות כלל והעובדה הייתה באופן אחר, בכל זאת פסק רב האי גאון (הובא ברי"ף) שהלכה כדעת חכמים וכחזרתו של רבא כמו שהובא שם, באופן שכל זמן שלא קיבל המוכר "מי שפרע" הרי הוא באחריותו של המוכר. וראה להלן. 20 הרי"ף אומר מפורש, שדינו כשואל, לפי שיש לו רשות להשתמש בכסף הזה, וחייב אף באונסין, ברם מתוך דברי הרמב"ם - ובפרט בהצעת הראב"ד (מ"מ) - נראה שהוא סובר שדינו כשומר שכר, שאף על פי שיש לו רשות להשתמש - כל עוד שלא השתמש בהם אינו כשואל אלא כשומר שכר (ראה בבא מציעא מג. לרב נחמן). 21 הכסף משנה מדגיש כאן, שאחרי שקיבל "מי שפרע", צריך הוא עוד פעם לפנות ללוקח, שייקח את מעותיו, ואז, ורק אז, הוא פטור מאחריות. 22 ואז דינו כשומר חנם, שמכיוון שלפני שקיבל "מי שפרע" היה חייב באחריות כשומר שכר - בזה שאמר לו קח בחזרה את כספך אינו בא להפקיע את כל האחריות אלא להקל על עצמו ולפיכך נשאר עליו קצת אחריות כשומר חנם. ואף על פי שבגמרא (בבא מציעא שם) נראה שאינו חייב באחריות כלל - זהו מפני שרבא סובר שאסור לו להשתמש בכסף, וגם לפני קבלת "מי שפרע" אינו אלא שומר חנם. ואף על פי שבגמרא (בבא מציעא שם) נראה שאינו חייב באחריות כלל - זהו מפני שרבא סובר שאסור לו להשתמש בכסף, וגם לפני קבלת "מי שפרע" אינו אלא שומר חנם, אבל אנו שפוסקים להלכה כרבי יוחנן שמעות קונות מן התורה - מותר לו להשתמש בהם, כמו שכתב הרא"ש בבבא מציעא פרק ד סימן יג. ומאותו הטעם כתב רבינו גם בהלכה הראשונה, בחזרת הלוקח, ששם אין "מי שפרע", שהרי הוא כשומר חנם.

1 ד. מִי שֶׁהָיָה לוֹ חוֹב אֶצְל חֲבֵרוֹ, וְאָמַר לוֹ: מְכַר לִי
2 חֲבִית שָׁל יָזוּן בְּחוֹב שִׁישׁ לִי אֶצְלְךָ, וְרוּצָה הַמוֹכֵר -
3 הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁנָּתַן הַדְּמִים עִתָּהּ²³, וְכָל הַחוֹזֵר בּוֹ
4 מְקַבֵּל מִי שִׁפְרָעוֹ.²⁴ לְפִיכָּהּ²⁵, אִם מְכַר לוֹ קֶרְקַע
5 בְּחוֹבוֹ - אֵין אֶחָד מֵהֶן יְכוּל לְחֹזֵר בּוֹ,²⁶ וְאָף עַל פִּי
6 שְׂאֵין מְעוֹת הַמְּלִוָּה מְצוּיּוֹת בְּשַׁעַת הַמְּכָר.

23 הראב"ד השיג ממה שאמרו חכמים (קידושין מז.) מלווה להוצאה ניתנה והמקדש במלווה אינה מקודשת והמוכר במלווה אינו קונה - אבל רבינו סמך על סוגיית הגמרא בבבא מציעא מו: שמלווה קונה במכר, וראה למעלה פרק ה הלכה ד ובהערה שם. 24 כדין כל קונה בכסף וחוזר בו (למעלה הלכה א). 25 הואיל ומלווה הוא ככסף בעין. 26 והמדובר במקום שאין כותבין את השטר, שהקרקע נקנה בכסף בלבד (למעלה פרק א הלכה ד).

7 ה. הַלּוֹקֵחַ מִחֲבֵרוֹ קֶרְקַע אוֹ עֲבָדִים²⁷ אוֹ שְׂאֵר
8 מִטְּלָטְלִין, וּפְסָקוֹ הַדְּמִים, וְהַיָּחִי מִשְׁכוֹן²⁸ עַל

1 ח. הנושא ונותן בדברים בלבד³⁷ - הרי זה ראוי
 2 לעמד לו בדבורו, אף על פי שלא לקח מן הדמים
 3 בלום, ולא רשם, ולא הניח משכון. וכל החוזר בו,
 4 בין לוקח בין מוכר - אף על פי שאינו חייב לקבל
 5 מי שפרע, הרי זה ממחסרי אמנה³⁸, ואין רוח
 6 חכמים נוחה הימנו³⁹.

45 בשעת המקח (ט"ז סימן קפג סעיף ב). 46 ואינו מחוייב להשתדל אצל המוכר שיסכים למכור למשלח - כיוון שידוע שאינו רוצה למכור לו. קידושין שם. מעשה ברבין חסידא בעניין קידושין וברבה בר בר חנה בעניין מקח וממכר. 47 שהמוכר לא רצה למכור למשלח אלא לשליח ובוה יוציא את עצמו מן החדש (סמ"ע שם סעיף קטן ד).

22 יב. הורו מקצת המורים, שאם קנה לעצמו במקעות
 23 חבירו אחר שזקפן עליו מלנה⁴⁸ - הרי קנה לעצמו⁴⁹,
 24 ומקבלין ממנו⁵⁰ פשאמר זקפתי אותם המקעות על
 25 עצמי במלנה. ואני אומר, שאין דין זה דין אמת,
 26 אלא המקח של משלח⁵¹, כמו שיתבאר בדין העסק.

48 "שחושב בנפשו: מעות הללו שנתן לי המשלח, אקנה לי בהן לעצמי, ויהיו מעותיו לי בידי בתורת הלוואה, ואשלם לו היום או מחר" (סמ"ע, סימן קפג, סעיף קטן ב). 49 אחרי ששינה, קנה בשינוי כמו שמצאנו בבבא קמא קב: שאם אמר לו המשלח לקנות חטים וקנה שעורים, שקנה לעצמו (מגיד משנה). 50 כלומר, נאמן הוא עלינו. וראה במגיד משנה. 51 רבינו לשיטתו, שפסק בפרק א מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה כרבי יהודה, שאפילו אמר לו לקנות חטים וקנה שעורים, קנה המשלח.

27 יג. שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות להם המקח:
 28 אם היו המקעות מעורבות⁵² וקנה במקצת הדמים, אף
 29 על פי שהיתה פגנת השליח שזה שקנה לאחד מהן
 30 - הרי המקח של כלן, וחולקין אותו לפי מעותיהן.

52 הטור (חושן משפט סימן קפד) מדייק כאן: "אפילו ערבן השליח", ומביא דעה החולקת על זה.

31 יד. היו מעות של אחד מהן צוררין⁵³ ונתחמימן⁵⁴,
 32 אף על פי שהיה בלב השליח הזה שיקנה המקח
 33 לכלן - לא קנה אלא זה שנקנה המקח במקעותיו
 34 בלבד.

53 קשורים. וגם כאן סובר הטור: אפילו צררם השליח (סמ"ע סימן קפד סעיף קטן א). 54 שיש להם החותם של בעליו.

פרק שמיני

1) נתבארו בו דיני ביטול המקח מפני שהלוקח לא השלים הדמים, ודיני שומת הדמים בעניין המכר.

35 א. המוכר⁵⁵ שזה לחברו באלה זוז, ונתן לו מקצת
 36 הדמים⁵⁶, והיה יוצא ונכנס⁵⁷ ותובע שאר הדמים⁵⁸,
 37 אפילו לא נשאר לו אלא זוז אחד⁵⁹ - לא קנה הלוקח
 38 את כללה⁶⁰, אף על פי שכתב השטר⁶¹ או החזיק⁶².

37 בלי פעולת קניין, כמבואר בסמוך בדברי רבינו. 38 לשון הגמרא: "דברים יש בהם משום מחסרי אמנה" (שם מט. כדעת רבי יוחנן לגבי רב). כלומר, אנשים המשנים את דבריהם הם נעדרי אמונה, מחוסרי אמן. ומסתימת לשון רבינו נראה שלעולם הרי הוא מחוסר אמנה אף אם הוקר או הוול (וכדעת הראב"ד והרשב"א שהביא המגיד-משנה). 39 שם מח. "והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו".

7 ט. וכן⁴⁰ מי שאמר לחברו לתן לו מתנה, ולא נתן
 8 - הרי זה ממחסרי אמנה. במה דברים אמורים?
 9 במתנה מועטת, שהרי סמכה דעתו של מקבל
 10 פשהבטיחו; אבל במתנה מרבה - אין בה חסרון
 11 אמנה, שהרי לא האמין זה שיתן לו⁴¹ דברים אלו,
 12 עד שיקנה אותו בדברים שקנין בהן.

40 שם מט. כרבי יוחנן. 41 אבל במכירה יש סמיכות דעת שימכור לו, שהרי הבטיח לו דמי המקח ואף אם הוקר או הוול - שיוקר וזול הם בכלל מתנה מועטת וסמך דעתו (תוספות שם דיבור המתחיל מודה, ונימוקי יוסף שם וראה למעלה הלכה ח). ויש אומרים שאם רבים אמרו לאחד שיתנו לו מתנה מרובה - אם חזרו בהם הם מחוסרי אמנה, לפי שסמכה דעתו של היחיד שהרבים בוודאי לא יחזרו בהם ויתנו לו. ועוד, שלכל אחד מגיע סכום קטן והרי זו כמתנה מועטת (שולחן ערוך חושן משפט סימן רד סעיף ט וסמ"ע שם סעיף קטן יד).

13 י. הנותן מעות⁴² לחברו⁴³ לקנות לו קרקע או
 14 מטלטלין, והניח מעות חברו אצלו והלה וקנה
 15 לעצמו במקעותיו - מה שעשה עשוי⁴⁴, והרי הוא
 16 מכלל הרמאין.

42 משנה בקידושין נח: לעניין קידושין, ובגמרא (שם נט). מובא דין זה גם בעניין מקח וממכר. וכן דברי רבינו בפרק ט מהלכות אישות הלכה י"ז: "העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקדשה לעצמו - ואסור לעשות כן. וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר נקרא רשע". 43 וכל-שכן לשליחו, שדעת המשלח סומכת עליו יותר, שוודאי נקראת רמאות (שם). 44 קידושין נט. ובתוספתא (בבא מציעא פרק ד): "הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות כו' אם יש עדים שלקה ומכר מוציאין ממנו בעל כורחו" וכן הוא בירושלמי (בבא מציעא פרק ה הלכה ג) - הרי שהמקח שייך למשלח ולא לשליח? כתב בספר המתכות שהתוספתא עוסקת באופן שהשליח קנה במעותיו של המוכר. וזהו שדקדק רבינו וכתב "וקנה לעצמו במעותיו" (ראה במגיד משנה).

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בפירוש המשנה בבבא-מציעא (שם). אבל יש מפרשים שמה שאמרו בגמרא "מהיכן מגביהו מן העידית" - לא מוסב על סוף הדברים "תן לי קרקע", אלא על ראש הדברים "תן לי מעותי", לפי שהם סוברים שכנגד מעותיו המקח קיים, ואם כן הרי זה כ"אומר לחברו חצי שדה אני מוכר לך - שנותן לו מן הכחוש שבה" (להלן פכ"א הכ"ב), ולמה יקח כאן מן העידית? - אלא הדברים מוסבים לראש הדברים כשאומר "תן לי מעותי", שאז הרי הוא כבעל-חוב שלוקח מן העידית, ולפי שחזר בו המוכר קנסוהו ונתנו ללוקח מן העידית, וראה בכסף-משנה. (16) שם בגמרא.

ג. **מְכַר שְׂדֵהוּ¹⁷ מִפְּנֵי רְעֵתָהּ¹⁸, אָף עַל פִּי שְׁהוּא⁹ יוֹצֵא וְנִכְנֵס וְתוֹבֵעַ שְׁאָר הַדְּמִים - קָנָה הַכֹּהֵן, וְאֵין הַלּוֹקֵחַ¹⁹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; שְׁזָה שְׁתוֹבֵעַ²⁰ וְרוֹדֵף, לֹא מִפְּנֵי שְׁעֵדִין לֹא גָמַר וְהִקְנָה, אֲלֵא פְּדֵי שְׁלֵא יַחְזֹר בּוֹ הַלּוֹקֵחַ.**

(17) מסקנת הגמרא שם עת. (18) שהקרקע היא רעה, והמוכר מעוניין להפטר ממנה. (19) גם המוכר אינו יכול לחזור, אלא שכאן, מן הסתם, אין הוא מעוניין בזה. (20) לשון הרי"ף (שם).

ד. **וְכֵן הַדִּין²¹ בְּמוֹכֵר מְטֻלְטֵלִין: אָף עַל פִּי שְׁמִשְׁוֹף²² הַלּוֹקֵחַ הַפְּרוֹת וְהוֹצִיאָן לְרִשּׁוֹתוֹ, וְהַמוֹכֵר נִכְנֵס יוֹצֵא עַל שְׁאָר הַדְּמִים - לֹא קָנָה, וְיָד הַחֹזֵר בּוֹ עַל הַתְּחִתּוֹנָה, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ; אֲלֵא אִם כֵּן מְכַר מִפְּנֵי רְעֵת מִמְּכָרוֹ, וְהָרִי זֶה קָנָה הַכֹּהֵן.**

(21) כן הוא בגמרא (שם עז:); במכירת חמור, ופסק רבא שאינו קונה מכיון שיוצא ונכנס ותובע. (22) כן דעת ה'תוספות' (שם ד"ה עייל ונפיק אזוזי). אבל דעת 'בעל המאור' היא, שאם משך, שוב לא מתבטל המקח. ופסקו של רבא (שם) היה באופן שהיתה רק נתינת דמים בלא משיכה, והשאלה עמדה בקשר לקבלת 'מי שפרע'.

ה. **לְקַח שְׁנֵיה מֵאָה בְּמֵאֵתִים²³, וְהַמוֹכֵר יוֹצֵא וְנִכְנֵס לְתַבֵּעַ שְׁאָר הַדְּמִים - הָרִי זֶה סָפַק אִם הוּא כְּמוֹכֵר שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי רְעֵתָהּ, וְאֵינוֹ תוֹבֵעַ אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁמִכְר בְּיֹתֵר, אוֹ אֵינוֹ כְּמוֹכֵר שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי רְעֵתָהּ, וְזֶה שְׁתוֹבֵעַ - מִפְּנֵי שְׁעֵדִין לֹא גָמַר לְהִקְנוֹתוֹ עַד שְׁיִקַּח כָּל הַדְּמִים. לְפִיכֵף, הָרוֹצֵה לְחַזֵּר מִשְׁנִיָּהֶם - אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר²⁴; וְאִם תִּפְּסֵם הַמוֹכֵר²⁵ מִמְּקַח שְׁמִכְר כְּנִגְדֵי הַמְּעוֹת שֶׁנִּשְׁאָרוּ לוֹ²⁶ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.**

(23) כן גרס רבינו בגמרא בבא-מציעא שם (מגיד-משנה). ואין אונאה לקרקעות (להלן פרק יג הלכה ח). (24) היינו, לא הלוקח יכול לעכב שאר הדמים, שעדיין לא נתן, ולא המוכר יכול לעכב את מכירת הקרקע, מפני שהקנין עצמו היה ללא ערעור, והספק נולד רק אחרי כן - אין לבטלו (ט"ז לסימן קצ סעיף יג, ועיין משנה-למלך). (25) רק הוא יכול לתפוס, לפי שהוא אומר: ברי לי שתבעתי מפני שעדיין לא גמרתו להקנות עד שאקבל כל הדמים, אבל הלוקח אינו יודע מה כוונת המוכר, ולפיכך אינו יכול לתפוס (נתיבות

(2) בבא-מציעא עז: (3) שאילולא היה המוכר יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים היה קונה את כל השדה (כמו שכתב רבינו להלן הלכה ב, וכמו שכתב למעלה פ"ו ה"א גבי מטלטלין), ועכשיו שיוצא ונכנס ותובע אינו קונה עד שישלם כל הדמים. (4) בגמרא שם: "עייל ונפיק" (= נכנס ויוצא), והרמב"ם שינה וכתב "יוצא ונכנס". ומכאן שכבר נכנס פעם אחת ויצא ונכנס שוב לבית הלוקח לתבוע ממונו, וכן כתב הרא"ש (בבא-מציעא פ"ו סימן ז), וראה ביאורי הגר"א לסימן קצ, ס"ק כז. (5) ריצה זו אחרי הכסף מוכיחה שסיבת המקח היתה הצורך הדחוף של המוכר בכסף, ורק לשם זה קיים אותו, ומכיון שמטרה זו לא הושגה, מתבטל המקח (נימוקי-יוסף בבבא-מציעא פרק השוכר את האומנין). (6) מימרא של רבא, שהושמעה על רקע של עובדה מסוימת. (7) רוצה לומר, בניגוד למה שאמרנו למעלה (פ"ז ה"א) שעירבון קונה כנגד כולו (וכן הוא בהלכה ב כשאינו יוצא ונכנס ותובע) - כאן אין הדין כן אלא אינו קונה את כולה, אבל לעולם אינו קונה אפילו כנגד מעותיו (ראה הגר"א סימן קצ, ס"ק יב), וכן נראה בסמוך. ראה הערה יד. (8) שהרי שטר אינו קונה עד שיתן את הדמים (למעלה פרק א הלכה ז). (9) [אף-על-פי שחזקה קונה בלי שטר, אינו קונה עד שיתן את הדמים (למעלה שם הלכה ח והערה לא) - אין זה אלא באופן שאינו יוצא ונכנס ותובע הכסף, אבל אם יוצא ונכנס ותובע אינו קונה עד שיתן דמים - מגיד-משנה למעלה פרק א הלכה ב]. וכתב המגיד-משנה כאן, שהמדובר בין אם החזיק בפניו ובין אם החזיק שלא בפניו ואמר לו "לך חזק וקנה" (ראה למעלה פ"א ה"ח). אבל הרשב"א (הובא בנמוקי-יוסף פרק ו בבבא-מציעא) סובר שאם אמר לו "לך חזק וקנה" - אע"פ שיוצא ונכנס ותובע - קנה, שבאמירתו בוטלה הקפדתו.

ב. **חָזַר בּוֹ הַלּוֹקֵחַ - יָד הַמוֹכֵר¹⁰ עַל הָעֵלְיוֹנָה; רִצָּה אוֹמֵר לוֹ: הִילֵךְ מְעוֹתֶיךָ, אוֹ קָנָה מִן הַקְּרָקַע¹¹ כְּנִגְדֵי הַמְּעוֹת שֶׁנָּתַתָּ לִּי וְנָתַתָּ לוֹ מִן הַזְּבוּרִית שְׁפָה¹². וְאִם חָזַר הַמוֹכֵר - יָד הַלּוֹקֵחַ עַל הָעֵלְיוֹנָה; רִצָּה אוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִּי מְעוֹתַי, אוֹ תֵּן לִּי קְרָקַע כְּנִגְדֵי מְעוֹתַי. וְנוֹטְלִים¹³ מִן הַיִּפְהָה¹⁴ שְׁפָה¹⁵. וְאִם לֹא הִיָּה¹⁶ יוֹצֵא וְנִכְנֵס וְתוֹבֵעַ - קָנָה הַלּוֹקֵחַ אֶת פְּלֵה, וְאֵין אֶחָד מֵהֵן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, וְשְׁאָר הַדְּמִים עָלָיו כְּשְׁאָר הַחֹבוֹת.**

(10) ברייתא (שם). (11) בגמרא שם הנוסח "הילך קרקע", ורבינו שינה וכתב "קנה", להורות כי עד עכשיו לא קנה גם כנגד מעותיו. (12) כלומר, מן החלק הגרוע ביותר בשדה שקנה. ואף-על-פי שדין בעל חוב לגבות מן הבינונית (פי"ט מהלכות מלוה ולוה ה"א) - כאן קנסוהו חכמים כיון שחזר בו מן המקח ('תוספות' בבא-מציעא שם ד"ה מעידית). (13) לפי המחיר של עכשיו (מגיד-משנה בשם רמב"ן). (14) מן העידית. (15) כדעת רב נחמן בר יצחק בגמרא (בבא-מציעא שם). בניגוד לדעה אחרת שם, שנוטל מן היפה שבכל נכסי המוכר. הרי דעת רבינו, כמו שכתבנו למעלה, שאין המקח חל אפילו כנגד מעותיו, ולפיכך הוא כותב "תן לי קרקע כנגד מעותי ונוטל מן היפה" (וכן כתב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ' תמוז - ספר קנין - הלכות מכירה קמה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

37) גם זה שם. (38) בגמרא שם: "כדשיימי בתלתא", אבל ברי"ף (ב"ב שם): "כדשיימי בי תלתא", ו"בי תלתא" היינו בית-דין של שלשה, וראה מגיד-משנה. (39) מכיון שהזכיר "בית-דין", זה מהותו של בית-דין, שהולכין בו אחר הרוב. (40) לדברי רבינו, ישנם שני הבדלים בין הדין הראשון לשני: בראשון הזכיר "שומא" וגם "בית דין", ובשני לא הזכיר לא "שומא" ולא "בית דין". ולפי זה לא ברור מה דינו של המזכיר "שומא" בלי "בית דין". ולדעת רש"י שם, כיון שהזכיר "שומא" אע"פ שלא הזכיר "בית דין" כוונתו ל"בית דין", וזהו לפי נוסחתנו בגמרא שם "כדשיימי בתלתא". (41) שמכיון שלא התכוון לבית-דין, צריך שיהא בהסכמת כל השלשה, ולא בהסכמת הרוב בלבד כמו בבית-דין. (42) מכיון שהוא הזכיר ארבעה, יותר מהמספר הדרוש להרכב בית-דין, סימן שהוא מתכוון - אם כי הוא הזכיר בית-דין - דוקא לדעת כל הארבעה, שאם כוונתו היתה לבית-דין בהרכבו החוקי, לא היה מזכיר ארבעה. (43) כלומר, לא מספיקה הסכמתם לשומא, אלא שגם ימכור לפי שומא זו, שהרי אמר לו "כשאמכרנה", ורק אז היא קנויה לראשון. (44) אבל אם מכר אותה יותר מכפי השומא, אז המכר הוא לשני, כמו בסוף ההלכה הראשונה (לחם-משנה). (45) כרב הונא בר רבי יהושע, ולא כרב פפא (שם). (46) בגמרא (שם) נמקו הלכה זו, ואמרו: מי יודע אם אלו האחרונים הם יותר טובים מהראשונים, ומכיון שהדבר בספק - אין בכוחו של הספק לבטל את המכירה, מאחר שכבר קנו מידו מעכשיו.

פָּרֵק תְּשִׁיעִי

1) נתבאר בו דיני מקח וממכר בהקדשות וביתומים שדינם דומה להקדשות בקצת צדדין, וכן נתבאר בו שיש דבר שאם ניקח בזמן מיוחד שדין כל אדם שווה להקדש שהמקח נגמר מבלי שלמות תנאיו.

24 א. המוכר להקדש², ואמר³ לו הגזבר: בכמה אתה מוכר חפץ זה? ואמר: בעשרה - אפילו⁴ היה שונה מאה⁵, פנין שאמר בעשרה אינו יכול לחזור בו; ²⁷ שאמירה לגבוה⁶ פמסירה⁷ להדיוט.

2) בבא-בתרא קלג: ושם הביאו עובדא, בבנו של יוסף בן יעזר, שמצא מרגלית ורצה למוכרה להקדש, ואמרה לו אשתו, שהוא לא יהיה הראשון לשום מפני שלא יוכל להתחרט יותר, שהרי "אמירה לגבוה כמסירה להדיוט", אף אם השום בטעות, והחפץ שוה יותר, מכיון ששם את החפץ פחות משוויו, הרי התכוון לוותר משלו להקדש ('תוספות' קידושין כט. ד"ה משכו). וראה להלן הלכה ב. (3) בלי כל פעולת קנין וכלי מתן מעות. (4) כלומר: אם היה שוה עשרה, בוודאי קנה הקדש, אלא אפילו היה שוה מאה - קנה. ועיין 'אבן האזל'. (5) שאז אצל הדיוט המקח מתבטל, כדין ביטול המקח באונאה של יותר משתות. (6) משנה בקידושין כח: ונזכר בגמרא כמה פעמים. (7) האמירה גרידא להקדש, הרי היא כאילו מסר בקנין להדיוט.

28 ב. הגזבר שקנה להקדש או שמכר - ידו על העליונה⁸. פיצד? נתן דמים⁹ של הקדש, אף על פי ²⁹

המשפט). (26) [לפי דברי המוכר, שלא גמר להקנות לא קנה הלוקח כלל ואף כנגד מעותיו (ראה למעלה הלכה א והערה ו) - כן יכול לתפוס כל המקח, אלא שאם יעשה המוכר כן תהיה ידו של הלוקח על העליונה ויבקש בחזרה את מעותיו (למעלה הלכה ב). והמוכר שהאנה את הלוקח: "שוה מאה במאתים" לא כדאי לו לבטל את כל המקח, ולפיכך אינו תופס אלא חצי השדה כנגד המאה שעוד לא נתן לו הלוקח].

1 ו. הקונה²⁷ דבר מחברו ונתן לו הדמים וטעה במנין המעות, ולאחר זמן תבעו המוכר ואמר לו: מאה שנתת לי אינם אלא תשעים - נקנה המקח²⁸, ומחזיר לו העשרה אפילו אחר כמה שנים. בין בקרקע²⁹, בין במטלטלין³⁰.

27) ברייתא (קידושין מז). לפי רב הונא. (28) כדין נתן כל הדמים (מגיד-משנה). (29) לענין קנין גמור, אבל לא בקידושין, מפני שהאשה מתביישת לתבוע אחרי זה, ומתוך כך אין לה בזמן הקידושין בטחון גמור בקנין זה, ולפיכך אינה מקודשת [כמו שכתב רבינו בפ"ז מהלכות אישות ה"ז, ודברי 'תוספות' המיוחסים לר"י הזקן (שנדפסו בדפוס ווילנא) בקידושין שם, שכתב בשם רבינו שמקודשת, צריכים עיין]. (30) להתחייב ב"מי שפרע".

6 ז. האומר לחברו³¹: כשאמכר שדה זו הרי היא מוכרה לך מעכשו³² במאה זו, וקנו מידו³³ על פך, ולאחר זמן מכרה לאחר במאה - קנה הראשון. מכה ביותר על מנה³⁴ - קנה אחריו³⁵. שלא אמר לו אלא 'כשאמכר', שיהיה מוכר מדעתו תחלה³⁶, וזה לא היה רוצה למכר, ולא מכר אלא מפני התוספת שהוסיף זה על שויו, ונמצא כמי שנאנס ומכר.

31) גמרא בעבודה זרה עב. (הביאה הרי"ף בבא-בתרא פרק ז בסופו). (32) כך כתב הרי"ף שם. וראה בהערה הבאה. (33) גם זה שם ברי"ף. שאם לא קנו מידו, ואם לא אמרו לו "מעכשיו", בוודאי לא קנה הראשון אם מכרה לאחר. (34) גם זה עובדא בגמרא שם: "זבנה לאיניש אחרינא במאה ועשרין (=מכרה לאדם אחר במאה ועשרים)". וסובר רבינו ש"מאה ועשרים" לאו דוקא, אלא כל שמכר ביותר אין זו מכירה ברצון. (35) כרבי יעקב מנהר פקוד, ולא כרב הונא. (36) כלומר, ברצונו הטוב בלי שום הכרח.

14 ח. אמר ל³⁷: כשאמכרנה הרי היא קנויה לך מעכשו כמה שישומו אותה בית דין של שלשה³⁸ - אפילו על פי שנים³⁹ מן השלשה. אמר לו: כמו שישאמר שלשה⁴⁰ - עד שישאמרו השלשה⁴¹. וכן אם אמר לו: כמו שישומו אותה בית דין של ארבעה - עד שישומו הארבעה בלן⁴² ונספמיו, ומכר⁴³ לאחר כמו שישפמיו⁴⁴, ואחר כך קנה הראשון. שמו אותה שלשה או ארבעה, ואמר המוכר: עד שיבואו שלשה אחרים או ארבעה וישומו - אין שומעין ²² ל⁴⁵; שהרי קנו מידו⁴⁶ תחלה שמכר מעכשו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיתכן כי מלים אלה שייכות למעלה אחרי המלים "מכח הקדש". שאר הדינים שבברייתא, שאותם השמיט רבינו כאן, הביאם בפ"ז מהלכות ערכין הלכה יב.

- ג. נכסי יתומים¹⁵ - הרי הן כהקדש. פיצוד? יתומים¹⁰
שמיכרו¹⁶ פרות, ונמשכו מהן הפרות ועדין לא לקחו¹¹
הדמים, והוקרו הפרות - חזרין בהן¹⁷; שאין נכסי
יתומים נקנין אלא בכסף, כהקדש. הוזהו הפרות¹⁸
- לא יהיה פח הדיוט¹⁹ יותר חמור מפחן.¹⁴

(15) מימרא של שמואל, בגיטין נב. ובמגיד-משנה הביא: "נכסי יתומים קטנים", וכ"ה בכ"י תימן. (16) שם. (17) ואין לחשוש שמא יאמרו הלוקחים ליתומים: "נשרפו חטיבים", כמו שאנו חוששים כן ביחס למוכר ליתומים (להלן הלכה ו), - שכל זמן שלא חזרו היתומים, הפירות ברשות הלוקחים והם חייבים עליהם אף באונסין (ר"ן בגיטין שם). ולאחר שחזרו - עליהם לקבל הפירות לרשותם, ואם לא קיבלו - הם הפסידו בעצמם. ואין לומר כאן, כמו בהלכה הסמוכה, שזו רעה ליתומים, שמתוך שידם תמיד על העליונה, שהם יכולים לחזור תמיד, ולא הלוקחים, לא ימצאו קונים - שכאן בא העיכוב מצד הלוקח, שלא נתן הדמים. אבל בהלכה הסמוכה, בא העיכוב מצד היתומים, ולא מצד הלוקח, שהרי הוא נתן דמים והם לא נתנו לו עוד את הפירות (משנה-למלך). (18) שם. (19) שהקונה ממנו אינו יכול לחזור בו אחרי שמשך.

- ד. וכן אם לקחו²⁰ הדמים ועדין לא נמשכו¹⁵
פרותיהן, והוקרו - חזרין, כשאין ההדיוטות²¹. אבל
אם הוזהו²² הפרות, ורצו לקוחות לחזר בהן -
חזרין, ומקבלין²³ מי שפרע, פדינם עם שאר
העם²⁴. שאם נתיב אותם לקח הפרות פדין תורה -
הרי זה רעה ליתומים; שאם יהיה דינם פח,
כשיצטרכו למכר לא ימצאו מי יתן להם דמים.²¹

(20) שם. (21) שיכולים לחזור לפני המשיכה, ואע"פ שההדיוט מקבל מי שפרע כשחזר - ביתומים לא הטילו חכמים מי שפרע. (22) שם. (23) יכולים הם לחזור, אלא שעליהם לקבל מי שפרע. (24) הדין הרגיל בכל מקח וממכר.

- ה. וכן יתומים²⁵ שלקחו פרות, ומשכו הפרות ולא
נתנו הדמים, והוקרו - לא יהיה פח הדיוט גדול
מפחן²⁶. ואם הוזהו²⁷ הפרות - אינן חזרין; שזו
רעה להם²⁸, כשיצטרכו לקנות פרות לא ימצאו מי
שמיכר להם.

(25) שם. (26) אלא כשם שהדיוט קונה במשיכה, כמו כן היתומים קונים במשיכה, ואין המוכר יכול לחזור. שהרי התקנה שהיתומים יקנו בדמים היתה לטובתם, ולא לרעתם. (27) ולכאורה הרי כאן זכות היא להם, אם נאמר שיכולים לחזור, כל זמן שלא נתנו הדמים. (28) אבל בהקדש אינו כן, אלא אם הוזהו חזרו בו ההקדש (למעלה הלכה א). ולא חששו שם לטעם זה, מפני שציבור הלוקחים לא יפרוש

- 1 שלא משך הפרות, אם הוקרו - קנה, פדין תורה¹⁰.
2 ואם הוזהו הפרות - חזר; שהרי לא משך, ולא יהא
3 פח הדיוט חמור מפח ההקדש¹¹. וכן¹² אם מכר
4 חפץ של הקדש, ומשכו הלקח ולא נתן דמים,
5 והוזהו החפץ - קנה¹³; שלא יהא פח הדיוט חמור
6 מפח הקדש. ואם הוקר החפץ - חזר בו; שהרי לא
7 לקח הגזבר דמים, וההקדש אינו נקנה אלא בכסף,
8 שגאמר: ונתן הפסד וקם לו. ואין הגזבר חייב לקבל
9 מי שפרע¹⁴.

(8) שקלים פ"ד ט. וכן הוא בגמרא קידושין כט. (9) אף-על-פי ש"אמירה לגבוה כמסירה להדיוט" (הלכה א) הצריכו כאן קנין כסף, משום ש"אמירה לגבוה" אינה אלא מדרבנן, ואילו קנין כסף הוא מן התורה (מגיד-משנה וכסף-משנה). ויש אומרים, שאמירה גרידא אינה אלא נדר והתחייבות, אבל אין זה נחשב כקנין בגוף החפץ, ברם מתן דמים מהווה קנין בגוף החפץ ('אבן האזל'), אך הלשון: "אמירה לגבוה כמסירה להדיוט", מוכיח ש"האמירה" מקבילה ל"מסירה", ועושה את אותה הפעולה כמו "מסירה". וראה ב'תוספות' המיוחסות לר"י הזקן בקידושין כט. שמיישב דברי הגמרא שם באופן שלא דיבר המוכר מאומה. (10) כן הוא במשנה שקלים שם: "המקבל עליו לספק סלתות [להקדש] - משלש [שלשה סאים בסלע] ועמדו מארבעה, יספק מארבעה". וראה להלן. (11) במשנה שקלים, שם: "המקבל עליו לספק סלתות מארבעה, עמדו משלש יספק מארבעה". ואע"פ שבהדיוט יש מי שפרע כשחזר בו, הרי שאם הוזהו הפירות יד ההקדש על העליונה, והמוכר צריך לספק כשער הוזהו. ואע"פ שבהדיוט, באופן זה, אסור למוכר לחזור, ואם הוא חוזר מקבל מי שפרע (למעלה פרק ז ה"א), והרי כתב רבינו בפרק ז מהלכות ערכין ה"ב: "פדהו במנה (=נתן ההדיוט דמים לגזבר לפדות ההקדש) ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתיים, מה שפדה פדוי ואינו נותן אלא המנה שכבר נתן. ואין אומרים כאן לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש, שאפילו הדיוט אינו יכול לחזור בו עד שיקבל מי שפרע - ואין הקדש ראוי לקבל מי שפרע" (וכן הוא בקידושין כט). וכבר העירו על סתירה זו הר"ן בקידושין שם, והמגיד-משנה כאן. והכסף-משנה מתרן, שאין בהקדש קנין כסף מן התורה, אלא בהדיוט הקונה מן ההקדש, שעל זה נאמר "ונתן הכסף - וקם לו", אבל בהקדש הקונה מן ההדיוט אין קנין כסף מן התורה. ואין קבלת מי שפרע אלא באופן שכסף קונה מן התורה. ולפיכך יפה כתב רבינו שהקדש הקונה בכסף והוזהו הפירות - חזר [ולפיכך כתב למעלה: "קנה כדין תורה" ולא "מדין תורה", שקנין זה אינו מן התורה. ויתכן כי המלים "ואין הגזבר חייב לקבל מי שפרע", שבסוף ההלכה, שאין מקומן שם, אלא כאן אחרי המלים "מכח ההקדש", וכדברי הכסף-משנה, שאין הגזבר חייב כאן מי שפרע כיון שאין הכסף קונה כאן מן התורה]. (12) קידושין כט. בברייתא. (13) אף שאין קונים מהקדש אלא בדמים. (14) כלומר, שאין כאן לגמרי מי שפרע, שהרי משיכה או שקונה לגמרי או שלא קונה כלל, אף לחייב ב'מי שפרע' (מגיד-משנה). [וראה למעלה הערה י,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממשא ומתן עם הקדש בגלל זה, שהרי מצוה היא להנות את ההקדש (לחם-משנה, בהלכה ג).

1. וְנָתַנו הַדְּמִים²⁹ וְלֹא מְשָׁכוּ הַפְּרוֹת, וְהוֹזְלוּ הַפְּרוֹת
 2. - הוֹזְרִין³⁰; לֹא יִהְיֶה פֶתַח הַדְּיוּט³¹ גְּדוֹל מִפְּתָחוֹ.
 3. הוֹקְרֵי³², אִם רָצוּ הַמוֹכְרִים לְחַזֵּר בָּהֶן - הוֹזְרִין³³,
 4. וּמְקַבְּלִין מִי שֶׁפָּרַע. שָׁאֵם יִהְיֶה דִינָם שִׁיקְנוּ בְּנִתְיַנֵּת
 5. הַמְעוֹת, יֹאמְרוּ לָהֶם הַמוֹכְרִים: נְשַׁרְפוּ הַפְּרוֹת³⁴
 6. שֶׁלְקַחְתֶּם אוֹ אָבְדוּ בְּאִנּוֹס, וּבְכָר נַעֲשׂוּ בְּרִשְׁוֹתְכֶם
 7. מְשַׁעֲת נִתְיַנֵּת הַמְעוֹת.

(29) שם. בלי 'מי שפרע', שאין 'מי שפרע' ביתומים, כנ"ל. (31) שגם הדיוט יכול לחזור לפני המשיכה. (32) שם. (33) אף כי היה זה לטובת היתומים להפעיל כאן את תקנת החכמים, שהמשא והמתן נגמר בנתינת הדמים, ולא יוכל המוכר לחזור. (34) ואין לומר שאף לענין זה נפעיל את הכלל: "לא יהא כח הדיוט וכו'", ונאמר שאם קרה אסון של שריפה, שהיתומים לא יסבלו כאילו היו הדיוטות, שאינם קונים בכסף? - מפני שיש תלות הדרית בין שני הדינים האלו "שכיוון שלענין חזרה לא ברשות מוכר הוא, לענין דליקה נמי לא ברשותיה" (רש"י ד"ה נשרפו חיטיך, שם), והטעם הוא עקרוני: שהרי מן התורה קנה הלוקח במתן דמים, ואין המוכר יותר אחראי לחפץ, אף תמורת ההנאה שיש לו למוכר שהוא יכול לחזור, הוא משעבר את עצמו לשאת באחריות, ומתוך כך אם ניטלה ממנו אפשרות החזרה, אין לנו זכות להטיל עליו חובת השמירה (מתוך דברי רש"י שם). אבל בהקדש, אף אם הוקרו הפירות קנה הקדש, ואין המוכר יכול לחזור בו (למעלה הלכה א), ואין אנו חוששים לטענה זו, שלא יאמרו המוכרים: "נשרפו חיטיך וכו'", מפני שבהקדש החמור הטילו אחריות המקח על המוכר, אף שנטולה ממנו ההנאה של אפשרות לחזרה (ראה לחם-משנה).

8. ז. בְּאַרְבָּעָה³⁵ פְּרָקִים³⁶ בְּשָׁנָה הַעֲמִידוֹ דְּבָרֵיהֶם³⁷ עַל
 9. דִּין תּוֹרָה³⁸ בְּבִשְׂרָה³⁹, מִפְּנֵי שֶׁהֵעֵם בְּלֹן צְרִיכִין לְבִשְׂרָה.
 10. וְאֵלוֹ הֵן: עָרַב יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג⁴⁰, וְעָרַב יוֹם
 11. טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח⁴¹, וְעָרַב הַעֲצֵרֶת, וְעָרַב רֵאשׁ
 12. הַשָּׁנָה⁴². מֵיֵצֵד? הֵיךְ לְטַבֵּחַ שׁוֹר, אֶפְלוֹ שְׁוֵה מֵאָה
 13. דִּינָרִין, וְלָקַח דִּינָר אֶחָד מִן הַלּוֹקֵחַ פְּדִי לְתֵן לוֹ בְּשֵׁר
 14. בְּשִׁישְׁחַט, וְלֹא נִתְקַבְּצוּ לוֹ כֹּל דְּמֵי הַשׁוֹר⁴³ - אֵינּוּ
 15. יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ⁴⁴; אֲלֵא מְשַׁחֲטִין אֶת הַטַּבֵּחַ בְּעַל
 16. בְּרָחָו⁴⁵, וְכּוֹפִיִן אוֹתוֹ לְשַׁחֵט וְלְתֵן הַבֶּשֶׂר לְלוֹקֵחַ.
 17. לְפִיכָף⁴⁶, אִם מֵת הַשׁוֹר - מֵת לְלוֹקֵחַ⁴⁷.

(35) משנה, בחולין פג. (36) זמנים. (37) שם לפי פירוש רבי יוחנן, וכן הביאו גם הר"ף. (38) שקונים בכסף בלי משיכה (למעלה פרק ג הלכה א). (39) ורק בבשר, ולא בחפצים אחרים. (40) אבל לא בערב יו"ט האחרון של פסח. מפני שיו"ט האחרון של חג הוא רגל בפני עצמו, ועל כן היה חביב על הציבור, ומתוך כך הרבו בו בשמחה, ואכלו בו הרבה בשר, משא"כ יו"ט האחרון של פסח, שהוא רק חלק של החג, ולא חג נפרד לעצמו (רש"י שם ד"ה

יום ש"ק כ"א תמוז ה'תשע"ז

פְּרָק עֵשְׂרִי

(1) נתבארו בו דיני אונסי המכירה והמוסר מודעה במכירתו והדומה לה.

18. א. מִי שֶׁאֲנָסוּהוּ²⁹ עַד שֶׁמְכַר³, וְלָקַח דְּמֵי הַמְּקַח⁴,
 19. אֶפְלוֹ תְלוּהוּ⁵ עַד שֶׁמְכַר - מִמְּכָרוֹ מִמְּכָר, בֵּין
 20. בְּמִשְׁלֵטִין⁶ בֵּין בְּקַרְקָעוֹת⁷; שֶׁמִּפְּנֵי אֲנָסוֹ גָּמַר
 21. וּמְקַנְהוּ⁸. אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא לָקַח הַדְּמִים בְּפְנֵי הָעֵדִים⁹.
 22. לְפִיכָף, אִם מָסַר מוֹדְעָה¹⁰ לְדָם שִׁימְכַר, וְאָמַר לְשֹׁנֵי
 23. עֵדִים¹¹: דְּעוּ, שְׁוֵה שְׁאֵנִי מוֹכֵר חֲפִץ פְּלוֹנִי אוֹ שְׁוֵה
 24. פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי, מִפְּנֵי שְׁאֵנִי אֲנֹס - הָרִי הַמְּמַכֵּר בְּטֵל.
 25. וְאֶפְלוֹ הַחֲזִיק בְּמָה שְׁנֵים - מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ¹²,
 26. וּמְחַזְרִי הַדְּמִים.

(2) בבא בתרא מז: מימרא של רב הונא: "תליוהו זובין - זביניה זביני" (=תלו את המוכר והכריחוהו למכור ומכר, מכירתו מכירה). ושם מח. פסק רבא הלכה כרב הונא. (3) דווקא במכירה מועיל האונס, ולא כן במתנה, ראה להלן הלכה ג. (4) מיד, כלומר בעת המכירה. ויש אומרים שאפילו אם לקח אחר כך, מכירתו מכירה (הראב"ד, לדעת הר"ף) וראה במשנה למלך. (5) כלומר, הלוקח תלה את המוכר על העץ, כדי לאנסו למכור. (6) כן נראה בבבא קמא סב. (7) הוזכר מפורש בשקלא וטרייא של הגמרא (בבא בתרא מח:). (8) בגמרא (בבא קמא סב.) אמרו, שאין מכירתו מכירה אלא אם אמר "רוצה אני", אבל סובר רבינו שכל שלא אמר בפירוש שאיננו רוצה, אלא שתק, הרי זה כאומר "רוצה אני" (לחם משנה בשם בית יוסף ועיין פרק ד מהלכות אישות הלכה א). (9) אלא הודה בפני העדים שקיבל המעות, ומקור הלכה זו בגמרא בבא בתרא מח: "והלכתא בכלוהו דהוו זביניה זביני ואפילו בשדה זו". כלומר, בכל האופנים, מכירתו מכירה בין הרצה לפניו את המעות ובין לא הרצה לפניו את המעות אלא הודה לו על כך (ראה בתוספות שם דיבור המתחיל ואפילו), ואף על פי שהגזול שדה וחזר ולקחה מהבעלים והודו הבעלים שלקחו ממנו מעות, יכול הנגזל לטעון "מחמת יראה הודיתי" ונאמן (פרק ט מהלכות גזילה הלכה ט"ו) - אין זה אלא מפני שהוחזק גזלן, אבל כאן שלא הוחזק גזלן אין המוכר נאמן

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלא תמיד ניתן לביצוע, כמו שאמרו בגמרא, שכותבים מודעה אפילו על אנשים רמי-מעלה (כגון, "עלי ועליך", אביי ורבא על עצמם), כלומר, שבוודאי מציינים לדין, מפני שלא תמיד הבית-דין מזומן מייד (רשב"ם דיבור המתחיל עלי ועליך). (18) היינו שטר שכירות, הנקרא אף הוא שטר חוב, שכתוב בו זכותו של המשכיר וחובתו של השוכר (סמ"ע, סעיף קטן טז). (19) שאז יכול המחזיק לטעון שקנה הקרקע מהבעלים ושטרו אבד (פרק יא מהלכות טוען ונטען הלכה ב). (20) שהרי צפוי למוכר, הפסד כל המקח. (21) היינו כל אונס ממון, ואפילו על ידי הפחדה. (22) הרמב"ם מתכוון בהמשך הדברים להסביר לנו כיצד נתרבר האונס בעובדא דלעיל. (23) כלומר, שהפחדה זו נודעה על ידי זה, שהשוכר קיים את איומו וכפר באמת בשכירות, וטען שלקוח הוא בידו, וכך יצאו הדברים לאור. (24) והעדים שמעו את הטענה הזאת, אבל לא שמעו את ההפחדה, שהרי אם שמעו את ההפחדה, אין זה אונס, שהרי המוכר יכול להביאם לבית דין, ואם לא יעשה זאת, סימן שהשלים בסוף עם המכירה (מגיד משנה). (25) שהמוכר אומר לבית דין, שהוא יכול לברר את אי-אמינות הטענה של הלוקח, שכל הכפירה באה רק לשם הפחדה כדי שימכור לו, שהרי זה הלוקח מוכן לשלם לו כל הדמים, אם ימכור לו מעכשיו, והרי זה סימן שעדיין לא קנה, והוא מודיע בזה שהוא ימכור רק בכדי לגלות את האיום, אבל אין בדעתו כלל למכור (סמ"ע שם סעיף קטן יז). (26) שאם כי לא שמעו את ההפחדה, אבל שמעו את הכפירה שלו בשכירותו וטענתו שהיא לקוחה, וזהו אונס גמור, שהרי אלמלי לא מכר לו אחרי הכפירה, היה מפסיד הכול על ידי כפירה זו. (27) לכאורה נראה דעת הרמב"ם, שצריך שעדי המודעה ידעו גם את האונס, אבל המגיד-משנה מביא, שמספיק אפילו אם יש עדים אחרים שידעו על האונס. (28) כלומר, כל אונס על ידי הפחדה.

בטענה זו (כסף משנה ועיין ראב"ד), וברור הדבר שמי שאנסוהו לתת מתנה אין מנתו מתנה כיוון שלא קיבל מעות (ראה בבא בתרא מח. בתוספות דיבור המתחיל אמר). ומה שכתב רבינו בפרק ב מהלכות גירושין הלכה כ' עד שמכר או עד שנתן" אין כוונתו אלא להביא דוגמא של "אונס", ולא שתהא מתנתו מתנה. (10) "שמודיע לעדים איך היה העניין" (סמ"ע סימן רה סעיף קטן ו), היינו, שנותן הודעה מוקדמת לעדים על הרקע האמיתי של המכר. (11) בבא בתרא מ. "מודעה בפני שניים". (12) לפי שגזלן אין לו חזקה (פרק י"ג מהלכות טוען ונטען הלכה ב והלכה יא).

1 ב. וצִירְכִין הַעֲדִים לִידַע שֶׁהוּא מוֹכֵר מִפְּנֵי הָאֲנָס
2 וְשֶׁהוּא אָנוּס וְדַאי, לֹא שִׁסְמְכוּ עַל פִּי. וְכָל מוֹדְעָה
3 שְׂאִין פְּתוּב בָּהּ: וְאֵנוּ הַעֲדִים יִדְעֵנוּ שֶׁפְּלוּנֵי זֶה אָנוּס
4 הֵיא - אֵינָה מוֹדְעָה.

5 ג. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּמוֹכֵר אוּ בְּעוֹשֶׂה
6 פְּשָׁרָה¹³; אֲבָל בְּמִתְנָה אוּ בְּמַחֲלָה, אִם מִסֵּר מוֹדְעָה
7 קִדְּם מִתְנָה, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ אָנוּס - הֵרִי מִתְנָה
8 בְּטִלָּה. שְׂאִין הוֹלְכִין בְּמִתְנָה אֲלֵא אַחַר גְּלוּי דַּעַת
9 הַנּוֹתֵן; שְׂאִם אֵינוּ רוֹצֶה לְהַקְנוֹת¹⁴ בְּכָל לְבוֹ - לֹא
10 קָנָה הַמְּקַבֵּל מִתְנָה. וְהַמְּחִילָה מִתְנָה הִיא¹⁵.

(13) שבאה על ידי טענת התובע וכפירת הנתבע, וכל אחד ואחד מוותר קצת לחבירו תמורת זה שחבירו מוותר לו קצת והרי זה כמכר (סמ"ע סימן רה סעיף קטן ט). (14) והודעה כל שהיא שאינו רוצה במתנה מספיקה לנו, ולא צריך שיהיה בה אונס, אבל במכירה, מכיוון שמקבל כסף, - אף על פי שמסר מודעה, וודאי נתרצה אחר כך ובטלה המודעה. (15) שהרי אינו מקבל שום תמורה עבורה.

11 ד. אֶחָד הָאוּנָס אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֶׁהִפְהוּ¹⁶ אוּ תִלְאָהוּ עַד
12 שְׂמִכְרָה, אוּ שֶׁהִפְחִידוֹ בְּדָבָר שְׂאֵפְשֵׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת, בֵּין
13 בְּיַד עֶפְרוֹם¹⁷ בֵּין בְּיַד יִשְׂרָאֵל¹⁷ - הֵרִי זֶה אָנוּס.
14 וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׂשֻׁכֵר פְּרָדָס מִחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹר שְׁנַיִם,
15 וְלֹא הֵיא שְׂטֵר חוֹב¹⁸ בְּיַד הַמְּשַׁפֵּיר, וְאַחַר שְׂאֲכָלוֹ
16 הַשׁוֹכֵר שְׁלֹשׁ שְׁנַיִם¹⁹ אָמַר לוֹ: אִם לֹא תִמְכְּרֵנוּ לִי,
17 אֲכַבֵּשׁ שְׂטֵר שְׂכִירוֹת וְאֶטְעֵן שֶׁהוּא לְקוּחַ בְּיַדִּי;
18 וְאָמְרוּ חֲקָמִים, שְׂזָה אָנוּס²⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה²¹.
19 לְפִיכָף, אִם²² תִּבְעוּ הַמְּשַׁפֵּיר בְּבֵית דִּין, וְכִפֵּר בּוֹ²³
20 וְטָעַן שֶׁהִפְרָדָס שְׁלוֹ²⁴, וְאַחַר כֵּן מִסֵּר הַמְּשַׁפֵּיר
21 מוֹדְעָה²⁵, וְאַחַר כֵּן מְכַר לְשׁוֹכֵר שְׂכָפֵר בּוֹ - הֵרִי
22 הַמְּמַכֵּר בְּטָל; שֶׁהֵרִי יֵשׁ לוֹ עֲדִים שֶׁהוּא אָנוּס. וְהֵם
23 הַעֲדִים שְׂכָפֵר בְּפִנְיֵיהֶם²⁶ בְּבֵית דִּין, וְהֵם עָרִי
24 הַמוֹדְעָה²⁷. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה²⁸.

25 ה. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים²⁹? בְּאָנוּס; שֶׁהֵרִי הוּא³⁰
26 חֲמִסָּן, מִפְּנֵי שְׂכּוֹפָה אֶת הַמוֹכֵר לְמַכֵּר שְׂלֵא
27 בְּרִצּוֹנֵי³¹. אֲבָל הַגּוֹזֵל³² וְהַחֲזֵק בְּגִזְלוֹ וְאַחַר כֵּן
28 לָקַח שְׂדֵה שְׂגוּל - אֵין הַמוֹכֵר צָרִיךְ לְמַסֵּר
29 מוֹדְעָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהַלְכוֹת גְּזָלָה.

(29) שצריך מודעה. (30) אין זו נתינת טעם למה צריך מודעה, אלא קביעת העובדא כאילו אמר "שהוא" (סמ"ע סימן רה סעיף קטן יח) והמגיד משנה, אמנם, העתיק דברי רבינו "שהוא". וראה להלן פרק יז הלכה ח. (31) שאף על פי שאמר לו: "רוצה אני" או לפי מה שכתבנו למעלה בהלכה א שכל שלא אמר בפירוש שאינו רוצה הרי זה כאילו אמר "רוצה אני" ובאופן זה מכירתו מכירה (למעלה הלכה א) ואינו נקרא חמסן (בבא קמא סב). - כיוון שמסר מודעה בפני עדים. גילה בזה שכל המכירה ואף אמירתו "רוצה אני" - כל זה היה באונס, ויפה קראו רבינו "חמסן". וראה בלחם משנה פרק ד מהלכות אישות הלכה א. (32) בבא בתרא מז: ושם מימרא של רב הונא, שגולן, אף אם הביא שטר מכירה על השדה שגול, אין לשטר זה כל משקל; וסובר רבינו שרב ביבי שמסיים בה משמיה דרב

(16) בגמרא הביאו: תלייה, וזה רק לדוגמא, והוא הדין: ייסורים אחרים, ואף אונס ממון, כפי שיוצא מהעובדה להלן. (17) ואין אומרים שאין זה אונס, לפי שהוא יכול לתבוע את הישראל לדין (סמ"ע סעיף קטן טו) - מכיוון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את המודעה, ואף את המודעה על ביטול המודעה. (42) אך לדעת התוספות (שם) דיבור המתחיל האי מאן דמסר (מודעה) יש אפשרות לבטל את המודעה על ביטול המודעה (בגט שהבית דין מעוניין לבטל את המודעה) על ידי נוסח מיוחד של ביטול המודעה, והוא: שבטל כל המודעות והמודעות היוצאות מתוך המודעות עד עולם, וכן, אומרים התוספות (שם), הנוהג להשתמש בנוסח זה, אך לדעת הרשב"א אין זה מספיק, שהרי הנותן יכול לטעון, שבמודעה האחרונה ביטל גם את הביטול בנוסח זה, אך אף הרשב"א נותן עצה לביטול המודעה, והיא: לכתוב בנוסח ביטול המודעה, שהוא פוסל את עדי המודעה, שהרי אז אין ערך למודעה, אחר שפסל את העדים שלה. וכן הוא הנוהג היום בעצת הרשב"א (אם-כי יש חולקים גם על זה), וגם במתנה אפשר להשתמש בנוסח זה (משנה למלך), אך ייתכן שצריך צו מפורש של הנותן לכתוב את הנוסח הזה (שהיום כבר הפך לשיגרה) של פסול העדים. (43) כלומר, אם כי אין קניין לדברים. אבל יש לו ערך לקניין זה, עד כמה שהוא מגלה שהדברים נאמרו ברצינות, ואין בהם משום היתול, ובכל זאת אחרי שנתן מודעה על ביטול המודעה לא מועיל גם הקניין.

פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) נתבאר בו משפטי התנאין שהן אסמכתא והדומה לזה מחיובים שאינן קיימין מפני שהן אסמכתא.

- 18 א. הַמְקַנֵּה בֵּין קָרְקַע בֵּין מִשְׁלֹטְלִין, וְהַתְּנֵה תְּנַאֲיִן
- 19 שְׁאֵפְשֵׁר לְקַיְמָן², בֵּין שְׁהַתְּנֵה הַמְקַנֵּה בֵּין שְׁהַתְּנֵה
- 20 הַקּוֹנֵה: אִם נִתְקַיְמוּ הַתְּנַאֲיִן - נִקְנֵה הַדְּבָר שְׁהַקְּנֵה;
- 21 וְאִם לֹא נִתְקַיְמוּ הַתְּנַאֲיִן - לֹא קָנָה. וְכֵךְ בְּאַרְנוּ
- 22 מִשְׁפְּטֵי הַתְּנַאֲיִם בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת³.

(2) כדברי ר' יהודה בן תימא (בבא-מציעא צד). והכריעו בגמרא שם כמותו, שהרי כל דיני התנאים אנו לומדים מתנאי בני גד ובני ראובן (במדבר לב), ושם היה אפשר לקיים את התנאי (סמ"ע סימן רז, ס"ק א). (3) פרק ו.

- 23 ב. בַּמָּה דְּבָרִים אָמורִים⁴? בְּשִׁקְנָה⁵ בְּדִרְךָ מִן
- 24 הַדְּרָכִים שְׁקוֹנִין בְּהֵן⁶, וְהָרִי יֵשׁ עָלָיו לְקַיְמָן אֶת
- 25 הַתְּנַאֲיִ. אֲבָל אִם לֹא קָנָה עֲתָה⁷, וְהַתְּנֵה עִמוֹ: שְׁאִם
- 26 נִתְקַיְמוּ הַתְּנַאֲיִ זֶה יִקְנֵה, וְאִם לֹא נִתְקַיְמוּ לֹא יִקְנֵה -
- 27 אָף עַל פִּי שְׁנִתְקַיְמוּ הַתְּנַאֲיִ, לֹא קָנָה; שְׁזוֹ אֶסְמַכְתָּא
- 28 הִיא⁸, שְׁהָרִי סִמְךָ קִנְיָתוֹ לְעִשׂוֹת כְּךָ וְכָךְ, וְכָל
- 29 אֶסְמַכְתָּא אֵינָה קוֹנֵה, שְׁהָרִי לֹא גָמַר בְּלִפְנֵי הַקְּנִיתוֹ.

(4) שאם נתקיימו התנאים - נקנה הדבר שהוקנה (למעלה הלכה א). (5) שעשה עכשיו פעולת הקנין. (6) כגון שאמר לו קנה מעכשיו ולכשתקיים את התנאי, או שאמר לו קנה על-מנת שתעשה כך וכך, ש"האומר על-מנת כאומר מעכשיו", שבאופן אחר לא מועיל הקנין כלל, כמו שכתב רבינו למעלה פרק ב הלכה ט לענין משיכה, מפני שכלתה משיכתו. והוא הדין לקנין חזקה (חושן-משפט סוף סימן קצא). ומקור דברי רבינו, שבאומר מעכשיו אין דין אסמכתא, הוא בבבא-מציעא סו: וכן הוא בספר המקח

נחמן "קרקע אין לו, אבל מעות יש לו" - לא בא לחלוק על רב הונא, אלא להוסיף על דבריו. ולפי זה מפורש בדברי רב הונא שגזלן אין קנייתו קניין, אף שנתן מעות, אף על פי שלגבי חסמן אמר רב הונא: "תלייהו וזבין זביניה זביני" (שם). אבל דעת הרשב"ם שם, שרב ביבי חולק על רב הונא, וכן דעת הר"ף שם. ומה שאמר רב הונא שגזלן אין קניינו קניין - כשלא נתן מעות (רשב"ם ותוספות שם) או שמסר מודעה (רי"ף). ולעולם אין חילוק בין גזלן לחסמן.

- 1 ו. יַעֲדֵי הַמּוֹדְעָה³³ יֵשׁ לָהֶם לְחֵתָם הֵם עֲצָמָן בְּאוֹתוֹ
- 2 הַמְּמַפֵּר שֶׁנִּמְסְרָה לָהֶם הַמּוֹדְעָה עָלָיו, וְאִין בְּכֹף
- 3 פְּלוּם. וְאֵפְלוּ אָמַר לָהֶם³⁴ בְּפָנֵי הָאָנָס: בְּרִצּוֹנֵי
- 4 מְכַרְתִּי בְּלֹא אָנָס - הָרִי הַמּוֹדְעָה קִיַּמְתָּ; כְּשֵׁם שְׁאָנָסוּ
- 5 שְׁמַכְר בְּלֹא רְצוֹן, כִּף אָנָסוּ עַד שְׁאָמַר: בְּרִצּוֹנֵי אֲנִי
- 6 מוֹכֵר.

(33) בבא בתרא מח: ושם עובדא שרבה בר בר חנה חתם על המודעה ועל המכירה, ורב הונא אישר את המודעה. (34) יוצא מתוך ההלכה הבאה.

- 7 ז. וְכֵן אִם הוֹדָה³⁵ בְּפָנֵיהֶם³⁶ שְׁלָקַח הַדְּמִים אַחַר
- 8 שְׁמַסֵּר מוֹדְעָה עַל כֶּף - אֵינּוּ חַיֵּב לְהַחְזִיר פְּלוּם;
- 9 שְׁהָאָנָס אָנָסוּ עַד שְׁיֹדְהָ, וְהַעֲדִים כְּכֹר יָדְעוּ שְׁהוּא
- 10 אָנוּס. אֲבָל אִם מָנָה הַדְּמִים בְּפָנֵיהֶם - חַיֵּב לְהַחְזִיר.

(35) דין זה מפורש בגזלן (שם מז:). והרמב"ם משווה בעניין זה מוסר מודעה לגזלן (מגיד-משנה וכסף משנה), שטעם אחד לשניהם: שנתפרסם האונס לפני המכירה, ולא כמו באונס סתם שהוא מקרה ראשון, "שעדיין לא גזלו" (לשון הרמב"ם בהלכות גזילה פרק ט, הלכה ט"ז). (36) כלומר, שראו העדים נתינת הכסף (בבא בתרא שם).

- 11 ח. הַעֲיֵדוּ עָלָיו³⁷ יַעֲדֵי הַמְּכָר³⁸ שְׁבִטְלַת הַמּוֹדְעָה³⁹ -
- 12 הָרִי הַמּוֹדְעָה בְּטֻלָּה. וְאִם אָמַר⁴⁰ לְעֵדֵי הַמּוֹדְעָה:
- 13 הִינֵי יוֹדְעִין, שְׁפָל קִנְיָן שְׁאֵנִי לֹאֲקַח לְבִטְלַת הַמּוֹדְעָה,
- 14 וּמוֹדְעֵי מוֹדְעֵי⁴¹, שְׁהַפֵּל בְּטַל, וְאֵינִי אוֹמֵר כֶּף אֵלָא
- 15 מִפְּנֵי הָאָנָס שְׁאֲתָם יוֹדְעִין, וְאִין בְּדַעְתִּי לְהַקְּנוֹת לְזֶה
- 16 הָאָנָס לְעוֹלָם - הָרִי הַמְּכָר בְּטֻלָּה⁴². וְאָף עַל פִּי שְׁקַנְנוּ
- 17 מְיֻדָּו⁴³ לְבִטְלַת הַמּוֹדְעָה, עַל הַדְּרָךְ שְׁבִאֲרָנוּ.

(37) ערכין כא: ב"גט", ו"כל שכן במכר" (מגיד-משנה). (38) אבל במתנה, אם יש אונס, אף אם בטל את המודעה, אין המתנה מתנה (רמ"א, סימן רה, סעיף יא). שהרי במתנה אם יש אונס, אף בלי המודעה אין המתנה מתנה. אבל אם אין אונס ויש רק מודעה, אם ביטל אחרי זה את המודעה, המתנה קיימת (הגהות מיימוניות בשם התוספות, ורמ"א שם בשם הרבה ראשונים). (39) לדעת הכסף-משנה אם יש אונס על ביטול המודעה, יש תוקף לביטול המודעה, שהרי כשם שהוא מחליט למכור מתוך אונס, ועל כן קיים המקח אף שיש אונס, כן הוא מחליט לבטל את המודעה בגלל האונס, והביטול קיים אף שנעשו מתוך אונס. (40) כשם שאפשר לעשות מודעה על עצם המכירה, כך אפשר לעשות מודעה על ביטול המודעה. (41) היינו, שמקבל קניין לבטל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהממכר, לרב האי, שער יז (ועיין ביאורי הגר"א סימן רז ס"ק ה, וכן הביא המחבר שם שכאן מדובר באומר מעכשיו). (7) לא עשה עתה פעולת הקנין, וראה להלן בסמוך. (8) "אף-על-פי שהחזיק בבית אחר שקיים התנאי" (להלן הלכה ג) ואילו עשה רק עתה פעולת הקנין - לא קנה, מטעם אחר: - מפני שכלתה חזקתו (ראה למעלה הערה ה). (9) בלשון רב האי, שם: "לפי סמך קנין הקרקע לזמן אחר לאחר שהתנה, ואינו קנין בשעתו". ולהלן הלכה ו בלשון רבינו: "לא גמר והקנה שהרי דעתו עדיין סומכת, שמה יהיה (= יתקיים התנאי) או שמה לא יהיה".

ג. פיצוד? המוכר בית לחברו או נתנו לו במתנה על מנת שילך עמו לירושלים ביום פלוני, והחזיק זה בבית - הרי זה קנה פשוט עמו לירושלים באותו היום¹¹; ואם עבר אותו היום ולא הלך - לא קנה. אבל אם התנה ואמר לו: אם תלך¹² עמי לירושלים ביום פלוני או אם תביא לי דבר פלוני, אתן לך בית זה או אקפנו לך בקף וכף; והלך עמו באותו היום או שהביא לו, אף על פי שהחזיק בבית אחר שקיים התנאי¹³ - לא קנה, שזו היא אסמכתא. וכן כל פיוצא כזה.

10) ש"האומר על-מנת כאומר מעכשיו דמי" (למעלה פ"ב הלכה ט), וכן כתב רב האי שם, שבאומר על-מנת אין דין אסמכתא, וכל דברי רבינו לקוחים מדברי רב האי שם (הגר"א בבאורי שם). וב'טור' שם העתיק בדברי רבינו "על תנאי", וכתב שם ב'בית יוסף' שאפשר שכך היה כתוב בנוסחת הרמב"ם שהיה בידי בעל ה'טור'. וכן הוא אמנם ברמב"ם כ"י תימן. אבל הנוסחא שלפנינו עיקר, שאם לא אמר: "על מנת" - לא קנה מחמת שני טעמים: א' שכלתה חזקתו; ב' שזוהי אסמכתא. (11) כלומר: מאז ולמפרע, משעת פעולת החזקה. (12) ואין כאן אמירת מעכשיו. (13) שאילו החזיק קודם - אין זו חזקה כלל וכלל, שהרי בשעת חלות הקנין, כלומר בעת קיום התנאי, כבר כלתה החזקה ואיננה.

11) ד. לפיכך¹⁴, הנותן ערבון¹⁵ לחברו, ואמר לו: אם אני חוזר פי, ערבוני מחול לך, והלה אומר: ואם אני חוזר פי, אקפל לך¹⁶ ערבונך; אם חזר בו הלוקח - קנה זה הערבון, שהרי הוא תחת ידו¹⁷; ואם חזר בו המוכר - אין מחיבין אותו לקפל הערבון, שזו אסמכתא היא, ואסמכתא לא קנה.

12) ב'בבא מציעא מה. כרבי יהודה, ולא כרבי יוסי. (15) בתורת משכון ולא בתורת פרעון כמו בפרק ח הלכה א. (16) אתן לך קרקע שוה כפליים מהסכום שנתת לי (סמ"ע רז, ס"ק כד). (17) שהרי כבר יתא שם נאמר: "הנותן ערבון לחבירו, ואמר לו: אם אני חוזר פי - ערבוני מחול לך, והלה אמר לו: אם אני חוזר פי, אכפול לך ערבונך - נתקיימו התנאים, דברי רבי יוסי [רבי יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא]. רבי יהודה אומר, דיו שיקנה כנגד ערבוננו". נראה מזה, שרבי יהודה אינו חולק על כל דברי רבי יוסי

ה. וכן מי שפצע¹⁸ מקצת חובו, והשליש את השטר¹⁹, ואמר לו: אם לא נתתי לך עד יום פלוני, תן לו שטר; והגיע זמן ולא נתן לו - לא יתן השליש את השטר, שזו אסמכתא היא²⁰.

18) משנה בבא-בתרא קסת. כרבי יהודה, ולא כרבי יוסי. (19) הלוח פרע מקצת החוב, ודאג שמה יחזור המלוה ויתבענו כל החוב, ולפיכך דרש מהמלוה שישליש את השטר ביד אחר, וכן עשה המלוה שהשלישו ביד שלישי. (20) שכיון שאין השטר ביד המלוה, אין זה אלא כאומר: "אתן לך, אשלם לך", ראה למעלה הערה טז. ואמנם אם היה השטר ביד המלוה, שיכול לגבות בו כל החוב, המקצת שכבר שילם, הרי הוא כ'ערבוני מחול לך' (מגיד-משנה).

ו. וכן כל תנאין שמתנין בני אדם ביניהן, אף על פי שהן בעדים ובשטר: אם יהיה כף או אם תעשה כף - אתן לך מנה או אקנה לך בית זה, ואם לא יהיה או לא תעשה - לא אקנה לך ולא אתן לך; אף על פי שעשה או שהיה הדבר - לא קנה. שכל האומר 'אם יהיה אם לא יהיה', לא גמר והקנה²¹; שהרי דעתו עדין סומכת שמה יהיה או שמה לא יהיה.

21) בבא מציעא סו: מימרא של רבה: "כל דאי, לא קני".

ז. כל האומר²² קנה מעכשיו²³ - אין פאן אסמכתא כלל, וקנה; שאילו לא גמר להקנותו, לא הקנה מעכשיו. פיצוד? 'אם באתי מפאן ועד יום פלוני, קנה בית זה מעכשיו', וקנו מידו על כף - הרי זה קנה, אם פא בתוף הזמן שקבע. וכן כל פיוצא כזה.

22) שם. ואין כאן דין בפני עצמו, אלא מפרש והולך מה שכתב למעלה בהלכה ב'ג (הגר"א סימן רז ס"ק ה). (23) והוא הדין "על מנת" שהוא כמו "מעכשיו", כמו שכתוב למעלה הלכה ג (עיין שם בהערה ט).

ח. מי שמכר חצרו או שדהו, ופרש²⁴ בשעת המכירה²⁵ שהוא מוכר פדי לילך למקום פלוני²⁶, או מפני המטר שנמנע פדי לקנות²⁷ חטים בדמי חצרו²⁸

14) ב'בבא מציעא מה. כרבי יהודה, ולא כרבי יוסי. (15) בתורת משכון ולא בתורת פרעון כמו בפרק ח הלכה א. (16) אתן לך קרקע שוה כפליים מהסכום שנתת לי (סמ"ע רז, ס"ק כד). (17) שהרי כבר יתא שם נאמר: "הנותן ערבון לחבירו, ואמר לו: אם אני חוזר פי - ערבוני מחול לך, והלה אמר לו: אם אני חוזר פי, אכפול לך ערבונך - נתקיימו התנאים, דברי רבי יוסי [רבי יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא]. רבי יהודה אומר, דיו שיקנה כנגד ערבוננו". נראה מזה, שרבי יהודה אינו חולק על כל דברי רבי יוסי

לרב האי, שער יז. ולמד זאת שם מדברי הגמרא בנדריים מח: בענין "קני על-מנת להקנות". ועיין מגיד-משנה. 36) שאף-על-פי שיחזור ויקנה ממנו ואחר-כך יתן או ימכור לאותו פלוני, שעליו התנה תנאו, - אין זה קיום התנאי. שהמקנה מקפיד שלא ימכור בינתיים לאחר, שמא לא ירצה אותו אחד למכרו ולא יבוא הדבר לאותו פלוני (משנה-למלך). וכן דעת רבינו בפ"ט מהלכות גירושין הלכה יג, באומר הרי זה גיטך על-מנת שתנשאי לפלוני - שאם נשאת לאחר קודם שתנשא לאותו פלוני, שהגט בטל והולד ממזר ולא מועיל שתתגרש מהאחר ושוב תנשא לאותו פלוני ויהיה הגט הראשון קיים למפרע - לפי שהבעל מקפיד שלא תנשא בינתיים לאחר שמא לא ירצה אחר זה לגרשה ולא תוכל להנשא לאותו פלוני. ועיין אבן-האזל. 37) ואילו בהלכה יא, יש הבדל בין אם התנה המוכר לבין אם התנה הלוקח. וראה להלן. 38) גם זה מוסב על "בזמן פלוני", שכתוב למעלה (סמ"ע רז ס"ק א). וראה להלן. 39) [שכיון שהתנה עמו שיחזיר לו לזמן קצוב - הרי זו מכירה גמורה, כדין המוכר קרקע לזמן קצוב (להלן פרק כג הלכה ה) ומשתמש הלוקח בגוף הקרקע כחפצו, ואוכל הפירות כל זמן המכירה (שם) ואין זו ריבית כיון שקצב לו זמן. וכן כתב בביאור הגר"א לחושן-משפט סימן ריב סק"י, והביא ראייה לכך מדין שדה אחוזה (ערכין כט): שזמנו קצוב לשנתיים ואין בו איסור ריבית. מה-שאין-כן בהלכה יא, שהתנה שיחזיר לו "כשיהיה לו מעות" ולא קצב לו זמן, ראה להלן]. 40) [כלומר המכר קיים, והלוקח צריך להחזיר, אבל אין החזרה זו תנאי במקח כמו במתנה על-מנת להחזיר, שאם לא החזיר אין המתנה קיימת והרי הוא כגולן (פ"ח מהלכות לולב הלכה י) - אלא אף-על-פי שלא החזיר לא נתבטל המקח למפרע].

20 יא. מְכַר קְרָקַע⁴¹ לַחֲבֵרוֹ, וְהִתְנָה הַמוֹכֵר וְאָמַר
21 לְלוֹקְחָ: כִּשְׂיָהוּ לִי מְעוֹת⁴² תִּחְזִיר לִי הַקְרָקַע זו -
22 הָרִי הַפְרוֹת שֶׁל מוֹכְרִי⁴³. מְכַר לוֹ סֶתֶם, וְאָמַר לוֹ
23 הַלוֹקֵחַ⁴⁴ מְדַעְתּוֹ: כִּשְׂיָהוּ לִי מְעוֹת תִּבְיָאִם לִי וְאָנִי
24 אֲחִזִּיר לִי קְרָקַע זו - הָרִי הַתְּנָאִי קִנְסִי, וְהַלוֹקֵחַ אוֹכֵל
25 פְּרוֹת. וְאִין בְּזָה אֲבָק רִבִּית, שֶׁהָרִי מְדַעְתּוֹ חֵיב עֲצָמוֹ
26 בְּתַנְאֵי זָה⁴⁵.

41) בבא-מציעא סה: 42) ולא קצב לו זמן. 43) [אף-על-פי שגוף הקרקע מכור - אסור הלוקח לאכול הפירות, שזוהי ריבית (פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ה). וכן הוא במוכר בית בבתי ערי חומה, לפי שיכול לגאול ביתו מיד (ערכין לא. - ביאור הגר"א שם). אבל אם מכר לו בתנאי מפורש על-מנת שיחזירוה לו - אפילו התנה שיחזיר לו מיד, אין על הלוקח איסור ריבית (ערוך השלחן סימן רז ס"ק יז) וראה להלן פ"ג מזכיה ומתנה ה"ט]. 44) בבא-מציעא שם. 45) כלומר, כיון שהמוכר לא התנה כן - אין זו הלואה לשם ריבית (סמ"ע רז ס"ק יג). ודעת רש"י שם שאין כאן תנאי כלל. ועיין 'טור' שם.

27 יב. מַעֲשֶׂה⁴⁶ בְּאִשָּׁה, שֶׁשָּׁלְחָה רְאוּבֵן לְקִנּוּת לָהּ חֶצֶר
28 מִשְׁמַעוֹן, שֶׁהָיָה קְרוּבָה⁴⁷, וְאָמַר שְׁמַעוֹן הַמוֹכֵר
29 לְרְאוּבֵן הַשְּׁלִיחַ: אִם יִהְיֶה לִי מְעוֹת, תִּחְזִיר לִי

1 - הָרִי זֶה פְּמוֹכָר עַל תְּנָאִי²⁹. לְפִיכָּה, אִם יָרַד הַמָּטָר
2 אַחֵר שֶׁמְכַר, אוֹ בָּאוּ חֲטִיף וְהוֹזִלוּ, אוֹ נִמְנַע הַדְרָף³⁰
3 לִילָף לְאוֹתָהּ הָאָרֶץ, אוֹ שְׁלֵא נִסְתִּיעַ לוֹ לְהַעֲלוֹת³¹
4 אוֹ לְקִנּוּת חֲטִימִים - הָרִי זֶה מִחְזִיר אוֹתָן הַדְרָמִים,
5 וְתִחְזֹר לוֹ קְרָקַע; שֶׁהָרִי פָּרַשׁ שְׁאִינוֹ מוֹכֵר אֶלָּא
6 לְעִשׂוֹת דְבָר פְּלוֹנִי, וְהָרִי לֹא נִעְשָׂה³². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
7 בְּהֵן.

24) ולא בלשון תנאי, ראה להלן. 25) דוקא בשעת מכירה, אבל אם פירש לפני המכירה ובשעת מכירה לא אמר כלום - אין זה כתנאי (מ"מ להלן הל' ט). 26) קידושין נ. 27) בכ"י תימן: "או כדי לקנות". 28) כתובות צז. 29) אף-על-פי שלא אמר בלשון תנאי, וכל-שכן שלא כפל תנאו - "לפי שאין דרך אדם למכור קרקעותיו שהוא מתפרנס מהן - אם לא היה בדעתו לעבור דירתו מכאן" (כסף-משנה). ולפי זה, אין הדברים אמורים אלא בחזירו או בשדה. אבל לא במטלטלין, שלפעמים אדם מוכר מטלטליו אפילו דעתו להשאר בכאן (שם). 30) קידושין נ. וזהו הפירוש של "אונס בדרך" וכלישנא בתרא שם. וכן כתב בתוספות המיוחס לר"י הזקן. 31) [כן גם בלחם-משנה ומשנה-למלך. אולם, בכ"י תימן ובדפוס רומי: "לעלות", וכן במגיד-משנה. ולפי הנוסח "להעלות", פירוש הדברים: שלא הצליח להעלות לכאן את החטים ממקום פלוני. "או לקנות חטים", כלומר: או שלא הצליח לקנותם כלל. ואילו לפי הנוסח "לעלות" קשה, שהרי זהו מה שכתב למעלה "או נמנע הדרך לילך לאותה הארץ", ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה ומשנה-למלך]. 32) ודוקא אם נתעכב הדבר מחמת אונס, אבל אם מרצונו הטוב לא עלה - המקח קיים, שגילוי דעת אינו כתנאי גמור. ואילו בתנאי גמור, היינו אם התנה מפורש בלשון של תנאי, שהוא מוכר רק אם יעלה, אז אפילו אם נמנע מלעלות מרצונו - בטל המקח (מגיד-משנה).

8 ט. אֶבֶל הַמוֹכֵר סֶתֶם³³, אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה בְּלָבוֹ
9 שְׁמַפְנֵי כֶּף וְכֶף הוּא מוֹכֵר, וְאָף עַל פִּי שְׁמַרְאִין
10 הַדְרָמִים³⁴ שְׁאִינוֹ מוֹכֵר אֶלָּא לְעִשׂוֹת כֶּף וְכֶף, וְלֹא
11 נִעְשָׂה - אִינוֹ חוֹזֵר; שֶׁהָרִי לֹא פָּרַשׁ, וְדְבָרִים שֶׁפְּלַב
12 אֵינֶן דְּבָרִים.

33) קידושין מט: 34) שם: עובדא באדם שהיה בדעתו לעלות, אבל הוא לא הזכיר כוונתו זו בשעת המכר, ואמרו ש"דברים שבלב אינם דברים".

13 י. מִי שֶׁהִקְנֶה³⁵ לַחֲבֵרוֹ, וְהִתְנָה עָלָיו 'עַל מְנַת שְׁתַּתֵּן
14 מְקַח זֶה אוֹ תִּמְכְּרֶנּוּ לְפְלוֹנִי': אִם נִתְּנוֹ אוֹ מְכָרוֹ
15 לְאוֹתוֹ פְּלוֹנִי - קָנָה; וְאִם לֹא קָיָם הַתְּנָאִי, וּמְכָרוֹ
16 לְאַחֵר³⁶, אוֹ שְׁלֵא מְכָרוֹ וְלֹא נִתְּנוֹ בְּזִמְן שֶׁקָּבַע לוֹ -
17 לֹא קָנָה. וְכֵן הַמוֹכֵר אוֹ הַלוֹקֵחַ³⁷ שֶׁהִתְנָה שִׁיחְזִיר לוֹ
18 הַמְּקַח בְּזִמְן פְּלוֹנִי אוֹ כִּשְׂיָתָן לוֹ הַמְּעוֹת³⁸ - הָרִי
19 הַמְּכָר קִנְסִי³⁹, וְיִחְזִיר כִּשְׂהִתְנָה⁴⁰.

35) מקור דברי רבינו בהלכה זו, הוא בספר המקח והממכר

פָּרָק שְׁנַיִם עָשָׂר

1) נתבאר בו דיני האונאה ושיעורה והזמן שהיא חוזרת ובאי זה מקום.

- א. אָסוּר לְמוֹכֵר אוֹ לְקוֹנֵה? לְהוֹנִת אֶת חֲבֵרוֹ; 9
 שְׁנֵי אֲמָרָה: 3 וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְּכָר לְעִמִּיתְךָ אוֹ קָנֵה מִיָּד 10
 עִמִּיתְךָ, אַל תּוֹנֵהוּ. וְאִף עַל פִּי שְׂהוּא עוֹבֵר בְּלֹא 11
 תַעֲשֶׂה - אֵינּוּ לוֹקָה, מִפְּנֵי שְׁנֵי הַשְּׁבוּזִים. 5 וְכִי 12
 שְׂהוּנָה בְּמִזֵּיד, בֵּין שְׂלֵא יָדַע שֵׁישׁ בְּמִכָּר זֶה הוֹנֵהוּ 13
 - חֵיב לְשַׁלֵּם. 14

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור למוכר או לקונה להונות את חברו"

ובהמשך: "עד מתי יהיה לו לחזור ולתבוע ההונה או לבטל המקח, עד כדי שיראה לתגר או לקרובו" ובנוגע למטבעות: "... עד כדי שיראה לשולחני ... ובכפרים שאין שם שולחני עד ערב שבת" שאז הולך לשוק לקנות צורך סעודת שבת. ועניינו בעבודת האדם: לפעמים יכול להיות חיסרון בעבודתו של יהודי מצד חשבונות של "לא לשמה" ועלול להתעורר אצלו ספק שמא יש בקניין זה - עבודתו בעולם לפעול את "קונה שמים וארץ" - ענין של הונאה.

הנה כשנמצאים ב"ערבי שבתות" באלף השישי אחר חצות היום וצריכים למהר "לקנות צורך סעודת שבת" אזי אין מקום לעניין של הונאה והמקח קיים. ובפרט שישנו גם העניין ש"יראה לקרובו" - העבודה באופן של אהבת ישראל "איש את רעהו יעזורו" הרי בוודאי שאין מקום להונאה ובמילא נגמור הקנין בשלימות.

(משיחת ש"פ וארא תשמ"ה)

2) משנה בבא-מציעא נא. ושם: "אחד הלוקח ואחד המוכר, יש להם אונאה". (3 ברייתא שם. 4) ועל זה אמרו ב"תורת כהנים" (פ' בהר פרשה ג ה"ד): "זו הניית (=הונאת) ממון". (5) שהרי אפשר להשיב את האונאה, ומתוך כך יתוקן העול, ובגלל זה, שייך "לאור" זה לסוג של "לאור הניתק לעשה", כלומר "לאורן" שהמעשה השלילי שעליו מזהיר ה"לאור" ניתן לתיקון ע"י עשייה חיובית, ולפיכך אין בהם מלקות, וראה בפ"א מהלכות גזילה ואבידה הלכה א. (6) המקור לזה בגמרא (שם, נא.) שביארו שם שלכן הזהירה התורה את שניהם, גם את המוכר וגם את הלוקח, שאפשר היה לחשוב שרק למוכר אסור להונות ש"קים ליה בדוביניתיה" (= ש"יודע כמה נתן בה ובמידה הוא עושה" - רש"י), אבל לוקח שאינו יודע, לא. לכן, מסיימת הגמרא, הדגישה התורה, ששניהם ב"בל תונו", כלומר המזיד והשוגג - שניהם בדין אונאה.

- ב. וְכִמָּה תֵּהָא הוֹנֵה? וְיֵהִי חֵיב לְהַשִּׁיב? שְׁתוּתָה 15
 בְּשׂוּהָ. 9. בְּיָדָה? הֲרִי שְׁמֵכָר שׂוּהָ שֵׁישׁ בְּחִמְשָׁה, 10 או 16
 שְׂוּהָ שְׁבַע בְּשֵׁשׁ, 11 או שְׂוּהָ חֲמֵשׁ בְּשֵׁשׁ, 12 או שְׂוּהָ 17
 שֵׁישׁ בְּשֵׁבַע - הֲרִי זֶה הוֹנֵה; וְנִקְנָה הַמִּקְחָה, 13 וְחֵיב 18

(67) כלומר, פסק לה מזונות מרצונו הטוב מבלי שאתו תדרוש זאת ממנו. והרי זה כנותן מתנה דבר שאינו קצוב. וראה להלן]. (68) להלן פ"ו מהלכות זכיה ומתנה הלכה יז. ושם אין זה אלא בשעת קידושין, ולפיכך אין צריך קנין. אבל כאן שמדובר בשעת נישואין צריך קנין, ולפיכך כתב רבינו ש"הדבר דומה לדברים הנקנין באמירה". כלומר, אין זה אלא "דומה" בלבד. [והמקור לזה בסוגיית הגמרא בכתובות שם, שהקשו לריש לקיש מהמשנה: "הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שיוון את בתה חמש שנים - חייב לזונה", ואילו לרבי יוחנן לא הקשה אע"פ שזהו דבר שאינו קצוב, - שכאן אין זה כמו מתנה אלא כמו מכר, כיון שפסקה עמו, וכנראה שלא הסכימה לנישואין אלא על דעת כן, ולפיכך גמרו ומקנה (ראה במשנה-למלך), ומתוך שגם לריש לקיש שא"אפשר להתחייב, מודה ב"שטרי פסיקתא".

ואע"פ שמדובר בשעת נישואין - מפני שהם כדברים הנקנים באמירה. ושוב אין צריך לדחוק שכאן מדובר דוקא באופן שפסקה אשתו עמו על דעת כן, אלא אפילו לא התנתה הנישואין בזה - חל הקנין. ולפיכך העתיק רבינו: "הפוסק עם אשתו" כלומר, פסק מדעתו, ולא כבמשנה: "ופסקה אשתו עמו", שמשמע שהיא דרשה זאת. ובפכ"ג מהלכות אישות הלכה יז שהביא: "הנושא אשה ופסקה עמו" - כתב באמת: "שלא בשעת הקידושין עד שיקנו מידו", ובכלל זה גם שלא בשעת נישואין - שמכיון שהיא פסקה עמו הרי זה כמקח וממכר, שגם דבר שאינו קצוב - נקנה, כנ"ל. ועיי"ש בלחם-משנה, וראה למעלה הלכה טז והערה סב].

- 1 יח. בְּשֵׁהִי חֲכָמִי סְפָרְד רֹצִים לְהַקְנוֹת בְּאִסְמִכְתָּא, 69
 2 כֶּף הָיָה עוֹשִׂין: קוֹנֵין מִזֶּה שְׂהוּא חֵיב לְחֲבֵרוֹ 70 מֵאָה
 3 דִּינְרִין, וְאַחַר שְׁחֵיב עֲצָמוֹ קוֹנֵין מִבְּעַל חוֹבּוֹ, 71 שְׁפָל
 4 זְמַן שְׂיֵהִיָּה כֶּף אוֹ שְׂיַעֲשֶׂה כֶּף - הֲרִי הַחֹב זֶה מְחוּל
 5 לִי 72 מֵעַכְשָׁיו, 73 וְאִם לֹא יֵהִיָּה אוֹ לֹא יַעֲשֶׂה - הֲרִינִי
 6 תוֹכְעוּ בְּמִמּוֹן שְׁחֵיב עֲצָמוֹ בּוֹ. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ 74 הָיִינוּ
 7 עוֹשִׂין בְּכָל הַתְּנָאִין שְׁפִין אָדָם לְאַשְׁתּוֹ בְּשִׂדּוּכִין,
 8 וּבְכָל הַדְּבָרִים הַדּוּמִין לָהֶם.

(69) מחמירים היו על עצמם, שהרי בקנין מעכשיו אין "אסמכתא", כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ז (הג"ר חו"מ סימן רז ס"ק נג). (70) והתחייבות זו, אחרי שהיא ללא תנאי, אין בה משום "סמיכות". (71) כלומר, מזה שאליו התחייב, ואף-על-פי שמחילה אינה צריכה קנין, כמו שכתב רבינו למעלה (פ"ה הלכה יא) - עשו כן ליתר תוקף, שלא יוכל לטעון כי התכוון לשם היתול (לחם-משנה). (72) והרי במחילת דבר הנמצא ביד הצד האחר, אין משום סמיכות (למעלה הלכה ד). (73) כלומר, שכוונתו היא, שהתחייבות תהיה מעכשיו, אבל לא שאמר כך מפורש, שהרי אז לא היה צורך בשום התחייבות קודמת, כי ב"מעכשיו" אין משום סמיכות (לחם-משנה, המסלק בזה את קושיית הכס"מ) או אף שאמר מפורש "מעכשיו" ולצאת את כל הדעות, אף של אלו הסוברים שלא מועיל מעכשיו. (74) ויש אומרים, שב"שידוכין" ובכל המקרים, שאחר גורם הפסד לשני, אין חשש לאסמכתא (שו"ע חושן-משפט סימן רו, סעיף טז).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בני אדם צריכים מוכנים בכל מקום (חינוך סוף מצוה שלו, ועיין שו"ע חו"מ שם סעיף ו שנסתפקו בזה).

1 המאנה לשלם את ההונאה ולהחזירה פלה¹⁴
2 למתאנה.

7 ד. היתה ההונאה²¹ יתרה על השתות בכל שהוא,
8 כגון שמכר שנה ששים בחמשים פחות פרוטה²² -
9 בטל מקח, והמתאנה יכול להחזיר החפץ ולא יקנה
10 כלל; אבל המתאנה אותו אינו יכול לחזור²³, אם רצה
11 זה וקבל²⁴. ואף על פי שבטל המקח²⁵, אין
12 המתאנה²⁶ חייב להחזיר עד שתהיה ההונאה יתרה על
13 פרוטה²⁷. היתה פרוטה בשנה - אינו מחזיר, שאין
14 הונאה לפרוטות²⁸.

(7 משנה בבא-מציעא מט: ומימרת סיכום של רבא שם ג:
(8 ששית. (9 כלומר שתות בדיוק, חלק ששי של ערך
המקח, או חלק ששי של הסכום שנתן, ראה להלן.
(10 שאז נתאנה המוכר בשתות משויו של המקח, וזה
מוסכם לכל הדעות. (11 שאז שוב נתאנה המוכר, אך
הפעם אין כאן שתות ביחס לערך המקח, אבל יש כאן שתות
ביחס לסכום הכסף שנתן, ודבר זה שנוי במחלוקת רב
ושמואל (ב"מ שם). והכריע הרמב"ם כשמואל, מפני
שהביאו בגמרא (שם) רביה לדבריו (מגיד-משנה). וגם
בהתאם לכלל המקובל, שהלכה כשמואל ביני ממונות
(הגהות מיימוניות). (12 כאן נתאנה הלוקח, ושוב אין כאן
שתות ביחס למקח. אבל יש שתות ביחס לכסף התמורה,
וכדעת שמואל הנ"ל. (13 ואף המתאנה אינו יכול לחזור
בו, אלא לדרוש את האונאה בחזרה, כרבי נתן ולא כרבי
יהודה הנשיא, ולא כסתם משנה (נא), וכמימרת הסיכום של
רבא. (14 כלומר, ולא אומרים שמכיון שפחות משתות
הוא מחילה, שיחזיר רק את ההפרש, זאת אומרת את
הפרוטה האחרונה, המשלימה לשתות (סמ"ע סימן רסז,
ס"ק ד).

3 ג. היתה¹⁵ ההונאה פחות מזה¹⁶ בכל שהוא¹⁷, כגון
4 שמכר שנה ששים דינר בחמשים ופרוטה¹⁸ - אינו
5 חייב להחזיר כלום¹⁹; שכל פחות משתות דרף הפל
6 למחל ב²⁰.

(15 מימרת הסיכום של רבא (בבא-מציעא נ:). (16 פחות
משתות. (17 כלומר, כל שהוא במובן האחוז המספרי,
ביחס למקח, אף כי הסכום כשהוא לעצמו הוא גדול.
(18 המגיד-משנה מגיה בדברי רבינו: "שזה שבעים דינר
בששים ופרוטה", שבוזו אין אונאה שתות לא ביחס לשויו
של המקח ולא ביחס לסכום הכסף שנתן, שהרי האונאה
היתה עשרה דינרים פחות פרוטה. ואילו "מכר ששה ששים
דינר בחמשים ופרוטה", כפי הנוסח שלפנינו, שביחס לסכום
הכסף שנתן יש אונאה יותר משתות, שבוזו אפשר לבטל את
המקח, וביחס לשויו של המקח יש פחות משתות שהוא
בגדר מחילה - מכיון שישנם כאן שני קצוות: מצד אחד
ביטול מקח ומצד שני מחילה, יש ללכת בדרך ממוצעת
ולפסוק "קנה ומחזיר אונאה" כאילו יש כאן אונאה שתות
(עיין לחם-משנה), וגם בשו"ע חו"מ סימן רכז סעיף ג,
העתיק כנוסחת המגיד-משנה. (19 ואף מיד אינו יכול
לדרוש בחזרה את הסכום שנתאנה בו, שיש לאלתר דין
מחילה באונאה זו, וראה להלן הלכה ה, שגם באונאה שתות
או יותר משתות אינו חייב להחזיר, אם שהה יותר מכרי
שיראה לתגר או לקרובו. (20 שכן הוא דרך מקח וממכר,
שאין הלוקח והמוכר יכולים לכוון דמי המקח בצמצום,
ו"דרך העולם למחול עד שתות במקח או במעות, אף שהוא
עולה הרבה, כל שאין שם שתות עליו" (טור בשם הרא"ש.
הובא בסמ"ע שם ס"ק ב). ויש אומרים שגם לכתחילה
התירו להשתכר בפחות משתות מפני תיקון העולם, שימצאו

(21 בבא-מציעא נ: (22 שבין מצד המקח ובין מצד הכסף,
יש כאן אונאה יותר משתות. (23 משנה בבא-מציעא נא.
"מי שהוטל עליו (= שנתאנה) ידו על העליונה, רצה אומר
לו תן לי מעותי וכו'". ואע"פ שמשנה זו עוסקת באונאת
שתות, ואין הלכה כמותה בזה (ראה למעלה הלכה ב והערה
יב) - הלכה כמשנה זו לגבי עיקרון זה, שרק למתאנה יש
זכות לחזור בו, אבל המתאנה אינו יכול להרויח על-ידי
העבירה שעשה, וראה להלן הלכה יג. וכן דעת הרי"ף
בבא-בבא פג: לפי דברי רב חסדא שם. ועיין שם דף פד.
בתוספות ד"ה אי לאו. (24 ואינו תובע האונאה. אבל אם
רוצה שהמקח יהא קיים ותובע שהמוכר יחזיר לו האונאה
- גם המוכר יכול לחזור בו (מגיד-משנה וכסף-משנה לפי
שיטת הרי"ף ורבינו). (25 בכ"י תימן: "אם רצה זה יקבל
אע"פ שבטל המקח". ואח"כ מתחילה הלכה ה' "אין המונה
וכו'". וגם בדפוס רומי וקושטא יש רווח ניכר אחרי
המילים שבטל המקח. וכן נראה במגיד-משנה ובשו"ע
חו"מ רכז סעיף ה' שהחל מהמילים "אין המתאנה" מתחיל
ענין חדש. וא"כ המילים "ואע"פ שבטל המקח" שייכים
למעלה. (26 כרב כהנא (בבא-מציעא נה). שאין אונאה
לפרוטות, ושכן מוכח מהמשנה שם. (27 אפילו אם היא
רק קצת יותר מפרוטה כגון פרוטה וחצי - נחשב אונאה,
אבל רש"י מפרש שאין אונאה בכלל לפרוטות (שהן של
נחושת) אלא למטבעות של כסף, אף לפחותה ממטבעות
הכסף כגון איסר, אבל לא למטבע שאינה מכסף (בבא-
מציעא שם ד"ה אין אונאה לפרוטות). (28 זהו לשון
הגמרא (שם), וכוונתה: לכל הקניות שההונאה שלהן עולה
פרוטה, ומכאן לשון הרבים: "לפרוטות", במקום
"לפרוטה".

15 ה. עד מתי²⁹ יהיה לו לחזור³⁰ ולתבע ההונאה³¹ או
16 לבטל המקח³² עד פדי³³ שני³⁴ לתגר³⁵ או
17 לקרובו³⁶. ואם שנה יותר³⁷ מזה, אפלו לקח שנה
18 מזה במאתים - אינו חוזר³⁸.

(29 משנה בבא-מציעא מט: (30 במשנה (שם) כתוב:
"מותר", ומזה דייק רש"י (שם ד"ה עד מתי מותר להחזיר),
שאף "מי שפרע" אין כאן. (31 בשתות. וכן הוא בשו"ע
(רכז סעיף ז). (32 ביתר משתות. וכ"ה בשו"ע שם.
(33 משנה (שם). וכמו שפסק רבא (שם נ:): "זה וזה (=)
שתות ויותר משתות, כלומר, אונאה וביטול מקח) בכדי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"א תמוז - ספר קנין - הלכות מכירה קנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 הִיָּה יָתֵר עַל זֶה⁵⁹ - בְּטֹל הַצְּרוּף⁶⁰. פְּחוֹת מִפְּאֵן⁶¹ - 17
18 מְחִילָה⁶².

56 החליפה, ועיין 'ערוך השלם' (לקאהוט ד"ה "צרף"),
ושם: "הושאל לחילוף מעות גדולות בקטנות", ועיין מס'
שקלים (פ"ב, מ"א) "מצרפין שקלים לדרכונות", וירושלמי
(מעשר שני פ"ב): "המצרף סלע", וירושלמי (פ' הכסף
ה"ה): "חזקיה אמר לצורפה בירושלים". (57) שזה כמו
"שוה שש בחמש", שיש כאן אונאה של שותות משווי של
המקח, ונתאנה המוכר. (58) שזה כמו "שוה שש בשבע",
היינו, שותות מהמקח, אלא שהפעם נתאנה הלוקח.
(59) יתר על שותות. (60) כדין ביטול מקח. (61) פחות
משותות. (62) כדעת רבי שמעון במשנה (שם נא: נב.),
וראה להלן הלכה י.

19 י. וְכֵן⁶³ אִם הִיָּתָה הַסְּלַע חֶסְרָה⁶⁴ שְׁתוּת⁶⁵, וְהָיוּ
20 מוֹצִיאִין⁶⁶ הַסְּלָעִים בְּמִנְיָן⁶⁷ וְלֹא בְּמִשְׁקָל⁶⁸ - מְחִזִּיר
21 הַהוֹנֵנָה.

63 משנה, שם נא: (64) ממשקלה "כי מטבע היוצא תמיד
הוא שוחק (נשחק) וחסר" (רש"י שם ד"ה כמה תהא הסלע
חסרה). (65) כרבי שמעון, ולא כשאר התנאים שנתנו
שיעורים אחרים. והכריע כמותו, מכיון שבגמרא השוה רבא
(לפי גירסת הרי"ף) דין מטבע עם דין שאר הדברים, שהוא:
שותות. (66) שבמקום זה היו מוציאין וכו'. (67) לפי מנין
הסלעים בלי להקפיד על משקלם (פירוש המשניות פרק
הזהב). (68) שבמקום שמקפידין על משקל המטבעות, אף
בטעות כל שהיא - חוזר, ראה להלן פט"ו הלכה א.

22 יא. עַד מְתֵי חֵזֵב לְהַחְזִיר הַדִּינָר⁶⁹ אִו הַסְּלַע? 22
23 בְּכַפְרִים⁷⁰ - עַד כְּדֵי שְׂפִירָה לְשִׁלְחָנֵי⁷¹; בְּכַפְרִים⁷²,
24 שְׂאִין הַשִּׁלְחָנֵי מְצוּי שָׁם - יֵשׁ לוֹ לְהַחְזִיר עַד עַרְבֵי
25 שְׁבֹתוֹת⁷³. שְׂאִין מִפֶּיֶר הַסְּלַע וְחֶסְרוֹנָה וְדַמְיָה⁷⁴ אֲלֵא
26 הַשִּׁלְחָנֵי. וְהוּא הַדִּינָר⁷⁵ לְמוֹכֵר סְפָרִים, אֲכָנִים טוֹבוֹת
27 וּמְרַגְלִיּוֹת, שֵׁישׁ לְלוֹקֵחַ לְחֹזֵר עַד שְׂפִירָה אוֹתָם
28 לְתַגְרִים הַבְּקִיָּאִים בְּהֵן כְּכֹל מְקוֹם שֶׁהֵן; שְׂאִין הַכֹּל
29 בְּקִיָּאִים בְּדָבָרִים אֲלוֹ. לְפִיכָּה⁷⁶, אִם לֹא הִיָּה מְכִיר⁷⁷
30 בְּאוֹתָהּ מְדִינָה, וְהוֹלִיף הַמְּקַח לְמְקוֹם אַחֵר, אוֹ שְׂבֹא
31 הַבְּקִי לְאַחֵר זְמַן מְרַבָּה וְהוֹדִיעוּ שְׂטָעָה - הָרִי זֶה
32 חוֹזֵר⁷⁸.

69 המאנה חייב להחזיר למתאנה. והמגיד-משנה העתיק:
"עד מתי יש לו להחזיר" (כמו שכתב רבינו למעלה ה"ה),
והמדובר במתאנה. (70) משנה, שם נב. (71) האיש
שמקצועו להחליף מטבעות. והטעם מיד בהלכה זו.
(72) בשאר הדברים (חוץ ממטבע) אין הבלד בין כרכים
לכפרים (למעלה הלכה ה), שבכל מקום מצויים מומחים
לדבר, אבל במטבע אין מומחים חוץ מהשולחנים (שם נב):
לדעת רבא. (73) שאז דרכם של הכפריים לבוא לשוק
(גמרא שם) לקנות צרכי סעודת שבת (רש"י ד"ה דסלקין
לשוקא), ואז יש להם הזדמנות להפגש עם השולחנים.
(74) כמה שוויה האמיתי בדמים. (75) זה הוציא הרמב"ם

שיראה לתגר או לקרובו". (34) את המקח. (35) סוחר
בעל מקצוע. (36) הבקי בענינים אלו. (37) שאז "מחל על
אונאתו" (רש"י שם). (38) שאין חילוק באונאה של "יותר
משותות" בין חומש לשליש או חצי (סמ"ע רכז, ס"ק טז).
וראה להלן פרק כז הלכה ה, שאם היתה האונאה בכדי
שאינ הדעת טועה, אין זו בכלל אונאה, אלא מתנה היא.

1 ו. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים³⁹? בְּלוֹקֵחַ, שְׂהָרִי הַמְּקַח
2 בְּדוֹ⁴⁰ וּמְרָאָהוּ⁴¹; אֲכָל הַמוֹכֵר⁴² חוֹזֵר בְּהוֹנֵנָה
3 לְעוֹלָם⁴³, וְאִין צָרִיף לֹאמֵר בְּכַטוּל מְקַח⁴⁴, שְׂאִינֹ
4 יוֹדֵעַ דְּמֵי זֶה שְׂמֹכֵר⁴⁵ עַד שְׂפִירָה כְּמוֹתוֹ שְׂנִמְכֵר
5 בְּשׁוּק. לְפִיכָּה⁴⁶, אִם הִיָּה הַמְּקַח דְּבָר שְׂאִין בְּמִינוֹ
6 שְׁנוּי וְהוּא כְּלוֹ שְׂוָה⁴⁷, כְּגוֹן פְּלִפְלִין⁴⁸ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן
7 - הָרִי זֶה אִינֹ חוֹזֵר אֲלֵא עַד כְּדֵי שֵׁישְׁאֵל עַל שְׂעַר
8 שְׂבִשׁוּק בְּלִבְד.

39 בבא-מציעא נ: מימרא של רב נחמן. ושם (נא). עובדא,
שבה הורה כן רב נחמן, הלכה למעשה. (40) טעם זה
הביאו בגמרא (שם) בקשר עם עובדא מסויימת.
(41) שהלוקח רגיל ללכת ממקום למקום ולהראות את מקחו,
ומתוך כך מעירים לו על האונאה. (42) שאין המקח תחת
ידו. (43) ללא כל הסתייגות בזמן. (44) בעבודא שהורה
בה רב נחמן (שם נא). שהמוכר לעולם חוזר, היתה האונאה
יותר משותות, שהרי אמרו לו לחזור (הגר"א סי' רסז, ס"ק
טז). (45) שוויו האמיתי של המקח. (46) מסקנא הגיונית,
שהוציא הרמב"ם מהדין הקודם, והסכים לו הרמב"ן, אך
הרשב"א חולק עליו וסובר שמוכר תמיד חוזר, ללא כל
הסתייגות שהיא "שלא תחלוק בשיעורין" (מגיד-משנה).
(47) שכל בני המין יש להם מחיר אחד, ללא יוצא מן הכלל.
(48) שאין כל הפרש בין פלפל אחד לחבירו.

9 ז. וְכֵן⁴⁹ אִם נוֹדַע⁵⁰ שְׂבֹא לִידוֹ בְּמִמְכָרוֹ, וְיֹדֵעַ שְׂטָעָה
10 וְלֹא תָבַע - אִינֹ יָכוֹל לְחֹזֵר וְלְתַבַּע, שְׂהָרִי מְחַל.

49 אף הלכה זו היא מסקנא הגיונית מן ההלכה הקודמת.
(50) = בכיורו גמור (סמ"ע, שם ס"ק ב).

11 ח. כְּשֵׁם⁵¹ שְׂהוֹנֵנָה לְהַדְרִיט, כְּפֵן הוֹנֵנָה לְתַגֵּר, אִף עַל
12 פִּי⁵² שְׂהוּא פְּקִי⁵³. וְכֵשֵׁם שְׂהוֹנֵנָה בְּפִרוֹת וּבְכַהֲמָה⁵⁴,
13 כְּפֵן יֵשׁ דִּין הוֹנֵנָה בְּמַטְבְּעוֹת⁵⁵.

51 משנה בבא-מציעא נא. כחכמים ולא כרבי יהודה.
(52) בזה מסבירה הברייתא את שיטת רבי יהודה (שם),
שתגר אין לו הונאה. (53) ואפשר היה על כן לחשוב שידע
על האונאה, וויתר עליה. (54) משנה, שם נו: כחכמים ולא
כרבי יהודה. (55) משנה, שם נא: [כלומר: כשם שיש דיני
אונאה בפירות ובכמהמה, ש"אם היתה פחות משותות אינה
אונאה", ואם שהה יותר מכדי "שיראה לתגר או לקרובו",
אינו חוזר, כמו כן במטבע. ועיין לחם-משנה].

14 ט. בִּיצֵד? הָרִי שְׂהָיָה דִּינָר שֶׁל זֶהָב בְּעֶשְׂרִים
15 וְאַרְבָּעָה דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף, וְצִרְפָּה⁵⁶ בְּעֶשְׂרִים דִּינָר⁵⁷ אוֹ
16 בְּעֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה⁵⁸ - הָרִי זֶה מְחִזִּיר אֶת הַהוֹנֵנָה.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

85) שאז יש אונאה יותר משתות. (86) כלומר: "שהמקח". וראה להלן פ"ז הלכה ח. (87) שזה הוא התאריך האחרון של חזרת הלוקח (למעלה הלכה ה). (88) מימרת רב חסדא (בבא-בבא פג' פד) באונאת שתות - לשיטתו שיש בשתות משום ביטול מקח. והוא-הדין לשיטתנו ביותר משתות שיש בו משום ביטול מקח (הרי"ף שם). (89) ולפיכך, אף שעכשיו יוצא שהמוכר נתאנה, אין הוא יכול לבטל את המקח בגלל זה, וכל-שכן אם לא נתאנה המאנה, שאין הוא יכול לחזור כל זמן שהמתאנה אינו תובע אונאתו (למעלה הלכה ד).

13 יד. וכן⁹⁰ מוכר שמוכר שנה חמש בארבע⁹¹, וזל
14 ועמד בשלש⁹² - מוכר יכול לחזור בו⁹³, ולא לוקח;
15 שהרי אומר לו המוכר ללוקח: לא מפני שהוניתני
16 תחזור בך.

90) גם זה שם. (91) שזה יותר משתות לרעת המוכר. (92) שאז יוצא שהלוקח-המאנה, הוא שהתאנה. (93) כאן לא הזכיר תאריך, שהרי במוכר אין כל הגבלה בזמן לחזרתו (למעלה הלכה ו).

17 טו. המוכר שנה חמש בשש⁹⁴, ולא הספיק
18 להראותו עד שהוקר ועמד בשמונה⁹⁵ - הרי המוכר
19 חייב להחזיר⁹⁶ האחת של הוניה⁹⁷; שהרי נקנה
20 המקח⁹⁸ וחייב להחזיר, וכשהוקר ברשות לוקח
21 הוקר. וכן אם מכר שנה שש בחמש, והוילו ועמדו
22 על שלש - הרי הלוקח חייב להחזיר סלע אחת של
23 הוניה; שהרי נקנה המקח, וברשות הלוקח הוילו.

94) שאז יש אונאה של שתות (למעלה הלכה ב).
95) שזהו הנושא במימרת רב חסדא, אלא שזה האחרון סיבר שיש דין ביטול מקח אף באונאת שתות, ובהתאם לזה הוא קובע, שאף במקרה זה שבא שינוי במחיר, ויוצא שהמאנה חזר להיות מתאנה כביכול, בכל זאת רק המתאנה (הראשון) יכול לחזור בו ולא המאנה, כדין כל ביטול מקח, ומטעם האמור: שלא יהא חוטא נשכר, וכל-שכן לשיטתנו, שבאונאת שתות המקח קיים, ואין אחד מהם, לא המאנה ולא המתאנה, יכול לחזור בו - שוודאי יש למתאנה הזכות לתבוע את חזרת אונאתו. ואין צורך בנימוק שכתב רבינו למעלה - "שלא יהא חוטא נשכר". (96) אף שעכשיו יוצא שלא התאנה הלוקח כלל. (97) את האחת המהווה את הפרש שבין שווי של המקח וסכום הכסף שנתן בעבורו. (98) שהרי בשתות נשאר המקח קיים (למעלה הלכה ב).

מההלכה הקודמת, ממנה התברר, שהתאריך הוא דבר יחסי, והכל תלוי באפשרות הברור אצל מומחה לדבר. (76) גם זה מסקנה מהעיקרון הקודם. (77) אדם שמכיר ובקי בטיב המקח המסוים. (78) כלומר, יכול המתאנה לחזור בו מהמקח.

1 יב. הנותן סלע חסרה לחברו, אם היה מפירה⁷⁹,
2 אפילו לאחר שנים עשר חדש⁸⁰ - הרי זה מתזירה⁸¹.
3 ואם היה אפשר להוציאה על ידי הדחק - אינו
4 יכול⁸² להחזירה⁸³ לאחר זמן, אלא אם כן קבלה⁸⁴
5 ממנו במדת חסידות.

(79) את המטבע, שזו היא שהחליפה לו. (80) [אף-על-פי שכן הוא לשון המשנה (נב). - אין מקור דין זה ממשנה זו, שהרי בגמרא אמרו על זה, שחובה זו לקבל בחזרה אינה אלא מצד מידת חסידות (ראה להלן) - אבל מקור דברי רבינו מהסוגיא בקידושין ח. שאמרו שם: "התקדשי לי במנה זו, ונמצא של נחושת - אינה מקודשת. דינר רע - הרי זו מקודשת, ויחליף". ומקשה הגמרא: "האי דינר רע, היכי דמי, אי דלא נפיק (אינו יוצא כלל בהוצאה), היינו דינר של נחושת. אמר רב פפא, כגון דנפיק על-ידי הדחק". הרי שאם אינו יוצא כלל, אין זה מקח, ודינו כמוצא מום במקח, שחוזר בו לעולם, להלן פט"ו ה"ג, שלא אמרו חכמים שיעור שיראה לתגר או לקרובו אלא באונאה ולא במומים (מגיד-משנה שם בשם רב האי). וראה באבן-האזל]. (81) הלוקח לשולחני, ומקבל בחזרה את מעותיו. (82) הלוקח. (83) ולתבוע בחזרה את מעותיו. (84) שהסכים המחליף לקבלה בחזרה. משנה (שם נב): "אם היה מכירה, אפילו לאחר שנים עשר חודש מקבלה הימנו, ואין לו עליו אלא תרעומת - שאינו אלא נפש רעה". וביארו בגמרא (שם): שמקבלה הימנו במדת חסידות, ולפיכך אם אינו מקבלה הימנו, אין לו עליו אלא תרעומת. ושם מפורש בסוף הסוגיא: "והני מילי הוא דסגי להו" (שיצאה בהוצאה). ובכתב-יד אחד (בדקדוקי סופרים): "והני מילי, דנפיק על-ידי הדחק" וכן הוא ברי"ף.

6 יג. המוכר לחברו שנה ארבע בחמש⁸⁵, שהרי
7 המקח⁸⁶ בטל כמו שבארנו, ולא הספיק⁸⁷ להראות
8 לתגר או לקרובו עד שהוקר ועמד בשבע - לוקח
9 יכול לחזור בו, ולא המוכר; שהרי הלוקח אומר
10 למוכר⁸⁸: אלו לא הוניתני לא היית יכול לחזור,
11 ועתה שהוניתני תחזור?! היאך יהיה החוטא
12 נשקר⁸⁹

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ו כ"א תמוז תשע"ז

יום ראשון ט"ו תמוז ה'תשע"ז

הלכות סנהדרין והענין המסורין להם

פרק שני

1) מי הם הראויים לסנהדרין, השכלתם וסגולת מידותיהם, כשרות הדיינים הראויים לבית דין של שלושה, שמכותו של דין יחיד מומחה. הזכות לאדם לעשות דין לעצמו.

- 1 א. אין מעמידין בסנהדרין, בין בגדולה² בין בקטנה³, אלא אנשים חכמים ונבונים⁴, מפלגין⁵ בקכמת התורה, בעלי דעה מרבה, יודעים קצת משאר חכמות, כגון רפואות⁶ וחסבון ותקופות⁷ ומזלות ואצטגנינות⁸ ודרכי המעוננים⁹ והקוסמים¹⁰ והמכשפים¹¹ והכלי עבודה וזה וכיוצא באלו¹², פדי שיהיו יודעים לדון אותם¹³. ואין מעמידין בסנהדרין אלא פהנים לויים וישראלים המיחסים הראויים להשיא לכהנה¹⁴. שגאמר: והתיצבו שם עמך - בדומין לה בקכמה וביראה ובחס¹⁵.

(2) של שבעים ואחד. (3) של עשרים ושלשה, כמבואר לעיל פ"א ה"ג. (4) מבינים דבר מתוך דבר. חכם - דומה לשולחני עשיר, כשמביאים לו דינרים לראות - רואה, וכשאינן מביאים לו - יושב ותוהה; נבון - דומה לשולחני תגר, כשאין מביאים לו - הוא מחזר ומביא משלו (ספרי) דברים אות יג), וראה עירובין ק, ב. (5) ובכתי"י התימנים: מופלאים. (6) הדברים המרפאים בטבע שניתנה שבת לידחות בשבילם, אבל לא הדברים המרפאים בסגולה. וכן אם השקה אחד את חברו סם מן הסמים ומת, אם ראוי אותו סם להמית וחייב או לא (רדב"ז). וכן לענין להאכיל לחולה ביום הכיפורים, שחכמת הרפואה קובעת בזה הרבה, ובעניני דם נדה להבחין בין דם נדה לדם מכה שהוא טהור (ראה ה' איסורי ביאה פ"ד, ה"כ). וכן המכה את חברו באבן ומת, צריכין לאמור אם יש באבן כדי להמית, כמבואר בסנהדרין עח, א (אוצר נחמד) לכוורי מאמר ב אות סד). (7) בכתי"י התימנים: וחשבון תקופות. וכן מצינו בשבת עה, א "חישוב תקופות ומזלות". חשבון תקופות - מהלך השמש והירח המקיפים את העולם, לדעת על פיו קביעת מולד החדש ועיבור שנים. מזלות - משרש נזל-הלך, והן קבוצות כוכבים שחילקום חכמים לשנים-עשר חלקים, ושמותם: טלה, שור, תאומים וכו' כמבואר בהל' יסודי התורה פ"ג, ה"ו. וגם במהלכם מחשב בית-דין לקבוע על פיו תאריך מולד הירח, כמבואר בהל' קידוש החדש פ"א, ה"ו; פ"ט, ה"ג; פ"א, ה"ד; פ"ז, ה"ד. (8) בכתי"י התימנים: ואסטגנינות. חכמת אסטרונומיה, חזון בכוכבים, ויש מגידים עתידות לאדם ע"פ ראות מזלו בכוכבים, ראה

שבת קנו, א. (9) נותני עיתים, שאומרים יום פלוני טוב, יום פלוני רע (הל' ע"ז פ"א, ה"ח). (10) עושים מעשים משונים עד שאומרים דברים העתידים להיות (שם ה"ו). (11) עושים מעשה כשפים, כגון שדה מליאה קישואים, והוא מלקטה כולה בכשפיו (שם ה"ט ובבאורנו). (12) כגון אוב וידעוני. וכל מעשי כשפים כולם דברי שקר והבל הם, כמבואר שם ה"ט, וכן הנביא אומר (ירמיה י, ט) "מוסר הבלים עץ הוא", ושם טז, יט "הבל ואין בס מועיל". (13) סנהדרין יז, א: ובעלי כשפים - מפרש רש"י: "להמית מכשפים הבוטחים בכשפיהם להנצל מידי בית-דין ולגלות על המכשפים המסייתים ומדיחים בכשפיהם". וראה שם סח, א "לא תלמד לעשות - לעשות אי אתה למד, אבל אתה למד להבין ולהורות". וראה מנחות סה, א ב'תוספות' דיבור-המתחיל: בעלי כשפים, "פירש רב האי גאון, כדי לידע את הדין". (14) את בנותיהם לכהנים (משנה בסנהדרין לב, א וברש"י). (15) שם לו, ב. וראוי להעיר, שבמסקנה שם, הוכיחו זה מהפסוק (שמות יח, כב) "ונשא אתך" - אתך, בדומים לך. כי מהפסוק הקודם אין להוכיח, שמא משום כבוד השכינה שתשרה עליהם, ככתוב (במדבר יא, יז) "ואצלתי מן הרוח... ושמתי עליהם", הקפיד הכתוב שיהיו מיוחסים כמשה.

- 11 ב. ומצוה להיות בסנהדרין גדולה פהנים ולויים, שגאמר: ובאת אל הפהנים הלויים. ואם לא מצאו, אפלו היו כלם ישראלים - הרי זה מתר¹⁶.
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין מעמידין... ולא זקן מופלג בשנים מי שיש בהן אכזריות".

ראה "דרך מצותיך" פט, ב. הלכה זו היא המשך להלכה א', בה נאמרו התנאים למי שראוי להיות דין, ללמדך שגם אם היו הדיינים בעלי כל המעלות "אנשים חכמים ונבונים מופלאין בחכמת התורה, בעלי דעה מרובה וכו'" אין להושיב אותם בסנהדרין, כיון שיש בהם טבע של אכזריות ועלולים להטות את הדין לחוב.

(ע"פ לקו"ש חלק ח' עמוד 163 הערה 25)

(17) רב ביותר. (18) סנהדרין לו, ב ומפרש רש"י: הזקן שכח כבר צער גידול בנים, ואינו רחמני. וכן סריס, שמתוך שנאמר במסית: "ולא תחמול... עליו" משמע שבאחדים צריך שיהיו הדיינים ראויים לחמול (קריית ספר), וראה לקמן פ"א, ה"ה.

ה"ה "כשם שזקני בית־דין שלמים בצדק, כך הם צריכים להיות שלמים באבריהם". (29) אבל לא זקנים מופלגים, כמבואר לעיל ה"ג. (30) שתהא אימתם מוטלת על הבריות (סנהדרין יז, א וברש"י). (31) המבינים בחכמת הטענה והדיבור, שהדיבור צריך להיות בחשאי ובנחת (רד"ק לישעיה ג, ג). ובחגיגה יד, א דרשו: לחש - זה שראוי למסור לו דברי תורה שניתנה בלחש (=מפני השטן). ורש"י שם מגדיר: "כגון אב בית־דין ולבו דואג בקרבו". (32) שדבר זה הוא למצוא מי שידוע כל שבעים לשון (כסף-משנה), וזהו שדקדק רבי יוחנן (בסנהדרין יז, א) ואמר: "ושידעו כשבעים לשון", ולא אמר: שבעים (לחם-משנה). (33) כשבאים עדי לעושים, לא יצטרכו להעמיד מליצים ביניהם, והרי זה עד מפי עד (רש"י שם). ובמנחות סה, א מפרש רש"י: "שלא יחליף (התורגמן) טענותיו ויחייבוהו".

1 ד. ואין מושיבין מִלֵּךְ יִשְׂרָאֵל בְּסִנְהֶדְרִין, שְׂאִסּוּר
2 לַחֲלֹק עֲלֵיוֹ¹⁹ וְלִמְרוֹת אֶת דְּבָרוֹ. אֲבָל מוֹשִׁיבִין פֶּהֶן
3 גְּדוֹל, אִם הָיָה רְאוּי בְּחֻמָּה²⁰.

(19) שנאמר (שמות כג, ב) "ולא תענה על רב" - קרא בו: לא תענה על רב (רב חסר יו"ד כתוב). שאינך רשאי לסתור דברי המופלא שבדיינים, ואם יאמר המלך דברי חובה לנידון, שוב לא יוכלו הסנהדרין לראות לו זכות (סנהדרין יח, ב וברש"י). (20) ממשמעות הסוגיא שם, וכן שנינו שם עמ' א "כהן גדול דן ודנין אותו". וראה הל' קידוש החודש פ"ד הי"א שאין מושיבין כהן גדול לעיבור השנה, מפני הצינה. ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב "מכאן לסנהדרין גדולה של כל ישראל: ויקח שר הטבחים את שריה כהן הראש (ירמיה נב, כד)... הרי שבעים..." - מכאן שגם הכהן הגדול נמנה במנין הסנהדרין (אור שמח).

15 ז. בֵּית דִּין שָׁל שְׁלֹשָׁה, אִף עַל פִּי שְׂאִין מְדַקְדְּקִין
16 בְּהֵן בְּכָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים - צָרִיף שְׂיֵהָא בְּכָל אֶחָד מֵהֵן
17 שְׁבַעַה דְּבָרִים. וְאֵלוֹ הֵן: חֻמָּה, וְעִנְוָה, וְיִרְאָה³⁴,
18 וְשִׁנְאָת מִמוֹן, וְאִהְבַת הָאֱמֶת, וְאִהְבַת הַבְּרִיּוֹת לְהֵן,
19 וּבְעֲלֵי שֵׁם טוֹב³⁵. וְכָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים מְפָרְשִׁין הֵן
20 בַּתּוֹרָה. הֲרִי הוּא אוֹמֵר: אֲנָשִׁים חֻמָּים וְנִבְנִים -
21 הֲרִי בְּעֲלֵי חֻמָּה אֲמוּר. וְיִדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם³⁶ - אֵלוֹ
22 שְׂרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה מֵהֶם³⁷. וּבִמָּה יִהְיֶה אֱהוּבִים
23 לַבְּרִיּוֹת? בְּזִמְן שְׂיֵהִיו בְּעֲלֵי עֵין טוֹבָה, וְנִפְשׁ
24 שְׁפִלָּה³⁸, וְחֻבְרָתָן טוֹבָה, וְדַבְרָן וּמִשְׁאֵן בְּנַחַת עִם
25 הַבְּרִיּוֹת³⁹. וְלִהְלֵן הוּא אוֹמֵר: אֲנָשֵׁי חֵיל - אֵלוֹ שְׁהֵן
26 גְּבוּרִים בְּמִצְוֹת⁴⁰, וּמְדַקְדְּקִים עַל עֲצָמָם, וְכוּבְשִׁין אֶת
27 יְצִרְוֹ⁴¹, עַד שְׁלֹא יִהְיֶה לְהֵן שׁוּם גְּנָאִי⁴² וְלֹא שֵׁם רַע,
28 וְיֵהָא פְּרָקָן נְאֻה⁴³. וּבְכָלֵל אֲנָשֵׁי חֵיל, שְׂיֵהִיָּה לְהֵן לֵב
29 אֲמִיץ לְהַצִּיל עֲשׂוּק מִיַּד עוֹשְׂקוֹ⁴⁴. פְּעִנְן שְׁנֵאֲמַר:
30 וּבְקָם מִשָּׁה וְיִוִּשְׁעֵן. וּמַה מִּשָּׁה רַבְּנֵנוּ עֵנֵן, אִף פֶּל דִּין
31 צָרִיף לְהִיּוֹת עֵנֵנוּ⁴⁵. וְיֵרְאִי אֱלֹהִים - כְּמִשְׁמַעוֹ שְׁנֵאִי
32 בְּצַע - אִף מִמוֹן שְׁלֵהֶם אֵינֵן נִבְהִלִין⁴⁶ עֲלֵיו, וְלֹא
33 רוֹדְפִין לְקַבֵּץ הַמִּמוֹן. שְׁפֵל מִי שְׁהוּא נִבְהֵל לְהוֹן -
34 חֶסֶר יִבְאָנוּ⁴⁷. אֲנָשֵׁי אֱמֶת - שְׂיֵהִיו רוֹדְפִין אַחַר
35 הַצֶּדֶק מִחֻמַּת עֲצָמָן פְּדַעְתָּן⁴⁸. אוֹהֲבִין אֶת הָאֱמֶת,
36 וְשׁוֹנְאִין אֶת הַחֻמָּס, וּבּוֹרְחִין מִכָּל מִינֵי הָעוֹל.

4 ה. מְלָכֵי בֵּית דְּוִד²¹, אִף עַל פִּי שְׂאִין מוֹשִׁיבִין אוֹתָם
5 בְּסִנְהֶדְרִין - יוֹשְׁבִין²² וְדָנִים הֵם אֶת הָעָם²³. וְדָנִים
6 אוֹתָם, אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶן דִּין²⁴. אֲבָל מְלָכֵי יִשְׂרָאֵל²⁵ -
7 אֵין דְּנִין וְאֵין דְּנִין אוֹתָם; לְפִי שְׂאִין נִכְנָעִים לְדְבָרֵי
8 תּוֹרָה, שְׂמָא תְּבוּא מֵהֵן תְּפַלְּהָ²⁶.

(21) מלכי יהודה שהם מזרע בית דוד. (22) לבדם, שלא בחברת הסנהדרין. (23) סנהדרין יט, א, שנאמר (שם כא, יב) "בית דוד, כה אמר ה' דינו לבקר משפט". (24) שאם לא כן, גם הם לא יוכלו לדון את האחרים, שכלל הוא: "קשט עצמן ואח"כ קשט אחרים" (שם). (25) מימי ירבעם ואילך, שנקרעה המלוכה מיד שלמה, וניתנו לו עשרה שבטים (מלכים-א יא, לא) ורחבעם בן שלמה לא מלך אלא על שבטי יהודה ובנימין (שם יב, כא). (26) כמסופר בסנהדרין שם: מעשה בעבדו של ינאי המלך (ממלכי ישראל) שהרג את הנפש, שלחו לו לבוא ולעמוד בפני הסנהדרין, וכשבא וישב, אמר לו שמעון בן שטח, עמוד! אמר לו ינאי, "לא כשתאמר אתה אלא כמה שיאמרו חבריך", וכבשו הסנהדרין פניהם בקרקע מפני היראה, ונענשו ומתו, באותה שעה אמרו: מלך לא דן ולא דנים אותו. והדבר ברור, שאם אין דנים אותו, גם הוא אינו דן את אחרים, כמבואר לעיל אות כב. והשווה הל' מלכים פ"ג ה"ז "מפני שלכם (של מלכי ישראל) גס בהם, ויבוא מן הדבר תקלה והפסד על הדת".

9 ו. פֶּשֶׁם שְׂבִית דִּין מְנַקֵּין בְּצֶדֶק²⁷, כְּפֵן צְרִיכִין לְהִיּוֹת
10 מְנַקֵּין מִכָּל מוֹמֵי הַגּוֹף²⁸. וְצָרִיף לְהַשְׁתַּדֵּל וּלְבַדֵּק
11 וּלְחַפֵּשׁ, שְׂיֵהִיו כְּלָן בְּעֲלֵי שִׁיבָה²⁹, בְּעֲלֵי קוּמָה,
12 בְּעֲלֵי מְרָאָה³⁰, נִבְוִי לַחֲשׁוֹ³¹, וְשִׁידְעוּ בְּרַב
13 הַלְשׁוֹנוֹת³², כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה סִנְהֶדְרִין שׁוֹמְעַת מִפִּי
14 הַתְּרַגְּמָן³³.

(34) יראת שמים ויראת חטא. (35) וכן אמרו ב'מדרש רבה' דברים פרשה א: "צריכים הדיינים שיהיו בהם שבע מדות" וכו'. (36) מפרש רבינו: ידיעה = אהבה, ככתוב (בראשית יח, יט) "כי ידעתיו למען אשר יצוה" וגו', ומפרש רש"י: לשון חיבה, "שהמחשב את האדם מקרבו ויודעו ומכירו". (37) סנהדרין פח, ב. (38) ירושלמי שם פ"א, ה"ד. (39) שע"ז הם מתאהבים עליהם, כמבואר ביומא פו, א. (40) מדרש תנחומא פרשת שופטים אות ג "אנשי חיל - בתורה, ובמעשים טובים ובגבורה". (41) ירושלמי שם, "לב טוב יצר טוב". (42) תנחומא שם, "שלא יהא בשופט דבר של פסולת". (43) בגרותם יפה, שלא יצא עליהם שם

(27) ששופטים בצדק, ללא הטיית דין כל שהיא, ככתוב (ויקרא יט, טו) "לא תעשו עול במשפט... בצדק תשפוט עמיתך". (28) סנהדרין לו, ב שנאמר: "כולך יפה רעיתי ומום אין בך", שאפילו הוא סומא באחת מעיניו - פסול הוא לסנהדרין, כמבואר בסמוך ה"ט. ובירושלמי שם פ"ח,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ט"ו תמוז - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קנט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

55) סנהדרין לו, ב, שהרי הוא בא מטיפה כשרה, ומקרב אחיך הוא. ובירושלמי שם פ"ד ה"ז, אמרו: "אפילו ממזרים". וכתב הכסף-משנה, שהא-הדין לשלשה גרים שאמותיהם מירשאל, שהם כשרים לדון, שהרי הם נקראים "מקרב אחיך", ועדיפים מממזר, שאינו כשר לבוא בקהל, ואילו גר כשר לבוא. 56) לדון דיני ממונות (סנהדרין לד, ב), שהרי שנינו במשנה שם לב, א "דיני ממונות דנים ביום וגומרים בלילה". והדבר ברור, שאין אנשים רואים בלילה כמו שהסומא באחת מעיניו רואה ביום, ולפיכך דין הוא, שידון ביום אפילו לכתחילה (רי"ף שם). 57) הדנה דיני נפשות, אין הסומא כשר לדון, שהרי בעל מום הוא, ובית-דין של עשרים ושלשה צריך להיות מנוקה מכל מום, כמבואר לעיל ה"ו. והוא-הדין לממזר וגר שפסולים להיות בסנהדרין, שאינם מיוחסים, ואפילו גר שאמו מירשאל, שאפילו בחליצה פסול גר כזה לדון עד שיהיה ישראל מכל צדדיו, כמבואר בהל' יבום פ"ד ה"ה, כל-שכן בסנהדרין הדנה דיני נפשות, ואין מעמידים בה אלא מיוחסים, כמבואר לעיל ה"א, וכן נראה מדברי רבינו לקמן פ"א ה"א (כסף-משנה). 58) אפילו לדיני ממונות ובבית-דין של שלשה, שהרי הוא פסול להעיד, כמבואר לקמן הל' עדות פ"ט ה"ב, וכל שאינו כשר להעיד - פסול לדון, שהרי שנינו (גדה מט, ב) "כל הכשר לדון - כשר להעיד, ויש שכשר להעיד ואינו כשר לדון", וכדברי רש"י שם ד"ה: לאתויי סומא, "אבל בשתי עיניו - אפילו לעדות פסול". וכן בינומי יוסף' לסנהדרין סוף פ"ד, וראה ביאור הגר"א לחו"מ סימן ז ס"ק י.

- י. אף על פי שאין בית דין פחות משלשה⁵⁹ - מִתָּר 13
לְאַחַד לְדוֹן מִן הַתּוֹרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּצִדְקָה תִּשְׁפֹּט 14
עַמִּיתֶךָ⁶⁰. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁶¹, עַד שְׂהִיּוּ שְׁלֹשָׁה⁶²; 15
וּשְׁנַיִם שְׁדָנָיו - אֵין דִּינֵיהֶן דִּין⁶³. 16

59) כמבואר לעיל פ"א, ה"ד. 60) הרי שאפילו היחיד שופט את חבריו (סנהדרין ג, א). 61) החכמים, שהיו סופרים כל האותיות שבתורה (קידושין ל, א), ובירושלמי פ"ה ה"א "שעשו התורה ספורות ספורות, חמשה לא יתרומו, חמשה דברים חייבים בחלה, חמש-עשרה נשים פטורות צרותיהן" וכו'. 62) סנהדרין שם, "משום יושבי קרנות", תגרים שאינם בקיאים בטיב דינים, ויזכה את החייב ויחייב את הזכאי. אבל כשהם שלשה, אי אפשר שלא יהיה אחד מהם יודע סברות הדין, ששמע מחכמים ומדיינים (רש"י שם). 63) כרבי אבהו (שם ו, א) ואע"פ ששמואל סובר (שם ה, ב) "דיניהם דין אלא שנקרא בית דין חצוף"? כבר אמרו בירושלמי שם פ"א ה"א "רבי יוחנן וריש לקיש, שניהם אומרים - אין דיניהם דין", וידוע שהלכה כרבי יוחנן לגבי שמואל (כסף-משנה). וכל זה כשהשנים דנים את הנתבע בעל כרחו, אבל אם קיבלם עליו כשלשה, דיניהם דין, ואפילו אחד שדן בהסכמת הנתבע - דינו דין, כמבואר בסנהדרין ו, א ובירושלמי שם, וכדברי רבינו לקמן פ"ו ה"ג, ופ"ז ה"ב.

- יא. אֶחָד שְׂהִיּוּ מִמָּחָה לְרִבִּים⁶⁴, או שְׁנַטְל רְשׁוֹת 17
מִבֵּית דִּין⁶⁵ - הֲרִי זֶה מִתָּר לוֹ לְדוֹן יַחֲדָי⁶⁶, אֲבָל 18

רע אפילו בילדותם, כמפורש בתענית טז, ב. 44) פסיקתא רבתא פ"ד: "אמר איוב... כיון שהייתי דן את הדין, אני עומד הייתי על הגולן ומשבר את שניו להוציא מתוכן את הגזל". זהו שאמר איוב (כט, יז) "ואשברה מתלעות עול ומשניו אשליך טרף". 45) סנהדרין פח, ב. וכן בירושלמי פ"א, ה"ד. 46) חרדים. וכן אמרו במכילתא לפסוק זה: "שונאי בצע - ששונאים ממון עצמם בדין, וכל-שכן ממון אחרים". ובבבא-בתרא נח, ב אמרו: כל דיין שנתבע לדין ומוציאים ממנו ממון בדין - אינו דיין. ומפרש הרשב"ם: "שיעוות הדין בשביל שוחד". 47) מלשון הכתוב במשלי כח, כב. 48) מרצונם הם, ולא יחכו עד שיעוררום אחרים על כך, וכן פירש הרמב"ם לשמות יח, כא "כי ירא עושק וחמס, אין דעתם סובלת אותו". וכתב הרדב"ז, שלא נאמרו מידות אלו אלא לכתחילה, אבל אם לא נמצאו שלשה דיינים כאלה, יבקשו שנים. ואם לא נמצאו, יבקשו אחד. ואם לא נמצאו, יבקשו שלשה שיצטרפו בהם המידות האלה בכל שלשתם, ולעולם יבחרו הרע במיעוטו. וכן אמרו ב'מדרש רבה' דברים פ"א "ולמה לא נכתבו שבע (=מדות) כאחת? שאם לא נמצאו משבע מביא מארבע... ואם לא נמצאו משלש מביא מאחת", שכן נאמר (שמות יח, כה) "ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל".

- ח. אֶמְרוּ חֲכָמִים⁴⁹: שֶׁמִּבֵּית דִּין הַגְּדוֹל הֵיוּ שׁוֹלְחִים 1
בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבּוֹדְקִין. כָּל מִי שֶׁיִּמְצָאוּהוּ חָכֵם, 2
וִירָא חָטָא, וְעָנּוּ, וְשִׁפּוּי⁵⁰, וּפְרָקוּ נְאֻה, וְרוּחַ הַבְּרִיּוֹת 3
נּוֹחָה יְהִימֵנוּ - עוֹשִׁין אוֹתוֹ דִּין בְּעִירוֹ. וּמִשָּׁם מַעְלִין 4
אוֹתוֹ לְפִתַּח הַר הַבַּיִת, וּמִשָּׁם מַעְלִין אוֹתוֹ לְפִתַּח 5
הָעֶזְרָה, וּמִשָּׁם מַעְלִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל⁵¹. 6

49) סנהדרין פח, ב ובירושלמי שם פ"א, ה"ד. 50) שפל. ובגמרא שם אמרו "שייף נכנס - שייף יוצא". שייף - שוחה. ובכתי' התימנים הנוסח: ועניו ושפל. 51) שם, וראה לעיל פ"א ה"ג.

- ט. בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה שְׂהִיּוּ אֶחָד מֵהֶן גֵּר - הֲרִי 7
זֶה פְּסוּל⁵², עַד שֶׁתִּהְיֶה אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל⁵³. הִיּוּ אֶחָד 8
מִמְזוֹר⁵⁴, אֲפִלוּ שְׁלֹשֶׁתָן מִמְזוֹרִים - הֲרִי אֵלוֹ פְּשָׁרִין 9
לְדוֹן⁵⁵. וְכֵן אִם הָיָה כָּל אֶחָד מֵהֶם סוֹמָא בְּאֶחָד 10
מֵעֵינָיו - פְּשָׁר⁵⁶. מֵה שְׂאִין בֶּן פְּסִנְהָרִין⁵⁷. אֲבָל 11
הַסּוֹמָא בְּשֵׁתֵי עֵינָיו - פְּסוּל לְכָל⁵⁸. 12

52) שנאמר (דברים יז, טו) "שום תשים עליך מלך... מקרב אחיך" - כל משימות שאתה משים אל יהיו אלא מקרב אחיך (יבמות מה, ב). ואע"פ שבסנהדרין לו, ב הכשירו גר לדון בדיני ממונות, סובר רבינו שאינו כשר אלא לדון גר חבירו, כסתמת הסוגיא ביבמות קב, א, וכמבואר בדבריו לקמן פ"א ה"א, וכן שיטת הרי"ף בסנהדרין סוף פ"ד. 53) יבמות קב, א. וכמו שאמרו שם מה, ב: כיון שאמו מירשאל, אנו קוראים בו: מקרב אחיך. וכתבו ה'תוספות' (שם קב, א) דיבור-המתחיל לענין חליצה, שאם אביו מירשאל, ודאי שהוא כשר לדון, ועדיף מגר שרק אמו מירשאל היא. 54) שנולד מאיסור ערוה האמורה בתורה ויקרא יח, וכמבואר בהל' איסורי ביאה פט"ו, ה"א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 **אֵינּוּ חָשׁוּב בֵּית דִּין⁶⁷. וְאִם עַל פִּי שֶׁהוּא מֵתָר, מִצּוֹת**
 2 **חֻמְּוֹת הוּא שְׂמוֹשִׁיב עִמּוֹ אֲחֵרִים; שֶׁהָיָה אִמְרוֹ⁶⁸:**
 3 **אֵל תְּהִי דִן יְחִידִי, שְׂאִין דִן יְחִידִי אֵלָא אֲחָד⁶⁹.**

12 הוא, פֶּל זְמַן שֶׁהָיוּ רַבִּים - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח⁷⁶. וּמוֹטָב
 13 שֶׁיִּחְתָּךְ הַדִּין בְּאֶחָד עֶשֶׂר יוֹתֵר מֵעֶשְׂרָה. וְצָרִיכִין
 14 שֶׁיְהִי הַיּוֹשְׁבִים בְּלֶם שֵׁם בְּבֵית דִין תְּלַמְּדֵי חֻמְּוֹת⁷⁷
 15 וְרֵאיוֹנִין⁷⁸.

76 סנהדרין ז: רב הונא כשבא דין לפניו, אסף והושיב עמו עשרה חכמים מבית המדרש, כדי שתגיענו נסורת קטנה מן הקורה. כלומר, שאם יטעה ישתלש העונש בין כולם ויקל לו (רש"י שם). (77 שיכולו לדקדק ולברר הדין לאמתו. (78 מצד מדותיהם המוסריות, כמבואר לעיל ה"ז, וכמו שאמרו (שבועות ל, ב) "מניין לדיין שלא ישב תלמיד בור לפניו, תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק".

- 16 **יֵד. וְאִסּוּר לְאָדָם חֻמְּוֹת שֶׁיִּשְׁבּוּ בְּדִין עַד שֶׁיֵּדַע עִם מִי**
 17 **יִשְׁבּוּ⁷⁹. שְׂמָא יִצְטָרֵךְ עִם אֲנָשִׁים שְׂאִינָן הַגּוֹנִים,**
 18 **וְנִמְצָא בְּכָלֵל קָשֶׁר בּוֹגְדִים⁸⁰, וְלֹא בְּכָלֵל בֵּית דִּין⁸¹.**

79 סנהדרין כג, א, והשווה לקמן פכ"ב, ה"י. (80 הָבָר, ומעין הכתוב (ירמיה ט, א) "עצרת בוגדים". (81 כמו שאמרו (שם כו, א) "קשר רשעים הוא, וקשר רשעים אינו מן המנין" ע"פ הכתוב (ישעיה ח, יב) לא תאמרין קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר". וכתב הסמ"ע לחו"מ סימן ג ס"ק יג, שרבי יעקב ווייל כתב למהרש"ל: אם תשמע לעצתי, לא תשב אצל הקהל בשום דין, שפסקי בעלי בתים ופסקי הלומדים הם שני הפכים.

יום שני ט"ז תמוז ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1 זמן ישיבת הסנהדרין ושעות ישיבת בית דין של שלושה. התחלת דין וקבלת עדות בלילה. העמדת דיין שאינו הגון, וכן היחס לדיין שנתמנה על ידי נתינת ממון.

- 19 **א. עַד אֵימְתִי יוֹשְׁבֵי הַדִּינִים בְּדִין? סְנֵהֲדֵרִי קְטַנָּה²**
 20 **וּבֵית דִין שֶׁל שְׁלֹשָׁה - יוֹשְׁבֵינִי מֵאֲחֵר תְּפַלֵּת הַשְּׁחָר³**
 21 **עַד סוֹף שֵׁשׁ שְׁעוֹת בַּיּוֹם⁴. אֲבָל בֵּית דִין הַגְּדוֹל⁵ הֵיוּ**
 22 **יוֹשְׁבֵינִי⁶ מִתְמַיֵּד שֶׁל שְׁחָר עַד תְּמִיד שֶׁל בֵּין**
 23 **הַעֲרֵבִים⁷. וּבְשִׁפְתוֹת יוֹמִים טוֹבִים הֵיוּ יוֹשְׁבֵינִי בְּבֵית**
 24 **הַמְּדַרְשׁ שֶׁבְּהַר הַבַּיִת⁸.**

2 של עשרים ושלושה דיינים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג.
 3 שמתחלת עם הנץ החמה (הל' תפלה פ"ג, ה"א).
 4 שזוהי שעת מאכל תלמידי-חכמים (שבת י, א), שנאמר (קהלת י, יז) "אשריך ארץ שמלכך (=הדיין) בן חורים ושריך בעת יאכלו". ומדובר, שכבר טעמו טעימת שחרית לפני ישיבתם לדין, שהרי אמרו שם "מכאן ואילך (מאחרי השעה הששית) כזורק אבן לחמת", שהיא קשה לגוף, אם לא כשהוא טעם משהו בבוקר (כסף-משנה). ובחו"מ סימן ה סעיף ג, הנוסח: "זמן ישיבת הדיינים מהבוקר עד סוף שעה החמישית". בהתאם לאמור בשבתי א, א ששעה ששית היא זמן סעודה של תלמידי-חכמים, וכן דעת הר"ף בסנהדרין פ"א. וראה בסמ"ע לחו"מ שם ס"ק י. (5 של שבעים ואחד (לעיל פ"א, ה"ג). (6 בלשכת הגזית

64 מומחה - שלמד תורה בכתב ושבעל-פה ויודע לסבור ולהשוות דבר לדבר. לרבים - שמפורסם ברבים שהוא כן, שבאמת בקי הוא בתורה שבכתב ושבע"פ, וכמו שאמרו (סנהדרין ה, א): כגון אני שלמדתי וסברתי (=יודע אני להוסיף וליישב טעמים מדעתי, רש"י) דן דיני ממונות ביחיד (ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם פ"ג, מ"א). (65 שבארץ ישראל - לדון, כמבואר לקמן פ"ד, ה"ד. (66 אפילו כשהנתבע לא קיבלו עליו לדון, הרי זה כופהו לידון בפניו, כמבואר שם, הואיל והוא מומחה, ואע"פ שאינו מפורסם ברבים. אבל אם אינו מומחה, אין רשות בית-דין מועילה לו כלום, כמבואר לקמן פ"ד, ה"ט (כסף-משנה). (67 שתהא הודאתו בפניו כמודה בפני בית-דין של שלשה, שאינו יכול לחזור בו עוד, כמבואר לקמן פ"ה, ה"ח. (68 אבות פ"ד, מ"ח. (69 הקב"ה שהוא יחיד בעולמו (רע"ב שם). אבל בשר-רום מוטב שידון בשלושה, כי ברוב משא ומתן יתברר הדבר יותר. ועוד, שאם הם שלשה, לא ידע המתחייב מי חייבו, שעל כל אחד יחשוב, שמא חבריו רבו עליו (תוספות יו"ט, שם). ואם קיבלוהו עליהם - דן אפילו יחידי, ועל זה סמכו ברוב הגלילות שאין להם אלא דיין אחד, וכן מנהג קדום במצרים (רדב"ז). ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"א, אמרו: רבי אבהו היה דן יחידי. שאלוהו תלמידי, והלא לימדתנו רבינו: אל תהא דן יחידי?! אמר להם: כיון שהם רואים אותי יושב יחידי, ומופיעים לפני לדון, הרי זה כאילו קיבלו אותי עליהם, ושנינו: "אבל אם קיבלו עליהם - דן אפילו יחידי". ומכאן ראייה לדעת הרע"ב באבות שם, שאם קיבלוהו עליהם - דן יחידי אפילו מדרך חסידות (משנה-למלך).

- 4 **יב. יֵשׁ לְאָדָם לְעִשׂוֹת דִין לְעִצְמוֹ⁷⁰, אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ**
 5 **כֹּחַ⁷¹. הוֹאִיל וּכְבֹּדָתָהּ הוּא עוֹשֶׂה, אֵינּוּ חָיִב**
 6 **לְטַרְחַ וְלִבּוֹא לְבֵית דִין. אִם עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה שֵׁם**
 7 **הַפֶּסֶד בְּנִכְסָיו אִלּוּ נִתְאַחֲרָה⁷² וּבֵא לְבֵית דִין. לְפִיכָף⁷³,**
 8 **אִם קָבַל⁷⁴ עָלָיו בְּעַל דִּינוֹ וְהֵבִיאוּ לְבֵית דִין, וְדָרְשׁוּ**
 9 **וּמְצָאוּ שֶׁעָשָׂה כְּהַלְכָה, וְדִין אָמַת דִן לְעִצְמוֹ - אֵין**
 10 **סוֹתְרִין אֵת דִּינּוֹ⁷⁵.**

70 אם רואה שלו ביד אחר שגזלו ממנו, יכול הוא ללקחו ממנו ללא כל דיון בבית-דין. (71 אפילו ע"י הכאה, כמפורש בברייתא (בבא-קמא כז, ב) "בן בג-בג אומר: אל תיכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות (=בגניבה ובסתר) שמא תיראה עליו כגנב, אלא שבור את שיניו ואמור לו, שלי אני נוטל" (=כלומר קח בחזקה, רש"י). וכן בשו"ע חו"מ סימן ד, סעיף א. (72 ממתין (בבא-קמא שם). (73 הואיל ואינו חייב לטרוח ולבוא לבית-דין. (74 התאונן, צעק חמס. "והיה כי יצעק אלי" (שמות כב, כו) מתרגם אונקלוס: ארי יקבל קדמי. (75 ואם נתברר שלא עשה כדיון, חייב לשלם לו על הכאתו (לחם-משנה).

- 11 **יג. אִם עַל פִּי שֶׁבֵּית דִין שֶׁל שְׁלֹשָׁה בֵּית דִין שְׁלֶם**

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ט"ז תמוז - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 בְּלִילָהּ¹⁹. וּבְדִינֵי מְמוֹנוֹת²⁰, אִם הִתְחִילוּ בַּיּוֹם - מִתָּר 15
16 לְגַמְרֵי הַדִּין בְּלִילָהּ²¹.

17 שחקירת העדים הרי היא כהתחלת דין (ראה השנה כה, ב) וראה ב'תוספות' סנהדרין לד, ב דיבור-המתחיל יום לתחילת דין. (18) אישור חתימת העדים שבשטר, לקבוע שאינה מזוייפת, ראה לקמן הל' עדות פ"ו, ה"ב. (19) שהקיום הרי הוא כדין, כמבואר שם ה"א, ואין דנים בלילה. (20) זה חוזר אל התחלת הלכה ג, לומר: אע"פ שאמרנו: "אין מתחילים את הדינים בלילה", שמשמעה דוקא התחלה, ולא גמר דין - אין זה אלא בדיני ממונות בלבד. (21) סנהדרין לד, ב: כתוב אחד אומר (שמות יח, כב) "ושפטו את העם בכל עת" (אפילו בלילה), וכתוב אחד אומר (דברים כא, טז) "והיה ביום הנחילו את בניו" שמשמעו ביום בלבד (והנחלות כדין הן, ראה בסמוך ה"ה). הא כיצד? "יום לתחילת דין, ולילה לגמר דין, שתחילת דין היא העיקר ('תוספות' שם). אבל דיני נפשות אין גומרים אלא ביום, כמבואר לקמן פ"א, ה"א. וכתב הסמ"ע לחו"מ סימן ה ס"ק ז, שאם נתרצו שני הצדדים לדונם בלילה, מותר להתחיל את דינם בלילה (=בדיני ממונות), שאין זה גרוע מקיבלו עליהם דיין קרוב או פסול לדונם, שדינו דין (ראה לקמן פ"ז, ה"ב), וכן הדין לענין קבלת עדות, כמבואר בשו"ע חו"מ סימן כח, סעיף כד. וכתב ב"תורה תמימה" דברים כא, אות קיב, שדין כזה הריהו כהוראת איסור והיתר, שמתרת גם בלילה.

17 ה. הַנְּחָלוֹת²² - בְּדִינֵינָם²³; שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֵן: לְחַקֵּת 17
18 מְשֻׁפָּט²⁴. לְפִיכָּךְ אֵין מְפִילִין²⁵ נְחָלוֹת בְּלִילָהּ²⁶.

22 שאדם מצווה ליתן מעזבונו ליורשיו או לאחרים. (23) הרי זה מושג דיני, ואין זה כחלוקת שותפים לעצמם שאינה נחשבת דין (רשב"ם לבבא-בתרא קיג, ב). (24) ומטעם זה אין דנים בהן אלא בשלשה. (25) מלשון הכתוב (במדבר לד, ב) "אשר תפול לכם בנחלה". (26) סנהדרין לד, ב. וכפי שיתבאר בהלכה הבאה. ובכל זאת אם התחילו הדיינים לדון דין נחלה ביום, גומרים אותו בלילה ככל דיני ממונות, וכמבואר לעיל ה"ד (רדב"ז).

19 ו. שְׁנַיִם שֶׁנִּכְנְסוּ לְבַקֵּר אֶת הַחֹלֶה, וְצִוָּה בַּפְּנֵיהֶם²⁷ 19
20 - פּוֹתְבִים²⁸ וְאֵין עוֹשִׂין דִּין²⁹. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה - רְצוּ 20
21 פּוֹתְבִין³⁰, רְצוּ עוֹשִׂין דִּין³¹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? 21
22 בַּיּוֹם³²; אֲבָל בְּלִילָהּ³³ - פּוֹתְבִין³⁴ וְאֵין עוֹשִׂין דִּין³⁵.

27 הסדיר בפניהם צוואה בעל-פה, למי ואיך הוא מוריש נכסיו. (28) בלשון עדות, והיורשים יבואו לבית-דין, ובית-דין יעשה כפי הצוואה. (29) השנים עצמם אינם מוסמכים להחזיק את היורשים בנכסים בהתאם לצוואה, הואיל ושנים הם לא נראו מתחילה להיות דיינים אלא עדים בלבד. (30) בלשון עדות, וכנ"ל באות כז. (31) הם עצמם רשאים ושלטיים להחזיק את כל אחד בשלו, כפי ששמעו, ואין עוד צורך בדיינים אחרים (סנהדרין לד, ב וברש"י). וכתב הרמ"א בחו"מ רנג: עושים דין - "להחזיק כל אחד במה שצויה ולדון בכל דברי ספק שנפל בצוואה, ואין אחד מן

שבבית-המקדש. (7) הקרב בכל יום בתשע שעות ומחצה, וזהו זמן תפילת מנחה (הל' תפלה ס"ג, ה"ב). (8) שקדושתו קלה מלשכת הגזית שבעזרה. וטעם שינוי מקום זה, "שלא יהיו נראים כיושבים בדין (ובשבת אסור לדרוך), שבלשכת הגזית היו דנים" (סנהדרין פח, ב וברש"י) אלא ששם הנוסח: "יושבים בחיל", אולם בתוספתא סנהדרין פ"ז מ"א, כתוב: בבית-המדרש שבהר הבית. וראה הל' שבת פכ"ג ה"ד, ולקמן פכ"ה ה"ט לענין דין בשבת ובערב שבת. והשווה לקמן פ"א, ה"ב-ג.

1 ב. אֵין בֵּית דִּין שֶׁל שְׁבַעִים וְאֶחָד צְרִיכִין שְׁיֵהִיו 1
2 יוֹשְׁבִין בְּלֵן בְּאֶחָד בְּמִקוֹמָן שֶׁבַּמְקַדָּשׁ; אֲלָא בַּעַת 2
3 שְׁיֵהוּ צְרִיכִין לְהִתְקַבֵּץ⁹ - מִתְקַבְּצִין בְּלֵן, וּבִשְׂאֵר 3
4 הַעֲתוֹת - פֶּל מִי שְׁהֵיה לֹו עֶסְק, יֵצֵא לַעֲשׂוֹת חֲפְצוֹ 4
5 וְחֹזֵר. וְהוּא שְׁלֵא יִפְתְּחוּ מַעֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה יוֹשְׁבִין 5
6 תְּמִיד כֹּל זְמַן שְׁיִבְתָּן¹⁰. הַצֵּרֶף אֶחָד מֵהֵן לְצֵאת - 6
7 הָרִי זֶה מִסְתַּפֵּל בַּחֲבָרָיו הַנְּשֹׂאָרִים: אִם יִשְׂאָרוּ שָׁם 7
8 עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה¹¹ - יֵצֵא; וְאִם לָאוּ - לֹא יֵצֵא עַד 8
9 שְׁיִבּוּא אַחֲרָי¹².

9 לדון בדברים הצריכים הרכב של שבעים ואחד, כגון אלה המנויים לקמן פ"ה, ה"א. (10) סנהדרין לו, א, שנאמר (שיר ז, ג) "שררך אגן הסהר אל יחסר המזג", שרך - זו סנהדרין, שהיא יושבת בטיבורו של עולם (שרר - זה טבור). אל יחסר המזג - אל יחסרו מחלק שלישי שהוא כדי מזיגת יין במים (שליש יין, ושני שלישים מים), ועשרים ושלשה הם שלישי משבעים סנהדרין (רש"י שם). (11) כנגד סנהדרי קטנה. (12) שם. וראה ב'תוספות' שם יד, ב דיבור-המתחיל אל יחסר המזג, שלא יחסר "גימטריא של מ'ז'ג", שהוא חמשים, אבל אם יחסרו ארבעים ותשעה אין לחוש, שישארו עשרים ושנים, ואין בית-דין שקול, הוסף עליהם אחד והרי הם כ"ג.

10 ג. אֵין מִתְחִילִין אֶת הַדִּינִין בְּלִילָהּ¹³. מְפִי 10
11 הַשְּׂמוּעָה¹⁴ לְמָדוּ, שְׁהַדִּינִין פְּנִיעִים. שֶׁנֶּאֱמַר: פֶּל רִיב 11
12 וְכָל נִגְע; מָה רֵאִית נִגְעִים¹⁵ בַּיּוֹם בְּלִבְד, אִף הַדִּינִין 12
13 בַּיּוֹם בְּלִבְד¹⁶.

13 משנה, בסנהדרין לב, א. (14) שקיבלו חכמינו איש מפי רבו. כל מקום שהדבר אינו מבואר היטב בכתוב, אלא מפני שקבלוהו בעל-פה, השתדלו החכמים לסמכו על הכתוב, למרות שהוא מדרש דחוק, קוראו רבינו: מפי השמועה (יד מלאכי, כללי הרמב"ם אות ט). (15) שהרי נאמר בהם (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו". (16) סנהדרין לד, ב. ובירושלמי פ"ד, ה"ה אמרו: טעו הדיינים ודנו בלילה - דינם דין, שנאמר ושפטו את העם בכל עת. וכן בחו"מ סימן ה סעיף ב, אולם ראה ב'תוספות' יבמות קד, א ד"ה מר סבר, שמגיהים את הירושלמי הנ"ל וגורסים בו: מנין שגומרים בלילה, שזה כשר לדברי הכל, כמבואר בסמוך ה"ד.

14 ד. וְכֵן אֵין מְקַבְּלִין עֲדוֹת¹⁷ וְאֵין מְקַמְּמִין שְׁטוֹת¹⁸

קסב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ז תמוז - ספר שופטים - הלכות סנהדרין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41) בארץ ישראל. (42) שהוא במקום מלך, וגם הוא מזרע בית דוד, והוא ממנה דיינים בגולה. וכפי שיתבאר לקמן פ"ד ה"ג, ובבאורנו שם. (43) מלא מדות טובות, ע"פ משקל הכתוב (שיר השירים ה, טז) "חכו ממתקים וכלו מחמדים". (44) מפורש לעיל ה"ג אות יג. (45) 'ספרי' דברים אות יז, והשווה לקמן פ"ד, ה"טו. (46) סנהדרין ז' ב, אלא ששם אמרו, "כאלו נטעו אשירה בישראל. אולם בתרגום יונתן בן עוזיאל לפסוק: "ולא תקים לך מצבה", מתרגם: והיכמא דליתיכון רשאין למקמא קמא (מצבה) היכדין ליתיכון רשאין למנאה לפרנסא גברא זידנא דרחקיה ה'. (47) שם. וגירסתנו שם: "ובמקום שיש תלמידי-חכמים כאילו נטעו אצל מזבח, שנאמר אצל מזבח ה' אלקיך", ומפרש רש"י: שתלמידי-חכמים מכפרים ומגינים כמזבח. (48) שנתן ממון למלך על כך (שם, וברש"י).

ט. פל דין שנתן ממון פדי שיתמנה - אסור לעמוד מפניו.⁴⁹ וצו חכמים להקל אותו ולזלזל בו.⁵⁰
יא. אמרו חכמים:⁵¹ שהטלית שמתעטף בה, תהי בעיניה פמדיעת⁵² של חמור.

49) ירושלמי ביכורים פ"ג, ה"ג. (50) שם "ואין קוראים אותו רבי". ובשו"ע חו"מ סימן ח סעיף א: "שמצוה להקל ולזלזל בו". וחכמינו בסנהדרין ז ובירושלמי שם, קראו עליו את הפסוק (חבקוק ב, יט) "הוי אומר לעץ הקיצה. עורי לאבן דומם, הוא יורה? הנה הוא תפוש זהב וכסף, וכל רוח (של חכמה) אין בקרבו. (51) ירושלמי, שם. (52) שטיח שמתחת לאוכף של חמור.

י. כף הנה דרך חכמים הראשונים: בורחין מלהתמנות,⁵³ ודוחקין עצמן הרבה שלא ישבו בדין, עד שידעו שאין שם ראוי פמותם,⁵⁴ ושם ימנעו מן הדין - תקלקל⁵⁵ השורה.⁵⁶ אף על פי כן לא היו יושבין בדין אלא עד שמכבידין עליהם את העם והזקנים⁵⁷ ופוצרים⁵⁸ בהן.

53) שם, ובסנהדרין יד, א שהרי אמרו חכמים: "לעולם היה אפל ותחיה", כלומר, התרחק מן הרבנות שמקברת את בעליה (רש"י שם). וכן בהוריות י, א "שלח להם ולא באו" שברחו מן הגדולה (רש"י). וכן הכתוב אומר (שמואל-א י, כב) "הנה הוא (=שאול) נחבא אל הכלים". (54) כמו שאמרו (ברכות סג, א) "בשעת המכניסים (שאינן חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים) - פזר" (הגר"א לחו"מ ח, ס"ק יד). (55) ובכת"י התימנים: תתקלקל. (56) ע"ז יט, ב "ועצומים כל הרוגיה - זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה". עצומים - מתאפקים מלהורות (רש"י שם), ושורת הדין תתקלקל ע"י תלמידים שלא הגיעו להוראה וקופצים להורות (שם). (57) בכת"י התימנים: שמכבידים עליהם העם והזקנים. (58) מפצירים. מרבים לבקש.

יום שלישי י"ז תמוז ה'תשע"ז

פרק רביעי

1) סמיכת הסנהדרין והדיינים, ההסמכה לסמכות חלקית

היורשים או המקבלים יכולים לומר לבית-דין אחר נלך". אין עושים דין - ואם יארע דבר ספק בצוואה, ישלחו כתיבתם לפני בית-דין אחר שידון ע"פ כתב הצוואה (סמ"ע שם ס"ק ב). (32) שהשלושה ביקרו את החולה ביום, שאז נחשבת צוואת המת לדין פסוק, ואלה השלושה הם הדיינים. (33) כשביקרוהו בלילה שאינו זמן דין. (34) בלשון עדות, וכתבם יובא לאחר זמן לפני בית-דין אחר. (35) אפילו למחר, שמתחילתם לא נראו לישיב לשם דין אלא כעדים, ואין עד נעשה דין, ראה לקמן בהל' עדות פ"ה ה"ח (רש"י שם). וכתב הרשב"ם בבבא-בתרא ק"ג, ב: אין השלושה נעשים דיינים אלא כשקנו מהחולה המצווה בקנין סודר, שאז אינו יכול לחזור בו. אבל כשלא קנו ממנו, הואיל ועדיין יכול לחזור בו, כשיקום מחלו - אין עושים דין, שאין לדיינים לעשות דין בדבר שאפשר להבטל, ואם דנו אין דיניהם דין. ומעין זה בה'תוספות' לסנהדרין לד, ב.

ז. פל בית דין של ישראל שהוא הגון³⁶ - שכניה עמהם.³⁷ לפיכך צריכין הדיינים לישיב באימה ויראה³⁸ ועטיפה³⁹ וכבד ראשו⁴⁰. ואסור להקל ראש או לשחק או לספר בפשיטה בטלה בבית דין, אלא בדברי תורה וחקמה.

36) שיש בו המידות והתכונות המנויות לעיל פ"ב, ה"ז. (37) סנהדרין ז, א שנאמר (תהלים פב, א) "אלקים נצב בעדת אל, בקרב אלקים ישפוט" שהשכינה שרויה בקרב הדיינים ושופסת עמהם, והשווה לקמן פכ"ג ה"ט. (38) מפני כבוד השכינה. (39) עטיפת הראש בטלית מאימת השכינה (שבת י, א וברש"י). (40) הכנעה (רש"י לברכות ל, ב). והשווה לקמן פכ"ג, ה"ח.

ח. פל סנהדרין או מלך⁴¹ או ראש גולה⁴² שהעמידו להן לישראל דין שאינו הגון, ואינו חכם בהחמת התורה וראוי להיות דין, אף על פי שהוא פלו מחמדים⁴³ ויש בו טובות אחרות - הרי זה שהעמידו עובר בלא תעשה. שנאמר: לא תפירו פנים במשפט. מפי השמועה⁴⁴ למדו, שזה מדבר כנגד המנהג להושיב דינין. אמרו חכמים⁴⁵: שמה תאמר: איש פלוני נאה, אושיבנו דין; איש פלוני גבור, אושיבנו דין; איש פלוני קרובי, אושיבנו דין; איש פלוני יודע בכל לשון, אושיבנו דין. נמצא מזכה את החיב ומחייב את הזכאי. לא מפני שהוא רשע, אלא מפני שאינו יודע. לכה נאמר: לא תפירו פנים במשפט. ועוד אמרו⁴⁶: פל המעמיד לישראל דין שאינו הגון - פאלו הקים מצבה. שנאמר: ולא תקים לך מצבה אשר שגא יי אלהיך. ובמקום תלמידי חכמים - פאלו נטע אשרה⁴⁷. שנאמר: לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח יי אלהיך. וכן אמרו חכמים: לא תעשון אתי אלהי כסף - אלוה הפא בשביל כסף וזהב. זה הדין שמנוהו מפני עשרו בלבד⁴⁸.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ז תמוז - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המצטרפים עימו אין הכרח שיהיו סמוכים, שכן מצינו ברבי יהודה בן בבא, שסמך חמישה זקנים, והיו עימו עוד שניים, ואינו חושב אותם, משום כבודו של רבי יהודה (שם יד, א), ואילו היו סמוכים לא היה נמנע מלמנותם יחד עם רבי יהודה, שאין זו פגיעה בכבודו (רדב"ז). (17) לעיל הלכה א, שהסמיכה מוכרחה להיות רצופה איש מפי איש עד בית דינו של משה רבינו.

ד. אין קרוי אלהים¹⁸ אלא בית דין שנסמך בארץ¹⁸ ישראל בלבד¹⁹. והם האנשים החכמים הראויין לדונקו²⁰, שדקו אותן בית דין של ארץ ישראל ומנו²¹ אותם וסמכו אותן.

(18) לדון דיני קנסות, ככתוב (שמות כב, ח) "אשר ירשעון אלהים ישלם שניים". אלהים - לשון שררה ורבנות. "ראה נתתיך רב לפרעה" (שמות ז, א) מתרגם אונקלוס: "מנתיך רב לפרעה" (רש"י לסנהדרין ב, א). (19) סנהדרין יד, א. וכן בבבא קמא פד, ב "אלהים בעיני וליכא" - שאין מומחים בבבל. (20) בזכות חכמתם ומידותיהם. (21) בכתב יד התימנים: והמחו אותן, שקבעו שהם מומחים ובקיאים.

ה. בראשונה היה כל מי שנסמך סומך לתלמידיו²². וחכמים חלקו כבוד להלל²³ הזקן, והתקינו שלא יהא אדם נסמך אלא ברשות²⁴ הנשיא. ושלא יהא הנשיא סומך אלא אם פן היה אב בית דין עמו²⁵. ושלא יהיה אב בית דין סומך אלא אם פן היה הנשיא עמו. אבל שאר החבורה - יש לכול אחד מהם לסמך ברשות הנשיא. והוא שיהיו שנים עמו²⁶, שאין סמיכה פחות משלושה²⁷.

(22) בכתב יד התימנים: סומך תלמידיו. (23) בכתב יד הנ"ל: כבוד לבית הלל הזקן, כלומר, לבית הלל, שהוא מבית דוד המלך. וכן הנוסח בירושלמי (סנהדרין פרק א הלכה ב): "בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה את תלמידיו כגון רבן יוחנן בן זכאי מינה את רבי אליעזר ואת רבי יהושע... חזרו וחלקו כבוד לבית הזה, אמרו: בית דין שמינה שלא לדעת הנשיא אין מינויו מינוי". (24) בהסכמתו ומדעתו. (25) כדי שיחלקו כבוד זה לזה, על פי הירושלמי שם, ורבינו גורס שם "אב בית דין" במקום "בית דין" (רדב"ז). (26) אף על פי שאינם סמוכים. (27) כמבואר לעיל הלכה ג. וחדש כאן, שאפילו מינהו הסמוך ברשות הנשיא, עדיין צריך שיהיו שניים עימו, שאין סמיכה פחות משלושה (לחם משנה).

ו. אין סומכין זקנים בחוצה לארץ, ואף על פי שאלו הסומכין נסמכו בארץ ישראל²⁸. אפלו היו הסומכין בארץ, והנסמך חוצה לארץ - אין סומכין²⁹. ואין צריך לומר אם היו הסומכין בחוצה לארץ והנסמכין בארץ. היו שניהם בארץ - סומכין אותו, אף על פי שאינו עם הסומכים במקום אחד³⁰; אלא שולחין לוי³¹ או פותבין לו שהוא

ומוגבלת. אפשרות של חידוש הסמיכה גם בזמן הזה. ההבדל בין ראשי גלויות שבבבל לנשיאי בתי הדין שבארץ ישראל. דיין שאינו הגון שנתמנה בטעות, או שעבר ראש הגולה והרשהו לדון למרות שאינו ראוי.

א. אחד בית דין הגדול² ואחד סנהדרין קטנה³ או בית דין של שלשה, צריך שיהיה אחד⁴ מהן סמוך מפי הסמוך⁵. ומשה רבנו סמך יהושע ביד, שנאמר: ויסמך את ידיו עליו ויצוהו. וכן השבעים זקנים - משה רבנו סמכם, ושיתתה עליהן שכניה⁷. ואותן הזקנים סמכו לאחרים, ואחרים לאחרים. ונמצאו הסמוכין איש מפי איש, עד בית דינו של יהושע ועד בית דינו של משה רבנו⁸. ואחד הנסמך מפי הנשיא⁹ או מפי אחד מן הסמוכין, אפלו לא היה אותו סמוך בסנהדרין לעולם¹⁰.

(2) של שבעים ואחד. (3) של עשרים ושלושה, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ג. (4) בכתב יד התימנים: צריכים שיהיה כל אחד מהן, וכן הגיה התוספות יום טוב לסנהדרין פרק א, משנה ג בהתאם ללשון רבינו בפירושו שם: לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם סמוך. (5) נסמך על ידי סומך כזה, שאף הוא נסמך מפי אחר, ולא שיהיה סמוך על פי עצמו. (6) מינה אותם, כמו שדרשו במדרש בראשית רבה פרשה צ"ט, אות ו "האספו ואגידה לכם - שמינה אותם זקנים כמו שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל" (קריית מלך, בהגהותיו לרמב"ם). (7) ככתוב (במדבר יא, כה) "ויאצל מן הרוח אשר עליי... ויהי כנוח עליהם הרוח". (8) השווה הקדמת רבינו: "ויהושע ממשה רבינו ומשה רבינו מפי הגבורה נמצא שכולם מה' אלוקי ישראל". (9) ראש הסנהדרין, ראה לעיל פרק א, הלכה ג. (10) שהרי מצינו ברבה בר חנה שנסמך מפי רבי (סנהדרין ה, א), למרות שרבינו הקדוש היה לאחר החורבן ולא היה מן הסנהדרין.

ב. וכיצד היא הסמיכה לדורות? לא שייסמכו ידיהן¹¹ על ראש הזקן¹², אלא שקורין לו רבי, ואומרים לו: הרי את סמוך, ויש לך רשות לדון אפלו דיני קנסות¹³.

(11) בניגוד לסמיכת משה ליהושע, שהייתה ביד. (12) החכם, כמאמרם (קידושין לב): "אין זקן אלא חכם". (13) סנהדרין יג, ב. דיני קנסות: כגון תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה, שאין דנים אותם אלא שלושה מומחים והם הסמוכים, כמבואר בלשון רבינו לקמן פרק ה, הלכה ח ובביאורו שם.

ג. ואין סומכין סמיכה שהיא מנוי הזקנים לדינות¹⁴ אלא בשלושה¹⁵. והוא שיהיה האחד מהן סמוך מפי אחרים¹⁶, כמו שבארנו¹⁷.

(14) בניגוד לסמיכה מסוג אחר, שהיא סמיכת זקנים על פר העלם דבר של ציבור, ששלושה מן הסנהדרין סומכים עליו. כמבואר בהלכות מעשה הקרבנות פרק ג, הלכה י, שלא ידובר בה כאן. (15) סנהדרין יג, ב. (16) אבל השניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא חכם מובהק, ראה הלכות נדרים פרק ד, הלכה ה. (42) כתמים אדומים, שנמצאו על בגד אשה, ספק אם דם הם והיא טמאה, או שמא צבע אדום הוא וטהורה, כמבואר בהלכות איסורי ביאה הלכה ל"ו [=ל"ט]. ואינו בודקם אלא החכם שנטל רשות לכך, כמבואר בירושלמי חגיגה פרק א הלכה ח. ושם אמרו: "הראוי לכל הדברים ראוי לדבר אחד, ושאינו ראוי לכל הדברים אפילו לדבר אחד אינו ראוי".

ט. וכן יש לסומכין לתן רשות עד זמן, ולומר
לנסמך: יש לך רשות לדון או להורות עד שיקבא
הנשיא לבא, או כל זמן שאין אתה עמנו
במדינה.⁴³ וכן כל פיוצא בזה.

(43) סנהדרין ה ב וכן בירושלמי חגיגה הנ"ל.

י. חכם מפלא שהוא סומא בעינו אחת, אף על פי
שהוא ראוי לדנייה⁴⁴ ממונות - אין סומכין אותו
לדנייה ממונות,⁴⁵ מפני שאינו ראוי לכל הדברים.⁴⁶
וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.⁴⁷

(44) כמבואר לעיל פרק ב, הלכה ט. (45) שאם יטעה יהיה פטור מלשלם, ראה לקמן פרק ו, הלכה א. (46) שהרי הוא פסול להיות בסנהדרין, כדלעיל פרק ב הלכה ט. (47) ירושלמי חגיגה שם. רבי יהושע בן לוי היה מצטער על תלמיד אחד שרצה לסמכו ולא יכול, מפני שהיה סומא באחת מעיניו וכמבואר לעיל.

יא. הרי שלא היה בארץ ישראל אלא סומך⁴⁸ אחד
- מושיב שנים בצדו,⁴⁹ וסומך שבעים פאחד, או זה
אחר זה, ואחר כך יעשה הוא והשבעים בית דין
הגדול, ויסמכו פתי דינין אחרים. נראין לי
הדברים: שאם הספימו כל החכמים שבארץ
ישראל⁵⁰ למנות דינים ולסמך אותם - הרי אלו
סמוכים, ויש להן לדון דיני קנסות,⁵¹ ויש להן
לסמך לאחרים.⁵² אם כן, למה היו החכמים
מצטערים על הסמיכה⁵⁴ כדי שלא יבטלו דיני קנסות
מישראל?⁵⁵ לפי שישאראל מפזרין⁵⁶, ואי אפשר
שיספימו פלן⁵⁷. ואם היה שם סמוך מפי סמוך -
אינו צריך דעת פלן, אלא דן דיני קנסות לפל⁵⁸,
שהרי נסמך מפי בית דין. והדבר צריך הכרע.⁵⁹

(48) ובכתב יד התימנים: סמוך. (49) שאין סמיכת דיינים אלא בשלושה וכמבואר לעיל הלכה ב. (50) אף על פי שאין ביניהם אפילו סמוך אחד. (51) שאין דנים אותם אלא הסמוכים בארץ, כמבואר לעיל הלכה ד ולקמן פרק ה הלכה ח. (52) לסמוכים, אלו שנתמנו בהסכמת כל חכמי ארץ ישראל. (53) ובפירוש המשנה (סנהדרין פרק א משנה ג) מנמק רבינו: "שאם לא תאמר כן, אי אפשר שתמצא בית דין הגדול לעולם, לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם סמוך... והקב"ה יעד (=הבטיח) שישובו כמו שנאמר: "ואשיבה שופטייך כבראשונה". וזה יהיה בלא ספק כשיכין הבורא יתברך ליבות בני אדם... ותגדל חכמתם לפני בוא המשיח". וכתב המב"ט בקרית ספר: "והיום כמו עשר

1 סמוך, ונתנין לו רשות לדון דיני קנסות,³² הואיל
2 ושניהם פאריך. וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי
3 מצרים³³ ראוייה לסמיכה³⁴.

(28) סנהדרין יד, א. (29) בכתב או על ידי שליח. (30) מתוך שאמרו שם: סומכים בארץ ונסמכים בחוץ לארץ אין הסמיכה מועילה - אתה למד, שאם שניהם בארץ אף על פי שאינם במקום אחד סומכים (רדב"ז). (31) מודיעים לו על ידי שליח. (32) כמבואר לעיל הלכה ב. (33) אף על פי שלא החזיקו בה עולי בבל בימי עזרא וסיעתו. (34) אף על פי שאינה קדושה קדושת ארץ ישראל לעניין תרומות ומעשרות (ראה הלכות תרומות פרק א הלכה ה"ו) - לעניין סמיכה הרי היא בקדושת ארץ ישראל. וכן לעניין הדר בארץ ישראל והנקבר בה, שעונותיו מחולים (ראה לקמן הלכות מלכים פרק ה הלכה י"א-י"ב) הרי היא בקדושתה (רדב"ז). ומקור דברי רבינו מסנהדרין ה, א, שרבה בר חנה נטל רשות לדון ולהורות בעיירות העומדות על הגבולין, שהן מחוץ לארץ, ואם להן מועילה הסמיכה - לארץ ישראל, שהחזיקו בה עולי מצרים לא כל שכן, שהסמיכה לה, ובה מועילה (כסף משנה). וראה לקמן הלכה י"ד, שאין רשות בית דין שבארץ ישראל מועילה לכוף את בעלי דין בחוץ לארץ. ובהלכות תרומות שם הלכה ז מגדיר רבינו גבולות הארץ שהחזיקו בה עולי מצרים.

4 ז. יש לסומכין לסמך אפלו מאה בפעם אחת.³⁵
5 ודוד המלך סמך שלשים אלף ביום אחד.³⁶

(35) סנהדרין יד, א. רבי יהודה בן בבא סמך לחמישה זקנים בפעם אחת ומשה רבינו סמך שבעים זקנים בפעם אחת (קרית ספר למב"ט). (36) ירושלמי סנהדרין פרק י, הלכה ב בקשר לפסוק (שמואל-ב ו, א) "ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלושים אלף", ורבינו גורס שם: שלושים, במקום תשעים אלף שבגירסתנו (לחם משנה).

6 ח. ויש להן למנות כל מי שירצו לדברים יחידים.
7 והוא שיהיה ראוי לכל הדברים. פיצד? חכם
8 מפלא³⁷ שראוי להורות לכל התורה בזה - יש לבית
9 דין לסמך אותו ולתן לו רשות לדון³⁸, ולא להורות
10 באסור והתיר. או יתנו לו רשות באסור והתיר³⁹, ולא
11 לדון דיני ממונות. או יתנו רשות לזה ולזה, אבל
12 לא לדון דיני קנסות. או לדון דיני קנסות, אבל לא
13 להתיר בכורות במומין⁴⁰. או יתנו לו רשות להתיר
14 נדרים בלבד⁴¹, או לראות פתמים⁴². וכן כל פיוצא
15 בהן.

(37) מומחה ובקי. (38) בדיני ממונות. (39) שאם יטעה בהוראתו ויאסור את המותר ויפסידנו יהיה פטור מלשלם כמו שאמרו (סנהדרין לג, א) "פטור אתה, שכל המומחה לרבים פטור מלשלם", וראה בתוספות שם ה, ב דיבור המתחיל: אי גמיר. (40) שאם המום קבוע, מותר לשחטם במדינה כמבואר בהלכות בכורות פרק ב הלכה א, ואין שוחטים את הבכור אלא על פי מומחה שנתן לו הנשיא רשות, כלשון רבינו שם פרק ג הלכה א. (41) שאין מתירם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ז תמוז - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קסה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

63) שיש להם כוח ושלטון מאת מלכי פרס (רש"י לסנהדרין ה, א), והם מזרע מלכות בית דוד, כפי שיבואר להלן. 64) ועדיפים הם מהנשיאים שבארץ ישראל שאין להם תוקף מלכותי. 65) לשלוט ולמשול, ככתוב (מלכים א, ה, ד) "כי הוא (שלמה) רודה בכל עבר הנהר". 66) סנהדרין ה, א. שבט - לשון שררה. ויש להם רשות להפקיר ממונם, שהפקר בית דין הפקר (רש"י שם). ושם דרשו: "ומחוקק מבין רגליו - אלו בני בניו של הלל שמלמדים תורה ברבים", כלומר, בלימוד התורה ובדיני איסור והיתר, בני ארץ ישראל והכמיה עדיפים, שמחוקק - זה חכם (רש"י להוריות יא, ב), אבל לעניין הפקעת ממון ראשי הגולה שבבבל עדיפים, והטעם מבואר בירושלמי (כלאים פרק ט, הלכה ג) שראשי הגולה הם בני דוד מהזכרים, ונשיאי ארץ ישראל הם מזרע דוד הנקבות, וכן בתוספות לסנהדרין שם דיבור המתחיל: "הכא שבט. והשווה פירוש המשנה לרבינו (בכורות פרק ד, משנה ד) שראש הגולה אינו צריך להיות חכם, ש"אין אנו חוששים לחכמתו אלא לייחוסו וממנים אותו בהסכמת אנשי מקומו בלבד".

9 יד. וְכָל דִּין הָרְאוּי לְדוֹן⁶⁷, שְׁנֵתָן לוֹ רֹאשׁ גְּלוֹת 10 רְשׁוֹת לְדוֹן⁶⁸ - יֵשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְדוֹן בְּכָל הָעוֹלָם אִף 11 עַל פִּי שְׂלֵא רְצוֹ בְּעַלֵי דִינָן, בֵּין בְּאַרְץ בֵּין בְּחוּצָה 12 לְאַרְץ⁶⁹, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ דֵּן דִּינֵי קְנֻסוֹת⁷⁰. וְכָל דִּין 13 הָרְאוּי לְדוֹן, שְׁנֵתָנוּ לוֹ בֵּית דִּין שְׂבָאָרְץ יִשְׂרָאֵל 14 רְשׁוֹת לְדוֹן - יֵשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְדוֹן בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל 15 וּבְעִירוֹת הָעוֹמְדוֹת עַל הַגְּבוּלִים⁷¹ אִף עַל פִּי שְׂלֵא 16 רְצוֹ בְּעַלֵי דִינָן; אֲבָל בְּחוּצָה לְאַרְץ - אֵין רְשׁוֹתָן 17 מוֹעֵלֶת לוֹ לְכַף אֶת בְּעַלֵי דִינָן. אִף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לוֹ 18 לְדוֹן דִּינֵי קְנֻסוֹת בְּחוּצָה לְאַרְץ - אֵינוֹ דֵּן אֲלֵא לְמִי 19 שְׂרוּצָה לְדוֹן אֲצֵלוֹ; אֲבָל לְכַף אֶת בְּעַלֵי דִינָן וְלְדוֹן 20 לָהֶם - אֵין לוֹ רְשׁוֹת, עַד שְׂפִיטֵל רְשׁוֹת מְרֹאשׁ גְּלוֹת⁷².

67) שהוא חכם בתורה והגון במידות. 68) בעסקי ממון שבין אדם לחבירו. 69) סנהדרין ה, א. 70) שלדיני קנסות צריך הוא להיסמך על ידי בית דין של ארץ ישראל בלבד, לעיל הלכה ד ובסנהדרין יד, א. 71) הנמשכות אחרי ארץ ישראל (סנהדרין ה, א וברש"י). 72) סנהדרין שם. מבואר מדברי רבינו, שסמיכה לחוד ונטילת רשות לחוד. סמיכה - להיקרא סמוך לדון דיני קנסות אינה אלא בארץ ישראל, ונטילת רשות - לדון ולכוף את בעלי הדין, מועילה בין על ידי בית דין שבארץ ישראל ובין על ידי ראש הגולה שבבבל, כל אחד כדינו. וראוי להעיר שרבינו בפירושו למשנה בכורות פרק ד, משנה ד אומר: ראש ישיבה - ממונה בארץ-ישראל, אבל ראוי שיהא גדול בחכמת התורה מאוד, עד שלא יימצא גדול ממנו בשום פנים בארץ ישראל בזמן שממנים אותו.

21 טו. מִי שְׂאִינוֹ רְאוּי לְדוֹן, מְפַנֵּי שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ אוֹ מְפַנֵּי 22 שְׂאִינוֹ הַגּוֹן⁷³, שְׂעֵבֵר⁷⁴ רֹאשׁ גְּלוֹת וְנָתַן לוֹ רְשׁוֹת, אוֹ 23 שְׂטַעַנוּ בֵּית דִּין⁷⁵ וְנָתַנוּ לוֹ רְשׁוֹת - אֵין הָרְשׁוֹת 24 מוֹעֵלֶת לוֹ פְּלוֹם עַד שְׂיֵהָא רְאוּי. שְׂהַמְקֵדִישׁ בְּעַל 25 מוֹם⁷⁶ לְמִזְבֵּחַ - אֵין הַקְּדָשָׁה חָלָה עָלָיו⁷⁷.

שנים בשנת ה'רח"ץ הסכימו רוב חכמי ישראל שבארץ ישראל לסמוך לגדול בדורו מורינו הרב רבי יעקב בירב ז"ל, והוא סמך קצת מתלמידיו המובהקים יבורכו מפי עליון, להחזיר העטרה ליושנה, אמנ". 54) שלא תיבטל. 55) כמו שמצינו (סנהדרין יד, א) ברבי יהודה בן בבא שסיכן את עצמו למות וסמך חמישה זקנים, וכשהכירו בו האויבים דקרוהו והרגוהו על שעבר על גזירתם שלא לסמוך, לשם מה כל הסיכון הזה, והלא תמיד אפשר לחדש הסמיכה? 56) ברחבי הארץ. 57) שיתקבצו כולם למקום מעמד אחד. 58) כשמושיב שניים בצידי וסומכם, שאין דנים דיני קנסות אלא בשלושה סמוכים כמבואר לקמן פרק ה הלכה ת. 59) החלטת ברורה. רבינו מדגיש בזה, שעדיין הדבר בספק אצלו, וזה חוזר אל המשפט: "נראים לי הדברים" וכו'. שכל החידוש בדבר מינוי דינים על ידי הסכמת כל חכמי ארץ ישראל, עדיין לא נתברר אצלו בירור סופי. בעוד שבפירוש המשנה הנ"ל, שחיברו בנעוריו כתב אותו חידוש כהחלטת וודאית. ונראה שחשש רבינו, שאותה ראייה שהביא בפירושו הנ"ל, יש לדחותה, שהרי ידוע שאלהיו הנביא יבוא לפני המשיח כמבואר בכתובים (מלאכי ג כג), והרי הוא סמוך מפי אחיה השילוני, כמבואר בהקדמת רבינו לספר הזה, וממילא יסמוך אחרים לפני ביאת המשיח (רדב"ז). אולם אין זה כדאי לדחות את ראיית רבינו, שהרי בעירובין מג, ב אמרו: שאלהיו יבוא תחילה לבית דין הגדול, הרי שבית דין הגדול יהיה קיים בארץ עוד לפני בוא אליהו ועל כורחך ננסמך בהסכמת החכמים כדברי רבינו (מהר"ץ חיות בהגהותיו לעירובין שם). וכדאי להעיר, שבנוסח המקור הערבי של פירוש המשנה לרבינו המוזכר לעיל אות נב כתוב: "ושמא תאמר, שהמשיח יעמידם ואף על פי שאינם סמוכים, הרי זה מוכחש, לפי שכבר ביארנו בהקדמת ספרנו זה, שהמשיח לא יוסיף בתורה ולא יגרע ממנה לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה, ואני סבור שהסנהדרין תשוב לפני התגלות המשיח וזה יהיה מסימניו אמר: ואשיבה שופטייך כבראשונה" וכו' (רבי בצלאל אשכנזי בהגהותיו לפירוש המשנה סנהדרין, דפוס ויניציאה שפ"ו, בשם רבינו, וכן בקונטרס הסמיכה של רבי יעקב בירב).

1 יב. בֵּית דִּין שְׁנִסְמְכוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְיָצְאוּ חוּצָה 2 לְאַרְץ - הָרִי הֵם דְּנִים דִּינֵי קְנֻסוֹת בְּחוּצָה לְאַרְץ⁶⁰ 3 בְּדֶרֶךְ שְׂדֵנִים בְּאַרְץ; שְׂסַנְהֶדְרִין נוֹהֶגֶת בְּאַרְץ 4 וּבְחוּצָה לְאַרְץ⁶¹, וְהוּא שְׂיֵהִיו סְמוּכִים⁶².

60) סנהדרין יד, א. וכן אמרו (בבא קמא פד, ב): "שבאו חכמי ארץ ישראל לבבל והעירו את בעל השור התם שהזיק, בפניהם" ודיני קנסות אלה אינם אלא בפני מומחים. וראה לקמן פרק ה הלכה י"ב. 61) משנה במכות ו, א. 62) בכתב יד התימנים: סמוכים בארץ.

5 יג. רְאִשֵי גְלוֹת שְׂבֻכְבָּל⁶³ - בְּמָקוֹם מְלֶךְ הַן 6 עוֹמְדִים⁶⁴. וְיֵשׁ לָהֶן לְרִדּוֹת⁶⁵ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל מָקוֹם, 7 וְלְדוֹן עֲלֵיהֶן בֵּין רְצוֹ בֵּין לֹא רְצוֹ. שְׂנֹאֲמֵר: לֹא יִסּוּר 8 שְׂבֻט מִיְהוּדָה⁶⁶ - אֵלוֹ רְאִשֵי גְלוֹת שְׂבֻכְבָּל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יביאו אליך - דבריו של גדול" (כגון כהן גדול) יביאו אליך, ומשה - במקום שבעים ואחד הוא (רש"י שם). (11 שם. 12) בכת"י התימנים: אין נעשה. (13) בכת"י התימנים: ממרה. כלשון הכתוב (יהושע א, יח) "כל איש אשר ימרה את פיך", וגם זקן זה חולק על דברי חבריו החכמים, ומורה לעשות שלא כהוראתם, ואינו נעשה ממרה עד שיחלוק על בית-דין הגדול (ראה לקמן הל' ממרים פ"ג, ה"ח). שנאמר (דברים יז, ח) "וקמת ועלית אל המקום" שהוא בית-דין הגדול שבירושלים (סנהדרין טז, א וברש"י). (14) שתושביה הודחו מעבודת ה' לעבוד אלהים אחרים, אין דנים אותה אלא בבית-דין הגדול, שנאמר: "והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך" - איש ואשה אתה מוציא לשעריך - לבית-דין שבשעריך, ואי אתה מוציא את כל העיר כולה לשעריך (שם). והשווה הל' ע"ז פ"ד, ה"ג. (15) לבדוק אם לא בגדה בבעלה וטהורה היא (במדבר ה, כז), שנאמר בה: ועשה לה כהן את כל התורה הזאת, ונאמר בזקן ממרא: על פי התורה אשר יורוך, מה שם בבית-דין הגדול, אף כאן בבית-דין הגדול (סוטה ז, ב). (16) ירושלים, שקדושתה גדולה משאר קדושת א"י. (17) חצרות המקדש, שקדושתן גדולה מקדושת ירושלים. (18) המלחמה שנלחם המלך כדי להרהיב את גבול ישראל ולהרבות בגדולתו. בניגוד למלחמת שבעה עממים, או עזרת ישראל מיד צר הבא עליהם, הנקראת: מלחמת מצוה (הל' מלכים פ"ה, ה"א). (19) הרוג, שלא נודע מי הכהו, ומודדים אל הערים סביבותיו. והעיר הקרובה אל החלל, מביאה עגלה ערופה (דברים כא, ב). (20) ודרשו בסנהדרין טז, א "דבר גדול - דבר קשה". וענין הרציחה הוא דבר קשה, שהרי נאמר בו (דברים כא, ח) "כפר לעמך ישראל... ואל תתן דם נקי בקרב עמך" (רדב"ז). וכל אלו מקורם בסנהדרין טז, א ועמ' ב. הוספת העיר והעזרות, שנאמר (שמות כה, ט) "ככל אשר אני מראה אתך את תבנית המשכן... וכן תעשו" - כן תעשו לדורות הבאים, מה משכן ע"פ משה, שהוא כסנהדרין גדולה, אף לדורות ע"פ סנהדרין גדולה (רש"י). הוצאה למלחמת רשות, שנאמר (דברי הימים א כז, לד) "ואחרי אחיתופל יהודיע בן בנייהו. אחיתופל - זה יועץ, בנייהו בן יהודיע - זה סנהדרין", שנמלכים בסנהדרין ליטול מהם רשות לצאת למלחמה. מדידת החלל - שם יד, ב: רבי אליעזר בן יעקב אומר: ויצאו זקניך - זקניך זו סנהדרין (רדב"ז). אולם בהל' רוצח פ"ט ה"א כותב רבינו: "ויוצאים חמשה זקנים מבית-דין הגדול שבירושלים... ומודדים ממנו אל הערים שמסביבות החלל". הרי שלא כולם יוצאים אלא חמשה מהם, שהם חברי בית-דין הגדול. וכך נראה מלשון המשנה בסוטה פ"ט מ"א, שלא יצאו אלא חמשה, שהם חברי בית-דין הגדול. וראה בלחם-משנה, שאלה החמשה יצאו ברשות בית-דין הגדול. ויש להעיר, שהשמיט רבינו כאן מה שכתב בהל' כלי המקדש פ"ד הט"ו: "אין מעמידים כהן גדול אלא בית-דין של אחד ושבעים", ומקורו בתוספתא סנהדרין פ"ג, מ"ב.

(73) במידות טובות. (74) בזדון, שחשוד הוא על כך. (75) שבארץ ישראל, שאינם חשודים לעבור על כך בזדון. (76) בהמה בעלת מום. (77) קדושת הגוף להיקרב על המזבח. אבל קדושה היא קדושת דמים וצריכה פדיין ותצא לחולין, כמבואר בהלכות איסור מזבח פרק א, הלכה י. והשווה לעיל פרק ג, הלכה ח"ט.

יום רביעי י"ח תמוז ה'תשע"ז

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) הדברים שאינם מבוצעים אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. הרכב בית הדין לדיני נפשות, ומספר חברי בית הדין לדיני מכות, עיבור החודש והשנה. ההבדל בין דיני ממונות לדיני קנסות. גביית קנסות בחוץ-לארץ לפי מנהג הישיבות.

- 1 א. אִין מַעֲמִידִין מִלֶּךְ אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל
- 2 שְׁבַעִים וְאַחַד². וְאִין עוֹשִׂין סְנֵהֲדֵרִי קְטַנָּה³ לְכָל
- 3 שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט⁴ וְלִכְל עִיר וְעִיר אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין
- 4 שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחַד⁵. וְאִין דְּנִין לֹא אֶת הַשֶּׁבֶט שֶׁהִדַּח⁶
- 5 פְּלוּ⁷ וְלֹא אֶת נְבִיא הַשֶּׁקֶר⁸ וְלֹא אֶת פֶּה־גְדוֹל בְּדִינֵי
- 6 נְפֻשׁוֹת⁹ אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל¹⁰; אֲבָל דִּינֵי מְמוֹנוֹת
- 7 [שֶׁל פֶּה־גְדוֹל] - בְּשִׁלְשָׁה¹¹. וְכֵן אִין עוֹשִׂין¹² זְקָן
- 8 מִמָּרָא¹³, וְלֹא עוֹשִׂין עִיר הַנִּדְחָת¹⁴, וְלֹא מְשַׁקֵּין אֶת
- 9 הַסּוֹטָה¹⁵, אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל. וְאִין מוֹסִיפִין עַל
- 10 הָעִיר¹⁶ וְעַל הָעִזְרוֹת¹⁷, וְלֹא מוֹצִיאִין לְמַלְחָמָת
- 11 הָרְשׁוֹת¹⁸ וְלְמִדְיַת הַחֲלָל¹⁹, אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין
- 12 הַגְּדוֹל. שְׁנֵאמַר: כָּל הַדָּבָר הַגְּדוֹל יְבִיאוּ אֵלֶיךָ²⁰.

(2) תוספתא סנהדרין פ"ג מ"ב, ובהל' מלכים פ"א ה"ג מוסיף רבינו, שהמינוי צריך להיות גם על-פי נביא. "כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו, וכשאלו ודוד שמינם שמואל הרמתי ובית דינו". (3) שהיא בת עשרים ושלשה דיינים. (4) ראה לעיל פ"א, ה"ב בביאורנו אות יב. (5) סנהדרין טז, ב: "כמו שמצינו במשה שהעמיד סנהדראות (=בעצת יתרו), ומשה - במקום שבעים ואחד הוא". ומפרש רש"י: משה היה שופט על-פי הדבור (=השכינה) ושקול כסנהדרין גדולה שבירושלים. (6) לעבוד עבודה זרה, מלשון הכתוב (דברים יג, יד) "וידיחו את יושבי עירם". (7) ולדעת רש"י בסנהדרין ב, א הוא-הדין ברובו של שבט, שכלל הוא: רובו ככולו. ויתכן, שרבינו מודה בזה, כנראה מדבריו בהל' עבודה זרה פ"ד, ה"ב. וראה בחדושי מהרש"א שם. (8) המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה, או מה שלא נאמר לו ונאמר לחבירו (הל' ע"ז פ"ה, ה"ח). (9) שחטא חטא, שעונשו מיתת בית-דין. (10) סנהדרין ב, א, ובגמרא שם טז, א פירשו: "נאמר בתורה (דברים יז, ה) "והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך" - איש ואשה אתה מוציא לשעריך (=לבית-דין שבשעריך שהוא סנהדרין קטנה) ואי אתה מוציא כל השבט לשעריך" אלא בסנהדרין גדולה. נביא השקר - לומדים "גזירה-שוה" מזקן ממרא, מה זקן ממרא אינו נעשה ממרא עד שימרה את פי בית-דין הגדול שבירושלים, אף נביא אינו נידון אלא בבית-דין הגדול. כהן גדול, שנאמר: "כל הדבר הגדול

13 ב. אִין דְּנִין דִּינֵי נְפֻשׁוֹת פְּפֻחוֹת מְעַשְׂרִים וְשִׁלְשָׁה²¹,

14 שֶׁהֵן סְנֵהֲדֵרִי קְטַנָּה. בֵּין דִּינֵי נְפֻשׁוֹת שֶׁל אָדָם, בֵּין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ח תמוז - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאם יתחלקו בדעותיהם לחצאים - לא יוכלו להכריע מחוסר רוב. (39) דרשו חכמינו (סנהדרין ב, א) "לא כהטייתך לטובה - הטייתך לרעה, הטייתך לטובה ע"פ אחד (ומטעם זה היה מספיק שיהיו רק עשרים ואחד, שזה האחרון יכריע לזכות), הטייתך לרעה (=לחובה) ע"פ שנים". ומטעם זה היו מספיקים עשרים ושנים דיינים, שעשרה מזכים ושנים עשר מחייבים, ויש הטייה בשנים, אולם הואיל ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי עשרים ושלושה (שם עמ' ב). השווה לקמן פ"ח ה"א, ופ"ט ה"ב.

ד. **מפות' 40 - בפְּשִׁיטָה⁴¹, וְאִף עַל פִּי שְׁאֵפְשָׁר שְׁיָמוּת¹⁹ כְּשִׁמְלִיקִין אוֹתוֹ⁴².**

(40) מלקות ארבעים. (41) שנאמר (דברים כה, א) "ונגשו אל המשפט ושפטום" - ושפטום: שנים, ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי שלשה (סנהדרין י, א). (42) אין דנים אותו כדיני נפשות, בניגוד לרבי ישמעאל, הסובר שמטעם זה, מכות - בעשרים ושלושה (ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב, וראה ב'תוספות' שם, דיבור-המתחיל: מלקות תחת מיתה עומדת).

ה. **עֲרִיפַת הָעֵגְלָה⁴³ - בְּחִמְשָׁה⁴⁴.**

(43) האמורה בתורה (דברים כא, ד). (44) שנאמר: "ויצאו זקניך ושפטיןך": זקניך - שנים; שופטיך - שנים, ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי חמשה (סנהדרין יד, א). אבל מדידת הערים סביבות החלל היא בבית-דין הגדול, כמבואר לעיל ה"א (רדב"ז). ולדעת הכסף-משנה והלחם-משנה עדיפה זו - פירושה המדידה האמורה לעיל ה"א, שהיא בחמשה היוצאים למדוד ברשות בית-דין הגדול, כמבואר בבאורנו לעיל אות יט, אבל העריפה עצמה אינה אלא בשלשה, כמבואר בהל' רוצח פ"ט ה"ב: "ובית-דין של אותה עיר מביאים עגלת בקר" וכו', וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין יד, א. ורבינו נמשך בזה אחרי לשון המשנה שם ב, א האומרת: "ועריפת העגלה", והכוונה למדידה.

ו. **עֶבּוֹר הַחֹדֶשׁ⁴⁵ - בְּשִׁלְשָׁה⁴⁶.**

(45) שיהיה החודש שעבר שלשים יום, במקום עשרים ותשעה. (46) בית-דין של שלשה קובע אם החודש הוא מעובר או חסר (סנהדרין ב, א). וראה בנדרים עח, ב "מועדי ה' צריכים קידוש בית-דין". ובראש השנה כה, ב אמרו: החודש הזה לכם - אין לך מומחה לרבים יותר ממשה רבינו, ואמר לו הקב"ה: עד שיהיה אהרן עמך. ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, כמפורש ב'תוספות' שם. והשווה הל' קידוש החודש פ"א ה"ה"ז.

ז. **עֶבּוֹר הַשָּׁנָה⁴⁷ - בְּשִׁבְעָה⁴⁸, וְכָל אֵלוֹ⁴⁹ סְמוּכִין⁵⁰ כְּמוֹ שְׂבָאֲנֵי⁵¹.**

(47) שמוסיפים בה חודש, ועושים אותה שני אדרים (הל' קידוש החודש פ"ד, ה"א). (48) בשלשה מתחילים, ובחמשה נושאים ונותנים, וגומרים בשבעה (משנה בסנהדרין ב, א) וכמבואר בהל' קידוש החודש פ"ד, ה"ט"י.

1 **דִּינֵי נַפְשׁוֹת שֶׁל בְּהֵמָה²². לְפִיכָּה, אֵין דְּנִין שׁוֹר**
2 **הַנִּסְקָל²³ וְלֹא הַבְּהֵמָה הַנִּרְבַּעַת²⁴ או הַרֹבֵעַ²⁵ אֶלֶּא**
3 **בְּבֵית דִּין שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה²⁶. אֶפְלוּ אָרִי וְדָב**
4 **וּבְרִדְלָס²⁷, שֶׁהֵן בְּנֵי תְּרַבּוֹת²⁸ וַיֵּשׁ לָהֶן בְּעֵלִים,**
5 **שְׁהֵמִיתוּ - מִיתָתָן בְּעֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אֶבֶל נָחַשׁ**
6 **שְׁהֵמִית - אֶחָד הוֹרֵג אוֹתוֹ²⁹.**

(21) הטעם מבואר בסמוך ה"ג. (22) סנהדרין ב, א שנאמר (שמות כא, כט) "השור יסקל וגם בעליו יומת" - כמיתת בעלים, כך מיתת השור. (23) שנגח אדם ומת, ודינו להסקל. (24) שנבעלה לאדם. (25) שור שבעל אשה. (26) שם, שנאמר (ויקרא כ, טו) "מות יומת, ואת הבהמה תהרוגו" - כמיתת האדם, כך מיתת הבהמה בעשרים ושלושה. ובן בבהמה הרובעת נאמר (שם, טז): "והרגת את האשה ואת הבהמה מות יומתו". מה אשה בכ"ג, אף בהמה בכ"ג. (27) ובכת"י התימנים: ובורדלוס. ברדלס - ביוונית פרדלית. והיא חיה טורפת דומה לנמר, ולדעת הרע"ב בבא-קמא פ"א מ"ה, קוראים לה בערבית אלצב"ע. ויתכן שזהו הצבוע, ראה ב'תוספות' סנהדרין טו, ב. (28) אדם יכול לגדלם שלא יזיקו, והואיל ומותר לגדלם, שם בעלים נקרא עליהם ואינם כהפקר, ולפיכך אסור להרגם אם לא המיתו. (29) סנהדרין טו, ב. וכדעת רבי עקיבא שם, שכן סתמה המשנה (בבא-קמא פ"א, מ"ה) "והנחש מועד לעולם". והשווה הל' נזקי ממון פ"א, ה"ג.

7 **ג. הַמוֹצֵיא שֵׁם רַע³⁰ - אֵין דְּנִין אוֹתוֹ תַּחֲלָה³¹ אֶלֶּא**
8 **בְּבֵית דִּין שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, מִפְּנֵי שְׁיֵשׁ בְּדִינוֹ צַד**
9 **דִּינֵי נַפְשׁוֹת, שְׁמָא יְהִי הַדָּבָר אָמֵת³² וְתִסְקַל הַפֶּת.**
10 **לֹא נֶאֱמַנִי³³ דְּבָרֵי הַפֶּעַל, וּבֹא הָאֵב לְתוֹכֵעוּ פְּקַנְסוֹ³⁴**
11 **- דִּינוֹ בְּשִׁלְשָׁה³⁵. וּמִנִּין שְׂאִין דְּנִין דִּינֵי נַפְשׁוֹת אֶלֶּא**
12 **בְּעֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה? אִף עַל פִּי שְׁדִּבְרֵי קְבֻלָּה הֵן³⁶,**
13 **הָרִי הוּא אוֹמֵר: וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה וְהַצִּילוּ הָעֵדָה - עֵדָה**
14 **שׁוֹפְטֵת וְעֵדָה מְצֻלָּת; עֵדָה שׁוֹפְטֵת - וְהֵן הַמְּחִיבִין,**
15 **וְעֵדָה מְצֻלָּת - וְהֵן הַמְּזַכִּין; וְאֵין עֵדָה פְּחוּת**
16 **מִעֲשָׂרָה³⁷ - הָרִי עֲשָׂרִים; וּמוֹסִיפִין שְׁלֹשָׁה, כְּרִי**
17 **שְׁלֹא יְהֵא בֵּית דִּין שְׁקוּל³⁸, וַיְהִיָּה בּוֹ אַחֲרֵי רַבִּים**
18 **לְהַטּוֹת³⁹.**

(30) על אשתו, וטוען שלא מצא לה בתולים (ראה דברים כב, יד). (31) כשבא רק להפסידה כתובתה ולא להרגה, שאינו מביא עדים שזינתה תחתיו, בהיותה כבר ארוסה. (32) שיצא הקול, וישמעו עדים ויבואו להעיד שזינתה תחתיו (סנהדרין ח, א). (33) נתאמתו, כגון שהביא הבעל עדים שזינתה, והביא האב (אבי האשה) עדים והזימום לעדי הבעל, ונתברר שהבעל הוא שקרן ומחזור אחרי עדי שקר. (34) מאה סלעים, ככתוב (דברים כב, יט). (35) שדין זה אין בו צד נפשות, ודיני קנסות בשלשה, כמבואר להלן ה"ח (שם עמ' ב). (36) שקיבלום חכמים איש מפי רבו עד למשה מסיני. (37) שנאמר (במדבר יד, כז) "עד מתי לעדה הרעה הזאת" = עדת המרגלים, יצאו יהושע וכלב, שצדיקים היו, נמצאת העדה הרעה - עשרה. (38) זוגי,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 שְׁחַבְלָהּ⁶⁶ בַּחֲבֵרָתָהּ; או דְּבָרִים הַמְצוּיִין, אֲבָל אֵין
17 בְּהֵן חֶסְרוֹן פִּיס, פְּגוֹן תְּשֻׁלוּמֵי פֶּסֶל - אֵין דִּינֵן אוֹתָן
18 דִּינֵי חוּצָה לְאֶרֶץ⁶⁷. וְכֵן כָּל הַקְּנָסוֹת שֶׁקְּנָסוּם⁶⁸ חֲכָמִים
19 בְּתוֹקֵעַ לְחִבְרוֹ⁶⁹ וּבִסְוֵטֵר⁷⁰ אֶת חִבְרוֹ וְכִיּוּצָא בְּהֵן -
20 אֵין גּוֹבֵיין אוֹתָן דִּינֵי חוּצָה לְאֶרֶץ⁷¹. וְכָל הַמְשָׁלִם
21 חֲצִי נִזְק⁷² - אֵין גּוֹבֵיין אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לְאֶרֶץ⁷³; הוּץ
22 מִחֲצִי נִזְק צְרוּרוֹת⁷⁴, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמוֹן וְאֵינוֹ קָנָס⁷⁵.

65 בבא־קמא שם, כדי להרחיק את הנזקים ולא ירבו מזיקים בישראל. ובהודאות והלוואות, כדי שלא תנעל דלת בפני לווים, שאם יכפור יצטרך המלוה לבקש מומחים ולא ימצא, וימנע מלהלוות (המאירי לסנהדרין ב, ב).
66 הזיקה. 67 אלא גובים ממנו הקרן בלבד, כמבואר לקמן הי"ג. 68 ובכת"י תימן: שקצצו. 69 שהכהו על אזנו, וקנסוהו לשלם סלע (בבא־קמא ז, א). 70 על הלחי, שקנסוהו לשלם מאתיים זוז (שם וברש"י). וכתב רבינו בהל' חובל ומזיק פ"ג, ה"ט: "יש הכאות רבות שיש בהן ביזוי וצער מעט ואין בהן נזק, וכבר פסקו להם חכמים דמים קצובים... וכולן קנסות הן... ואתו הממון הקצוב הוא דמי הצער והבושת". 71 בבא־קמא כז, ב. 72 כגון שור תם (בפעם הראשונה) שהזיק את שורו של פלוני, שמשלם חצי נזקו (שמות כא, לה). 73 סנהדרין ב, א שחיובו מדין קנס, שסתם שוורים אינם נוגחים, ואין לבעליהם לשמרם כל זמן שלא הועדו, אלא שהתורה קנסה אותם לשלם חצי נזק, כדי שירבו בשמירתם (בבא־קמא טו, א ועמ' ב, ורש"י לסנהדרין ג, א). 74 שדרכה הבהמה על צרוורת (קיסמי עצים), והיו הצרוורות מנתזים מתחת רגליה ושברו את הכלים (הל' נזקי ממון פ"ב, ה"ג). 75 שזוהי הלכה למשה מסיני, שהבעלים משלמים בתורת ממון (בבא־קמא טו, ב). והרי זה כלוה מחברו שחייב לשלם (לשון רבינו שם ה"ד).

23 י. כָּל הַנְּשׂוּם כְּעֶבֶד⁷⁶ - אֵין גּוֹבֵיין אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה
24 לְאֶרֶץ⁷⁷. לְפִיכָּהּ, אֲדָם שְׁחַבְל בַּחֲבֵרוֹ - אֵין גּוֹבֵיין
25 הַנִּזְק וְהַצָּעַר וְהַבְּשֵׁת⁷⁸ שֶׁהוּא חַיֵּב בְּהֵן דִּינֵי חוּצָה
26 לְאֶרֶץ; אֲבָל שְׁבֵת⁷⁹ וְרַפּוּי - גּוֹבֵיין, מִפְּנֵי שֵׁישׁ בְּהֵן
27 חֶסְרוֹן פִּיס⁸⁰. וְכֵן הוֹרֵי הַגְּאוּנִים⁸¹, וְאֲמָרוּ: שֶׁמְעַשִּׂים
28 כָּל יוֹם לְגִבּוֹת שְׁבֵת וְרַפּוּי כְּכָבֵל.

76 הנמכר בשוק, כגון החובל בחבירו חייב לשלם נזקו. כיצד? קיטע את ידו, רואים אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק, ושמים כמה היה יפה (=לפני החבלה) וכמה הוא יפה עכשיו, שאם היה נצרך היה מוכר עצמו בעבד עברי (בבא־קמא פג, ב וברש"י). 77 שם פד, א, הואיל ודבר שאין קצוב הוא, ויש צורך לשומו, אין דיני חו"ל מוסמכים לשומו (רש"י שם). ועיקר הטעם, מפני שאין זה מצוי, כמבואר שם עמ' ב. 78 שאין בהם חסרון כיס (שם), וראה הל' חובל ומזיק פ"ב ה"י, ופ"ג ה"א. 79 שיושב ומתבטל ממלאכתו כל ימי חלויו, ראה שם פ"ב הי"ב. 80 והם שכיחים=מצויים יותר מדמי נזק, שהרבה פעמים אדם חובל בחבירו ואינו מחסרו אבר אלא נחלה ונופל למשכב, נמצא נזק אין כאן, ורפויי ובושת ישנם (רב"ז).

49) כל השבעה. 50) ומחברי בית-דין הגדול, כמבואר בהל' קידוש החודש שם. 51) הל' קדוה"ח שם. ומקורו בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב: "לעבור הולכים אחר המינוי", ומינוי - זוהי סמיכה, כמבואר שם: "שם קוראים למינוי - סמיכה". וראה בכתובות קיב, א, שרבי אלעזר סמכוהו בא"י, ואח"כ הושיבוהו בסוד העיבור (קרית מלך).

1 ח. דִּינֵי קְנָסוֹת, פְּגוֹן גְּזֻלוֹת⁵² וְחֲבֻלוֹת⁵³, וְתְשֻׁלוּמֵי
2 פֶּסֶל⁵⁴ וְתְשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֲמִשָּׁה⁵⁵, וְהָאוֹנֵס
3 וְהַמְּפָתֵה⁵⁶ וְכִיּוּצָא בְּהֵן - אֵין דִּינֵן אוֹתָם אֲלָא שְׁלֹשָׁה
4 מְמָחִים⁵⁷, וְהֵם הַסְּמוּכֵין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁵⁸. אֲבָל שְׂאֵר
5 דִּינֵי מְמוֹנוֹת, פְּגוֹן הוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת⁵⁹ - אֵינָן צְרִיכֵין
6 מְמָחָה, אֲלָא אִפְלוּ שְׁלֹשָׁה הַדְּיוֹטוֹת, וְאִפְלוּ אֶחָד
7 מְמָחָה דִּן אוֹתָן⁶⁰. לְפִיכָּהּ⁶¹ דִּינֵין הַהוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת
8 וְכִיּוּצָא בְּהֵן בַּחוּצָה לְאֶרֶץ. אַף עַל פִּי שֵׁאִין בֵּית דִּין
9 שֶׁל חוּצָה לְאֶרֶץ אֱלֹהִים⁶², שְׁלִיחוֹת בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ
10 יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים⁶³; וְאֵין לָהֶן רְשׁוּת לְדוֹן דִּינֵי קְנָסוֹת⁶⁴.
11 בְּשְׁלִיחוֹתָן.

52) כגון נפקד שכופר בפקדון שהפקידו אצלו, וכן החוטף מיד חבירו (רש"י לסנהדרין ב, א). 53) אדם המזיק את חבירו בגופו או בממונו. 54) שמשלם הגנב (שמות כב, 55) שמשלם הגנב כשגנב שור או שה וטבחו או מכרו, חמשה לשור, וארבעה לשה (שם כא, לו). 56) שמשלם חמשים שקלים קנס לאבי הנערה (דברים כב, כט). 57) בקיאים בדינים. 58) סנהדרין ב, א וראה לעיל פ"ד, ה"ד. 59) שניהם על עסקי הלוואות, הודאות - שבא התובע לדון בעדי הודאה, המעידים: בפנינו הודה (הלווה) לו: הלוואות - שבא לדון בעדי הלוואה, המעידים: בפנינו הלווה, והנתבע כופר בשתיהן (רש"י שם ב, ב). 60) שנאמר (ויקרא יט, טו) "בצדק תשפוט עמיתך" וכמבואר לעיל פ"ב ה"י, וראה שם הי"א. 61) הואיל ואין דיני ממונות צריכים מומחה וסמוך. 62) שהרי לא נסמכו ואין סמיכה בחוץ לארץ, וראה לעיל פ"ד ה"ד, ש"אין קרוי אלהים אלא בית-דין שנסמך בא"י בלבד". 63) בבא־קמא פד, ב. ואע"פ שעכשיו אין מומחים גם בא"י, אנו פועלים בשליחותם של הראשונים שלפנינו ('תוספות' גיטין פח, ב דיבור-המתחיל: במילתא). וכבר הקשה הרמ"ך למה לרבינו לנמק את סמכות בית-דין לממונות מטעם שליחות, הלא אפילו בלי זה, אין כל צורך ביני ממונות שיהיו סמוכים, כדברי רבינו עצמו, ש"אפילו שלשה הדיוטות" כשרים להם? ואולי נתיכון רבינו ליחיד מומחה, שכשר לדון ואפילו לא נסמך, וזה רק מטעם שליחות. 64) כגון תשלומי כפל, וארבעה וחמשה, ע"פ הכלל בבבא־קמא שם, כל דבר שאין בו חסרון כיס אין אנו עושים שליחותם, וכמבואר להלן ה"ט.

12 ט. אֵין דִּינֵין בֵּית דִּין שֶׁל חוּצָה לְאֶרֶץ אֲלָא דְּבָרִים
13 הַמְצוּיִין תְּמִיד וְיֵשׁ בְּהֵן חֶסְרוֹן פִּיס, פְּגוֹן הוֹדָאוֹת
14 וְהַלְוָאוֹת וּמְזִיק מְמוֹן חֲבֵרוֹ⁶⁵; אֲבָל דְּבָרִים שֵׁאִין
15 מְצוּיִין, אַף עַל פִּי שֵׁישׁ בְּהֵן חֶסְרוֹן פִּיס, פְּגוֹן בְּהִמָּה

- 81) הובאו דבריהם בהגהות אשרי ב"ק פ"ח אות ב בשם רבינו חננאל, וראה באור הגר"א חו"מ סימן א ס"ק יד.
- 1 יא. בהמה שהזיקה את האדם - אין גובין נזקו דיני
2 חוצה לארץ, מפני שהוא דבר שאינו מצוי⁸². אבל
3 אדם שהזיק בהמת חברו - משלם נזק שלם בכל
4 מקום⁸³, כמי שקרע כסותו או שבר פליו או קצץ
5 נטיעותיו. וכן בהמה שהזיקה בשן⁸⁴ ורגל⁸⁵, הואיל
6 והיא מועדת⁸⁶ להך מתחלתה⁸⁷ - הרי זה דבר מצוי,
7 וגובין אותו דיני חוצה לארץ. בין שהזיקה בהמה
8 אחרת, כגון שנתחככה בה⁸⁸, או אכלה פרות
9 שדרבה לאכלן, וכיוצא בזה, בין שהזיקה אכלין
10 וכלים⁸⁹ שהיא חייבת עליהן נזק שלם - הכל גובין
11 דיני חוצה לארץ⁹⁰. אבל אם הייתה תמה⁹¹ והועדה⁹²
12 והזיקה, כגון שושכה⁹³ או נגפה⁹⁴ או רבצה או
13 בעטה או נגחה⁹⁵ - אין גובין הנזק הזה השלם דיני
14 חוצה לארץ, שאין מועד בחוצה לארץ⁹⁶. ואפלו
15 הועד בארץ ויצא לחוצה לארץ והזיק - אין גובין
16 נזקו, מפני שאינו דבר מצוי⁹⁷.
- 82) ב"ק פד, א. 83) שזה מצוי יותר, ובית דין פועל בשליחות ב"ד של ארץ ישראל, כמבואר לעיל ה"ח, וכלשון רבינו בפירושו למשנה ב"ק פ"ח, מ"א "כדי שלא יאבדו זכויות בני אדם". 84) שאכלה פירות להנאתה. 85) שנכנסה לרשות הניזק, ושברה כלים ברגליה דרך הילוכה. 86) רגילה להזיק. 87) אפילו בפעם הראשונה, בניגוד לנזקי קרן שאינה מועדת אלא אחרי שהועדה שלשה ימים, כמבואר בהל' נזקי ממון פ"ו, ה"א. 88) להנאתה. וזוהי תולדת השן, שיש הנאה להזיקה (ב"ק ג, א). 89) שדרכה עליהם והזיקתם דרך הילוכה, שהזיקה מצוי ואלו הם נזקי "רגל". 90) שם פד, ב. 91) אינה רגילה, ואין דרכה לעשות נזקים אלה. 92) העידו בבעליה, שבהמה זו נוגחת היא מתמול שלשום, ככתוב (שמות כא, ט) "והועד בבעליו ולא ישמרנו". 93) בשיניה. 94) בגופה. 95) בקרניה, וכל אלה אינה רגילה בהן מתחילתה. 96) מבואר בסמוך ה"ב. 97) לבוא שור מועד מא"י לחוץ לארץ (ב"ק שם).
- 17 יב. מפני מה אין מועד בחוצה לארץ? לפי שצריך
18 להעיד⁹⁸ בו בפני בית דין⁹⁹, ואין שם בית דין אלא
19 הסמוכין בארץ¹⁰⁰. לפיכך, אם היו בית דין בחוצה
20 לארץ¹⁰¹ - כשם שהן דנים דיני קנסות בחוצה
21 לארץ¹⁰², כך מעידים את הבהמה בפניהם בחוצה
22 לארץ¹⁰³.
- 98) להתרות בבעליו, שהוא נגח שלש פעמים ועליו לשמרו שמירה מעולה. 99) שאין עדות אלא בפני בית-דין (ב"ק כד, א וברש"י). 100) שבפרשת משפטים כתוב (שמות כב, ח) "עד האלהים יבוא דבר שניהם", ואין קרוי אלהים אלא בית-דין שנשמך בארץ, כדלעיל פ"ד ה"ד. 101) שיצאו מארץ לחו"ל. 102) ראה לעיל שם ה"ב. 103) ב"ק פד, ב.
- יג. מי שגנב או גזל - גובין ממנו הקרן דיני חוצה
23 לארץ¹⁰⁴, אבל אין גובין את הפסל¹⁰⁵.
- 104) שאלה הם דברים מצויים (ב"ק שם). 105) בדפוס וינציאה ובכת"י תימן: "אין גובין את התוספת", ובצדק, שבגזל אין דין כפל, אבל תוספת יש בו, כגון הגזול את חברו ותבעו הגזול, ונשבע לשקר, וחזר הגזול והודה, שחייב לשלם חומש נוסף על הקרן, ככתוב (ויקרא ה, כד). ואע"פ שכתב רבינו לעיל ה"ח: דיני קנסות כגון גזילות... אין דנים אותם אלא... הסמוכים בארץ ישראל? יתכן, ששם הכוונה לגזול ממש מיד חברו, וזה לא מצוי, ולפיכך אין דנים אותם אלא מומחים. ואילו כאן מדבר רבינו בכופר בפקדון שהפקיד אצל חברו, וזה מצוי יותר ('נמוקי יוסף' לב"ק פ"ח). וכן מצינו בהרבה מקומות בש"ס, שדנו דיני גזילות בכבל, ראה ב"ק צו, ב באחד שגזל צמד בקר מחבירו, וכן בכבא-מציעא ה, א ברועה שמסרו לו בהמות וגזלן, ודנו בהן חכמי כבל. וראה ב'תוספות' גיטין פח, ב דיבור-המתחיל: אי הכי.
- יד. ולא כל המשלם על פי עצמו גובין ממנו דיני
25 חוצה לארץ¹⁰⁶. שהרי הפגם¹⁰⁷ והבשת והפפר¹⁰⁸
26 משלם אדם על פי עצמו, כגון שאמר: פתיתי בתו
27 של פלוני¹⁰⁹ והמית שורי את פלוני¹¹⁰, ואין גובין
28 אותו דיני חוצה לארץ¹¹¹.
- 106) שאל נטעה לומר, הואיל ומשלם ע"פ עצמו בלא העדאת עדים, זה הופך אותו לדיני ממונות, שאינם צריכים מומחים, כי אילו היה זה חיוב קנס, אין אדם מתחייב קנס ע"פ עצמו, כמבואר בהל' נערה פ"ב, ה"ב. 107) שהאונס משלם לאבי הנערה כמה פחתה מדמיה בבעילתו (ראה שם ה"ו). 108) שהבעלים משלמים כופר נפש, כששורם הרג אדם, ככתוב (שמות כא, ל). 109) הרי זה משלם פגם ובושת (כתובות מא, א). 110) משלם את הכופר ע"פ הודאת עצמו (שם). 111) שאין אלה דברים מצויים, או שאין בהם חסרון כיס (רדב"ז). והשווה הל' חובל פ"ה, ה"דח.
- טו. דיני גרמות¹¹² - אינן פקנסות, וגובין אותן
29 ודיני פהן בחוצה לארץ¹¹³.
- 112) כגון השורף שטרותיו של חברו וגורם שלא יוכל להפרע החוב שבשטרות (ב"ק צת, א), או שזרק כלים מראש הגג על גבי כרים וכסתות, ובא אחר וקדם וסילק את הכרים מעל הארץ ונשברו הכלים, הרי זה חייב כאילו שברם בידו, שסילוק הכרים גרם להם שישברו (הל' חובל פ"ו, ה"ז). 113) שכן מצינו בתלמוד, שדנו דיני גרמות בכבל (ב"ק צת, ב; ק, א).
- טז. וכן דין המוסר ממון חברו¹¹⁴, אף על פי שלא
32 עשה מעשה¹¹⁵ - גובין אותו דיני חוצה לארץ¹¹⁶.
- 114) בידי אנס. 115) שלא נתן ביד "אלא הרגיל (=הלשין) בלבד" (לשון רבינו הל' חובל פ"ח, ה"א). 116) בבא-קמא ק"י, א והשווה הל' חובל שם ה"ג: "הרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בה שלשה דיינים, כי אין ההודאה בפניו חשובה הודאה (ביאור הגר"א לחו"מ סימן ג ס"ק יד), וראה ב"ק עד, ב שההודאה בפני רבי יהושע שהיה אב בית-דין אינה חשובה הודאה, כל שלא היתה בבית-דין. וראה בבא-בבא לא, א שיכול אדם לטעון בבית-דין טענות הסותרות לגמרי כל מה שטען מתחילה חוץ לבית-דין, כי אין אדם מגלה טענותיו העיקריות אלא בבית-דין. (131) סנהדרין כט, ב "עד שיאמר להם - היו עלי דיינים", ואז הודאתו - הודאה. (132) על טענת בעל דינו, שאינו חייב לו כלום. (133) והעידו לטובת הנתבע. (134) אינו נאמן לומר עוד החזרתי ופרעתי, עד שיפרע בעדים (בבא-מציעא יז, א וברש"י) וכפירוש הר"ף שם שהכפירה היתה בבית-דין. (135) בהל' טוען ונטען פ"ו ה"א, שכל שאמר תחילה בפני בית-דין: "לא היה דברים מעולם", ואח"כ הביא הטוען עדים שהלווהו בפניהם, אינו נאמן שוב לטעון: ליתתי ופרעתי, אלא הוחזק כפרן ומשלם. (136) שכבר נתבאר לעיל ה"ח, שבדיני הודאות והלוואות, ההדיוטות פועלים בשליחות בית-דין מומחה שבא"י.

יום חמישי י"ט תמוז ה'תשע"ז

פרק פשי

(1) דיין שדן דיני ממונות וטעה בדבר משנה, או בשיקול הדעת. פשרה או קניין בטעות. המתעצם בדין לומר: לבית דין הגדול נלך, למרות שקיים במקומו בית דין עירוני.

- 18 א. קַל דִּינָן שְׁדָן דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְטָעָה: אִם טָעָה
- 19 בְּדַבְרֵים הַגְּלוּיִים וְהִדְוָעִים, כְּגוֹן דִּינֵי הַמְּפָרְשִׁין
- 20 בְּמִשְׁנָה אוּ בְּגִמְרָא³ - חוֹרֵר הֵדִין, וּמְחִזְרִין הַדְּבָר
- 21 כְּשֶׁהָיָה, וְדִינֵי בּוּ פְהִלְכָה⁵. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר,
- 22 כְּגוֹן שְׁהֵלֶף זֶה שֶׁנִּטְלַה הַמְּמוֹן שְׁלֵא פִדִין לְמִדֵּינַת
- 23 הַיָּם, אוּ שְׁהָיָה אֵלֶם⁶, אוּ שְׁטַמְא⁷ דְּבַר טְהוֹר, אוּ
- 24 שְׁהוֹרָה בְּכִשְׂרָה שְׁהִיא טְרַפָּה וְהֶאֱכִילָה לְפִלְבָּים⁸,
- 25 וְכִיּוֹצֵא בְּזָה⁹ - הָרִי זֶה פְטוֹר מִלְשָׁלֶם; אָף עַל פִּי
- 26 שְׁגָרָם לְהִזְיק¹⁰, לֹא נִתְפָּוֵן לְהִזְיק¹¹.

(2) בין שהוא מומחה, או שהם שלשה הדיוטות ואפילו לא קיבלום עליהם בעלי הדין, או יחיד הדיוט וקיבלוהו בעלי הדין עליהם (ראה לעיל פ"ה ה"ח, ולקמן פ"ז ה"ב). (3) ובדפוס רומי: בתלמוד. (4) נסתר ומתבטל. (5) סנהדרין לג, א. והוא-הדין אם טעה בדבר המפורש בפסוקים שאחרי תקופת התלמוד, וזהו שכתב רבינו: כגון (כסף-משנה). וכתב הרא"ש שם אות ו, כל מי שטעה בפסקי הגאונים או החכמים שאחריהם, וכששמע דבריהם ישרו בעיניו והודה שטעה, הרי זה כטועה בדבר משנה, אבל אם לא ישרו בעיניו ומביא ראיות לדבריו, המקובלות לאנשי דורו, "יפתח בדורו כשמואל בדורו", ויכול לסתור דבריהם כי כל הדברים שאינם מבוארים בש"ס, אדם יכול לסתור ולבנות, אפילו לחלוק על דברי הגאונים. (6) איש תקיף ובעל זרוע. (7) לאחר שהורה שהוא טמא, לא דקדקו עוד בטהרתו והניחוהו להטמא שנית בשרץ (סמ"ע לחו"מ כה, ס"ק ג). (8) שהשואל האכילה לכלבים כדין כל טריפה

שגזר המלך להביא לו יין... ועמד מוסר ואמר: הרי יש לפלוני אוצר יין... במקום פלוני והלכו ולקחו - חייב לשלם", וראה שם ה"י: "אסור למסור ישראל ביד גוי בין בגופו בין בממונו, ואפילו היה רשע ובעל עבירות... כל המוסר ישראל ביד גוי, בין בגופו בין בממונו - אין לו חלק לעולם הבא".

- 1 יו. מְנַהֵג הַיְשִׁיבוֹת בְּחֻצָּה לְאַרְצֵי¹¹⁷: אָף עַל פִּי
- 2 שְׂאִין גּוֹבֵינן שָׁם קְנֵס, מְנַדִּין אוֹתוֹ¹¹⁸ עַד שְׂפִיטֵס
- 3 לְבַעַל דִּינּוֹ¹¹⁹, אוּ יַעֲלָה עִמּוֹ¹²⁰ לְדִין לְאַרְצֵי
- 4 יִשְׂרָאֵל¹²¹. וְכִיּוֹן שְׂתִתֵּן לוֹ שְׁעוֹר¹²² הָרְאוּי לוֹ¹²³ -
- 5 מִתִּירִין נְדוּיוֹ, בֵּין שְׁנֵתְפִיטֵס בְּעַל דִּינּוֹ בֵּין שְׁלֵא
- 6 נִתְפִיטֵס¹²⁴. וְכֵן אִם תִּפְשֵׁ הַנֶּזֶק שְׁעוֹר מֶה שְׂרָאוּי לוֹ
- 7 לְטַל - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ¹²⁵.

(117) ישיבות הגאונים שבסורא ובפומבדיתא. (118) גוזרים עליו נידוי והוא מרוחק מהקהל, שאין יושבים עמו בארבע אמותיו, ראה הל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ד. (119) ויתפטר עמו. (120) הנתבע. (121) שיש שם בית-דין מוסמך הראוי לדון דיני קנסות. (122) סכום כסף. (123) כפי שבית-דין החליט בלבו, ואין מגלים אותו לבעלי הדין (רא"ש לב"ק פ"ח אות ג, בשם רב שרירא גאון). (124) רי"ף לב"ק פ"ח. וכתב הרא"ש שם בשם רב צמח גאון: כדי שלא יתא חוטא נשכר, ושלא יהיו ישראל פרוצים בנזקין, כיון שידועים שאין גובים דיני קנסות בכבל שולחים יד זה בזה, נהגו לנדוהו עד שיפייסו בממון או ירבה עליו ריעים ויפייסו בדברים. וראה בחו"מ סימן א, סעיף ה, בסמ"ע שם ס"ק יח, שמנהג זה נוהג רק בחבלות וגזילות, אבל לא לענין תשלומי כפל או ארבעה וחמשה, שאפילו אם לא יכפוהו אין לחוש שכל אחד יגנוב או יגזול, בהיותו יודע שיצטרך לפרוע לכל-הפחות את הקרן. (125) בבא-קמא טו, כ וכפירוש רש"י שם. ואם יתפרש הניזוק יתור מהראוי לו והמזיק צועק בפנינו, כופים לניזוק שיחזיר המותר, ואין זה בכלל "דינים דיני קנסות", שאין זה אלא כמציל עשוק מיד עושקו (רדב"ז).

- 8 יח. יְחִיד שְׁהוּא מְמַחֵה לְרַבִּים¹²⁶, אָף עַל פִּי שְׁהוּא
- 9 דָן דִּינֵי מְמוֹנוֹת יְחִידִי¹²⁷ - אֵין הַהוֹדָאָה¹²⁸ בְּפָנָיו
- 10 הוֹדָאָה בְּבֵית דִּין¹²⁹, וְאֶפְלוּ הִיָּה סְמוּךְ¹³⁰. אָבַל
- 11 הַשְּׁלִשָּׁה, אָף עַל פִּי שְׂאִינָן סְמוּכִין, וְהָרִי הֵן
- 12 הַדִּיּוֹטוֹת, וְאֵין אֲנִי קוֹרָא בְּהֵן אֱלֹהִים - הָרִי הַהוֹדָאָה
- 13 בְּפָנֵיהֶם הוֹדָאָה בְּבֵית דִּין¹³¹. וְכֵן הַנּוֹפֵר בְּפָנֵיהֶם¹³²,
- 14 וְאַחַר כֵּף פָּאוּ עֵדִים¹³³ - הַחֲזֵק בְּפָרְךָ¹³⁴, וְאֵינוּ יָכוֹל
- 15 לְחִזֹּר וּלְטַעֵן, כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוֹ¹³⁵. כְּלָלוֹ שֶׁל דְּבָר: הָרִי
- 16 הֵן לְעֵנְן הוֹדָאוֹת וְהִלּוּאוֹת וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן בְּבֵית דִּין
- 17 הַסְּמוּךְ לְכָל הַדְּבָרִים¹³⁶.

(126) מפורש לעיל פ"ב, ה"א. (127) סנהדרין ה, א. (128) של בעל הדין. (129) שלא יוכל לחזור בו מטענותיו הקודמות. (130) אין ההודאה מחייבת, ויכול לחזור ולטעון טענות אחרות (סנהדרין ל, א), ששטר הודאה שנחתמה בחתימתו של רב אשי, אינה מועילה עד שיחתמו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"ט תמוז - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 **אוֹתוֹ בְּעֵלְי דִּינִין עֲלֵיהֶן, אוֹ שְׁלֵא הִיָּה מִמְּחָה אֲבָל**
14 **קָבְלוּ אוֹתוֹ בְּעֵלְי דִּינִין עֲלֵיהֶן לְדוֹן לְהֵן בְּדִין²⁴,**
15 **וְטָעָה בְּשִׁקוּל הַדַּעַת: אִם נִשְׂא וְנָתַן בְּיַד²⁵ - מֵה**
16 **שְׁעִשָּׂה עֲשׂוּי²⁶, וַיִּשְׁלַם מִבֵּיתוֹ²⁷; אִם לֹא נִשְׂא וְנָתַן**
17 **בְּיַד - יִחְזֹר הַדִּין²⁸, וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר - יִשְׁלַם**
18 **מִבֵּיתוֹ²⁹.**

24 כדין תורה, וכיון שטעה - אין זה דין תורה (ראה רש"י לסנהדרין ו, א ד"ה: דין תורה). 25 שגבה מזה ונתן לזה. 26 ואין הדין חוזר, כיון שלא נפסקה הלכה כאחד מהם, יכול בעל הדין לומר: לא אחזיר את שלי, כי בדין נטלתי מה שנטלתי, בניגוד לטעה בדבר המפורש במשנה, שאין דינו דין כלל וחוזר (רש"י שם). 27 שהרי פשט המעשה כדברי האחר (שם). והואיל ולא נטל רשות, אין כוחו יפה להפטר מהתשלומין, ואפילו אם קיבלוהו לדון. הרי התנו שידון אותם כדין, וכיון שטעה לא דן כדין. ובכל זאת אם טעה בדבר משנה - פטור מלשלם (לעיל ה"א) מפני שזה קרוב לאונס הוא (ביאור הגר"א חו"מ סימן כח, ס"ק טז), כי לא היה לו להעלות על דעתו שיטעה בדבר מפורש כזה, ובוודאי לא נתכוון להזיק אלא מזלו הרע של הבעל-דין גרם שיפסיד. לא כן כשטעה בשיקול הדעת ואינו מומחה, היה לו להעלות בדעתו שמה יטעה, והרי זה דומה למתכוון להזיק וחייב (לחם-משנה). 28 כל עוד שלא נטל הבעל-דין, ודאי ראוי להחזיר הדין ולהורות כראוי. 29 כדעת הגאון, הובאו דבריו ברי"ף לסנהדרין פ"ד, שהלכה כרבי מאיר המחייב את כל הגורם להזיק, וזה גרם להזיק, שלא היה לו לדון כשאינו מומחה, או לא נטל רשות, שמה יטעה בשיקול הדעת, והרי זה קרוב למזיד (ביאור הגר"א, וכן בלחם-משנה).

19 **ד. אֲבָל מִי שְׂאִינוּ מִמְּחָה וְלֹא קָבְלוּ אוֹתוֹ בְּעֵלְי**
20 **דִּינִין, אִף עַל פִּי שְׁנַטְל רְשׁוֹת³⁰ - הֲרִי זֶה בְּכָלל בְּעֵלְי**
21 **זְרוּעַ, וְאִינוּ בְּכָלל הַדִּינִין³¹. לְפִיכֵן אֵין דִּינוֹ דִּין, בֵּין**
22 **טָעָה בֵּין לֹא טָעָה; וְכָל אֶחָד מִבְּעֵלְי דִּינִין, אִם רָצָה,**
23 **חֹזֵר וְדָן בְּפִנֵּי בֵית דִּין³². וְאִם טָעָה, וְנִשְׂא וְנָתַן בְּיַד**
24 **- חֵזַב לְשִׁלָּם מִבֵּיתוֹ³³, וְחֹזֵר וְלוֹקְחַת מִבְּעַל דִּין זֶה**
25 **שְׁנָתַן לוֹ שְׁלֵא פְהֻלְכָה. וְאִם אֵין לוֹ לְהַחְזִיר³⁴, אוֹ**
26 **שְׁטַמָּא³⁵, אוֹ שְׁהֶאֱכִיל דְּבַר הַמֵּתָר לְפֻלְבִּים - יִשְׁלַם,**
27 **בְּדִין כָּל גּוֹרָם לְהַזִּיק; שְׁנָה מִתְּבַנֵּן לְהַזִּיק הוּא³⁶.**

30 שעבר ראש הגולה, או שטעו בית-דין שבא"י ונתנו לו רשות. 31 שאין הרשות מועילה עד שיהא ראוי, כמבואר לעיל פ"ד ה"טז. 32 אחר, ובכל זאת אם קיבלוהו בעל-דין מה שעשה עשוי, כמבואר לקמן פ"ז, ה"ב. 33 שהרי מתכוון להזיק הוא. 34 כאן מדובר, כשלא נשא ונתן ביד, אז אומר הדיין לבעל-דין: לך והתדיין עם בעל דינך, והוצא ממנו הכסף שנתת לו על-פי פסק דיני שהיה בטעות, ובכל זאת אחרי שפנה לבעל-דין שכנגדו ואין לו להחזיר - אזי מחוייב הדיין עצמו לשלם (רי"ף בסנהדרין פ"ד). 35 כשכבא לשאול לפניו על דבר ספק טומאה הנוולד לו בטהרותיו, אמר לו הדיין: טמאים הם, ונטל שרץ והשליך עליהם לוודא את טומאתם, והם היו טהורים

(ראה שמות כב, ל), אבל האכילה הדיין בידי חייב לשלם, שהרי זה מזיק ממש (כסף-משנה). וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין לג, א דיבור-המתחיל: השתא נמי. ולדעת ה'טור' חו"מ סימן כה בהבנת דברי רבינו, אפילו האכילה הדיין בידי פטור, שאינו אלא גורם להזיק, כיון שכונתו היתה להורות הלכה למעשה ולא להזיק (סמ"ע שם). 9 כגון שטיהר פירות חבירו ועירבם עם שאר הפירות הטהורים של הנשאל, ונמצא שטעה והרי הכל טמא (סנהדרין לג, ב). 10 וגורם להזיק חייב, כמבואר בהל' חובל ומזיק פ"ז, ה"ז. 11 וכך אמרו שם לג, א: "מעשה בפרה שניטלה האם שלה, והאכילה רבי טרפון לכלבים, ובא מעשה לפני חכמים והתירו... אמר לו רבי עקיבא: פטור אתה". ואמרו שם, שהואיל וטעה בדבר משנה, פטור רבי טרפון, אפילו אם לא היה מומחה לרבים. וראה לקמן ה"גד.

1 **ב. טָעָה בְּשִׁקוּל הַדַּעַת¹², כְּגוֹן דְּבַר שֶׁהוּא מַחְלֶקֶת**
2 **תְּנָאִים אוֹ אֲמוֹרָאִים¹³, וְלֹא נִפְסְקָה הַלְכָה פְּאָחַד מִהֵן**
3 **בְּפִרוּשׁ, וְעָשָׂה פְּאָחַד מִהֵן, וְלֹא יָדַע שְׁפָכַר פְּשֻׁט**
4 **הַמַּעֲשֶׂה¹⁴ בְּכָל הָעוֹלָם בְּדִבְרֵי הָאַחַר: אִם הִיָּה זֶה**
5 **הַדִּין מִמְּחָה¹⁵ וְנָטַל רְשׁוֹת מִרֵּאשׁ גְּלוֹת¹⁶, אוֹ שְׁלֵא**
6 **הִיָּה נוֹטֵל רְשׁוֹת אֲבָל קָבְלוּ אוֹתוֹ בְּעֵלְי דִּינִין**
7 **עֲלֵיהֶן¹⁷, הוּאִיל וְהוּא מִמְּחָה¹⁸ - חֹזֵר הַדִּין¹⁹, וְאִם**
8 **אֵי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר²⁰ - פְּטוּר מִלְּשִׁלָּם²¹. אֶחָד הַנוֹטֵל**
9 **רְשׁוֹת מִרֵּאשׁ גְּלוֹת²² אוֹ הַנוֹטֵל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין שֶׁל**
10 **אַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא בְּחוּצָה לְאַרְץ,**
11 **כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ²³.**

12 עיון בדבר לשם הכרעה לכאן או לכאן. 13 חכמי התלמוד שלאחר תקופת התנאים. 14 נתקבל המנהג. 15 בקי בדיני התורה. 16 שמועילה לדון בכל העולם, אפילו לא רצו בעלי הדין (לעיל פ"ד, ה"ד). 17 ודן לפי הסכמתם, וגם זה מועיל, כמבואר בסנהדרין ה' עמוד א, ולקמן פ"ז ה"ב. 18 יש טעם לנטילת רשות מראש הגולה, אבל אילו לא היה מומחה - אע"פ שנטל רשות אינו בכלל דיין, ודינו מפורש לקמן ה"ד. 19 ודנים בו כהלכה, כדי שלא יפסיד בעל-דין הזכאי. 20 כגון שהלך זה שנטל הממון שלא כדין למדינת הים. 21 הואיל ונטל רשות מראש הגולה, יש כח ביד בית-דין להפקיר ממון שלא כדין (רש"י לסנהדרין ה, א). וכן אם קיבלוהו בעלי הדין עליהם בין לדין בין לטעות, כמבואר בגמרא שם וברש"י דיבור-המתחיל: אי קבלוך. ואפילו נשא ונתן ביד, מידי בעל-דין זה לחבירו, הרי זה פטור, שהרי רבי טרפון פטרו רבי עקיבא לשלם (ראה לעיל אות י) מפני שהוא מומחה וקיבלוהו בעלי הדין, שהם באו אליו לשאול שאלת איסור והיתור, ולא כפאם שיבואו לשאול לפניו (כסף-משנה). 22 שרשותו מועילה לדון בכל העולם. 23 לעיל פ"ד ה"ד. רבינו נמשך בזה אחרי פסקי הרי"ף בסנהדרין פ"ד. והרא"ש שם אות ה חולק בזה. ולדבריו, כל שטעה בשיקול הדעת, אין הדין חוזר, כיון שפסק כאחד התנאים, אין בכח הדיין לבטל פסק דינו, הואיל ולא נפסקה הלכה כאחד מהם בפירוש (ראה סמ"ע חו"מ כח, ס"ק כג).

12 **ג. הִיָּה הַטָּעָה מִמְּחָה וְלֹא נָטַל רְשׁוֹת וְלֹא קָבְלוּ**

קעב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"ט תמוז - ספר שופטים - הלכות סנהדרין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לקבל חוות-דעת בית-דין הגדול (סמ"ע לחו"מ סי' יד, ס"ק ד), ושני בעלי הדין יפרעו שכר השליח (חו"מ יד, סעיף א).

ז. במה דברים אמורים? בשאר הדינים שנה טוען וזה טוען⁵³, או בשאר המלוה: גידון פאן, והלוה אומר: גלף לבית דין הגדול; אבל אם אמר המלוה: גלף לבית דין הגדול - כופין את הלוה ועולה עמו, שנאמר: עבד⁵⁴ ליה לאיש מלוה⁵⁵. וכן אם טען זה שהזיקו⁵⁶ או גזלו, ורצה הטוען לעלות - כופין בית דין שבעירו את הנטען לעלות עמו⁵⁷. וכן כל פיוצא בזה.

53 כגון שחולקים על איזה דבר - של מי הוא, ואין אחד מהם מוחזק בו, נמצא שאין כאן תובע ונתבע אלא שניהם תובעים (ט"ז שם ס"ק א). 54 בכת"י התימנים: ועבד, כלשון הכתוב שם. 55 סנהדרין שם. 56 הניזק התובע, או הנגזל התובע. 57 כי כל שהתובע מתרעם על חברו שהזיקו, הרי הנתבע כעבד לו עד שישלך הזיקו או יברר שלא הזיקו (כסף-משנה), וכן נראה מדברי הסוגיא בסנהדרין שם בעובדה של עוקבן הבבלי וירמיה אחיו, שהכריחו את הנתבע לעלות לבית-הדין הגדול, ולא היה לויה אלא מזיק (ביאור הגר"א לחו"מ סי' יד ס"ק ח). וראה ב'תוספות': כתובות טז, ב ד"ה כותבים שובר, שלאו דוקא "לווה".

ח. במה דברים אמורים? פשיהו שם עדים או ראיה⁵⁸ לנגזל או לנזק או למלוה; אבל טענה ריקנית - אין מחיבין את הנטען לצאת קלל, אלא נשבע במקומו ונפטר⁵⁹.

58 הוכחה. 59 שאם לא כן, כל הרמאים יתבעו את העשירים לעלות לדון בבית-דין הגדול, וכדי שלא לטרוח יתפשרו עמהם, ונמצאו גוזלים זה את זה (רדב"ז).

ט. וכן הדין בזמן הזה, שאין שם בית דין גדול⁶⁰, אבל יש מקומות שיש בהן חכמים גדולים ממחין לרבים⁶¹, ומקומות שיש בהן תלמידים שאינן כמותן, אם אמר המלוה: גלף למקום פלוני שבארץ פלונית לפלוני ופלוני הגדול⁶² ונדון לפניו בדין זה - שכופין את הלוה והולף עמו⁶³. וכן היו מעשים בכל יום בספרד⁶⁴.

60 בירושלים. 61 ידועים לרבים במומחיותם ובביקאותם. 62 בכת"י התימנים: "למקום פלוני שבארצו לפני פלוני הגדול", וכן בי'מקומו יוסף' לסנהדרין סוף פ"ג. 63 שהרי אמרו (סנהדרין לב, ב): "צדק צדק תרדוף - הלך אחר בית-דין יפה, אחר רבי אליעזר ללוד... אחר רבי מתיא בן חרש לרומי", הרי שאפילו ברומי נקרא בית-דין הגדול, כל שאין למעלה ממנו (כסף-משנה). 64 ובשו"ע חו"מ סימן יד, סעיף א: "התובע צריך לילך אחר הנתבע אם הוא בעיר אחרת, אע"פ שבעיר התובע, הבית-דין גדול יותר". וכן אמרו שם: "עשיר מוחזק ואלם בעירו, מוציאים אותו לדון בעיר אחרת, אע"פ שהבית-דין שבעירו יותר גדול".

בתחילה (רש"י לסנהדרין לג, ב). 36 שאם אינו מומחה, אל יחא לו עסק בהוראה ואל יטעה את בית-הדין להעניק לו רשות שלא כדין.

ה. הין שטעה וחיב שבועה למי שאינו חיב בה, ועשה זה³⁷ פשרה³⁸ עם בעל דינו כדי שלא ישבע³⁹, ואחר כך ידע שאינו בן שבועה⁴⁰, אף על פי שקנו מידו⁴¹ על הפשרה - אינה פלוס⁴²; שלא קבל עליו לתן לו או למחל לו⁴³ אלא כדי שיפטר משבועה שחיבו בה הטועה, וכל קנין בטעות - חוזר⁴⁴. וכן כל פיוצא בזה⁴⁵.

37 הנתבע שנתחייב להשבע. 38 הסכם. פשרה - מלשון פושרים, אינו קר ואינו חם, כך שני הצדדים מוותרים זה לזה. 39 התחייב לתת לו סכום מה. 40 שהדיין טעה, נמצא הנתבע פטור משבועה, ואינו חייב לתת לתובע כלום. 41 שהקנו לתובע בקבלת קנין מידי הנתבע, שהתחייב לתובע כסף כדי להפטר מהשבועה. 42 ואינו צריך לתת לו כלום. 43 במקרה והוא התובע, ועליו להשבע שבעל דינו חייב לו. 44 ובטל (גיטין יד, א). וכן אמרו (בבא-מציעא סו, א) מחילה בטעות - אינה מחילה. ומקור דברי רבינו מתשובת הרי"ף הובאה בי'מקומו יוסף' להתחלת מס' סנהדרין "מי שחיבבוהו בית-דין שבועה חמורה ועשו ביניהם פשרה ואח"כ ראו שלא היה עליו אלא חרם סתם (יהיה בחרם מי שכופר לחבירו) - יכול הוא לחזור, שיש לו לומר אילו היה יודע שאין עליו שבועה לא היה עושה פשרה, והרי זה קנין בטעות". 45 השווה הל' מכירה פט"ו ה"ב.

ו. שנים שנתעצמו⁴⁶ בדין, אחד אומר: נדון פאן, ואחד אומר: נעלה לבית דין הגדול⁴⁷, שמא יטעו אלו הדינים ויציאו ממון שלא בדין - כופין אותם⁴⁸ וכן בעירו⁴⁹. ואם אמר: כתבו ותנו לי מאי זה טעם דנתוני, שמא טעיתם - כותבים ונותנין לו, ואחר כך מוציאים ממנו⁵⁰. ואם הצריך⁵¹ לשאל דבר מבית דין הגדול שבירושלים - כותבים ושולחין ושואלין, ודנין להם בעירם כפי מה שיבא בכתב בית דין הגדול⁵².

46 התעקשו, נעשו קשים זה לזה. 47 שביירושלים. 48 את הטוען לידון בבית-דין הגדול. 49 סנהדרין לא, ב. 50 שם. ואפילו נתרצו שניהם בתחילה לדון כאן, כל שהחייב תובע אח"כ לכתוב לו פס"ד מנומק - נותנים לו, כי אין לך התעצמות יותר גדולה מזה שאינו רוצה לפרוע עד שיתנו לו פס"ד מנומק (רדב"ז). וראה ב'תוספות' שם ד"ה: ואם אמר. 51 בית-הדין שבעירו. 52 לא שבית-הדין הגדול פוסק הדין, שהרי צריך שיהיו בעלי הדין עומדים לפני הדיינים, אלא בית-דין הגדול מודיע דעתו, ובית-דין שבעירו דן את הדין, ראה חו"מ סימן יג, סעיף ו. ומשמיענו רבינו, שאע"פ שבית-הדין שבעיר אינו יודע איך לדון דין זה, בכל זאת כופים אותו לידון לפניו, והוא יפנה

יום שישי כ' תמוז ה'תשע"ז

פרק שביעי

1 דיניני בוררים, שכל אחד מבעלי הדין בחר באחד, ושניהם בוררים להם דיין שלישי לדון בשלושה. הסכמת הצדדים לקבלת קרוב או פסול לדון או להעיד. הבאת עדים או ראיות לסתור הדין לאחר שנגמרו.

1 א. אַחַד מִבְּעַלֵּי דִינֵיךְ שְׁאָמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי, וְאָמַר בְּעַל דִּינֵיךְ: פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי - הָרִי אֵלָיו שְׁנֵי הַדִּינִים, שְׁבַרר זֶה אֶחָד וְזֶה אֶחָד, הֵם בּוֹרְרִים לְהֵן דִּין שְׁלִישִׁי, וְשִׁלְשֶׁתָּן דִּינֵיךְ לְשִׁנְיָהּ; שְׁמַתוּף קָף יֵצֵא הַדִּין לְאִמְתוּךְ. אֲפֹלוּ הִנֵּה הָאֶחָד שְׁבַררוּ בְּעַלֵּי הַדִּין חֶכֶם גְּדוֹל וְסָמוּךְ, אֵינּוּ יָכוֹל לְכַף אֶת בְּעַל דִּינּוּ שְׁיָדוֹן אֲצֶל זֶה, אֲלֵא גַם הוּא בּוֹרֵר מִי שְׁיִרְצָה. 8.

2 הצד שכנגד. 3 בכתב יד התימנים תיבה זו איננה וכן בשולחן ערוך חושן משפט סימן יג, א. 4 אבל אין צורך שבעלי הדין יסכימו על השלישי כי אינה קובעת כאן אלא דעת הדיינים שיבררו להם אדם הגון לישב עימהם (סנהדרין כג, א). 5 שם, שבעלי הדין יצייתו להם, שסובר החייב הרי אני בעצמי ביררתי האחד ואילו היה יכול להפך בזכותי היה מהפך (רש"י), ובירושמי שם פרק ג, הלכה א אמרו: "מתוך שביירו מרדף זכותו". וכתב הרא"ש שם אות ב: יש טועים וחושבים, שהדיין יש לו להפך בזכות שולחו ועומד במקומו לחפות דברים אשר לא כדין, ונהגו כמה אנשים לברור להם בעל תחבולות, וזוהי טעות, כי הדיין עצמו חלילה לו למצוא סברה לזכותו אם לא שיראה לו דין גמור, ולא אמרו: "מרדף זכותו" אלא לומר, שהדיין המבורר מבין דבר לאשורו, ואם יש לו צד זכות נושא ונותן עם חבריו, וכן הדיין המבורר השני, נמצא, שלא נעלמה ונסתרה שום זכות משניהם, והשלישי שומע נימוקי שניהם ומכריע ביניהם ועל ידי כן יוצא הדין לאמיתו. 6 בכתב יד תימן: שבייר בעל הדין. וכן בחושן משפט שם. 7 ראה לעיל פרק ד, הלכה א. 8 סנהדרין שם, כדברי רב פפא: כגון בתי דין של רב הונא ורב חסדא. שלא היה רב חסדא גדול כרב הונא, ובכל זאת יכול הצד השני לבחור בו (רדב"ז). וכל זה כששני הדיינים גרים בעיר אחת, אבל כשהשני גר בעיר אחרת אינו כופה את בעל דינו לילך עימו לעיר אחרת, כמבואר לעיל פרק ו, הלכה ו (כסף משנה). וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: כגון, ואם הצד השני רוצה לברור לו דיין שאינו תלמיד חכם אינו רשאי, משום כבודו של חכם, שאין זה ראוי לישב עימו בדין, אלא כופים אותו לברור לו תלמיד חכם, או ידון לפני החכם שבייר חברו (רדב"ז וכן בחושן משפט שם).

8 ב. מִי שְׁקָבַל עָלָיו קְרוֹב אוּ פְּסוּל, בֵּינָן לְהִיּוֹתוֹ דִּין 9 בֵּינָן לְהִיּוֹתוֹ עַד עָלָיו, אֲפֹלוּ קָבַל אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים 10 בְּעִבְרָהּ פְּשָׁנֵי עֲדִים פְּשָׁרִים לְהַעֲדֵי עָלָיו אוּ 11 בְּשִׁלְשָׁה בֵּית דִּין מְמַחֲיִן לְדוֹן לוֹ, בֵּין שְׁקָבַל עַל 12 עַצְמוֹ לְאֶבֶד זְכוּיָתוֹ וְלְמַחֵל מֶה שְׁהִיָּה טוֹעֵן 12 עַל 13 פִּיָּהּ, בֵּין שְׁקָבַל לְשִׁיתָן כָּל מֶה שְׁיִטְעֵן עָלָיו חֲבֵירוֹ

14 בְּעִדּוֹת זֶה הַפְּסוּל אוּ בְּדִינּוֹ 14: אִם קָנּוּ מִיָּדוֹ עַל זֶה 15 - אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; וְאִם לֹא קָנּוּ מִיָּדוֹ - יָכוֹל 16 לְחַזֵּר בּוֹ עַד שְׁיִגְמַר הַדִּין. נִגְמַר הַדִּין 17, וְהוֹצִיא 17 הַמְּמוֹן בְּדִין זֶה הַפְּסוּל 18 אוּ בְּעִדּוֹתוֹ - אֵינּוּ יָכוֹל 18 לְחַזֵּר 19.

9 לדון או להעיד, כגון מלווה בריבית ומשחק בקוביא. 10 שפסולים להעיד, ראה הלכות עדות פרק י, הלכה א-ג. 11 שהסכים מראש שיהיה זה נאמן עלי לחייב אותו כשני עדים כשרים (סנהדרין כג, א). 12 כלפי חבריו הנתבע. 13 הנתבע. 14 ובכתב יד תימן: "בעדות זה הפסול או בדיניו". 15 שקבלו ממנו בקבלת קניין סודר שהוא מתחייב לקיים כנ"ל, ראה לעיל פרק ו, הלכה ה ובביאורו שם. 16 ואפילו לפני גמר דין (סנהדרין כד, ב) "אין לאחר קניין כלום". 17 שאמר בית הדין: צא תן לו. 18 לדון. 19 שם. וכדעת רבא. ואין זה תלוי ב"הוצאת הממון" אלא בגמר הדין, ולא נתכוון רבינו לומר, אלא שאפילו הספיק להוציא הממון לפני גמר הדין עדיין יכול החייב לחזור בו (רדב"ז). ולדעת הספך משנה כונת רבינו לומר: כל שנגמר הדין הרי זה כאילו הוציא הממון כבר. והשווה הלכות מלווה ולווה פרק ט"ו, הלכה ג-ד. וראוי להעיר, שב"לשונות הרמב"ם" להרדב"ז סימן פב מחליט שיש כאן טעות וצריך להיות: "נגמר הדין להוציא הממון" וכו'.

19 ג. וְכֵן מִי שְׁנִתְחַיַּב לְחֲבֵירוֹ שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין 20, וְאָמַר 20 לוֹ 21: הַשְּׁבַע לִי בְּחַיֵּי רֵאשֶׁתְּךָ 22 וְהַפְּטֵר, אוּ הַשְּׁבַע לִי 21 בְּחַיֵּי רֵאשֶׁתְּךָ וְאֵתָן לָךְ כָּל מֶה שְׁתִּטְעֵן 23: אִם קָנּוּ 22 מִיָּדוֹ - אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; וְאִם לֹא קָנּוּ מִיָּדוֹ - 23 יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ עַד שְׁיִגְמַר הַדִּין 25. נִגְמַר הַדִּין וְנִשְׁבַּע 24 כִּמוֹ שְׁאָמַר לוֹ - אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר, וְחַיֵּב לְשָׁלֵם.

20 שבועה חמורה, שאוחז ספר תורה בזרועו ואומר: הריני נשבע בה' אלוקי ישראל (הלכות שבועות פרק י"א, הלכה ח-ט). 21 התובע לנתבע. 22 שזוהי שבועה קלה, שאינו מזכיר בה שם שמים. 23 שאמר הנתבע לתובע שנתחייב שבועה, כגון הפוגם שטרו, שטוען הלווה קבלת כבר את כל הסכום והמלווה טוען שלא קיבל אלא מקצתו (ראה הלכות מלווה פרק י"ד, הלכה א), ועל המלווה להישבע, כמבואר בשבועות מה, א. 24 סנהדרין כד, א ועמוד ב. 25 השבועה היא-היא הגמר דין כמו שאמרו (בבא בתרא קכח, א) "רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו". הרי שאם עדיין לא נשבע, יכול הוא לחזור בו. וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: הכי גרסינן ונשבע.

25 ד. וְהוּא הַדִּין לְמִי שְׁנִתְחַיַּב שְׁבוּעַת הַסֵּת 26 וְהַפְּכָהּ 27, אִם קָנּוּ מִיָּדוֹ אוּ אִם נִשְׁבַּע זֶה שְׁנִתְחַיַּב עָלָיו - אֵינּוּ 27 יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ 28.

26 שהיא מתקנת חכמי התלמוד, ונקראת היסת, שהשיאוהו החכמים להישבע שמא יודה, כגון כופר הכל, שמן התורה פטור הוא מלהישבע וחכמים חייבוהו להישבע (שבועות מ, ב) וראה בביאורנו להלכות אישות פרק י"ב. 27 על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השנייה. וכן הוא לשון השולחן ערוך, שכידוע הוא נמשך אחרי לשון רבינו.

ח. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהִיְתָה הָרֵאָיָה⁴⁰ אֲצִלּוֹ⁴¹ וְהַעֲדִים עִמּוֹ בְּמִדְיָה; אֲבָל אִם אָמַר: אֵין לִי עֲדִים וְאֵין לִי רֵאָיָה, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן בָּאוּ לוֹ עֲדִים מִמִּדְיָת הֵימ, אוֹ שֶׁהִיְתָה הַחֲמָת⁴² שָׁל אָבִיו שֵׁישׁ שָׁם הַשְּׁטָרוֹת מִפְּקֻדַת בְּיַד אַחֲרִים, וְבֵא זֶה שֶׁהַפְּקֻדוֹן אֲצִלּוֹ וְהוֹצִיא לוֹ רֵאָיָתוֹ - הָרִי זֶה מְבִיא וְסוֹתֵר⁴³. וּמִפְּנֵי מָה סוֹתֵר? מִפְּנֵי שֶׁיִּכְוֹל לְטַעַן וְלוֹמַר: זֶה שְׂאֵמְרָתִי אֵין לִי עֲדִים וְאֵין לִי רֵאָיָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ מְצוּיִין אֲצִלִּי. וְכֵן זְמַן שֶׁיִּכְוֹל לְטַעַן וְלוֹמַר: זֶה שְׂאֵמְרָתִי אֵין לִי עֲדִים וְאֵין לִי רֵאָיָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ מְצוּיִין אֲצִלִּי, אוֹ מִפְּנֵי כִּף וְכִף אֲמְרָתִי אֵין לִי עֲדִים וְאֵין לִי רֵאָיָה, וְהִיא מִמֶּשׁ בְּדִבְרֵיו - הָרִי זֶה לֹא סָתַם טַעֲנוֹתָיו, וְסוֹתֵר. לְפִיכֵךְ, אִם פָּרַשׁ וְאָמַר: אֵין לִי עֲדִים כְּלָל, לֹא הֵנָּה וְלֹא בְּמִדְיָת הֵימ, וְלֹא רֵאָיָה כְּלָל, לֹא בְּיַד וְלֹא בְּיַד אַחֲרִים - אֵינוֹ יִכְוֹל לְסוֹתֵר⁴⁴.

(40) שטר זכותו. (41) ברשותו. (42) שק עור. (43) סנהדרין לא, ב. (44) תוספתא שם פרק ו משנה ו. וכן בירושלמי שם הלכה י"ב: "עד שיכפור בראיותיו" ומפרש הפני משה' שאמר: אין לי ראיה כלל לא בידי ולא ביד אחרים, שוב אינו יכול לסתור.

ט. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴⁵? בְּגִדוֹל שְׁנֵתֵיב⁴⁶, וְהִבִּיא רֵאָיוֹת וְהִבִּיא עֲדִים אַחֵר שְׁסָתַם טַעֲנוֹתָיו; אֲבָל יוֹרֵשׁ שֶׁהוּא קָטָן פְּשָׁמַת מוֹרִישׁוֹ, וְבָאוּ עֲלָיו טַעֲנוֹת מִחֲמַת מוֹרִישׁוֹ⁴⁷ אַחֵר שֶׁהִגְדִּיל, וְאָמַר: אֵין לִי עֲדִים וְאֵין לִי רֵאָיָה, וְאַחֵר שֶׁיֵּצֵא מִבֵּית דִּין חֵיב אֲמָרוּ לוֹ אַחֲרִים: אָנוּ יוֹדְעִים לְאֲבִיךָ עֲדוֹת שֶׁתִּסְתֵּר בָּהּ דִּין זֶה, אוֹ אָמַר לוֹ אֶחָד: מוֹרִישֶׁךָ הִפְקִיד⁴⁸ רֵאָיָה זוֹ - הָרִי זֶה מְבִיא מִיָּד וְסוֹתֵר, שְׂאֵין הַיּוֹרֵשׁ קָטָן יוֹדֵעַ כֵּן רֵאָיוֹת מוֹרִישׁוֹ⁴⁹.

(45) שאינו יכול לסתור. (46) מחמת עצמו. (47) נגד הנכסים שירש ממורישו. (48) בכתב יד תימן: הפקיד אצלי ראיה זו. (49) סנהדרין לא, א וכפסק רב נחמן שם. ואף על פי ששם כתוב: "ההוא ינוקא" - היה קטן, סובר רבינו כשנתבע לדין כבר היה גדול בשנים, שאם לא היה גדול לא היה רב נחמן נוקק לדונו כלל, שהרי זה כאילו מקבל עדות שלא בפני בעל דין, ומתוך שהיה קטן כשמת מורישו לפיכך קוראים לו: ינוקא (כסף משנה).

י. מִי שֶׁקָּנָה מִיָּדוֹ⁵⁰, שְׂאָם לֹא יָבוֹא בְּיוֹם פְּלוּנִי וְיִשְׁבַּע⁵¹ - יִהְיֶה חֲבֵרוֹ נֹאמֵן בְּטַעֲנוֹתוֹ וְיִטַּל⁵² כֵּל מָה שֶׁטַּעַן בְּלֹא שְׁבוּעָה, אוֹ שְׂאָם לֹא יָבוֹא בְּיוֹם פְּלוּנִי וְיִשְׁבַּע וְיִטַּל - אֲבָד אֶת זְכוּתוֹ⁵³ וְאֵין לוֹ כְּלוֹם וְיִפְטֹר חֲבֵרוֹ⁵⁴, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא בָּא - נִתְקַיְּמוּ הַתְּנָאִים, וְאֲבָד אֶת זְכוּתוֹ⁵⁵. וְאִם הִבִּיא רֵאָיָה שֶׁהִיא אָנוּס בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם⁵⁶ - הָרִי זֶה פְּטוֹר מִקְּנָן זֶה, וְיִשְׁבַּע

התובע, שיישבע ויטול. "ואין לך שבועה שתיהפך אלא שבועת היסת בלבד" (הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ו). (28) בבא בתרא קכז, ב "האומר לחברו עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי... אתה מכרתו לי... רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו" והרי אין נשבעים על עבדים מן התורה, וכל השבועה שם אינה אלא שבועת היסת, הרי שגם בה אינו יכול לחזור (לחם משנה).

ה. וְהוּא הָדִין בְּמִי שֶׁלֹּא הָיָה חֵיב שְׁבוּעָה, וְאָמַר אֲשַׁבַּע לְךָ שְׁבוּעָה²⁹: אִם קָנָה מִיָּדוֹ - אֵינוֹ יִכְוֹל לְחֹזֵר בּוֹ; וְאִם לֹא קָנָה מִיָּדוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁקָּבַל בְּבֵית דִּין³⁰ - חוֹזֵר עַד שֶׁיִּגְמַר הָדִין וְיִשְׁבַּע³¹.

(29) בכתב יד התימנים: שבועה חמורה. (30) שהתחייב. (31) כלומר, קבלתו כשלעצמה אינה נחשבת "גמר דין" אלא השבועה עצמה היא גמר דינו (סמ"ע לחושן משפט כב, סעיף קטן כב).

ו. מִי שְׁנֵתֵיב בְּבֵית דִּין, וְהִבִּיא עֲדִים אוֹ רֵאָיָה³² לְזִכְרוֹתוֹ - סוֹתֵר אֶת הָדִין, וְחוֹזֵר הָדִין³³. אָף עַל פִּי שֶׁקָּבַר נִגְמַר הָדִין, כֵּן זְמַן שֶׁהוּא מְבִיא רֵאָיָה³⁴ - סוֹתֵר³⁵. אֲמָרוּ לוֹ הַדְּיָנִים: כֵּן רֵאָיוֹת שֵׁישׁ לְךָ, הִבֵּא מִבָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם! אָף עַל פִּי שֶׁהִבִּיא רֵאָיָה לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם - סוֹתֵר אֶת הָדִין. מָה יַעֲשֶׂה אִם לֹא מְצָא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וּמְצָא לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים³⁶?

(32) הוכחה שבכתב. (33) בית דינו סותר לו דינו שפסקו ומחייבים את שכנגדו (סנהדרין לא, א וברש"י). (34) שטר זכותו. (35) ירושלמי שם הלכה י"ב: אפילו לאחר גזר דין. ובשולחן ערוך חושן משפט סימן כ, סעיף א: "ואפילו אם פרע כבר". (36) סנהדרין שם, וכרבן שמעון בן גמליאל.

ז. אֲבָל אִם סָתַם³⁷ אֶת טַעֲנוֹתָיו - אֵינוֹ סוֹתֵר. כִּיצַד? אֲמָרוּ לוֹ: יֵשׁ לְךָ עֲדִים? אָמַר: אֵין לִי עֲדִים. יֵשׁ לְךָ רֵאָיָה? אָמַר: אֵין לִי רֵאָיָה. וְדָנוּ אוֹתוֹ וְחִיבוּהוּ. בֵּינָן שֶׁרָאָה שְׁנֵתֵיב, אָמַר: קָרְבוּ פְלוּנִי וּפְלוּנִי וְהַעֲדוּנִי! אוֹ שֶׁהוֹצִיא רֵאָיָה מִתּוֹךְ אֲפֻנְדָתוֹ³⁸ - אֵין זֶה כְּלוֹם, וְאֵין מְשִׁיחִין עַל עֲדָיו וְעַל רֵאָיוֹתוֹ³⁹.

(37) סגר. (38) חגורתו, מלאה תפירות כעין כיסים. (39) כי חוששים שמא שכרם להעיד שקר וזיין שטרותיו. והוא הדין אם אמרו לו: הבא עדים, ואמר אין לי ולאחר זמן הביא, אין זה כלום, כדעת החכמים שם, אלא שרבינו משמיענו, שאפילו אם אמר "קרבו פלוני ופלוני" דווקא אם הצהיר תחילה: אין לי עדים - אינו סותר, אבל אם שתק עד שנתחייב בדין ואחרי כן אמר: קרבו פלוני ופלוני והעידוני, והעידו, סותר הדין (לחם משנה). וכן מבואר להלכה בחושן משפט כ סעיף א וראוי להעיר שבסמ"ע לחושן משפט שם סעיף קטן ב מחליט, שיש בדברי רבינו כאן חיסרון הניכר, וכך הוא הנוסח הנכון: "יש לך ראיה, אמר אין לי ראיה, אף על פי שמצא אחרי כן אינו כלום. ואין צריך לומר אם אמרו... אמר אין לי ראיה ודנו אותו וחיבוהו". והמדפיס השמיט מן תיבת "ראיה" הראשונה עד תיבת "ראיה"

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"א תמוז - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7) ששמעו איש מפי איש עד למשה מסיני. (8) בכת"י תימן: שעל זה הזהיר בתורה, ואמר. (9) על-פי אחד בלבד. (10) אם אתה רוצה לנטות לרעה, אינה אלא אחרי הטייה מרובה, שהיא של שנים. (11) שקיבל משה מסיני, ובמשנה שם אמרו: "לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני שאהיה עמהם לטובה, אם-כן למה נאמר: אחרי רבים להטות? - לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה, הטייתך לטובה - על-פי אחד, הטייתך לרעה על-פי שנים". והשווה לעיל פ"ה, ה"ג.

18 ב. בית דין של שלשה¹² שנהלקו: שנים אומרים
19 זפאי, ואחד אומר חיב - הרי זה זפאי. שנים
20 אומרים חיב¹³, ואחד אומר זפאי - הרי זה חיב.
21 אחד אומר זפאי, ואחד אומר חיב, ואחד אומר איני
22 יודע, או שאמר שנים זפאי או חיב, והשלישי
23 אומר איני יודע¹⁴ - יוסיפו הדנים שנים¹⁵. נמצאו
24 חמשה נושאים ונותנים בדבר¹⁶. אמרו שלשה מהם
25 זפאי, ושנים אומרים חיב - הרי זה זפאי. אמרו
26 שלשה חיב, ושנים זפאי - הרי זה חיב. אמרו שנים
27 מהם זפאי, ושנים מהם חיב, ואחד אומר איני
28 יודע¹⁷ - מוסיפין שנים¹⁸. אבל אם אמרו ארבעה
29 זפאי או חיב, ואחד אומר איני יודע¹⁹, או שאמר
30 שלשה זפאי, ואחד חיב, ואמר אחד איני יודע, בין
31 שהיה זה²⁰ שאמר איני יודע הוא שאמר איני יודע
32 בתחלה, בין שאמר אחר - הולכים אחר הרב²¹. היו
33 מחצה למחצה ואחד אומר איני יודע - הרי אלו
34 מוסיפין שנים אחרים²². וכן אם נסתפק הדבר²³ -
35 מוסיפין והולכין עד שבעים ואחד²⁴. הגיעו
36 לשבעים ואחד, ואמרו שלשים וחמשה חיב,
37 ושלשים וחמשה זפאי, ואחד אומר איני יודע -
38 נושאים ונותנים עמו עד שיחזיר לדברי הצד האחד,
39 ונמצאו שלשים וששה מזפים או מחיבין²⁵. ואם לא
40 חזר לא הוא ולא אחד מהן - הרי הדבר ספק,
41 ומעמידין את הממוזן בחזקת בעליו²⁶.

12) הדין דיני ממונות. (13) שנאמר, אחרי רבים להטות (סנהדרין כט, א וברש"י). (14) נמצא זה שאמר: איני יודע, כאילו איננו במושב זה, ונשאר הדיון בשנים. וזה לא יתכן, שהרי צריכים שלשה דיינים (שם, וברש"י). (15) תוספתא שם פ"ו, מ"ד: "עד כמה מוסיפים - אין פחות משנים". (16) שאף זה שאמר תחילה: "איני יודע" יכול לחזור ולדון עמהם. ולא אמרו (סנהדרין יז, א) שאסור לו לחזור ולדון, אלא בדיני נפשות (ראה לקמן פ"ט, ה"ב), אבל בדיני ממונות אפילו המסתפק חוזר ודן, שאינו גרוע מאחד התלמידים, שמלמד בדיני ממונות בין זכות ובין חובה (לקמן פ"א, ה"א). וכן נראה מפירוש רבינו חננאל שם, שכל הסוגיא אינה עוסקת אלא בדיני נפשות (רדב"ז ולחם-משנה). (17) נמצא שאין כאן הטייה לא לזכות ולא לחובה. (18) כמו שאמר בתוספתא הנ"ל "לעולם מוסיפים הדיינים עד שיגמר הדין". (19) אע"פ שהדין

1 פְּשִׁיתָפְעָנוּ חֲבֵרוֹ, פְּשִׁיָּהּ מִקֶּדֶם⁵⁷. וְכֵן פֶּלִיזָא
2 בְּנָה⁵⁸.

(50) שהתחייב בקבלת "קניין סודר" מידו בפני בית דין. (51) להכחיש את טענת התובע ולהיפטר מלשלם. (52) התובע. (53) כאן מדובר כשקנו מהתובע. (54) הנתבע. (55) זה מוסב על שניהם גם על התובע וגם על תנאי הנתבע (סמ"ע לחושן משפט כא, סעיף קטן ב). ומקור ההלכה בנדרים כז, א. ושם עמוד ב' התנו שיהא הקניין נעשה בבית דין חשוב, כי בלא זה אין זו אלא "אסמכתא" שסמך על דעתו וסבר שיכול לבוא ליום פלוני וכל "אסמכתא" אינה קונה "שהרי לא גמר בליבו להקנותו", כמבואר בהלכות מכירה פרק י"א, הלכה ב, ואמנם שם הלכה י"ג מדגיש רבינו: "אסמכתא שקנו מידו עליה בבית דין חשוב הרי זה קנה". וכנראה שרבינו סמך כאן על דבריו בהלכות מכירה (על פי לחם משנה). (56) ולפיכך לא בא. (57) לפני הקניין, שהנתבע נפטר בשבועה (נדרים כז, א) "אנוס הוא, ואנוס רחמנא פטרו". ולדעת הסמ"ג מצוות עשה צז, הרי זו הוראת הגאונים. ומקורה בירושלמי קידושין פרק ג, הלכה ב: המתנה אם לא אעשה כך ביום פלוני יהיה כך ואירע לו אונס - "רבי יוחנן אמר אונס כמאן דלא עבד". וראה בש"ך שם סעיף קטן ג. (58) השווה הלכות מכירה פרק י"א, הלכה י"ד.

יום ש"ק כ"א תמוז ה'תשע"ז

פרק שמיני

1) שאין מטים בדיני נפשות לחובה, עד שיהיו המחייבים יתר על המזכים בשניים. בית דין של שלושה שנחלקו, שניים אומרים זכאי או חייב, והשלישי אומר: איני יודע. דיין האומר: איני יודע, אם צריך לנמק את טעמי ספיקו.

3 א. בית דין שנהלקו, מקצתם אומרים זפאי,
4 ומקצתם אומרים חיב - הולכין אחר הרב². וזו
5 מצות עשה של תורה, שנאמר: אחרי רבים להטות.
6 במה דברים אמורים? בדיני ממונות ובשאר דיני
7 אסור ומותר³ וטמא וטהור ופיוצא בהן⁴; אבל בדיני
8 נפשות⁵, אם נחלקו בזה החוטא אם יהרג או לא
9 יהרג: אם היה הרב מזפים - זפאי, ואם היה הרב
10 מחיבין - אינו נהרג עד שיהיו המחיבין יתר על
11 המזפים שנים⁶. מפי השמועה⁷ למדו, שעל זה
12 הזהירה תורה ואמרה⁸: לא תהיה אחרי רבים לרעת.
13 פלומר: אם הרב נוטים⁹ לרעה להרג - לא תהיה
14 אחריהם, עד שיטו הטנה גדולה ויסיפו המחיבין
15 שנים. שנאמר: לנטת אחרי רבים להטות¹⁰. הטותף
16 לטובה - על פי אחד, לרעה - על פי שנים. וכל
17 אלו הדברים קבלה הם¹¹.

(2) משנה בסנהדרין כט, א. (3) חולין יא, א. (4) כגון כשר ופסול. (5) שהם בעשרים ושלשה - סנהדרין קטנה, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ב. (6) משנה בסנהדרין ב, א.

מתוך מהדורת חזק

מחצה למחצה ואחד מסתפק. (24) שאין דיני ממונות עדיפים מדיני נפשות שאין מוסיפים בהם אלא עד שבעים ואחד, כמבואר בסנהדרין מ, א (ביאור הגר"א שם ס"ק יב). (25) שם, לענין דיני נפשות, וממנו למד רבינו לדיני ממונות (לחם-משנה). (26) שם מב, א "אומר בדיני ממונות נודקן הדין" (הגר"א שם ס"ק יד).

ג. פֶּל מִי שְׁאָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ - אֵינִי צָרִיךְ לָתֵת טַעַם לְדַבְּרִי וְלִהְיוֹדֵעַ מֵאֵי זֶה טַעַם בֵּא לֹא הַסְפֵּק²⁷, פְּדָרְךָ שְׁמֵרָאָה הַמְזַכֶּה מֵאֵי זֶה טַעַם מְזַכֶּה, וְהַמְחִיב מֵאֵי זֶה טַעַם מְחִיב²⁸.

(27) סנהדרין יז, א: זה שאמר איני יודע - כמו שאינו הוא, ואם אמר טעם - אין שומעים לו. כלומר, אינו צריך לנמק את טעמי ספיקו, וראה ברש"י שם ד"ה: ואי אמר (לחם-משנה). (28) ראה לקמן פ"י, ה"א-ד.

"המסתפק" הוא כמי שאינו, בכל זאת נשאר עדיין בית-דין שלם, וכשמוסיפים דיינים עושים "בית-דין שקול" אפילו לכתחילה, כמבואר בסנהדרין יז, א. (20) זה החמישי מהם. (21) ירושלמי שם פ"ה, ה"ה: "למה מוסיפים דיינים, שאם היו שנים מן הראשונים מזכים ואחד מן האחרונים, ליגמר הדין בשלשה". ומפרש רבינו: "ואחד מן האחרונים" - שגם הוא מוכה, והשני מן האחרונים מחייב, והראשון נשאר בספיקו - בכל זה הולכים אחר הרוב (הרשב"א בהבנת דברי רבינו, וכן בביאור הגר"א לחו"מ סי' יח, סק"ו). ואם שנים אומרים זכאי, ואחד - חייב, ושנים אומרים איננו יודעים, צריכים להוסיף, כיון שאין כאן רוב נגד השנים המסתפקים, כי לדעת רבינו גם "המסתפקים" הרי הם כישנם (רשב"א הנ"ל, וכן בסמ"ע לחו"מ סי' יח ס"ק ה, ובש"ך שם). (22) כנ"ל אות טז, ולא חזר רבינו כאן אלא להשמיענו את סוף דבריו שמוסיפים עד שבעים ואחד. (23) שתמיד היו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ו כ"א תמוז תשע"ז

יום ראשון ט"ו תמוז ה'תשע"ז

מצות עשה רמז.

מצות לא תעשה רצג. רצז.

מצות עשה קפב.

אֶלָּא אִם עָבַר וְעָשָׂה הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּא חָיֵב עָלָיו מִיתָה וְסִיִּים²⁷ אוֹתוֹ: אֲבָל בְּשַׁעַת חֶפְצוֹ וְהִלִּיכְתּוֹ לַעֲשׂוֹת, הָרִי אֹז הוּא נִקְרָא: רוֹדֵף — וְחֹבֵה עָלָינוּ לְמַנְעוֹ וּלְעַכְבּוֹ מִלַּעֲשׂוֹת אֶת־הַעֲבָרָה שֶׁלְבוֹ מִתְאַוֶּה: וְאִם הִתְעַקֵּשׁ וְסָרַב — אֹז נִלְחֵם בּוֹ. וְאִם נִכְלַל לְמַנְעוֹ מִמִּתְשַׁבְּחוֹ בְּכָף שְׁנַחֲסָרוֹ אֲבָר מֵאֲבָרָיו, כְּגוֹן שְׁנַחֲתוֹף יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ אוֹ נִסְמָא אֶת־עֵינָיו — הָרִי זֶה הַיּוֹתֵר טוֹב: וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְמַנְעוֹ אֶלָּא בְּאִבּוֹד נַפְשׁוֹ — הָרִי זֶה נִהְרַג קִדְּם שִׁיעֲשֶׂה. וּבָאָה הָאֲזוּתָהּ מִלְּחוּס עָלָיו וּמִלְּהַפְנֵעַ מִהֲרִיגְתּוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ: "וְקִצְתָּה אֶת־כַּפֶּה לֹא תַחוּס עֵינֶךָ" (שם) וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פִּרְשֵׁת תַּצֵּא שֵׁם): "וְקִצְתָּה אֶת־כַּפֶּה — מִלְּמַד שְׂאֵתָה חָיֵב לְהַצִּילוֹ (אֵת הַנִּרְדָּף עַל יְדֵה) בְּכַפֶּה. מִזֵּינן שְׂאֵם לֹא תוּכַל לְהַצִּילוֹ בְּכַפֶּה הַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ? תִּלְמַד לֹמַר: לֹא תַחוּס עֵינֶךָ". וְשֵׁם אָמְרוֹ: "מָה מְבוֹשִׁי מִיְחַד שְׂיֵשׁ בּוֹ סִנְתָּ נִפְשׁוֹת וְהָרִי הוּא בְּ"קִצְתָּה אֶת־כַּפֶּה". כֶּף כַּל־דְּבָר שְׂיֵשׁ בּוֹ סִנְתָּ נִפְשׁוֹת — הָרִי הוּא בְּקִצְתָּה אֶת־כַּפֶּה". וְזֶה שְׂאֵמְרָנוּ שְׂיִהְיֶה הַרוֹדֵף עַל חֶפְצוֹ — אֵינוֹ בְּכַל־מִי שִׁיחַפֵּץ לַעֲשׂוֹת אִיזוֹ עֲבָרָה שְׂתִּהְיֶה, וְאֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶדָם הַרוֹדֵף אַחֵר חִבְרוֹ לְהִרְגוֹ, וְאֶפְלוֹ הוּא קָטָן (הַרוֹדֵף), אוֹ הַרוֹדֵף אַחֵר אַחַת מִכַּל־הָעֲרִיּוֹת לְגִלּוֹת עֲרוּתָהּ — וּבִתְנָאֵי שְׂלֵא יִהְיֶה בֵּן תַּשַּׁע שָׁנִים יוֹם אֶחָד. וּפְשׁוּט שֶׁהַזְכוּר מִכַּל־הָעֲרִיּוֹת, אָמַר יִתְעַלֶּה: "צַעֲקָה הַנִּעֲרָה הַמְאֲרֶשֶׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ" (שם כב, כז), הָא יֵשׁ לָהּ מוֹשִׁיעַ — מוֹשִׁיעָה בְּכַל־דְּבָר שֶׁהוּא יְכוֹל לְהוֹשִׁיעָה. וְהַשְׁוֶה דִּין רוֹדֵף אֲחֵרָהּ וְרוֹדֵף אַחֵר חִבְרוֹ לְהִרְגוֹ, אָמַר: "כִּי פֶּאֶשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וְיִצְחָחוּ נֶפֶשׁ בֵּן הַדְּבָר הַזֶּה" (שם, כו) וּבְכָר נִתְבָּאֵרוֹ דִּינֵי מַצְוָה זֹו בְּפֶרֶק ח' מַסְנְהֵדְרִין (עב — א).

הַמַּצְוָה הַרַמ"ז — הַצּוּי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְהַצִּיל הַנִּרְדָּף מִיָּד מִי שְׂרוֹדְפוֹ לְהִרְגוֹ, אֶפְלוֹ בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף, כְּלוֹמַר: שְׂאֵנוּ מַצְוִים לְהִרוֹג אֶת־הַרוֹדֵף, אִם לֹא נִכְלַל לְהַצִּיל אֶת־הַנִּרְדָּף אֶלָּא בְּנַפְשׁוֹ הַרוֹדֵף, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: (כ"י יַעֲזוּ אַנְשִׁים .. וְקִרְבָּה אֶשֶׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל .. מִיָּד מִכְהוּ .. וְהַחֲזִיקָה בְּמִבּוּשֵׁי ..) "וְקִצְתָּה אֶת־כַּפֶּה לֹא תַחוּס עֵינֶךָ" (דְּבָרִים כה, יב). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (כ"י תַצֵּא): "בְּמִבּוּשֵׁי (בְּמִקוּמוֹת שֶׁהוּא בּוֹשׁ בְּהֵם) — מָה מְבוֹשִׁי מִיְחַד שְׂיֵשׁ בּוֹ סִנְתָּ נִפְשׁוֹת וְהָרִי הוּא בְּ"קִצְתָּהּ", כֶּף כַּל־דְּבָר שְׂיֵשׁ בּוֹ סִנְתָּ נִפְשׁוֹת הָרִי הוּא בְּ"קִצְתָּהּ אֶת־כַּפֶּה". וְקִצְתָּה אֶת־כַּפֶּה — מִלְּמַד שְׂאֵתָה חָיֵב לְהַצִּילוֹ בְּכַפֶּה. מִזֵּינן אִם אֵין אֵתָה יְכוֹל לְהַצִּילוֹ בְּכַפֶּה, הַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ? תִּלְמַד לֹמַר: לֹא תַחוּס עֵינֶךָ לְהִרְגוֹ, וְאֶפְלוֹ הוּא קָטָן (הַרוֹדֵף), אוֹ הַרוֹדֵף אַחֵר אַחַת מִכַּל־הָעֲרִיּוֹת לְגִלּוֹת עֲרוּתָהּ — וּבִתְנָאֵי שְׂלֵא יִהְיֶה בֵּן תַּשַּׁע שָׁנִים יוֹם אֶחָד. וּפְשׁוּט שֶׁהַזְכוּר מִכַּל־הָעֲרִיּוֹת, אָמַר יִתְעַלֶּה: "צַעֲקָה הַנִּעֲרָה הַמְאֲרֶשֶׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ" (שם כב, כז), הָא יֵשׁ לָהּ מוֹשִׁיעַ — מוֹשִׁיעָה בְּכַל־דְּבָר שֶׁהוּא יְכוֹל לְהוֹשִׁיעָה. וְהַשְׁוֶה דִּין רוֹדֵף אֲחֵרָהּ וְרוֹדֵף אַחֵר חִבְרוֹ לְהִרְגוֹ, אָמַר: "כִּי פֶּאֶשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וְיִצְחָחוּ נֶפֶשׁ בֵּן הַדְּבָר הַזֶּה" (שם, כו) וּבְכָר נִתְבָּאֵרוֹ דִּינֵי מַצְוָה זֹו בְּפֶרֶק ח' מַסְנְהֵדְרִין (עג).

הַמַּצְוָה הַרַצ"ג — הָאֲזוּתָהּ שֶׁהִזְהִנּוּ מִלְּחוּס עַל נַפְשׁוֹ הַרוֹדֵף פְּרוּשׁ דְּבָר זֶה: שֶׁזֶּה שְׂאֵמְרָנוּ בְּמַצְוָה שֶׁקָּדְמָה לְזוֹ (לֹא תַעֲשֶׂה רַצַּב), שְׂלֵא יִהְרַגוּ הָעֲדִים אֶת־הַחוּטָא (בַּחֲטָא שְׁחִיבִים מִיתָה) עַד שִׁדְיִנְהוּוּ בֵּית דִּין בְּמִיתָה — אֵין זֶה

1 המצוה הרצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהתראש
 2 מהצלת נפש מישראל אם נראנו בסכנת מות ואפדן ויש
 3 לנו יכלת להצילו. כגון שהוא טובע במים וננו נדע
 4 לשחות ונוכל להצילו. או שגוי רוצה להרגו וננו יכולים
 5 להסיר מהשבלבו או לרחות ממנו הזקו וכאה האזהרה
 6 מלהמנע להצילו באמרו יתעלה: "לא-תעמד על-ידם
 7 רעך" (ויקרא, יט, טו). ואמרו שגם הכופר עדותו נכלל
 8 באזהרה זו, לפי שהוא רואה את-ממון אחיו אובר והוא
 9 יכול להחזירו לו בכך שיגיד את-האמת. וכבר בא עוד
 10 בענין זה: "אם-לוא יגיד ונשא עונו" (שם ה, א) ולשון
 11 ספרא (פרשת קדושים): "מנין אם יודע את לו עדות,
 12 שאין אתה ראוי לשתוק עליה? תלמוד לומר: "לא-
 13 תעמד על-ידם רעך". ומנין אם ראיתו טובע בנהר,
 14 לסטים באין עליו, חיה רעה באה עליו — חייב אתה
 15 להצילו? תלמוד לומר: "לא-תעמד על-ידם רעך" ומנין
 16 לרודף אחר חברו להרגו שאתה חייב להצילו בנפשו?
 17 תלמוד לומר "לא-תעמד על-ידם רעך". וכבר נתבאר
 18 דיני מצוה זו במסכת סנהדרין (עג).

19 המצוה הקפ"ב — הצווי שצטוינו להבדיל שש
 20 ערי מקלט שתהינה מוכנות למכה נפש בשנגה (שהיו
 21 עבורו מקלט מפני נקמתו של "גואל הדם"), ולתקן את-
 22 הדרך אליהן ולישר אותה, ולא יניחו בה דבר המעכב
 23 את הבורח מלרוץ, והוא אמרו יתעלה: "תכין לך
 24 הדרך ושלשת את-גבול ארצך" (דברים יט, ג). וכבר
 25 נתבאר דיני מצוה זו בסנהדרין (עז). ומפאת (ו).
 26 ושקלים (פרק א משנה א) וסוטה. וכבר הזכרנו (מצות
 27 עשה קעז) אמרם: "ערי מקלט אין נהגות אלא בארץ".

יום שלישי י"ז תמוז ה'תשע"ז

מצות לא תעשה רצט.

מצות עשה רב. רג. מצות לא תעשה ער.

1 המצוה הרצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהכשיל
 2 זה-את-זה בעצה (שאינה הוגנת). והוא: שאם לשאלך
 3 עצה בדבר שאינו בקי בו. הרי באה האזהרה מלהטעותו
 4 ומלרמותו, אלא תורהו על הדבר שאתה חושבו שהוא
 5 טוב וישר, והוא אמרו יתעלה: "ולפני עור לא תתן
 6 מקשל" (ויקרא יט, יד) ולשון ספרא (פרשת קדושים):
 7 "ולפני סומא בדבר — הנה נוטל ממך עצה אל תתן לו
 8 עצה שאינה הוגנת לו". ואמרו שאלו זה כולל גם מי
 9 ששםיע לדבר עברה או גורמה, לפי שהוא בא לאותו
 10 האדם שסמאה התאנה את-ראיתו ונעשה עור ועזרו
 11 בתעיתו. או יכין לו סבות עברתו ועל דרך זו אמרו על
 12 המלנה ברבית והלנה ברבית ששניהם עוברים משום
 13 "ולפני עור לא תתן מקשל", לפי שכל-אחד מהם עור
 14 לחברו והכשיר לו השלמת העברה. והרבה דברים מסוג
 15 זה אומרים בהם: עובר משום: "ולפני עור לא תתן
 16 מקשל". ופשיטה דקרא הוא מה-שהזכרנו תחלה.

17 המצוה הר"ב — הצווי שצטוינו להוריד את-
 18 המשא מעל הבהמה שפשלה במשא בשדה, והוא אמרו
 19 יתעלה: "כיי-תראה חמור שנאך רבץ וגו' עוב תעוב
 20 עמו" (שמות כג, ח). ולשון המכלתא (פרשת משפטים):
 21 "עוב תעוב — פריקה". ושם אמרו: "עוב תעוב" —
 22 נמצאנו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה,
 23 כלומר: שאנו צטוינו לפרק מעליה (מצות עשה) והזהרנו
 24 מלהניחה רובצת תחת משאה כמו שיתבאר במצות

1 המצוה הרצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהתראש
 2 מהצלת נפש מישראל אם נראנו בסכנת מות ואפדן ויש
 3 לנו יכלת להצילו. כגון שהוא טובע במים וננו נדע
 4 לשחות ונוכל להצילו. או שגוי רוצה להרגו וננו יכולים
 5 להסיר מהשבלבו או לרחות ממנו הזקו וכאה האזהרה
 6 מלהמנע להצילו באמרו יתעלה: "לא-תעמד על-ידם
 7 רעך" (ויקרא, יט, טו). ואמרו שגם הכופר עדותו נכלל
 8 באזהרה זו, לפי שהוא רואה את-ממון אחיו אובר והוא
 9 יכול להחזירו לו בכך שיגיד את-האמת. וכבר בא עוד
 10 בענין זה: "אם-לוא יגיד ונשא עונו" (שם ה, א) ולשון
 11 ספרא (פרשת קדושים): "מנין אם יודע את לו עדות,
 12 שאין אתה ראוי לשתוק עליה? תלמוד לומר: "לא-
 13 תעמד על-ידם רעך". ומנין אם ראיתו טובע בנהר,
 14 לסטים באין עליו, חיה רעה באה עליו — חייב אתה
 15 להצילו? תלמוד לומר: "לא-תעמד על-ידם רעך" ומנין
 16 לרודף אחר חברו להרגו שאתה חייב להצילו בנפשו?
 17 תלמוד לומר "לא-תעמד על-ידם רעך". וכבר נתבאר
 18 דיני מצוה זו במסכת סנהדרין (עג).

19 המצוה הקפ"ב — הצווי שצטוינו להבדיל שש
 20 ערי מקלט שתהינה מוכנות למכה נפש בשנגה (שהיו
 21 עבורו מקלט מפני נקמתו של "גואל הדם"), ולתקן את-
 22 הדרך אליהן ולישר אותה, ולא יניחו בה דבר המעכב
 23 את הבורח מלרוץ, והוא אמרו יתעלה: "תכין לך
 24 הדרך ושלשת את-גבול ארצך" (דברים יט, ג). וכבר
 25 נתבאר דיני מצוה זו בסנהדרין (עז). ומפאת (ו).
 26 ושקלים (פרק א משנה א) וסוטה. וכבר הזכרנו (מצות
 27 עשה קעז) אמרם: "ערי מקלט אין נהגות אלא בארץ".

יום שני ט"ז תמוז ה'תשע"ז

מצות עשה קפא. מצות לא תעשה שט. רחצ. מצות עשה קפד.

1 המצוה הקפ"א — הצווי שצטוינו בעריפת (ראשה
 2 של) עגלה. אם נמצא בשדה הרוג שלא נודע מי הרגו,
 3 והוא אמרו יתעלה: "כיי-נמצא חלל באדמה" (דברים כא,
 4 א) וזהו דין עגלה ערופה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
 5 בפרק אחרון ממסכת סוטה (מד).

6 המצוה הש"ט — האזהרה שהזהרנו מלזרוע
 7 ומלעבוד את-האדמה בנחל איתן (נחל מים הזורם בחוקה)
 8 שנערפה בו העגלה, והוא אמרו: "אשר לא-יעבר בו ולא
 9 יזרע" (שם, ד) והעובר על זה-לוקה. ובגמרא מכות (כב).
 10 כשהזכירו מחיבי מלקות אמרו: "והא איכא זרע לנחל
 11 איתן ואזהרתיה מהכא: "אשר לא-יעבר בו ולא יזרע".
 12 הנה נתבאר שזו אזהרה אחת ושהיא במלקות. וכבר
 13 נתבאר דיני מצוה זו בסוף סוטה (מה: מו).

מתוך מהדורת חזק

41 הַדְרִיכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַיֵּם הַמִּקְח בְּכֹל-סוּג וְסוּג, בְּפֶרֶק א'
42 מִקְדוּשֵׁינִי וּפְרָק ד' וּפְרָק ח' (מבבא) מְצִיעָא וּפְרָק ג' וּפְרָק
43 ד' וּפְרָק ה' וּפְרָק ו' וּפְרָק ז' (מבבא) בְּתַרְא.

יום חמישי י"ט תמוז ה'תשע"ז

מצות עשה רמה.

44 הַמְצָוָה הַרְמ"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנו בְּדִין מִקְח
45 וּמִמְכָר, כְּלוּמַר: הַדְרִיכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַיֵּם הַמִּקְח וְהַמְכָר
46 בֵּין הַמוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וּכְבָר לְמַדוּ עַל אַפֵּן (קנין) זֶה
47 מִמֵּה-שֶׁאָמַר יִתְעַלֶּה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָר לְעַמִּיתְךָ וְגו'"
48 (ויקרא כה, יד), אָמְרוּ (בבא מציעא מז:): "דְּבָר הַנִּקְנָה מִיָּד
49 לְיָד, כְּלוּמַר הַמְשִׁיכָה". וּכְבָר נִתְבָּרַר, שֶׁדְּבַר תּוֹרָה מְעוֹת
50 קוֹנוֹת, וְאִין הַמְשִׁיכָה בַּמְשֻׁלְטִין אֲלָא תַּפְנַת חֻכְמִים: וְכֵן
51 הַמְסִירָה וְהַגְּבָהָה. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (שם צט:). כְּדָרְךָ
52 שֶׁתִּקְנֶנּוּ מְשִׁיכָה בְּלוֹקְחִין כֶּף תִּקְנֶנּוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוּמְרִין
53 (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הִנֵּה
54 נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁזֶּה שֶׁהִתְנֶנּוּ מְשִׁיכָה בְּמִקְח וּמִמְכָר — תַּקְנָה,
55 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ: אַבְּל שְׂאָר הַדְרִיכִים שֶׁבָּהֶן נִקְנָת
56 הַקְּרָקְעוֹת וְזוּלְתָן. כְּלוּמַר שֶׁטָר וְחֻזְקָה — הַסְּמִיכוֹן
57 לְפִסּוּקִים. וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה, כְּלוּמַר: יְדִיעַת
58 הַדְרִיכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַיֵּם הַמִּקְח בְּכֹל-סוּג וְסוּג, בְּפֶרֶק א'
59 מִקְדוּשֵׁינִי וּפְרָק ד' וּפְרָק ח' (מבבא) מְצִיעָא וּפְרָק ג' וּפְרָק
60 ד' וּפְרָק ה' וּפְרָק ו' וּפְרָק ז' (מבבא) בְּתַרְא.

יום שישי כ' תמוז ה'תשע"ז

מצות לא תעשה רנ.

61 הַמְצָוָה הַמְשֻׁלְמָה מְאֵתִים וְחֻמְשִׁים — הָאֲזַהְרָה
62 שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹנוֹת (לרמות) זֶה-אֶת-זֶה בְּמִסְחָר בְּשַׁעַת
63 מִקְח וּמִמְכָר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָר
64 לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיָּד עַמִּיתְךָ אֶל-תּוֹנוֹ אִישׁ אֶת-אָחִיו"
65 (ויקרא כה, יד). וּבִסְפָרָא (פרשת בהר) אָמְרוּ: "אֶל-תּוֹנוֹ
66 אִישׁ אֶת-אָחִיו — זוֹ אֲנָאֵת מְמוֹן". וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
67 מְצוּה זוֹ בְּפֶרֶק ד' מִבְּבָא מְצִיעָא (מט: ואילך).

יום ש"ק כ"א תמוז ה'תשע"ז

מצות לא תעשה רנ.

68 הַמְצָוָה הַמְשֻׁלְמָה מְאֵתִים וְחֻמְשִׁים — הָאֲזַהְרָה
69 שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹנוֹת (לרמות) זֶה-אֶת-זֶה בְּמִסְחָר בְּשַׁעַת
70 מִקְח וּמִמְכָר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָר
71 לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיָּד עַמִּיתְךָ אֶל-תּוֹנוֹ אִישׁ אֶת-אָחִיו"
72 (ויקרא כה, יד). וּבִסְפָרָא (פרשת בהר) אָמְרוּ: "אֶל-תּוֹנוֹ
73 אִישׁ אֶת-אָחִיו — זוֹ אֲנָאֵת מְמוֹן". וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
74 מְצוּה זוֹ בְּפֶרֶק ד' מִבְּבָא מְצִיעָא (מט: ואילך).

1 לֹא-תַעֲשֶׂה (המצוה המשלימה ע"ר): וְאִם הִנִּיחָה רוֹבְצָת
2 תַּחַת מְשָׁאָה, עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ,
3 שֶׁזֶּה שֶׁנִּצְטוּר "עוֹבֵר תַּעֲזֹב" — מְצוֹת עֲשֵׂה. וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ
4 דִּינֵי מְצוּה זוֹ בְּפֶרֶק ב' מִבְּבָא מְצִיעָא (לב:).

5 הַמְצָוָה הַר"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנו לְטַעוֹן אֶת-הַמְשָׂא
6 עַל הַבְּהֵמָה אוֹ עַל הָאָדָם אִם הוּא לְבָדוּ, אַחַר שֶׁהוֹרְדוּהוּ
7 מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁהוֹרִידוּ וְזוּלְתָנוּ. כִּי כְמוֹ שֶׁנִּצְטוּיֵנו לְפָרֵק מִמֶּנּוּ,
8 כֶּף נִצְטוּיֵנו לְטַעוֹן עִמּוֹ. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "הֵקָם תִּקִּים
9 עִמּוֹ" (דברים כב, ד). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם):
10 "הֵקָם תִּקִּים עִמּוֹ — טְעִינָה". וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצוּה
11 זוֹ בְּפֶרֶק ב' (מבבא) מְצִיעָא (לב:). וְשֵׁם נִתְבָּאָר, שֶׁמְצוּה
12 מִן-הַתּוֹרָה לְפָרוֹק וּמְצוּה מִן-הַתּוֹרָה לְטַעוֹן.

13 הַמְצָוָה הַמְשֻׁלְמָה מְאֵתִים וְשִׁבְעִים — הָאֲזַהְרָה
14 שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּעֻזֹב אֶת-הַלְכוּד בְּמִשְׁאֵו מַעֲבֵב בְּדָרְךָ, אֲלָא
15 נַעֲרָהוּ וּנְפָרַק מְעַלְיו עַד שִׁיתִּקֵּן מְשָׂאוֹ, וְנִגְבִּיָה עִמּוֹ אֶת
16 מְשָׂאוֹ, אוֹ עַל גְּבוּ אוֹ עַל בְּהֵמָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדִינֵי
17 מְצוּה זוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "וְחִדְלַתְּ מְעוֹב לּוֹ" (שמות כג, ה).
18 וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "וְחִדְלַתְּ מְעוֹב לּוֹ
19 עוֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ", נִמְצְיָנו לְמַדִּין שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל
20 לֹא-תַעֲשֶׂה". וַיֵּבַע עוֹד לָאוּ מִיָּחַד בַּעֲנָן זֶה וְהוּא אָמְרוּ
21 בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה: "לֹא-תִרְאֶה אֶת-חֲמוֹר אָחִיךָ וְגו'." (דברים
22 כב, ד), וּבִסְפָרֵי (פרשת תצא שם): "לֹא-תִרְאֶה אֶת-חֲמוֹר
23 אָחִיךָ" וְכוּ' — מְצוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְלִהְלֵן הוּא אוֹמֵר:
24 "כִּי-תִרְאֶה חֲמוֹר שֶׁנִּצְטוּר" (שמות כג, ה) — מְצוֹת עֲשֵׂה".
25 וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מְצוּה זוֹ בְּפֶרֶק ב' מִבְּבָא מְצִיעָא
26 (לב:).

יום רביעי י"ח תמוז ה'תשע"ז

מצות עשה רמה.

27 הַמְצָוָה הַרמ"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנו בְּדִין מִקְח
28 וּמִמְכָר, כְּלוּמַר: הַדְרִיכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַיֵּם הַמִּקְח וְהַמְכָר
29 בֵּין הַמוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וּכְבָר לְמַדוּ עַל אַפֵּן (קנין) זֶה
30 מִמֵּה-שֶׁאָמַר יִתְעַלֶּה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָר לְעַמִּיתְךָ וְגו'"
31 (ויקרא כה, יד), אָמְרוּ (בבא מציעא מז:): "דְּבָר הַנִּקְנָה מִיָּד
32 לְיָד, כְּלוּמַר הַמְשִׁיכָה". וּכְבָר נִתְבָּרַר, שֶׁדְּבַר תּוֹרָה מְעוֹת
33 קוֹנוֹת, וְאִין הַמְשִׁיכָה בַּמְשֻׁלְטִין אֲלָא תַּפְנַת חֻכְמִים: וְכֵן
34 הַמְסִירָה וְהַגְּבָהָה. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (שם צט:). כְּדָרְךָ
35 שֶׁתִּקְנֶנּוּ מְשִׁיכָה בְּלוֹקְחִין כֶּף תִּקְנֶנּוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוּמְרִין
36 (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הִנֵּה
37 נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁזֶּה שֶׁהִתְנֶנּוּ מְשִׁיכָה בְּמִקְח וּמִמְכָר — תַּקְנָה,
38 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ: אַבְּל שְׂאָר הַדְרִיכִים שֶׁבָּהֶן נִקְנָת
39 הַקְּרָקְעוֹת וְזוּלְתָן. כְּלוּמַר שֶׁטָר וְחֻזְקָה — הַסְּמִיכוֹן
40 לְפִסּוּקִים. וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה, כְּלוּמַר: יְדִיעַת

ישעיה פרק מד יא-טו

יא הן פל־חבריו יב־שו וחרשים המה מאדם יתקבצו כלם יעמדו יפחדו יכשו יחד: יב חרש ברזל מעצד ופעל בפחם ובמקבות יצרהו ויפעלהו בזרוע פהו גס־רעל ואין פח לא־שתה מים וייעף: יג חרש עצים נטה קו יתארהו בשרד יעשהו במקצעות ובמחוגה יתארהו ויעשהו כתבנית איש כתפארת אדם לשבת בית: יד לכרת־לו ארזים ויקח תרזה ואלון ויאמין־לו בעצי־יער נטע ארן וגשם יגדל: טו והיה לאדם לבער ויקח מהם ויחם אפי־שיק ואפה לחם אפי־ופעל־אל וישתחו עשהו פסל ויסגד־למו:

רש"י

יתארהו. ייפהו: יעשהו במקצועות. ומחליקו ברהיטני ואיזמל, מקצועות ת"י אומליא: ובמחוגה יתארהו. לשון ותאר הגבול (יהושע טו) אם בא לעשו' בו ציורים עגולים מסבב אותו במחוגה קונפ"ש בלע"ז: כתפארת אדם. כמין איש: (יד) תרזה ואלון. מיני אילני סרק: ויאמין לו בעצי יער. עושה לו חיזוקי בין לחיזוק בין לנוי במיני עצי המשונים זה מזה במראיהן: נטע אורן. כשמוצא ייחור ונטע הראוי לכך נוטעו לכך והגשם מגדלו: אורן. ל' נטע יונק פרנצו"ן בלע"ז: (טו) והיה לאדם לבער. והיה אותו עץ מקצתו לצרכי אדם לבער: ויקח. מן העצים ויחם גופו לנגדם: אף ישיק. מהם תנור ואופה לחם: אף יפעל אל. מן הנותר:

מצודת ציון

(יא) וחרשים. אומנים: (יב) מעצד. שם כלי גדול עשוי לחתוך בו וכן מעשה ידי חרש במעצד (ירמיה י): בפחם. גחלת כמו נופח באש פחם (לקמן נד): ובמקבות. הוא הפטיש וכן ותשם את המקבת בידה (שופטים ד): יצרהו. יעשהו ויחדשהו: (יג) קו. חבל המדה: יתארהו. מלשון תואר ותמונה: בשרד. הוא שם צבע מה: במקצועות. הוא מכלי הנגרים מקלף בהם העץ ומחליקו והוא מל' ואת הבית יקציע (ויקרא יד) שהוא ענין קלוף: ובמחוגה. כן שם הכלי שעושים בו העגולים: יתארהו. ענין סבוב וכן ותאר הגבול (יהושע טו): כתבנית. דמות לצורה: (יד) תרזה ואלון. שמות אילני סרק: ויאמין. ענין התחזקות: אורן. שם אילן סרק וברדז"ל ארונים עשו (ר"ה כג): (טו) לבער. ענין הדלקה: ויחם. מל' חמימות: ישיק. כמו יסיק בסמ"ך והוא מלשון היסק והבערה: ויסגד. ענין השתחואה כמו ולדניאל הגיד (דניאל ב):

מצודת דוד

(יא) הן כל חבריו. המתחברים אליו לעבוד: וחרשים. האומנים העושים אותו הלא הם מבני אדם ואיך אפשר שיעשו אל: יתקבצו כולם. האומנים עם עובדי הפסל יתקבצו יחד ויעמדו להשכיל ולבחון בדבר וכולם יחד יפחדו מה' ויבושו במעשיהם: (יב) חרש ברזל. עתה יספר מעשה הפסל ואומר האומן של ברזלי יעשה מעצד ופעל אותו ע"י גחלים בזרוע ובמקבות יעשהו ומחדשו: בזרוע כחו. בזרוע כחו ובי"ת בזרוע משמשת במקום שתים ור"ל בכל אומן כחו: גם רעב. אף כשירעב לא יעזוב מלאכתו עד שלא נשאר בו כח וכשיצמא לא שתה מים עד שנעשה עיף ויגע וכ"ז מרוב חשקו בהמלאכה ההיא: (יג) חרש עצים. וכשנשלם מלאכת המעצד אז אומן העצים ינטה קו המדה על הקורה לחתכו במעצד לפי הראוי: יתארהו בשרד. אח"ז יסמן תואר הפסל בצבע השרד וע"פ המסומן יעשהו במקצועות והוא כלי מכלי הנגרים: ובמחוגה יתארהו. ובמחוגה מסבב בו ציורים עגולים

לייפותו: כתפארת אדם. ר"ל שצורתו מפארה משאר בעלי חיים: לשבת בית. ר"ל כל עצמו לא נעשה האל לשבת בבית כי ממקומו לא ימיש: (יד) לכרת לו ארזים. למעלה סיפר מעשה הפסל מעץ חצוב ועתה אמר עוד יש מי אשר יטריח לבוא ביער ולכרות לו ארזים לעשות ממנו הפסל: ויקח תרזה ואלון. יש מי שיקח תרזה ואלון כי העצים ההמה יפים ביותר ועל שאינם חזקים כארז מחזק אותם במסמרי עצי היער: נטע אורן. ר"ל ויש מי אשר יטרח עוד יותר שנוטע מתחילה נטיעה של אורן הטוב למלאכה וממתין עד שיגדל ויהיה ראוי לפסל: וגשם יגדל. כאומר עם שכונת הנוטע הוא לעשות ממנו פסל על כל זה מגדלו הגשם בשליחות המקום כי עולם כמנהגו נוהג ועתידין הן ליתן את הדין וכמ"ש חז"ל בגול סאה חטים וזרעה וכו': (טו) והיה לאדם לבער. מאותו העץ עצמו יהיה מקצתו לצרכי אדם לבער בו את האש: ויקח מהם. מהעצים ההם יקח מה מהם להבעיר אש להתחמם בו ואף מהם יסיק התנור ויאפה לחם ואף מהם יקח ויפעל בו אל וישתחו אליו: עשהו וכו'. כפל הדבר במ"ש: למו. לפסילים ועם כי לא זכר אלא אחד הנה רבים הם:

איוב פרק כז כנג

כ תשיגהו כמים בלהות לילה גנבתו סופה: כא ישאהו קדים ויגד וישערהו ממקמו: כב וישלך עליו ולא יחמל מידו ברוח יברח: כג ישפך עלימו כפימו וישרק עליו ממקמו:

איוב פרק כח איה

א פי יש לכסף מוצא ומקום לזהב יזקו: ב ברזל מעפר יקח ואבן יצוק נחושה: ג קץ א שם לחשך ולכלתתכלית הוא חוקר אבן אפל וצלמות: ד פרץ נחל א מעם גר הנשפחים מנירגל דלו מאנוש נעו: ה ארץ ממנה יצאלחם ותחתיה נהפך פמויאש:

רש"י

שכל העולם יכלה וכל אשר בו: (ג) קץ שם. המקום מתי תהיה החושך שהשמים נמלחו והארץ תבלה ולכל תכלית דבר הוא חוקר לו: אבן. אשר משם יצא לו חשך וצלמות אבן מקום מוצא פורענו' לכן נקרא אבן במקום פורענות כאדם הנוגף את רגליו באבן שיש לו צער, כ"ש, כמו קו תוהו ואבני בוהו, (ישעיה לד) דמן טורא אתגורת אבן וגומר (דניאל ד): (ד) פרץ נחל. על סדום ועמורה נחלי אש וגפירת: מעם גר. ממקום שהוא נובע ונוגר: הנשכחים מני רגל. אלו אנשי סדום ששיכחו תורת רגלי אורחים מארצם שהיו משכיבים האורה במיטה אם היה ארוך יותר מקטעין רגליו ואם היה קצר מאריכין אותו כך מפורש באגדה: דלו. ע"י פריצת נחל זה ומאנוש נעו: (ה) ארץ. אשר ממנה יצא לחם. נהפך מקומה כמו אש:

מצודת ציון

(כ) בלהות. בהלות: (כא) וישערהו. רוח סערה יעקרו וכן כמוץ יסוער מגורן (יהושע יג): (כג) ישפוק. כמו יספוק בסמ"ך והוא מענין הכאה כמו ויספוק את כפיו (במדבר כד): עלימו כפימו. עליו כפיו: וישרוק. הוא השמעת קול בקבוץ השפתים וכן ישום וישרוק (ירמיה יט): (א) יזוקו. ענין יציקה כמו וזקו מטר לאדו (לקמן לו): (ג) אבן. ר"ל יסוד ועיקר: (ד) גר. ענין הזלה ושפיכה כמו מים מוגרים (מיכה א): הנשכחים. אשר נשכחים וכן ההלכוא אתו (יהושע ט): דלו. הורמו והוגבהו כמו דלו עיני למרום (ישעיה לח): (ה) ותחתיה. מקומה:

מצודת דוד

(כ) תשיגהו. לפעמים תשיג אותו בהלות תכופות זה אחר זה כשטף מים אשר לא יפסק: לילה. מרוב הבהלה לא ישב בביתו עד אור היום כי בעוד לילה ינוס לנפשו כאילו רוח סופה גנבו בלילה מתוך הבית: (כא) ישאהו. וכאילו רוח הקדים ישאהו למרחוק והולך הוא במקום שהוא שם ולא ישוב עוד לביתו: וישערהו. כאילו רוח סערה יעקרו ממקומו וכפל הדבר במ"ש: (כב) וישלך. זה שבידו להשליך הוא ישלך עליו הרבה מן הצרות ולא יחמול עליו וכל עשרו וטובו יברח מידו: (כג) ישפוק. מי אשר ידעו לפנים יכה כפיו זה בזה על מפלתו כדרך הרואה באבדן דבר גדול: וישרוק. על שברו ישרוק כל אחד מאנשי מקומו אשר ראו בהצלחתו וגם השריקה הוא מדרך הרואה באבדן דבר חשוב וחוזר הוא על ראשית אמריו לומר אם אמנם שגם הרשע מעותד למקרי הזמן כמו הצדיק למה יבחר מי ברשע הלא נוסף עליו הצדיק כי יתענג בתענוג הנפשי ולא כן הרשע:

(א) כי יש לכסף מוצא. הוסיף לאמת דבריו שאף אם מקרה אחד לצדיק ולרשע עכ"ז יש לאחוז בצדק כי הנה לכסף יש מקום מוצא וכ"כ יש מקום לזהב אשר הוא נצוק משם והמה מקומות מן האדמה: (ב) ברזל. אף הברזל יש לו מקום מוצא מן העפר אשר יוקח משם ויש אבן אשר יצוק נחושת א"כ נראה לעין מקום מוצאם וחזר ונראה עת יפסקו כי יש תכלית להם כי לא לעולם ימצאו הכסף והזהב וגו' במקום אחד: (ג) קץ שם לחשך. אף לחושך שם קץ מתי תכלה כי בהאיר היום תכלה החושך ור"ל לכל דבר יש תכלית בין לטוב בין לרע: ולכל תכלית. המקום ב"ה חוקר לדעת תכלית כל דבר מתי יהיה עם כי אנחנו לא נדע עת תכלית כל דבר: אבן אופל. וכן חוקר לדעת מתי תכלה יסוד האופל וצלמות והוא כדור הארצי: (ד) פרץ נחל. הנה פעמים יפרץ הנחל גדרו לנטות מעם המקום אשר היה נגר ונשפך: הנשכחים. אשר נשכחים המה מעתה מן רגלי האנשים אשר היו רגילים לשאוב ממימי כי מעתה לא ילכו עוד אל המקום ההוא כי המים דלו והורמו מאנשיו ונעו ללכת מהם ובאו א"כ המים ההם עד תכליתם כי נאבדו מן המקום ההוא: (ה) ארץ. הנה ארץ שמנה אשר יצא ממנה לחם רב בבוא עת תכליתה נהפך מקומה ותהיה יבשה כמו שרופה באש:

פ ר ק ש ש י

א אלו דברים בפסח דוחין את השבת: שחיטתו וזריקת דמו ומחוי קרביו והקטר חלביו; אבל צלייתו והדחת קרביו – אינן דוחין את השבת. הרבפתו והבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו – אין דוחין את השבת; רבי אליעזר אומר: דוחין.

ב אמר רבי אליעזר: והלא דין הוא, מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה, דוחה את השבת, אלו שהן משום שבות, לא ידחו את השבת? אמר לו רבי יהושע: יום טוב ויכיה, שהתירו בו משום מלאכה ואסור בו משום

פירוש ברטנורא

ו א ואלו דברים בפסח דוחין את השבת. פסח דוחה את השבת, דאמר מועדו בפסח (במדבר ט) ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו, ונאמר מועדו בתמיד (שם כח) תשמרו להקריב לי במועדו, מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת שנאמר (שם) על עולת התמיד, אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת: שחיטתו וזריקת דמו. א"א לעשותן בלילה דכתיב (ויקרא ז) ביום צוותו להקריב, ביום ולא בלילה: מחוי קינוח, כמו אכלה ומחתה פיה (משלי ל). מחוי קרביו דוחה את השבת, שלא יסריחו: צלייתו והדחת קרביו אין דוחין, דאפשר משתחשך: הרבפתו. על כתפו להביאו דרך רה"ר לעורה. אע"פ שאין בו אלא איסור שבות, שהחי נושא את עצמו, אין דוחה, דה"ל למעבדה מאתמול. וכן הבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו של קרבן פסח להסיר מומו, אע"פ שאין בו אלא איסור שבות, שהוחתה בשינוי או בידו, אינן דוחים. והא דתנן בשלהי עירובין חותכין יבלת במקדש, ההיא ביבשה דמפרך פרכת, ומתניתין דהכא בלחה. ואע"פ דכשוחתכה בשינוי או בידו כלאחר יד הוא, אפילו הכי אסור בלחה דהוה ליה למעבדה מאתמול: ר"א אומר דוחין. דסבר מכשירי מצוה דוחים את השבת, במסכת שבת:

ב שחיטה שהיא. אסורה בחולין כשבת משום איסור מלאכה גמורה, אעפ"כ דוחה את השבת בפסח: אלו שהם משום שבות לא ידחו. בתמיה: יום טוב ויכיה. שהתירו בו שחיטה ובישול שהוא אב מלאכה ומותרין להדיוט, ואסרו בו להביא דבר מחוץ לתחום ולאכלו, הואיל והיה אפשר לו מאתמול,

משניות מבוארות – קהתי

ובחתיכת יבלתו, כגון שרוצה לחתכה בצפורניו או בשיניו, שמלאכה כלאחר יד היא (דש"י), מכל מקום אינן דוחות את השבת מהטעם שבארנו לעיל, לפי שאפשר לעשותן קודם השבת. ומה ששינוי (עירובין י, ג): "חותכין יבלת במקדש", היינו יבלת יבשה, אבל כאן מדובר ביבלת לחה, ומכל מקום כשוחתכה בצפורניו או בשיניו, הרי זה כלאחר יד, ואף על פי כן אין זה דוחה את השבת, מהטעם שבארנו לעיל (ברטנורא). רבי אליעזר אומר: דוחין – הרבפתו והבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו דוחות את השבת, שסובר רבי אליעזר: אף מכשירי מצווה דוחים את השבת (עיין שבת יט, א).

בארנו את הסיפא של משנתנו לפי דש"י והרב מברטנורא. אבל הרמב"ם מפרש, שלדעת תנא קמא "הרבפתו והבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו" איסורן מן התורה הוא: הרבפתו – לפי שהוא משא, שלא אמרו "חיי נושא את עצמו" אלא באדם, אבל לא בבהמה, חיה ועוף; הבאתו מחוץ לתחום – כדעת רבי עקיבא הסובר, שאיסור תחומים מן התורה הוא; וחתיכת יבלתו – היינו יבלת לחה שיש לחתכה בכלי, וזו מלאכה גמורה היא; הלכך כל אלו אינן דוחות את השבת, הואיל ואפשר לעשותן מערב שבת. ברם, אם יכול לחתוך את יבלתו של קרבן הפסח בידו, הואיל ואינו אלא איסור שבות, הריהו חתכה; וכן אם היבלת יבשה חתכה אפילו בכלי, שאין איסור שבות במקדש. ורבי אליעזר סובר, שאף הרבפתו והבאתו מחוץ לתחום אינן אלא איסורי שבות, שלדעת רבי אליעזר אף בבהמה חיה ועוף אומרים שהחי נושא את עצמו (כדעת בן בתירא לעיל ד, ג), ואיסור תחומים מדרבנן הוא; הלכך מותר לעשותן בקרבן הפסח בשבת, אף על פי שאפשר היה לעשותן מערב שבת.

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת.

אמר רבי אליעזר: והלא דין הוא – יש ללמוד מקל וחומר, שמלאכות שאינן אלא איסורי שבות מותר לעשותן בקרבן הפסח בשבת, אף על פי שאפשר לעשותן קודם השבת, מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה, שהיא אסורה בשבת משום מלאכה, שהרי אב-מלאכה היא (שבת ז, ב), דוחה את השבת – בקרבן פסח, אלו שהן משום שבות – הרבפתו והבאתו וכו' שאין איסורן אלא משום שבות (מדרבנן), לא ידחו את השבת? – כל שכן שדוחות הן את השבת. אמר לו רבי יהושע – לרבי אליעזר: יום טוב ויכיה – שאין זה קל וחומר, שהתירו בו משום מלאכה – שדברים שהם מלאכה, כגון שחיטה ובישול, התירו ביום טוב לצורך אוכל נפש לכל אדם, ואסור בו משום שבות – כגון להביא בהמה מחוץ לתחום לצורך אכילה אסור ביום טוב, אף על פי שאיסור

יוס ראשון

באור משנה א

כבר למדנו בפרק הקודם, שהקרכת קרבן הפסח דוחה את השבת. הטעם מובא בברייתא בגמרא, שלמדים קרבן הפסח מקרבן עולת התמיד בגזירה שווה "במועדו, במועדו": נאמר בפסח (במדבר ט, ב): "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו" ונאמר בעולת התמיד (שם כח, ב): את קרבני... תשמרו להקריב לי במועדו" – מה "מועדו" האמור בתמיד דוחה את השבת, שנאמר (שם שם, י): "עולת שבת בשבתו עני עולת התמיד ונסכה", מכלל שתמיד קרב בשבת, אף "מועדו" האמור בפסח דוחה את השבת. משנתנו באה ללמד, מה הם הדברים בקרבן הפסח שהם דוחים את השבת; והיסוד ההלכתי בענין זה, שכל דבר שאי אפשר היה לעשותו לפני השבת או שאי אפשר לדחותו עד למוצאי השבת, הרי הוא דוחה את השבת.

אלו דברים בפסח – בקרבן הפסח, דוחין את השבת – שאפילו חל ערב פסח להיות בשבת, עושים אותם כמו בחול: שחיטתו – שחיטת הקרבן, וזריקת דמו – על המזבח; שתי עבודות אלו אי אפשר לעשותן קודם השבת, שהרי זמנם קבוע ליום ארבעה עשר בניסן, ואי אפשר לדחותן למוצאי שבת, שנאמר (ויקרא ז, לח): "ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם", ומכאן שביום מקריבים ולא בלילה (גמרא זבחים צח, א). בעלי התוספות מבארים, שהתנא נקט "זריקת דמו" אגב "שחיטתו", שהרי זריקה בכלל אינה אסורה בשבת; ומחוי קרביו – ניקוי בני המעיים מן הפרש שבתוכם, שאם יניח עבודה זו עד לערב, יסריחו המעיים; והקטר חלביו – על גבי המזבח; ואף על פי שהקטר חלבים כשר כל הלילה, מכל מקום חביבה מצווה בשעתה ועיקר מצוותו ביום, וכיון שהשחיטה כבר דחתה את השבת, אף הקטר החלבים דוחה את השבת, וכן שנו בברייתא בגמרא (פסחים טח, ב): "בוא וראה כמה חביבה מצווה בשעתה, שהרי הקטר חלבים ואברים ופדדים נשרים כל הלילה, ואין מומתנים להם עד שתחשך". אבל צלייתו – צליית הפסח, שאפשר לדחותה למוצאי שבת, והדחת קרביו – הדחת הקריבים במים לנקותם משיירי הפרש, שאם גם יניחם עד לערב אין חשש סרתו, אינן דוחין את השבת – אלא עושים עבודתו אלו במוצאי שבת. הרבפתו – הרבפתו הקרבן על כתפו להביאו לעורה דרך רשות הרבים, והבאתו מחוץ לתחום – וכן הבאת הקרבן מחוץ לתחום השבת, וחתכיכת יבלתו – שהיתה יבלת בקרבן וצריך לחתכה, לפי שעושה אותו בעל מום, ואין מקריבים קרבן שיש בו מום; אף אלו אינן דוחין את השבת – לפי שאפשר לעשות עבודות אלו קודם השבת. ואף על פי שאינן אלא איסורי שבות, שכן בהרבפתו החי נושא את עצמו, וכן בהבאתו מחוץ לתחום:

שבות. אמר לו רבי אליעזר: מה זה, יהושע? מה ראיה רשות למצוה? השיב רבי עקיבא ואמר: הוֹאֵה תּוֹכִיחַ, שהיא מצוה והיא משום שבות ואינה דוחה את השבת; אף אתה אל תתמה על אלו, שאף על פי שהן מצוה והן משום שבות לא ידחו את השבת. אמר לו רבי אליעזר: ועליה אני דן; ומה אם שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת, הוֹאֵה שהיא משום שבות אינו דן שדוחה את השבת? אמר לו רבי עקיבא: או חלוף! מה אם הוֹאֵה שהיא משום שבות אינה דוחה את השבת, שחיטה, שהיא משום מלאכה אינו דן שלא תדחה את השבת? אמר לו רבי אליעזר: עקיבא, עקרת מה שכתוב בתורה (במדבר ט, ג): "בין הערבים... במעודו... בין כהל בין בשבת. אמר לו: רבי, הבא לי מועד לאלו במועד לשחיטה. כלל אמר רבי עקיבא: כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת – אינה דוחה את השבת. שחיטה, שאי אפשר לעשותה מערב שבת – דוחה את השבת. ג אימתי מביא חגיגה עמו? בזמן שהוא בא כחל בטרהה ובמעט. ובזמן שהוא בא בשבת במרובה ובממאה – אין מביאין עמו חגיגה.

פירוש ברטנורא

ואע"ג דתחומים מדרבנן: מה ראה רשות למצוה. אכילת הדיוב רשות הוא, וצורך גבוה מצוה היא, ואם העמידו חכמים איסור שבות שלהן במקום רשות, יעמידוהו אף במקום מצוה. ורבי יהושע סבר כל שמחת יום טוב מצוה היא, ואפילו הכי אינה דוחה שבות: הוֹאֵה תּוֹכִיחַ שהיא מצוה. בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב הפסח, שאם לא יזה לא יעשה פסחו, ואפילו הכי אינו דוחה דרכי קום ליה לרבי עקיבא דלא דחיא. והוֹאֵה שבות היא דמיתו כמאן דמתקן גברא: ועליה אני דן. וגם על ההואה אני חולק ואומר שתדחה ולא יעכבהו מפסח, מק"ו זה בעצמו: א"ל ר' עקיבא אי חלוף. או אני אחליף את הרין. דפשטא ליה דהוואה מעכבא וילפניו בק"ו מינה לשחיטה [שתעכב]: במועדו. ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו (במדבר ט'): הבא לי מועד לאלו. שהוא להם זמן קבוע, כמו שקבע לשחיטה, הילכך כיון שלא קבע להם זמן ומצי למעבד מאחמול, לא דחיא, והוואה נמי לאו מנפיה דפסח היא ולא כתיב ביה במועדו. והלכה כר"ע:

ג אימתי מביאים עמו חגיגה. עם הפסח ב"ד בניסן; בזמן שהוא בא כחל ובטרהה. דאע"ג דפסח דחי שבת וממאה, חגיגה לא דחיא שבת: ובמועט.

משניות מבוארות – קהתי

אמר לו את זה בפירוש, לפי שאין דרך תלמיד חכם לומר לרבו: שכחת מה שלימדתי (עין גמרא פסחים טז, א). אמר לו רבי אליעזר: עקיבא, עקרת מה שכתוב בתורה – אם אתה בא לדון שחיטה מהזאה שלא תדחה את השבת, הרי נמצאת עוקר מה שנאמר בתורה: "בין הערבים... במעודו" – "בארבעה עשר יום בחודש הזה בין הערביים תעשו אותו במועדו". בין כהל בין בשבת – בין שחל ארבעה עשר בניסן להיות כחול בין שחל להיות בשבת עושים את הפסח במועדו, והרי שדין תורה הוא שפסח דוחה את השבת. יש שאין גורסים במשנתנו את התיבות "בין הערביים", אלא גירסתם היא: עקרת מה שכתוב בתורה "במועדו". והכוונה היא לפסוק שלפניו (במדבר ט, ב): "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו" שלמדים עליו מעולת התמיד בגזירה שווה, שדוחה את השבת, כמו שבארנו בהקדמתנו למשנה הקודמת (עין "תוספות יום טוב"). אמר לו – רבי עקיבא לרבי אליעזר: רבי, הבא לי מועד לאלו במועד לשחיטה – הבא לי ראייה שיש "מועד" קבוע להרכבתו וכו' כמו שנקבע "מועד" לשחיטת הפסח ולהקרבנו, שהוא בארבעה עשר בניסן, וכיון שאין לעבודות אלו זמן קבוע הרי אפשר לעשותן מערב שבת, ואינן בכלל עשיית הפסח במועדו; ואף הזאה, הואיל ואינה מגופו של מעשה הפסח אינה בכלל "תעשו אותו במועדו" (רש"י; ברטנורא); והרי גם מרבי אליעזר עצמו קיבל, שהזאה אינה דוחה את השבת (המאירי). כלל אמר רבי עקיבא: כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת, אינה דוחה את השבת – כגון הרכבת הפסח והבאתו מחוץ לתחום וחיכת יבלתו, הואיל ואפשר לעשותן מערב שבת אינן דוחות את השבת; שחיטה, שאי אפשר לעשותה מערב שבת – שהרי זמנה של שחיטת הפסח קבוע ביום ארבעה עשר בניסן, דוחה את השבת – שעל כך נאמר "במועדו", ואפילו בשבת. והלכה כרבי עקיבא. כלל זה שנוי גם בענין מילה (שבת יט, א), וגם בענין מנחת כהן גדול (מנחות יא, ג).

י ו ס ש נ י

באור משנה ג

נוסף על קרבן הפסח היו מקריבים בארבעה עשר בניסן גם קרבן שלמים הנקרא "חגיגת ארבעה עשר", ועל זה נאמר בתורה (דברים טז, ב): "וּבַחַג פֶּסַח לַה"

תחומים מדרבנן, הואיל ואפשר היה לו להביאה מערב יום טוב. אמר לו רבי אליעזר – לרבי יהושע: מה זה, יהושע? מה ראיה רשות למצוה? – אכילתו של אדם ביום טוב רשות היא ולא מצווה, ואילו קרבן הפסח מצווה היא, וכיצד אתה מביא ראייה מאיסורי שבות בדבר של רשות לאיסורי שבות בדבר של מצווה? ברם רבי יהושע סובר, שכל שמחת יום טוב מצווה היא, ואף על פי כן אינה דוחה איסור שבות, והרי זו ראייה ממצווה למצווה (גמרא). השיב רבי עקיבא – לרבי אליעזר, ואמר: הוֹאֵה תּוֹכִיחַ – מי שנטמא במת מדים עליו ממי האפר של פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי לטומאתו (במדבר יט, יב), ואם חל יום השביעי שלו בשבת שהוא ערב פסח, אין מזהם עליו, אף על פי שהיא מצוה – שאילו היו מזהם עליו היה יכול לעשות את קרבן הפסח שהוא מצווה, ועכשיו שאין מזהם עליו, הריהו נשאר בטומאתו ואינו יכול לעשות פסחו, והיא משום שבות – וכל איסור ההזאה בשבת אינו אלא משום שבות, לפי שנראה כמתקן אדם בשבת (רש"י), ובגמרא אמרו הטעם: "גזירה שמא יטלנה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים", ואינה דוחה את השבת – ואף על פי כן ההלכה היא שאין ההזאה דוחה את השבת, אף אתה אל תתמה על אלו – על הרכבת הפסח והבאתו וכו', שאף על פי שהן מצוה – לצורך קרבן הפסח, והן משום שבות – וכל איסורן אינו אלא משום שבות, מכל מקום לא ידחו את השבת – הואיל ואפשר לעשותם מערב שבת. אמר לו רבי אליעזר – לרבי עקיבא: ועליה אני דן – אף על ההזאה אני דן מקל וחומר שתדחה את השבת; ומה אם שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת – אם שחיטת הפסח דוחה את השבת, הוֹאֵה שהיא משום שבות – כמו שבארנו לעיל, אינו דן שדוחה את השבת? כלום אינו קל וחומר? אמר לו רבי עקיבא – לרבי אליעזר: או חלוף – שמה נחליף את הקל וחומר ונדון שגם שחיטת הפסח אינה דוחה שבת! מה אם הוֹאֵה שהיא משום שבות, אינה דוחה את השבת, שחיטה, שהיא משום מלאכה, אינו דן שלא תדחה את השבת? – בגמרא מבואר שלא נתכוון רבי עקיבא לדון באמת ששחיטת הפסח לא תדחה את השבת, אלא כוונתו היתה לעורר בקל וחומר זה את רבי אליעזר רבו, שייזכר במה שלימדו הוא עצמו, שהזאה אינה דוחה את השבת; ולא

ד חגיגה היתה פאה מן הצאן, מן הבקר, מן הפכשים, ומן העזים, מן הזכרים, ומן הנקבות; ונאכלת לשני ימים ולילה אחד.

ה הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת – חיב עליו חטאת; ושאר כל הזבחים ששחטן לשום פסח, אם אינן ראויין – חיב; ואם ראויין הן – רבי אליעזר מחיב חטאת, ורבי יהושע פוטר. אמר רבי אליעזר: מה אם הפסח שהוא מתר לשמו, כששנה את שמו, חיב, זבחים שהן אסורין לשמן, כששנה את שמן אינו דין שיהא חיב? אמר לו רבי יהושע: לא, אם אמרת בפסח ששנהו לדבר אסור, תאמר בזבחים ששנן לדבר מתר? אמר לו רבי אליעזר:

פירוש ברטנורא

שהיה פסח מועט לאכילת בני חבורה, ואוכלין החגיגה תחלה כדי שיהיה הפסח גמר שביעתן; במרובה. שהיתה החבורה מועטת ודי להן בפסח לברו; ובטומאה. שרוב צבור טמאין; אין מביאין עמו חגיגה. שחגיגת יום י"ד רשות היא ולא חובה: **ד מן הבקר**. משא"כ בפסח שאינו בא לא מן הבקר ולא מן הנקבות:

ה הפסח ששחטו שלא לשמו. ב"ד שחל להיות בשבת וסבור כשם שמותר לשמו כך מותר שלא לשמו: **חייב חטאת**. שחלל שבת בשוגג: **אם אינו ראויין**. לפסח. כגון עגל או איל בן שתי שנים או נקבה. חייב עליו חטאת אם נתעלמה ממנו שבת או סבור שמותר לשחוט זבחים אחרים לשם פסח בשבת, דהאי לאו טועה בדבר מצוה, הדכל יודעים שאין זה כשר לפסח: **ואם ראויין הן**. כגון שהן של שנה של שלמים ששחטו לשם פסח, דמתוך שהוא מרוד ובהול לשחוט פסחו טעה בדבר זה ולא נזכר שהקדישו לזבח אחר: **ר"א מחייב חטאת**. אעפ"י שטעה בדבר מצוה: **ור"י פוטר**. דקסבר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהוא פטור מחיוב חטאת שבה, וזה עשה מצוה שהקריב קרבן, דכל הזבחים שנובחו שלא לשמן כשרים, ואף הנשחטים לשם פסח מכשיר להו ר"י בפרק תמיד נשחט: **מה אם פסח**. שמותר לשחטו בשבת לשמו, שניה את שמו אודית מיהא דחייב חטאת כדקתני לעיל: **ששינהו לדבר האסור**.

משניות מבוארות – קהתי

ויכול להביאה גם מן הכבשים ומן העזים, אף על פי שמביאים מהם קרבן הפסח, כמו שכתוב (שמות יב, ה): "מן הכבשים ומן העזים תקחו".

יו ם ש לי ן י

באור משנה ה

הפסח – קרבן הפסח, ששחטו שלא לשמו – שלא לשם פסח אלא לשם זבח אחר, כגון לשם שלמים, בשבת – בארבעה עשר בניסן שחל להיות בשבת; וכגון שטעה וסבור היה שמותר לשחוט את הפסח בשבת אפילו שלא לשמו כשם שמותר לשחטו לשמו, **חיב עליו חטאת** – לפי שהזבח פסול, כמו ששינונו לעיל (ה, ב), ונמצא ששחט בשבת בשוגג שלא לשם מצווה. בגמרא מבואר, שמדובר כאן דווקא בכגון שעקר מן הקרבן שם פסח, כלומר שידע שהוא קרבן פסח ואף על פי כן שחטו לשם שלמים, שבכגון זה הזבח פסול. אבל אם טעה לגמרי, שסבור היה שהוא שלמים ושחטו לשם שלמים, פטור, שעקירת שם פסח בטעות אינה עקירה, והפסח כשר הוא. **ושאר כל הזבחים ששחטן לשום פסח** – בארבעה עשר שחל להיות בשבת, **אם אינן ראויין** – לקרבן פסח, כגון שהם בקר או נקבות; והיה שוגג, כגון ששחט שהוא שבת, או שטעה וסבור היה שקרבן פסח הוא (גמרא; ענין חטופות רבי עקיבא אינו על פירוש הרב מברטנורא), **חיב** – חטאת, שאין דינו כטועה בדבר מצווה, שהרי הכל יודעים שאין מין זה כשר לקרבן פסח. **ואם ראויין הן** – לקרבן פסח, כגון שהן בן שנה של שלמים ששחטו לשם פסח, שמתוך שחטו לשחוט פסחו טעה ושחט את השה של שלמים לשם פסח, ולא זכר שהקדישו לשם שלמים, נחלקו בזה רבי אליעזר ורבי יהושע: **רבי אליעזר מחיב חטאת** – אף על פי שטעה בדבר מצווה, ורבי יהושע כל פוטר – מחטאת, שלדעתו הטועה בדבר מצווה ועשה מצווה כל שהיא, פטור מחטאת, והרי זה עשה מצווה, שהקריב קרבן, והרי כל הזבחים שנובחו אפילו שלא לשם כשרים; ואף כשנובחו לשם פסח סובר רבי יהושע שכשרים הם (פסחים טו, ב). **אמר רבי אליעזר: מה אם הפסח שהוא מתר לשמו** – שמותר לשחטו בשבת, שהרי פסח דוחה שבת, **כששנה את שמו** – ששחטו לשם זבח אחר, **חיב** – חטאת, **זבחים** – שאר קרבנות, **שהן אסורין לשמן** – שאסור לשחטם בשבת, **כששנה את שמן** – ושחטם לשם פסח, **אינו דין** – כלום אינו קל וחומר, **שיהא חיב** – חטאת? **אמר לו רבי יהושע** – לרבי אליעזר: **לא** – אין זה קל וחומר, **אם אמרת בפסח** – ששינה את שמו חיב, מפני ששנהו לדבר אסור – לשם

אלהין צאן ובקר, ודרשו: צאן לפסח ובקר לחגיגה. ברם, אין חגיגה זו מצווה לעצמה, אלא כדי שיהא קרבן הפסח נאכל על השוכע; שכן הפסח אינו בא אלא שה תמים וזכר בן שנה, ולא היה מצוי כל כך, ומתוך כך היו הרבה נמנים על פסח אחד, ולא היה מספיק להם לאכילת שובע, הלכך היו אוכלים תחילה מן החגיגה (ומכריזים לפניה "על אכילת הזבח"), ולא היו משיבעים עצמם ממנה, כדי שתהא אכילת הפסח הבאה אחריה משיבעתם ונמצא הפסח נאכל בסוף על השוכע. – משנתנו באה ללמד, שלא תמיד היו מביאים חגיגה עם קרבן הפסח, הואיל ואינה חובה אלא רשות. בגמרא מבואר, שלאחר ששינונו לעיל, שהיכבחו והבאתו וכו' אינו דוחות את השבת, באה משנה זו להשמיטנו, שאף "חגיגת ארבעה עשר" אינה דוחה את השבת.

אימתי מביא חגיגה עמו – עם קרבן הפסח, כמו שבארנו לעיל? **בזמן שהוא פא בחל** – כשהפסח בא בימות החול, כלומר בזמן שחל ערב פסח להיות ביום חול, **בטהרה** – כשרוב הציבור טהורים, **ובמקט** – שהיה קרבן הפסח מועט ואין בו כדי שביעה לכל בני החבורה שנימנו עליו; ואוכלים החגיגה לפני הפסח, כדי שיהא הפסח נאכל על השוכע, כמו שבארנו לעיל. **ובזמן שהוא פא בשבת** – אבל כשהפסח בא בשבת, היינו בזמן שחל ערב פסח להיות בשבת, **במרובה** – או במרובה, היינו שקרבן הפסח מרובה לכל בני החבורה, שהיתה החבורה מועטת ודי להם בפסח לברו, **ובטמאה** – או בטומאה, היינו שרוב הציבור טמאים, והפסח קרב בטומאה (כמו שיבואר להלן ז, ו), **אין מביאין עמו חגיגה** – ש"חגיגת ארבעה עשר" רשות היא ולא חובה, ואינה דוחה לא את השבת ולא את הטומאה.

באור משנה ד

חגיגה היתה פאה מן הצאן, מן הבקר, מן הפכשים, ומן העזים, מן הזכרים, ומן הנקבות – מה שאין כן קרבן הפסח, שאינו בא לא מן הבקר ולא מן הנקבות, **ונאכלת לשני ימים ולילה אחד** – ככל קרבן שלמים, היינו ארבעה עשר וחמשה עשר בניסן והלילה שביניהם, ואילו הפסח אינו נאכל אלא בלילה ראשון של פסח (עד חצות). ומכל מקום בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השולחן, אינו נאכל אלא כדון הפסח, ומתבער עמו אחרי חצות, גזירה מפני התערובת (רמב"ם הל' קרבן הפסח י, יז).

בעל "מלאכת שלמה" כותב: ונראה לעניות דעתי, שאף על פי שהיינו צאן היינו כבשים ועזים, מכל מקום נקטה המשנה גם "מן הכבשים ומן העזים" להשמיענו, שאם כי לכאורה נכון יותר שלא להביא "חגיגת ארבעה עשר" אלא מן הבקר, שלא התערב החגיגה בקרבן פסח, מכל מקום אין חוששים,

אמורי צבור ויכוחו, שהן מתרין לשמן, והשוחט לשמן חיב. אמר לו רבי יהושע: לא, אם אמרת באמורי צבור שיש להן קצבה, תאמר בפסח שאין לו קצבה? רבי מאיר אומר: אף השוחט לשם אמורי צבור – פטור. ו שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו, לערליו ולטמאין – חיב. לאוכליו ושלא לאוכליו, למנויו ושלא למנויו, למולין ולערליו, לטהורים ולטמאים – פטור. שחטו ונמצא בעל מום – חיב. שחטו ונמצא טרפה בסתר – פטור. שחטו וגודע שמשכו הבעלים את ידם, או שמתו, או שנטמאו – פטור, מפני ששחט ברשות.

פ ר ק ש ב י ע י

א כיצד צולין את הפסח? מביאין שפוד של רמון, תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו, ונותן את פרגיו ואת בני

פירוש ברטנורא

שחטו לשם קרבנות אחרים שאסורים לשחטן בשבת: ששינה לדבר המותר. ששוחטו לשם דבר המותר לשוחטו בשבת: אימורי ציבור. קרבנות האמורים בצבור בשבת כגון תמידים ומוספים ויכוחו שמתרים לשוחטן לשמן, והשוחט שאר זבחים לשמן בשבת חיב: שיש להן קצבה. שאינו רואה אחרים עסקין בשחיתו, וכיון שנשחט התמיד יודע הוא שאין צריך לשחט עור, הילכך אין זה מועה אלא שוגג, דלא היה לו לטעות בדבר: תאמר בפסח שאין לו קצבה. הדכל צריכין לכך והרי הוא רואה אחרים הרבה עסקים בכך ומרוד הוא להתעסק במוצה. ואפילו שחט הוא פסח כבר ומצא זבח זה עומד בעורה וכסבור שהוא פסח ושחטו לשם מי שהוא, מועה בדבר מצוה הוא: רבי מאיר אומר. השוחט בשבת זבחים אחרים כל ימות השנה לשם אמורי צבור פטור. והלכה כרבי יהושע ואין הלכה כרבי מאיר:

1 לאוכליו ושלא לאוכליו פטור וכו'. דהא פסח כשר הוא, דאמרינן פרק תמיד נשחט הדשוחט לפסולים ולכשרים לא פסל: שחטו ונמצא בעל מום חיב. דשוגג הוא ולא אנוס שהיה לו [לבקרין]: שמשכו בעלים את ידם. ממנו קודם שחיטה ונמנו על אחר: או שמתו או שנטמאו. דעכשויו לא נתנה שבת לדחות אצלם: פטור. שאנוס הוא, דלא היה יודע שכך הוא ולא היה לו לבדוק על כך:

2 א כיצד צולין. שפוד של רמון. ולא שאר עצים דמפקי מיא והוה ליה בשל מבושל במים, ורמון לא מפיק מיא. ובשפוד של מתכת לא, כדלקמן, דחם

משניות מבוארות – קהתי

זבח שאסור לשחטו בשבת, תאמר בנזבחים – האם תאמר בשאר זבחים, שישנן לזבחי מתן – לשם פסח שמתר לשחטו בפסח, שיהא חיב? אמר לו רבי אליעזר – לרבי יהושע: אמורי צבור – קרבנות האמורים בציבור שיקריבום, כגון עולות תמיד ומוסף שמקריבים בשבת, יוכיחו – שמה שדחית את הקל'וחומר שדנתי אינו דיחוי, שהן מתרין לשמן – שמתר לשחטן בשבת לשמם, והשוחט לשמן – ואילו השוחט שאר זבחים לשם אימורי ציבור בשבת, חיב – חטאת, אף על פי ששנים לדבר המותר. אמר לו רבי יהושע – לרבי אליעזר: לא – אין להביא ראייה מאמורי ציבור, אם אמרת באמורי צבור – שהשוחט לשמם חיב, שיש להן קצבה – שאין מקריבים בשבת אלא שני כבשים תמידים ושני כבשים מוספים, ולאחר שנשחטו יודע הוא שאין צריכים לשחוט עוד, הלכך אין זה טועה אלא שוגג, שלא היה לו לטעות בכך, תאמר בפסח – בקרבן הפסח, שאין לו קצבה – שהכל צריכים לקרבן זה והכל טרודים בו, ומתוך כך אפשר שיהא אדם טועה ויהא סבור על זבח אחר שפסח הוא; ואף אם שחט כבר את פסחו, ומצא זבח זה עומד בעורה, וכסבור שפסח הוא ושחטו לשם מי שהוא, הרי טועה בדבר מצוה הוא, התאמר שיהא חיב? רבי מאיר אומר: אף השוחט – זבחים אחרים בשבת, לשם אמורי צבור – לשם תמידים או מוספים בשוגג, פטור – לפי שהקרבן כשר, שכל הזבחים שנשחטו שלא לשמם כשרים, והרי שינה לדבר המותר, לפי ששבת ניתנה להידחות אצל קרבנות הציבור. ואין הלכה לא כרבי מאיר ולא כרבי אליעזר אלא כרבי יהושע (רמב"ם הל' שגגות ב, יב).

באור משנה ו

שחטו – שחט את קרבן הפסח בארבעה עשר שחל להיות בשבת, שלא לאוכליו – לשם חולים או זקנים שאינם יכולים לאכול ממנו כויה, ושלא למנויו – או לשם אנשים שלא נימנו עליו, לערליו – או לשם ערלים הפסולים לאכול את הפסח (כמו שבארנו לעיל ה, ג), ולטמאין – או לשם טמאים שאסורים לאכול בקדשים, חיב – חטאת, אם שחטו בשוגג, לפי שהפסח פסול, ודינו כפסח ששחטו בשבת שלא לשמו, ששינוי במשנה הקודמת שחיב עליו חטאת. לאוכליו ושלא לאוכליו – אבל שחט את הפסח בארבעה עשר

יוס רביעי

באור משנה א

כבר הזכרנו, שאין קרבן הפסח נאכל אלא צלי אש, שנאמר (שמות יב, ט): "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו". משנתנו והמשנה שלאחריה עוסקות בפרטי הדינים של צליית הפסח; והיסוד ההלכתי הוא, שיהא הפסח צלי מחמת האש ולא מחמת דבר אחר, וכן שלא יהא כל חשש של בישול בשעת צלייתו.

פיצד צולין את הפסח – את כשר קרבן הפסח? מביאין שפוד של רמון – של עץ רימון, כדי לתחבו בפסח לשם צלייתו; משנתנו באה להשמיע שני דברים: א. שצולים את הפסח בשפוד של עץ, ולא בשפוד של מתכת (כמפורש להלן משנה ב), מפני שהוא מתחמם כולו מחמת חלקו המתלבן באש ("חם מקצתו חם כולו") ונמצא הפסח נצלה מחום השפוד ולא מחום האש, והתורה אמרה (שמות יב, ט): "צלי אש", כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו; ב. שיהא השפוד של עץ רימון, ולא של שאר עצים, שכן שאר העצים, אפילו הם יבשים מבחוץ,

מְעִיז לְתוֹכוֹ; דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּמִין בְּשׂוֹל הוּא זֶה, אֶלָּא תוֹלָן חוּצָה לוֹ.
ב אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח לֹא עַל הַשְּׁפּוֹד, וְלֹא עַל הָאֶסְפֵּלָא. אָמַר רַבִּי צְדוּק: מַעֲשֵׂה בְרַבָּן גְּמַלְיָאֵל שְׁאָמַר לְטָבִי
 עָבַד: צֵא וְצַלָּה לָנוּ אֶת הַפֶּסַח עַל הָאֶסְפֵּלָא. נָגַע בְּחֶרְסוֹ שֶׁל תַּנּוּר – יִקְלַף אֶת מְקוֹמוֹ. נָטַף מִרְטָבּוֹ עַל הַחֶרֶס
 וְחִזַּר עָלָיו – וְיָטַל אֶת מְקוֹמוֹ. נָטַף מִרְטָבּוֹ עַל הַסֵּלֶת – יִקְמֹץ אֶת מְקוֹמוֹ.
ג סָכוּ בְּשִׁמְן תְּרוּמָה, אִם חֲבוּרָת פְּהִינִים – יֵאָכְלוּ; אִם יִשְׂרָאֵל, אִם חֵי הוּא – יִדְיָחֲנוּ, וְאִם צָלִי הוּא – יִקְלַף אֶת
 הַחֵיצוֹן. סָכוּ בְּשִׁמְן שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי – לֹא יַעֲשֶׂנוּ דָּמִים עַל בְּנֵי חֲבוּרָה, שְׁאֵין פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם.

פירוש ברטנורא

מקצתו הם כולו ונצלה מחמת שפוד, ורמנא אמר צלי אש ולא צלי דבר אחר: כמין בשול הוא זה. שמתשלין בני מעיו לתוכו כבתוך הקדרה: תולין חוצה לו. תוחבן בשפוד למעלה מפיו של מלה. והלכה כר"ע:

ב אמר רבי צדוק כו'. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, ואם אסכלה מנוקבת היא כשרה וא"ר צדוק וכו', והלכה כרבי צדוק: נגע הפסח בחרסו של תנור יקלף. מן הפסח מקום הנוגע בתנור, שנצלה שם מחום חרס התנור ולא צלי אש הוא: נטף מררטבו על החרס וחזר אליו. שהור שומן שנתחמם מן החרס ונבלע בפסח: יטול את מקומו. ולא סגי בקליפה אלא בנטילה כעובי אצבע, דשומן נבלע בתוכו הרבה, ואותו שומן צלי מן החרס הוא: נטף מררטבו על הסולת. והסולת רותחת דמצלי רוטב מחמת סולת, וההוא רוטב שבתוך הסולת אסור למיכליה דהוה ליה צלי מחמת דבר אחר, הלכך יקמוץ את מקומו וישרוף אותו קומץ כשאר קרשים הפסולים:

ג סכו בשמן תרומה. שמתר לסוך הפסח במי פירות: אם חי ודיחננו. דלא בלע: ואם צלי הוא. בעי קליפה משום דבלע: שאין פודים. מוכרים: מעשר שני בירושלים. ואפילו לאכלו בטרהרה, דכתוב (דברים יד) ונתת בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום:

משניות מבוארות – קהתי

דורות, ב. שתולדות האש הרי הן כאש, הלכך כשנצלה הכשר מחום האסכלה הריהו כאילו נצלה מחום האש. ברם תנא קמא טובר, שתולדות האש אינן כאש (עין "מלאכת שלמה"). נגע – הפסח, בְּחֶרְסוֹ שֶׁל תַּנּוּר – ונמצא שנצלה מקום מגעו מחום החרס של התנור, יִקְלַף – מן הפסח, אֶת מְקוֹמוֹ – את המקום שנגע בחרס, שאינו "צלי אש". נָטַף מִרְטָבּוֹ – של הבשר, עַל הַחֶרֶס – ונצלה הרוטב מחומו, וְחִזַּר עָלָיו – וחזר ונבלע בפסח, יִטַל אֶת מְקוֹמוֹ – כלומר שלא די בקליפה אלא צריך ליטול מעוביו של הבשר (כעובי אצבע) את המקום שנבלע בו הרוטב. נָטַף מִרְטָבּוֹ עַל הַסֵּלֶת – שהיתה הסולת רותחת ונטף מררטב בשר הפסח עליה ונצלה מחמת הסולת, והרי אסור לאכלו לפי שאינו "צלי אש", יִקְמֹץ אֶת מְקוֹמוֹ – של הרוטב מן הסולת, שיטול ממנה מלוא הקומץ וישרוף אותו כשאר קרשים הפסולים (דש"י).

י ו ס ח י ש י

באור משנה ג

סכו – את הפסח, בְּשִׁמְן תְּרוּמָה – שכן מותר לטכור במי פירות (כמו ששינוי לעיל ב, ה), אִם חֲבוּרָת פְּהִינִים – נמנתה על פסח זה, יֵאָכְלוּ – שהרי מותרים הם בתרומה; אִם יִשְׂרָאֵל – אם נמנתה עליו חבורת ישראלים האסורים בתרומה, אִם חֵי הוּא – שסך את הבשר בעודו חי, ועדיין לא נצלה, יִדְיָחֲנוּ – במים, וינגב (דמ"ט), לפי שלא נבלע השמן בבשר, ולכן דיו בהדחה כדי שיישטף ממנו; וְאִם צָלִי הוּא – שסכו לאחר צלייתו כשהוא חם (המאידי), ונמצא שנבלע בו השמן, יִקְלַף אֶת הַחֵיצוֹן – כל הקליפה החיצונה של הבשר. יש מפרשים שמדובר כאן בכל ענין, בין חם בין צונן, שמתוך שהבשר רך הוא בולע, אף על פי שאינו חם (יתוספות). סָכוּ בְּשִׁמְן שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי – שדינו לאכלו בירושלים (דברים יד, כב-כו), לֹא יַעֲשֶׂנוּ דָּמִים עַל בְּנֵי חֲבוּרָה – לא יעריך את השמן בדמים לחייב בו את בני החבורה, או לשלם בו את חלקו בפסח, שְׁאֵין פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם – שנאמר בו (דברים יד, כד-כה): "וכי ירבה מִמֶּנּוּ הַדָּד... ונתת בכסף" (כמבואר במסכת מעשר שני; ויש גורסים), שאין מוכרים מנעשר שני בירושלים – ואפילו לאכלו שם בקדרשה (דש"י), שגזרו חכמים על מכירה משום פדייה האסורה מן התורה; ויש סוברים שלא אסרו מכירה אלא משום בויזן מצווה, כמו ששינוי בתחילת מסכת מעשר שני, שאין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו וכו' (תוספות פסחים עה, ב).

מוציאים מתוכם מים בשעה שמתחממים או בשעה שתוחבים אותם בכשר, ונמצא הפסח מתבשל בהם קצת, והתורה אמרה (שם): "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים". מה שאין כן עץ רימון, שאם הוא יבש מבחוץ יבש הוא גם מבפנים (גמרא; ירושלמי): תוֹחֲבוּ – את השפוד, מְתוּף פּוּי – של קרבן הפסח, עַד בֵּית הַקְּוִבָּתוֹ – מקום יציאת הרעי, ותולה אותו בתנור כשבית השחיטה למטה, וכך אין הפסח נשטף מהשפוד, שכן החלק העבה של השפוד הוא מצד פיו; וְנוֹתֵן אֶת פְּרָעָיו וְאֶת בְּנֵי מְעִיז לְתוֹכוֹ – שנאמר (שם): "ראשו על כרעיו ועל קרבו", כלומר שיהא נצלה כולו כאחד; ואין בהסרת הכרעיים משום שבירת עצם, שאין כאן אלא פירוק וחיתוך הגידים, והמתחך בגידים אין בו משום שבירת עצם (המאידי); דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי – הסובר שמכניסים את הכרעים ואת בני המעיים לתוך הכבש בשעת צלייתו. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּמִין בְּשׂוֹל הוּא זֶה – שהכרעיים כאילו מתבשלים בתוך הכבש כבתוך קדרה, אֶלָּא תוֹלָן – את כרעיו ובני מעיו בשפוד, חוּצָה לוֹ – לכבש, לצד ראשו. והלכה כרבי עקיבא.

באור משנה ב

אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח לֹא עַל הַשְּׁפּוֹד – של מתכת, מהטעם שבארנו במשנה הקודמת, לפי ש"חם מקצתו חם כולו", כלומר שחלקו התחוב בכשר מתחמם על ידי חלקו החיצון המתלבן באש, ונמצא הפסח נצלה מחום השפוד ולא מחום האש; וְלֹא עַל הָאֶסְפֵּלָא – כעין טס של ברזל, שאין צולים עליו מאותו הטעם שבארנו בשפוד של מתכת. יש גורסים במשנתנו: לא בשפוד ולא באטכלה. בגמרא מבואר, שכאן צריך להוסיף פיסקה ("חסורי מחסרא"): ואם אטכלה מנוקבת היא – היינו רשת של מתכת שיש לה נקבים וחום האש עולה לבשר דרך הנקבים האלו, ומדובר כאן בכגון שאין בשר הפסח נוגע באטכלה גופה, אלא הוא תלוי מעל גביה, כשרה – לצליית הפסח. אָמַר רַבִּי צְדוּק: מַעֲשֵׂה בְרַבָּן גְּמַלְיָאֵל שְׁאָמַר לְטָבִי עָבַד: צֵא וְצַלָּה לָנוּ אֶת הַפֶּסַח עַל הָאֶסְפֵּלָא – היינו על האסכלה המנוקבת; ובא מעשה זה לסייע להלכה שנאמרה לעיל, שאסכלה מנוקבת כשרה, ואין גזורים במנוקבת משום אסכלה שאינה מנוקבת – לפי הירושלמי אין משנתנו מתפרשת כך (על פי "חסורי מחסרא"), אלא שהמעשה בא לסתור את דעת תנא קמא, שכן רבן גמליאל חולק וסובר שמתר לצלות על אסכלה, אף על פי שנמצא הפסח נצלה מחום האסכלה ולא מחום האש, ושני טעמים אמרו שם לדעתו של רבן גמליאל: א. ש"צלי אש" לא נאמר אלא בפסח מצרים ולא בפסח

ד חמשה דברים פאין בטמאה ואינן נאכלין בטמאה: העמר, ושתי הלחם, ולחם הפנים, וזבחי שלמי צבור, ושעירי ראשי חודשים. הפסח שבא בטמאה – נאכל בטמאה, שלא בא מתחלתו אלא לאכילה. ה נטמא הפשר והחלב קים – אינו זורק את הדם. נטמא החלב והפשר קים – זורק את הדם. ובמקדשין אינו כן, אלא אף על פי שנטמא הפשר והחלב קים – זורק את הדם. ו נטמא הקהל או רבו, או שהיו הפהנים טמאים והקהל טהורים – יעשה בטמאה. נטמא מעוט הקהל – הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני.

פירוש ברטנורא

ד המשא דברים. אין לך בצבור קרבן נאכל אלא אלו, וקרבן צבור דוחה את הטמאה דילפינן מפסח דכתיב ביה במועדו, ודוחה את הטמאה כשרוב הקהל טמאים, והכי אמרינן איש כי יהיה טמא וכו', יחיד נדחה ואין צבור נדחין, ובקרבנות צבור כתיב (במדבר טז) אלה תעשו לה' במועדיכם, כמו שנאמר בפסח במועדו, ואשמעינן מותניתין דאע"ג דקרבן בטמאה לאפוקי צבור ידי חובתן, אין נאכלים בטמאה. והא דתני חמשה דברים, ולא תני קרבנות צבור וכו', מנינא למעוטי חנינת הרגלים כולם, דדמו לקרבן צבור משום דאתו בכנופאי באסיפת חברים לרגל ואינם דוחים את הטמאה כדרך שאין דוחים את השבת: **זבחי שלמי צבור**. כבשי עצרת, שאין שלמים אחרים לצבור: **ושעירי ראשי חודשים**. ולא תני שעירי רגלים, דכיון דאשמעינן זבחי שלמי צבור שהן מיני דמים ואין נאכלין בטמאה הוא הדין לכל שאר מיני דמים, ולא איצטרך למתני שעירי ראשי חודשים אלא משום דלא כתיב בהו מועד, וסלקא דעתך אמינא לא לדרחו את הטמאה דהא כל קרבנות צבור ממועד נפקא לן, דכתיב כבולוהו אלה תעשו לה' במועדיכם: **שלא בא מתחלתו אלא לאכילה**. שכשנצטוו עיקר מצות פסח לאכילה נצטוו. דכתיב (שמות יב) לפי אכלו, וכי שרייה רחמנא לאתויי בטמאה מאיש נדחה ואין צבור נדחין, אדעתא למיכלה שרייה:

ה נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם. דעיקר פסח לאכילת אדם אתו: **ובמקדשין אינו כן**. שאפילו נטמא בשר, וחלב קיים זורק את הדם: **ו נטמא הקהל**. בטומאת מת, שאין פסח נדחה מפני הטמאה אלא מטומאת מת: **יעשו בטמאה**. ואפילו טמאים יחידים, דהא [פסח] דטהורים גופיהו בטמאה אתו משום כהנים, שאין קרבן צבור הבא בטמאה חלוק, מאחר שקרבן רובם בא בטמאה אף היחידים עושים בטמאה:

משניות מבוארות – קהתי

לאַכִּילָהּ – שכל עיקרו של קרבן הפסח לא בא אלא לאכילה, כמו שכתוב (**שמות יב, ד**): "איש לפי אנלו תכוסו על השה", הלכך כשם שהוא קרב בטמאה כך בשרו נאכל בטמאה, שלא הותרה בו הטמאה אלא על דעת אכילה. בגמרא מבואר, שהמניין שנקטה משנתנו – "חמשה דברים באים בטמאה" – בא למעט קרבן חגיגה שמביאים ברגל, שאף על פי שזמנו קבוע, ביום הראשון של החג, הואיל ויש לו תשלומין כל שבעה, אינו דוחה לא שבת ולא טמאה.

י ו ט ש י

באור משנה ה

נטמא הפשר – של קרבן הפסח שבא בטהרה, היינו שרוב הקהל והכהנים וכלי השרת טהורים, **והחלב קים** – כלומר, אף על פי שאימוריו הקרבים על המזבח לא נטמאו, **אינו זורק את הדם** – שהיו עיקר הפסח לא בא אלא לאכילה, וכיון שנטמא הבשר ואסור לאכלו אין כאן קרבן פסח. **נטמא החלב** – אם נטמאו האימורים של קרבן הפסח ואי אפשר להקריבם על המזבח, **והפשר קים** – אבל הבשר טהור, **זורק את הדם** – כדי להתיר את הקרבן, שהיו עיקרו לבשר הנאכל ממנו. **ובמקדשין אינו כן** – אבל בשאר הקדשים אין הדין כן, **אלא אף על פי שנטמא הפשר והחלב קים** – כלומר, אם החלב טהור, אף על פי שנטמא הבשר, **זורק את הדם** – כדי להתיר את החלב להקריבו על גבי המזבח.

באור משנה ו

נטמא הקהל – בטומאת מת, **או רבו** – של הקהל, **או שהיו הפהנים טמאים** – בטומאת מת, **והקהל טהורים** – או שהיו אלו ואלו טהורים וכלי השרת טמאים (ברייתא בגמרא; **רמב"ם הל' ביאת המוקד ט, יב**), **יעשה בטמאה** – הפסח, ויתעסקו בו הטמאים והטהורים כאחד ויכנסו כולם לעזרה, שאין קרבן צבור חלוק (ברייתא בגמרא), כלומר שמאחר שקרבן רובם בא בטמאה אף היחיד עושה בטמאה (רש"י). ויש מפרשים, שמאחר שרוב הציבור עושים את הקרבן בטמאה, גנאי הוא לציבור שהיו טהורים שבהם פורשים מהם (החמארי). וכבר הזכרנו, שטמאה זו, האמורה כאן, שהיא נדחית מפני הפסח להתיר עשייתו בטמאה לציבור, אינה אלא בטומאת המת בלבד

באור משנה ד

כתוב בתורה (במדבר ט, י-יא): "איש איש כי יהיה טמא לנפש... ועשה פסח לה' בחודש השני בארבעה עשר יום", ודרשו חכמים: איש נדחה לפסח שני ואין ציבור נדחים לפסח שני, אלא עושים את הפסח בטמאה; וכן דרשו את הכתוב (שם, ט; ב): "ויעשו בני ישראל את הפסח במועד" – ואפילו בטמאה. פירוש הדברים, שאם היו רוב הקהל טמאים טומאת מת, או שהיו לכהנים או כלי השרת טמאים טומאת מת, אינם נדחים לפסח שני אלא עושים את הפסח בטמאה. והוא הדין כל הקרבנות שזמנם קבוע, שקרבים אפילו בטמאה (משנה תמורה ב, א; ורמב"ם הל' ביאת מקדש ד, ט-ב). – משנתנו מונה חמשה קרבנות של ציבור הנאכלים לכהנים, שהואיל וזמנם קבוע הרי קרבים הם אפילו בטמאה, ובאה המשנה להשמיענו, שיש הבדל בין הקרבנות הללו ובין קרבן הפסח, שקרבנות אלו אף על פי שקרבים בטמאה אינם נאכלים בטמאה, ואילו קרבן הפסח שבא בטמאה אף נאכל הוא בטמאה.

חמשה דברים – חמשה קרבנות של ציבור הנאכלים לכהנים, **בטמאה** – קרבים אפילו בזמן שהכהנים או כלי השרת טמאים טומאת מת, לפי שזמנם קבוע, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, **ואינן נאכלין בטמאה** – אבל החלק העומד לאכילה מאותם הקרבנות אינו נאכל בטמאה: **העמר** – מנחת העומר שמקריבים בששה עשר בניסן, כדי להתיר את התבואה החדשה, והיא באה מן השעורים, עשירית האיפה בלולה בשמן, ומקטירים ממנה קומץ על המזבח, והשאר נאכל לכהנים, כשיידי כל המנחות; **ושתי הלחם** – שתי חלות הלחם שמביאים בחג השבועות כדי להתיר את החדש במקדש (**ויקרא כג, יז**), ונאכלות הן לכהנים; **ולחם הפנים** – שתיים עשרה החלות הניתנות על השולחן במקדש בכל שבת (**שם כד, ה-ט**), ומונחות הן משבת לשבת, וכשמסלקים אותן מתחלקות הן לכהנים של המשמר היוצא ושל המשמר הנכנס, ואוכלים אותן באותה שבת שנוטלים אותן מעל השולחן ובמוצאי אותה שבת; **וזבחי שלמי צבור** – שני כבשי עצרת הבאים עם שתי הלחם בחג השבועות (**ויקרא כג, יט**), ומקטירים אימוריהם, והבשר נאכל לכהנים; **ושעירי ראשי חודשים** – הבאים טמאת (במדבר כח, טו), ונאכלים לכהנים; וכן שעירי ראשי המועדות (האמורים, שם בפרשה). כל הקרבנות הללו, אף על פי שבאים בטמאה אינם נאכלים בטמאה, לפי שאין עיקרם בא לאכילה. אבל **הפסח שבא בטמאה** – בזמן שרוב הציבור טמאים טומאת מת או בזמן שהכהנים או כלי השרת טמאים טומאת מת, **נאכל בטמאה** – אף אוכלים אותו בטמאה. **שלא בא מתחלתו אלא**

ז הפסח שנוזק דמו, ואחר כך נודע שהוא טמא – הציץ מרצה. נטמא הגוף – אין הציץ מרצה; מפני שאמר: הנזיר ועושה פסח – הציץ מרצה על טמאת הדם, ואין הציץ מרצה על טמאת הגוף. נטמא טמאת התהום – הציץ מרצה.

ח נטמא שלם או רבו – שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכה. נטמא מעוטו, והנותר – שורפין אותו בחצרותיהן או על גגותיהן מעצי עצמן. הציקנין שורפין אותו לפני הבירה, בפסח להנות מעצי המערכה.

פירוש ברטנורא

ז ואח"כ נודע שהוא טמא. הפסח או הדם: הציץ. מרצה ופסח מפסח שני: נטמא. בעליו טומאת הגוף כמת: אין הציץ מרצה. וחייב בפסח שני, דהא בשעת זריקה לאו בר מעבר פסח הוא דרמנא דחיה: הנזיר. דכתיב (במדבר ו) וכי ימות מת עליו וגו' והימים הראשונים יפלו, דאם נטמא כמת קודם הבאת קרבנותיו סותר: הציץ מרצה על טומאת הדם. ותגלחתו כשרה ומותר לשתות יין ולשתא למתים: ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף. ואם [נטמא] בשעת הבאת קרבנותיו סותר הכל: נטמא. נופו: בטומאת התהום. כל טומאת מת שלא ידע בה אדם קודם לכן נקראת טומאת התהום: הציץ מרצה. והלכה למשה מסיני שהותר טומאת התהום להם. כיון שלא הכיר בה אדם בטומאה זו מעולם, ואם נודע לו בטומאה זו אחר שהקריב פסחו אין צריך לעשות פסח שני. וכן נזיר שנודע לו בטומאת התהום לאחר שהביא קרבנותיו אין צריך להביא קרבן טומאה. ולא אמרו טומאת התהום אלא בטומאת מת בלבד:

ח לפני הבירה. כל המקדש כולו קרוי בירה. ושורפים אותו שם כדי לביישו, שיהרו שלא יבואו עוד לדי טומאה: מעצי המערכה. שלא לבייש את מי שאין לו עצים: נטמא מעוטו. וכן נותר של פסח טהור: הציקנין. העצנין. צרי עין, שורפין אותו מיעוט שננטמא, והנותר מפסח טהור, לפני הבירה:

משניות מבוארות – קהתי

הנזיר כשרה, והותר לשתות יין ולהיטמא למתים. אבל אם נודע שהנזיר היה טמא בשעת הבאת קרבנותיו, היינו שנטמא למת בתוך ימי נזירותו, אין הציץ מרצה על טומאתו וחייב הנזיר להביא קרבן טומאה, כמו שבארנו לעיל, ולהזרו ולמות ימי נזירותו בטהרה. וכן בקרבן הפסח הציץ מרצה על טומאת הדם ואינו מרצה על טומאת הגוף, כמבואר לעיל. נטמא טמאת התהום – מי שנטמא במת שהיה טמון ומוסתר במקום שאף אדם בעולם לא ידע עליו, ואחרי שנטמא נמצא אותו המת משוקע במקום סתרו, הרי טומאה זו קרויה "טומאת התהום", היינו טומאה שאינה ידועה, וכאילו חבוי היא במעמקי התהום; ובאה משנתנו ללמד, שאם נודע לנזיר או לעושה פסח לאחר שהביא קרבנותיו, שנטמא לפני כן ב"טומאת תהום", הציץ מרצה – על טומאה זו, כדין טומאת הדם, והקרבנות כשרים. וזוהי הלכה למשה מסיני.

מה שנקטה משנתנו "טומאת הדם", הרי זה לפי משנה ראשונה, שדם קדשים מקבל טומאה, אבל ההלכה היא כמשנה אחרונה, שאין דם קדשים מקבל טומאה כלל (ערויות ד, ח; רמב"ם; המאירי).

באור משנה ח

נטמא שלם – אם קרבן הפסח נטמא כולו, או רבו – והריהו טעון שריפה כדין נותר, שורפין אותו לפני הבירה – כבר הזכרנו שבענין "הבירה" נחלקו ר' יוחנן וריש לקיש (בגמרא יומא ב, א), שלדעת ר' יוחנן מקום היה בהר הבית ו"בירה" שמו (יש סוברים שהכוונה למגדל שהיה בהר הבית), ולדעת ריש לקיש כל המקדש כולו קרוי "בירה", כמו שכתוב (דברי הימים א, כט, יט): "ולשלמה בני תן לבב שלם לשמור מצוותיך... ולבנות הבירה אשר הכינותי". ואמנם הדין הוא שכל הקדשים הטעונים שריפה נשרפים במקום אכילתם, ומכאן שמוותר לשרוף את הפסח בכל ירושלים, שהרי הפסח נאכל בכל העיר, אלא שאם נטמא כל הקרבן או רובו, הוא יוש בה משום פשיעת הבעלים, תיקנו לשרפו במקדש בפני הכל, כדי לבייש את בעליו שייזוהרו להבא בפסח שלא ייטמא; ושורפין אותו מעצי המערכה – מהעצים המוכנים למוזבח. ונחלקו אמוראים בגמרא בטעם הדבר ששורפים בעצי המערכה ולא בעצים שלהם. רב יוסף אמר: כדי שלא לבייש את מי שאין לו; ורבא אמר: מפני החשד שריפתם יחזירו מותר העצים לבייתם, ויחשדו בהם שגנבו מעצי המערכה, ונהנים מן המקדש – (וש"י). נמצא לדעת רבא, שאם רוצים לשרפו בקש ובקנים הפסולים למערכה, מותר להם לשרוף בשלהם. וכן פוסק הרמב"ם (הל' קרבן הפסח א, ז). נטמא מעוטו – של הפסח, והנותר – וכן הנותר מפסח טהור, שהוא טעון שריפה

(זבחים כב, ב; רמב"ם סם). נטמא מעוט הקהל, הטהורין עושיין את הראשון – את הפסח הראשון בארבעה עשר בניסן, והטמאין עושיין את השני – את הפסח השני, בארבעה עשר באייר (כמפורש בפרשת בהעלותך: במדבר ט, ו-יז).

שבת קודש

באור משנה ז

הפסח – קרבן הפסח, שנוזק דמו – על המזבח, ואחר כך נודע שהוא טמא – שבשר הפסח או דמו היה טמא, כגון שנטמא אחר שחיטתו, הציץ מרצה – שנאמר בציץ (שמות כה, לח): "והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עוון הקדשים", ודרשוהו חכמים, שהציץ מרצה ומכפר על עוון טומאה, כלומר שאם נטמא הקרבן ונוזק דמו על המזבח, הציץ מרצה על הקרבן שיהא כשר, ופטורים מלהביא קרבן אחר; ואף כאן הציץ מרצה על טומאת הפסח, ופטור מפסח שני. ברם, אין פסח זה נאכל, שלא אמרו (לעיל משנה ב) שנאכל בטומאה אלא בציבור בלבד שעשה את הפסח בטומאה. נטמא הגוף – אבל אם נודע לאחר זריקת הדם שנטמאו בעליו של הפסח בטומאת מת, הואיל והיו ראויים להידחות לפסח שני, אין הציץ מרצה – על טומאה זו, וחייבים הם לעשות פסח שני, מפני שאמר – חכמים: הנזיר – שהביא קרבנות נזירותו, ועושה פסח – ומי שהקריב פסחו, ונודע שנטמאו קרבנותיהם, הציץ מרצה על טמאת הדם – וכל שכן על טומאת הבשר והחלב (המאירי). ואין הציץ מרצה על טמאת הגוף – הנזיר אסור בשלשה דברים, כמפורש בפרשת נשא (במדבר ו, ג-ח): א. באכילה או בשתיה מכל היוצא מן הגפן; ב. בתגלחת שער ראשו; ג. בטומאה למתים. לאחר שהשלים את נזירותו בטהרה ("סתם נזירות שלשים יום" – עיין מסכת נזיר א, ג), מביא הנזיר – "ביום מלאת ימי נזרו" – שלשה קרבנות: חטאת, עולה ושלמים, ומגלח שער ראשו (כמפורש שם ו, יח): וזוהי "תגלחת הטהרה", שבה יוצא הנזיר מנזירותו. אבל אם נטמא הנזיר למת בתוך ימי נזירותו, הרי זה סותר את כל הימים שמנה לנזירותו; ומנה הנזיר שבעה ימים לטומאתו כדין כל טמא מת, ולאחר שטהר מטומאתו הריהו מגלח שער ראשו, ומביא קרבנות (כמפורש שם ו, ט-י); וזהו דין "תגלחת הטומאה" (נזיר ו, ו), אחר כך מתחיל הוא מחדש למנות ימי נזירותו, כמו שכתוב (שם ו, יב): "והימים הראשונים יפלו, כי טמא נזרו". – משנתנו באה ללמד, אם הנזיר הביא קרבנותיו ביום מלואת ימי נזרו, ולאחר שנוזק דמם נודע שהדם נטמא, או שהבשר והאימורים נטמאו, הרי הציץ מרצה על טומאה זו, ו"תגלחתו" של

משניות מבוארות – קהתי

מיעוטו שנטמא או הנתר מפסח טהור, **בשביל להנות מעצי המערכה** – בתוספות מבואר, שלב בית דין מתנה על עצי המערכה, שיהא מותר לצייקנים לשרוף בהם, הואיל ומתוך קמצנותם היו נמנעים מלשרפו ובאים לידי עבירה; ואף אכסנאי (אורח שאינו דר בירושלים ואין לו עצים) עשוהו חכמים כצייקנים (עיין לעיל ג, ה).

(שמות יב, י). **שורפין אותו כחצרותיהן או על גגותיהן מעצי עצמן** – מהטעם שבארנו לעיל, ששריפת הקדשים במקום אכילתם היא, והרי הפסח נאכל בכל העיר; ודווקא מעצי עצמם אבל לא מעצי המערכה, שמא יישארו מהם אצלם ויבואו לידי מעילה בהקדש. **הצייקנים** – הקמצנים שענים צרה בעציהם, **שורפין אותו לפני הבירה** – אף

ילקוט לוי יצחק על התורה

המשך מעמוד מד

ממתיק את⁷⁰ פ"ר ה' גבורות מנצפ"ך, וכן⁷¹ תפארת – הא' ממתיק את תפר"ת שהוא ה' פעמים גבורה מספר ייסא כשהא' נחשב לאלף וכו', זהו שאמר כולא ידעין דא כו'.

אמר ר' ייסא כולא ידעין דא כו', סימנך ייס"א⁷² גי' אליה"ו חיי"א יחד, א"כ הוא ר' ייסא יודע כל זה ולא הי' צריך להיות שמה.

מלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קיא דא ראה תורת מנחם – תפארת לוי יצחק בראשית סימן מב.

ה' אותיות מנצפ"ך הבאים בסוף התיבה, שעד פה תבוא ולא יותר, וכל מדה וגבול מצד הגבורות". וראה גם בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רכז: מנצפ"ך בנימטריא גבורה דין. ע"ש. ובאור התורה דרושים לפסח עמוד תשמח"ט וז"ל: ה' אותיות מנצפ"ך שהם מפרידים ומחלקים את הקול, כי הקול הוא פשוט כקול בהמה ולהיות הקול מתחלק לה' מוצאות מהגרונ בומ"פ וכו' הוא ע"י ה' גבורות ע"ש.

וראה ספר הערכים אותיות עמוד א' ואילך, ובעיקר שם עמוד סד. ובתיבת "פאר" ראה גם לקמן סוף סימן קמח. (70) תיבת "פר" עצמה מרמזת על ענין הגבורות, וכמ"ש בלקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד ק טבע הגבורות להתפרד זה מזה, כי פירוד הוא מצד הגבורות, כמ"ש במאורי אור מע' פרד ע"ש. מנצפ"ך שהם ה' גבורות מספרם פ"ר, שפירושו פירוד, דהיינו התחלקות ופירוד".

ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים לש"ס עמוד קלא, מציין למ"ש בפרי עץ חיים שער חזרת העמידה סמוך לסוף פ"ז, שמפרש הפסוק באיוב (פרק טז, יב) "שלו הייתי נְיַפְקֶנִי", ופי' במצודות דוד וז"ל: שלו, [איוב אמר] יושב הייתי בשלוה, ופתאום עשה אותי לפוררים, ע"ש.

וזהו ג"כ הלשון "פרפר ומת" (ראה איכה רבה פרשה ב', יב. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ג הלכה ט. פרק ט הלכה יא). ראה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד קלד.

(71) ע"ד הנ"ל בהערה 70 בשורש תיבת תפארת "פאר", ע"ז הוא בתיבת "תפארת" עצמה, דאותיות הוא תפרת"א, "תפרת" הוא בגי' 1080, (חמש פעמים גבורה כנ"ל), והאות א' ממתיק שאר האותיות.

(72) "ייסא" בגי' 81, וכן אליהו (52) + חייא (29) = 81.

הי' מספרו, אלף פ', מספר⁶⁶ ה' פעמים גבורה, והיינו⁶⁷ הה' גבורות וכו', ובאלף החמישי⁶⁸ הוד, הוא החורבן דירושלים וזמן הגלות וכו', א"כ ר' ייסא יודע מהחורבן והוא יודע ג"כ שהתרופה לזה הוא העסק בתורה אילנא דחיי ותפארת וכו', ותפארת הוא⁶⁹ פא"ר, הוא מה שהא'

(66) גבורה בגי' $66 = 5 \times 216 + 1080$, כמנין אלף (1000) + פ' (80) = 1080.

(67) ה' גבורות: ראה תניא – שער היחוד והאמונה סוף פרק ד. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן א הערה 2.

(68) באלף החמישי הוד: רמז חמשה פעמים גבורה כנגד אלף החמישי, בחי' הוד. ראה זוהר ח"ג דף ער, א וז"ל: (בראשית כט, ז) הן עוד היום גדול לא עת האסוף המקנה וגו'. מקרא זה העמידו, כשישראל יתעורר בתשובה לפני הקב"ה, בזכות התורה ישוּבו לארץ הקדושה, ויתקבצו מן הגלות, כי ודאי יום אחד תהי' גלות לישראל ולא יותר, דהיינו יומו של הקב"ה שהוא אלף שנים, והיינו אלף החמישי, ז"ש (איכה א, יג) נתנני שוממה כל היום דוה, (דו"ה אותיות הוד, כנגד אלף החמישי, דהוא ספירה החמישית, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד), ואם לא ישוּבו אז יאמר הקב"ה הן עוד היום גדול, לא עת האסוף המקנה, בלא זכות ובלי מעשים טובים וכו' עיי"ש.

להעיר מ"ש בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס ע' רפ"ה וז"ל: גלות נמשך מבחי' הוד, שנעשה מהוד דוה, הוד ספירה החמישית, נעשה מחמישית משחית, כמ"ש (דניאל י, ח) והודי נהפך עלי למשחית. ועיין בעץ חיים שער הירח בדרוש דאטב"ח באותיות קץ ע"ש עכ"ל.

וראה עטרת ראש סוף עמוד נ'. ספר המאמרים עת"ר ד"ה נחמו עמוד רל. ספר הערכים חב"ד חלק א עמוד 1. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן סא.

(69) פירוש: שורש תיבת "תפארת" הוא "פאר", ואותיות "פאר" הוא "פר"–"א", אותיות "פר" הוא (280) בגי' האותיות מנצפ"ך (280), והאות "א" ממתיק האותיות "פר", ראה לקוטי תורה פרשת חוקת עמוד נח, ד. אור התורה שם עמוד תשס. (ועיין לקמן הערה 70 טעם דאותיות פ"ר בגי' גבורה).

וטעם דאותיות מנצפ"ך הם בחי' גבורה: ראה במאורי אור ע' מנצפ"ך וז"ל: "מנצפ"ך הם ה' גבורות, ולכן הם באים בסוף התיבה לתת גבול ומדה, כי כן טבע הגבורות". ובלקוטי לוי יצחק הערות לזהר שמות דברים עמוד שמ וז"ל: "מדה וגבול הם מצד הגבורות, וכמו

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

רוח צפון תחולל גשם ופנים נזעמים לשון שקר [סתר] – תחולל = תבטל, כמו "לא יחל דברו" (במדבר ל), כדאמרינן ביבמות (עב,א) דרוח צפון ברור הוא, ומביא אורה לעולם. מה שגשמים נעצרים ופנים נזעמין שמראה הקדוש ברוך הוא, שאינו מביא מטר לעולם, מפני לשון שקר – רכילות. ופשט המקרא: כשם שרוח צפון תחולל גשם, כך פנים נזעמים מפני לשון שקר. וימנעו רכיבים – משום דמאנת הכלם, שהיה בך עזות. היה – משמע כבר נכשל. העז איש – שיש בו עזות פנים, אמור לו "רשע" בפניו, ואין בו משום מלקות, כדאמרינן במסכת קדושין (כח,א). ומשום דבר זה בלבד מותר לקרותו רשע. מותר לשנאותו – אף על גב דכתיב "ואהבת לרעך כמוך". ועז פניו ישונא – ועז כתיב חסר ו', מי שהוא עז פנים – ישנא בשו"א). ימך – כמי שאין בו כח להוריד טל ומטר. ועתה לא ראו אור – מפני שלא ראו אור של תורה. אפילו כשהשמים כהורין – כמו בהרת, מנומר בעבים, ורוצה להוריד גשמים – רוח עברה ותטהרם, מפורת העבים: המלאך אף ברי שמו – יפיץ ענן אורו, גשם שלו. ויצו – הקדוש ברוך הוא. עליה – על הגשם שתרד. כמפניע – כשיתפלל עליה, כמו "ואל תפגע בך".

דף ד ע"ב: אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן שׁוֹזַן, אִין הַגְּשָׁמִים נִעְצָרִין אֱלָא בְּשָׂבִיל מְסַפְרֵי לְשׁוֹן הָרַע, שְׁנֵאמַר (משלי כה כג) 'רוח צפון תחולל גשם ופנים נזעמים לשון סתר', כלומר הסיבה שרוח צפונית תבטל את הגשם, וכן הפנים הנזעמות שמראה הקב"ה שאינו מביא מטר, הוא מפני לשון שקר הנאמר בסתר.

אָמַר רַב סָלָא אָמַר רַב הַמְנוּנָא, אִין הַגְּשָׁמִים נִעְצָרִין אֱלָא בְּשָׂבִיל עֵזֵי פְּנִים, שְׁנֵאמַר (ירמיה ג א) 'וַיִּמְנְעוּ רַכִּבִּים וּמַלְקוֹשׁ לֹא הָיָה, וּמִצַּח אִשָּׁה זֹנָה הָיָה לָךְ וְגו' מֵאֲנַת הַקָּלָם', כלומר הסיבה שנמנעו ממך גשמים הוא משום שהיה בך עזות פנים ומאנת להיכלם ולהתבייש על מעשיך.

אגב שהוזכר ענין עזות פנים הגמרא מביאה מימרות העוסקות בגנותה: וְאָמַר רַב סָלָא אָמַר רַב הַמְנוּנָא, כָּל אָדָם שֵׁישׁ לוֹ עֲזוּת פְּנִים, סוּף - בסופו של דבר נִבְשָׁל בְּעֵבְרָה, שְׁנֵאמַר (שם) 'מִצַּח אִשָּׁה זֹנָה הָיָה לָךְ מֵאֲנַת הַקָּלָם', כלומר משום שמאנת להיכלם, באת לידי עבירה כאשר זונה. רַב נַחֲמָן אָמַר, אָדָם שֵׁישׁ לוֹ עֲזוּת פְּנִים בְּדוּעַ שְׂכָר נִבְשָׁל בְּעֵבְרָה, שְׁנֵאמַר 'הָיָה לָךְ' בלשון עבר, וְלֹא נֵאמַר 'הָיָה לָךְ'.

אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, כָּל אָדָם שֵׁישׁ לוֹ עֲזוּת פְּנִים, מוֹתֵר לְקְרוֹתוֹ רִשְׁעָ, שְׁנֵאמַר (משלי כא כט) 'הֲעֵז אִישׁ רִשְׁעַ בְּפִנּוֹ', ודורשים, שאם 'העז איש' כלומר שיש בו עזות, מותר לקרותו רשע בפניו. רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר, אִף מוֹתֵר לְשִׁנְאוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר (קהלת ח א) 'וְעֵז פְּנֵיו יִשְׁנֵא', אַל תִּקְרֵי 'יִשְׁנֵא' לשון שינוי, אֱלָא 'יִשְׁנֵא', כלומר שהעז פנים יהיה שנוי, וללמד שמוותר לשנאותו, אף שמצויים לאהוב כל אדם בישראל.

הגמרא חוזרת לענין עצירת הגשמים: אָמַר רַב קַטִּינָא, אִין הַגְּשָׁמִים נִעְצָרִין אֱלָא בְּשָׂבִיל בִּיטוּל תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר (קהלת י יח) 'בְּעֲצֵלְתֵיךָ יִמְךָ הַמְקַרָּה', ודורשים שבשביל עצלות שהיה בישראל שלא עסקו בתורה, נעשה כביכול שונאיו של הקדוש ברוך הוא [הקב"ה, בלשון סגי נהור] מִךְ - עני שאינו יכול לפרנס את העולם בגשמים. מבאר רב קטינא את דרשתו: וְאִין מִךְ אֱלָא עֵנִי, שְׁנֵאמַר לענין הנודר ערך עצמו לה' (ויקרא ח כז) 'וְאִם מִךְ הוּא מְעַרְבְּךָ' - אם הוא עני שאין ידו משגת לתת לפי הערך הקצוב בתורה, 'על פי אשר תשיג יד הַנָּדָר יַעֲרִיכֶנּוּ הַפֶּה', הרי ש'מך' ביאורו עני. וְאִין 'מְקַרָּה' אֱלָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאמַר (תהלים קד ג) 'הַמְקַרָּה כַּמִּים עֲלִיוֹתָיו' - הקב"ה עשה תקרת עליונותו במים, והם המים העליונים אשר מעל השמים שהם כתקרה לעליה, הרי שהכתוב מכנה את הקב"ה בלשון 'מקרה'. רַב יוֹסֵף אָמַר, הַמְקוּר לִכְךָ שֶׁהַגְּשָׁמִים נִעְצָרִים בְּעוֹן בִּיטוּל תּוֹרָה הוּא מְהֻבָּא, שְׁנֵאמַר (איוב לו כא) 'וְעֵתָה לֹא רָאוּ אֹר, בְּהִיר הוּא בְּשִׁחָקִים, וְרוּחַ עֲבָרָה וַתִּטְחָרֶם', וְאִין 'אֹר' אֱלָא תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר (משלי י כג) 'כִּי נָר מִצֻּה וַתּוֹרָה אֹר', וכלפי מה שנאמר 'בְּהִיר הוּא בְּשִׁחָקִים', תָּנָא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל - שנו בבית מדרשו

של רבי ישמעאל ברייתא המבארת שאפילו בשעה שרקיע נעשה כהורין כהורין - מנומר בכתמים לבנים מחמת העננים, להוריד טל ומטר, 'רוח עברה ונתטהרם' - הרוח באה ומטהרת את השמים מאותם עננים ומפזרתם. כלומר מחמת ישראל לא ראו אור של תורה ולא עסקו בה, נעצרו הגשמים.

אָמַר רַבִּי אַמִּי, אִין הַגְּשָׁמִים נִעְצָרִין אֱלָא בְּעוֹן גּוֹל, שְׁנֵאמַר (איוב לו לב) 'עַל בְּפִים בְּפֵה אֹר', ודורשים, בְּעוֹן בְּפִים בְּפֵה אֹר, וְאִין בְּפִים אֱלָא חָמָס - גּוֹל, שְׁנֵאמַר (יונה ג ח) 'וּמִן חָמָס אֲשֶׁר בְּכַפְיֵהם', ומצאנו אם כן לשון 'כפיים' בענין עון גול, וְאִין 'אֹר' אֱלָא מָטָר, שְׁנֵאמַר (איוב לו יא) 'אִף בְּרִי יִטְרִית עִב יִפִּיץ עֲנַן אֹר' - המלאך ששמו 'אף ברי' יפיץ ויפזר את ענני הגשם. וביאור הפסוק הוא, שעל עון גזל מתכסים ונמנעים הגשמים מלירד. מֵאִי תִקְנִיתִיה - מהי תקנתו של עון זה כדי שיחזרו הגשמים לירד, יִרְבֶּה בַתְּפִלָּה, שְׁנֵאמַר בהמשך הפסוק הנזכר 'וַיִּצְוּ עֲלֶיהָ כַּמְפַנֵּיעַ' - הקב"ה יצווה על הגשם לירד בזכות הפגיעה, וְאִין פְּגִיעָה אֱלָא תְּפִלָּה, שְׁנֵאמַר (ירמיה ז טו) 'וְאֵתָה אַל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה [וְגו'] וְאֵל תִּפְגַּע בָּי' - הקב"ה אומר לירמיהו שלא יתפלל על אנשי יהודה שעובדים לאילים. הרי שפגיעה היא תפילה.

59 כלל, מכל מקום המקבל נותן שכר כיון שעיקר ההנאה שלו.
60 שנינו במשנה: אין פותחין שטרין בירורין אלא מדעת שניהם וכו'.
61 שואלת הגמרא: מאי שטרין בירורין. משיבה הגמרא: הקא, בבבל,
62 תרגמו – פירשו שהכוונה לשטרין מענטא – שטרות שכותבים בהם
63 סופרי הדיינים את טענות בעלי הדין, כדי שלא יוכלו לחזור בהם
64 מטענותיהם, וכיון שהם מפסידיים בכך שלא יוכלו לחזור בהם,
65 כותבים רק מדעת שניהם.
66 ביאור נוסף: רב דרמיה בר אבא אמר, כוונת המשנה לאופן שלא
67 הסכימו בעלי הדין שידונו אותם בית דין מסוים, ובאופן כזה
68 מבואר בסנהדרין (בג) שה – בעל דין אחד פוטר לו דין אחד, וזה
69 פוטר לו אחד, ושניהם בוררים דין שלישי, וכותבים בשטרות
70 הברורין איזה דין בירר לו כל אחד מבעלי הדין, כדי שלא יוכלו
71 לחזור בהם מבחירת הדיינים, וכיון שמחמת הכתיבה לא יוכלו
72 לחזור בהם, כותבים רק מדעת שניהם.
73 שנינו במשנה: רבן שמעון בן גמליאל אמר, לשניהם פותחין שנים,
74 לזה בעצמו ולזה בעצמו.
75 מבררת הגמרא: לימא – האם נאמר שבפוסין על מדת סדום קא
76 מופלגי – שנחלקו באדם הנוהג במדת סדום, כלומר שגורם הפסד
77 לתבירו בלי שיהיה לו כל ריוח בוה. האם כופים אותו להמנע מכך,
78 דמר – תנא קמא קבר שבוסין על מדת סדום, ולכן גם אם אחד
79 מהם אינו רוצה שיכתבו את טענותיו באותו שטר עם טענות
80 חברו, כותבים כן בעל כרחו. ופר – רבן שמעון בן גמליאל קבר,
81 אין פוסין על מדת סדום, ויכול כל אחד לומר שהוא רוצה לכתוב
82 שטר בפני עצמו.
83 דוחה הגמרא: לא – אין זו מחלוקתם, אלא דבולי עלמא סוברים
84 שבוסין על מדת סדום, והקא, היינו מעמא דרבן שמעון בן גמליאל
85 שכותבים שתי שטרות, כיון דאמר ליה – יכול כל אחד מהם לומר
86 לחבירו, לא נחא לי דתהוין בכותב גבי וכותי – אין הדבר נח לי,
87 שיהיו 'זכויותי', הטענות שאני זוכה מכחם בדין, כתובות יחד עם
88 טענותיך, כיון דרמית עלאי בי אריא ארפא – אתה דומה בעיני
89 כאריה האורב לי ומחפש להעליל עלי לולות עלי, וכשהיהו טענותי
90 כתובות בשטר שבידך תחפש בהם טענות לטעון כנגדי.

משנה

91 משנתנו דנה בדין 'אסמכתא', כלומר אדם המתחייב ממון בתנאי
92 שיקרה דבר מסוים, האם חלה התחייבותו.
93 מי שהיה חייב לחבירו ממון בשטר, ופרע מקצת חובו, וחשש
94 להשאירו ביד המלוה, שמא יחזור ויתבע את כל החוב, והמלוה
95 חשש להחזירו ללוה, שמא יטען שפרע הכל, ומשום כך השליש
96 המלוה את שטריו – נתנו לאדם שלישי שנאמן על שניהם. וכדי
97 שיהיה המלוה בטוח שיפרע לו הלוה את שארית חובו, אמר לו
98 הלוה לשליש, אם לא (נתתי) [אתן] לך את שארית החוב מכאן ועד
99 יום פלוני, תן לו שטריו – תן את השטר למלוה, ויכול לגבות את
100 כל החוב, על אף שכבר פרעתי את חלקו. אם הניע הזמן שהתחייב
101 הלוה לפרוע בו את שארית החוב, ולא נתן, רבי יוסי אמר ונתן
102 השליש את השטר למלוה ויגבה את כל החוב, ורבי יהודה אמר
103 לא יתן, כיון שלא חלה התחייבותו, אלא פורע הלוה רק את
104 שארית החוב שלא פרע.

גמרא

105 הגמרא מבארת את מחלוקתם של רבי יוסי ורבי יהודה. מבררת
106 הגמרא: קמאי קמיופלי – במה נחלקו רבי יוסי ורבי יהודה. מבארת
107 הגמרא: רבי יוסי קבר שאסמכתא קניא – אדם המתחייב ממון
108 בתנאי שיעשה דבר מסוים בעתיד, וסומך בלבו שיוכל לעשות כך
109 ולא יתחייב, אך כשהגיע הזמן נאנס ולא יכל לקיים את התנאי, חל
110 חיובו, ולכן הוא סובר שכשלא פרע מחזיר השליש את השטר

1 שפין שהניד העד את עדותו שוב אינו חוזר ומניד דבר הסותר את
2 דבריו הראשונים, מכל מקום צורכא מרבין – תלמיד חכם כרב
3 ירמיה לאו אורתיה למידק – אין דרכו לדקדק בהכרת נשים, ונאמן
4 לומר שטעה בה בתחילה, ועתה דקדק היטב והוא מכירה.
5 הגמרא מביאה מעשה נוסף עם רב ירמיה: ההוא תברא – מעשה
6 בשובר על כתובה שנפרעה, דתהו חתים עליה רב דרמיה בר אבא,
7 אמרה ליה האשה 'לאו אנהו הוא' – לא אני הייתי האשה שאמרה
8 לך לכתוב לי שובר, וכתובתי לא נפרעה. אמר לה רב ירמיה,
9 איברא אנת הות – באמת את היא אותה האשה, שאמרה לי
10 לחתום. אמר אפי, אף על גב דצורכא מרבין לאו אורתיה למידק
11 בנשים, מכל מקום כיון דדק דק – אם הוא אומר שדקדק היטב
12 והוא מכירה, הרי הוא נאמן.
13 הגמרא מביאה מימרא של אביי בענין דומה: אמר אפי, האי
14 צורכא מרבין דאילו לקדושי איתתא – תלמיד חכם ההולך לקדש
15 לז אשה, נידבר – וילך עם הארץ בהרית – יחד איתו, כיון שאם ילך
16 לבדו יש לחשוש דלמא מחלפו לה מיניה – שמא יחליפה לו באשה
17 אחרת, ולא יבחין בכך, ואילו עם הארץ שאיתו דרכו להתבונן
18 בנשים ויבחין בכך.
19 שנינו במשנה: כותבין גט לאיש וכו' והפעל נותן שטר וכו'.
20 שואלת הגמרא: מאי מעמא שהבעל נותן את שכר כתיבת הגט.
21 משיבה הגמרא: דאמר קרא (דברים כד א) 'כתב לה ספר בריתך ונתן
22 בידה', וכיון שהכתיבה מוטלת על הבעל, הוא זה שצריך לשלם
23 את שכר הסופר.
24 אומרת הגמרא: והאידידא, דלא עבדין גבי – ובזמן הזה, שאין
25 עושים כן, אלא האשה משלמת את שכר הסופר, היינו כיון
26 דשדוהו – הטילו רבין תשלום זה אאשה, לטובתה, כי היכי דלא
27 לשתיה – כדי שלא יעכבנה הבעל מלגרשה מחמת שאינו רוצה
28 לתת את שכר הסופר, ומכל מקום כיון שהכתיבה מוטלת על
29 הבעל, אומרת האשה לסופר שיקנה את הגט לבעל.
30 שנינו במשנה: פותחין שטרין ללוה אף על פי שאין מלוה עמו וכו'
31 והלוה נותן שכר.
32 מקשה הגמרא: פשיטא שהלוה משלם לסופר, שהרי למלוה אין
33 הנאה בדבר. מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא הוצרכה המשנה
34 להשמיענו דין זה, אלא בעיקרא – שנוטל הלוה את המעות באופן
35 שחציים הלוואה החוזרת ללא ריבית, וחציים פקדון, והלוה עושה
36 עיסקא בכל הממון, ונוטל לעצמו את הריוח של מחצית המלוה,
37 והמלוה נוטל את הריוח של מחצית הפקדון, ואף שגם למלוה יש
38 הנאה, הנאת הלוה גדולה יותר שהרי הוא צריך את ממון
39 ההלוואה כדי להתפרנס בו.
40 שנינו במשנה: פותחין שטרין למוכר אף על פי שאין לוקח וכו'
41 והלוקח נותן שכר.
42 מקשה הגמרא: פשיטא שהלוקח משלם לסופר, שהרי עיקר
43 ההנאה שלו. מתרצת הגמרא: לא צריכא אלא גמורא את שדהו
44 מפני רעתה, כגון שיש בה מום גדול או שהיא רחוקה מביתו, שאף
45 שיש לו הנאה גדולה במכירתה, מכל מקום הנאת הלוקח גדולה
46 יותר.
47 שנינו במשנה: אין פותחין שטרין ארוסין וכו' והחתן נותן שכר.
48 מקשה הגמרא: פשיטא שהחתן נותן את השכר על כתיבת השטר
49 שפוסקים בו אבי החתן ואבי הכלה את הממון שיתנו, שהרי עיקר
50 ההנאה היא שלו. מתרצת הגמרא: לא צריכא, דאפילו אם החתן
51 הוא צורכא מרבין, דניחא ליה לחמויה לקרוביה – שנוח לו לחמיו
52 לקרבו ולהשיא לו את בתו, והנאתו גדולה, מכל מקום אף כזה
53 החתן נותן את השכר.
54 שנינו במשנה: אין פותחין שטר ארוסות וקבלנות וכו' והמקבל נותן
55 שכר.
56 מקשה הגמרא: פשיטא שהמקבל נותן שכר, שעיקר ההנאה שלו.
57 מתרצת הגמרא: לא צריכא אלא בשדה בונה – שצריכים להובירה
58 ולא לעבוד בה במשך שנה או שנתיים, ובזמן זה אין למקבל הנאה

בבא בתרא. גט פשוט – פרק עשירי דף קסח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצא רשב"ם

1 **ביון שהניד** — נפקא לן במסכת שבועות (לב, א) מא"ם לא יגיד. **צורבא מרבנן** —
2 כגון רב ירמיה בר אבא. לאו דרכיה למידק ולהכיר בנשים כל כך. והגדה קמייתא
3 שאמר דלאו אידי היא — לאו כלום היא, ולא מיקרי חזור ומגיד במה שאמר לבסוף.
4 את היא אלא בשנתנה קולך. בדיון דאמר השתא דקדקתי יפה — סמכינן עליה,
5 ומחיימנין ליה. אף על גב — דאמור רבנן:

6 **צורבא מרבנן** לאו אורחיה למידק, כגון רב
7 ירמיה טשען תתלה שלת הכירה — אפילו
8 הכי, כיון דאמר דקדקתי יפה עתה, ומכירה
9 סמכינן עליה, כדאמרין גבי רב ירמיה
10 שסמכינן על מה שאמר לבסוף, בדיון דדק דק.
11 נידבר — לנהוג. עם הארץ — שמתכלל ומכיר
12 בנשים. הכי נרסין; מאי טעמא דאמר קרא
13 וכתב ונתן. והאיכא דלא עבדינן הכי בו' —
14 אלא נהוג שהאשה נותנת שבר. ולא נשתיה
15 — בשביל השבר, שאינו רוצה ליתן, ותתעגן.
16 אידי דתנא רישא בו' — לא גרסינן, ושיבש
17 הוא. ויש מפרשים דאשורב קאי, ולמימרא
18 דאידי יתבה השבר ולא הבעל. ואידי דתנא
19 רישא בדריה משום גט, שהבעל נתון שבר —
20 תנא נמי בדריה גבי שובר. ולא דוקא, ואין
21 זה שיטת גמרא למיניהו בדריה שירקא
22 משום רישא. עיסקא — מעות למחצית שבר.
23 **פפני רעתה** — מום גדול שבה, או רחוקה
24 ממנו. וסלקא דעתך אמינא יתן הוא שבר,
25 דהנאה ידידה הוא, וכדכתיב "הקונה אל
26 ישימה המוכר אל יתאבל" (יחזקאל ז),
27 וכדאמרי אינשי (בבא מציעא נא, א) זבנת —
28 קנית, זבין — אובד. אפילו צורבא מרבנן —
29 החתן. סלקא דעתך אמינא חמיו יתן כל
30 השבר, שהרי משיא בתו לתלמד חכם. בבניה
31 — שצריך להוכירה שנה או שנתיים, ואין ריוח
32 עתה למקבל. הכא תרימין. בבבל. שטרי
33 מענטא — שני סופרי הדיינין היו כותבין
34 טענות אנשי הריב, כדי שלא יהו טוענין
35 וחוזרין וטוענין, ועל פי אותן טענות פוסקין
36 הדיינין את דינם. זה בורר לו — דין אחד בו,
37 והיו כותבין בשטר: פלוני בירר לו דין פלוני,
38 ופלוני בירר לו את פלוני. לימא כבושין על
39 מרת סרוס קמיפילי: מרת סרוס, כדתנן (אבות
40 פרק חמישי משנה י"א) האומר "שלי שלי, שלך
41 שלך" — זו מדה בינונית, ויש אומרים זו מדה
42 סרוס. לימא תנא קמא סבר: שניהם נותנין שבר,
43 ונותנין שטר אחד בין שניהם. ואם יאמר אחד
44 מהם: לא אתן השכר, כי אני חפץ שיחא לי שטר
45 אחד לבדי ולך שטר אחר, ויהיה "שלי שלי
46 ושלך שלך" — כופין אותו ועושין אחד, כי מה
47 שאמר — מרת סרוס הוא. ורבן שמעון
48 גמליאלו סבר: אין כופין. ומשנינן: לא דבולי
49 עלמא כופין — וטעמא דרבן שמעון — משום
50 דקסבר אין זו מרת סרוס, שהרי חסר הוא הרבה
51 בדבר אם יכתבו שטר אחד לשניהם, דאמר: לא
52 נדימא לי דתייהו וכותבי בשטר אחד אצל זכותך.
53 דמיית עלאי **כארמי ארבא** — כל עשה שתרצה
54 הכתב תבא עלי בעלילות טענותי הכתובים בו, ושם תראה טענותיי, ובא לידי מריבה, כי איש מריבות אתה. **משננה** והשליש את שפרו — המלוה והלוה מסרוהו ביד שלישי, שהרי
55 טורח היה להם לכתוב שובר, וסמכו על השלישי. **גמרא אסמכתא** — המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד, וסומך בלבן בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן,
56 וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים. לא קניא — ואינו נתפס בתנאו, ולא יפסיד בכך. דיני אסמכתא מפרשין בבבא מציעא בפרק "איהו נשך" (סו, ב) ובפרק "המקביל" (שם קד, ב).
57 כי אתו לקמייה דרבי אמי — דיני אסמכתא. וכי מאחר שפעם ראשונה ושניה — כלומר, כמה פעמים לימדנו רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי, אני מה אעשה הייתי אומר לא קניא. ופיסק
58 גמרא: ואין הלכה כרבי יוסי, אף על פי שנימוק עמו. דאסמכתא לא קניא אלא אם כן קנו מיניה בבית דין חשוב, ובדלא אניס, כדאמר במסכת נדרים (כו, ב). **משננה מי שנמחק**
59 שפר חובו — מעצמו, שנטשטש או שפנלו עליו מים. מעמיד עליו עדים — היודעים מאימתי נכתב ומה כתוב בו, והם עושין לו קיום בפני בית דין, וכותבין לו מה שהיה כתוב באותו
60 השטר והזמן והמעות. נמחק שפרו — שהיה כתוב ביום פלוני, ופלוני ופלוני היו עדים שהיו חתומים בו — כל זה כותבין אלו המקיימין, ואחר כך חותמין את שמונת בוסין.
גמרא

פיון שהניד שוב אינו חוזר ומגיד - **צורבא מרבנן**
לאו אורחיה למידק. ההוא תברא הנהו חתים עליה
רב ירמיה בר אבא, אמרה ליה: לאו אנא הוא,
אמר לה: איברא אנת הות. אמר אביו: אף על גב
דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק, פיון דדק - דק.
אמר אביו: האי צורבא מרבנן דאילו לקדושי איתתא,
נידבר עם הארץ בהריה, הלמא מתלפו לה מיניה.
"הבעל נותן שבר" וכו'. מאי טעמא? דאמר קרא:
"וכתב... ונתן". והאידנא דלא עבדינן הכי, שדוהו
רבנן אאשה פי היכי דלא לשתיה. "פוחבין שטר
ללוה אף על פי שאין מלוה עמו" וכו'. פשיטא -
לא צריכא, בעיסקא. "פוחבין שטר למוכר אף על
פי שאין לוקח" וכו'. פשיטא - לא צריכא, במוכר
שדוהו מפני רעתה. "אין פוחבין שטרי אירוסין" וכו'.
פשיטא - לא צריכא, דאפילו צורבא מרבנן, דניחא
ליה לחמוה לקרוביה. "אין פוחבין שטר אריסות
וקבלנות" וכו'. פשיטא - לא צריכא, גבבניה. "אין
פוחבין שטרי בירוון אלא מודעת שניהם" וכו'.
מאי שטרי בירוון? הכא תרנימו: שטרי מענטא.
רב ירמיה בר אבא אמר: זה בורר לו אחד וזה
בורר לו אחד. "רבן שמעון בן גמליאל אומר:
לשניהם פוחבין שנים, לזה בעצמו ולזה בעצמו".
לימא, כבושין על מרת סרוס קא מיפלגי, דמר סבר:
כופין, ומר סבר: אין כופין? - לא, דבולי עלמא -
כופין, והכא היינו טעמא דרבן שמעון בן גמליאל,
דאמר ליה: לא ניחא לי דתייהו וכותב גבי זכותי,
דדמיית עלאי כי ארוי ארבא. משננה מי שפטרע
מקצת חובו, והשליש את שפרו ואמר לו: "אם לא
נתתי לך מכאן ועד יום פלוני - תן לו שפרו"; היגע
וקן ולא נתן - רבי יוסי אומר: יתן, רבי יהודה אומר:
לא יתן. גמרא במאי קמיפלגי? רבי יוסי סבר:
אסמכתא קניא, ורבי יהודה סבר: אסמכתא לא קניא.
אמר רב נחמן אמר רבה בר אבובה אמר רב: הלכה
כרבי יוסי. כי אתו לקמייה דרבי אמי, אמר להו: וכי
מאחר שרבי יוחנן מלמדנו פעם ראשונה ושניה הלכה

כרבי יוסי, אני מה אעשה? ואין הלכה כרבי יוסי. משננה מי שנמחק שטר חובו - מעמיד
עליו עדים, ובא לפני בית דין ועושין לו קיום: "איש פלוני בן פלוני נמחק שפרו ביום פלוני,
ופלוני

ופלוני עדין - החתומים בשטר, כך פירש רשב"ם. ונראה לרבינו יצחק

שמזכיר (הוא הדין) נמי העדים שהעידו שראו אותו השטר, שאם ירצה הלוח הדיום או למחר לפסלן - שיוכל לפסלן. ותימה אם צריך לכתבן, שאין הגמרא מזכירן. וצריך עיון בתיקון שטרות. אבל בשטרי מקח וממכר כותבין חוץ מאחריות שבו - וכותבין ממון ראשון, דאי ממנא דהאידיא -

ופלוני ופלוני עדיין". גמרא תנו רבנן: איהו קיומו: "במותב תלתא הוינא אנו פלוני ופלוני ופלוני, הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו ביום פלוני, ופלוני ופלוני עדיין"; ואם כתוב בו "הווקקנו לעדותן של עדים ונמצאת עדותן ככוננת" - גובה ואינו צריך להביא ראיה, ואם לאו - צריך להביא ראיה; נקדע - פסול, נקדע - פשר; נמחק או נמשמש, אם רישומו ניפר - פשר. היכי דמי "נקדע" היכי דמי "נמחק"? אמר רב יהודה: "נקדע" - קדע של בית דין, "נמחק" - קדע שאינו של בית דין. היכי דמי קדע של בית דין? אמר רב יהודה: מקום עדים ומקום הזמן ומקום התורה. אביי אמר: שתי וערב. הנהו ערבאי דאתו לפומבדיתא, דהוו קא אנסו ארעתא דאיניש; אתו מרוותיהו לקמיה דאביי, אמרו ליה: ליחוי מר שטרין ולכתוב לן מר שטרא אחרניא עליה, דאי מיתניס חד - נקטינן חד בידן. אמר להו: מאי אעביר לבני? דאמר רב ספרא: אין פותבין שני שמרות על שדה אחת, דלמא טריף והדר טריף. הוה קא טרדי ליה, אמר ליה לספריה: ויל פתוב להו הוא על המחק ועדין על הנגיה, דפסול. אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי: ודלמא רישומו ניפר, ותניא: נמחק או נמשמש, אם רישומו ניפר - פשר אמר ליה: מי קאמינא שטרא מעלייא? אלף בי"ת בעלמא קאמינא. תנו רבנן: הרי שפא ואמר "אבד שטר חוב", אף על פי שאמרו עדים "אנו פתבנו וחתמנו ונתננו לו" - אין פותבין לו את השטר; במה דקרים אמורים - בשטרי הלואה, אבל שטרי מקח וממכר - פותבין, חוץ מן האחריות שבו; וכן

גמרא הוציא - שטר מחוק לפנינו, שהיה כתוב ביום פלוני. ופלוני ופלוני - היו עדים שחתומים בו. ומפרש גמרא: אם כתוב בו הווקקנו בו - שעמדו אלו בית דין המקיימין וחקרו עדים החתומים בו להעיד על חתימתו, ונמצאו דבריהם מכוונים. גובה - זמן ראשון הכתוב בשטר, ואין צריך ראיה אחרת. ואם לאו - צריך להביא ראיה אחרת על הזמן, ועל סכום המעות, ועל כל מה שהיה כתוב בשטר. נקדע - על ידי אדם. נקדע - מעצמו. ערבאי = ישמעאלים. וקאנסו לארעתא דאיניש - ומתוך שהיו בעלי דרוע כופין בעליהן לתת גם השטרות, שלא יוכלו לערער. ליחוי מר שטרא - מה כתוב בו, קודם שיאנסו ממנו, וכתוב לנו אחר חתימתו. שאם יאנס אחר - ישר לנו שני, ולמזן מרובה אם תהיה דינו תקיפה - נערער על שדותינו, ונקחם מיד הלוקחים אותם מיד הערביים. דאמר רב ספרא - לקמן בשמעתין. דלמא טריף והדר טריף - זה הלוקח שקנה שדה באחריות, ומזין דטריף ליה מיניה בעל חוב דמוכר, ואתו איהו וטריף מלקוחות, ומחוי להם אחר מן השטרות כדי לגבות בו מן המוכר. והדר טריף מלקוחות אחרני על ידי השטר השני, ואומר: עתה שטר ממני, ואחזור ואטרוף מלקוחות, והרי שטר מכירתי עדין הוא בדי. קא טרדי ליה - מפצירין בו. אמר ליה לספריה ויל כתוב להו - שטר, ומחוק אותו, ואחר כך כתוב על המחק והעדים יחתמו על הנגיה, ואילו לא יתנו לב שהוא פסול, ואיפטר מהם. אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי בו' - ליה דרב אחא בר מניומי הוה סלקא דעתיה דהכי אמר אביי לספריה, דנכתוב להו שטרא מעליא והדר נמחקיה, והדר נכתביה על המחק ונתנמו סהדי על הנגיה. והכי קשיא ליה: ודלמא לא מחקי ליה שפיר, משום דבעי למיכתב עליה, והוי רושם ראשון ניפר, ואולי ומחקי ליה להאי כתבא בתרא. ומוקי ליה אקמא, הוה ליה רושם ראשון ניפר וכשר. וראשון לא על המחק נכתב, הוה ליה כנטשטש, דאמרו לעיל: רישומו ניפר - כשר. אמר ליה מי כפרת שטרא מעלייא קאמינא - דנכתוב ונמחקיה. אלף בי"ת בעלמא קאמינא - דברים בטלים אמרתי לכתוב ולמחק, אבד שטר חובי - וכתוב לי אחר תחתיו ככל הכתוב בראשון. וכגון שאין לו עדים שאבד ממנו. כתבנו ונתננו לו - דליכא למימר: שמה כתב ללוות ולא לזה. בשטרי הלואה - אפילו אם באו לכתוב חוץ מאחריות שבו - אין כותבין, דאתו למיטרף ביה מבני חרי, ושמה לא אבד הראשון, אי נמי דלמא חזר ומצאו, וטריף והדר טריף. אבל בשטרי מקח וממכר - אם אמרו עדים כתבנו ונתננו לו - כותבין לו אחר, חוץ מאחריות שבו. מאחר שאמת הדבר שזה הקרקע קני לו, והוא ירא פן ישתקע הדבר ויערערו עליו שלא כדן - כותבין לו שטר מקח בלא אחריות, כדמפרש לקמן (קסט, ב): "שטרא דגן דכתבננהו דלא למיגיב ביה לא ממשעבדי ולא מבני חרי" בו.

רבן

עומדת החזקה במקום השטר, ויכול לומר כל מה שיכול לטעון ששטר שני, וישטן כי שנתנו ממנו לו ונתן לו השדה, ולא יצטרך הוא להביא ראיה, למאן דאמר אין צריך להביא ראיה וצריך לומר דכי הוי גוונא צריך להביא. והכאי גוונא אמרינן לקמן (קעג, א) דאחזק האילי אשבעי להדר - צריך להביא ראיה, ואפילו אמרינן בעלמא אין צריך. ובענין אחר יש לפרש, ולא תקשה לרבן שמעון בן גמליאל ואלא תצטרך לכל זה. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף שטרי מקח וממכר אין כותבין - כדמפרש לקמן, שיש לחוש שמה החזיר הלוקח למוכר וחזר המכר, ואם לא נכתב שטר שני ללוקח - יוציא המוכר הקרקע מיד הלוקח על ידי השטר שהחזיר לו. אבל אם נכתוב לו שטר שני ללוקח, אפילו יוציא המוכר על הלוקח השטר שהחזיר לו - לא יועיל כלום, שיאמר הלוקח: שני שטרות היו לי, ולא החזירתי לו אלא אחד. ובין שהאחד עדין בידו - לא חזר המכר, והשתא אין לקהשות אפילו כביש שטר ביד המוכר מה שיש לו להועיל, והלא הלוקח יכול לומר: לו קודם שמכרת לי השדה כתבת שנים או שלשה שטרות, וכתבו לך כאשר פצתה, כי כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו, ומה שאין שטר בידי - לפי שאבד ממני. הא לא קשה מידי, דודאי אין מועיל למוכר אלא אם כן יש עדים שזה השטר שבידו הוא אותו שנתנו ללוקח, ועתה חזר לידו. אי נמי, יבררו עדים שהחזיר לו הלוקח השטר

ביום חזר ומכרה לו. ותימה: לרבן שמעון בן גמליאל, למאן דאמר לקמן (קעג, א) צריך להביא ראיה, נהי דנקטת במסירה - מכל מקום צריך המוכר להביא ראיה: שהחזיר לו השטר, אפילו הוא בידו ואומר רבינו יצחק: דבא אין צריך לכולי עלמא, דלנפלה לא חיישינן. ולפקדון נמי לא חיישינן הכא, שראו הוא להפקיד שטר למוכר, דלמא כבש ליה וביא עדים שהשדה היתה שלו עד תתה. תימה לרבינו יצחק: שכל מוכר שדה יכול להזיק ללוקח, דכיון שכותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו, דומינן דכתב שני שטרות ונתן האחד ללוקח, לאחר שלש שנים או ארבע, שיפסיד הלוקח את שטרו - יבא ויאמר: החזיר לי השטר, וביאיתו לבית דין ויגבה בלא ראיה, למאן דאמר אין צריך להביא ראיה. ואותו לא יוכל לומר לו: מתחלה כתבת, שכתבת או הרבה שטרות, מאחר שהוא אין לו שטר, ואין יכול להוכיח שלא החזירו לו ויש לומר: דאיכא למימר שכוין שהחזיק שלש שנים בקרקע - עומדת החזקה במקום השטר, ויכול לומר כל מה שיכול לטעון אם היה השטר בידו, כי יאמר: מה שאין לי שטרי - לא בשביל שהחזירתי, אלא שלא נותרתי לשמרו לאחר שלש שנים. ותימה לרבן שמעון בן גמליאל, שמכל מקום יוכל המוכר לעשות שני שטרות, כגון ראובן דכתב שני שטרות שמכר שדה לשמעון, ויתן האחד לשמעון ואחד ללוי, ויעשה קנוניא בינו ובין לוי, ויוציא לוי אותו השטר לאחר שלש שנים שהפסיד שמעון שטרו, וישטן כי שנתנו ממנו לו ונתן לו השדה, ולא יצטרך הוא להביא ראיה, למאן דאמר אין צריך להביא ראיה וצריך לומר דכי הוי גוונא צריך להביא. והכאי גוונא אמרינן לקמן (קעג, א) דאחזק האילי אשבעי להדר - צריך להביא ראיה, ואפילו אמרינן בעלמא אין צריך. ובענין אחר יש לפרש, ולא תקשה לרבן שמעון בן גמליאל ואלא תצטרך לכל זה. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף שטרי מקח וממכר אין כותבין - כדמפרש לקמן, שיש לחוש שמה החזיר הלוקח למוכר וחזר המכר, ואם לא נכתב שטר שני ללוקח - יוציא המוכר הקרקע מיד הלוקח על ידי השטר שהחזיר לו. אבל אם נכתוב לו שטר שני ללוקח, אפילו יוציא המוכר על הלוקח השטר שהחזיר לו - לא יועיל כלום, שיאמר הלוקח: שני שטרות היו לי, ולא החזירתי לו אלא אחד. ובין שהאחד עדין בידו - לא חזר המכר, והשתא אין לקהשות אפילו כביש שטר ביד המוכר מה שיש לו להועיל, והלא הלוקח יכול לומר: לו קודם שמכרת לי השדה כתבת שנים או שלשה שטרות, וכתבו לך כאשר פצתה, כי כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו, ומה שאין שטר בידי - לפי שאבד ממני. הא לא קשה מידי, דודאי אין מועיל למוכר אלא אם כן יש עדים שזה השטר שבידו הוא אותו שנתנו ללוקח, ועתה חזר לידו. אי נמי, יבררו עדים שהחזיר לו הלוקח השטר

בבא בתרא דף קסח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קצג

53 שקנה ממנו והוציאנה מידו, וכיון שאין לו ממון, יגבה הלוקח
54 מלקוחות של המוכר שקנו ממנו קרקעות אחריו, על ידי שיראה
55 להם את שטר המקח שבידו, והגבייה נעשית על ידי שהוא מראה
56 את שטר המקח שבידו, ומוכיח שהמלוה של המוכר הוציא ממנו
57 את הקרקע מחמת חובו של המוכר, וגובה מהלקוחות, ואם יהיו
58 לו שני שטרות יש לחשוש דלמא מריף – שמה יגבה קרקע
59 מהלקוחות על ידי שיראה להם את שטר המקח שבידו, והדר מריף
60 – ויחזור ויגבה מלקוחות נוספים על ידי שיראה גם להם את שטר
61 המקח השני שבידו, ויטען שעתה גבה ממנו המלוה של המוכר את
62 הקרקע, והלוקח השני שהוא גובה ממנו לא ידע שכבר גבה הלה
63 את חובו מלוקח אחר, בשטר הראשון. ולכן אמר להם אביי שאף
64 שיש להם חשש שיגזלו מהם את השטר, אינו יכול לכתוב להם
65 שטר נוסף על קניית הקרקע.
66 הגמרא ממשיכה את המעשה: הוּו קא מרדי ליה – היו בעלי
67 הקרקעות מפצירים ומבקשים מאביי שיכתוב להם שטר נוסף, אף
68 שאמר להם שהדבר אסור. אמר ליה לפריה – אמר אביי לסופר
69 שלו, הכותב את שטרותיו, זיל – לך והטעה אותם, וכתוב להו –
70 וכתוב להם שטר, ותחזור ותמחקנו, ותכתוב אותו שוב באופן
71 שהיה הוא – השטר עצמו כתוב על המחק, ועדיו חתומים על הנניר
72 שאינו מחוק, דשטר כזה הוא פסול, כמבואר לעיל (קסד), והם לא
73 יבחינו בכך שהוא שטר פסול, ויפסיקו להפציר בי. אמר ליה רב
74 אחא בר מניומי לאביי, כיצד אפשר לכתוב שטר כזה, והרי יש
75 לחשוש דלמא – שמה לא ימחק הכתב הראשון היטב, ואף אחרי
76 המחיקה יהיה רישומו ניכר, והלקוחות ימחקו לגמרי את הכתב
77 השני, ותניא בברייתא שהובאה לעיל, שאם נמחק השטר או
78 נמשמש, אם רישומו של הכתב ניכר, בשר, ויכולו להשתמש בו,
79 כדן כל שטר הכתוב על הנניר.
80 אמר ליה אביי לרב אחא בר מניומי, מי קאמינא שטר מליא – וכי
81 אמרתי לסופר לכתוב בפעם הראשונה שטר טוב ולמחוק, שאז
82 יש חשש שיהיה רישומו של הכתב הראשון ניכר, אלף בייט
83 בעלמא קאמינא – אמרתי לו שיכתוב סתם אותיות כאלף ובייט
84 על השטר, וימחקם, ועל גבי המחיקה יכתוב שטר מקח, ויהיה זה
85 שטר פסול.
86 הגמרא מביאה ברייתא הדנה בכתיבת שטר חדש, במקום שטר
87 שאבד: תנו רבנן, הרי שקא המלוה לבית דין ואמר אבד שטר חובי,
88 ועדיין לא נפרע על ידי הלוה, ורוצה שיכתבו לו שטר חדש, אך
89 אין לו עדים שאיבד את שטר, אף על פי שאמר עדים, אנו כתבנו
90 את שטר החוב שהוא אמר שאבד לו, וחתמנו עליו, ונתננו לו
91 אותו בציווי הלוה, מכל מקום אין בותבין לו את השטר החדש.
92 ממשיכה הברייתא ומבארת: פשה דרבים אמורים, בשטרין הלואה,
93 שיש לחשוש שנפרע החוב והחזיר המלוה את השטר ללוה, או
94 שאף אם לא נפרע, יש לחשוש שמה הוא משקר ולא אבד שטר, או
95 שמה ימצאנו, ואם יהיו לו שני שטרות יגבה מהלוה פעמיים,
96 שלא כדן. אבל שטרין מקח וממכר – שטר על קניית קרקע,
97 שהעדים מעידים שכתבו והתמו ונתנו לו שטר זה, ואומר הקונה
98 שאבד שטר, בותבין לו שטר חדש, כדי שתהיה לו הוכחה שאכן
99 קנה את הקרקע, ואין בזה חשש, שהרי אף אם באמת לא אבד
100 שטר אין הפסד בכך שיהיה לו שני שטרות. אך כותבים את השטר
101 החדש חזין מן האחריות שבו, כלומר, אין כותבים שאם הנושים
102 במוכר יגבו את הקרקע מהלוקח מחמת חובו של המוכר, ויכל
103 הלוקח לגבות את ממון המקח מהמוכר, כיון שיש לחשוש שלא
104 אבד שטר באמת, ואם אכן נושי המוכר יוצאו ממנו את הקרקע
105 מחמת חובו של המוכר, יגבה מהלקוחות האחרים של המוכר
106 פעמיים, בשני השטרות, וכמו שהתבאר לעיל.

1 ופלוני ופלוני הם עדיו שהיו חתומים בשטר, ובסוף שטר הקיום
2 חותמים עדים אלו שמכירים את השטר.

גמרא

3 הגמרא מביאה ברייתא הדנה בנוסחאות הקיום של שטר שנמחק:
4 תנו רבנן, איזהו נוסח קיומו של שטר שנמחק, כמותב תלתא הוינא
5 – במושב שלשה דיינים היינו, אנו פלוני, ופלוני, ופלוני, והוציא
6 המלוה שהוא פלוני בן פלוני, שטר מחוק לפנינו, ששטר מחוק זה
7 נכתב ביום פלוני, ופלוני ופלוני הם עדיו שהיו חתומים בו.
8 ממשיכה הברייתא: ואם כתוב בו – בנוסח הקיום תוספת זו,
9 'הווקקנו לעדותן של עדים, ונמצאת עדותן כוונת', כלומר, חקרנו
10 את העדים שהיו חתומים בשטר שנמחק, ונמצאה עדותם
11 אמיתית, נזכה המלוה את חובו ב'קיום' זה, מהזמן שנכתב בשטר
12 הראשון, ואינו צריך להביא ראיה נוספת לזמן החוב או לטח
13 המעות, אלא דין הקיום' כדן השטר הראשון שנמחק. ואם לאו –
14 אם לא נכתב בקיום נוסח זה של 'הווקקנו', צריך המלוה להביא
15 ראיה על אמיתות כל מה שהיה כתוב בשטר, כמו סכום ההלוואה
16 וזמנה, שאם לא כן יטען התבע שהיה זה שטר מזויף.
17 הגמרא מביאה את המשך הברייתא, המבררת את כשרותם של
18 שטרות עם פגמים שונים: שטר שנקרע בכוונה על ידי אדם, פסול,
19 שקריעתו מוכיחה שהיה שטר או פסול. אבל שטר שנתקע
20 מעצמו, בשר, אומרת הברייתא דין נוסף: שטר שנתקע הכתב שבו,
21 או שנמשמש הכתב, אם רישומו של הכתב ניכר, ואפשר עדיין
22 לראות מה היה כתוב בו, בשר.
23 מבררת הגמרא: תיכי דמי 'נקרע' ותיכי דמי 'נתקע', כלומר כיצד
24 יודעים אם נקרע מעצמו וכשר או שנקרע בכוונה ופסול. מבארת
25 הגמרא: אמר רב יהודה, 'נקרע' היינו שיש בו קרע של בית דין,
26 שמחתו תבואר להלן, ו'נתקע' היינו קרע שנקרע על בית דין.
27 מבררת הגמרא: תיכי דמי קרע של בית דין. מבארת הגמרא: אמר
28 רב יהודה, שקרע בו את אחד המקומות החשובים שבו, והיינו את
29 מקום חתימת העדים, ומקום הזמן, ומקום התורף – שכתוב שם סך
30 המעות שהתחייב לו, שאם אחד מהם קרוע השטר פסול. אביי
31 אמר, קרע של בית דין הוא שתי ועקר – קריעת השטר לאורך
32 ולרוחב.
33 הגמרא מביאה מעשה שענינו שייך לכתיבת שטר שנמחק: הנהו
34 ערבא, דתתו לפומבדיתא – מעשה בישמעאלים שבאו לעיר
35 'פומבדיתא', דהו קא אנוי ארעתא דאיניש – שהיו גזולים קרקעות
36 מאנשים, ונטולים מהם אף את שטרות המקח שלהם, כדי שלא
37 יוכלו הנגולים לערער ולהוכיח שהקרקעות שלהם. אתו מרוותיהו
38 לקמיה דאביי – באו בעלי הקרקעות לפני אביי קודם שגזלו מהם
39 את הקרקעות והשטרות, ואמרו ליה לאביי, ליתו מר שטרין –
40 יראה אדונינו את שטרות המקח שיש לנו על שדות אלו, שהם
41 שלנו, ולכתוב לן מר שטר אחריו עליה – ויכתוב לנו שטרות
42 מקח אחרים על קרקעות אלו, כדי שיהיו לנו שני שטרות שוים על
43 כל קרקע, דאי מיתגים חד – שאם יאנסו מאיתנו הישמעאלים את
44 השטר האחד, כשיגזלו את הקרקע, נקיטין חד בידן – ישאר לנו
45 שטר אחד בידנו, ואם לאחר זמן תהיה ידנו תקיפה, נוכל לערער
46 ולהוכיח שהקרקע שלנו, ולהוציא מיד אלו שיקנה
47 מהישמעאלים.
48 אמר ליה אביי, מאי אעביד לבו – וכי מה אני יכול לעשות לכם
49 בענין זה, דהא אמר רב ספרא, אין בותבין שני שטרות מקח על שדה
50 אחת, כיון שיתכן שמוכר השדה לזה כסף קודם שמכר את
51 הקרקע, ולא יהיה לו מהיכן לשלם, ויגבה המלוה את הקרקע
52 מהלוקח, ויתחייב מוכר הקרקע לשלם ללוקח את דמי הקרקע

ירידת הנשמה בגוף היא ירידה גדולה ועצומה במאוד מאוד וכו', וירידה זו היא צורך עלייה וכו'.

59 לגבות את נכסי הלוה. וְכָל שְׂטֵר אֲדָרְבֵּתָא – שכותבים למלוה
60 אחרי שמצא קרקע ביד הלקוחות של הלוה, דְּלֵא פְתִיב בַּה
61 'קְרַעְנֵיהּ לְשֵׁטֵר מִדְּרַפָּא', לֵאמֹר אֲדָרְבֵּתָא הוּא, כיון שיש לחשוש
62 שיחזור ויגבה בשטר הטיפא שבידו בבית דין אחר, מלבד מה
63 שהוא בא לגבות בשטר האדרכתא. וְכָל שְׂטֵר שׂוּמָא – ששמים את
64 הקרקע למלוה הוא זוכה בה, דְּלֵא פְתִיב בַּיה 'קְרַעְנֵיהּ לְשֵׁטֵר
65 אֲדָרְבֵּתָא', לֵאמֹר שׂוּמָא הִיא, כיון שיש לחשוש שיחזור המלוה ליגבה
66 בשטר האדרכתא שבידו. ואם כן כשגבה המלוה בפעם הראשונה
67 בודאי קרעו את שטרו, וכיצד יוכל לחזור ולגבות את הקרקע.
68 הגמרא מתרצת את דברי רב ספרא, שאמנם בבעל חוב לא שייך
69 שיגבה פעמיים את השדה, אבל יש אופן אחר שבו אפשר לגבות
70 ממנו את השדה פעמיים. מתרצת הגמרא: לֵאמֹר צִירֵבָא – לא הוצרך
71 רב ספרא לומר את דבריו, אלא באופן דְּקָאָתִי מִפְּתֵי אֲבִיתָהּ –
72 שיבוא המערער ויוציא את הקרקע מהלוקח על ידי שביאי עדים
73 שהיטר הקרקע של אבותיו, ואז יש אדם שמכרה גולה מאבותיו,
74 ובאופן כזה הוא מוציא את הקרקע מיד הלוקח ללא שטר, ויש
75 חשש שאחרי שיוציאנה מידו פעם אחת יגבה הלוקח את דמי
76 המקח מלקוחותיו של המוכר בשטר הראשון שבידו, ויניחנו
77 המערער בקרקע בשקט עוד מעט זמן, ויחזור ויוציאנה מידו על
78 ידי שיטען שוב שהיא של אבותיו ולא של המוכר לו, ויחזור
79 הלוקח ויגבה את דמי המקח מלקוחות אחרים של המוכר, על ידי
80 השטר השני שבידו, שכתובה בו אחריות.
81 רב אחא מקשה על דברי רב ספרא: אֲמַר לִיה רַב אֲחָא מְדַפְתִּי
82 לְרַבִּינָא, וְלִמַּח לִיה לְמִימַר לִיה לְבַעַל חוּב – מדוע צריך הלוקח לומר
83 לנושה במוכר שגבה ממנו את הקרקע 'שׂוֹף לִי פְתָהּ אֲרַעָא וְאִיקוּם
84 בַּה' – הנח לי לשבת בקרקע בשקט ואז תחזור ותגבנה ממני,
85 כמבואר בדברי רב ספרא, והרי תִּפְסִיק לִיה – די לו בכך דְּכִיּוֹן
86 דְּקָיֵב תְּרֵי שְׁטָרֵי – כיון שיש בידו שני שטרות מקח עם אחריות,
87 מְרִירָא וְהָדֵר מְרִירָא – יגבה בשטר הראשון מלוקח אחד, ויחזור מיד
88 ויגבה מלוקח נוסף בשטר השני, ומדוע יש לו צורך לשהות עוד
89 זמן בקרקע כדי לגבות בשטר השני. מתרץ רבינא: אִם יַעֲשֶׂה כֵּן,
90 ויגבה משני הלקוחות בשני השטרות מיד, נְפִישִׁי עֲלֵיהּ בְּעָלֵי דִּינִין
91 – יתרבו עליו בעלי דינים התובעים אותו, שהרי בבת אחת יוציא
92 את הקרקעות מלקוחות ומתוך כך ישימו לב לרמאותו.
93 הגמרא מבררת מדוע אמרה הברייתא שאי אפשר לכתוב ללוקח
94 שטר מקח נוסף עם אחריות, והרי לכאורה אפשר לעשות תנאה
95 שלא יוכל לגבות פעמיים. מקשה הגמרא: וְלִכְתּוּב לְהָאִי שְׂטָרָא
96 מְעַלְיָא – ומדוע לא נכתוב שטר מקח חדש עם אחריות ללוקח,
97 וכדי שלא יוכל לגבות פעמיים, כחששו של רב ספרא, לְכַתּוּב
98 תְּבִירָא לְמוּכְרֵי – יכתבו 'שובר' למוכר, שיהיה כתוב בו כך, כָּל שְׁטָרֵי
99 דִּיפְקִין עַל אֲרַעָא דֵא – כל שטרות המקח שיצאו על קרקע זו, יהיו
100 פְּסוּלִין, לְבַר מִן דִּיפְסִיק בְּזַמְנָא דֵא – מלבד השטר שיצא ויהיה כתוב
101 בו זמן זה, והיינו הזמן שבו כתבו את השטר החדש, ויכתבו בשטר
102 את הזמן של יום כתיבתו, ולא את הזמן של השטר הישן, וממילא
103 אם יוציא הלוקח את השטר הישן, שיזמן קודם לזמן השטר
104 החדש, לא יוכל להשתמש בו כדי לגבות מהלקוחות את דמי
105 הקרקע, כיון שיש ביד המוכר 'שובר' המבטל את כח השטר.
106 הגמרא מביאה אפשרות ליישב את הברייתא: אֲמַרוּהּ רַבִּין
107 לקושיא זו קְמִיָה דְּרַב פְּסָא, וְאֲמַר לֵה – יש אומרים שאמרו זאת
108 קְמִיָה דְּרַב אֲשִׁי, ואמרו בני הישיבה, זאת אֲמַרְתָּ – יש ללמוד
109 מקושיא זו שהברייתא סוברת שאין בּוֹתְבִין שׂוּבֵר, כלומר אם
110 המלוה בא לגבות את חובו מהלוה ואומר שאבד לו שטר, אין
111 הלוה חייב לפרוע תמורת שובר, אלא יוכל לטעון שהוא חושש
112 שלא אבד השטר או שמא ימצאנו לאחר זמן ויחזור ויתבענו, ואף
113 שיכתוב לו שובר הוא חושש שיאבד לו השובר, והוא הדין כאן
114 שאין המוכר חייב להסכים לכתוב ללוקח שטר מקח נוסף, אף אם
115 יכתוב לו הלה שובר המבטל את כח השטר הישן. ולהלן (קט)
116 נחלקו תנאים האם כותבים שובר.

1 רָבִן שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל חוֹלַק וְאִמְרַהּ, אִף שְׁטָרֵי מְקַח וּמְכָרֵי אִין
2 בּוֹתְבִין, אף על פי שלא כותבים בהם אחריות. וטעמו, כיון שהוא
3 טובר שאם הלוקח רוצה למוכר את הקרקע בחזרה למוכר עצמו,
4 מחזיר לו את שטר המקח וזוכה המוכר בקרקע, כמו שיבואר
5 בהמשך הברייתא, וממילא יש לחשוש שהשטר לא אבד לו אלא
6 החזירו למוכר לשם החזרת הקרקע, ועתה הקרקע שייכת למוכר,
7 ואם נכתוב לו שטר חדש יוכל לטעון שלא מכר את הקרקע
8 למוכר. אבל לדעת חכמים אין החזרת השטר מחזירה את הקרקע
9 למוכר, ואין חשש בדבר.
10 הברייתא מביאה אופן נוסף שנחלקו בו: וְכֵן הָיָה רָבִן שְׁמַעוֹן בְּן
11 גַּמְלִיאֵל אִמְרַהּ, הֵנוּתֵן קִרְקַע בְּמַתְנָה לְחֵבְרוֹ, וכתב לו עליה שטר,
12 וְהַחֲזִיר לּוֹ מִקְבַּל הַמַּתְנָה לְנוּתֵן אֶת הַשְּׂטָר, הָיָה מַתְנָתוֹ לְרִשְׁוֹתוֹ
13 שֶׁל הַנוּתֵן, לֵאלֹא קִנְיַן נוסף. וְהַכְּמִים אִמְרַיִם, אף אם החזיר לו את
14 השטר עדיין מַתְנָתוֹ כְּיִמָּת, עד שיעשה הנותן קנין חדש בקרקע,
15 או שיכתוב לו המקבל שטר חדש.
16 הגמרא מבארת את הברייתא: אֲמַר מַר, 'אבל שטרי מקח וממוכר
17 כותבין לו, הוּן מַתְרִייתוֹ שְׂבוֹ', שואלת הגמרא: מֵאֵי שְׂעָמָא שאין
18 כותבים בשטר החדש אחריות נכסים. משיבה הגמרא: אֲמַר רַב
19 סְפָרְאִי, לְפִי שִׁישׁ לְחִשׁוּשׁ שְׂבִיבָתָא לֹא אֲבָד שְׂטֵר, והדין הוא שְׂאִין
20 בּוֹתְבִין שְׂנֵי שְׂטָרוֹת עִם אַחֲרִיּוֹת עַל שְׂדֵה אַחַת. והטעם לכך, שיש
21 לְחִשׁוּשׁ דְּלִמָּא אִוִּיל בְּעַל חוּב – שמא יבוא הנושה במוכר, וּמְרִירָא
22 לִיה לְהָאִי – ויוציא את הקרקע מיד הלוקח, מחמת המוכר עצמו
23 לא יהיה ממון לשלם את חובו. ועתה חייב המוכר לשלם ללוקח
24 את דמי הקרקע שהוציאו מידו, וכיון שכתב לו המוכר 'אחריות'
25 יכול הלוקח לגבות את חובו גם מהלקוחות האחרים של המוכר,
26 שקנו ממנו קרקעות אחריו, ואם יכתבו לו שני שטרות יש לחשוש
27 שיעשה הלוקח קנוניא עם הבעל חוב של המוכר, וְכִךְ יַעֲשֶׂה, אִוִּיל
28 הָאִי – ילך הלוקח וּמְפִיק תְּד – ויוציא שטר מקח אחד שיש לו,
29 וּמְרִירָא לְקוּחוֹת – ויגבה בו מהלקוחות האחרונים של המוכר את
30 ממונו המקח שחייב לו המוכר, ויקרעו בית דין את השטר שבידו
31 כדי שלא יגבה בו שוב. וכדי לחזור ולגבות ברמאות, אֲמַר לִיה
32 הַלּוֹקַח הִרְאִישׁוֹן לְבַעַל חוּב שֶׁהוּצִיא מִמֶּנּוּ אֶת הַקִּרְקַע, 'שׂוֹף לִי
33 דְּאִיקוּם בַּה' – הנח לי להחזיק בקרקע בשקט כמה שנים, עד
34 שישתכח הדבר שכבר גביתי מלוקח אחד מעות מחמת שהוצאת
35 ממני את הקרקע, וְהָדֵר תָּא מְרִירָא – ותשוב ותוציא ממני את
36 הקרקע, כאילו עתה אתה גובה את חובך מהמוכר על ידי נטילת
37 הקרקע שלי, וּמְפִיק אַחֲרֵינוּא – ויוציא הלוקח את השטר השני שיש
38 לו על קניית הקרקע, שכתובה שם אחריות על הקרקע, וְהָדֵר אִוִּיל
39 מְרִירָא לְקוּחוֹת אַחֲרֵינוּי – ויחזור ויגבה את מעות המקח מלקוחות
40 אחרים של המוכר, שלא כדון. וכיון שמטעם זה אין כותבים שני
41 שטרות מקח על שדה אחת, אמרה הברייתא שאם הוא אומר
42 שאבד שטרו כותבים לו שטר ללא אחריות, מחשש שבאמת לא
43 אבד השטר ואין כותבים שני שטרות עם אחריות על שדה אחת.
44 הגמרא מבררת כיצד תיתכן קנוניא זו. מקשה הגמרא: כִּיצַד יוּכַל
45 הַנוּשָׂא לְגָבוֹת הַקִּרְקַע שְׂבִיד הַלּוֹקַח אֶת חוּבוֹ מֵהַמוּכָר פְּעַמִּים,
46 והרי כשגובים חוב אין מניחים את שטר החוב ביד המלוה אלא
47 מוציאים אותו מידו וקורעים אותו, ואם כן כִּיּוֹן דְּקְרַעְנֵיהּ לְשְׂטָרָא
48 דְּמִלְוָה – כיון שקרענו את שטר החוב של המלוה בעת הגבייה
49 הראשונה, והוא הניח ללוקח לשבת בקרקע אחר כך, כִּמְאִי תִּירַד
50 מְרִירָא לֵה – באיזה כח הוא יכול לחזור ולהוציא את הקרקע מידו,
51 ואם לא יוכל להוציא ממנו את הקרקע כדון לא יוכל הלוקח
52 לעשות את הקנוניא שאמר רב ספרא.
53 הגמרא מביאה שקורעים את שטרו: וְכִי תִּמָּא דְּלֵא קְרַעְנֵיהּ – ואם
54 תאמר שאין הכרח שיקרעו את שטרו, אלא יתכן שיכתבו לו
55 שובר, וְהָאִי אֲמַר רַב נְחֵמָן, כָּל שְׂטֵר מְרִירָא – שכותבים בו בית דין
56 שיכול המלוה לגבות את קרקעותיו של הלוה, דְּלֵא פְתִיב בַּיה –
57 שלא כתוב בשטר זה 'קְרַעְנֵיהּ לְשְׂטָרָא דְּמִלְוָה' – קרענו את שטר
58 ההלואה, לֵאמֹר מְרִירָא הוּא – אין זה שטר טוב, ואין המלוה יכול

1 רבן שמעון בן גמליאל אומר אפילו בשטרין מקח וממכר אין כותבין — דסבירא ליה:
2 אותיות נקנות במסירה, כדלמקח גבי מתנה, דהיישנין דלמא לאחר שכתבו ונתנו לו
3 שטר המכירה החזיר לו לוקח זה למוכר את השטר, וחזר לו מקחו, כדארמין גבי
4 מתנה. חזרה מתנתו — כדמפרש לקמיה טעמא. מתנתו קיימת — אלא אם כן חזר
5 ומכרה או נתנה לו בקנין גמור, או בשטר חדש,
6 כדן לוקח ומכר. אמר רב חזין מאחריות שבו
7 מאי טעמא — אין כותבין לו אחריות. אמר רב
8 כפרא לפי שאין כותבין שני שמרות על שדה
9 אחת — שאם יכתוב לו שטר אחר — חיישנין
10 דלמא אתי בעל חוב וטרף ליה להאי שדה,
11 דאמר הקנה אותה כי אבד שטרי שהיה לי על
12 שדה זו וכתבו לו שטר אחר עליה. וכיון
13 דנטרפה מידו — אויל בהאי שטר אחר דכתבו
14 ליה, וטרף ללקוחות שקבל אחר שקנה הוא,
15 ויעשה קניניא עם הבעל חוב שטרפה ממנו.
16 ואמר ליה שוף לי דאיקום בארעא — כלומר,
17 אל תערער עלי עתה כלום. פירוש: שוף =
18 בשופי, כדגרסינן (כתובות כ, א): והוא שאכלום
19 בעליהם שלש שנים ובשופי. כך אמר ליה: שוף
20 לי, דאיקום בארעא ארבע או חמש שנים עד
21 דהיישנין הדבר, והדר תא ותערער עלי דעמא
22 אחריתי. ועבדי הכי, ובתר זמן מערער עליה
23 וטרף לה מניה, והדר אול הקנה שאמר "אבד
24 שטרי" וכתבו לו אחר, ומפיק ליה להווא
25 שטרא (קמא) דכתבו ליה על שדה זו, ואויל
26 וטרף ללקוחות. ומקשינן עלה: וכיון דקרעניה
27 לשטרי — דבעל דוב, בזימנא קמייחא וטרף
28 — במאי קטרף כי אתי השתא וטרף? והאמר
29 רב נחמן ב' — כך הוא הסדר: מלוה בא לבית
30 דין וצועק על הלוה שיפירע לו חובו, ומזמנינן
31 ליה ללוה דינא, כדארמין, ואי לא אתי —
32 משמתינן ליה, ובכותבין שטר טירפא למלוה
33 שילך ויפשפש אחר קרקעותיו של לוה. וכל
34 מקום שימצא מנכסיו או מלקוחות שקנו ממנו
35 אחרי כן — יראה שטרו לבית דין של אותה
36 העיר, וימסרו לו קרקעותיו למלוה, ויכתבו לו
37 שטר אדרכתא. שיהא שלט דודוך על נכסיו
38 של זה לגבות חובו מקו, כדמפרש ב"הגהול

1 רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף שטרין מקח וממכר
2 אין כותבין; וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר:
3 הנותן מתנה לחברו והחזיר לו את השטר — חזרה
4 מתנתו, וחכמים אומרים: מתנתו קיימת. אמר רב:
5 חזין מאחריות שבו. מאי טעמא? אמר רב ספרא:
6 לפי שאין כותבין שני שמרות על שדה אחת, דלמא
7 אויל בעל חוב טרף ליה להאי, ואויל האי ומפיק
8 חד וטרף לקוחות, ואמר ליה לבעל חוב: שוף לי
9 דאיקום בה והדר תא טירפן. ומפיק אחרין והדר
10 אויל טרף לקוחות אחרין. - וכוון דקרעניה לשטרא
11 דמלוה, במאי הדר טרף לה? וכי תימא דלא קרעניה
12 - והא אמר רב נחמן: כל טירפא דלא פתיב ביה
13 "קרעניה לשטרא דמלוה" - לאו טירפא הוא; וכל
14 אדרכתא דלא פתיב בה "קרעניה לטירפא" - לאו
15 אדרכתא הוא; וכל שומא דלא פתיב ביה "קרעניה
16 לאדרכתא" - לאו שומא היא - לא צריכא, דקאתי
17 מפה אבהתיה. אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא:
18 ולמה ליה לטירפא ליה לבעל חוב "שוף לי בהאי
19 ארעא ואיקום בה"? תיפוק ליה, דכיון דנקיט תרי
20 שטרי - טרף והדר טרף - אם כן, נפיש עליה
21 בעלי דינין. ולכתוב להאי שטרא מעליה, ולכתוב
22 תברא למוכר: "כל שטרי דפסקו על ארעא
23 דא פסולין, לבר מן דיפוק בזמנא דא" אמרוה
24 רבנן קמיה דרב פפא, ואמרו לה קמיה
25 דרב אשי: זאת אומרת, אין כותבין שובר?
אמר

1 השטר כדי שיחזור המכר. ורבנן דפליגי עליה דרבן שמעון בן גמליאל סבירא להו אין אותיות
2 נקנות, כדמפרש לקמן, וצריך לכתוב "קני לך האי שטרא וכל שעבודיה". וכיון שכותבין
3 שמקנה לו מה שכתוב בשטר — אין לחוש אם השטר השני ביד הלוקח. שאפילו יש בידו
4 אלף שטרי מכר — קנה המוכר בחזרת השטר, כיון שכתב לו הלוקח שחזר ומקנה לו (הגדה).
5 וקשה לפי פירושו וענין בתרא דהו, אמאי לא
6 נעשה לו שטר שני שכתב לו: "פלוגי בן פלוגי
7 אמר לנו: אבד שטרי שכתבתם ושחתמתם, ועתה
8 כתבו אחר לראיה שלא יוכל המוכר לכפור המכר
9 כשלא אמצא עדי מסירה", הוה השטר לא זיק
10 כלום למוכר, שכיון שכותבין בשטר השני
11 שמחתם שאבד הראשון כתבו השני — לא זיק
12 למוכר כלום. כשיציא השטר שחזר לידו, או יביא
13 עדים שהחזיר לו הלוקח את השטר כדי שיחזור
14 המכר — לא יוכל לשמו: שני שטרו יהו לי, וכל
15 זמן שהאחד בידו לא חזר המכר. שהיה מוכיח
16 מתוך השטר השני שלא כתב לו המוכר, אלא
17 העדים עשאוהו אחר שהחזיר הראשון למוכר,
18 ושקר להם לומר שנאבד ויש לומר: דהיישנין
19 לבית דין טועין, שכשיציא הלוקח השטר שכתוב
20 בו שעשאוהו העדים לפי שאמר (שנאבד) השטר
21 הראשון שכתבתם וחתמתם ונתתו לי — יטעו בני
22 דין לומר: אם לא שחקרו עדים שאבד הראשון לא
23 כתבו לו שני. שאפילו לרבנן דאמרי לעיל בשלהי
24 "יש נוהלין" (קלח, ב) דבי דינא בטר עדים דיקי,
25 הכא איכא למימר דמודו, דכיון שהעדים מעידים
26 על תחלת שטר המכר בעדות ברורה, וגם עתה
27 באים לגמור הדבר לפי שאמר שנאבד השטר
28 הראשון — לא היו כותבין לו אלא דבר ברור. עד
29 כאן הגה"ה. וקצת קשה לפי וענין בתרא זה: הא
30 משמע דבמילתיה דרבן שמעון בן גמליאל דהייש
31 שמא חזר המכר, אבל לאיניש דעלמא — שמא
32 נתן לו הלוקח השטר כדי לקנות השדה — לא
33 חייש, מדקאמר: וכן היה רבן שמעון בן גמליאל
34 אומר הנותן מתנה לחבירו ב' עד חזרה מנתנו
35 ויש לומר: דלאיניש דעלמא אם נתן לו הלוקח
36 שטר מכר שלו כדי לקנות השדה — קנה במסירה,
37 אף על פי שיש עדיין שטר שני בידו. ולכן לא
38 יזיעל לחזיק לאיניש דעלמא שטר השני, שהרי
39 לא יוכל לחזור, מאחר שמסר לו שטר אחר. ודוקא למוכר לא תועיל חזרת השטר אחר, כיון
40 שבשטר שני הנשאר ביד הלוקח כתובה חובת המוכר.
41 **לכתוב** לאיך כל שטרי דליפקו בזמנא דא בו' — ואם תאמר: הוא מיייר שאין המוכר
42 לפנינו, כדפרשיית לעיל על מילתא דרבן שמעון בן גמליאל ויש לומר: (דרבן
43 שמעון בן גמליאל ודאי בשאינו לפנינו), ורבודאי אי הוה פריך על רבן שמעון בן גמליאל
44 דאמר אין כותבין איכא למיפריך הכין אבל הכא כי פריך על האי דקאמר חזין מאחריות שבו
45 — וחינו שבשום ענין אין כותבין ואחריות, אפילו הוא לפנינו. ונראה דודאי הוה מצי
46 לשנויי: הוא הדין אם הוא לפנינו ודכותבין. ורבותא אף משמע לן, דאפילו אינו לפנינו —
47 אפילו הכי כותבין לו. אלא דעדיפא משני ליה. **לבר** ממאן דניפוק מזמנא דא — פירוש:
48 ויכתבו לו ממון שני. אבל שטר דלעיל, דקאמר בברייתא — וחינו דכותבין בשטר מקח
49 וממכר, וכותבין בשטר זמן ראשון, כדפרשיית לעיל.
50 בעלמא

1 בעת שאמר אבד שטרי) (קמא) וטרף בו פעם אחרת. לפיכך אמר רב ספרא: אין כותבין שני שמרות על שדה אחת. אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא — אמאי תלינן טעמא משום
2 דאמר ליה שוף לי וכו'; בלא טענה זו נמי, כיון דנקיט שני שמרות ביום אחד — יוכל לטרוף ולחזור ולטרוף, ולכן אמר רב ספרא: אין כותבין שני שמרות על שדה אחת ומשום אם כן,
3 נפיש עליה מריבות ומחלוקות של בעלי בית אחת, ויתנו לב על גביהו. ונכתבו ליה שטרי מעליא בו' — אמנתיא פרי: אמאי קתני חזין מאחריות שבו? ומשום פסידא
4 דמוכר? הלא יוכלו אנו לעשות תקנה, שכתוב לה שאמר אבד שטרי שטר מעליא. ובאחריות, דאיכא למימר הדין עמו דודאי אבד שטרו, ונכתבו ליה לאיך למוכר שובר שזיכח
5 שנפסד השטר הראשון שביד הלוקח, ולא יבא לגבות בו עוד. והשתא ליכא למיחש דלמא טרף והדר טרף, שהרי כשיציא הלוקח שטרו הראשון שאבד כדבריו — יציא המוכר
6 את השובר שכתבו בו "כל שטרי דפסקו" בו' — כל שטרי מכירה דיפקו על ארעא דא יהו בטלין. לבר מדיפקו — כלומר, חזין מזה השטר שכתבתיו לו בזמן פלוגי תחת הראשון שאמר
7 לי שאבד ממנו. **זאת אומרת בו'** — מחלוקת תנאים הוא במתינתן בפירקין בשטרי הלוואות, דאיכא למאן דאמר: אין כותבין, שלא ידא צריך לשמור שוברו מן העכברים, ומלוה שאבד
8 שטרו — הפסידו חבו. והוא הדין לשטרי מקח, אם אבד הלוקח שטרו — לא נכתבו ליה שטרא מעליא על סמך השובר שביד המוכר, שהרי לא יכתבו שובר, דנמצא מוכר צריך לשמור
9 שוברו מן העכברים.

בעלמא

1 כותבין שובר כו' – ואם תאמר: כיון דמסיק דבשטרי הלוואה אימור פייסיה בעל
2 הבית בוזי, וילכו הלוקחות אצל המוכר – אם כן מצי למידק מהכא דאין
3 כותבין שובר, דאי כותבין – אם כן אמאי ואין כותבין שניו שטרי הלוואה, ולכתוב שובר
4 לאידך, כדפרש' הכא גבי מקח ואומר רבינו יצחק: דבשטרי הלוואה לא מצינן למכתב שובר,
5 משום שאם כן יפסיד כל הלוואותיו שיעשה מכאן

אמר להו: בעלמא פותבין שובר, והכא היינו טעמא,
דדלמא אויל בעל חוב וטרף מנייה דלוקח, ואויל
איהו וטרף לקוחות, ושובר גבי לקוחות ליפא. –
סוף סוף, לקוחות לאו אמרי דארעא הדרין? –
אדהכי והכי שמיט ואביל פירי: אי נמי, ללוקח שלא
באחריות. – אי הכי, שמרי הלואה נמי – התם דווי
מסיק, אמרי: פייסיה בעל חוב בזווי, הכא דארעא
מסיק, מידע ידעי דמאן דמסיק ארעא – בזווי לא
מפייס. אמר מר: חוין מן האחריות שבו. היכי
פתבינן? אמר רב נחמן, דכתבי הכי: "שמרא דנן
דלא למיגבי ביה לא ממשעבדי ולא מגבי חרי, אלא
כי היכי דתיקום ארעא בידיה דלוקח". אמר רפרם,
זאת אומרת: אחריות – טעות סופר הוא; טעמא
דכתב ליה הכי, הא לא כתב ליה הכי – גבי. רב
אשי אמר: אחריות – לאו טעות סופר הוא, ומאי
"חוין מאחריות שבו"? דלא פתיב ביה אחריות.
ההיא איתתא דיתבה ליה זויי לשהוא גברא למיזבן
לה ארעא, אויל זבן לה שלא באחריות; איתא לקמיה
דרב נחמן, אמר ליה: "לתקוני שדרתיך ולא
לעווית", זיל ובנה מנייה שלא באחריות, והדר ובנה
ניתלה באחריות. "רבן שמעון בן גמליאל אומר:
הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר – חזרה
מתנתו, והכמים אומרים: מתנתו קיימת". מאי טעמא
דרבן שמעון בן גמליאל? אמר רב אסי, נעשה
כאומר לו: שדה זו נתונה לך כל זמן שהשטר בידך.
מתקף לה רבה: אי הכי, נגנב או אבד נמי אלא
אמר רבה: באותיות נקנות במסירה קמיפלגי,
רבן

1 אמר להו – רב אשי: לעולם אימא לך גבי מלוה שאבד שטר – שנכתוב לו שטרא, או
2 פרע מקצת חובו – דכותבין שובר ללוה, ויפרע חובו למלוה. והכא גבי מקח וממכר היינו
3 טעמא דאין כותבין שובר למוכר כדי לכתוב שטרא מעליא ללוקח – משום דיומנין
4 דאויל בעל חוב דמוכר ושהוא לוקח ראשון שנאבד שטריו וטרף הקרקע מיניה וללוקח
5 ושניו. ותברא אינו ביד הלוקח אלא ביד המוכר,
6 ובתוך כך שילך אל המוכר ויראה לו השובר –
7 שמיט ואביל פירי, כדמסיק ואויל, וקשה גול
8 הנאכל. אבל גבי שטרי מלוה – כותבין שובר,
9 דליכא למימר הכי, כדמפרש לקמן ואויל.
10 ומכשינן: סוף סוף לקוחות – לאו לגבי מוכר
11 אויל, בתפיה, לצעוק על שדרו שטרף בעל חוב
12 דמוכר? ויראה לו השובר – ויחזיר לו קרקעו.
13 אי נמי – זימנן דהוי לוקח שלא באחריות, ונתרא
14 דעביד אינש דובין ארעא לימיה, ולא יחש
15 הלוקח לחזור אצל המוכר – שהרי אין עליו
16 אחריות, ויפסיד קרקעו שלא כדק. אי הכי –
17 דאיכא למיחש לחבי, והלכך בשטר מקח אין
18 כותבין שובר. כשטרי הלוואות נמי – אמאי
19 אמר דכותבין שובר? הא איכא למיחש נמי
20 דטרף המלוה לקוחות שלקחו לו הלואה, ונתרא
21 בידיא דלקוחות ליכא, אלא ביד הלואה ומכשינן:
22 התם – גבי הלוואות, כיון דווי מסיק ביה מלוה
23 ללוה – לא שבקי ליה לקוחות קרקע שלהם
24 למלוה עד שילכו אצל הלואה לדעת אם פרעהו
25 וזוי, משום דמימר אמרי לקוחות: אימור פייסי
26 פייסיה, ולא אתי למישיט ולמכיל פירי. אבל
27 הבא, גבי מקח וממכר, כשיבא לוקח לו לטרף
28 קרקע מלקוחות שלקחו מן המוכר – יניחו לו
29 הלקוחות לטרף, דאמרי לקוחות: זה המוכר,
30 קרקע חיבי לו ללוקח זה תחת שדרו שאבד, וכל
31 מאן דמסיק ארעא בחבריה – לא מפייס בוזי
32 עד זמן מרובה, כשיראה שלא יוכל להעמיד לו
33 שדה. והלכך מניחין לו לטרף עכשיו, ולאחר
34 זמן הדר לגבי מרא דארעא. ובתוך כך שמיט
35 ואביל פירי, והלכך אין כותבין. היכי כתבינן –
36 האי שטרא להעדי שהשדה קנוי בידו, אך שלא
37 יגבה לא ממשעבדי ולא מגבי חרי, דחיישינן
38 דלמא שטרו הראשון עדין בידו הוא. דתיקו
39 ארעא בידיה – שלא יוכל המוכר לטעון: לא
40 מכרתי לך מעולם. אמר רפרם זאת אומרת –

ד"המגריש" בגיטין (פ, א) (דדחק הוא, דהא "אף אלו" קאמר – דמשמע דבשאר שטרות נמי
סבירא ליה הכי). וצריך לומר דאליבא דרבנן דפליגי עליה קאמר להו, דאף אותם היה להם
להכשיר, כיון דסברי עדי מסירה ברהי.

אלא

1 ממילתיה דרב נחמן, שמוזיק לפרש בתוך השטר שאין בו אחריות. אחריות – שאינו
2 כתוב בשטר, אלא נכתב השטר סתם – טעות ושגגת הסופר הוא, וכמי שכתב בו אחריות
3 דמי. ופולגתא הוא ב"שנים אחוזין" (בבא מציעא יד, א). והכי מסקינן התם (ט, ב) דטעות
4 סופר הוא, בין בשטרי מקח בין בשטרי הלוואה. דלא כתב ביה אחריות – ורב נחמן לא
5 קמטרין שפיר. זיל ובנה – מן המוכר שלא באחריות, וכתוב השטר בשמן, ואחר כך
6 קסבר רבן שמעון בן גמליאל: נעשה כאומר כו'. נגנב או אבד נמי – נימא דאבד שדרה, ובטלה
7 מתנתו רבן שמעון בן גמליאל סבר אותיות – בין דשטרי מקח, בין דמתנה – נקנות למקבל מתנה וללוקח במסירת השטר. כלומר, אף על פי שדברים אינם נקנין, כיון דכותבין בשטר
8 – נקנין עם קבלת הקלף, וכיון שהחזיר לו את השטר חזרה מתנתו. ופולגתא היא ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא עו, א). ואף על פי שפירש רבינו חננאל דלית הלכתא כרבן שמעון
9 בן גמליאל, ויחיד ורבים הלכה כרבים – אפילו הכי הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל דאותיות נקנות במסירה, ואף על פי שלא כתב לו בשטר אחר קנין לך הוא וכל שעבודיה.
10 דקיימא לן כרבי דסבירא ליה אותיות נקנות במסירה ב"המוכר את הספינה" (שם). דארמין התם במסקנא. אמר רב פפא: הלכתא אותיות נקנות במסירה בלא שטר אחר, וקאי רב אשי
11 התם כוותיה, דאמר: סברא הוא כו'. ולקמן בפירקין (קעג, א) נמי אמרינן: אותיות נקנות במסירה. אביי אמר: צריך להביא ראיה, רבא אמר כו' – גם שם מוכח דאביי ורבא סברי
12 דאותיות נקנות במסירה. וגם שם דחק רבינו חננאל וכתב שאין הלכה כמותו אלא במסירה ובשטר, והכל הוא. תנו רבנן הבא לידון – כנגד הממערע על שדה שבידו בשטר ובחוקה,
13 שטוק: קרקע זו קניתי ממך, ועריין השטר בידי, וגם יש לי עדים שאבילי שני חזק – נדון בשטר, דברי רבי. לקמן מפרש לה ואויל, ועל מקומה אפרשה: לפי פירוש האמוראים.
14 רבן שמעון בן גמליאל אומר בחוקה – לפי פירוש האמוראים שלפנינו, יש מהם שצריך לפרש לרבי שמעון דקאמר: בחוקה ולא בשטר, ויש שצריך לפרש: אף בחוקה, וכל שכן בשטר.
15 הלכך, מה שכתוב בספרי: בחוקה ולא בשטר – אימא אף בחוקה, נראה דלא גרסינן ליה כו'. כמאי קמיפליג – ומתוך כך נדע פירוש חברייתא. רבי פנח אותיות נקנות במסירה –
16 כדקאמר נמי רבי בחדיא בפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא עו, א) שהמוכר שטר חוב לחבירו, כיון שמסר לו את השטר בידו – קנה החוב, ונשתעבד לו לזה לזה הקונה כמו
17 שהיה משועבד למלוה. כל זמן שלא חזר ומחלו, כדאמר שמואל (במסכת גיטין) (יג) וצריך להיות: לעיל קמו. בו. והכי קאמר: הבא לידון בשטר ובחוקה. וטוען ראונו כנגד הממערע:
18 שדה זו שלי היא, שהרי שמעון שקנאו מלוי מסר לו שטר מכירה בכתוב בשמו, וקניתי השדה במסירת השטר כאילו נכתב בשמי, וגם החזקתי בשדה שלש שנים – נידון בשטר, דברי
19 רבי. ועל ידי השטר שמסר לו הלוקח קניו לו השדה, דאותיות נקנות במסירה, ולא צריך תו עדי חזקה.

59 הגמרא מבררת את אופן כתיבת שטר מקח שני במקום השטר
60 שאבד, ללא אחריות: אָמַר מִר בְּרִייתא (ספ) לגבי הטוען שאבד
61 שטרו, אבל שטרי מקח וממכר כותבין לו, חוץ מן הַאֲחֵרִיּוֹת שְׂבוּ.
62 מבררת הגמרא: הִכִּי כְּתִיבִין – כיצד כותבים נוסח שטר מקח ללא
63 אחריות. אָמַר רַב נַחְמָן, דְּכָתַבִּי הֵכִי, שְׂטֵרָא דִּנְן – שטר זה, דָּלָא
64 לְמִנְיָ בֵּיהּ – לא נכתב כדי שיגבו בו במקרה שיוציאו את השדה
65 מיד הלווק, לֹא מִשְׁעָבְדִּי, וְלֹא מִכְּנִי חֵרִי, אֶלָּא נִכְתַּב רַק כִּי הִכִּי
66 דְּתִיקוּם אַרְעָא בִּידֵיהּ דְּלוֹקָח – כדי שתעמוד הקרקע ביד הלווקת,
67 ולא יוכל המוכר לטעון שלא מכרה לו מעולם.
68 אָמַר רַפְרָם, וְזֹאת אֲמַרְתָּ – מתוך דברי רב נחמן יש ללמוד,
69 ש'אַחֲרִיּוֹת' שאינה כתובה בשטר, מְעוֹת סוֹפֵר הוּא – אין זו אלא
70 טעות של הסופר ששכח לכתובה, ולכן דין השטר כאילו נכתבה
71 בו אחריות, שהרי מבואר בדברי רב נחמן דְּמַעְמָא – הטעם שאין
72 אחריות בשטר הוא רק כיון דְּכָתַבִּי לִיהּ הֵכִי – שכתב כן בפירוש
73 בשטר, שאין בו אחריות, הֵא לֹא כְּתִיב לִיהּ הֵכִי – אבל אם לא
74 יכתוב כן בפירושו, אף שלא יכתוב שיש בו אחריות, נְבִי – יגבה
75 הלווק את הממון מהמוכר, והיינו כיון שאחריות טעות סופר.
76 הגמרא מביאה את דעת החולק על רב נחמן, בדין ובביאור
77 הברייתא: רַב אֲשִׁי אָמַר, 'אַחֲרִיּוֹת' לֹא מְעוֹת סוֹפֵר הוּא, אלא שטר
78 כזה באמת אין בו אחריות, ואם יגבו מהלווק את הקרקע לא יוכל
79 לחזור ולתבוע את המוכר, וְזֹאת – ומה ביאור לשון הברייתא
80 שכותבים שטר נוסף 'חוץ מ'אַחֲרִיּוֹת שְׂבוּ', רק דָּלָא כְּתִיב בֵּיהּ
81 אַחֲרִיּוֹת – שלא כותבים בפירוש אחריות בשטר החדש, וממילא
82 לא יוכל לגבות בו.
83 הגמרא מביאה מעשה בענין קניית קרקע שלא באחריות: הֵיִיא
84 אִיתְתָּא – מעשה באשה אחת, דְּיַהֲבָה לִיהּ וְזוּי לְהֵיִיא נְבָרָא לְמִיּוֹן
85 לָהּ אַרְעָא – שנתנה מעות לאדם אחד כדי שיקנה לה קרקע. אָזַל,
86 וְכֵן לָהּ שְׂלָא בְּאַחֲרִיּוֹת – הלך אותו אדם, וקנה לה קרקע ופירש
87 שיהיה המקח ללא אחריות. אִיתָּא – באה האשה לקנייה דְּרַב נַחְמָן
88 ותבעה את השליח, שקנה לה קרקע ללא אחריות, ואם יוציאה
89 מידה לא תוכל לתבוע את המוכר, ותפסיד. אָמַר לִיהּ רַב נַחְמָן
90 לשליח, טענת האשה נכונה, שהרי היא אומרת 'לְתַקְוִי שְׂדֵרְתִּיהּ,
91 וְלֹא לְעוֹתִי' – שלחתיך לעשות עבורי מעשה מתוקן, ולא מעשה
92 מעוות ומקולקל, וקניית קרקע ללא אחריות הוא מעשה מקולקל.
93 וכדי לתקן זאת, זָל וְנָתַתְּ מִיְנִיהּ שְׂלָא בְּאַחֲרִיּוֹת – לך וקנה את
94 הקרקע מהאשה ללא אחריות, וְהָדֵר וְנָתַתְּ נִיהֲלָה בְּאַחֲרִיּוֹת –
95 ותחזור ותמכרה לה באחריות, כדי שאם יטרופה ממנה הנושים
96 של המוכר הראשון, תוכל האשה לתבוע את המעות ממך שהרי
97 מכרת לה את הקרקע באחריות, ואתה תפסיד, שהרי קנית ממנה
98 את השדה שלא באחריות.
99 שנינו בברייתא (ע"א): רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אֵף הַזֵּיתִן מְתָנָה
100 לְחִבְרִי, וְהַחֲזִיר לֹא אֵת הַשֹּׁטֵר, חוֹרָה מְתָנָתוֹ. וְחַכְמִים אֲמַרְיִם מְתָנָתוֹ
101 קַיָּמָת.
102 הגמרא מבארת את מחלוקתם. שואלת הגמרא: מָאי טַעְמָא דְּרַבִּין
103 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְקִשְׁבַּת שֵׁטֶר הַמַּתְנָה לְנוֹתֵן מְבַטֵּלַת אֵת הַמַּתְנָה.
104 משיבה הגמרא: אָמַר רַב אֲפִי, נַעֲשֶׂה נֹתֵן הַמַּתְנָה פְּאוּמְרֵי לֹא –
105 למקבל, שְׂדָה זוּ נְתוּנָה לָךְ בְּמַתְנָה, רַק כֹּל זְמַן שֶׁהַשֹּׁטֵר בְּיָדְךָ. דוחה
106 הגמרא: מְתָקֵף לָהּ רַבְהּ, אִי הֵכִי, אִפִּילוּ אִם נִנְבֵּה הַשֹּׁטֵר אוֹ אֲבָד,
107 נְמִי תִבְטַל הַמַּתְנָה וְתִחְזוֹר לְרִשּׁוֹת הַנֹּתֵן.
108 אֶלָּא אָמַר רַבְהּ, בְּאוֹתִיּוֹת נְקִינֹת בְּמִסְדָּה' קַמְיַלְגִי – מחלוקתם היא
109 האם 'אותיות', כלומר שטרות מקח או מתנה שכתבו לאדם אחד,
110 ורוצה אותו אדם למוכרם לאדם אחר, נקנים על ידו במסירתן
111 בלבד, רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר, אוֹתִיּוֹת נְקִינֹת בְּמִסְדָּה, וממילא
112 כשנותן מקבל המתנה את שטר המתנה לאדם אחר, זוכה הלה
113 במתנה, והוא הדין כשנותנה לנותן עצמו, וְרַבִּין סָבַר שְׂאִין אוֹתִיּוֹת
114 נְקִינֹת בְּמִסְדָּה, וממילא אף כשנותן את השטר לנותן לא זכה
115 במתנה. עד שיעשה קנין המועיל.
116 הגמרא מביאה מחלוקת נוספת בין רבן שמעון בן גמליאל וחכמים,

1 הגמרא דוחה ראייה זו: אָמַר לָהּ, אִין ראייה מהברייתא שאין
2 כותבים שובר, אלא יתכן דְּעַלְמָא כּוֹתְבִין שוֹבֵר, וְהָכָא חֵינֵי טַעְמָא
3 שאין כותבים שטר חדש תמורת שובר שיכתוב הלווק למוכר,
4 דִּיש לַחֲשׂוֹשׁ כְּמוֹ שְׁפִירֵשׁ רַב סְפָרָא לַעֲלֵל (ע"א). דְּלָמָּא אָזַל בְּעַל
5 חוֹב, וְסָרִיף מִיְנֵיהּ דְּלוֹקָח – ויגבה את הקרקע מהלווק הראשון,
6 וְאָזַל אִיהוּ וְסָרִיף לְקַחוֹת – וילך הלווק יגבה פעמיים, משני
7 לקוחות מאוחרים, בשני השטרות שבידו, וְאֵף שִׁכְתָּב הַלוֹקָח
8 למוכר שובר, מכל מקום שוֹבֵר נְבִי לְקַחוֹת לִיבָא – אין השובר
9 נמצא ביד הלווקות אלא ביד המוכר, ולא יוכלו לדחות את
10 הלווק שלא יגבה מהם פעם נוספת.
11 הגמרא ממשיכה להקשות: סוֹף סוֹף, הִרִי הֶלְקַחוֹת שִׁיגְבָה מֵהֶם
12 הלווק את הקרקעות, וְכִי לֹא אָמַרִי דְּאַרְעָא הָרִי – וכי לא יחזור
13 ויתבע את דמי המקח מהמוכר, וכיון שיתבעוהו בודאי ישים לבו
14 לכך שגבה הלווק פעמיים שלא כדין, ויוכיח זאת על ידי השובר
15 שבידו, ויוציאו ממנו את הקרקע הנוספת. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אִין
16 לאחר זמן יוציאו מידו את הקרקע, אֵךְ אֶהְיֵי וְהָיִי – בינתיים, עד
17 שיוציאו את הקרקע מידו, שְׁמִיט וְאָבִיל פִּירִי – יאכל הלווק
18 הראשון את פירות הקרקע שבידו, ויהיה קשה להוציא ממנו שוב
19 את הפירות שכבר אבל, כמבואר בחולין (ע"ב) ש'קשה גזל הנאכל'.
20 הגמרא מתרצת באופן נוסף: אִי נְמִי, הַחֲשׂוֹשׁ הוּא לְלוֹקָח שְׂלָא
21 בְּאַחֲרִיּוֹת, כלומר, שמא יגבה הלווק הראשון שלא כדין מלווק
22 שני שקנה קרקע מהמוכר ללא אחריות, שאם היו מוציאים ממנו
23 את הקרקע כדין לא היה יכול לחזור ולתבוע מהמוכר את הקרקע
24 שגבו ממנו. ואף שלפי האמת גבה ממנו שלא כדין, ואם יאמר זאת
25 למוכר יוציא המוכר את השובר ויוכיח שכבר פרע ויחזירו לו את
26 הקרקע, מכל מקום כיון שאין לו אחריות לא יעלה בדעתו כלל
27 לחזור למוכר ולומר לו שהוציאו ממנו את הקרקע.
28 הגמרא מבררת מדוע החששות שנאמרו לגבי שטרי מקח אינם
29 קיימים בשטר הלוואה, ולכן סוברת הברייתא ש'כותבים שובר'.
30 מקשה הגמרא: אִי הֵכִי, שֶׁבִּשְׂטוֹת מִקַּח הַנּוֹכְחִים בְּאַחֲרִיּוֹת אִין
31 כותבים שובר, מחשש שיגבה מהלווקות פעמיים כיון שלא יהיה
32 השובר בידם, בְּשִׁטְרֵי הַלְוָאָה נְמִי נִאֲמַר שְׂלָא יִתְחַיֵּב הַלוֹה לְפִרְעוֹ
33 תמורת שובר, מחשש שבאמת לא אבד השטר, ואחרי שיגבה פעם
34 אחת מהלוה ויתן לו שובר, ילך עם השטר הישן שבידו לגבות
35 מהלווק שקנה קרקע מהלוה, והלה לא ידע שהלוה כבר פרע
36 שהרי השובר נמצא ביד הלוה ללא ביד הלווקות. וגם בזה שייכים
37 שני החששות שנבואו לעיל, שאם יגבה קרקע שנקנתה באחריות
38 יש חשש בכך שעד שיהיו הלווק ללוה ויתברר שגבה פעמיים
39 יאכל המלוה את הפירות, וכן שאם יגבה קרקע שנקנתה שלא
40 באחריות לא יחזור הלווק כלל ללוה, ולא יתברר שנפרע החוב
41 פעמיים.
42 מתרצת הגמרא: הָתֵם – לגבי הלוואה, אין לחשוש שיתנו הלווקות
43 את הקרקע למלוה בלי שיבררו אצל הלוה אם הוא עדיין חייב,
44 כיון דְּזוּי מְסִיק – שהוא נושה בו מעות, וְאָמַרִי, פִּיִּסְיָה בְּעַל חוֹב
45 בְּזוּי – שמא כבר פיטס הלוה ופרע לו את חובו במעות, ומתוך
46 שיברר את הדבר אצל הלוה יתברר שיש לו שובר. אבל הָתֵם –
47 לגבי שטר מקח, כיון דְּאַרְעָא מְסִיק – שהלווק תובע מהמוכר
48 קרקע אחרת במקום זאת שגבה ממנו בעל חובו של המוכר, מִידַע
49 יִדַעִי – יודעים הלווקות דְּמָאן דְּמְסִיק אַרְעָא – שמי שנושה בחבירו
50 חוב של קרקע, בְּזוּי לֹא מְפִיִּים – אינו מנפייס מיד בקבלת מעות,
51 אלא רוצה קרקע ממנו, ולכן יתנו לו את הקרקע ולא יבררו אצל
52 המוכר אם יש לו מעות, וכיון שכן לא יתברר להם מיד שיש
53 למוכר שובר על שטר מקח זה, ואף שלאחר זמן יתבעו מהמוכר
54 את דמי המקח, ויתברר להם שיש לו שובר, מכל מקום בינתיים
55 יאכל הלווק את פירות הקרקע שלא כדין, ויהיה קשה לגבות
56 ממנו את דמי הפירות, וכן אם קנה את הקרקע שלא באחריות הרי
57 לא יחזור למוכר כלל, ולא יתברר לו שהוציאו ממנו את הקרקע
58 שלא כדין.

59 מצאו, דרבי סבר, מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו, כיון שאף
 60 כשטוען שהשטר מזויף אינו נאמן לגמרי, שלא נחשדו ישראל
 61 בכך, אלא שהחמירו חכמים שאם הנתבע טוען שהשטר מזויף יש
 62 לקיימו, אך אם הוא מודה שאינו מזויף אין התובע צריך לקיימו
 63 ואינו נאמן בשאר טענותיו, ולכן יכול המחזיק בקרקע להשתמש
 64 בשטר כראיה לבעלותו, ואינו צריך להביא את עדי החוקה. ור' רבן
 65 שמעון בן גמליאל סבר, מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, שהפדה
 66 שאסר הוא הפה שהתיר, וכיון שכל ידיעתו שהשטר אמיתי היא
 67 מפי הנתבע, והרי הוא טוען טענה אחרת המריעה את כחו, נאמן
 68 בזה, ולכן צריך המחזיק להביא את עדי החוקה כדי לזכות בשדה.
 69 מקשה הגמרא: כיצד ניתן לומר שנחלקו בזה, והא איפכא שמעינן
 70 להו – והרי במקום אחר מוכח שכל אחד מהם סובר סבירא הפוכה
 71 מהמבואר כאן בדעתם, דתניא, שנים אדוקין בשטר – מלוה ולוה
 72 האוחזים יחד בשטר החוב, המלוה אומר שטר זה שלי הוא –
 73 בחזקתי הוא, שעדיין לא פרענני, והטעם שאתנו אוחז בו הוא כיון
 74 שנפל מנינו, ומצאתו. וזהו אומר, אכן שלך הוא היה, שלוחי בו,
 75 ופרעתי לך ולכן הוא בידי, ונפל ממני ומצאתו, הדין הוא שתקנינן
 76 השטר בחזקתו, ויגבה בו המלוה את חובו, דברי רבי. רבן שמעון
 77 בן גמליאל אומר, המלוה והלוה תלוקו בדמי השטר, כלומר יפיע
 78 הלוה מחצית מהחוב הכתוב בשטר. ממשכה הגמרא: והיונן קה –
 79 ונשאנו ונתנו בביתא ברייתא זו (ב"מ ז), שכלאורה קשה, כיצד
 80 יתכן שלרבי גובה החוב את כל החוב, ולית ליה לרבי הא שתני –
 81 וכי רבי חולק על המשנה (ב"מ ב), שנים אדוקין בטלית, זה אומר אני
 82 מצאתיה, וזה אומר אני מצאתיה, הדין הוא שזה ישבע שאין לו פה
 83 פחות מחצית, וזה ישבע שאין לו פה פחות מחצית, ותלוקו, והרי
 84 לא הובאה במשנה מחלוקת בזה, ומדוע לגבי שטר אמר רבי
 85 שהמלוה גובה הכל, ולא רק חצי. ובתירוץ על זה אמר רבא, אמר
 86 רב נחמן, בשטר מקויים, דכילי עלמא לא פליגי דתלוקו בשטר, כי
 87 פליגי בשטר שאינו מקויים, רבי סבר שמודה בשטר שכתבו, צריך
 88 לקיימו, ואם לא כן נאמן הנתבע לומר שהוא פרוע, ולכן רק אי
 89 מקויים ליה המלוה, גבי פלגא – גובה חצי, וכדן שנים האוחזים
 90 בטלית, ואי לא מקיימו, הרי חספא בעלמא הוא – כחרס בלבד
 91 נחשב שטר זה, ואינו גובה כלום, ולכן אמר שיש לקיימו תחילה.
 92 ואילו רבן שמעון בן גמליאל סבר שמודה בשטר שכתבו אין צריך
 93 לקיימו, ולכן אף אם אין השטר מקויים גובה בו המלוה הכל, ולכן
 94 כששניהם אוחזים בו תלוקו, אף שאינו מקויים, ועל כל פנים מוכח
 95 מביאורו של רבא שלרבי מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, ולרבן
 96 שמעון בן גמליאל אינו צריך לקיימו, והוה בהיפך ממה שרצתה
 97 הגמרא בסוגייתנו לומר בביאור מחלוקתם.
 98 מתרצת הגמרא: איפוד – יש להפוך את השיטות בברייתא
 99 שהובאה בסוגייתנו, ולומר שרבן שמעון בן גמליאל אומר שנידון
 100 בשטר, כיון שמודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו, ואין המערער
 101 נאמן לומר שלא מסר לקונה את השטר, ורבי הוא הסובר שנידון
 102 דווקא בחוקה, כיון שמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, וכל זמן
 103 שאינו מקיימו נאמן המערער לומר שהשטר פסול, וצריך המחזיק
 104 בקרקע להביא את עדי חוקתו.
 105 הגמרא מבארת את מחלוקתם באופן נוסף: ואיבעית אימא, לעולם
 106 לא תיפוד, אלא הקא בלגרי קמיפליגי – מחלוקתם היא באדם
 107 האומר שיש לו כמה ראיות לטענותיו, האם עליו להביא את כל
 108 הראיות שאמר שיש לו, אף שמעיקר הדין לא היה צריך מתחילה
 109 להביא את כולם, לרבי עליו להביא את כולם, ולכן אף שסתם
 110 אדם המחזיק בקרקע שלש שנים אינו צריך להביא את שטר
 111 המקח שלו, מכל מקום אדם זה שאמר שיש לו שטר חייב להביא
 112 כדי לזכות בשדה, כיון שהלה טוען שהוא החזיק בקרקע בגזילה.
 113 ואילו רבן שמעון בן גמליאל סובר שאינו צריך לברר את כל
 114 טענותיו, ודי בכך שיביא את עדי החוקה, ככל אדם שנאמן מכח
 115 עדות זו. ואף שאמר בתחילה שיש לו שטר, כיון שלא היה חייב
 116 לומר כן כדי לזכות בשדה, אינו צריך לברר ולהוכיח את טענותיו

1 ובוה נחלקו, רבן שמעון בן גמליאל סבר, אין אותיות נקנות במסירה,
 2 ומסירת שטר המקח מהמוכר למחזיק אינה מקנה לו את הקרקע,
 3 ועליו להביא עדים שעשה בשדה זו קנין חזקה, כגון שנעל גדר או
 4 פרץ, ורבי סבר, אותיות נקנות במסירה, ודי בכך שיביא המחזיק
 5 את השטר.
 6 אביי מקשה על רב דימי: אמר ליה אביי, אם בן, פלוגתא לך –
 7 אתה חולק על דברי רבה, שאמר לעיל (טוס) שלרבן שמעון בן
 8 גמליאל אותיות נקנות במסירה. אמר ליה רב דימי, ותפלוג – אכן
 9 אני חולק על רבה, ואיני חושש.
 10 אמר ליה אביי, הכי קאמרינא לך – כך כוונתי להקשות לך, שהרי
 11 מתנינא – הברייתא שהובאה לעיל, שלרבן שמעון בן גמליאל
 12 הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר, חזרה מתנתו, לא
 13 מיתרצא, אלא דמתרצא מר – אינה מיושבת אלא כביאורו של
 14 רבה, שלרבן שמעון בן גמליאל אותיות נקנות במסירה, ואם
 15 לרבין בביאור הברייתא השניה שרבן שמעון בן גמליאל סובר
 16 שאין אותיות נקנות במסירה, קשיא דרבן שמעון בן גמליאל
 17 בברייתא הראשונה, אדרבן שמעון בן גמליאל עצמו, בברייתא
 18 השנייה.
 19 אביי מבאר באופן אחר את מחלוקת רבי ורבן שמעון בן גמליאל:
 20 אלא אמר אביי, לדברי הכל אותיות נקנות במסירה, והקא במאי
 21 עסקינן, באופן שהמחזיק בקרקע אמר שיש לו שטר מקח רגיל
 22 שנכתב על שמו, ובשטר זה חתמו עדים, וגם נמסר בפני עדים
 23 אחרים, ומלבד זה טען המחזיק שיש לו עדים שקנאה בקנין חזקה,
 24 וקנין שנמצא אחד מהן – מעדי החתימה שבשטר, קרוב לבעלי
 25 הדין או פסול לעדות מחמת עבירה, ורבי ורבן שמעון בן גמליאל,
 26 בפלוגתא דרבי מאיר ורבי אלעזר קא מיפליגי, שנחלקו מי הם
 27 העדים העיקריים שבשטר, רבי סבר לה כרבי אלעזר, דאמר (גיטין
 28 פ) לגבי גט אשה שעדי מסירה פרת', כלומר, עדי מסירת הגט הם
 29 המכשירים אותו וכורתים בין הבעל לאשה, והוא הדין בשטרות
 30 ממון שעדי המסירה הם העיקר, ואף שכאחד מהחותמים פסול
 31 עדיין השטר מוכשר בעדי המסירה, ולכן לרבי אינו חייב להביא
 32 את עדי החוקה. ורבן שמעון בן גמליאל האומר שצריך להביא
 33 דווקא את עדי החוקה סבר לה כרבי מאיר, דאמר שעדי חתימה
 34 פרת', כלומר, עדי החתימה שבגט ובשטרות ממון הם העיקר,
 35 וכיון שאחד מהעדים פסול נפסל שטר המקח לגמרי, וצריך
 36 המחזיק להביא את עדי החוקה.
 37 מקשה הגמרא: כיצד יתכן שרבן שמעון שטר שחתום בו עד
 38 פסול, על ידי עדי מסירה, והא אמר רבי אבא, אף שלרבי אלעזר
 39 אין צורך בעדי חתימה, מכל מקום מודה היה רבי אלעזר בשטר
 40 ה'מזויף מתוכו' – שחתמו בו פסולים, שהוא פסול מדרבנן אף אם
 41 נמסר בפני כשרים, מחשש שיסברו שהם כשרים וימסרו בפניהם
 42 את השטר, ואם כן כאן שחתם בשטר עד פסול, לא יוכשר בעדי
 43 המסירה.
 44 רבי אבינא מפרש את המחלוקת באופן אחר: אלא אמר רבי אבינא,
 45 הפל – רבי ורבן שמעון בן גמליאל מודים שאם פתוב בו – בשטר,
 46 לשון זו שכתבו בו בית דין, 'הווקנו לעדותן של עדים ונמצאת
 47 עדותן מזויפת', שהוא פסול, אף שיש בו עדי מסירה, וכרבי אבא
 48 שמודה רבי אלעזר במזויף מתוכו, ובוה לדברי הכל על המחזיק
 49 להביא את עדי החוקה. ולא נחלקו אלא בשטר שאין עליו עדים
 50 חתומים כלל, אלא עדי מסירה, דרבי סבר לה כרבי אלעזר דאמר
 51 עדי מסירה פרת' ושטר זה כשר, ואינו צריך להביא את עדי חזקה, ורבן
 52 שמעון בן גמליאל סבר לה כרבי מאיר, דאמר עדי חתימה פרת'
 53 והשטר פסול, ולכן עליו להביא את עדי החוקה.
 54 ביאור נוסף במחלוקתם: ואיבעית אימא, מדובר באופן ששטר
 55 המקח של המחזיק אינו מקויים, ובמדה בשטר שכתבו צריך
 56 לקיימו' קא מיפליגי – נחלקו באדם התובע את חבירו בשטר
 57 שחתימת העדים שבו אינן מקוימות, אמנם הנתבע מודה שהשטר
 58 אמיתי, אך טוען טענה אחרת המבטלתו, כגון שנפל מידו והלה

55 מסרתיו לו. והא איפכא שמעינן להו — בפרק "שנים אווחין" דתניא: שנים אדוקים בשטר
56 כו'. יתיקום השטר בחותמיו דברי רבי — וגובה ליה מלוה כוליה. ובדמפרשיטין טעמא
57 לקמן. והוינן בה — הכי קאמרין בפרק "שנים אווחין". אמר מר: יתיקום השטר בחותמיו,
58 דברי רבי. וגובה לו מלוה כוליה בתמיה, ולית ליה לרבי כו' יחלוקו; והכי נמי יגבה חצי
59 חוב הכתוב בשטר, ולא יזיר אמר רב נחמן
60 במקוויים — בהנפק, כולי עלמא לא פליגי דלגי
61 בין שניהם, כדון משנתנו ד"שנים אווחין". אי
62 מקיים ליה פליג — כלומר, אז יש ממש בדבריו,
63 ויגבה מהם חצי חוב שבשטר. ואידך פלוגא
64 יפסיד בשביל תפיסת הלוה שאדוק עמו בשטר.
65 אלא הכא כלברר קא מיפליג — אדם שטוען
66 למיערע: שני מיני חוקות יש לי, אחת — שיש
67 בידו עדין שטר מכירה שעשית לי על זה
68 השדה, ועוד — שיש לי עדי חוקה שלש שנים.
69 וקאמר רבי נדון בשטר לברר ולאמת
70 את דבריו, ולהביא את השטר כמו שטען. ועדי
71 חוקה בלא שטר לא יועיל לו כאן, מאחר שזה
72 עומד ומערער: לא מסרתיו לך שטר מעולם, ולא
73 מכרתיו לך, ושלא כדון החוקה. והלה טוען:
74 שטר יש עדיין בידי. ואילו לא טען כן, היה
75 די לו בעדי חוקה, כדאמר ב"חוקת הבתים"
76 (בבא בתרא כא, ד) דעד תלת שנין מוזהר
77 איניש בשטריה, טפי לא מוזהר. ורבן שמעון
78 סבר: נדון אף בחוקה לבדה, כאילו בא לידון
79 בחוקה לבדה בלא שטר. וכל שכן שאם הביא
80 שטר מכירה — לא בעי תו עדי חוקה, דאין אדם
81 צריך לברר ריבוי טענות שטען שאין צריכים לו.
82 וכי היכי דאילו טען כמיעקרא: אבד שטרי, ויש
83 לי חוקה שלש שנים — די לו בכך, כי טען נמי:
84 יש לי שטר עם החוקה — די לו בחוקה בלא
85 שטר. תבעיה לדינא — רבי חייה לרבי אבא,
86 אטו לא מהימנינא — לומר "פרעתיה" אפילו
87 בלא עדים והא קיימא לן — בפרק "שבועת
88 הדיינין", כשמעתיך — דאמרת משמיה דרב:
89 צריך שיבואו פלוני ופלוני ועידו. ומיהו, אי אתו
90 הני סהדי ואמרי: לא היו דברים מעולם — הא
91 אמר רבא בפרק "שבועת הדיינין" (שבועות נא,
92 ב): כל מילתא דלא רמיא עליה דאניש וכו'.
93 והלכתא כרבא, ונשבע הלוה שפרעו, ופטור.
94 אמר ליה — רבי אבא. והאמר רב גידל אמר רב
95 הלכה כרבן שמעון בן גמליאל — שאמרי: נדון
96 אף בחוקה לבדה. בדיון דלא היה צריך לטעון
97 "שטר יש בידי", מאחר שאבלה שני חוקה —
98 אין צריך לברר את דבריו, שהרבה לטעון מה
99 שאין צריך. ואנא נמי כיון דבלא עדים
100 מהימנינא — איני צריך לברר ולהביא עדים
101 שאמרתיו. ואף רבי לא אמר אלא לברר —
102 כלומר, מן הדיון הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.
103 שאף רבי לא נחלק אלא משום דסבירא ליה
104 דצריך לברר את דבריו אחרי שטען "יש לי
105 שטר", ורבי מודה שאם לא טען — לא היה
106 צריך אלא חוקה לבדה. וכיון דלא היא
107 פלוגתיהו אלא כדי לברר — נראין דברי רבן
108 שמעון בן גמליאל שאין לו להפסיד בשביל
109 שפת יתר.

אמר

1 רבן שמעון בן גמליאל סבר אין אותיות נקנות במסירה — והלכך צריך עדי חוקה; רכיון
2 דאמר ליה אידך ילך חזק וקני' ויש לו עדים שהחזיק בה — קנה, דקרקע נקנית בכסף
3 או בשטר מכירה ומתנה או בחוקה. והכי קאמר רבן שמעון בן גמליאל: נדון בחוקה ולא
4 בשטר. אמר ליה אבוי — לרב דימי, אם בן פלוגתא — דברך, לדמר — שאמר רבה
5 למעלה: לרבן שמעון אותיות נקנות במסירה,
6 ואתה אומר לרבן שמעון אין אותיות נקנות
7 במסירה. אמר ליה — רב דימי לאבוי ותפלוג, ו
8 כלומר איני חושש. אמר ליה אם בן קשיא דרבן
9 שמעון בן גמליאל כו' — דהא על כרחך
10 החוקה לפרש הברייתא דלעיל כדמר. אלא
11 אמר אבוי — מאי שטר דפליגי ביה רבי ורבן
12 שמעון — לאו בשטר הכתוב בשם אחר ומסור
13 לזה פליגי, דהא בין לרבי בין לרבן שמעון
14 אותיות נקנות במסירה, כדאמרין רבי
15 ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא ע, א),
16 ולרבן שמעון לעיל בשמעתין כדמר. אלא
17 בשטר מכירה שכתב בו מוכר ללוהק זה כיון
18 קרקע הנקנית בשטר, פליגי, וכגון שנמצא אחד
19 מהעדים קרוב כו'. רבי סבר כרבי אלעזר —
20 דאמר גיטיין בפרק "המגרש" (פו, א), אין
21 העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון
22 העולם. דעדי מסירה חותמים לכריתות גט.
23 ונמצא גט כשר בכתיבה בלא עדים, אלא שיהא
24 מוסרו לאשתו להתגרש בפני עדים. דהא כתב
25 "וכתב לה" — בכתיבה לחוד בלא חתימה מיידו.
26 ומיהו, עדים בעינן שיראו שנתגרשה. והכא נמי,
27 כאילו אין עדים, שטר דמי, הלכך נדון בשטר
28 בלא עדי חוקה, אלא שיבא עדים שנכתב
29 ונמסר לו בפניהם, שהשדה נקנה לו בשטר, אף
30 על פי שאין בו עדים. ורבן שמעון בן גמליאל —
31 אומר: בחוקה הוא קונה, אי אמר ליה "לך חזק
32 וקני". שהשטר בלא עדים אינו קונה, כרבי
33 מאיר, דעדי חתימה עיקר. דהאי דכתיב "וכתב"
34 — אחרונת עדים קפיד קרא. מודה רבי אלעזר
35 כו' — דדוקא גט שאין בו עדים כשר, דאעדי
36 מסירה קפיד רחמנא. ומיהו, אם תתנו שקר או
37 עדים פסולים בתוך הגט — הרי הוא פסול. אלא
38 אמר רבינא דהל מודים — רבי ורבן שמעון בן
39 גמליאל מודים שאם מוזיין מתוכו שהוא פסול,
40 כדכרי אבא דמודה רבי אלעזר כו'. ואיבעית
41 אימא כהמה — מערע שכתב לשטר שבדי לו
42 פליגי, וקאמר מערער: לא מכרתיו לך, וממני
43 נפל השטר, ומצאתו. אין צריך לקיימו — דלא
44 דמי לשאר דינים שהפס שאסר הוא הפה
45 שהתיר. שאפילו אם היה זה מערער ואומר לא
46 כתבתיו — לא היה לנו לחשוך את זה הלוקח
47 בכך, שלא נחשוך ישראל לעשות שטרות
48 מוזיפיים. אלא שהחמירו חכמים להצטרך קיום
49 היכא דמערער עליה. הלכך, כי אמר כתבתיו
50 — נתמנה למי שהשטר בידו. צריך לקיימו —
51 והכי קאמר רבן שמעון: נדון בחוקה ולא בשטר.
52 שהשטר אינו מועיל לו כל זמן שלא נתקיים על
53 ידי אחרים, אף על פי שזה המערער מודה
54 שכתבו, דאיתו אמר: כתבתיו, וקאמר נמי: לא

רבן שמעון בן גמליאל סבר: אותיות נקנות במסירה,
ורבן ספרי: אין אותיות נקנות במסירה. תנו רבנן:
הכא לידון בשטר ובחוקה - נידון בשטר, דברי רבי;
רבן שמעון בן גמליאל אומר: בחוקה. במאי קמיפלגי?
כי אתא רב דימי אמר: באותיות נקנות במסירה קא
מיפלגי, רבן שמעון בן גמליאל סבר: אין אותיות
נקנות במסירה, ורבי סבר: אותיות נקנות במסירה.
אמר ליה אבוי: אם בן, פלוגתא לדמר אמר ליה:
ותפלוג. אמר ליה, הכי קאמינא לך: מתניתא לא
מיתרצא אלא קדמתרצא מר, ואם בן קשיא דרבן
שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל אלא אמר
אבוי: הכא במאי עסקינן - בגון שנמצא אחד מהן
קרוב או פסול; ובפלוגתא דרבי מאיר ורבי אלעזר קא
מיפלגי, רבי סבר לה פרבי אלעזר, דאמר: עדי מסירה
פרתיה; ורבן שמעון בן גמליאל סבר לה פרבי מאיר,
דאמר: עדי חתימה פרתיה. - והא אמר רבי אבא:
מודה היה רבי אלעזר במוזיין מתוכו שהוא פסול
אלא אמר רבי אבוינא: הכל מודים, שאם פתוב בו:
"הוזקנו לעדותן של עדים, ונמצאת עדותן מוזיפת"
- שהוא פסול, פדרבי אבא. לא נחלקו אלא בשטר
שאין עליו עדים כלל, דרבי סבר לה פרבי אלעזר,
דאמר: עדי מסירה פרתיה; ורבן שמעון בן גמליאל סבר
לה פרבי מאיר, דאמר: עדי חתימה פרתיה. ואיבעית
אימא: במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו קא מיפלגי,
דרבי סבר: מודה בשטר שכתבו - אין צריך לקיימו,
ורבן שמעון בן גמליאל סבר: צריך לקיימו. - והא
איפכא שמעינן להו דתניא: שנים אדוקין בשטר,
מלוה אומר: "שלי הוא, ונפל ממני ומצאתו", ולוה
אומר: "שליך הוא, ופרעתיו לך" - יתיקום השטר
בחותמיו, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר:
יחלוקו; והוינן בה, ולית ליה לרבי הא דתנן: שנים
אווחין בטלית, זה אומר "אני מצאתיה" וזה אומר
"אני מצאתיה" - זה ישבע שאין לו בה פחות מחצייה,
וזה ישבע שאין לו בה פחות מחצייה, ויחלוקו; ואמר
רבא אמר רב נחמן: במקוויים - דכולי עלמא לא פליגי
דיחלוקו; כי פליגי - בשאינו מקוויים, רבי סבר: מודה
בשטר שכתבו צריך לקיימו, ואי מקוים ליה - גבי
פלגא, ואי לא - חספא בעלמא הוא; ורבן שמעון בן
גמליאל סבר: מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו,
ויחלוקו - איפוך. ואיבעית אימא: לעולם לא תיפוך,
אלא הכא בלברר קמיפלגי; כי הא דרב יצחק בר יוסף היה מסיק ביה וזו פרבי אבא,
אתא לקמיה דרבי יצחק נפקא, אמר: פרעתיה בפני פלוני ופלוני. אמר ליה רבי יצחק: ובואו פלוני ופלוני ועידו. אמר ליה:
אי לא אתו לא מהימנינא? והא קיימא לן: המלוה את חבירו בעדים - אינו צריך לפרעו בעדים אמר ליה: אגא תהיא
בשמעתא דמר סבירא לי, דאמר רבי אבא אמר רב אהבה אמר רב: האומר לחבירו "פרעתיה בפני פלוני ופלוני" -
צריך שיבואו פלוני ופלוני ועידו. [אמר ליה], והא אמר רב גידל אמר רב: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ואף רבי לא

אמר

בבא בתרא. גט פשוט – פרק עשירי דף קע עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רשב"ם

אָלֵא לברר — פירש רבינו תם: לברר אמיתת הדברים, ולהעמיד על האמת. ואם ימצאו ויאמרו לו ראינו מעולם — מייחייב. אבל אם לא ימצאום — לא אבד בכך, שאין סבירא שהיה מחייבו לשלם על זה אם לא יוכל למצוא, כי מה דין הוא זה שפיסדי בחנם אם לא יוכל לאמת דבריו שלא היה צריך לטעון? ועוד, הדכי משמע "אנא נמי לברר קאמינא" — ולא לחייב, שאם היה מחייבו לברר — מה

התשובה היא זו "אנא נמי לברר"? מכל מקום היה מחייבו ואדרבה, מה שמזכיר לברר — אינו כי אם קושיא על טעמו, כמו שפירש רשב"ם ואף רבי לא אמר אלא לברר. הלכך לא מסתבר טעמא לחייבו משום הכי. ובשבעות פרק "שבעת הדיינים" (מא, ב) דקאמר: אתו פלוני ופלוני ואמרו לא היו דברים מעולם, ואמר רבא: כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש — אמר ולא אדעתיה. תימה: דאמר הכא צריך שיבואו פלוני ופלוני ועידו ויש לומר: דרבא כרבן שמעון בן גמליאל סבירא ליה, כדפסיק רב (פפא). אי נמי, אפילו ולרבי, וכדפירש רבינו תם, דמפרש הכא: אם לא בירר — לא הפסיד. דיש לו לברר כל מה שיכול, ומכל מקום אי מלשכ להו, או אומרים לא היו דברים מעולם — יש לומר דלא מפסיד. אבל תימה שרבינו שמואל בן מאיר הביאה על זה שצריך שיבאו פלוני ופלוני ועידו, משמע שרוצה להעמידה כרבי אפילו לפירוש שלו. ושמן היה רוצה לומר דגרע חיבא דלא הביאם מהיבא דאיתיהו ואמרו לא היו דברים מעולם, ולא הבנתי כלל. ויש מיישבים דבריו אליבא דרבן שמעון בן גמליאל, וסובר שהלכה כוותיה. ואפילו לזמן דאמר התם החזוק כפרן — אתי שפיר כרבן שמעון בן גמליאל, דיש לומר דלא אמר רבן שמעון בן גמליאל אלא דאין צריך להביא.

אֵין הלכה לא כרבי יהודה כו' — פירש רבינו שמואל בן מאיר: דאמר עדים מקרעים את השטר, דהכי משמע חילקי — אפילו בעדים. וכן הוא לפי המסקנא, דשמיע ליה ברייתא ולא הדר, דאידו מכשר בעדים ואידו מצריך בית דין. אבל רב נחמן לא היה סובר מילתיה דרב הכי, דאם בן — מאי הא דקאמר לרב הונא: אי שמיע ליה כו' הזה הדר ביה ממה שהיה אומר אין הלכה כרבי יהודה? מי אלימא ממתניתין דמשמע נמי בעדים, ואפילו הכי פליגי עליה: ואם תאמר: במשנה לא תני עדים בהדיא — מכל מקום אידו סבירא ליה דעדים קאמר, ופליגי עליה, דתנא הוא ופליגי ונראה לרבינו יצחק: דרב נחמן סבר לה למילתיה דרב הכי. אין הלכה כרבי יהודה דאמר חילקי וכותבין ליה זמזמן שני. דסבירא ליה דרבי יהודה זמזמן שני קאמר, מדלא פירש במשנה: וכותבין לו שטר אחר זמזמן ראשון. וממאי הדרר ליה רבי יוסי: וכן יפה לו ולא יגרע כחו של זה — משמע דרבי יהודה זמזמן שני קאמר, דאי זמזמן ראשון — מה הורעת כח איכא? והשתא קאמר שפיר: אי היה שמיע ליה הא דתניא: עדים מקרעין לו את השטר וכותבין לו שטר אחר זמזמן ראשון — היה הדר ממאי דמצריך בית דין כדי לכתוב זמזמן ראשון. ולא היה פליגי אברייתא בהכי, שכל עצמו לא בא אלאל לאפוקי ממה שהיה סבור שהיה שרבי יהודה לא היה מכשיר זמזמן ראשון בלבד כלל אפילו בבית דין, מדלא קאמר ליה במתניתין, ורבא רב לומר שאף על פי שבעדים יש לומר שאין להכשיר זמזמן ראשון — בבית דין מיהא ראי להכשיר. ואי היה ידע דרבי יהודה הוה מכשיר אפילו בעדים זמזמן ראשון — לא היה פליגי עליה. ותימה: דלעיל (קסח, א) בנמחק כותבין לו זמזמן ראשון, כן פירש רבינו שמואל בן מאיר התם: "וביום פלוני" דקאמר התם — היינו שהיה כתוב זמן ביום פלוני. והכי משמע קצת מדברי בית דין, ואמאי לא כותבין הכא זמזמן ראשון כי התם לרבי יהודה אליבא דרב, דהוה סלקא דעתיה דזמזמן שני כותבין לרבי יהודה? ועינין למימר דרב נחמן סבירא ליה דרב היה מוקף ליה ההיא דנמחק בכתבת זמן ראשון אליבא דנפשיה, ואליבא דרבי יהודה זמזמן שני. דמגופה דהדיא משנה לא מוכחא לרבי יהודה אי זמזמן ראשון אי זמזמן שני. אף על גב דמצרכי בית דין — איכא למימר זמזמן שני. דאפילו זמזמן שני איכא למימר שאין לעדים לכתוב שלא מדעת להו. ואפילו אותם עדים שעשאוהו אין רשאין לעשות אחר, שכיח שעשו שליחות — אין חזרוי ועושיין שליחותן. דומיא דגט, שאם צוה לכתוב גט וליתן לשלוחו, שנעשה שלוחו להלכה וכתבו ונתנו לו, ונמחק או אבד — שאין יכולין לעשות אחר, כדמוכח בפרק "התקבל" (גיטין סג, ב). ואף על פי שיש לתת חילוק, שברין שבגט לא יעשו גט שני, דבעינן שיאמר לסופר "כתוב" ולעדים לחתום, ומן השני לא אמר להם כלום. אבל הכא בלא צווי יכול להיות כשר, שאינו אלא לראיה לגלות שנשתעבדו נכסיו על ידי השטר הראשון, ואחרי שנשתעבדו לא יפקע השעבוד. ומכל מקום, אף על פי שאין דומה לגמרי לגט — נוכל לומר שאין להם לכתוב עליו שעבוד שלא מדעת. כיון שנאבד מן המלוה אותו שכתבו ונתנו לו, על פי ליה אין רשאין לעשות אחר — כל שכן עדים אחרים, שוה השטר מוזק לו אפילו לא יכפור כלום. שאף על פי שגם אם לא נכתב היה גובה מלקוחות שלקחו אחר שנמחק הראשון כאילו היה קיים, כיון דאית ליה קלא להאי מלוה, כדמשמע ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא מב, א) אי לא משום דנאין דיוקף בצנעא זיקף — היתה מלוה על פה גובה מן הלקוחות. אף על גב דמציינו ללקוחות ולומר להן בשעת מכר פרעתי, ושטרא ליכא לאפוקי עליהו — מכל מקום מוזק השטר השני ללוה, שאם יפרע לו ואין לו שטר — אין לו לראוג כלום, ואם יש שטר — זמזמן דמשתמיט ולא יחייב ליה, ואמר: הידנא לך למחר או ליומא אחרתא, והדר גבי יזמנא אחריתי. ועוד יש לומר: דרב נחמן סבירא ליה דמודה רב הכא דנמחק שעושיין לו בית דין שטר אחר זמזמן ראשון, משום דהתם אין לחוש אם זה דומה למקום. כיון שבית דין בעצמם כותבין אותו, רבית דין אלימין לאפקועי ממונא, ולא יבא לחתום בשטר מוקדם על ידי שנכשיר זה, אבל הכא — כותבין ליה עדים, הלכך אין להם כל לחתום זמזמן ראשון, שדומה למקום, שלא יבאו לחתום בשטרי מוקדמין. ועוד יש לומר: דגבי נמחק אין דומה כל כך למקום, מאחר שזוה שטר ראשון אלא שמעתיקין אותו. אבל הכא — שטר חדש שהיו כותבין בו זמן ראשון היה דומה למקום. וקצת היה משמע דבנמחק נמי זמן שני, והכי משמע לישנא קצת, דקאמר: הוציא שטר מחוק ביום פלוני. ומיהו, היה קשה איפכא לרב דאמר זמן ראשון, ולרבי יהודה דבסמך דאמר אפילו בעדים זמזמן ראשון. ואין לומר שבנמחק אין ראי כל כך זמן ראשון, שאינו מדעת שניהם, כי כמו שפירש רבינו יצחק ורבינו שמואל נראה עיקר. תרע, דהא ב"הוגלו קמא" (בבא קמא צח, ב) גבי שורף שטרות אי דאיכא סהדי כו' — ומשמע שאם לא יפסיד כלום. ועוד תימה, דלעיל בנמחק בעי בית דין לכולי לעלמא, והכא קאמר רבי יהודה עדים וכוה אומר רבינו יצחק, דהכא דכתביי מדעת שניהם — לא בעי אלא עדים, אבל בנמחק — כותבין שלא בפני הלוה, וכיון שמוקי לו — נראה אין לעדים לעשותו שלא מדעת.

אמר ליה אנא נמי לברר קאמינא — כלומר, כרבי סבירא לי, ואם לא בירר דבריו — הפסיד. וכן פירש רבינו זקני מנחתו כבוד בפרק "זה בורר" אליבא דרבי, שצריך לברר, ואם לא הביא שטר — הפסיד. ויש לשון אחר ואין בו ממש. ואף על פי שהלכה כרבי מחבירו — בהא הלכתא כרבן שמעון. שאין צריך לברר, כדאמר רב גידול אמר רב.

משנה מי שפירע מקצת חובו — במלוה בשטר מיירי, ואיכא למיחש פן יחזור המלוה ויתבע כל חובו. רבי יהודה אומר יחילקי — יקרע אותו השטר, ויכתוב לו שטר אחר לפי חשבון הנשאר, זמזמן ראשון, כדמפרש בגמרא. **יכתוב שובר** — וישמרדו הלוה. לשפוט שובר — שאם אבד שוברו — יחזור המלוה ויגבה כל חובו. **אמר לו רבי יוסי כי יפה לו** — למלוה, שהיה הלוה בדאגת שימור שוברו. **לא המלוה, דעבר ליה מלוה**, כדאמרין בגמרא. **ולא ידע כחו** — של מלוה להחליף שטרו, כדאמר רבי יהודה, כדי שיחוק לפרעו. **גמרא אין הלכה לא כרבי יהודה** — שאמר: יחילקי, ואפילו לכתוב לו זמזמן ראשון על ידי עדים בלא בית דין, כדמפרש ואזיל — דלא אלימין עדים לקרוע שטר, ולהחליף ולגבות זמזמן ראשון. **ולא שרבי יוסי** — דאמר: כותבין שובר, וצריך לברר שובר מן העכברים. **וכותבין לו שטר אחר** — לפי סכום המעות שחייב לו עדיין, ורב תנא הוא ופליגי. **אי שפירע ליה רבא דתניא** — לקמן בשמעתין, במילתיה דרבי יהודה בפועל חצי חובו, שמקרעין עדים כו'. **הוה הדר ביה** — רב, והיה מודה שהלכה כרבי יהודה. **דא רב נמי הכי קאמר**, דמה לי בית דין מה לי עדים. **שמעיה ולא הדר ביה** — דברייתא תני: עדים מקרעין, ואידו אמר: בית דין דוקא, ולא עדים.

בשלמא

בשלמא

מדוע הוצרך להיות תחילה שהאדם יגיע למצב של סכנה, ואחרי־כך יעשה לו הקדוש־ברוך־הוא נס, הרי מוטב שמלכתחילה לא היה כל העניין?

ממאמרא פרשת פינחס ה'תשכ"ז

35 אָמַר – השיב לו רבי יוסי לרבי יהודה, אכן כך הוא הדין, לפי שָׂפָךְ
 36 יָפָה וראוי לו למלוה, שהלוה הוא שידאג על שמירת השובר, ולא
 37 שהמלוה יצטרך לדאוג על שמירת שטר החוב, וְלֹא יִרַע הלוה את
 38 כְּחוֹ שֶׁל זֶה – המלוה, בכך שיקרע את שטרו ויכתוב לו שטר חדש,
 39 שכיון שיכתבו שטר חדש ולא יכתבו שובר לא יחשוש הלוה
 40 מאבידת השובר ולא יודרו לפורעו. וכיון ש'עֲבָד לֹדָה לְאִישׁ מִלְּוָה'
 41 (משלי כב ז), ראוי יותר שהטרחה והחשש להפסד יהיו של הלוה
 42 ומתוך כך יודרו לפרוע את כל החוב.

נמרא

43 שנינו במשנה שנחלקו רבי יהודה ורבי יוסי לגבי הפורע מקצת
 44 חוב, האם מחליף את השטר באחר, או שהמלוה כותב שובר,
 45 הגמרא מביאה דעה נוספת בנידון זה: אָמַר רַב הוּנָא, אָמַר רַב, אֵין
 46 הַלְבָּה לֹא פְרָבִי יְהוּדָה האומר שקורעים את השטר הראשון
 47 והעדים כותבים למלוה שטר חדש על שארית החוב, וְלֹא פְרָבִי
 48 יוֹסֵי האומר שהמלוה כותב שובר ללוה, והשטר חוב נשאר בידו,
 49 אָלָא דווקא בֵּית דִּין הֵם שֶׁמְקַרְעִין את הַשְּׂטָר הראשון, וְכוּתְבִין לוֹ
 50 שְׂטָר חוב אַחַר מוֹמְזֵן שֶׁנִּכְתַּב הַשְּׂטָר הַרְאִשׁוֹן, ולא כמשמעות דברי
 51 רבי יהודה שאף העדים יכולים לעשות כן, ואף ששני התנאים
 52 במשנה אינם סוברים כן, הרי מבואר בכתובות (ח) שאף שרב הוא
 53 'אמורא', דינו היה כ'תנא', והוא יכול לחלוק על תנאים.
 54 הגמרא מבררת את דעת רב: אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן לְרַב הוּנָא, וְאָמְרִי
 55 לָהּ – ויש שאומרים שאמר כן רב ירמיה פֶּר אַבָּא לְרַב הוּנָא, אִי
 56 שְׁמִיעָא לִיה לְרַב הָא [פְרִייתָא] – אם היה רב שומע ברייתא זו,
 57 דְתִנְיָא בה בשם רבי יהודה, עֲדִים הֵם שֶׁמְקַרְעִין אֶת הַשְּׂטָר הראשון,
 58 וְכוּתְבִין לוֹ למלוה שְׂטָר אַחַר מוֹמְזֵן רֵאשׁוֹן, הִנֵּה הָדָר בֵּיה – היה חוזר
 59 בו ממה שאמר שאין הלכה כרבי יהודה, שהרי אף לדעת רב
 60 כותבים את השטר מהזמן הראשון, ואף שרב אמר ש'בית דין' הם
 61 הכותבים את השטר החדש, אין זה בדווקא, אלא הוא הדין
 62 שהעדים יכולים לעשות כן, וכמו שהתבארה דעת רבי יהודה
 63 בברייתא.
 64 אָמַר לִיה רַב הוּנָא, שְׁמִיעָא לִיה לְרַב בְּרִייתָא זו, וְאֵף עַל פִּי כֵן לֹא הָדָר
 65 בֵּיה, אלא בדבר זה עצמו הוא חולק על רבי יהודה, ש'לרבי יהודה
 66 יכולים העדים לכתוב שטר חדש מהזמן הראשון, ואילו רב סובר
 67 שרק בית דין יכולים לעשות זאת.

1 אָמַר שמעיקר הדין עליו להביא את שטר המקת, אָלָא שכיון
 2 שאמר שיש לו שטר עליו לְפָרְדֵי את דבריו, ואם לא יברר את דבריו
 3 יפסיד, וכיון שאף לדעת רבי חיובו לברר הוא רק מחמת יתור
 4 לשונו, מסתברים יותר דברי רבן שמעון בן גמליאל שאין לחייבו
 5 מחמת שפת יתר שאמר בטענתו.
 6 אָמַר לִיה רבי יצחק נפחא לרבי אבא, אָנָּא נָמִי לְפָרְדֵי קְאָמִינָא – אף
 7 אני סובר שיש לפסוק כרבי, שכיון שטענת טענה יתירה ואמרת
 8 שפרעת בפני עדים עליך להביא את העדים, ואם לא תביאם
 9 תפסיד ותתחייב לשלם, אף שאם מלכתחילה היית אומר רק
 10 שפרעת בינך לבנינו, היית נפטר.

משנה

11 אדם הלוה מחבירו בשטר, בשעה שפורע את חובו למלוה צריך
 12 המלוה להחזיר לו את השטר, כדי שלא יוכל לחזור ולתובעו בו,
 13 אמנם באופן שפרע הלוה רק חלק מהסכום הכתוב בשטר, אין
 14 הלוה רוצה שישאר השטר ביד המלוה מחשש שיחזור ויתבע
 15 ממנו את כולו, ומאידך אין המלוה רוצה להחזירו ללוה, כדי
 16 שיוכל לתבוע ממנו את החלק שעדיין לא פרע. משנתנו מבארת
 17 מה הדין באופן זה.
 18 מִי שֶׁפָּרַע למלוה שלו מְקַצָּת מחובו שבשטר, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הדין
 19 הוא שִׁיחְלִיף לו המלוה את שטרו, כלומר יקרע את השטר הראשון
 20 שבו כתוב כל סכום ההלוואה, ויכתוב לו הלוה שטר חדש על חלק
 21 החוב שנשאר לאחר הפרעון, ואין המלוה יכול להשאיר את שטר
 22 החוב בידו בעל כרחו של הלוה, ולכתוב לו שובר על פרעון חלק
 23 מהחוב.
 24 רַבִּי יוֹסֵי חוֹלַק וְאָמַר, אין המלוה חייב לקרוע את השטר שבידו,
 25 אלא יִתְּנוֹב המלוה ללוה 'שזָכָר' – שטר שכתוב בו שפרע לו סכום
 26 מסוים, וממילא לא יוכל המלוה לחזור ולתבוע את הלוה בשטר
 27 שבידו אלא את הסכום שעדיין לא פרע.
 28 רבי יהודה מבאר מדוע לדעתו אין המלוה יכול להכריח את הלוה
 29 לקבל שובר, אלא עליו לקרוע את השטר ולכתוב חדש: אָמַר רַבִּי
 30 יְהוּדָה, לדברין, רבי יוסי, שהשטר הראשון נשאר ביד המלוה,
 31 נִמְצָא שְׂלוֹה זֶה צָרִיף לְהוֹיֹת שוֹמְרֵי את שוֹכְרוֹ מִן הַעֲבָכְרִים שלא
 32 יאכלהו, כלומר, לשומרו תמיד שלא יאבד, שהרי אם יאבד
 33 שוברו יוכל המלוה לגבות ממנו את כל החוב, ואף את החלק
 34 שכבר פרע.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב תמוז, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

כבוד הווי"ח אי"א נו"מ איש חי רב פעלים עסקן חרוץ

וכו' מו"ה משה שי' שפירא, שר הפנים והעלי

שלום וברכה!

בשעתו קבלתי המברק שלו, ועתה גם מכתבו מיום ז' בתמוז, ותשואות חן חן עבור שניהם.

גדול הצער וכדאי בזיון שלא נתקיימה החזית בשעה מלאה אחריות זו, ויהי רצון אשר על כל פנים עתה יראו מנהלי המפלגות בעצמם די כח לבכר את האינטרסים של כללות היהדות החרדית על רווחים המדומים המפלגתיים, אשר על ידי זה תהי' תועלת גם להמפלגה בתור מפלגה, להקים חזית על כל פנים לאחרי הבחירות.

בפ"ש וברכת הצלחה.

43 כיצד אמר רבי יוסי בטעמו השני שהוא משום שהמלוה צריך
 44 לגבות מהזמן הראשון, והא רבי יהודה האומר שכותבים שטר
 45 חדש נמי מן ראשון קאמר שכותבים אותו, כמבואר בברייתא.
 46 משיבה הגמרא: רבי יהודה לא פירש בדבריו איזה זמן כותבים
 47 בשטר החדש, והכי קאמר ליה רבי יוסי לרבי יהודה, בין כך ובין
 48 כך אני חולק עליך, אי מן ראשון קאמר שכותבו את השטר,
 49 פליגנא עלך בחדא – אני חולק עליך בדון אחד, שאני סובר
 50 שכותבים שובר כדי שיוכח המלוה את הלוה לפרועו, ואי מן שני
 51 קאמרת, פליגנא עלך בתרי – אני חולק עליך בשני דינים, האחד,
 52 שלדעתי כותבים שובר כדי שיוכל לכפותו, והשני, שגובים מהזמן
 53 הראשון ולא מהזמן השני.
 54 הגמרא מביאה מחלוקת נוספת בין רבי יהודה לרבי יוסי, התלויה
 55 במחלוקת שבמשנתנינו: תנו רבנן בתוספתא (מכות פ"א ה"ב), שטר חוב
 56 שפנינו כתוב בתאריך מטוים לפי חודשי החמה, כפי שמונים אומות
 57 העולם, ולפי החשבון יוצא תאריך זה בשבת, או בעשרה בתשרי –
 58 ביום הכיפורים, וברור שלא נכתב השטר בתאריך זה, שהרי אסור
 59 לכתוב באותו זמן, אלא או שנכתב קודם לתאריך שכתוב בו, והוא
 60 שטר שאיחרו את זמנו והוא כשר, או שנכתב לאחר התאריך
 61 שכתבו בו, והוא שטר שהקיימו את זמנו והוא פסול, אנו אומרים
 62 שבדאי שטר מאוחר הוא, שכתבוהו לפני אותו זמן וכתבו בו
 63 תאריך מאוחר יותר מזמן כתיבתו האמיתי, וכשר, שאין חשש
 64 תקלה בשטר כזה, דברי רבי יהודה. רבי יוסי חולק ופוסל שטר
 65 שכתוב בו תאריך מאוחר, ומשמע שהוא פוסל אף שטר זה שזמנו
 66 בשבת או ביום הכיפורים.
 67 אמר לו רבי יהודה לרבי יוסי, כיצד אתה אומר ששטר זה פסול,
 68 והלא מעשה בא לפניה בעיר צפורי, שבא לפניך שטר מאוחר,
 69 והקשרת אותו. אמר לו רבי יוסי, כשהקשרתי שטר שזמנו מאוחר,
 70 היה הקשרתי – הכשרתי שטר כמו זה שאמרת בו את דינך, שזמנו
 71 בשבת או בעשרה בתשרי, שכיון שמוכח מתוכו שלא נכתב בזמנו,
 72 הכל יודעים שהוא שטר מאוחר, אבל בשטר רגיל שאינו מוכיח
 73 מתוכו שלא נכתב בזמנו אני סובר שהשטר פסול, וכטעם שיבואר
 74 להלן.
 75 מקשה הגמרא: והא רבי יהודה נמי, היה קאמר – והרי גם רבי
 76 יהודה אמר את דינו בשטר כזה, שזמנו בשבת או ביום הכיפורים,
 77 ובמה נחלקו איפוא.
 78 הגמרא מבארת שמחלוקתם כאן שייכת למחלוקתם במשנתנינו.
 79 מותרת הגמרא: אמר רבי פדת, הכל מודים – בין רבי יהודה ובין
 80 רבי יוסי, שאם היו מקנינו לעונתו של שטר – בדקנו את הזמן הכתוב
 81 בשטר, ונמצאת עונתו מכוונת בשבת, או בעשרה בתשרי, שמוכח
 82 מתוכו ששטר מאוחר הוא, הרי זה כאילו כתבו בו בפירוש
 83 שאיחרו את זמנו, והוה שטר כשר.

1 רב הונא מבאר את טעמו של רב: בשלמא בי דינא יכולים לכתוב
 2 שטר חדש מזמן ראשון, ויגבה המלוה קרקעות מלקוחות שקנו את
 3 הקרקעות קודם כתיבת שטר זה, אף שמעיקר הדין אין כח בשטר
 4 זה שיגבו בו אלא מזמן כתיבתו, שהוא זמן שני, כיון שביט דין
 5 אלימי לאפועי ממונא – כחם גדול וחוק להפקיע ממון מבני אדם,
 6 שהפקר בית דין הפקר, אלא עדים אלו שחתמו על השטר, כיון
 7 שכבר עשו את שליחותן לחתום על השטר הראשון, וכי הזדוהן
 8 ועשו שליחותן – לחתום על שטר נוסף.
 9 הגמרא מקשה על ביאורו של רב הונא. מקשה הגמרא: ולא,
 10 בתמיה, וכי אין העדים יכולים לחתום על שטר נוסף, והא אמר רב
 11 יהודה אמר רב, עדים כותבין – רשאים לכתוב אפילו עשרה שטרות
 12 על שדה אחת, אם אבדו השטרות הראשונים, והבינה הגמרא
 13 שמדובר בכל סוגי השטרות, ושלא כדברי רב הונא האוסר על
 14 העדים לכתוב שטר הלוואה אחר, במקום אותו שאבד.
 15 הגמרא מביאה כמה תירושים על קושיא זו: רב יוסף אמר, לעולם
 16 אסור לעדים לכתוב שטר הלוואה מזמן ראשון במקום השטר
 17 שאבד, וכדברי רב הונא, ואילו מימרא זו של רב המתירה לכתוב
 18 אפילו עשרה שטרות, עוסקת בשטר מתנה, שסתם מתנה אין בה
 19 אחיזת, ואף אם יוציאו את השדה מיד מקבל המתנה לא יוכל
 20 לגבות מהלקוחות את קרקעותיהם, וכיון שאין כל נזק ללקוחות
 21 יש בזה תועלת למקבל המתנה שיוכל להוכיח שהשדה שייכת
 22 לו, לכן מותר לכתוב אפילו עשרה שטרות.
 23 הגמרא מביאה תירוש נוסף: ורב אמר, שדברי רב נאמרו אפילו
 24 בשטר מקח, ובאופן שאין בו אחיזת – שכתוב בשטר שאין בו
 25 אחיזת ולא יוכלו לגבות בו מלקוחות, ואין נזק בכך שיכתבו שטר
 26 נוסף.
 27 הגמרא מביאה עתה את גוף הברייתא שהזכרה לעיל (קט) שהיא
 28 סותרת את דברי רב. מבררת הגמרא: מאי ברייתא, דתניא, הרי
 29 שתייה בעלי חובות נושין בו – בלוח אלף זוז, ופרעו מהן חמש מאות
 30 זוז, הדין הוא שהעדים מקרעין את השטר, ובכתבין לו למלוה שטר
 31 אחר, מן כתיבתו של השטר הראשון, דברי רבי יהודה. רבי יוסי
 32 חולק ואומר, שטר זה – הראשון יהא מונח במקומו, ביד המלוה,
 33 ויכתבו שובר ללוה, שפרעו חמש מאות זוז. מבאר רבי יוסי את
 34 טעמו: ומפני שני דברים אמרו שכותבין שובר, ולא כותבים שטר
 35 חדש, אחת, כדי שיוכח המלוה את הלוה לפרועו את שאר החוב,
 36 על ידי שיחשש שיאבד לו שוברו ויגבה ממנו המלוה את כל
 37 האלף, ואחת – טעם נוסף, כדי שיגבה המלוה מן ראשון, אבל אם
 38 יעשו כדברי רבי יהודה לא יוכלו לכתוב לו שטר חדש אלא מזמן
 39 כתיבת השטר השני, ויפסיד המלוה בכך שלא יוכל לגבות
 40 מלקוחות שקנו אחרי כתיבת השטר הראשון ולפני כתיבת השטר
 41 השני.
 42 הגמרא מבררת את דברי רבי יוסי שבברייתא. שואלת הגמרא:

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שיש עמ' א

14 מחבירו עליו הראיה, ולכן אם כתב לו 'שדי מכורה לך' נוטל את
 15 הקטנה ביותר, ואם כתב 'שדה שיש לי מכורה לך', אינו זוכה אלא
 16 בשדה אחת, אך בדברי רבא הדין הוא להיפך, שכיון שהמלוה
 17 הוא שבא להרוצי ממון מהלוה, אינו מוציא אלא מה שבדאי
 18 חייב לו, וכיון שאפשר לפרש את השובר שהחוב הגדול הוא
 19 שנפרע, או שכל חובותיו פרועים, אין הלוה חייב יותר מזה.

משנה

20 משנתנינו מבארת את דיני הערב על הלוואה, מתי גובים ממנו:
 21 המלוה את חבירו על ידי ערב, שהתחייב לפרוע את החוב אם לא
 22 יפרעו הלוה, לא יפרע המלוה מן הערב, ובגמרא תבואר כוונת
 23 המשנה.

1 פרוע והקטן אינו בחזקת פרוע, כלומר, חייב לשלם את דמי הקטן
 2 ממה נפשך, שהרי אחד מזה ודאי אינו פרוע. ואם אמר לו 'חוב לך
 3 כדאי פרוע', השטרות כולן בחזקת פרועין, כיון שאפשר לפרש את
 4 כוונתו שכל חובותיו פרועים.
 5 מקשה הגמרא: אמר ליה רבינא לרבא, אלא מעתה, נאמר דין זה
 6 גם לגבי מקח וממכר, שהכותב לחבירו 'שדי מכוונה לך', הדין יהא
 7 שהשדה הגדולה מכוונה לו, וכמו שאמר רבא שהחוב הגדול פרוע,
 8 וכן יש ללמוד מדינו השני של רבא שאם כתב לו 'שדה שיש לי
 9 מכוונה לך', יהיה הדין שכל שדותיו מכוונות לו, כיון שלשון 'שדה'
 10 יכולה להתפרש גם על כמה שדות ונפרש שהתכוין למכור את כל
 11 שדותיו. השיב לו רבא: הן, לגבי המוכר לחבירו שדה, יד על
 12 השטר על התחלופין, כלומר, המוציא ממון על ידי שטר יוכל
 13 להרוצי את כמהשמועות הפחותה ביותר שבשטר, שהמוציא

בבא בתרא. גט פשוט – פרק עשירי דף קעא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזולץ) רג
רשב"ם

בשלמא בי דינא – מקרעין ומחליפין אחר, וכותבין אותו מזמן ראשון לטרוף שלא כדן
מזמן ראשון. דמן הדין לא אלים שטרא למיטרף אלא מיום שנכתב ואילך, אלא בית דין
אלימי ומפקעי ממונא, הדפקר בית דין הפקר, כדנפקא לן מ"אלה הנחלות" (גטין לו, א).
אלא עדים שעשו שליחותן – לכתוב ולהעיד בשטר הראשון, היאך חזרין ועושין
שליחות אחרת. ומי נתן להם כח זה? ולא –

בתמיה, וכי אין עדים חזרין ועושין? והאמר רב
יהודה אמר רב – מי שאבד שטרו, ואמר
לעדים: כתבו לי אתר – חזרין וכותבין אפילו
עשרה שטרות, אם אבדו זה אתר זה. ומשני: רב
יוסף אמר – לעולם אין כח בידם של עדים
לחזור ולכתוב שטר אתר לגבות מלקוחות. וכי
קאמר רב יהודה אמר רב – הני מילי בשטר
מתנה שאין בו אחריות, וכיון דהכל יודעין
שנתן לו השדה – למה לא יכתבו לו שטר
מתנה להיות בידו לעדות, דתיקו ארעא בדידה.
ורבה אמר – אפילו בשטר מכירה קאמר רב
יהודה דכותבין עשרה, ובגון דלית ביה אחריות.
וכדאמרן לעיל (קסח, ב): חזין מאחריות שבו.
וכדאמר רב נחמן לעיל (קסט, ב): שטרא דנן
דכתבנהו לא למיגבי ביה כרי. כרי שיכוף
לפירען – המלוה יכוף ללוה לפירענו, שדואג כרי
יפסיד שובר, וזה יוציא שטרו ותובעו כל חובו.
ופריכין; ורבי יהודה נפי מוזמן ראשון קאמר –
כריבי יוסי, ומה תשובה היא זו שאמר רבי יוסי
כדי שיגבה מוזמן ראשון? הכי קאמר ליה רבי
יוסי כו' – דרבי יהודה לא פירש דבריו כל כך,
אלא יחליף סתמא קאמר ליה לרבי יוסי, כדתנן
במתניתין. כהנא פליגא – דכותבין שובר כדי
שיכוף לפירענו. בתרתי פליגא עלך – כי כותבין
שובר, וגובין מוזמן ראשון. תנו רבנן שטר שכתב
בו זמנו כשכתב או בעשרה בתשרי – כגון
במקומות שמוזנין לחדשי הגוים, וכתב בשטר
"בחמשה עשר לירח פלוני", וכשאנו נוזקין
לכון מתי אידע יום משה עשר של אותו חדש

– נמצא ענתו ביום שבת, או ביום עשירי לתשרי, דהיינו יום הכפורים. והכל יודעין שלא
נכתב לא בשבת ולא ביום הכפורים, ונמצא שלא נכתב באותו יום המוכיח בשטר, אלא
או מוקדם הוא ופסול, או מאוחר וכשר. שטר מאוחר הוא וכשר דברי רבי יהודה –
דסבירא ליה לרבי יהודה: כל שטר מאוחר כשר, ואפילו אותו שאין להוכיח מתוכו של
שטר אם מאוחר הוא ואם לאו. וכל שכן זה, שזמנו ביום השבת וביום הכפורים, שהזמן
מוכיח שהוא מאוחר. ואפילו רבי יוסי עובד ביה, דלא נפיק מיניה חורבא מהאי, כדמפרש
ואזיל. והא ליכא למימר שמא מוקדם הוא ופסול, כמו שפירש רבינו הנגלא – הלא
תראה דרמינן עלה דמתניתין (סנהדרין לב, א), דתנן: אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות
בדרישה וחקירה, שנאמר (ויקרא כד) "משפט אחד יהיה לכם", הא דתניא בתוספתא
בתחלת מסכת מכות: שטר שכתוב בו זמנו באחד בניסן בשמיטה, ובאו עדים ואמר:

"היאך אתם מעידין על שטר זה שנמסרה לכם עדות זו במקום הזה, והלא באותו היום עמנו הייתם במקום פלוני" – שטר ועדיו כשרין, חיישין שמא איחרוהו וכתבוהו. ושקלו וטררו
רבי הניא ורבינא לאוקמי תרייהו מתניתין ומתניתא ולא דחו חזא מנייהו, וקיימא לן דלא מוחבטין תיובתא אלא ממשנה או ברייתא שהיא הלכה. ותו, הא בהדיא אמרינן קיום שטרות
מדרבנן. דאי מדאורייתא – לא בעינן, דקיימא לן כריש לקיש, דאמר (כתובות יח, ב): עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין, ורבנן הוא דאצרכינן
קיום. שמע מינה שעל הבא לפסול את השטר עליו הראיה, הלכך מעמידין שטר זה בחוקת מאוחר, והטוען כי מוקדם הוא כדי לפסלו – עליו הראיה. ורבי יוסי פוסל – שטר מאוחר
דעלמא, שאין בתוכו הוכחה כלל, כדמפרש לקמיה. והלא מעשה בא לפנינו נצפורי – בשטר מאוחר, והכשרתו. אמר לו כשהכשרתי כוה – שכתוב זמנו בשבת וביום הכפורים
הכשרתי, שמתוכו מוכיח שלא נכתב בזמנו. שהרי אין ישראל כותבין שטרות בשבת וביום הכפורים, והכל יבינו שהוא מאוחר, ולא נפיק מיניה חורבא כדלקמן. אבל במאוחר בעלמא,
זשמונן כתוב ביום ראוי לכתובה, ולא יודע אם מאוחר הוא אם לאו – בההוא פליגא עלך, ופסילנא. ותעמא לקמן. אמר רבי פדת הכל מודים – רבי יהודה ורבי יוסי, בכל שטרות
מאוחרין בענין זה, שכשאנו נוזקין למנות למתי מגיע ענתו של שטר, ונמצאת ענת הזמן הכתוב בו מכוון ביום השבת או בעשרה בתשרי – שטר מאוחר הוא זה, וכשר לדבריו הכל.
דדמי כמי שכתוב בתוכו "שטרא דנן דכתבנהו לאו בזמניה בתבנהו אלא אגן סהדי איחרנהו וכתבנהו", שהרי הכל יודעים שלא נכתב בשבת וביום הכפורים, ויכיון שהוא מאוחר,
ולא אתי לידו חורבא כדמפרש לקמן. והכי קאמר רבי פדת הכל מודים בההוא שטר דקתני כדאתא שטר שכתוב זמנו בשבת כו כדכשר, והיינו דקאמר ליה רבי יוסי: כוה הכשרתי.

אלא עדים שעשו שליחותן כו' – תימה קצת על הלשון, דמשמע שעשו שליחותן כבר
גורם שלא יעשו. כי היאך ד"התקבל" (גטין סג, ב) דכתבי "הפוחא" ושמה היה
"פוחא", וקאמר: עשו עדים שליחותן ולא יכתבו עוד – הרי הם נחא, אבל הכא אין ליישב
כלל, דכל שכן אם לא עשו שליחותן מעולם הריא לה מלוה על פה, שאין יכולין לכתוב
מזמן ראשון – דאם כן הוה ליה מוקדם גמור
ועוד, דהתם גטיסין מה שאין יכולין לעשות
שליחותן – הוה משום שליחותן פסקה משעה
שעשו את הראשון, ואם יעשו אחר – אין זה
שליחותו של הבעל, שלא צוה לכתבו. אבל אם
מצוה לכתוב שני – יכולין לעשות. והכא, אף
על פי שלוח מצוה להם לכתוב לעשות שטר
ראשון – לא יעשו, דאם לא כן מאי דחוקיה
דמלוה לקרוע שטר הראשון אם אין הלוה כופוהו
לכך? ואם כן רוצה הלוה בכך, דאין לומר כי
הלוה אינו רוצה אלא מזמן שני – כי מה טענה
היה לו בזה? ועל כרחק צריך כאן לפרש כן. וכי
עדים אף על פי שעשו שליחותן וכבר חלה
שעבוד על ידן, יכולין לעשות בשביל כך שטר
אחר כיוצא בהם לרשן מאחר שדומה למוקדם?
ואפילו אם מצוה להם הלוה – אין זו סברא,
שזאם כן יאמרו כל שטר מוקדם כשר, ואחי
למיחתם בשטר מוקדם. אבל במה שיכתבו לו
בית דין מוזמן ראשון – לא יבא לחתום בשטר
מוקדם, כי ידעו שהוא פסול, ובהו יתלו הכשרו,
שבית דין אלימי לאפקעי ממונא. והלשון
פגולוגם ביותר.

בית דין אלימי לאפקעי ממונא. והלשון
פגולוגם ביותר.

כותבין אפילו עשרה שטרות – ואם תאמר:
למאי דסלקא דעתין דבאחריות
מיירי, תקשי הא דאמר לעיל (קסח, ב): אבל
בשטרי מקח וממכר כותבין חזין מאחריות שבו
יש לומר: דלעיל הכי פירשו, דהוא אמר אבד
שטר חובי, דחיישין דלמא טרף הדר טרף. אבל
הכא מיירי בשידוע לנו שנאבד, או ראיננו
שנשרף. **מוזמן** ראשון – רבי יהודה לא פירש
לרבי יוסי מוזמן ראשון, אבל ברייתא היא שנויה במילתיה דרבי יהודה לפי האמת.
שזאם החקיקו לעדותו של שטר – הא לישאנא משמע שאין כתוב להדיא כך, אלא ג' בניסן
דהוא חל ביום חמישי, ועתה נמצאת ג' בניסן מכותנת בשבת. וכן ביום שני בשבת
שניה של תשרי, דהוא חל בשבת – נמצאת ענתו מכותנת ביום הכפורים. ותימא: נימא דעשה
בקיבועא דירדא, ויהיה כשר לרבי יוסי, ואמאי פסול? ולרבי יהודה נמי, נידא טפי למימר הכי
מבמה שנאמר שכתב (לחובא) וכלומא. בעלמא. לשלמא ליה יתבעהו – לא קשיא מדי,
כיון שמכיר באיזה יום לשבעו שאותו יום היה יודע שהיה יום הכפורים – שבו לא היה
טועה, אלא משבת קשה ואומר רבינו יצחק: דמיירי אתר רובו של חדש, כדאמר ב"הוה
בדקין" (סנהדרין מא, ב): דאי אפשר דלא שמע.

מתקוף

בדורות האחרונים הייתה עובד ביה, דלא נפיק מיניה חורבא מהאי, כדמפרש לקמן. והכי קאמר רבי פדת הכל מודים בההוא שטר דקתני כדאתא שטר שכתוב זמנו בשבת כו כדכשר, והיינו דקאמר ליה רבי יוסי: כוה הכשרתי.
רבינו מניעות ועיכובים כו'.

בבא בתרא. גט פשוט – פרק עשירי דף קעא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

מתקוף

1 לא ביה — נראה לרבינו יצחק דקבלה מרבה. וכן הא דאמרין בסוטה (ו, ב) על
2 משנה שוברת כתובה ויוצאת, שמע מינה: כתובין שובר? אמר אביי: תני
3 מקרעת — נראה דדיחיה הוא, דמהדיא ליכא למשמע מינה, דהא בשמעתא דהטוען אחר
4 מעשה בית דין פרק 'שנים אוחזין' (בבא מציעא יז, ב) משמע דסבירא ליה דכותבין שובר.

בבא בתרא דאמר ליה רב ספרא לטפריה כי כתביתו

האי תבא כו' — שמא היו שוכחין

לכתוב 'זאי שטרא' כו', על כן כתבו זה.

אי

1 לא נחלקו אלא בשטר מאוחר בעלמא, דרבי יהודה
2 למעמיה, דאמר: אין פותבין שובר, ולא נפיק מיניה
3 חורבא; ורבי יוסי למעמיה, דאמר: פותבין שובר,
4 ונפיק מיניה חורבא. אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אפילו למאן דאמר פותבין שובר,
5 הני מילי אפלא, אבל אכוליה לא. ולא היא, אפילו אכוליה פתבין; כי הא דרב יצחק בר
6 יוסף היה מסיק ביה וזוי ברבי אבא, אתא לקמיה דרבי חנינא בר פפי, אמר ליה: הב לי
7 זוויי, אמר ליה: הב לי שטראי ושקול וזף. אמר ליה: שטרך איירפס לי, אכתוב לך תבא.
8 אמר ליה, הא רב ושמואל דאמרי תרויהו: אין פותבין שובר אמר: מאן יהיב לן מעפריה
9 דרב ושמואל רמינן בעינין, הא רבי יוחנן והא ריש לקיש דאמרי תרויהו: פותבין שובר.
10 וכן פי אתא רבין אמר רבי אילעא: פותבין שובר. ומסתברא דכותבין שובר, דאי סלקא
11 דעתא אין פותבין שובר, אכד שטרן של זה - יאכל הלה וחדרי? מתקוף לה אבני: ואלא
12 מאי, פותבין שובר? אכד שוברן של זה - יאכל הלה וחדרי? אמר ליה רבא: אין, "עבד
13 לזה לאיש מלוה". תנן התם: שטרין טוב המוקדמין - פסולין, והמאוחרין - פשרין. אמר רב
14 המנונא: לא שנו אלא שטרין הלואה, אבל שטרין מקח וממכר - אפילו מאוחרין נמי פסולין;
15 מאי מעמא? זמנין דמוזבין ליה ארעא גניסן וכתיב ליה בתשרי, ומתרמי ליה זזוי ביני ביני
16 וזבין ליה מיניה. וכי מטי תשרי מפיך ליה ואמר ליה: הדר ובנתה מינה. - אי הכי, שטרין
17 הלואה נמי, זמנין דזיזין גניסן וכתיב ליה שטרא בתשרי, ומתרמי ליה זזוי ביני ביני ופרע
18 ליה, ואמר ליה: הב לי שטראי, ואמר ליה: אירפס לי, וכתיב ליה תבא. וכי מטי זמניה
19 מפיך ליה ואמר ליה: הני השתא הוא דיופת מינאי - קסבר: אין פותבין שובר. אמר ליה
20 רב יימר לרב פהנא, ואמרי לה רב רימיה מדיפתיה לרב פהנא: והאידינא דכתבין שטרין
21 מאוחרין וכתבין תבא, אמאי קעבדינן הכי? אמר ליה: בתר דאמר להו רבי אבא לספריה:
22 כי כתביתו שטר מאוחר, כתבו הכי: "שטרא דגן לא בזמניה פתבניה, אלא אחרונהו
23 וכתבנהו". אמר ליה רב אשי לרב פהנא: והאידינא דלא קא עבדינן הכי - בתר דאמר ליה
24 רב ספרא לספריה: כי כתביתו הני תבא, אי דעיתו זמנא דשטרא - פתבו, אי לא - פתבו
25 סתמא, דכל אימת דנפיק לרעיה. אמר ליה רבינא לרב אשי, ואמרי לה רב אשי לרב פהנא:
הוא

1 לא נחלקו אלא בשטר מאוחר בעלמא — שמועי ענתו ביום חול, ולא יודע אם מאוחר
2 אם לאו. ונפיק מיניה חורבא — אליבא דרבי יוסי, כדמפרש ואזיל. וש מפרשים: אמר
3 רבי פדת הכל מודים שאם הוזקקו בו' — שכן כתוב בתוך השטר, "הזקקנו לענתו של
4 שטר ונמצאת' בו', וכל זה דכתב בשטר — לדעת כן נכתב, שיבינו שאין ישראל כותבין
5 בשבת, וידעו שהוא מאוחר. לא נחלקו אלא
6 בשטר מאוחר בעלמא, שכתוב בו זמנו בשבת
7 או בעשרה בתשרי, ולא חזר וכתב בו "הזקקנו
8 לענתו של שטר" כו', וכל זה הכל וליענות
9 הוא; חדא — דהכי היה ליה למימר: אמר רבי
10 פדת הכל מודים שאם כתב בו הוזקקו כו'.
11 ועוד: כיון דכתב זמנו בשבת, למה לי למכתב
12 "הזקקנו" כו'? הא ממילא אנו יודעין שלא
13 נכתב ביום השבת וביום הכפורים, ומאוחר הוא.
14 כדפירשתי לעיל. והוא: יתרוה — דמכשרי —
15 לטעמיה, דאמר: אין כותבין שובר, הלכך לא
16 הישי. בין מאוחר לכשנכתב בזמנו, לעולם אינו
17 פורע עד שיקח השטר ויקרענו, וכיון שנקרע
18 השטר — לא הישי למדי. ורבי יוסי — דפוסל
19 המאוחר. לטעמיה דאמר כותבין שובר — היכא
20 דפרע מקצת חובו, והוא הדין היכא דפרע כל
21 חובו וטוען מלוה אירכס שטרי, כדמפרש לקמן
22 — כותבין שובר ונותנין ללוה, להודיע שפרע
23 כל חובו. והלכך האי שטר מאוחר פסול הוא
24 כו'. ואמר ליה אירכס לי — והוא הדין בלא
25 אירכס, היכא דפרע חצי חובו וכתבו שובר
26 ללוה — יכול המלוה להוציא אחרי כן שטר
27 חובו שכתוב זמנו אחר זמן השובר, ויאמר: ממון
28 אחר הוא זה שליות ממני אחרי כן. ויגבה כל
29 חובו משלם, שהרי אין ידוע שהוא מאוחר.
30 אבל שטר שכתוב זמנו בשבת ועשרה בתשרי
31 — לא מצי למימר השתא הוא דיופת מינאי.
32 אמר רב הונא בריה דרב יהושע כו' — מלתא
33 באפי נפשיה היא. הני מילי פלגא — פן יחזור
34 המלוה ויתבע כל חובו, אבל אכוליה חוביה —
35 לא, דמלוה אפסידא אנפשיה שלא נזהר לשמוד
36 את שטרו. ומסתברא דכותבין שובר — אכוליה
37 חוב, היכא דאירכס שטרא. יאכל הלה וחדרי —
38 בתמיה: ישמח באבילת ממון אחרים ונסעבד

39 לזה לאיש מלוה — מוטב שיהא טורח ודאגת שמירת שטר מוטל על הלזה יותר מן המלוה. תנן התם — בסדר זרעים, בפרק אחרון דמסכת שביעית. המוקדמים פסולין — שכתבונהו
40 באחד באייר, ובתוך השטר הקדימו וכתבו בו באחד בניסן — פסולין, דאתי למטרף לקוחות שלא כדן. ואפילו ממון שני לא גובה, כדאמרין ב'איזהו נשך' (בבא מציעא עב, א);
41 רבי יוחנן אמר אפילו תימא רבנן, גזירה שמא יגבה ממון ראשון. אבל מוקדמין בענין זה שכתבו בו באחד בניסן, ובאחד בניסן כתבוהו, ולא לזה עד תשרי, דאתא למטרף לקוחות
42 שלא כדן דמניסן ועד תשרי — בזה נחלקו בפרק 'שנים אוחזין', רב אשי מוקי לה בשטרי הקנאה, ואביי אמר: עדיו בחתומיו וכן לו, ומיום כתיבת השטר שיעבד נפשיה, והלכך
43 כשר. והמאחרים כשרין — שכתבוהו באחד בניסן, וכתבו בתוך השטר באחד באייר. וכל שכן אם לזה בניסן ולא נכתב עד אייר, דכשר, שהרי מחל לו שעבור של חדש שעבר. אמר
44 רב המנונא לא שנו — דמאחרים כשרים, אלא בשטרי הלואה, כדאמרן לעיל: רבי יהודה לטעמיה דאמר אין כותבין שובר, ולא נפיק מיניה חורבא. ורב המנונא סבירא ליה אין כותבין
45 שובר, כדמתרץ לקמן, הלכך ליכא למיחש למידי. אבל בשטרי מקח וממכר אפילו מאחרים פסולים — דזמנין דמוזבין ראוין ארעא לשמעון בניסן על מנת שאם יגיע לדמים יחזירנה
46 לו, וכשכתב שטר מקנה כתב בו "ראובן מכר שדה לשמעון בתשרי". וחו ראוין ולקח שדהו משמעון בתמוה, וכששאל שטר מקנה, אמר ליה שמעון: אירכס לי. ואפילו למאן דאמר
47 אין כותבין שובר — הכא מודה, דמה יפסיד שמעון אם לא יפדה ראוין שדהו? הלכך אפילו אם יכתוב לו שמעון לראובן שובר שפרה שדהו בתמוה — "הווי שמעון ויציא שטרו
48 הכתוב בתשרי, ויאמר: אחר שפדית חורתי ולקחתי ממך, והא שטרא. אי הכי שטרי הלואה נמי כו' — כדאמרן לעיל אליבא דרבי יוסי, דפסלי שטר מאוחר משום חך חורבא. קסבר
49 רב המנונא אין כותבין שובר — הלכך מאוחרין כשרין כדאמרן אליבא דרבי יהודה. האידינא כתבין שטרי מאוחרין וכתבין תבא — ולא חיישין לחורבא דנפיק מיניה לרבי יוסי
50 לעיל. אמר ליה בתר דאמר להו רבי אבא לספריה כו' — ליכא למיחש מידי. וכיון דכתבו בתוך השטר שהוא מאוחר — הוי הוא כשטר שכתוב בו זמנו בשבת ועשרה בתשרי,
51 דאכשרנא לעיל בין לרבי יהודה בין לרבי יוסי. וכיון דידעין ביה בשטר שהוא מאוחר — לא אתי ליהי חורבא, ושוברו מוכיח עליו שהוא פרוע, והאי דקדים ליה שובר היינו משום
52 דשטר מאוחר כתבוהו, כמו שכתבו בתוכו "אנן סהדי איחרונהו", ואפילו רבי יוסי בה מכשר. אמר ליה רב אשי לרב כנא האידינא לא עבדינן הכי — אלא כתבין שטר מאוחר וכתבין
53 תבא, ולא כתבין בתוך השטר "איחרונהו וכתבנהו", ואפילו הכי לא חיישין לחורבא דרבי יוסי. אדבריתון זמנא דשטרא כתבו — בתוך השובר: "פלוגי פרע לפלוני זמן פלוני כן
54 וכך של אותו השטר שכתוב בו זמן פלוני", ואו לא יוכל לרמות, שאפילו כתב את השטר מאוחר — הרי השובר מוכיח עליו הדוא פרוע. ואי לא — אוכרתון זמן וכתבו בשטר —
55 כתבו השובר סתמא. שלא ידא כתוב שום זמן בשובר, אלא סכום המעות שהיו כתובין בשטר כותבין בשובר, דכי היכי דכל אימת דנפיק השטר שכתוב בו סכום ממון כזה — לורעיה
56 השובר, לא שנו אם השטר קודם לשובר לא שנו מאוחר הימנו, דהא תבא סתמא כתבו. ומעתה צריך המלוה ליזהר שלא ילוה עוד ללוה הזה כסכום ממון הכתוב בשובר, דהא
57 תבא מרע ליה, ואם הלוחו כסכום ממון ההוא — הוא נידו דאפסידא אנפשיה.

והאידינא

בקריאת שמע שעל המיטה. . . עושה האדם חשבון צדק בנפשו כו', ונעשה אצלו הסכם והסכם גמור לעזוב דרכו הלא טובה, ולמסור
וליתן עצמו לאלוקות כו'.

ממאמר ב פרשת פינחס השתכ"ז

60 נכסי הלוה משתעבדים רק מתשרי, שזהו זמן ההלוואה, ואין
 61 המלוה רשאי לגבות נכסים שמכר הלוה באייר, אך כיון שנכתב
 62 בשטר שזמנו בניסן, יגבה המלוה אף מלקוחות אלו, שלא כדין,
 63 ולכן שטרות אלו פסולים, ואין גובים בהם כלל ממשועבדים.
 64 ממשכיכה המשנה: ושטרי חוב המאחרין, כגון שנכתבו בניסן ונכתב
 65 בהם תשרי שאחריו, או שלוה בניסן ונכתב השטר רק בתשרי
 66 שאחריו, בשריו, בשריו, שאין מלקוחות כל הפסד בדבר, והמלוה הוא
 67 שמפסיד שאינו יכול לגבות מלקוחות שקנו מזמן ההלוואה האמיתי
 68 שהוא בניסן, אלא מלקוחות שקנו מתשרי, וכיון שהוא מסכים
 69 לכתובת זמן זה, השטר כשר.
 70 הגמרא מביאה את הדין בשטרות מכירה מוקדמים ומאוחרים:
 71 אָמַר רב המנונא, לא שנו שטרות מאוחרים כשרים, אלא בשטרי
 72 הלוואה, אכל שטרי מקח וממכר על מכירת קרקעות, אפילו מאוחרין
 73 נמי פסולין. מבאר רב המנונא: מאי מעמא, ומנין דמזבין ליה ארעא
 74 בניסן – כיון שלפעמים מוכר אדם קרקע בניסן, וכתב ליה בתשרי
 75 – וכתוב בשטר המקח שמכרה בתשרי שאחריו, ומתרימי ליה זוני
 76 ביני ביני – ובין ניסן, שהוא זמן המכירה, לבין תשרי שהוא הזמן
 77 הכתוב בשטר, יודמנו למוכר מעות, וזבין ליה מיניה – ויחזור ויקנה
 78 את הקרקע מהלוקח, וכשיבקש ממנו המוכר שיחזיר לו את שטר
 79 המקח יאמר לו הלוקח שאבד לו, ויכתבו שטר מקח חדש על
 80 מכירת השדה מהלוקח למוכר, ויהיה כתוב בו הזמן האמיתי. ויש
 81 לחשוב, דכי מטי – כשיגיע חודש תשרי, בשיק ליה – ויציא הלוקח
 82 את שטר המקח הראשון שכתוב בו שנמכרה לו הקרקע בתשרי,
 83 ואמר ליה למוכר, אף שקנית ממני את הקרקע אחרי שמכרת לי
 84 אותה בניסן, מכל מקום הדר ונתתה מניח – חזרתי וקניתי ממך,
 85 ושטר זה יוכיח שכתוב בו שמכרת לי את הקרקע בתשרי, אחרי
 86 שקנית אותה ממני בין ניסן לתשרי. וכיון שלפי האמת הקרקע
 87 שייכת למוכר שקנאה, נמצא שמחמת איחורו של שטר המקח
 88 הראשון יוכל הלוקח להוציא מהמוכר את הקרקע שלא כדין,
 89 ולכן פסלו חכמים שטר מקח מאוחר, מחשבת תקלה זו.
 90 מקשה הגמרא: אי הכי, בשטרי הלוואה נמי נחשוש לדבר מעין זה,
 91 וכחששו של רבי יוסי הפוסל שטרות מאוחרים, דמנין דיוזף בניסן
 92 – אפשר שילוה אדם בניסן, וכתב ליה שטר בתשרי – ויכתוב
 93 בשטר שלוה בתשרי, ומתרימי ליה זוני ביני ביני – ויודמנו לו מעות
 94 בין ניסן לתשרי, ופרע ליה, ובשעת הפרעון אמר ליה הלוה הב לי
 95 שטרא – השב לי את שטר החוב, ואמר ליה המלוה, אירבם לי –
 96 אבד לי שטר החוב, וכתב ליה בתרא – ויכתוב לו המלוה שובר.
 97 וכי מטי ומניה – כשיגיע חודש תשרי, שיהו הזמן הכתוב בשטר,
 98 משיק ליה – ויציא המלוה את השטר, ואמר ליה ללוה, (הני) השתא
 99 הוא דיופת מינאי – עתה לית ממני את ההלוואה הכתובה בשטר
 100 זה, ואף שיש ביד הלוה שובר, הרי זמנו קודם לזמן הכתוב בשטר
 101 החוב, ויטען המלוה שנכתב השובר על הלוואה קודמת, שהרי זמן
 102 השטר מאוחר מזמן השובר, ויגבה בשטר זה שלא כדין, ומדוע
 103 שטר חוב מאוחר כשר.
 104 מתרצת הגמרא: רב המנונא שאמר דין זה קפבר כרבי יהודה, שאין
 105 פותבין שובר, ואם אבד שטר החוב אין הלוה חייב לפרוע כלל,
 106 וממילא אין חשש תקלה בשטרי חוב מאוחרים.
 107 הגמרא מבררת כיצד מתיישבת ההלכה שכותבים שובר, עם
 108 ההלכה ששטרי חוב מאוחרים כשרים. מקשה הגמרא: אָמַר ליה
 109 רב יוסף לרב כהנא, ואמרי לה – ויש אומרים שאמר זאת רב ירמיה
 110 מדיפתי לרב כהנא, והאידיא – ועתה בזמננו, דכתבין שטרי
 111 מאוחרין – שאנו כותבים שטרי חוב מאוחרים, ואף פתבין תברא,
 112 כדעת רבי יוסי, (אמאי) קעבדין הכי – כיצד אנו נוהגים כן, והרי
 113 יש לחשוש שיפרע הלוה תמורת שובר, וכשיגיע הזמן הכתוב
 114 בשטר יתבע המלוה את החוב ויאמר ששטר זה נכתב עתה, לאחר
 115 כתיבת השובר. מתרצת הגמרא: אָמַר ליה, חשש זה אינו שייך
 116 עתה, כתר דאמר להו רבי אבא לקפריה – לאחר שאמר רבי אבא
 117 לסופריו כך, כי פתביתו שטר מאוחר – כשאתם כותבים שטר חוב
 118 שזמנו מאוחר, פתבו הכי, שטרא דין – שטר זה, לא בומניה

1 ולא תחלקו אלא בשטר מאוחר בעלמא – סתם שטר מאוחר, שאין
 2 האיחור מוכח מתוכו, דרבי יהודה המכשירו, למעמיה – לשיטתו,
 3 דאמר במשנתנו (קט) אין פותבין שובר, ולא נפיק מיניה חורבא –
 4 ולא תצא תקלה משטר מאוחר. ורבי יוסי הפוסלו, גם כן למעמיה,
 5 דאמר במשנתנו שפותבין שובר, ויתכן שהשטר ישאר ביד המלוה
 6 לאחר שיפרענו, ויש לחשוש שיפרע הלוה את חובו קודם הזמן
 7 הכתוב בשטר, ונפיק מיניה חורבא, שהרי זמן השובר יהיה מוקדם
 8 מזמן השטר, ויטען המלוה שאמנם פרע לו חוב אחד, אך לאחר
 9 מכן חזר והלוהו, ויוכיח זאת מכך שזמן השטר מאוחר מזמן
 10 השובר, ואילו לפי האמת נכתב השובר על שטר זה עצמו, ולכן
 11 לעולם אין כותבים שטר מאוחר. אמנם בשטר שמוכח מתוכו שלא
 12 נכתב בזמנו אין לחשוש לתקלה זו, שהרי לא יוכל המלוה לטעון
 13 שהשטר נכתב בזמנו, וכיון שידעו שהוא מאוחר לא יגבו בו.
 14 הגמרא מביאה דין נוסף בענין כתיבת שובר: אָמַר רב הונא פריה
 15 דרב יהושע, אפילו למאן דאמר – לרבי יוסי האומר שפותבין שובר,
 16 וחיוב הלוה לפרוע את החוב אף כשאין המלוה מחזיר לו את שטר
 17 החוב, הני מילי אפלטא – היינו דוקא על חצי, כלומר על חלק
 18 מהחוב, ששטר החוב קיים ביד המלוה ואינו מחזירו כיון שלא פרע
 19 את כולו, אכל אפוליה – אם רוצה הלוה לפרוע לו את כל החוב,
 20 ואין המלוה מחזיר לו את השטר כיון שאבד לו, לא כותבים שובר,
 21 ואין הלוה חייב לפרועו ללא שיחזיר לו את שטר החוב עצמו, לפי
 22 שהמלוה הוא שפסיד לעצמו בכך שלא שמר על שטרו.
 23 דוחה הגמרא: ולא היא – אין דברי רב הונא נכונים, אלא לרבי יוסי
 24 אפילו אפוליה פתבין, וכטעם שיבואר להלן.
 25 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: בי הא דרב יצחק בר יוסף הוה
 26 משיק ביה זוני – יהיה נושה מעות ברבי אבא, אָמַר לקמיה דרבי
 27 הנינא בר פפי – בא רב יצחק לתבוע את רבי אבא לפני רבי הנינא
 28 בר פפי, אָמַר ליה רב יצחק לרבי אבא 'הב לי זוני', אָמַר ליה רבי
 29 אבא, 'הב לי שטרא', ושקול וזון' – השב לי קודם את השטר, ואחר
 30 כך טול את מעותי. אָמַר ליה רב יצחק, שפחד אירבם לי – שטר
 31 החוב שלך אבד לי, ומכל מקום פרע לי, ואכתוב לך תברא – שובר.
 32 אָמַר ליה רבי אבא, והא רב ושמואל דאמרי תרוניהו – שניהם אמרו
 33 שאין פותבין שובר, ואינו חייב לפרוע לך ללא קבלת שטר החוב
 34 עצמו.
 35 אָמַר רבי חנינא בר פפי לרבי אבא, מאן הויב לן מעפריה דרב
 36 ושמואל, רמינן בעינין – מי יתן לנו מעפרם של רב ושמואל, ונניחם
 37 בעינינו מרוב חביבותם, אך מכל מקום הא רבי יוחנן והא ריש
 38 לקיש, ואמרי תרוניהו, פותבין שובר, ואנו יכולים לסמוך על
 39 דבריהם, ועליך לפרוע לרב יצחק בר יוסף תמורת שובר.
 40 הגמרא מביאה את דעתם של אמוראים נוספים בענין זה: וכן כי
 41 אָמַר – כשבא רבין מארץ ישראל לבבל אמר בשם רבי אילעא,
 42 פותבין שובר.
 43 מסיימת הגמרא: ומקפריא, דכותבין שובר, דאי סלקא דעתא –
 44 שהרי אם תעלה בדעתך לומר שאין פותבין שובר, נמצא שאם
 45 אבד שטרו של זה – המלוה, יאכל הלה ותרי – ישתמש הלוה
 46 במעות ההלוואה של המלוה וישמת בהם, ולא יצטרך לפרועם
 47 לעולם, וזהו דבר שאינו מסתבר.
 48 אביי מקשה על סברת הגמרא: מתקיף לה אביי, ואלא מאי –
 49 לדברין, מהו הדין הראוי, שפותבין שובר, והרי לפי זה נמצא שאם
 50 אבד שוברו של זה, יתבענו המלוה בשטר חוב שבידו, ויאכל הלה
 51 ותרי – יגבה המלוה את ממונו של הלוה שלא כדין, וישמח בו.
 52 רבא מתרץ את קושיית אביי: אָמַר ליה רבא, אין – אכן ראוי
 53 שחשש ההפסד יהיה אצל הלוה ולא אצל המלוה, כיון ש'עבד ליה
 54 לאיש מלוה' (משלי כב, 1) כלומר הלוה הוא המשועבד למלוה ולא
 55 להיפך, ומסתבר שדאגת שימור השטר תהיה מוטלת על הלוה,
 56 ולא על המלוה.
 57 הגמרא מביאה משנה הדנה בדין שטרות הלוואה מוקדמים
 58 ומאוחרים: הָנֵן הָתָם (שביעית פ"י מה) שטרי חוב המוקדמין, כגון
 59 שנכתבו בתשרי ונכתב בהם ניסן שלפניו, פסולין, כיון שבאמת

60 שוברו, אלא ישאר ביד המלוה רק שטר אחד על חמשים.
 61 דין נוסף באותו ענין: **אָמַר רב אשי, האי מאן דנָקִיט שְׁטָרָא בַּר מֵאָה**
 62 **וזוּי, וְאָמַר, שְׂוִינְהוּ נִיחְלֵי חַד בַּר חֻמְשֵׁין** – כתבו לי במקומו שטר
 63 אחר על חמשים זוז בלבד, כיון שכבר פרע לי הלוה חמשים, לא
 64 **מְשׂוֹינָא לִיה** – אין עושים כדבריו שלא מדעת הלוה, **מֵאֵי מְעֵמָא,**
 65 **אִמְרִינָן, שְׂמַא הָאֵי – לוח זה, מִיִּפְרַע פְּרָעִיה –** כבר פרע לו שטר זה,
 66 וכשפרעו אָמַר לִיה הלוה **הָב לִי שְׁטָרָא –** השב לי את שטר החוב,
 67 **וְאָמַר לִיה המלוה, אִיִּרְכָּס לִי –** אבד לי שטר החוב, וְקָתִיב לִיה
 68 **תְּכָרָא –** וכתב לו המלוה שובר, וכתב בו שהוא נכתב על שטר חוב
 69 של מאה זוז, וְאִם נעשה כדבריו ונחליף לו את השטר בשטר של
 70 חמשים, יש לחשוש דמְפִיק לִיה הָאֵי – יוציא המלוה את השטר
 71 החדש, וְאָמַר לִיה ללוה, אמנם מוכח מהשובר שפרעת לי שטר של
 72 מאה זוז, אך הָאֵי – שטר זה שבידי, אֲחֵרִינָא הוּא – שטר אחר הוא,
 73 ששרי הוא כתוב על סך חמשים זוז, ויגבה ממנו שלא כדוּן, לכן אין
 74 מחליפים למלוה את השטר שלא מדעת הלוה.

משנה

75 תחילת המשנה עוסקת בחלוקת ירושה: **שְׁנֵי אַחֵין, אֶחָד עֵינֵי וְאֶחָד**
 76 **עֶשְׂרֵי, וְהַיְחִי לְהֵן אֶבְיָתָן בִּירוּשָׁה בֵּית מִרְחָק, וְבֵית הַבַּד –** מקום שבו
 77 מוציאים את השמן מהזיתים, הדין הוא כך, אם **עֶשְׂרֵין אַבִּיהֶם**
 78 **לְשָׁבָר –** להשכירם לאחרים ולהרויח ממון, אף הבנים משכירים
 79 אותו, וְהַשְׁבָּר לְאֶמְצַע – לשני האחים יחד. אך אם **עֶשְׂרֵין אַבִּיהֶם**
 80 **לְעֵצָמָו –** לשימוש בני הבית, הרי העשיר משתמש במרחץ לצרכו
 81 ולצורך עבדיו, ובבית הבד כדי לסחוט את זיתיו, וְאִמְרַי לְעֵינֵי בִּדְרָךְ
 82 שחוק, קח לך עֶבְדִּים וְרַחֲצוּ בְּמִרְחָק, קח לך זיתים **וְכַא וְעֵשָׂה בְּבֵית**
 83 **הַבַּד, כלומר, הרי אין לך במה להשתמש בדברים אלו, ואין העני**
 84 **יכול להשכיר את המרחץ ובית הבד לאחרים, אלא הם נשארים**
 85 **כפי שעשאו אביהם, לשימוש בני הבית בלבד.**
 86 חלק זה של משנתנו עוסק בכתיבת שטר על אדם, בזמן שיש
 87 באותה עיר אדם נוסף ששמו כשמו: **עֵינִים שֶׁהָיוּ גְרִים בְּעִיר אַחַת,**
 88 **שֵׁם אֶחָד יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן, וְכֵן שֵׁם אַחֵר יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן, אֵין שְׁנֵיהֶם**
 89 **בְּזֵלְוִין לְהוֹצִיא שְׁטָר חוּב זֶה עַל זֶה, כלומר, אם אחד מהם מוציא**
 90 **שטר חוב שכתוב בו ששמו יוסף בן שמעון לוג מיוסף בן שמעון מעות,**
 91 **אינו יכול לגבות בו, וכיטעם שיבואר בגמרא (קטג). וְאִם אדם אֶחָד**
 92 **יָבֹל לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן –** על אחד מהם, שְׁטָר חוּב, כיון שכל אחד מהם
 93 יכול לטעון שלא הוא היה הלוה, אלא חבירו, ששמו כשמו.
 94 דין נוסף: אם נמצא **לְאֶחָד בֵּין שְׁמֹרְתָיו שוֹבֵר שְׁנַכְתָּב בּוֹ שְׁטָרוֹ שֶׁל**
 95 **יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן פְּרוּעַ, הדין הוא ששְׁמֹרְתָיו שְׁנִינָן נַחֲשָׁבִים כְּפְרוּעֵין,**
 96 ובגמרא יבואר באיזה אופן עוסק דין זה.
 97 המשנה מבארת את התקנה שיש בכתיבת שטר על בני אדם אלו
 98 ששמותיהם שוים: **יָצַד יַעֲשֵׂה, אם רצונם לכתוב שטר באופן**
 99 **המועיל, וְשִׁלְשׁוּ –** יכתבו בשטר דור שלישי, שזה יכתוב יוסף בן
 100 שמעון בן יעקב, וחבירו יכתוב יוסף בן שמעון בן נפתלי, ונדע על
 101 שם מי נכתב השטר. **וְאִם הָיוּ מְשׂוֹלְשֵׁין –** שגם שמות אבות
 102 אבותיהם שוים, **יִקְתְּבוּ סִמְנָן, כגון יוסף בן שמעון שהוא נמוך, וְאִם**
 103 **הָיוּ מְסֻבְּבֵין –** שהיו סימניהם שוים, **יִקְתְּבוּ בְּהֵן –** אם היה אחד
 104 מהם כדון, יכתבו זאת בשטר, וכך נדע על מי נכתב השטר:

גמרא

105 הגמרא מבארת את ההלכה בענין שטר שלא נכתב בו כלל שם
 106 המלוה: **ההוא שְׁטָרָא דִּנְפָק לְבֵי דִּינָא דְרַב הוּנָא –** מעשה בשטר חוב
 107 שיצא בבית דינו של רב הונא, וְהָהוּא קָתִיב בֵּיה – שנכתב בו כך,
 108 **אֵינִי פְלוֹנֵי בַר פְּלוֹנֵי, לִוְיָתַי מִנְה מִמְךָ, ולא התפרש בו מי הוא**
 109 **המלוה, והאדם שהחזיק בשטר טען שהוא המלוה, ואמר שלא**
 110 **נכתב שמו בשטר כיון שהחזיק לידו וכתב בו 'ממך', והמשמעות**
 111 **היא שלוח מאותו אדם המוחזק בשטר.**

1 **וְהָא הֵיאִידָמָא דְלֵא קְעָבְדִּין הָבֵי –** והרי בזמנינו שאין עושים כן, ולא
 2 כותבים בשטר מאוחר 'איחרנוהו וכתבנוהו', וגם לא כותבים
 3 שובר סתם ללא זמן כדי שיבטל את כחו של השטר המאוחר,
 4 מדוע מכשירים שטר חוב מאוחר ואין חוששים שיגבה המלוה
 5 בשטר על ידי הזמן הכתוב בשטר שהוא לאחר כתיבת השובר.
 6 **אָמַר לִיה, רַבְּנָן תְּקוּנֵי תְּקִינֵי –** חכמים תיקנו את התקנות האמורות
 7 לעיל, **מֵאֵן דְּעָבִיד, וְאָבִיד –** מי עושה כן, מציל את עצמו מחשש
 8 הפסד, ואלו **מֵאֵן דְּלֵא הָיוּ, עָבִיד, אִיהוּ דְאֶפְסִיד אֲנַפְשִׁיה –** הוא
 9 שמפסיד לעצמו בהנהגתו, ואין לבטל את ההלכה מחמתו.
 10 הגמרא מביאה דין נוסף בכתיבת הזמן שבשטרות: **אָמַר לְהוּ רַבָּא**
 11 **בַּר רַב שִׁילָא, הִלְהִיזוּ קָתִיב שְׁטָרָא אֶקְנִינָתָא –** לאותם סופרים
 12 הכותבים שטרות על דבר הנעשה בקנין, כגון מתנה או מכירה, **בֵּי**
 13 **קָתִיבְתוּ –** כשאתם כותבים שְׁטָרֵי אֶקְנִינָתָא אלו, **אֵי יְדַעְתוּ יוֹמָא**
 14 **דְּקִנְיָתוּ בֵּיה –** אם אתם זוכרים באיזה יום עשיתם את הקנין, **כְּתְבוּ**
 15 **בשטר, ואילו מֵאֵן דְּלֵא הָיוּ, ולא את יום כתיבת השטר, שיש לחשוש**
 16 **שמא לאחר אותו קנין מכר או נתן הבעלים הראשונים את הקרקע**
 17 **לאדם אחר שלא כדוּן, שהרי כבר מכרה או נתנה לזה, ועליכם**
 18 **לכתוב את זמן הקנין כדי שיוכל הראשון להוכיח שהוא קדם לו.**
 19 **וְאֵי לֹא –** אם אינכם זוכרים, אף אם אתם משערים באיזה יום היה
 20 הקנין אין לכם לכתוב לפי אומדן הדעת, אלא **כְּתְבוּ יוֹמָא דְּקִנְיָמִיתוּ**
 21 **בֵּיה –** כתבו את היום שבו אתם עומדים בעת כתיבת השטר, ולא
 22 תאריך הקודם לזמן זה, אף שבודאי הקנין קדם לו ואין בכך משום
 23 הפסד, **כִּי הָיִי דְלֵא תְּקִינֵי בְּשָׁקְרָא –** כדי שלא יראה הדבר כשקר
 24 אם לא היה הקנין באמת באותו יום.
 25 הגמרא מביאה דין נוסף שטעמו הוא משום 'מחזיו כשירא': **אָמַר**
 26 **לְהוּ רַב לְסַפְרֵיה –** לסופרים שלו, **וְכֵן אָמַר לְהוּ רַב הוּנָא לְסַפְרֵיה,**
 27 **בֵּי קְנִימִיתוּ בְּשִׁילָא –** כשאתם נמצאים בעיר 'שילא' וכותבים שם
 28 שטר, בין בשטר מתנה, מקח או הלואה, ובין בזכרון עדות שאתם
 29 כותבים, **כְּתְבוּ שֶׁהַשְּׂטֵר נִכְתָּב בְּשִׁילָא, וְאֵף עַל גַּב דְּמִסְוִין לְכַוּ מִיָּלֵי**
 30 **כְּהִינֵי –** אף שענינו של השטר שעליו אתם מעידים היה בעיר
 31 'היני', וכן להיפך, **בֵּי קְנִימִיתוּ בְּהִינֵי, כְּתְבוּ כְּהִינֵי, וְאֵף עַל גַּב דְּמִסְוִין**
 32 **לְכַוּ מִיָּלֵי בְּשִׁילָא, שאם לא כן נראה הדבר כשקר.**
 33 רבא אומר הלכה נוספת בכתיבת שטרות: **אָמַר רַבָּא, הָאֵי מֵאֵן**
 34 **דְּנָקִיט שְׁטָרָא בַּר מֵאָה וְזוּי –** מלוה המחזיק בירו שטר חוב על סך
 35 מאה זוז, וְאָמַר לעֵבְדִים, שְׂוִינְהוּ נִיחְלֵי תְּרֵי גֵנֵי חֻמְשֵׁין חֻמְשֵׁין – עשו לי
 36 במקום שטר זה, שני שטרות של חמשים זוז, וחיתמו בהם, כדי
 37 שכשפירעו לי הלוה חמשים אחזיר לו אחד מהשטרות, ולא
 38 אצטרך לכתוב שובר, **לֹא מְשׂוֹינָן לְהוּ –** אין עושים לו דבר זה שלא
 39 מדעת הלוה, אף שידוע לנו שלא פרעו.
 40 מבאר רבא: **מֵאֵי מְעֵמָא, כיון דְּעָבִידוּ רַבְּנָן מִלִּיתָא –** עשו חכמים
 41 תקנה זו, שלא ישתנה השטר מכפי שהיה בתחילה, שזהו דבר
 42 וְנִיחָא לִיה לְמַלְוָה, וְנִיחָא לִיה לְלוֹהָ – שהוא נח וטוב גם למלוה וגם
 43 ללוה, **נִיחָא לִיה לְמַלְוָה שִׁיהִיה לֹו שְׂטֵר אַחַד, בְּדֵי שְׂבִיבָה לְפֹרְעוּ –**
 44 שיכריחנו לפרוע את כל החוב, כלומר, אם יפרע לו הלוה חמשים
 45 ויכתוב לו המלוה שובר דינא הלוה שמא יאבד שוברו, ויודרו
 46 לפרוע את החמשים הנותרים, אבל אם יהיו שני שטרות
 47 וכשפירענו הלוה חמשים יחזיר לו המלוה שטר אחד, לא ימהר
 48 לפרוע את החמשים הנותרים. **וְכֵן נִיחָא לְלוֹהָ בְּתַקְנָה זֹו, כִּי הָיִי**
 49 **דְּנִיפְגַם שְׁמָרִיה –** כדי שכשפירע חמשים יהיה השטר שבידי המלוה
 50 'פגום', כלומר שטר שאף המלוה מודה שהוא פרוע במקצת,
 51 ובשטר כזה אין המלוה גובה את השאר ללא שבועה.
 52 דין נוסף בענין זה: **וְאָמַר רַבָּא, הָאֵי מֵאֵן דְּנָקִיט תְּרֵי שְׁטָרֵי גֵנֵי חֻמְשֵׁין**
 53 **חֻמְשֵׁין –** מלוה המחזיק בירו שני שטרות של חמשים זוז על לוח
 54 אחד, וְאָמַר, שְׂוִינְהוּ נִיחְלֵי חַד בַּר מֵאָה – עשו לי במקומו שטר אחד
 55 על מאה, **לֹא מְשׂוֹינָן לִיה –** אין עושים כדבריו שלא מרצון הלוה.
 56 והטעם לכך, כיון דְּעָבִידוּ רַבְּנָן מִלִּיתָא דִּינָתָא לִיה לְמַלְוָה, וְנִיחָא לִיה
 57 לְלוֹהָ, נִיחָא לִיה לְמַלְוָה שִׁיהוּ בִּידוּ שְׁנֵי שְׂטֵרוֹת שֶׁל חֻמְשֵׁין, כִּי הָיִי
 58 **דְּנִיפְגַם שְׁמָרִיה, וְנִיחָא לִיה לְלוֹהָ, בְּדֵי שְׂאָם יִפְרַעְנוּ חֻמְשֵׁין לֹא**
 59 **יְכַוּן אותו המלוה לְפֹרְעוּ את השאר בכך שיחשוש הלוה שיאבד**

1 והאידיא לא עבדינן הכי – אלא כתבינן שטר מאוחר שתמא, דלא כתיב "אידורו
2 וכתבנורו וכתבינן תברא עליו" בשעת פרעון, וכתבינן זמן בשובר ולא כתבינן ליה
3 שתמא, ולחורבא דרבי יוסי לא חיישינן, להנך דכתבי אקניאיתא – כותבי שטר מתנה
4 שאין כתוב בהן אחריות, ולא אתי למיטרף מלקוחות. אי נמי, שטר מכירה שכתב בן
5 אחריות, שדינו לטרוף לקוחות משעת מכירה.

6 דעדים מפקי ליה לקלא בלא שטר, כדאמרין
7 ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא מא, ב.) אמר רב:
8 המוכר שדרו בעדים – גובה מנכסים
9 משועבדים, וכדמפרש התם טעמא: מלוא
10 אוביני קא רמיז בו. הלכך, אי ידעיתן ההוא
11 יומא דאקנייתן ביה מן הנותן מתנה או מוכר
12 מכירה – כתבו עכשיו אותו היום שנתנה
13 המתנה והמכירה, דאיכא למיחש שמא אחרי
14 כן נתנה לאחר שלא כדון. (פסק) ודוקא שטרי
15 אקנייתא, אבל שטרי הלואה שיש בו אחריות
16 – לא יכתוב אלא יום שעמד בו עכשיו, דאם
17 כן הוה ליה מוקדם ופסול, דאתי למיטרף
18 לקוחות מומן הכתוב בשטר שלא כדון.
19 לדעולם אין לקוחות משועבדים לשום אדם כל
20 זמן שלא נכתב שטר, עד שיקחו מן הלוח
21 קרקעות אחר שנכתב השטר המשועבד נכסיו.
22 הלכך, אי כתבי יומא שנעשית ההלואה בשטר
23 זה – פסול הוא, דאתי למיטרף לקוחות שלקחו
24 בין ההלואה לכתובת השטר, והם לא
25 נשתעבדו עד לאחר כתיבת השטר. דעדים
26 החתומים על השטר אינהו מפקי ליה לקלא,
27 כדאמרין לענין הלואה ב"חוקת הבתים",
28 ולקוחות שלקחו אחרי כן – אינהו הוה
29 דאפסידו אנפשייהו. אבל מקמי כתיבת השטר
30 – שפיר זבון. ואפילו נכתב ביום ונתחם בלילה
31 חשבינן ליה מוקדם ופסול, דהא לא אשתעבדו
32 לקוחות אלא מיום חתימה ואילך, ואינהו אתי
33 למיטרף מיום כתיבתו שלא כדון. והכי תנן
34 ב"המביא ט" (גיטין ז, א.) נכתב ביום ונתחם
35 בלילה – פסול, ורבי שמעון מכשיר. שהיה רבי
36 שמעון אומר: כל הגיטין שנכתבו ביום ונתחמו
37 בלילה – פסולין, חוץ מגיטין נשים. והתם
38 מפרש טעמא לענין גיטין נשים. מידו, לענין
39 שאר שטרות – לכולי עלמא פסולין. פסק –

אפס, רבינו חננאל פירש: דהא דרבה בר שילא שמעתי מניה דשטרא דכתיב בההוא יומא דקנו מיניה, ובתר כמה יומי אסחידו עליה
40 הנהו שהדי קמאי – שפיר דמי, מוקאמרי: אי ידעיתו יומא דאקנייתו – כתבו ההוא יומא. ואף על גב דחתמי עליה האידנא – שפיר דמי, דלא אשכחן דבעו חתימת ההוא יומא
41 אלא גט אשה בלבד, דתנן בגט: נכתב ביום ונתחם בלילה – פסול, וכן הלכה הוא. כך פירש רבינו חננאל. אך לא יתכן, אלא כמו שפירשתי, וכדפירשתי מתניתין דגיטין. כי
42 יתביתו בשילי – ואתם כותבין שם אותה העיר בשטרי מכירה או שטרי הלואה או שטרי מתנה או זכרון עדות – כתבו בתוך השטר מקום שאתם יושבים שם בשעת כתיבה.
43 כלומר: במקום פלוני כתבתו חך מה שראינו במקום פלוני. בהיני – מקום. האי מאן דנקיט – מלוא דנקיט שטר מלוא בר מאה זוזי, ואמר להם: כתבו לי תרי בני חמשים, שכשפרע
44 לי הלואה חמשים זוזי אקרב שטרא של חמשים, ולא יהיה צריך לכתוב שובר – לא כתבינן שלא מדעת הלוח. מאי טעמא נכוד רבנן מילתא – שתקנו שלא ישנתה שטרו ממכות
45 שהיה, דניחא ליה כו'. כי היכי דליכיל ולפרעיה – כשפרענו לוח למלוא חצי חובו – יכופנו מלוא לפרעו לו השאר, כי ידאג הלוח פן יפסיד שוברו ויתבענו מלוא כל חובו. כי
46 היכי דליפגום שפורו – כשפרע חמשים זוזי הרי נמצא שטר שביד מלוא פגום, ותנן (כתובות פו, א.) הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה. והוא הדין לכל השטרות,
47 כדאמרין במסכת שבועות: וכי מה בין זה לפגום שטרו כו', בפרק "שבועת הדיינין" (מא, א.) כי היכי דלא ליפגום שטרו – אך כשפרענו חמשים זוזי יחזור לו שטר של
48 חמשים, ונשאר בידו שטר של חמשים שני שלם. אמר רב אשי האי מאן דנקיט שטר – מלוא בר מאה זוזי, ואמר להו לספרי: כתבו חד בר חמשים מההוא זמן ראשון,
49 שהרי פרע לי המותר וקרעו שטר זה – לא כתבינן ליה שטר אחריתא, לא מומן ראשון, וכל שכן מומן זה של יום כתיבה ואילך. שמא שטר פרעו הוא זה ויש לו שובר
50 ללוח עליה, ורוציא המלוא עליו שטר של חמשים, ואמר: חוב אחר הוא זה, שהלוייתין לך פעם אחרת. משנתה הרי עשיר אומר לעני כו' – ואפילו למאן דאמר בפרק קמא
51 (בבא בתרא יג, א.) דאתי דינא דגדו או אנוד – שאני הכא ד"גוד" איכא. "אנוד" ליכא. והכי מפרץ לה התם. קח לך עבדים – דבהתיא חוקה שהניחו אביו יהיה לעולם,
52 ולא יניחו לו להרבות ולהביא בני אדם במרחץ, אלא מבני ביתו. אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה – שיכול להל לטעון: שטר זה שבידך אני החורתי לך כשהחזרת
53 לי ממון שליית בו ממני. ולא אחר יכול להוציא – על אחד מהם, דכל חד מצי מדחי ליה אצל תבירו, אלא אם כן יש עדים דבבר שמעידין: זה לוח מזה. אבל מן השטר
54 אין יכולין להביא ראיה. נמצא לאחד בין שטרותיו כו' – בגמרא פריך עלה מרישא. ומפרש לה שפיר. ביצד יעשו – אם רוצים ללוות זה מזה, או מאיש אחר, או לקנות
55 קרקע. ישלשו – אבי אביו, וכתבו: יוסף בן שמעון בן יעקב, וזה יכתוב: יוסף בן שמעון בן נפתלי. משולשים – ששמותיהן ושמות אבין ושמות אבי אביון שוין. יכתבו סימן
56 – יוסף בן שמעון שהוא גוף, או לבן, או גיחור, לוח מיוסף בן שמעון שהוא ארוך או שחור. ואם היו סימניהן – שוין. יכתבו בהן – אם אחד מהן כהן, יכתבו: יוסף בן
57 לוח מיוסף ישראל. גמרא ההוא שטרא דנפק לבי דינא דרב הונא – והיה מוחזק בו אדם אחד שהיה טוען. פלוני בן פלוני הכתוב בזה השטר כתבו ותתמו ומסרו לי, לפי
58 שהלוייתין כן וכך ממון. וכדתנן מתניתין בפירקין (קעה, ב.) הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו – גובה מנכסים בני חורין. ואת שמי לא הוצרך לכתבו, שהרי מסרו לי, וכתב
59 לי "ממך" – כלומר ממי שמחוק בשטר.

1 א"י ידעיתו יומא דאקנייתו ביה כתוב – בשטרי אקנייתא דוקא, אבל בהלואות לא מיירי,
2 כך פירש רשב"ם. ואומר רבינו יצחק: ולא שנת ממכר לא שנת במתנה מיירי, דאפילו
3 בשטרי מקח וממכר משכחת לה, כגון דכתבי מדעת עדים דלקוחות – ליכא הכא פסידא
4 כלל, דיש קול למקח וממכר, וליכא למיחש למידי. בתב"ב בשילי – הינו ושילי קרובות זו
5 לזו, להכי נקט להו. שאפילו בשתי עיירות קרובות
6 זו לזו כתבו על שם העיר שתעמדו בה בשעת
7 כתיבה. וגם היו רגילין תדיר להיות בהיני ושילי,
8 להכי אמרינן בבב"ב (כה, ב.) הוי מכתפי לה
9 בשבתא דריגלא משילי להיני מוהיני לשילי.
10 עבדו ליה תרי שטרי כו' מאי טעמא כו' –
11 תימיה: אמאי לא קאמר דפרוע הוא,
12 כדאמר רב אשי בסמוך? ואומר רבינו יצחק: דהבא
13 מיירי אפילו ידעיתן שאינו פרוע.
ממך

והא האידנא דלא קעבדינן הכי אמר ליה: רבנן תקוני
1 תקוני, מאן דעבדי – עבדי, מאן דלא עבדי – איהו
2 הוא דאפסיד אנפשיה. אמר להו רבא בר רב שילא
3 להנהו פתבי שטרא אקנייתא: כי כתביתו שטרי
4 אקנייתא, אי ידעיתו יומא דקנייתו ביה – פתבו, ואי
5 לא – פתבו יומא דקנייתו ביה, כי היכי דלא מתחזיו
6 פשקרא. אמר להו רב לספריה, וכן אמר להו רב הונא
7 לספריה: כי קיימיתו בשילי – פתבו בשילי, ואף על
8 גב דמסין לכו מילי בהיני, כי קיימיתו בהיני – פתבו בהיני, ואף על גב דמסין לכו מילי
9 בשילי. אמר רבא: האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר: שויה ניהלי תרי בני חמשים
10 חמשים – לא משוינן להו. מאי טעמא? עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה
11 ללוה; וניחא ליה למלוה – פדי שכיחא לפרועו, וניחא ללוה – כי היכי דניפגום שטריה. ואמר
12 רבא: האי מאן דנקיט תרי שטרי בני חמשים חמשים, ואמר: שויהו ניהלי חד בר מאה –
13 לא משוינן ליה, עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ללוה; וניחא ליה למלוה
14 – כי היכי דלא ניפגום שטריה, וניחא ללוה – פדי שלא יכופו לפרועו. אמר רב אשי:
15 האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר: שויהו ניהלי חד בר חמשים – לא משוינא ליה.
16 מאי טעמא? אמרינן: האי מופרע פרעיה, ואמר ליה: הב לי שטרא, ואמר ליה: אירפם לי,
17 וכתוב ליה תברא, ומפיק ליה האי ואמר ליה: האי אחריתא הוא. משנתה שני אחיו, אחד
18 עני ואחד עשיר, והניח להו אביתו מרחץ ובית הפד; עשאן לשכר – השכר לאמצעי. עשאן
19 לעצמו – הרי העשיר אומר לעני: קח לך עבדים וירחצו בפרחץ, קח לך יותים ובה ועשה
20 בבית הפד. שנים שהיו בעיר אחת, שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון
21 – אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב. נמצא
22 לאחד בין שטרותיו: "שטרו של יוסף בן שמעון פרוע" – שטרות שניהן פרועין. ביצד יעשו?
23 ישלשו, ואם היו משולשים – יכתבו סימן, ואם היו מסוימין – יכתבו בהן. גמרא ההוא
24 שטרא דנפק לבי דינא דרב הונא, דהוה פתבי ביה "אני פלוני בר פלוני לוייתין מנה ממך",
25 אמר

אמר רבא: האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר: שויה ניהלי תרי בני חמשים חמשים – לא משוינן להו. מאי טעמא? עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ללוה; וניחא ללוה – פדי שכיחא לפרועו, וניחא ללוה – כי היכי דניפגום שטריה. ואמר רבא: האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר: שויהו ניהלי חד בר מאה – לא משוינן ליה, עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ללוה; וניחא ליה למלוה – כי היכי דלא ניפגום שטריה, וניחא ללוה – פדי שלא יכופו לפרועו. אמר רב אשי: האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר: שויהו ניהלי חד בר חמשים – לא משוינא ליה. מאי טעמא? אמרינן: האי מופרע פרעיה, ואמר ליה: הב לי שטרא, ואמר ליה: אירפם לי, וכתוב ליה תברא, ומפיק ליה האי ואמר ליה: האי אחריתא הוא. משנתה שני אחיו, אחד עני ואחד עשיר, והניח להו אביתו מרחץ ובית הפד; עשאן לשכר – השכר לאמצעי. עשאן לעצמו – הרי העשיר אומר לעני: קח לך עבדים וירחצו בפרחץ, קח לך יותים ובה ועשה בבית הפד. שנים שהיו בעיר אחת, שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון – אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב. נמצא לאחד בין שטרותיו: "שטרו של יוסף בן שמעון פרוע" – שטרות שניהן פרועין. ביצד יעשו? ישלשו, ואם היו משולשים – יכתבו סימן, ואם היו מסוימין – יכתבו בהן. גמרא ההוא שטרא דנפק לבי דינא דרב הונא, דהוה פתבי ביה "אני פלוני בר פלוני לוייתין מנה ממך", אמר

אמר רבא: האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר: שויה ניהלי תרי בני חמשים חמשים – לא משוינן להו. מאי טעמא? עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ללוה; וניחא ללוה – פדי שכיחא לפרועו, וניחא ללוה – כי היכי דניפגום שטריה. ואמר רבא: האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר: שויהו ניהלי חד בר מאה – לא משוינן ליה, עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ללוה; וניחא ליה למלוה – כי היכי דלא ניפגום שטריה, וניחא ללוה – פדי שלא יכופו לפרועו. אמר רב אשי: האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר: שויהו ניהלי חד בר חמשים – לא משוינא ליה. מאי טעמא? אמרינן: האי מופרע פרעיה, ואמר ליה: הב לי שטרא, ואמר ליה: אירפם לי, וכתוב ליה תברא, ומפיק ליה האי ואמר ליה: האי אחריתא הוא. משנתה שני אחיו, אחד עני ואחד עשיר, והניח להו אביתו מרחץ ובית הפד; עשאן לשכר – השכר לאמצעי. עשאן לעצמו – הרי העשיר אומר לעני: קח לך עבדים וירחצו בפרחץ, קח לך יותים ובה ועשה בבית הפד. שנים שהיו בעיר אחת, שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון – אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב. נמצא לאחד בין שטרותיו: "שטרו של יוסף בן שמעון פרוע" – שטרות שניהן פרועין. ביצד יעשו? ישלשו, ואם היו משולשים – יכתבו סימן, ואם היו מסוימין – יכתבו בהן. גמרא ההוא שטרא דנפק לבי דינא דרב הונא, דהוה פתבי ביה "אני פלוני בר פלוני לוייתין מנה ממך", אמר

אמר רבא: האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר: שויה ניהלי תרי בני חמשים חמשים – לא משוינן להו. מאי טעמא? עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ללוה; וניחא ללוה – פדי שכיחא לפרועו, וניחא ללוה – כי היכי דניפגום שטריה. ואמר רבא: האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר: שויהו ניהלי חד בר מאה – לא משוינן ליה, עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ללוה; וניחא ליה למלוה – כי היכי דלא ניפגום שטריה, וניחא ללוה – פדי שלא יכופו לפרועו. אמר רב אשי: האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר: שויהו ניהלי חד בר חמשים – לא משוינא ליה. מאי טעמא? אמרינן: האי מופרע פרעיה, ואמר ליה: הב לי שטרא, ואמר ליה: אירפם לי, וכתוב ליה תברא, ומפיק ליה האי ואמר ליה: האי אחריתא הוא. משנתה שני אחיו, אחד עני ואחד עשיר, והניח להו אביתו מרחץ ובית הפד; עשאן לשכר – השכר לאמצעי. עשאן לעצמו – הרי העשיר אומר לעני: קח לך עבדים וירחצו בפרחץ, קח לך יותים ובה ועשה בבית הפד. שנים שהיו בעיר אחת, שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון – אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב. נמצא לאחד בין שטרותיו: "שטרו של יוסף בן שמעון פרוע" – שטרות שניהן פרועין. ביצד יעשו? ישלשו, ואם היו משולשים – יכתבו סימן, ואם היו מסוימין – יכתבו בהן. גמרא ההוא שטרא דנפק לבי דינא דרב הונא, דהוה פתבי ביה "אני פלוני בר פלוני לוייתין מנה ממך", אמר

אמר רבא: האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר: שויה ניהלי תרי בני חמשים חמשים – לא משוינן להו. מאי טעמא? עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ללוה; וניחא ללוה – פדי שכיחא לפרועו, וניחא ללוה – כי היכי דניפגום שטריה. ואמר רבא: האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר: שויהו ניהלי חד בר מאה – לא משוינן ליה, עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ללוה; וניחא ליה למלוה – כי היכי דלא ניפגום שטריה, וניחא ללוה – פדי שלא יכופו לפרועו. אמר רב אשי: האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר: שויהו ניהלי חד בר חמשים – לא משוינא ליה. מאי טעמא? אמרינן: האי מופרע פרעיה, ואמר ליה: הב לי שטרא, ואמר ליה: אירפם לי, וכתוב ליה תברא, ומפיק ליה האי ואמר ליה: האי אחריתא הוא. משנתה שני אחיו, אחד עני ואחד עשיר, והניח להו אביתו מרחץ ובית הפד; עשאן לשכר – השכר לאמצעי. עשאן לעצמו – הרי העשיר אומר לעני: קח לך עבדים וירחצו בפרחץ, קח לך יותים ובה ועשה בבית הפד. שנים שהיו בעיר אחת, שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון – אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב. נמצא לאחד בין שטרותיו: "שטרו של יוסף בן שמעון פרוע" – שטרות שניהן פרועין. ביצד יעשו? ישלשו, ואם היו משולשים – יכתבו סימן, ואם היו מסוימין – יכתבו בהן. גמרא ההוא שטרא דנפק לבי דינא דרב הונא, דהוה פתבי ביה "אני פלוני בר פלוני לוייתין מנה ממך", אמר

מִינֵךְ אפילו מריש גלותא — לשון שאילה הוא. וכן היא דאמר רב הונא: חיישין לשני שוריי ביכל הגט" (גיטין כו, א) ו"שנים אחוזין" (בבא מציעא יח, ב). והכי פירושו: אפילו מריש גלותא שאין רגיל להלות, נאמר אפילו באותו דגבי אי תפיס ביה? אבל רבינו שמואל בן מאיר איך תופס בו עיקר. ואין נראה לרבינו יצחק מה שמפרש: אפילו מריש גלותא

— שאנו חוששין שמוא אדם אחר הלוהו ונפל ממנו ומצאו לזה. מה לי תללות בריש גלותא אותו אדם אחר? ולישא נמי לא משמע כלל הכי. ומה שהקשה למה שפירשתי, דהוה ליה למימר: ההוא (וגברא) נדפק מפורתי ידיה משמע — נראה דלא קשה כלל, דלרב הונא הוה מספקא ליה, ודרך שאלה היה אומר: אם נתייבש אותו כלל, דמשמע אפילו מריש גלותא אף על פי שאינו רגיל להלות לו כלל? אלא שמע מינה "מינך" לא חשיב משמעות והבל הוא, ומשום אדם לא יגבהו, ואו לא?

עדי מסיירה כרתי — הוא דכתוב ביה "היום" — לא משום דצריך זמן, אלא שאם מתנה בעל פה שום תנאי, אם ימות מחולי זה או כשימות — שתהא אז מגורשת מעבשיו, וכדפסיק לעיל (קלו, א) כרבי יוסי, דאמר: זמנו של שטר מוכיח עליו, והכי באומר "מהיום", אבל היכא דלא מתנה שום דבר — לא צריך כלל "מהיום". הוא דפירש רבינו שמואל בן מאיר דבעי למיכתב "מהיום" משום דבעי אבא שאול ידים מוכיחות — אין נראה לרבינו יצחק, דהא אמרין (גיטין ז, א): זמן לא תקנו אלא משום פירות או משום בת אחות. ועדי אלעור לא (והוה) בעי זמן (וכלל), דסבירא ליה רבי מסיירה כרתי, כמו שסובר רבינו שמואל בן מאיר עצמו. וגם זהו תימה לחוסף טעם חרש לאבא שאול, דבעי "היום" משום הוכחה.

אבל הכא ליחוש לנפילה — תימא: מאי שייכא הכא פירכא דרבי אלעור בהלוואה? הוה מצי למימר: נדי נמי דמשמע מההוא גברא כו' — מכל מקום ליחוש לנפילה. ואפילו הוה סובר כרבי מאיר הוה מצי למיפריך הכי ואומר רבינו יצחק דהכי פירושה: אלמא "מהיום" — מההוא יומא נדפק ביה משמע. הכי נמי "מנך" — מההוא גברא נדפק מתותי ידיה משמע, שרצה לומר לכל אדם שימצא בידו, כי משמעות חשבו הוא ולא הבל וליצטנו. וכן משמע שיגבה כל מי שימצאו. וכן דעת רבתיבה היתה. ובשטרי אקנייתא אתי שפיר, שמשעבד עצמו מה שלא לוח עדיין, משום הכי שעבד לו אפילו לא ילוח לעולם, כדאמרין ב"שנים אחוזין" (בבא מציעא טז, ב): מצא שטרי הקנאה בשוק — יחזירם לבעלים. מאי אמרת? שמא כתב ללוות ולא לוח — הא שעבד ליה נפשיה. הלכך לא שייך למיחש לנפילה הכא. ואפילו בלא אקנייתא הוה מצי לאוקומי לפירוש רבינו הם ד"הנושא" (כתובות ק, א), דמפרש התם שיכול אדם להשתעבד לבחירו אפילו לא לוח ממנו, כגון שיכתוב השטר: אני חיב לך מנה, וכתבתו וחתנו לו לשם כך. ופריך: דלמא אבא שאול כרבי אלעור סטריא ליה, ולא בעי זמן כו', וריה"ם משמע: יומא נדפק מבעל הבית, ולא נדפק מבית דין. ולא הוצרך "מהיום" אלא אם התנה "אם מת" כדפירשית לעיל. אבל הכא — ליחוש לנפילה, ד"מנך" נמי לא משמע אלא שנתנו לו, כי היכי ד"מהיום" משמע סתם משמעותו משעת הגירושין, ולחפות על בת אחותו לא יוכל — דהא עדי מסיירה צריך. והכי נמי משמע הכא — אותו שנתנו לו דוקא, ולא למוצאו — אם כן איכא למיחש לנפילה ומשני: לנפילה לא חיישין. ותחלת שאלה הרב הונא נראה לרבינו יצחק לפרש כן. "מנך" — אפילו מריש גלותא, אף על פי שאין רגיל להלות כלל וגם אפילו אנו ידעין בבירור שלא להלות. וגם אין רגילות להקנות לו וליתן לו שטר הקנאה כלל — אפילו הכי מקנה לו, משעמא דפירשית. או לא, דשמוא אין לנו תללות אלא באותו שנתנו לו — הלכך חיישין לנפילה, דלא קני אדם לא מסרו לו. ועוד יש לפרש: אבל הכא ליחוש לנפילה. כלומר, לא מיבעיא דלא משמע והוא גברא כו', והבל הוא. ואפילו הוה משמע — ליחוש לנפילה ומשני: לנפילה לא חיישין. וקושיא ראשונה לא חשש לתרץ, משום דכרבי אלעור לא מתוקנאו. דהא מצריך "מהיום". וטעמא שפירשתי למעלה הוא חזק, ולא סבירא ליה לרבה ההוא דיהויא. וכן מצינו בשאר מקומות בגמרא שאין חושש לתרץ קושיא ראשונה כלל. **לנפילה** דחד — פירושו: שאין תללות שנפל אלא מאחד לבד, כי היכי דמותרמי שמוה נפל. לנפילה דרבים — פירושו: דיש לחוש מכל בני אדם שבעולם שנפל מזה או מזה, יש תללות בנפילה. **ואלא** הא דתניא כו' — לנפילה דחד חיישין, ומתניתין בבאין בהרשאה, וברייא במוציאין זה בלא זה.

אמר רב הונא — "מנך" משמע אפילו מריש גלותא. כלומר, שמא ריש גלותא או אדם אחר הלוהו, ונפל ממנו ומצאתו. ואין לפרש שבא רב הונא לומר שיגבה שטרו זה המחזיק, דמשמע: כל מי שמחזיק בשטר, ואפילו ריש גלותא מחזיק בו, שאין רגיל להלות, יגבה לו בו — דאם כן הוה ליה למימר כדלקמן: "מנך" — ההוא (וגברא) נדפק מתותי ידיה משמע. ואין בו זמן — והוא אחד משלשה גיטין פסולין, ואם ניסת הולד כשר, בפרק "המגרש" (גיטין פ, א). **אני היום גירשתך** כשר — קא סלקא דעתין השתא, כיון דעדים קא חוו ליה בידיה וכתוב בו "היום" — הרי כתב בו זמן. והוא יומא נדפיס — בבית דין להתגרש האשה משמע, וחשיבין ליה כומן גמור. **הכא נמי משמע מנך כו'** — דהא חזו ליה בית דין בידו, וכמי שנכתב שם המלוה בשטר דמי. **דלמא אבא שאול** — לא חייש לשום זמן בגיטין בדיעבד, וכדרכי אלעור סבירא ליה, דתנן בפרק "המגרש" (שם): שלשה גיטין פסולין, ואם ניסת הולד כשר: כתב בכתב ידו ואין עליו עדים, יש עליו עדים ואין בו זמן, יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד — הרי אלו שלשה גיטין פסולין, ואם ניסת הולד כשר. רבי אלעור אומר: אף על פי שאין עליו עדים, מכל שנתנו לה בפני עדים — כשר, וגובה מנכסים משועבדים, שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם. וכי היכי דרבי אלעור מכשיר ליה בלא עדים משום טעמא דעיי מסיירה כרתי — הכי נמי מכשיר ליה בלא זמן משום האי טעמא גופיה. כדקתני יש עליו עדים ואין בו זמן בהאי משנה דשלשה גיטין פסולין, ועלה קאי רבי אלעור ואמר: אף על פי שאין עליו עדים בהאי שטר שאין בו זמן — כשר, שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם. והכי נמי אין כותבין בו זמן אלא מפני תיקון העולם דבת אחותו ופירות, כדמפרש בפרק ("כל הגט") ו"המביא תנינא" (שם ז, א). וכיון שנתנו לה בפני עדים — הם יעידו על הזמן ועל הגט. והאי דמערך אבא שאול לכתוב בו "אני היום גירשתך" — לאו משום זמן, דהא אין זה זמן, ולומן לא חייש כרבי אלעור. אלא דבעי אבא שאול ידים מוכיחות דמשעה שקבלה הגט נתגרשה מיד. שאם לא כתב "מהיום" בגט זה שאין בו זמן — מנין לו שיהיה נטו? שמא אין בדתו לגרשה מיד בגט זה עד סוף שנה או שנתיים לאחר קבלתה הלכך בעי אבא שאול שיכתבו "היום" אחרי שאין זמנו כתוב בו שיוכיח עליו, כרבי יוסי דאמר (בבא בתרא קלו, א) זמנו של שטר מוכיח עליו. והאי דאמר אבא שאול — היינו דכתבין בגט "נני יומא דנן ולעלם". **אבל** **הכא ליחוש לנפילה** — וכדבר הונא, דאמר: "מנך" — אפילו מריש גלותא, ושמן מאחר נפל ומצאו זה. **הא הן על אחרים מוציאין** — אחד מהן שיש לו שטר על אחר שיגבה ממנו, ולא יכול זה לטעון "מתבירך נפל ומצאתו". נמצינו למדין שמי שמחזיק בשטר — יכול לגבות מלוה מאיש אחר הכותב בתוכו, ואף על פי שהשטר אין מוכיח מי המלוה. והוא הדין "ליתני מנך". **ואבי לנפילה דחד לא חיישין** — כגון שטר שבדי יוסף בן שמעון שיש לו על אחד מן השוק, דהיינו נפילה דחד ומציאה דחד — היכי איתרמי מילתא דמיוסף בן שמעון נפל יוסף בן שמעון מצאו? הלכך לא חיישין. אבל גבי "ליתני מנך מנה" דהיינו נפילה דרבים, יש לחוש מאיש אחד בעולם נפל ואיש אחר בעולם מצאו, כגון זה שמוחזק בו — התם דאין חיישין ולא יגבה בו (הג"ה) — חיישין לנפילה דיהודי חשכו רבים, עד רבאי. עיקר הלשון בן **הוא:** לנפילה דרבים חיישין — כלומר, שמצאו שום אדם בעולם. אבל לשמצאו חיד יוסף בן שמעון — לא חיישין. ורבינו חננאל פירש: ואבי לנפילה דחד ואשכחיה האי דשמיה כשמיה דהאי — לא חיישין, שאילו מן האחר נפל היה צועק ומבקש, וכיון שלא צעק נתברר כי לוח שמצאו הוא. אבל לנפילה דרבים, דלא ידעין מי הוא — חיישין.

אמר רב הונא: "מנך" - אפילו מריש גלותא, ואפילו מושבור מלפא. אמר ליה רב חסדא לרבה: פוק עיין ביה, דלאורתא בעי לה רב הונא מינך. נפק דק ואשפחה, דתניא: גט שיש עליו עדים ואין בו זמן, אבא שאול אומר: אם פתוב בו "גירשתיה היום" - פשר. אלמא: "היום" - ההוא יומא דנפיס ביה משמע, הכא נמי "מנך" - מההוא גברא דנפיס מתותי ידיה משמע. אמר ליה אבוי: ודלמא אבא שאול פרבי אליעור סבירא ליה, דאמר: עדי מסיירה פרתה, אבל הכא ליחוש לנפילה אמר ליה: לנפילה לא חיישין. ומנא תימרא דלא חיישין לנפילה? דתנן: שנים שהיו בעיר אחת, שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון - אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב; הא הם על אחרים יכולין, ואמאי? ליחוש לנפילה אלא לאו שבע מינה: לנפילה לא חיישין. - ואבוי? לנפילה דחד לא חיישין, לנפילה דרבים חיישין. ואלא

ואלא

הכא

גם תלמיד חכם שכל עניינו הוא לימוד התורה בבית המדרש, ועד לתלמוד תורה ברבים, אין לו לילך מיד לבית המדרש, אלא צריך לילך תחילה לבית הכנסת.

ממאמר ב פרשת פינחס ה'תשכ"ז

30 חוששים שמא כוונתו שתגרוש רק לאחר זמן, ואילו כשכתוב
 31 'היום' מוכח שכוונתו שתגרוש מיד, אַבְל הָכָא – כאן, לגבי שטר
 32 שכתוב בו 'ממך', לַיְחוּשׁ לְנִפְלֵיָהּ – שמא יש לחשוש שנכתב השטר
 33 עבור אדם אחר, ונפל ממנו, ומצאו אדם זה התובע בו עתה לפנינו,
 34 ובחששו של רב הונא.
 35 אָמַר לִיה רַבְהּ, לְנִפְלֵיָהּ לֹא תִישִׁינֵי – אין חוששים שמא נפל שטר
 36 כשר מיד אדם, כיון שבני אדם זהירים בשמירת שטרותיהם (יבמות
 37 טט), ולכן כשכא אדם לפנינו ותובע בשטר שבידו, מסתבר שנכתב
 38 עבורו ולא שנפל מאחר ומצאו.
 39 רבה מביא ראיה לדבריו, שאין חוששים לנפילה. אומר רבה: וּמָנָא
 40 תִּימָרָא – ומניין אני לומר דלא תִישִׁינֵי לְנִפְלֵיָהּ, דְתִנֵּן במשנתנו (ע"א),
 41 שְׁנַיִם שְׁהוּ בְעֵיר אַחַת, שֵׁם אַחַד יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן, וְשֵׁם אַחַד גַּם בֶּן
 42 יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן, אֵינָן יְבֹלְיִין לְהוֹצִיא שְׁטֵר חוּב זֶה עַל זֶה, וְלֹא אַחַר
 43 יְבֹלְיִין לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן שְׁטֵר חוּב, ומשמע שרק עליהם אי אפשר
 44 להוציא שטר חוב, הָא – אבל הם על אַחֵרִים, יְבֹלְיִין, וכל אחד מהם
 45 המוציא שטר שכתוב בו שאדם פלוני לזה מיוסף בן שמעון, גובה
 46 בו, וְלִכְאוּרָה קֵשָׁה, אַמְאי – מדוע המוציא גובה בו, לַיְחוּשׁ לְנִפְלֵיָהּ
 47 – לחשוש שמא שטר זה נכתב עבור יוסף בן שמעון האחר, ונפל
 48 ממנו השטר ומצאו זה, אֵלָא לֹאֵי שְׁמַע מִינָהּ – בודאי מוכח
 49 ממשנתנו דלְנִפְלֵיָהּ לֹא תִישִׁינֵי, ומסתבר שנכתב השטר עבור
 50 המחזיק בו.
 51 הגמרא מבארת מה ישיב אביי על ראיה זו. ואמרת הגמרא: וְאֵבְיִ
 52 החושש לנפילה יתרוץ, שאמנם מוכח מהמשנה שְׁלִנְפִילָה דְחַד לֹא
 53 תִישִׁינֵי – אין חוששים שנפל שטר מאדם מסוים ששמו יוסף בן
 54 שמעון ומצאו דווקא אדם זה ששמו גם בן יוסף בן שמעון, ולכן
 55 יכול המחזיק בשטר כזה לגבות בו, אבל לְנִפְלֵיָהּ דְרַבִּינָא תִישִׁינֵי –
 56 יש לחשוש לנפילת שטר שכל אדם יכול לאבדו וכל אדם
 57 שימצאו יכול להשתמש בו, כגון שטר שכתוב בו 'ממך', ואין
 58 גובים בשטר כזה, מחשש לנפילה.

1 אָמַר רַב הוֹנָא, אֵין המחזיק יכול לגבות בשטר זה, כיון שלשון
 2 'ממך' יכולה להתפרש כלפי כל אדם שבעולם, וְאֵפִילוּ מְרִישׁ
 3 גְלוּתָא – מראש הגולה, וְאֵפִילוּ מְשֻׁבָּר מְלָכָא – מלך פרס, ואף
 4 שאדם זה מחזיק בשטר אין זו ראיה שהוא היה המלוה, שהרי יתכן
 5 שנפל השטר מהמלוה האמיתי, ואדם זה מצאו.
 6 אָמַר לִיה רַב תַּסְפָּא לְרַבְהּ, פּוּק עֵינֵי בָהּ – צא ועיין בהלכה זו,
 7 דְלִאֲדַרְתָּא, בְּעֵי לָהּ רַב הוֹנָא מִינְךָ – כיון שבערב ישאל אותך רב
 8 הונא שאלה זו כדי לבדוק אם תדע מה להשיב. בְּפִק, דִּק וְאֵשְׁכַח
 9 – יצא רבה ודקדק במשניות ובברייתות, ומצא ברייתא זו שניתן
 10 ללמוד ממנה את ההלכה בנידון זה, דְתִנֵּיָא בְּבֵרִיתָא, גַּט אִשָּׁה,
 11 שִׁישׁ עָלָיו חֲתִימוֹת עֲדִים, וְאֵין בּוֹ – לא נכתב בו זְמַן כתיבת הגט,
 12 אֲבָא שְׂאוּל אָמַר, אִם בְּתוֹב בּוֹ גִרְשָׁתִיָּה הַיּוֹם, אִף שֵׁלָא כְתוּב אִיזָה
 13 יוֹם, הִגַּט בְּשֵׁר. אֲלָמָא – מוכח מדברי אבא שאול, שלשון 'היום',
 14 'ההוא יומא דנפיק ביה' מְשַׁמַּע – משמעותה שעל אותו יום שיצא
 15 הגט בבית דין מעידים העדים, וְהָכָא נָמֵי – גם כאן, בשטר שכתוב
 16 בו 'לית ממך', יש לפרש שלשון 'ממך', מִהוּא גְבָרָא דְנִפְסִיק מִתּוּתֵי
 17 יְדִיָּה מְשַׁמַּע – משמעותה שלזה מאותו אדם שמחזיק את השטר
 18 בידו, וכאילו התפרש שמו בשטר, ושלא כדברי רב הונא החושש
 19 שנכתב השטר עבור אדם אחר, ונפל ממנו, ומצאו זה שמוציאו
 20 עתה.
 21 אָמַר לִיה אֲבִי רַבְהּ, וְדָלְמָא – שמא נדחה את ראייתך מהברייתא,
 22 ונאמר שאבא שאול שאומר שדי בכתיבת 'גרשתיה היום', אין זה
 23 מחמת שמשמעות הלשון היא שנכתב ביום הגירושין וכאילו יש
 24 בו זמן, אלא באמת כדיעבד אין צריך זמן, כיון שכתובת הזמן בגט
 25 היא מתקנת חכמים כדי שידעו מתי התגרשה, ואילו אֲבָא שְׂאוּל
 26 בְּרַבִּי (אליעזר) [אֲלֵעִזָר] סְבִירָא לִיה – הוא סובר, דְאָמַר רַבִּי אֲלֵעִזָר,
 27 עָדִי מְסִירָה בְּרַתִּי – עדי מסירת הגט הם הכורתיים בין הבעל לאשה,
 28 ועדי המסירה הם שיעידו על זמן הגירושין ואין צורך לכותבו בגט,
 29 ומה שאמר אבא שאול שגט שאין בו זמן פסול היינו כיון

אגרות קודש

ב"ה, י"ט תמוז, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

הרה"ח ווי"ח אי"א נוי"ג וכ"ו הרשב"צ שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מבלי הוראת זמן כתיבתו,

הנה לפי דעתי נכון הדבר מה שיש ברצונו לעשות אפטאוער געשעפט, וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם כ"ק אדמו"ר מוהר"ש: די וועלט זאגט, אז ווען מען קען ניט ארונטער דארף מען אריבער, און איך זאג, אז מ'דארף לכתחילה אריבער. והשי"ת בטח ישלח לו הצלחה, געבן א סך גשמיות וכת"ר יעשה מהגשמיות רוחניות.

מוסיג'פ מכתב למר ניומאן ש"י עם מעטפה השייכת אליו, וכבינתו יעשה אם ימסור לו המכתב בעצמו או שישלח לו ע"י הפוסטה.

ליום מלאות ארבע עשרה שנה לבנו שמעון ש"י, אביע ברכותי שיהי' ירא שמים חסיד ולמדן, וכת"ר וזוג' ש"י ירוו ממנו ומשאר ילדיהם שיחיו רב נחת ועונג.

בטח נתועדו בימי חג הגאולה ונתעוררו להתחזקות בתורה ומצוות ומאור שבתורה, ות"ח אם יודיעני הפרטים שבזה.

בפ"ש כל החבורה שיחיו ובברכת הצלחה.

מבארת הגמרא: בשאלה האם בותבין שטר ללוה ואף על פי שאין
 מלוה עמו, קמיפלגי - נחלקו, תנא דידן סבר, בותבין שטר ללוה ואף
 על פי שאין מלוה עמו, ווימנין - לפעמים יכול לקרות דאזיל לגבי
 ספרא וסריה - שילך יוסף בן שמעון לפני הסופר והעדים, ואמר
 להו, בתבו לי שטרך, דבעינן לזימף - כיון שרצוני ללוות מיוסף בן
 שמעון חברי, ובתר דכתבי וחתמי ליה - ואחרי שיכתבו ויחתמו לו
 שטר זה, נקיימא ליה - יחזיק בשטר, ויתבע בו את יוסף בן שמעון
 חברי, ונאמר ליה, תב לי מאה דינפות מינאי - תן לי מאה זוז שלווית
 ממני, ולכן אמרו שאין אחד מהם יכול להוציא שטר על חבריו.
 ותנא ברא - התנא בברייתא האחרונה סבר, אין בותבין שטר ללוה
 עד שיהא המלוה עמו, ואין לחשוש שאחד מהם יכתוב שטר על
 חבריו שלא בפניו, וכן אין לחשוש שמה נכתב השטר עבור חברי,
 ונפל ממנו ומצאו זה, כמבואר לעיל, ולכן גובה בו המוחזק.
 שנינו במשנה: נמצא אחד שטר בין שטרותיו שכתוב בו שטריו של
 יוסף בן שמעון פרוע, שטרות שניהם פרועין וכו'.
 הגמרא הבינה שמדובר בשני יוסף בן שמעון לוו ממון מאדם אחד,
 ונמצא אצל המלוה שובר על יוסף בן שמעון, ובוה שניהם פטורים.
 מקשה הגמרא: משמע דמעמא שניהם פטורים הוא רק כיון
 דנמצא שובר זה אצל המלוה, הא לא נמצא מיצי מפסי - יכול
 המלוה לגבות מהם בשטרות שבידו, וקשה, האנין (הרי אנחנו)
 ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב? תנן - שנינו במשנתנו, ואף
 ללא שובר אי אפשר לתובעם. מתרצת הגמרא: אמר רבי דרמיה,
 מה ששנינו שרק מחמת השובר אינו יכול לתובעם, היינו בשטרות
 משולשין - שנכתב בהם דור שלישי שבוה אינם שוים, ולולי
 שנמצא ביד המלוה שובר, היה יכול לתובעם. מקשה הגמרא:
 ונחוי תברא בשמא דמאן דכתבי - נראה גם בשובר לפי שם אבי
 האב על מי מהם הוא נכתב, ומדוע שניהם פרועים. מתרצת
 הגמרא: אמר רב הושעיא, מדובר באופן שהם משולשין בשטר
 החוב, ואין משולשין בשובר, וכיון שלא ידוע על מי נכתב השובר
 שניהם פטורים מספק.
 אביי מבאר את המשנה באופן אחר: אמר רב, לא מדובר בשנים
 שלוו מאחד, אלא הכי קאמר, אם שני יוסף בן שמעון הלוו ממון
 לאדם אחד, אם נמצא לאותו לווה שובר בין שטרותיו, וכתוב בו
 שטריו של יוסף בן שמעון עלי פרוע, שטרות שניהם פרועין מספק,
 כיון שכנגד כל אחד מהם שיתבענו יאמר הלוה שפרעו, שהרי יש
 בידו שובר על שמו.
 שנינו במשנה: ביצד יעשו ישלשו בו ואם היו משולשים יכתבו
 סימן, ואם היו מסומנין יכתבו כהן. תנא בברייתא, אם היו שניהם
 משולשים ובהגנים, וכתבו דורות נוספים, והיינו שם אבי אבי האב,
 עד שיהיה חילוק ביניהם באחד השמות.

משנה

משנתנו דנה במלוה האומר שאחד משטרותיו פרועים, ואינו יודע
 איזה הוא: האומר לכונו בשעה שהוא עומד למות, שטר חוב אחד
 המונח בין שטרותי, פרוע, ואינו יודע אי זהו, הדין הוא ששטרות
 כולן - של כל הלויים ממנו, בחזקת פרועין, שכל אחד יכול לטעון
 ששטר פרוע. אם נמצא לאחד הלויים שם - בין שטרות המלוה
 שנים - שני שטרות על שמו, הרי בודאי אחד מהם אינו פרוע.
 שהמלוה אמר שרק אחד פרוע, ולכן רק הגדול בחזקת פרוע, ואילו
 הקטן אינו פרוע, כלומר, מספק אי אפשר לגבות ממנו את הגדול,
 אך את הקטן משלם ממה נפשך, או שזה החוב שלק נפרע, או
 שהגדול לא נפרע, ובודאי חייב לכל הפחות את השלם החוב.
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109

גמרא

הגמרא מביאה דינים נוספים מעין הדין ששנינו במשנתנו: אמר
 רבא, המלוה לחבירו בכמה שטרות ואמר ללוה שטר לך כבדי
 פרוע, ולא פירט איזה מהם, הרי שמספק הגדול שביניהם בחזקת
 110
 111
 112

הגמרא מביאה ברייתא הסותרת למשמעות משנתנו. מבררת
 הגמרא: ואלא לפי המדויק ממשנתנו שיוסף בן שמעון יכול
 להוציא שטר חוב על אחרים, ולדברי הכל אין חוששים לנפילה
 דיחיד, הא דתניא, בשם ששני יוסף בן שמעון אין מוציאין שטר חוב
 זה על זה, כך אין הם מוציאין שטר חוב על אחרים, והוא שלא
 כמדויק ממשנתנו שיכולים להוציא שטר על אחר, יש לברר במאי
 קמיפלגי - במה נחלקו המשנה והברייתא.
 מבארת הגמרא: אכן גם הגמרא מודה שאין חוששים לנפילה
 דיחיד, ובאותיות נקנות במסירה קמיפלגי - נחלקו האם מכירת
 שטר נעשית על ידי מסירתו לקונה בלבד, ללא כתיבת שטר מקח
 על מכירתו, תנא דידן - התנא במשנתנו סבר, אותיות נקנות
 במסירה, ואף אם נכתב השטר ליוסף בן שמעון אחר ומסרו לה
 שמוציאו עתה, קנאו הלה במסירתו, ולכן נאמן המוחזק בו לומר
 שהוא שלו. ואילו תנא ברא - התנא של הברייתא סבר שאין
 אותיות נקנות במסירה בלבד, וכשיוציא אחד מהם את שטר החוב
 ואין בידו שטר מקח על בלבו, יכול הלה לטעון שאין הוא
 המלוה האמיתי, אלא חברו ששמו כשמו הפקידו בידו, וגם אם
 יתבענו השני יאמר לו שאמנם הוא המלוה האמיתי, אך כיון שאין
 השטר בידו אינו יכול לתובעו, אך לדברי הכל אין חוששים
 לנפילה.
 ביאור נוסף במחלוקת המשנה והברייתא: ואי בעית אמאי, דכולי
 עלמא סוברים שאותיות נקנות במסירה, והכא, בצירוף להביא ראיה
 קא מיפלגי - נחלקו האם הקונה מחבירו שטר עליו להביא ראיה
 שקנאו, או שהוא נאמן שקנאו מחמת שהשטר בידו, תנא דידן
 סבר, אין צריך להביא ראיה, ולכן המוחזק בשטר גובה בו, ותנא
 ברא סבר, צריך להביא ראיה, ולכן אין אחד מהם יכול להוציא
 שטר על אחרים ללא ראיה שקנאו.
 מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בזה: דאיתמר, הדין הוא
 שאותיות נקנות במסירה, אפני אמר, צריך המוחזק בשטר להביא
 ראיה על קנייתו, ורבא אמר, אינו צריך להביא ראיה, כיון שהוא
 מוחזק בו.
 אמר אביי, מנא אמינא לה - מנין אני לומר דין זה, דתניא, אהר מן
 האחין שירשו את אביהם, שהשטר חוב של אביהם יוצא מתחת ידו,
 וטוען שהאחים נתנוהו לו, והם טוענים שהוא חטפו מידם, עליו
 להביא ראיה שנתנוהו לו, מסיים אביי את ראייתו, מאי לאו - האם
 אין לומר שהוא הדין לאחריני - לבני אדם אחרים, שהמוחזק בשטר
 של חברו צריך להביא ראיה שקנאו. ורבא אמר, אין
 זו ראיה, כיון דאני - שונה הדין לגבי אחין, לא צריכים להביא ראיה.
 יכולים לחטוף דברים זה מזה, ועליו להוכיח שלא חטף, אך סתם
 אדם נאמן שקנה את השטר שבידו אף ללא ראיה.
 הגמרא מביאה לשון אחרת, שרבא הוא שהסתייע מברייתא זו:
 איבא דאמרי, אמר רבא, מנא אמינא לה שהמוחזק בשטר נאמן
 ללא ראיה, דתניא, אהר מן האחין שהשטר חוב יוצא מתחת ידו,
 עליו להביא ראיה, ומשמע שדין זה הוא רק באחין, והטעם הוא כיון
 דשטמו מהרדי, אבל בני אדם אחריני, לא צריכים להביא ראיה.
 דוחה אביי: ואפני יאמר שגם אחרים צריכים להביא ראיה, ואחין
 איצטרביא ליה - הוצרכה הברייתא לומר דין זה באחים, דסלקא
 דעתך אמינא - היה עולה בדעתך לומר שאצלם הדין שונה, בין
 דשטמו מהרדי - שהם יכולים לחטוף, אימא מיהרדי זהירי - שמא
 נאמר שהם נזהרים ביותר ובודאי לא היו מניחים לו לחטפו, אלא
 ודאי נתנוהו לו, ולא צריכי - אין המוחזק צריך להביא ראיה, קא
 משמע לן שגם באחים על המוחזק להביא ראיה לדבריו.
 הגמרא מביאה ברייתא בענין שני יוסף בן שמעון המוציאים שטר
 זה על זה. מבררת הגמרא: ואלא לפי המבואר במשנה (לעיל קעב)
 ובברייתא (קעב) ששני יוסף בן שמעון אינם יכולים להוציא שטר
 חוב זה על זה, הא דתניא בברייתא אחרת, בשם ששני יוסף בן
 שמעון מוציאין הן שטר חוב על אחרים, כך מוציאין שטר חוב זה
 על זה, ושלא כאמור במשנתנו ובברייתא הקודמת, במאי
 קמיפלגי.

בבא בתרא. גט פשוט – פרק עשירי דף קעג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רי"א תוספות

1 **ואלא הא דתניא כו'** – לבולי עלמא פריך, דהא אפילו אבי מודה דלנפילה דחד לא
2 חיישינן – ואם כן אמאי תניא בברייתא שאין יכולין להוציא על אחרים? **במאי קא**
3 **מיפליגי** – כיון דלאו בחיישינן לנפילה פליגי. **תנא דירן סבר** – לנפילה דחד לא חיישינן.
4 מנאי איכא למימרא? דלמא אידו דהיב ליה – אותיות נקבות במסירה, ועל כרחו יפרע לו

למי שהשטר בידו. **ותנא ברא סבר אין אותיות**
5 **נקבות במסירה** – ומתוך כך ידחה הלוח לזה.
6 **ראמרא**: פקדון הוא אצלך, ולזה יאמר: אין השטר
7 בידך, ומיהו, אם כתבו הרשאה זה לזה – על
8 כרחו ישלם לו. **ואיבעית אימא דבולי עלמא**
9 **אותיות נקבות במסירה** – בלא שטר מכירה
10 **ואחר**, כדפסקינן הלכתא בפרק "המבור את
11 הספינה" (בבא בתרא עו, א) כרבי, וכדאמר רב
12 **אשי**: אותיות מילי ניהו, ומילי במילי לא נקבו,
13 **היכא שמסרו לו נתנו**, אך ראה ועדים צריך
14 שמסרו לו לזה בפניהם, ולא נימא פקדון הוא
15 אצלו או השמיטו ממנו. ובהכי פליגי מתניתין
16 ותנא ברא, כפולגתא דאבי רובא. **ורבא אמר**
17 **אין צריך** – אלא העמידוהו בחוקת המוחזק בו.
18 **אחד מן האחין** ששטר חוב יוצא מתחת ידו –
19 או בשם אבהים או בשם מלוה אחר, וטוען: אחי
20 נתנוהו לי, והם אומרם: אתה חטפתה. מיהו
21 זהירי – ולא יכול להשמיט מיד אחיו, כי נודר
22 איש מאחיו. וסלקא דעתך אמינא אין צריך
23 המוחזק בו להביא ראיה, קא משמע לן. **אלא תא**
24 **דתניא כו'** – שלש מחלוקות בדבר. **וימני דאילו**
25 **לנבי ספרא כו'** – כסבור הוא לרמות בו חבירו
26 ולגבות ממנו בשטר זה. והוא אינו יודע מה
27 ששנינו שאין יכול להוציא על חבירו ששמו
28 כשמו. **אלא אם כן מלוה עמו** – ומסתמא
29 שניהם היו במעמד מקום שנכתב, וכיון דאיהו
30 ידע ואין מקפידים זה על זה – לא חיישינן ות
31 לשום רמאות, כיון דלנפילה לא חיישינן. **נמצא**
32 **לאחד** – מלוה: "שטרו של יוסף בן שמעון
33 שחיבה לי ממון פרוע" – שטרות שניהם פרועים.
34 ואף על גב דאמרן בשילהי "שנים אחוזין" (בבא
35 מציעא ע, ב) סימפון היוצא מתחת ידי מלוה
36 אינו אלא כמשקל ופסול – הא אוקימנא לך
37 משנה התם, כגון שנמצא השטר בין שטרותיו
38 קרועין, הלכך השובר כשר. **במשולשין** –
39 פירושו: בשטר שלשה דורות "יוסף בן יעקב בן
40 יצחק", ובאידך כתב "יוסף בן יעקב בן דוד",
41 ובשובר כתב סתם "יוסף בן יעקב", כדמתרין
42 לקמן. הלכך איתרע חכם, והם בחזקת פרועים.
43 שכל אחד טוען: שלי פרוע, והמלוה אינו יכול
44 להכחישו, הואיל ונמצאו השטרות בין השטרות
45 קרועים. **אבי אמר** – מתניתין כשנמצאו בבית
46 לוח מיירי, והכי קתני: נמצא ללוה אחד בן
47 שטרותיו שובר שהשטר שדיה נושה בו יוסף בן
48 שמעון פרוע הוא, והיו שני יוסף בן שמעון נושים

1 **והבא** בעריך להביא ראיה קא מיפליגי – ופולגתא דמתניתין וברייתא ליתא כפולגתא
2 דאבי רובא. דאבי דמצריך ראיה – מודה דלא חיישינן לנפילה ופקדון היכא
3 דשמייה כשמייה, כדקאמר בפרק (בתרא ו"ט) דיבמות (קטו, א) דקאמר אבי: לנפילה לא
4 חיישינן. אי לפקדון, כיון דשמייה כשמייה – לא מפקד גביה. אבל תר ברייתא – חיישינן
5 לנפילה או לפקדון ודיסוף בן שמעון, דאפילו בשני
6 יוסף בן שמעון מצרכי ראיה. ורבא אמר אין צריך
7 להביא ראיה, ולעיל בפרק "המבור את הספינה"
8 (עו, א) פירשתי.
9 **אבי** אמר הכי קאמר נמצא כו' – הוא דמוקי
10 לה ב"שנים אחוזין" (בבא מציעא ע, ב)
11 כגון שנמצא השטר בין שטרותיו פרועין – לאו
12 היינו אליבא דאבי, דאיתו מוקי לה בשובר היוצא
13 מתחת יד הלוח כשאר שוברין. אלא אליבא דרבי
14 ירמיה תניא.
15 **שטרו** של יוסף בן שמעון עלי פרוע שטרות
16 שניהם פרועין – אף על גב דבשטר
17 אחד שיש לו עליהם אין יכול להוציא עליהם,
18 משום דחיישינן בכל אחד שמא חבירו של כל
19 אחד כתבו, אף על פי (ודחד) ודאי לזה – והכא
20 לא אמרינן חיישינן שמא חבירו של כל אחד
21 ואחד כתבו והחתימו, אף על גב דודאי אחד פרוע.
22 וטעמא – משום דמספיקא לא מפיקין ממונא.
23 **שניהם** כהנים – הוא הדין שניהם ישראלים,
24 אלא משום דתנינן לעיל "אחד מהן
25 כהן" – תני כהנים.

1 **דעתך אמינא: פיון דשמיטו מהדרי** – אימא מיידיה וזירי, ולא צריכי להביא ראיה, קמשמע
2 לן. **ואלא הא דתניא: כשם שמוציאין הן שטר חוב על אחרים** – כד מוציאין זה על זה, במאי
3 קמיפלגי? **בביתובין שטר ללוה ואף על פי שאין מלוה עמו, קמיפלגי; תנא דירן סבר: פותבין**
4 **שטר ללוה ואף על פי שאין מלוה עמו, וימני דאילו לנבי ספרא וסהרי, ואמר להו: "כתבו**
5 **לי שטרא, דבעינו למיזף מיוסף בן שמעון חברי"**, ובתרי דכתבי וחתמי ליה, נקיטא ליה ואמר
6 ליה: **"תב לי מאה דינפתי מצינא"**; **תנא ברא סבר: אין פותבין שטר ללוה עד שיהא מלוה**
7 **עמו. "נמצא לאחד בין שטרותיו: "שטרו של יוסף בן שמעון פרוע"** – שטרות שניהם פרועין
8 **וכו'. מעמא דנמצא, הא לא נמצא – מצי מפיק; והאנן "ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר**
9 **חוב" תנן אמר רבי ירמיה: במשולשין. ונחוו תבא בשמא דמאן דכתבי אמר רב הושעיא:**
10 **במשולשין בשטר ואין משולשין בשובר. אבי אמר, הכי קאמר: נמצא ללוה בין שטרותיו**
11 **"שטרו של יוסף בן שמעון עלי פרוע"** – שטרות שניהם פרועין. **"ביצד יעשו? ישלשו" כו'.**
12 **תנא: אם היו שניהם כהנים – יכתבו דורות. משננה האומר לבנו "שטר בין שטרותי פרוע**
13 **ואיני יודע אי זהו"** – שטרות כולן פרועין; **נמצא לאחד שם שנים – הגדול פרוע, והקטן אינו**
14 **פרוע. גמרא אמר רבא: "שטר לך בדי פרוע" – הגדול פרוע, והקטן אינו פרוע;** **"חוב לך**
15 **בדי פרוע"** – שטרות כולן פרועין. **אמר ליה רבינא לרבא: אלא מעתה, "שדי מכורה לך"**
16 **– שדה גדולה מכורה לו, "שדה שיש לי מכורה לך" – כל שדותיו מכורין לו? – התם יד**
17 **בעל השטר על התחתונה. משננה המלוה את חבירו על ידי ערב – לא יפרע מן הערב,**
18 **ואם**

19 בו, ואילמלא זה השובר היו שניהם נפרעין ממנו שטרותם, כדאקמינן שהם יכולין להוציא שטר חוב על אחרים. ועכשיו בזה השובר הורע חזקתם, דקימא לן די בעל השטר על
20 התחתונה, וכיוצא בכל אחד מהם שטר – אמר לו: הנה השובר עלי. ומיהו, נראה בעיני שאם שניהם באים בהרשאה זה מזה על הלוח – יכולין לגבות אחד מן השטרות ממה
21 נפשו מן הלוח, שהרי מודה הוא בעל כרחו בשני השטרות, אלא שפרע אחד מהן. ומיהו, אי טעין לזה ואומר: לשניהם פרועתי, והשובר נכתב סתם על שניהם – נראה בעיני דטענה
22 מעליתא היא. אבל הכא מודעה בשתי הלוחות, אלא שפרע אחת, נדי נמי דהורע כח המלוך לגבות כל אחד חובו, אבל יעשו שטר ביניהם ויגבו בין שניהם מן הלוח שטר אחד,
23 על ידי שיכתבו הרשאה זה לזה. עלי – שאני חייב לו. **תנא אם היו שניהם – משולשים וכהנים. יכתבו דורות** – מרובעים: יוסף בן יעקב בן יצחק בן אברהם, יוסף בן יעקב בן יצחק
24 בן דוד. **דבולי האי לא יהיו שמות אבותיהן שוין. משננה** האומר לבנו – מצוה בשעת מיתתו. **ואיני יודע איזהו** – והלוח האמניני, ולא החורתי שטרו, ואיני רוצה ליעשה. שטרות
25 **כולן פרועין** – חוץ מאותן שיאמרו: עדיין לא פרענו. **נמצא** – ללוה אחד שם בבית המת שני שטרות, שלוח ממנו שני הלוחות – הקטן אינו פרוע, דשטר בין שטרותיו קאמר, דמשמע
26 אחד ולא שנים. **גמרא חוב לך בדי** – משמע: מה שאתה חייב לי, ואפילו כתוב החוב בהלואות דקות, בשטרות הרבה. **אמר ליה רבינא לרבא** אי אלא מעתה שדי מכורה לך
27 שדהו הגדולה מכורה לו. שדה שיש לי מכורה לך – מי נימא כל שדותיו מכורין לו קאמר? כמו "שדה אדום" – קנפנינא (כתבי), וכמו "זבחהמה רבה" (יונה ד). ומשני: התם
28 יד בעל השטר על התחתונה – הדמוציא מחבירו עלי הראיה, דהיינו לוקח. ומליתיה דרבא לדעיל נמי משום האי טעמא יד בעל השטר על התחתונה, דהיינו מלוה. הלכך "חוב
29 לך בדי פרוע" – כל השטרות שיש לו עלי פרועין. **משננה** לא יפרע מן הערב – תחלה, עד שיכתב את הלוח לדין ודיחיבוהו בית דין, ואם אין לו מה לשלם – אז יפרע מן
30 הערב. הכי מפשינן לך בגמרא במסקנא.

1 **חסור** מחסורא והכי קתני - פירש רבינו תם בכתב ידו: חסורי מחסורא והכי קתני המלוה
2 את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב. הכי פירושו, והכי הלכתא: לא יתבע
3 מן הערב תחלה, אף על פי שאין לו נכסים ללוה, דהיינו קרקעות. אלא יתבע מן הלוה
4 תחלה, ואם הוא רחוק - ימתן לו, או ילך לשם לתבעו ולכופו. דלא מחתינן לנכסי דערב,
5 דלמא אי איתיה הבא ללוה הוה יהיב ליה

6 מטלטלי למלוה. ואם אמר "על מנת שאפרע ממי
7 שארצה תחלה" כו' - ולא יצטרך להמתין ולחזור
8 אחר הלוה. דמשום דלמא פרע ליה מטלטלי לא
9 מטרחינן ליה למלוה, כיון דאתני. ובגון שאין
10 נכסים ללוה, דהיינו קרקעות, כדמסיק ואולי: במה
11 דברים אמורים כו', אבל יש נכסים ללוה. דהיינו
12 קרקעות - יתבע הלוה תחלה ויכופנו, ולא נטריח
13 את הערב, כיון דיאגילאי מילחא שיכול להפרע
14 את הלוה. אבל כשאין נכסים ללוה, ואתני "ממי
15 שארצה אפרע" - מספיקא לא מטרחינן לחזור
16 ולהמתין ללוה, אלא יפרע מן הערב כדפרשית.
17 וקבלן, אף על פי שיש נכסים כו'. חמש מדות
18 בערבות: א' - המלוה על ידי ערב ולא אתני
19 "ממי שארצה אפרע" - תובע הלוה תחלה בבית
20 דין, בין שיש לו ובין שאין לו נכסים ללוה. ואם
21 לא יוכל לכופו ללוה, ולא ציטת דינא - בנכס
22 לביתו של ערב, ב' - אם התנה "ממי שארצה
23 אפרע" ואין לו נכסים ללוה, דהיינו קרקעות -
24 נפרע מן הערב תחלה. פירושו: אם ירצה לזון עם
25 הערב תחלה, ואם ירצה - יתבע מן הלוה תחלה.
26 כדאמרינן: אם אמר "ממי שארצה אפרע" -
27 יפרע מן הערב, שמע מינה דברצון מלוה תליא
28 מילתא. ג' - ואם יש לו נכסים ללוה, אפילו אתני
29 - נפרע מן הלוה תחלה. ד' - וקבלן, דהיינו "תן
30 לו ואני נותן לך", בין יש לו נכסים ללוה בין אין
31 לו - נפרע מן הערב תחלה. ה' - נושא נותן ביד
32 יפרע מן הערב ולא מן הלוה. שאין למלוה על
33 הלוה כלום. ואם לא מצא שום להפרע מן הלוה
34 - תחור על הלוה מורבי נתן, דקיימא לן בחובה
35 אפילו בבעל חוב דלעלמא. וכולוהו ערבינ בעי קנין.
36 בר מקבלן וערב בשעת מתן מעות. וקבלן דהיינו
37 "תן לו ואני אתן לך". אי נמי - שאינו מחזיר לשון
38 הלוואה אלא לשון פרעון, דקאמר "ייתי דונרא"
39 ולא קאמר "ייתי דיברא", דהלכתא כרבא. ולא
40 לימא "ואני קבלן". וקונין כבליו של קונה, ובגון
41 דנקט ביה שלש על שלש, דבצייר מהכי לא חתני
42 אם אינו כלי. ואין חילוק בין עור לשק, כדאמרינן
43 "בשנים אחריך (בבא מציעא ז, א). כיון דנקט ביה
44 שלש על שלש, לשון רבינו תם. ואם היה כתוב
45 בשטר שנעשה פלוני בן פלוני קבלן - אומר
46 רבינו יצחק דהוי קבלן. דאף על גב דלא כתב בו
47 "תן לו ואני נותן לך" שלא פירש הידך אמר, מכל
48 מקום קבלן קאמר דהוי.

מקמי

1 **ואם אמר לו על מנת כו' -** בגמרא אמרינן: חסורי מחסורא והכי קתני כו', ומפרש לה.
2 בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב - תחלה. הערב לאשה בכתובתה - ואין לבעל
3 נכסים, והיה בעלה מגרשה, וצריך הערב לפרעה כתובתה מכיסו. יירדנה - הבעל הנאה
4 על דעת רבים, נדר שאין לו הפרה, שלא יוכל להחזירה. דחיישין שמא דעתו להחזיר
5 את אשתו ולאכול בכתובתה לאחר שנתקבלה
6 כתובתה מן הערב. וקוניא בעלמא הוא דעבדי
7 בעל ואשתו על נכסיו של ערב. **גמרא** מאי
8 טעמא - לא יפרע מן הערב דקסלקא דעתך
9 השתא לא יפרע כלל קאמר מתינתין. דלא מהני
10 ערבות אלא להכי, שאם מת לזה או ברח - אז
11 יפרע מן הערב. אך אם הלוה בפנינו בשעה
12 שתובע מלוה את חבוב, כיון שהעמיד ערב
13 ללוה בפנינו - פטור. **נברא** אשלמת לי -
14 הפקדתי מלוה, על מנת שאם ימות או יברח
15 שאפרע ממנו, והרי אני מחזיר לך ותתבענו
16 בדין - ואני פטור. מתקף לה רב נתן **האי**
17 **דינא** - דמתנתין, שלא יפרע הערב כלום -
18 דינא דפרסאי הוא. וקא סלקא דעתך השתא
19 דהכי קאמר: שמהגא פרוסיס לזון כו', דאמר ליה
20 גברא אשלמת לך. **בתי ערבא** אוילי - אף
21 כשיש נכסים ללוה. **דליא** יהבי **נפמא** למיליתיהו
22 - שגם זה דבר שאינו הגון הוא, לומר שלא
23 יפרע מן הערב כלל - אם כן מאי אתני ערבות?
24 אלא ודאי להכי בנכס בערבות, שאם אין נכסים
25 ללוה - שישלם לו ערב תחתיו את הממוק. **לא**
26 **יתבע** ערב תחלה - דלא נעשה ערב אלא על
27 מנת אם ימות הלוה, או ימאן לבא לדין, או
28 שחייבבהו בית דין ולא יזהה לו מה לפרע -
29 או יפרע מן הערב. **ואם אמר לו על מנת כו'**
30 **יתבע** מן הערב תחלה - ובגון שאין נכסים
31 ללוה. דהכי מפרשין לה מתינתין לקמן. מנין
32 לערב שמשתעבד - באמירה בעלמא, בלא קנין.
33 קבלנות - לקמן מפרש: "תן לו ואני קבלן".
34 ובאמירה בעלמא הוי קבלן, והוי מוכח לקמן
35 בשמעתין. אבל אם נשא נתן ביד - אמרינן
36 לקמן דאין למלוה על הלוה כלום. תנה אותו על
37 ידי - כלומר, כאילו מקבלו בידי אחוזרתו לך.
38 לקח בגדו - למלוה קאמר קרא: קח בגדו של
39 ערב, כי ערב בשביל איז זר - דהיינו אמירה
40 בעלמא. דלא כתיב הכא קבלנות. בני אם ערבת
41 לרעך - ממנו, או נוקשת באמרי פוך -
42 שחרפתו וגדפתו - עשה זאת אפוא בני והנצל
43 משני דברים הללו: על כי באת בכף רעך, דהיינו
44 ממוק שיש לו עליך - לך התרפס, התר לו פיסת
45 ידך ותן לו מעותיו. ורוב רעך, על שחרפתו -
46 הרבה עליו ריעים, ובקש מחילה. **רבי** יהודה
47 **כבר** אסמכתא לא קניא - דהיינו אסמכתא: אם
48 לא יפרע לך - אני אשלם לך. וכל "דאי" הוי
49 אסמכתא - סומך ובוטח בלבו שהלוה יפרענו,
50 ואילו היה יודע שלא יפרע הלוה - לא היה
51 נכנס בערבות. **דאסמכתא** לא קניא - דפסיקא
52 הלכה כרבי יהודה. **נפר ומשתעבד** - בלב שלם,
53 ושליחותא דערב קא עביד מלוה, כאילו הוה
54 עצמו הלוה. **לא** שנו - אפילו דאמר על מנת
55 כו'. אף על פי שיש נכסים ללוה יפרע על הקבלן
56 - אם ירצה המלוה.

רבן

כדי שלימוד התורה (בבית המדרש) יהיה כדבעי צריכה להיות הקדמת התפילה (בבית הכנסת), שבה מבקש מהקדוש ברוך הוא חנונו ומאתר חכמה בינה ודעת.

ממאמר ב פרשת פינחס ה'תשכ"ז

על ערבותו.
מקשה הגמרא: מִתְקַיֵּן לָהּ רַב חֲפָזָא, הָא – הרי ערבות זו שקיבל
יהודה, וְקָבְלוּהוּ הָיָא – קיבל על עצמו אחריות של 'ערב קבלן',
וערב קבלן אינו צריך קנין אלא די בכך שיאמר 'נתן לו ואני קבלן'
למבואר להלן (קערה). מוכיח רב חסדא שהודה היה ערב קבלן, דְּתַיִב (שם מב
לו) תִּנְהוּ אִתּוֹ עַל יְדֵי וְאֵינִי אֲשִׁיכְנוּ אֲלֵיךְ, ומשמעות הלשון היא
כאילו אמר 'קיבלתינו בידי, ואחיינו אליך', והרי הוא ערב קבלן
שיאנו צריך קנין.
הגמרא מביאה לימוד אחר להתחייבות הערב ללא קנין: אֲלֵא אֲמַר
רְבִי יִצְחָק, דִּין עֶרֶב נִלְמַד מִהָאָמֵר – [מכאן], שנאמר (משלי כ טו) 'לִקְחָה
בְּגֵדוֹ כִּי עֶרֶב יָדוֹ וּבְעֵדוֹ נִבְרִיחַ חֲבֵלָהוּ', כלומר, הפסוק אומר למלוה
ליטול את בגדו של הערב 'כִּי עֶרֶב', כלומר מחמת אמירה בלבד
שנעשה ערב, ואף ללא קנין. פסוק נוסף: וְאֲמַר (שם ו א-ג), 'כִּי אִם
עֲרַבְתָּ לְרַעְיָה תִּקְעֵת לֵדָר כִּפְיָהּ, נִקְשָׁתָהּ בְּאָמְרֵי פִיךָ לְנִפְתָר בְּאָמְרֵי
פִיךָ', כלומר, אם נעשית ערב לחברך, או שנשבלת בלשונך
וציערת את חבירך בדברים, והמשך הפסוק הוא עצה עבור שני
אנשים אלו, 'עֲשֵׂה וְזֹאת אִפּוֹא כִּי וְהִצֵּל כִּי בָאתָ בְּכַף רַעְיָךְ לֵךְ
הַתְּרַפֵּס וְיִהְיֶה רַעְיָיךְ, כלומר, אם מְמוֹן יֵשׁ לְךָ בְּרַעְיָךְ – שנעשית ערב,
'לֵךְ הַתְּרַפֵּס', וכאילו נכתב 'הִתְרַ לֵךְ פִּיפֹת יָד' – פתח לו את כף ירך
ותן לו את מעותיו. וסיום הפסוק הוא עצה למצער את חבירו, וְאִם
לְאוֹ – לא נעשית ערב אלא ציערתו בדברים, וְיִרְהַב רַעְיָיךְ, כלומר
הִרְבֵּה עֲלֵיו רַעִיִים וְחִדְרִים שִׁבְקוּשׁ מִמֶּנּוּ שִׁימַחַל לָךְ.
אמימר אמר שנידון זה, האם ערב משתעבד, תלוי במחלוקת
תנאים: אֲמַר אֲמִימַר, דִּין זה של עֶרֶב, דְּמִשְׁתַּעְבַּד לְמַלְוָה, תלוי
במִשְׁחָלְוֵת רַבֵּי יְהוּדָה וְרַבֵּי יוֹסֵי, לְרַבֵּי יוֹסֵי דְאֲמַר שֶׁבַל מְקוֹם
'אֲסַמְכְתָּא קַנְיָא' – אדם המתחייב לעשות דבר מחמת שהוא סומך
בלבו על כך שלעולם לא יגיע לידי חיוב זה, מכל מקום חל חיובו,
עֶרֶב גַּם כֵּן מִשְׁתַּעְבַּד, ואף שכשקיבל על עצמו את הערבות היה
סבור שהלוה ישלם את החוב, ולא יצטרך לשלמו בעצמו. ואילו
לְרַבֵּי יְהוּדָה דְאֲמַר אֲסַמְכְתָּא לֹא קַנְיָא, ואין אדם מתחייב בדבר
כשקיבלו בדרך של אסמכתא, עֶרֶב לֹא מִשְׁתַּעְבַּד, כיון שחיובו
נחשב כאסמכתא.
רב אשי דוחה את דברי אמימר: אֲמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְאֲמִימַר, כיצד
יתכן שחיובו של ערב תלוי במחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי, והא
מְעַשִׂים כְּכָל יוֹם הֵם, שאנו פוסקים כרבי יהודה דְאֲסַמְכְתָּא לֹא
קַנְיָא, ואף על פי כן אנו פוסקים שְׁעֶרֶב מִשְׁתַּעְבַּד לְלֹא קַנְיָא, ומוכח
שאין טעם חיובו משום שאסמכתא קונה.
רב אשי מבאר באופן אחר את השתעבדות הערב ללא קנין: אֲלֵא
אֲמַר רַב אֲשִׁי, הטעם שערב משתעבד ללא קנין הוא כיון דְּתַהוּוּ
הַנְּאִיָּה דְקָא מְהִימֵן לִיה – תמורת אותה הנאה שיש לו, שהמלוה
מאמינו וסומך עליו להלוות מחמתו, נְסַר הָעֶרֶב בְּדַעְתּוֹ וּמִשְׁתַּעְבַּד
נְפִשִׁיָּה – ומשעבד את עצמו לערבות זו, והרי זה כאילו המלוה
עושה את שליחותו בהלוואה זו, וכאילו הערב עצמו הלוה את
הכסף ללוה.
שנינו במשנה: וְאִם אֲמַר עַל מְנַת שְׂאֲפָרַע מִמֵּי שְׂאֲרִיצָה בּוֹ יִפְרַע מִן
הָעֶרֶב, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אם יש נכסים ללוה בין כך
ובין כך לא יפרע מן הערב.
הגמרא מבררת מתי יכול המלוה לגבות מהערב: אֲמַר רַבֵּה בַר בַּר
תְּנֵה אֲמַר רַבֵּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ בְּמִשְׁנֵינוּ דִּין זה, שאם אמר לו 'על
מנת שאפרע ממי שארצה' גובה מן הערב, אֲלֵא באופן שְׂאֵין נְכָסִים
לְלוֹהָ, אֲבָל אם יֵשׁ נְכָסִים לְלוֹהָ, צריך המלוה לגבות ממנו, ולא
יִפְרַע מִן הָעֶרֶב, ואף שאמר שמלוהו על מנת שיפרע ממי שירצה.
מקשה הגמרא: והא מְדַקְדְּתֵינּוּ – והרי מכך ששנינו בְּסִפְאָא כַּךְ, 'רַבֵּן
שְׂמַעְוֵן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֲמַר, אם יֵשׁ נְכָסִים לְלוֹהָ לֹא יִפְרַע מִן הָעֶרֶב',
מְכָל – משמע דְתַנָּא קָמָא החולק על רבן שמעון בן גמליאל כְּבַר
שאינן לחלק כן, אלא לֹא שְׂאֵין הֵבִי וְלֹא שְׂאֵין הֵבִי – אין שנינו וחילוק
בין אופן שיש לו נכסים לבין אופן שאין לו נכסים, ולעולם יכול
המלוה לגבות מהערב, ושלא כדברי רבי יוחנן.
מתרצת הגמרא: חֲסוּרֵי מַחְסְרָא וְהֵבִי קָתְנֵי – חסרה היא המשנה ויש

המשנה אומרת דין נוסף: וְאִם אֲמַר לוֹ הַמְלוּה שְׁעֵרְבוּתוֹ הִיא 'עַל
מְנַת שְׂאֲפָרַע מִמֵּי שְׂאֲרִיצָה', והסכים הערב לכך, יִפְרַע הַמְלוּה מִן
הָעֶרֶב, ובגמרא יבואר באיזה אופן עוסקת משנתינו. רַבֵּן שְׂמַעְוֵן בֶּן
גַּמְלִיאֵל חוֹלַק וְאֲמַר, אִם יֵשׁ נְכָסִים לְלוֹהָ, בֵּין קֶד וּבֵין קֶד – בין אם
נעשה ערב בסתם, ובין אם אמר לו לשון זה 'על מנת שאפרע ממי
שארצה', לֹא יִפְרַע מִן הָעֶרֶב. וְכֵן הִיָּה רַבֵּן שְׂמַעְוֵן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֲמַר,
הָעֶרֶב לְאִשָּׁה בְּתוּבָתָהּ, שאם לא ישלם לה הבעל את דמי
כתובתה, יודע לה הוא, וְהִיא בְּעֵלָהּ מְגֵרָשָׁה – עומד לגרשה ואין
לו נכסים, יודע שיצטרך הערב לשלם לה את דמי כתובתה, לא
יגרשה עד שִׁירְדְּתָה הַנְּאִיָּה – שהבעל ידור הנאה מאשתו שלא
יהנה ממנה ולא יוכל להחזירה לעולם, והטעם לכך, שיש לחשוש
שְׂמָא יַעֲשֵׂה הַבַּעַל וְהַאִשָּׁה קְנִינָא – הסכם של רמאות על הנכסים
שֶׁל הָאִשָּׁה – של הערב, שיגרשנה רק כדי שתגבה ממנו את הכתובה,
ולמיד אחר כך יחזיר הבעל את אשתו.
גמרא
שנינו במשנה: 'המלוה את חבירו על ידי ערב, לא יפרע מן הערב/
והבינה עתה הגמרא שכונת המשנה שאם הלוה נמצא לפנינו
ואין לו נכסים, אין גובים מהערב, וחייב הערב הוא רק כשהלוה
מת או ברח למקום רחוק. הגמרא מבררת את טעם הדין. שואלת
הגמרא: מַאי מְעַמָּא שְׁלָא יִגְבֵּה הַמְלוּה מִן הָעֶרֶב כַּשְׂאֵין לְלוֹה
נכסים.
משיבה הגמרא: רַבֵּה וְרַב יוֹסֵפֵי, דְאֲמִרֵי תְרוּוּיָהוּ – שאמרו שניהם
ביאור זה במשנתנו, שטוען הערב למלוה, ערבותי לא היתה
לשלם את החוב בכל מקרה, אלא נְבָרָא אֲשִׁלְמֵת לִי – על אדם זה
הפקדתי, וְנְבָרָא אֲשִׁלְמֵי לָךְ – אדם זה אני מעמיד לפניך, כלומר,
חיובי היה רק על הלוה עצמו, שאם ימות או יברח למקום רחוק
אשלם אני את החוב, אך כל זמן שהלוה חי ונמצא לפנינו איני
חייב לפרוע במקומו את החוב, אף שאין לו נכסים, וכיון שכך
הריני מעמיד לפניך את הלוה, ומקיים בכך את חיובי.
רב נחמן מקשה על סברא זו: מִתְקַיֵּן לָהּ רַב נְחֵמָן, הרי הֵא – דבר
זה, שהערב חייב רק אם ימות הלוה או יהיה במקום רחוק, הֵינָא
דְּפְרַסְאָא – דינם של פרסיים הוא. תמזה הגמרא על דברי רב נחמן:
והרי אֲדִירְתָּהּ, הפרסיים מחמירים יותר על הערב, וְכֵתֵר עֲרָבָא אֲוִילֵי
– והולכים אחרי הערב לגבות ממנו את החוב, אף כשהלוה לפנינו
ויש לו מעות.
הגמרא מבארת את קושיית רב נחמן באופן אחר: אֲלֵא קושיית רב
נחמן היא כך, שהלכה זו שאמרו רבה ורב יוסף, היא דומה לדיני
בֵּי הֵינָא דְּפְרַסְאָא – בית דינם של הפרסיים, בכך דְּלֹא תִּהְיֵי מְעַמָּא
לְמִלְחִינָהוּ – שאינם נותנים טעם לדבריהם, וגם דין זה אין בו טעם,
שאם אין הערב משלם את החוב כשאין ללוה מעות, לשם מה
קיבל עליו את הערבות.
רב נחמן מבאר באופן אחר את המשנה: אֲלֵא אֲמַר רַב נְחֵמָן, מַאי
לֹא יִפְרַע מִן הָעֶרֶב, שהמלוה לא יתבע את הערב תְּחִלָּה, קודם
שיתבע את הלוה עצמו, אלא רק אם הוא מטרב לשלם, או שמת,
או שיחייבוהו בית דין לשלם ולא יהיה לו ממון, יכול המלוה
לתבוע מהערב לשלם את החוב.
הגמרא מביאה ברייתא המסייעת לדברי רב נחמן: תַּנָּא נְמִי הֵבִי –
שנינו ברייתא כדברי רב נחמן, הַמְלוּהָ אֶת חֲבִירוֹ עַל יְדֵי עֶרֶב, לֹא
יִתְבַּע אֶת הָעֶרֶב תְּחִלָּה. ממשכיה ברייתא: וְאִם אֲמַר הַמְלוּה לְעֶרֶב
עַל מְנַת שְׂאֲפָרַע מִמֵּי שְׂאֲרִיצָה, יִתְבַּע – רשאי המלוה לתבוע את
הָעֶרֶב תְּחִלָּה, אם אין ללוה נכסים, וכמו שיבואר להלן בפירוש
משנתנו.
הגמרא מבארת מניין לומדים שערב משתעבד באמירה בלבד,
ללא קנין: אֲמַר רַב הוֹנָא, מִנֵּין לְעֶרֶב דְּמִשְׁתַּעְבַּד – מנין לנו דין זה,
שערב משתעבד אף ללא קנין, דְּתַיִב. אודות מה שאמר יהודה
ליעקב אבינו, כשביקש ממנו שישלח עמם את בנימין למצרים
(בראשית מט) 'אֲנֹכִי אֲעַרְבְנּוּ מִיָּדִי בְּתַבְשֻׁנוּ', והרי לא עשה יהודה קנין

59 לְשׁוֹן קְבָלְנוֹת הָן, אִף אִם הוֹסִיף גַּם לְשׁוֹן עֲרֻבוֹת רִגְלָהּ, כִּיּוֹן
 60 שֶׁהַמְשֻׁמְעוֹת הֵיא שְׁלוֹם לְמַלּוּה קוֹדֵם שִׁיתְבַּע אֶת הַלּוּה, כִּיּוֹן
 61 – חוּץ מֵהַאוּמֵר 'הַלְלוּהוּ, וְאַנְי עֲרַב', שֶׁמְשֻׁמְעוֹת לְשׁוֹן זֶה שִׁיחִיה עֲרַב
 62 רִגְלָהּ, שֶׁאִמְר לְשׁוֹן הַלּוּאָה, וְלְשׁוֹן עֲרֻבוֹת, וְלֹא נִתְיַנֵּה אוֹ קְבָלְנוֹת.
 63 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דַּעַת רַבָּא שְׁחוּלֵק עַל הַשִּׁיטוֹת שֶׁהוּבָאוּ לְעִיל: דְּרָבָא
 64 אָמַר, כִּיּוֹן לְשׁוֹן עֲרֻבוֹת רִגְלָהּ הֵן וְלֹא קְבָלְנוֹת, וְאִף אִם אִמְר כִּיּוֹן
 65 גַּם לְשׁוֹן קְבָלְנוֹת, כְּגוֹן שֶׁאִמְר 'הַלּוּהוּ וְאַנְי קְבָלְן', כִּיּוֹן שֶׁמִּשְׁכַּל מִקּוֹם
 66 הַזּוֹכֵר לְשׁוֹן הַלּוּאָה, וְכֵן בְּשֶׁאִמְר 'תֵּן לוֹ וְאַנְי פּוֹרַע', כִּיּוֹן
 67 שֶׁהַמְשֻׁמְעוֹת הֵיא שֶׁרַק אִם לֹא יִפְרַע הַלּוּה יִפְרַע הָעֲרַב, כִּיּוֹן
 68 מֵהַאוּמֵר 'תֵּן לוֹ וְאַנְי נוֹתֵן', שְׂכִיּוֹן שֶׁאִמְר לְשׁוֹן 'נִתְיַנֵּה' גַּם כִּלְפֵי
 69 נִתְיַנֵּת הַמְּלּוּה לְלוּה וְגַם כִּלְפֵי נִתְיַנֵּתוֹ לְמַלּוּה, הַרִי זֶה כֵּאִילוֹ אִמְר
 70 שְׁנִיתֵנָה הַמְּלּוּה תִּיחַשְׁב כַּנְּתִינָה, וְיִחִיָּה עֲרַב קְבָלְן, וְכַל שְׂכָן אִם
 71 אִמְר 'תֵּן לוֹ וְאַנְי קְבָלְן', שִׁזֶּה לְשׁוֹן קְבָלְנוֹת גְּמוּרָה.
 72 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דַּעַת דְּעָה נּוֹסֶפֶת בְּלְשׁוֹן 'תֵּן לוֹ וְאַנְי נוֹתֵן: אָמַר לִיָּה מֵר
 73 כִּיּוֹן אָמַר לְרַב אִשִּׁי, הִכִּי אָמַר אָמְרָא – כִּן אִמְר אַבִּי, אֲמִימֵר, עֲרַב
 74 שֶׁאִמְר לְמַלּוּה 'תֵּן לוֹ וְאַנְי נוֹתֵן', הַרִי זֶה כֵּאִילוֹ הַמְּלּוּה נִתֵּן אֶת
 75 הַכֶּסֶף לְלוּה בְּשִׁלְחוֹת הָעֲרַב, וְאַיִן לְמַלּוּה עַל הַלְלוּה כְּלוּם – אִינּוּ
 76 יִכּוּל לְתוּבַעוּ כִּלְל, אֲלֵא רַק אֶת הָעֲרַב.
 77 הַגְּמָרָא דּוּחָה דַּעַת זֶה: וְלֵא הֵיא – אִין הַדִּין כֵּן, אֲלֵא לֹא מִיִּפְטֵר לְלוּה
 78 מִיָּנִיָּה דְּמַלּוּה – אִין הַלּוּה נִפְטֵר מִחַיּוּבוֹ לְמַלּוּה, עַד שֶׁיִּשְׁאַ אֶתְּנֵן מִיָּד
 79 – עַד שֶׁהָעֲרַב יִטּוֹל בְּעַצְמוֹ אֶת הַמְּעוֹת מִיַּד הַמְּלּוּה וְיִתְנֵם בִּיד
 80 הַלּוּה, שֶׁבִּאֲפֻן כּוּזָה הָעֲרַב נֶחְשָׁב כְּלוּה וְדוּחָא זֶהוּא חַיִּיב לְמַלּוּה אֶת מְעוֹת
 81 הַהַלּוּאָה, וְהַלּוּה אִינּוּ חַיִּיב לְמַלּוּה כְּלוּם.
 82 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה, וְעַל פִּיו יְבוּאָר שְׁדִין נִכְסֵי הַלּוּה כְּדִין 'עֲרַב':
 83 הַהוּא דִּינָא – מַעֲשֵׂה בְּדִיין, דְּאַחְתִּיָּה לְמַלּוּה לְנִכְסֵי [דְּלוּה] –
 84 שְׁהוּרִיד אֶת הַמְּלּוּה לְנִכְסֵי הַלּוּה, מִקְּמֵי דְּלְתַבְּעִיָּה לְלוּה – קוֹדֵם
 85 שֶׁתְּבַע מִהַלּוּה עַצְמוֹ שִׁישְׁלַם אֶת חוּבוֹ. סְלָקִיָּה – סִילַק אוֹתוֹ רַב הַנִּין
 86 כְּרִיָּה דְּרַב יִבְכָּא מְלַחִיּוֹת דִּינִין.
 87 אָמַר רַבָּא, מֵאַן תִּפְטֵר לְמַעֲבָד הֵיא מִלְּתָא – מִי עוֹד חֲכַם לְעִשׂוֹת
 88 כֵּן, לְסַלֵּק דִּינִין שְׁטַטְעָה בְּדִין כּוּזָה, אִי לֹא רַב הַנִּין כְּרִיָּה דְּרַב יִבְכָּא.
 89 וְטַעֲמּוֹ, כִּיּוֹן דְּקָסְבָּר, דְּנִכְסֵיָּה דְּרַב אִינִישׁ – שֶׁנִּכְסֵי שֶׁל הָאָדָם, שֶׁל
 90 הַלּוּה, אִינּוּן מְעַרְבִין יְתִיָּה – הֵם הָעֲרַבִים עַל פְּרַעוֹן חוּבוֹ, שֶׁאִם לֹא
 91 יִפְרַעְנּוּ הַלּוּה מִמּוֹן יִגְבַּה אוֹתָם כְּחוּבוֹ, וְתֵּן בְּמַשְׁנֵיתוֹ (קַטְנָה) הַמְּלּוּה
 92 אֶת חַבְרִיו עַל יְדֵי עֲרַב, לֹא יִפְרַע מִן הָעֲרַב, וְיִקְרִיָּא לֵן (קַע) – וּמְקוּבַל
 93 בִּידֵינוֹ שֶׁהַבִּיאָר מִבְּשֵׁנָה הוּא שְׁלֵא יִתְבַּע אֶת הָעֲרַב תַּחְלָה, שֶׁאִין
 94 לְהַטְרִיחַ אֶת הָעֲרַב בְּחִינָם לְפּוֹרַע, שְׁמָא יִפְרַע הַלּוּה עַצְמוֹ, וְכַמוֹ כֵּן
 95 אִין לְזוֹלַל בְּלוּה לְגַבּוֹת מִנְכַסֵּי קוֹדֵם שֶׁהוּבַר שֶׁאִינּוּ יִכּוּל לְפּוֹרַע
 96 בְּעַצְמוֹ, וְדִינִין זֶה שֶׁגַּבּוֹ תַּחִילָה מִנְכַסֵּי הַלּוּה עֲרַב עַל הַלְכָה זֶה, וְיֵשׁ
 97 לְסַלֵּקוֹ מְלַחִיּוֹת דִּינִין.
 98 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה, וְעַל פִּיו יְבוּאָר דִּין עֲרַב שֶׁפְּרַע חוּב לְאַחַר
 99 מִיתַת הַלּוּה: הַהוּא עֲרַבָּא דִּינָא – מַעֲשֵׂה בְּאִדָּם שְׁהִיָּה עֲרַב עַל חוּב
 100 בְּשֹׁטֵר, וּמַת הַלּוּה וְהַנִּיח יוֹמִיָּם, דְּפְרָעִיָּה הָעֲרַב לְמַלּוּה, מִקְּמֵי
 101 דְּלוֹדְעִינְהוּ לְתַמֵּי – קוֹדֵם שֶׁהוּדִיעַ לִיתּוּמִים שֶׁהוּא עוֹמֵד לְפּוֹרַע, וְ
 102 וְתַבַּע הָעֲרַב מִהִיתּוּמִים שִׁישְׁלָמוּ לוֹ אֶת הַמְּעוֹת שִׁישְׁלָם בְּמִקּוּמָם
 103 לְמַלּוּה. אָמַר רַב פֶּפְסָא, אִין הִיתּוּמִים צְרִיכִים לְשַׁלַּם לְעֲרַב, כִּיּוֹן
 104 שְׁחוּבָם לְעֲרַב הוּא חוּב בַּעַל פֶּה, וְכִיּוֹן שֶׁפְּרָעִית חוּב בַּעַל פֶּה לְבַעַל
 105 חוּב – לְמַלּוּה אוֹ לְעֲרַב, אִינּוּ חַיּוּב מִמוּנֵי הַמוּטַל עֲלֵיהֶם, אֲלֵא רַק
 106 מִצְּוָה הֵיא, שֶׁאִמְר (וְיָקִיא יֵט לוֹ) 'הִין צְדָק יִתֵּיה לְכֶם, וְדַרְשׁוּ חַכְמִים
 107 (כִּי מֵטָ) שְׁתַּדְּיָה הִין' שֶׁלְכֶם – אִמְרִית 'כֵּן' שֶׁלְכֶם צְדָק, וּמַחְמַת כֵּן
 108 צְרִיכִים לְשַׁלַּם אֶת הַחוּב, וְתַמֵּי – וְיִתּוּמִים הַקְּטָנִים מְגִיל שֶׁלֶשׁ
 109 עֶשְׂרֵה, לֹא כֵּן מִיִּעְבָּד מִצְּוָה נִינְהוּ – אִינֵם חַיִּיבִים עֲדִיין בְּמַצּוֹת,
 110 וְרַק לְאַחַר שִׁיגְדְלוּ וְיִתְחַיְיבוּ בְּמַצּוֹת, יִכּוּל הָעֲרַב לְתוּבַעוּם.
 111 רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ חוּלֵק עַל רַב פְּפָא, וּפּוֹטֵרֵם מִטַּעֲמָם אַחַר:
 112 וְרַב הוּנָא כְּרִיָּה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, טַעֲמָם הַפְּטוֹר שֶׁל הִיתּוּמִים הוּא
 113 כִּיּוֹן דְּאִימְר צְרָרִי אֲתַפְּסִיָּה – אִנּוּ אוֹמְרִים, שְׁמָא תַּפְּסִי הַלּוּה
 114 לְמַלּוּה בְּחַיִּיו צְרוּרוֹת שֶׁל כֶּסֶף בְּשׁוּי חוּבוֹ, כְּדִי שֶׁאִם יִמוּת לֹא
 115 יִצְטָרֵךְ הָעֲרַב לְשַׁלַּם לוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁהִיתּוּמִים עַתָּה קַטְנִים וְאִינֵם יוֹדְעִים
 116 לְטַעוֹן, אִין הָעֲרַב יִכּוּל לְתוּבַעוּם עַד שִׁיגְדְלוּ.

1 ועל זה סימנה המשנה ואמרה: רבן שמעון בן גמליאל אומר, אם יש
 2 נכסים ללוה, אחר זה ואחר זה – בין ערב רגיל ובין ערב קבלן, לא
 3 יפרע מקו, אלא מהלוה. ונמצא לגירסא זו שבערב רגיל לדברי
 4 הכל אינו גובה מהערב כשיש נכסים ללוה, ומחלוקתם היא רק
 5 בערב קבלן, לתנא קמא גובה ממנו המלוה אף שיש נכסים ללוה,
 6 ולרבן שמעון בן גמליאל אין המלוה גובה ממנו אלא כשאין נכסים
 7 ללוה.
 8 הגמרא מבררת את ההלכה במחלוקת זו: אמר רבה בר בר חנה
 9 אמר רבי יוחנן, כל מקום שישנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו –
 10 כל מקום שהביאה המשנה את דברי רבן שמעון בן גמליאל יחד
 11 עם תנאים אחרים, הלכה כמותו, הוין משלש משניות שבהם אין
 12 הלכה כמותו, ואלו הן:
 13 א. ערב – המחלוקת במשנתנו האם מלוה גובה מערב קבלן כשיש
 14 נכסים ללוה, שאין הלכה כמותו אלא כתנא קמא שיכול המלוה
 15 לגבות מערב קבלן אף כשיש ללוה נכסים.
 16 ב. יצידן, שנחלקו במסכת גיטין (עד) באדם המגרש את אשתו
 17 והתנה שיחולו הגירושים בתנאי שתתן לו בגד מסוים שיש לו,
 18 ואבד אותו בגד, לדעת תנא קמא אינה יכולה לקיים את התנאי
 19 על ידי תניית מעות בשווי הבגד, אלא התבטלו הגירושים, ולדעת
 20 רבן שמעון בן גמליאל תתן לו את דמיה, ואמר על זה רבן שמעון
 21 בן גמליאל שהיה מעשה כזה בעיר 'צידון', שאמרו חכמים שתתן
 22 לו את דמי הבגד ויחולו הגירושים, ואין הלכה כמותו אלא כתנא
 23 קמא.
 24 ג. ויציאה אחרונה, שנחלקו במסכת סנהדרין (לא) באדם שבא לדין
 25 ואמר לו להביא עדים או ראיה, ואמר שאין לו, ולאחר זמן הביא
 26 עדים או ראיה, לדעת תנא קמא אין מקבלים אותם, כיון שכבר
 27 הודה שאין לו, ולרבן שמעון בן גמליאל מקבלים אותם, כיון
 28 שיתכן שבאותו זמן היה סבור שאין לו עדים או ראיות, ומצאם
 29 לאחר מכן. וכיון שנחלקו שם במשנה שלפניה בדין נוסף השייך
 30 לדיני ראיה, ופסקנו שם הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, קרויה
 31 מחלוקת זו 'ראיה אחרונה', כלומר דין 'ראיה' שבמשנה האחרונה,
 32 ובוזה אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.
 33 רב הונא מבאר איזה לשון הוא קבלת ערבות רגילה, ואיזה לשון
 34 הוא 'קבלנות': אמר רב הונא, ערב האומר למלוה 'הלוהו, ואני
 35 ערב' או שאמר 'הלוהו, ואני פורע', 'הלוהו, ואני חייב', 'הלוהו, ואני
 36 (נותן) [הלוה]', לשונות אלו בולן, לשון ערבות רגילה הן, כיון שנטק
 37 לשון 'הלוהו' והיתה כוונתו שיערק החיוב היא על הלוה, ככל
 38 הלוהא, ורק אם לא יוכל לגבות מהלוה יגבה מהערב. אבל אם
 39 אמר הערב לשונות אלו, 'תן לו, ואני קבלן', 'תן לו, ואני פורע', 'תן
 40 לו, ואני חייב', 'תן לו, ואני (נותן) [הלוה]', בולן לשון קבלנות הן,
 41 כיון שלא אמר לשון 'הלוהו' אלא לשון 'נתינה', והרי זה כאילו
 42 המלוה עושה את שליחותו של הערב לתת מעות ללוה על דעת
 43 כן שהערב יפרענו, וחיוב הערב הוא אף במקרה שיש ללוה נכסים,
 44 כדעת תנא קמא במשנתנו.
 45 הגמרא מסתפקת בלשונות מטימנים, אם הם לשון ערבות או לשון
 46 קבלנות: איבעיא להו, ערב האומר שני לשונות סותרים, 'הלוהו, וְאִנְי
 47 קְבָלְן', או שאמר 'תן לו, ואני ערב', מאי, האם דינו נקבע לפי
 48 הלשון 'הלוהו' ונתינה, וכשאמר 'הלוהו' נעשה ערב רגיל, אף
 49 שסיים ואמר 'ואני קבלן', וכשאמר 'תן לו' נעשה קבלן אף שסיים
 50 בלשון ערבות רגילה. או שדינו נקבע לפי הלשון 'ערב' וקבלן,
 51 וכשאמר 'ואני קבלן' דינו כקבלן אף שפתח בלשון 'הלוהו', וכן
 52 כשאמר 'ואני ערב' נעשה ערב רגיל אף שפתח בלשון 'תן לו'.
 53 רבי יצחק פושט את הספק: אמר רבי יצחק, לשון 'ערבות',
 54 משמעותה 'ערבות רגילה', אף אם אמר 'תן לו', ולשון 'קבלנות'
 55 משמעותה 'קבלנות', אף אם אמר 'הלוהו'.
 56 הגמרא מביאה מי שחולק על הכללים שאמר רב הונא לעיל, וכן
 57 על דברי רבי יצחק: רב הונא אמר, בולן – כל הלשונות שיש בו
 58 משמעות של קבלנות, כגון 'תן לו' או 'ואני קבלן' או 'ואני פורע',

בבא בתרא. גט פשוט – פרק עשירי דף קעד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רטו תוספות

1 רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוח – אחד ערב ואחד קבלן – לא יפרע
2 אלא מן הלוח. במשנתנו – ולא בברייתא. חזין מערב – משנה זו. אלא יפרע מן הקבלן
3 ואף על פי שיש נכסים ללוח, כרבנן. וצדין – ב"מ שאחוז במסכת גיטין. וראיה אחרונה
4 – בסנהדרין, בפרק "זה ברור", שני משניות של רביהו: כל זמן שמביא ראיה בו –
5 בראשונה הלכה כמותו, באחרונה אין הלכה
6 כמותו. כולן לשון ערבות הן – דהא לשון
7 הלואה קאמר. הלוחו, הוא יהיה לוח ואני
8 פורע אם לא יפרע וכן. תן לו – מסור הממון
9 בידו ואני אפרעו לך. אין כאן לשון הלואה,
10 אלא שליחותיה דהאי דקאמר "תן לו" עביד
11 מלוה. לשון ערבות ערבות – לא שגא קאמר
12 "הלוחו", ולא שגא קאמר "תן לו". רב הסרא
13 אפר כולן לשון קבלנות הן – ואפילו "תן לו"
14 ואני ערב", אפילו "הלוחו ואני פורע", "הלוחו
15 ואני חייב", "הלוחו ואני נתן לך". בר מהלוחו
16 ואני ערב – דכיון דנקט לשון הלואה ולשון
17 ערבות – או מוציא מכלל קבלנות. ורבא אפר
18 כולן לשון ערבות הן – אפילו "הלוחו ואני
19 קבלן", "תן לו ואני פורע", "תן לו ואני חייב"
20 – דמשמע: אני אפרע בשבילו אם לא יפרע
21 הוא. בר מתן לו ואני נתן לך – וכל שהיו
22 "תן לו ואני קבלן". וקיימא לך כי כרבא דהוא
23 בתרא. ודוקא "תן לו ואני נתן", דשניהם
24 לשון מתנה – משמע קבלנות, שבאורו לשון
25 שניצור למסור לוח קבל עליו לפרע,
26 דמשמע כאילו קבל הוא עצמו מיד המלוה.
27 בערבות – לא יפרע מן הערב תחלה אלא
28 מן הלוח. ובקבלנות – מאיזה שירצה יפרע.
29 כרבנן דמתניתין. אבל אם נשא ונתן ביד –
30 אין למלוה על הלוח כלום. אינו ערביני ביה
31 – כדכתבי (משלי כב) "אם אין לך לשלם
32 למה יקח משכב מתחתך", וכתבי (דברים
33 כד) "וציא אליך העבט החוצה". וקיימא לך
34 (לא יתבע מן הערב תחלה – אין בכוון להטריח
35 את הערב חנם. ולמא מפיצי ליה לוח. והוא הדין
36 לנכסי דאיניש – למה נזלו נכסיו להוריד בון
37 את המלוה חנם, שגא יסלקו לוח במעות ולא
38 יצטרך לירד בנכסיו. הוא ערביא דיתמי –
39 אביהם לוח בחייו, והו נעשה ערב למלוה
40 בשבילו. ולאחר מותו פרע הערב תחלה, מקמי
41 דנתבעוניה ליתמי. כלומר, משלו פרע ולא משל יתומים, שלא הספיק לתבעם, ועתה
42 חזר עליהם ותובעם. פריעת בעל חוב מצוה – הערב עתה נעשה בעל חוב, ומלוה על
43 פה הוא, ומצוה לפרעו. ואם יתומים פחותים משלש עשרה – דלאו בני מיעבד מצוה
44 נינהו, וכי גדלי – לישתעי דינא בהדיהו, כדאמר ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא לג, א) **א**
45 גבי עובדא דרבה בר שרשוש. רב הונא בריה דרב יחושע אפר – לעולם יתמי בני מיעבד
46 מצוה נינהו, כדאמר בערבין בפרק "שום היתומים" (בב, א); יתמי דאכלי דלאו דידהו –
47 לילול בחר שיבקיהו. אלא היינו טעמא דלא גובה ערב מיתמי עד דגדלי, וידעו לטעון
48 ולחזור אחר דינם – דאיכא למימר: אימור צריי אהפסיה אביהם למלוה בחייו. לפטור
49 את הערב, והלכך, על מלוה על פה איכא למיחש דלמא פרעיה אבוהון בחייו. ואף על גב דקיימא לן לקמן בפירוקין: מלוה על פה גובה מן הורשין – הני מילי כגון דשמתוהו ומית
50 בשמתיה, אי נמי כשחייב מודה. ופסקין לקמן הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר דלא חיישין למימר יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו, אלא בכל חוב שאנו יודעין שלא פרעו
51 אביהון בחייו, או שאין אנו יודעין אלא שאמר אביהון "תנו" – נתנן כדפסקין בערבין, ואין ממתנין עד דגדלי, כדשילוחו מתם דהלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע. ורבא נמי, דפסק
52 בערבין (שם עמוד ב) הלכתא דאין נוקקין לנכסי יתומים אלא אם כן ברית אוכלת בהן, ואם אמר "תנו" נתנן – נראה בעיני דלא פליגי אדרב הונא, כיון דחייב מודה כמאן דאמר
53 "תנו" דמי. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, רב הונא איירי בחייב מודה אף על גב דלא אמר "תנו", ורבא איירי באומר "תנו" אף על גב דאין חייב מודה. וכל הני גבייתן
54 מנוקקיה דיתמי, ונראה בעיני דבזמן הזה לריבא מקרקעי כל כך, אף על גב דקיימא לן מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב – בזמן הזה דינם לגבות ממטלטלי דשבק לחון
55 אבוהון, כמו שתקנו הגאונים בכתובת אשה, דפסקין הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי, ואפילו הכי נהוג לגבות ממטלטלי. ומביא אני ראיה מהוהא דכתובות (סז, א) דארנקי דמתווא,
56 דאשה גובה כתובתה מהם משום דאסמכתיהו עליהו, והוא הדין לבעל חוב דגבי מטלטלי דיתמי היכא דידוע לנו שאביהון היה חייב לזה. וכן הלכה למעשה, דהא אמרינן לקמן:
57 מלוה על פה גובה מן היתומים כדי שלא תנעול דלת בפני לוח, ואי ממטלטלי דשבק לחון אבוהון לא גובה – אין לך נעילת דלת גדול מזה, דהא לא כשידי לן מקרקעי.
מאי

רְבִן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר אִם יֵשׁ נְכָסִים לְלוֹחַ
אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה לֹא יִפְרַע מִקֶּבֶל. אִמְר רַבָּה
בַּר הֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל מְקוֹם שֶׁשָּׂנְהָ רֶבֶן
שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּמִשְׁנָתוֹ – הִלְכָה כְּמוֹתוֹ, חִזִּין
מְעַרְב, וְצִדְדוֹ, וְרֵאִיָּה אַחֲרֵיהּ. אָמַר רַב הוֹנָא: "הִלְלוּהוּ
וְאָנִי עֶרֶב", "הִלְלוּהוּ וְאָנִי פּוֹרֵעַ", "הִלְלוּהוּ וְאָנִי חַיִּיב",
"הִלְלוּהוּ וְאָנִי נוֹתֵן" – פּוֹלֵן לְשׁוֹן עֶרְבוּת הֵן; "תֵּן
לוֹ וְאָנִי קַבְּלָן", "תֵּן לוֹ וְאָנִי פּוֹרֵעַ", "תֵּן לוֹ וְאָנִי
חַיִּיב", "תֵּן לוֹ וְאָנִי נוֹתֵן" – פּוֹלֵן לְשׁוֹן קַבְּלוֹת הֵן.
אִיבְעָיָה לְהוּ: "הִלְלוּהוּ וְאָנִי קַבְּלָן", "תֵּן לוֹ וְאָנִי עֶרֶב",
מֵאִי? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: לְשׁוֹן עֶרְבוּת – עֶרְבוּת, לְשׁוֹן
קַבְּלוֹת – קַבְּלוֹת. רַב הֲסֵרָא אָמַר: פּוֹלֵן לְשׁוֹן
קַבְּלוֹת הֵן, בַּר מֵ"הִלְלוּהוּ וְאָנִי עֶרֶב". רַבָּא אָמַר: פּוֹלֵן
לְשׁוֹן עֶרְבוּת הֵן, בַּר מֵ"תֵן לוֹ וְאָנִי נוֹתֵן". אָמַר לִיה
מָר בַּר אֲמִימָר לְרַב אֲשֵׁי, הֲכִי אָמַר אָבָא: "תֵּן לוֹ
וְאָנִי נוֹתֵן" – אִין לְמַלְוָה עַל הַלְוָה כְּלוּם. וְלֹא הִיא,
לֹא מִיפְטָר לְוָה מִיְגִיָּה דְמַלְוָה עַד שִׁישָׂא וְיָתֵן בִּידֵי.
הֵהוּא דִּינָא דְאַחֲתִיָּה לְמַלְוָה לְנְכְסֵי [דְלוּחַ] מְקַמְּבֵי
דְּלְתַבְעִיָּה לְלוֹחַ, סִלְקִיָּה רַב חֲנִין בְּרִיה דְרַב יִבְא.
אָמַר רַבָּא: מֵאֵן חֲכִים לְמַעְבַּד כִּי הָא מִלְתָּא, אִי לֹאֹ
רַב חֲנִין בְּרִיה דְרַב יִבְא קְסָבַר: נְכָסִיָּה דְבַר אִינִישׁ
אִינּוֹן מְעַרְבִין יְתִיָּה; וְחֲנָן: הַמְלוּחַ אֶת חֲבִירוֹ עַל דִּי
עֶרֶב – לֹא יִפְרַע מִן הָעֶרֶב; וְקִיּוּמָא לָן: לֹא יִתְבַּע
עֶרֶב תַּחֲלָה. הֵהוּא עֶרְבָא דִּיתְמֵי דְפְרַעֲיָה לְמַלְוָה
מְקַמְּבֵי דְלוֹדְעִיָּהוּ לִיתְמֵי, אָמַר רַב פַּפָּא: פְּרִיעַת פְּעַל
חֹב מְצוּה, וְיְתֵמֵי לֹא גְנִי מִיַּעְבַּד מְצוּה נִינְהוּ; וְרַב
הוֹנָא בְּרִיה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: אִימָר צְרִירֵי אַתְּפִסְיָה.
מאי

1 **מְקַמְּבֵי** דלודעניהו יתימי בו' – מיהר לפרוע ולא הודיעם אם ירצו לפרוע לו
2 כלום. שאם היה מודיעם – שמא היו פורעין. מזהו, אם לא היו רוצים
3 לפרוע – נפרע מן הערב. דהיינו אין לו נכסים ללוח. דהאי אין לו נכסים (שאין)
4 יכול הערב לדחותו עד אחר שישכיר עצמו ויקנה נכסים, מה לי אם ידחה אותו עד
5 שיגדלו היתומים, מה לי אם ידחה אותו עד
6 שישכיר עצמו.

7 ושיקן לעמוד הבא) **ואם** גובה בו התקבלתי
8 – שכתב בעל חוב כן – טובה בשלמא לרב
9 הונא משכחת לה בשחייב מודה, דליכא למיחש
10 לצררי. אלא לרב פפא היכי משכחת לה?
11 ואם תאמר: אי בשחייב מודה, אפילו לא כתב
12 "התקבלתי" ויש לדחותו דכי לא כתב "התקבלתי"
13 – להכי לא גבי מיתומים, דחיישין שמא לא גבה
14 המלוה ממנו. ומשני: שאני התם, דלהכי כתב ליה
15 "התקבלתי" – דלדחיו כוחה אלים, וליהוי במלוה
16 בשטר. וכן גרס רבינו חננאל: משכחת לה בשחייב
17 מודה, ומפרש כדפרשית, דאלים משום דהוי
18 בשטרא. וקשיא לן: דבערבין פרק "שום היתומים"
19 (כב, ב) מוכח דאירי רב הונא ורב פפא במלוה
20 בשטר. דפריך התם: שום היתומים שלשים יום,
21 בשלמא לרב הונא – מוקי לה בשחייב מודה,
22 אלא לרב פפא במאי מוקי ליה? אמר לך רב פפא:
23 איבעית אימא בכתובת אשה, משום חינא. אבל
24 בבעל חוב בשטר – לא מצי מוקי לה. אלא
25 מיירי דהאי אפילו בשטר. ועוד קשיא: כיון דמוקי
26 מילתיה במלוה על פה – אם כן אפילו בני מיעבד
27 מצוה ניהו נמי אין לגבות מהן, דטוענין לירוש
28 שפרע, שהבא היה נאמן לומר "פרעתי", ואפילו
29 גדולים ניגזר פטורין מהאי טעמא ועוד: מאי
30 משני דלהכי כתב ליה "התקבלתי", דהוי במלוה
31 בשטר? מה יש לו לכתיבת המלוה להועיל לערב
32 לגבות מיתמי, מאחר שהלוח לא כתב כלום וזיה
33 נראה לפרש: דאם כתב בו "התקבלתי" גובה –
34 היינו: אם כתב בשטר "התקבלתי מן הערב", שכך
35 כתב הלוח גם לערב בתוך השטר, לפינת כוח,
36 לדחוקו ולפטרו שלם חובו למלוה אף אם לא
37 יתבענו המלוה עדיין – גובה. בשלמא לרב הונא
38 בריה דרב יהושע – ניתא, דאיהו חייש לצררי,
39 והכא ליכא למיחש לצררי, דכיון שכתב גם לערב
40 "התקבלתי" ועשאו כמלוה לתבעו מעצמו – אין

41 רגיל להתפס צררי למלוה. אבל ברישא אינו גובה, משום דחייש לצררי, דלמא אתפסיה
42 למלוה. ואף על פי שיש ערב. חה אין לחוש בכח לו "התקבלתי" – דלמא אתפסיה צררי
43 לערב – שאין רגילות להתפס ליה צררי, כדאמרין לקמן דבגוי ליכא למיחש לצררי
44 – אלאמא אין מתפס לערב, דאם כן נחוש שגא הפסיד לערב. ואפילו למאן דפריך:
45 אדרבה כו' אי לאו דאתפס צררי לערב לא היה מקבל לערב, כדפרש בקונטרס –
46 הבא מיהא לא מתפס לא למלוה ולא לערב. אלא לרב פפא קשיא: הא לאו בני מיעבד
47 מצוה ניהו שאני התם דלהכי כתב לו "התקבלתי" – שיהא לו כח לגבות מן היתומים,
48 ושעבד

49 את הערב. והלכך, על מלוה על פה איכא למיחש דלמא פרעיה אבוהון בחייו. ואף על גב דקיימא לן לקמן בפירוקין: מלוה על פה גובה מן הורשין – הני מילי כגון דשמתוהו ומית
50 בשמתיה, אי נמי כשחייב מודה. ופסקין לקמן הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר דלא חיישין למימר יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו, אלא בכל חוב שאנו יודעין שלא פרעו
51 אביהון בחייו, או שאין אנו יודעין אלא שאמר אביהון "תנו" – נתנן כדפסקין בערבין, ואין ממתנין עד דגדלי, כדשילוחו מתם דהלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע. ורבא נמי, דפסק
52 בערבין (שם עמוד ב) הלכתא דאין נוקקין לנכסי יתומים אלא אם כן ברית אוכלת בהן, ואם אמר "תנו" נתנן – נראה בעיני דלא פליגי אדרב הונא, כיון דחייב מודה כמאן דאמר
53 "תנו" דמי. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, רב הונא איירי בחייב מודה אף על גב דלא אמר "תנו", ורבא איירי באומר "תנו" אף על גב דאין חייב מודה. וכל הני גבייתן
54 מנוקקיה דיתמי, ונראה בעיני דבזמן הזה לריבא מקרקעי כל כך, אף על גב דקיימא לן מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב – בזמן הזה דינם לגבות ממטלטלי דשבק לחון
55 אבוהון, כמו שתקנו הגאונים בכתובת אשה, דפסקין הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי, ואפילו הכי נהוג לגבות ממטלטלי. ומביא אני ראיה מהוהא דכתובות (סז, א) דארנקי דמתווא,
56 דאשה גובה כתובתה מהם משום דאסמכתיהו עליהו, והוא הדין לבעל חוב דגבי מטלטלי דיתמי היכא דידוע לנו שאביהון היה חייב לזה. וכן הלכה למעשה, דהא אמרינן לקמן:
57 מלוה על פה גובה מן היתומים כדי שלא תנעול דלת בפני לוח, ואי ממטלטלי דשבק לחון אבוהון לא גובה – אין לך נעילת דלת גדול מזה, דהא לא כשידי לן מקרקעי.
מאי

התוכן בלתי התורה הוא שצריך לידע ולהרגיש שהתורה אינה שכל אנושי, אלא תורתו של הקדוש-ברוך-הוא, נותן התורה, הנותן
לנו את תורתו.

ושעבר נכסיו לזה, ויש לו כח לזה. מיהו, קשה לרבינו יצחק מן התוספתא, דקתני: ואם כתב בו בעל חוב. ולשון "בר" משמע כפירוש רבינו חננאל. ויש לפרש קצת לפירוש רבינו יצחק, כי הלזה מכל מקום כתב לו כך, אבל הבעל חוב צוה לכתוב לו כדי שיהא הערב קבלן גמור. והא דאמר מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהו – פירש רבינו יצחק: הדינו במלוא על

מה, ובמקום שלא נשארו קרקעות מאביהו כי אם פולטלין, ולא כייפינן ליתמי עובר כן אפילו היו גדולים, כדמוכח פ"ק "מי שהיה נשוי" (כתובות צא, ב) גבי קטינא דאביי, דמדקטרפין בעל חוב – אלמא גדולים היו. והא דפסקין לקמן מלזה על פה גובה מן היתומים – היינו במקרקעי, דומיא דאינו גובה מן הלקוחות. אמרו כל מגרש בו – שמוא פירע בלא בית דין, ובלא הדרה. כר מערב דכתובה – שאף על גב דאית ליה – לא משתעבר. ומילתיה דרבן שמעון בן גמליאל מירי באבא לגבי ברא, דמשעבר נפשיה (הג"ה, ותימה למורי: אמאי לא פריך ממתניתין). **שכיב** מרע שאמר מנה פלוני בידו – כו' – קשה לרבינו יצחק: הא דבעי פרק "מי שמת" (בבא בתרא אפ"ה, ב): שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו מהו תפשוט מהבא דאם עמד אינו חחר. דאי חחר – חחר (נמי) בכחו במנותח, ואם כן פשיטא דנאמן, ומאי קנויאי שייך? הלא היה יכול לחזור בו מיד ונראה לרבינו יצחק: דמירי שכיב מרע שהקדיש כשהיה בריא את נכסיו, ואמר השתא נמי מנה פלוני בידו – נאמן. והאי הנקט שכיב מרע – משום דדוקא השתא מהדמן, כדאמרין בפרק "שום היתומים" (ערכין כג, א) ובפרק "שבועת הידיינים" (שבועות מב, ב) דאין אדם חוטא ולא לו. אבל בבבא – דאי חיישינן, **אדם** עשוי שלא להשביע את בניו – דהיינו בשלא תבעוהו ואמר מעצמו. אבל תבעוהו הורדה – חייב, כדאמר לקמן בשמעתין, דטעמא דלהשביע את בניו לא שייך התם, ר"משה אני כך" נמי לא טענינן, אף על גב דבריא אי לא טעין טענינן ליה, דאין אדם משטה בשעת מיתה, כדאמרין בסמוך. והא דאדם עשוי כו', אמר רבי דמשמע: אפילו לא טעין טענינן ליה, דאמר ביזה בורר" (סנהדרין כט, ב) הווא דקרו ליה "קב שרו", אמר: מאן מסיק בי אלא פלניא ופלניא. אבערוהו לדינא דרבה דרב נחמן. אמר: אדם עשוי כו'. משמע עדיה נחמן הווא טעין ליה הכי.

לבעל משתעבד – שפיר, אלא למאן דאמר: אי אית ליה משתעבד, אי לית ליה לא משתעבד – מאי איפא למימר? – איבעית אימא: מיהו הוה ליה ואישתדוף, ואיבעית אימא: אפא לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה. דאיחמר: ערב דכתובה – דכרי הכל לא משתעבד, קבלן דבעל חוב – דכרי הכל משתעבד, אי אית ליה נכסי ללוה – משתעבד, אי לית ליה – לא משתעבד, וקור סבר: בין לית ליה – משתעבד, והלכתא: ערב, בין אית ליה ובין לית ליה – משתעבד, בר מערב דכתובה, דאף על גב דאית ליה לבעל – לא משתעבד; מאי טעמא? מצוה הוא דעבד ולאו מידי חסרה. אמר רב הונא: שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו, ואמר "מנה לפלוני בודי" – נאמן, חזקה אין אדם עושה קנויאי על הקדש. מתקוף לה רב נחמן: וכי אדם עושה קנויאי על בניו? דרב ושמואל דאמרי תרווייהו: שכיב מרע שאמר "מנה לפלוני בודי", אמר "תנו" – נותנין, לא אמר "תנו" – אין נותנין; אלא אלא אדם עשוי שלא להשביע את בניו, הבא

מאי בנייהו – כיון דבין למר ובין למר אין הערב גובה עכשיו מיתמי. בשחייב מודה – בשעת מיתתו, דליכא למיחש לצררי. לרב הונא גבי מיתמי, לרב פפא לא גבי עד דגדלי, דשמתוהו ומית בשמתיה – שלא רצה לפרוע בחייו. שלחו מתם – היכא דשמתוהו ומית בשמתיה – הדבר ידוע שלא פרעו, וכמי שחייב מודה דמי. הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע – דגבי מיתמי, ולא אמרינן יתמי לאו בני מעיבד מצוה ניהו. "הלכתא" גריסין, ולא גריסין "הלכתא". היצא מתחת ידי ערב – ותובע את היתומים, ואמר: פרעתי חוב של אביכם, והשטר מוכיח, שהרי החזירו לי המלוה. אינו נובה – עד דגדלי יתמי ומשתעי דינא בהדייהו. ואז ישבע ויפרע מהם, כדן הבא ליפרע מנכסי יתומים. ואם כתב בו המלוה: "התקבלתי ממך" מן הערב, להכי כתב ליה התקבלתי – דהוה ערב מחוזק בשטר שיש לו עליהם, ולא חשיבא מלוה על פה. ובמלוה בשטר מודה רב פפא דגבינן מיתמי, דלא אמרינן הבא מצוה אלא חוב, ומוטלת עליהם לפרוע בעל כרחם. אפילו לבאן דאמר חיישינן לצררי – הני מילי במלוה שהוא ישראל, שדיו של ליה לפרוע מלוה, שהרי המלוה לא יתבענו לערב תולה. אבל – היכא דהוה המלוה גוי – אין הלזה מתפיסו לגוי צררי, דהא ידע ישראל דגוי הדר תו ונובה זמנא אתריתין מן הערב מעיקרא – כשעשה היהודי ערב לגוי, אי לאו צררי אתפסיה לערב – לא הוה מקבל ליה ליכנס בערבות, שהרי זה יודע בודאי שהגוי יחזור עליו ולא על הלוח. והלכך לא גבינן מיתמי עד דגדלי. עצרי – כון הוה, ואי מגרש – תו לא מצי מהדר לה. והאמר אביי – בפרק "יש נחלוך", איהו רשע ערום – המתעבר על ריב לא לו, ומבטל מחשבת הנותן שאמר "נכסי לך ואחר כך לפלוני", וברצונו לא היה ראוי למכור לאחרים להפסיד "אחר כך". ערום – דמכל מקום מצליח הוא, ומה שעשה עשוי, שהנותן לא מיהא בשעת המתנה. כרבן שמעון בן גמליאל, דאמר: אם קדם ראשון ומכר – מה שעשה עשוי, כי אין ליאחר כך, אלא מה שישיר ראשון, והרי לא שירי לו כלום. והא קיימא לן – לקמן בשמעתין. מאי איבא למישר – דהא לא הוה ליה נכסי לרב הונא, ולא נשתעבד אביה אי בעית אימא הוה – לרב הונא בשעה שנעשה אביה ערב, וגמר ומקנה, מתוך שהיה סבור שלא יפסיד. דברי הכל לא משתעבד – כדמפרש טעמא לקמן: מצוה הוא דעבר ולא מידי חסרה. כי לית ליה נכסי לא משתעבד – דלא נמר בלבו לשעבד נפשיה, ואינו אלא פטומי מילי, שירא להפסיד. ואיכא למימר אמוראי פליגי בהא מילתא, ושמעתיהו לא איתפרשו בגמרא. כבולחו משתעבד – אף על גב דלית ליה נכסי, מצוה הוא דעבד – המשך ביוזוג אין דעתו לפרוע הערבות, אבל מתכוין לזווג, שעל ידי ערבות זו מתרצק, ולא מידי חסרה לאשת, דהא טב למיתב טן דו, ולטובתה נתכוין. מתקוף לה רב נחמן וכי אדם עושה קנויאי על בניו – להנחיל לאחרים ולהפסיד את בניו? ואפילו הכי אמרי רב ושמואל: אם לא אמר "תנו" – אין נותנין לאותו פלוני, אף על גב דהורה שיש לו

60 כְּבִי דִינָא מְנַרְשָׁה, והרי יכול לגרשה שלא בפני בית דין, ולא ידירנה
 61 הנאה. לְסוּף אִיגְלִיא מִלְתָּא – בסוף התברר הדבר דָּרַב הוּנָא בְּהֵן
 62 הוּא ואסור בגרושה, ולא יוכל להחזירה. אִמְר אַבְי, הֵינּוּ דְאִמְרִי
 63 אִינְשֵׁי – זהו מה שמורגל בפי בני האדם, 'בְּתָר עֲנִיא אִזְלָא עֲנִיּוּתָא'
 64 – 'אחרי העני הולכת העניות', כלומר מזלו גורם שיפסיד יותר
 65 מבני אדם אחרים, שאינו יכול לעשות עצה זו ולהתעשר, כיון
 66 שהוא כהן.
 67 מקשה הגמרא: וּמִי אִמְר אַבְי הָכִי – וכי יתכן שאביי אמר שיש
 68 ליעצן כן לרב הונא, וְהָא אִמְר אַבְי, אִיזְהוּ רְשַׁע עָרֹם – שנותן עצת
 69 רשע בדבר שאינו נוגע אליו, ועצתו חכמה ומועילה, זֶה הַפְּשִׁיא
 70 עֲצָה לְמַכְרֵי בְּנִבְסִים, פְּדַעַת רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, כלומר, הנותן
 71 מתנה לחבירו ואומר שאחרי מות המקבל לא ירשנה בניו אלא
 72 יזכה בה אדם אחר, לדעת רבן שמעון בן גמליאל אם ימכרנה
 73 המקבל הראשון חלה מכירתו, ואף אחרי מותו לא יזכה בה השני.
 74 והמיעץ לו לעשות כן מכונה 'רשע ערום', כיון שהלה לא חשב
 75 לעשות כן, ומחמת עצה זו התבטל רצון נותן המתנה, וכן כאן,
 76 המיעץ לרב הונא לגרש את אשתו כדי לגבות מאביו את כתובתה,
 77 גורם הפסד לאב בדבר שאין לנותן העצה כל ריוח ממנו. מתרצת
 78 הגמרא: כֵּנָה שְׂאנֵי – שונה הדבר לגבי בנו של הערב, שמותר לתת
 79 לו עצה זו, וְצִדְקָא מִרְבָּן שְׂאנֵי – וכן שונה הדבר לגבי תלמיד
 80 חכם, שכיון שפרנסתו דחוקה מותר לתת לו עצה כזו, שמועילה
 81 לפי ההלכה, אף שמתחלה יגרם הפסד לאדם אחר.
 82 מקשה הגמרא: וְהָא אביו של רב הונא עָרַב הוּא, [וְקִימָא לֶן] –
 83 ומקובל בידינו להלכה] דְעָרַב דְכְּתוּבָה לֹא מִשְׁתַּעְבַּד, וכטעמים
 84 שיבוארו להלן. מתרצת הגמרא: אביו של רב הונא, ערב קָבְלֵן
 85 הוּהוּ, המשתעבד אף לכתובה. מקשה הגמרא: הִינְיָהּ לְמָאן דְאִמְר
 86 שְׁקָבְלֵן דְכְּתוּבָה, אף על גב דלית ליה נכסי לְפַעַל – אף בשל אלו
 87 קרקעות לבעל בעת כתיבת הכתובה מְשַׁעְבַּד, שפיר. אִלָּא לְמָאן
 88 דְאִמְר דְרַב אִי אִית ליה ליתב בעת קרקעות בעת כתיבת הכתובה
 89 מְשַׁעְבַּד קְבָלֵן, אבל אִי לית ליה נכסים לֹא מִשְׁתַּעְבַּד קְבָלֵן, כיון
 90 שלא גמר בדעתו להשתעבד לחיוב זה מחשש שיפסיד, מִי אִיכָא
 91 לְמִימַר – מה הביאור בעצת אביו שיגרשנה, והרי בודאי לא היו
 92 לרב הונא קרקעות, שאילו היו לו קרקעות היתה אשתו גובה מהם
 93 ולא מאביו הערב, ואם כן לא השתעבד אביו.
 94 מתרצת הגמרא: אִיכָעִית אִימָא – אם תרצה תוכל ליישב זאת כך,
 95 מִיָּהוּי תָּהוּ לִיה – אכן היו לו קרקעות שכתב את הכתובה, וחלה
 96 הערבות, ואחר כך אִשְׁתַּהוּי – התקלקלו הקרקעות ואינן שוות
 97 עתה כדמי כתובתה, וגובה מאביו. אִיכָעִית אִימָא, באמת לא היו
 98 לו קרקעות, ומכל מקום אִמָּא לְנִבִי פְּרִיָּה – אב הנעשה ערב
 99 לכתובת בנו, שְׁעָבְדִי מִשְׁעָבַד נַפְשִׁיה – משעבד את עצמו אפילו
 100 כשאין לבנו קרקעות כלל, מחמת חביבותו של בנו.
 101 הגמרא מביאה את הדעות בענין ערב דכתובה: דְאִתְמַר, יש
 102 שלשה חילוקי דינים בידי ערבות וקבלנות: א. עָרַב דְכְּתוּבָה, דְכָרִי
 103 הַבֵּל לֹא מִשְׁתַּעְבַּד, טעם שיבואר להלן. ב. בְּקָבְלֵן דְפַעַל חוּב, דְכָרִי
 104 הַבֵּל מִשְׁתַּעְבַּד. ג. בְּקָבְלֵן דְכְּתוּבָה, וְעָרַב דְפַעַל חוּב, פְּלִיגֵי – נחלקו
 105 בזה, מַר כָּבֵר, אִי אִית ליה נכסי לְלֵוָה בעת ההתחייבות, מִשְׁתַּעְבַּד
 106 הערב לבעל חוב והקבלן בכתובה, אִךְ אִי לית ליה, לֹא מִשְׁתַּעְבַּד,
 107 כיון שהוא חושש להפסיד ואינו גומר בדעתו להתחייב, וּמַר כָּבֵר,
 108 בִּין אִית ליה וּבִין לית ליה, מִשְׁתַּעְבַּד.
 109 וְהַלְבָּתָּא, כל עָרַב על חוב, אף שאינו קבלן, בִּין אִית ליה, וּבִין לית
 110 ליה, מִשְׁתַּעְבַּד, כֵּר – [וחוץ] מְעָרַב דְכְּתוּבָה, דְאִתְּרֵי עַל גַּב דְאִית ליה
 111 לְפַעַל, לֹא מִשְׁתַּעְבַּד, מִי מְעָמָא, כיון דמְעָמָה הוּא עָרַב – הערב
 112 מקיים מצוה בכך, שמתחמת ערבותו מתרצה האשה להנשא. וְגַם
 113 לְאוּ מִיָּדִי הִסְרָה – אין האשה נחסרת כלום, שהרי לא הוציאה ממון
 114 בנישואיה ואין לה הפסד בכך שאינה מקבלת כתובתה, ואף לולי
 115 ערבותו היתה נישאת, שנה לאשה בבעל כל שהוא, ולטובתה
 116 התכין.
 117 הגמרא מבררת את דינו של שכיב מרע המודה שהוא חייב ממון
 118 לאדם מסוים: אִמְר רַב הוּנָא, שְׂכִיב מְרַע – חולה שנפל למשכב,

1 מבררת הגמרא: מִי אִינְיָהוּ – מה החילוק בין רב פפא לרב הונא,
 2 והרי לדברי שניהם היתומים פטורים עתה. מבארת הגמרא: אִיכָא
 3 בִּינְיָהוּ, בְּשִׁחִיב מוּדָה – כשהודה הלוה קודם שמת שהוא חייב,
 4 לרב הונא כיון שאין חשש פריעון גובים מהיתומים, ולרב פפא כיון
 5 שהם פטורים ממצוות, פטורים מלשלם. אִי נְמִי – אופן נוסף,
 6 דְשִׁמְתוּהוּ – שנידוהו בית דין קודם שמת על שלא פרע את חובו,
 7 וּמַת בְּשִׁמְתוּהוּ, שבודאי לא פרע את חובו, לרב הונא חייבים
 8 הירשים לשלם, ולרב פפא כיון שאינם חייבים במצוות. פטורים.
 9 הגמרא מביאה את ההלכה: שְׁלַחוּ מַתָּם – משם, מארץ ישראל, אם
 10 שְׁמַתוּהוּ וּמַת בְּשִׁמְתוּהוּ, הַלְבָּתָּא כְּרַב הוּנָא פְּרִיָּה דְרַב הוֹשַׁע,
 11 שחייבים הירשים לשלם.
 12 הגמרא מקשה על רב פפא: מִיָּתִיבִי, שנינו בברייתא, עָרַב, שְׁהִיָּה
 13 שְׁפָר חוּב יוֹצֵא מַתָּת דִּי, והוא טוען ששילם למלוה וקיבל את
 14 השטר מהמלוה כהוכחה לכך, ותובע את יתומי הלוה שישלמו לו,
 15 אִינּוּ נוֹכָה מַהֵם, כיון שחוששים שלא פריעו, אלא נפל השטר
 16 מהמלוה ומצאו הערב, וְאִם כְּתוּב בּוּ – בשטר החוב, על ידי
 17 המלוה הַתְּקַבְּלִיתִי מִפְּדֵי [ומהערב] את דמי החוב, נוֹכָה הערב
 18 מהיתומים. וקשה, פְּשָׁלְמָא לְרַב הוּנָא פְּרִיָּה דְרַב הוֹשַׁע, מְשַׁבְּחָת לָהּ
 19 – מצאנו אופן שרין זה שייך בו, והיינו בְּשִׁחִיב מוּדָה והיו הירשים
 20 חייבים לשלם למלוה, וכיון שיש לערב ראייה שפרע עבורם,
 21 חייבים לשלם לו. אִלָּא לְרַב פַּפָּא הַפּוּטַר את הקטנים כיון שזו
 22 מצייה, קְשִׁיָּא, מדוע נכתב המלוה בשטר שקיבל את המעות
 23 מהערב חייבים הירשים לשלם לו, והרי הם פטורים ממצוות.
 24 מתרצת הגמרא: שְׂאנֵי תָּהֵם, דְלָהָבִי – לשם כך פָּרַח המלוה וְכָתַב
 25 לִיה לערב 'הַתְּקַבְּלִיתִי', כדי להחשיב את הערב כמלוה בשטר,
 26 ששטר החוב שייך לו עתה, ובהלואה בשטר מודה רב פפא
 27 שחייבים היתומים לפרוע.
 28 הגמרא מביאה מעשה שיבואר על פיו דין ערב של עובד כוכבים:
 29 הָהוּא עָרַב אֶעְרַב דְעוּבַד בּוּכְבִּים – מעשה באדם שנעשה ערב ללוה
 30 מעובד כוכבים, ומת הלוה, דְפְרַעֲיָה הערב במלוה העוֹבַד בּוּכְבִּים,
 31 מִקְמִי דְלְהַבְעִינְהוּ לְוִתְמִי – קודם שתבע מהיתומים שיפרעו. אִמְר
 32 לִיה רַב מְרַדְכִי לְרַב אַשִׁי, הָכִי אִמְר אַבְימִי מִהַעִיר הַגְּרוּנִיא מִשְׁמִיָּה
 33 דְרָבָא, אִפִּילוּ לְמָאן דְאִמְר שִׁבְכַל לוה שמת חִישִׁינָן לְצַרְרִי, הֵנִי מִילִי
 34 במלוה יִשְׂרָאֵל, שיתכן שהתפיס הלוה צררי למלוה כדי להציל את
 35 הערב, אֲבָל במלוה עוֹבַד בּוּכְבִּים, בִּין דְאִף אִם יתפיסנו הלוה צררי
 36 מכל מקום בְּתָר עָרַב אִזְלָא – ילך אחרי הערב שלא כדון ויגבה
 37 ממנו את החוב, לכן לֹא חִישִׁינָן לְצַרְרִי, וכיון שפרע הערב את
 38 החוב חייבים היתומים לשלם לו.
 39 אִמְר לִיה רַב אַשִׁי, אֲדַרְבָּה, אִפִּילוּ לְמָאן דְאִמְר לֹא חִישִׁינָן לְצַרְרִי,
 40 הֵנִי מִילִי במלוה יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אצל עוֹבְדֵי בּוּכְבִּים, בִּין דְרִינְיָהוּ
 41 דְבָתַר עָרַב אִזְלָא – כיון שבדיניהם גובים מהערב אף כשיש ללוה
 42 נכסים, אִי לֹא דְאִתְפַּסִּיָּה צַרְרִי מְעִיקָרָא – אם לא שמתחילה התפיס
 43 הלוה צררי לערב, לֹא הָוָה מְקַבְּלִי לִיה – לא היה נעשה ערב,
 44 מחשש שיתבענו העובד כוכבים תחילה, ולכן כיון שיש לחשוש
 45 שהתפיס צררי אינו יכול לתבוע מהיתומים שישלמו לו, עד
 46 שיגדלו ויוכלו לטעון טענותיהם בפני בית דין.
 47 שנינו במשנה: וְכֵן הָיָה רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, הָעָרַב לְאִשָּׁה
 48 בְּכְתוּבָתָהּ [וכו'] והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא יעשו
 49 קנוי'א על נכסים של זה ויחזיר את אשתו: מביאה הגמרא מעשה:
 50 מִשָּׁה בַר עֲזַרִי, עָרַב דְכְּתוּבָתָהּ דְכְּלִיתָיָה הָוָה – נעשה ערב לכתובת
 51 כלתו, ורַב הוּנָא פְּרִיָּה שעבורו נעשה ערב, צוּרְבָא מְדַרְבְּנֵן הָוָה –
 52 תלמיד חכם היה, וְדִחְקָא לִיה מִלְתָּא – היה דחוק בפרנסתו. אִמְר
 53 אַבְי, לִיכָא דְנִזְיִל דְנִסְכִּיָּה – האם אין מי שיתן עֲצָה לְרַב הוּנָא,
 54 דְהִנְיָשָׁה לְדְבִיתָהוּ – שיגרש את אשתו, וכיון שאין לו ממון לשלם
 55 את כתובתה, תִּזְיִל וְתִנְיָי בְּתוּבָה מְאֻבָּה – תלך ותגבה את
 56 כתובתה מאביו, שהיה ערב לכתובתה, וְהָדַר נְתַרְדָּה – ויחזור רב
 57 הונא וישאנה, ויתפרנס מאותם מעות. אִמְר לִיה רַבָּא, וְהָא 'דִּרְדָּה'
 58 הָנְחָא' תִּנְן במשנתנו על אופן זה שיש ערב לכתובה, וכיון
 59 שידירנה לא יוכל להחזירה. אִמְר לִיה אַבְי, אַטּוּ – וכי פֵּל דְמִנְרָשָׁה,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 **יב.** ואם יארע שהמתין מלהבדיל עד ליל ראש השנה ישמע קדוש מאחרים ¹⁹ ולא יטעום פרוסת המוציא
2 עד שיבדיל על הכוס וישתה שהרי אסור לטעום בלום קדם הבדלה ואחר־כך יברך המוציא ויאכל
3 מיד כדי שיהא הקדוש במקום סעדה ואף אם האחרים קדשו על פת והוציאו אותו ידי חובתו אף מברכת
4 המוציא אף־על־פי־כן צריך הוא גם כן לברך המוציא לעצמו הואיל והפסיק בהבדלה על הכוס בין שמיעתו
5 ברכת המוציא לאכילתו אף־על־פי שדי קדוש יצא במה שטעמו הם מהפת אף שהוא עדין לא טעם
6 מפל־מקום לענין הפסק בין ברכת המוציא לאכילה אין טעמתם מועלת לו כמו שנתבאר בסיומן קס"ז ⁵⁷:

חלק ב סימן רצט שלא לאכול ושלא לשתות ולא לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל סעיף יב

ביאורי הלכה

[בן] קידוש מאחרים - וכן הדין ביום טוב שחל ביום ב' או ג' ושכח להבדיל במוצאי שבת, וכעת הגיע יום-טוב - ישמע קידוש מאחרים ויבדיל בעצמו ⁵⁶.

ציונים והוספות

מהמסובין קודם שיטעום צריך המשיח לחזור ולברך לעצמו אם שח בדבר שאינו מענין צרכי סעודה. כי לא תהא שמיעתו הברכה מהמברך גדולה מהמברך עצמו והיה משיח בין ברכה לאכילה שהיה צריך לחזור ולברך משום שהפסיק בין ברכה לאכילה ואף זה הפסיק בין שמיעה לאכילה שהשומע כמברך.

56) ואם נזכר במהלך היו"ט שלא בשעת הקידוש - יבדיל מיד, ואפילו במקומות הנוהגים יום א' שהיו"ט יסתיים עוד קודם יום ג' בערב אין להמתין עד יום ג' בערב אלא יבדיל מיד (אף שיש ספרים שכתבו להמתין, הוא משום שהסתפקו כמהשנ"ב (ביא"ל ד"ה ולקבל) בנוסח ההבדלה, משא"כ בשוע"ר נקט בפשטות לומר המבדיל בין קודש לחול).
57) סעיף י: אפילו אחר שטעם המברך אם שח אחד

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח - לפי לוח "רב יומי"

19 הזבחים מתחילה דהיינו מחגיגה שנאכלת בלילה זה ואח"כ
20 מן הפסחים ואפילו אם על פי חשבון הקביעות המסור
21 בידינו יהיה פסח הבא במוצאי שבת, מכל־מקום כשיבנה
22 בית המקדש יקדשו על פי הראייה ואפשר שלא יהיה
23 במוצאי שבת:

24 **ג** ונוהגין לזרוק מעט מן הכוס כשמגיע לדם ואש ותמרות
25 עשן וכן כשמזכיר המכות בשמותן בפרט וכן כשמזכירן
26 בכלל דהיינו דצ"ך עד"ש באח"ב סך הכל י"ו פעמים כנגד
27 חרבו של הקב"ה שנקראת יוה"ך והוא מלאך הממונה על
28 הנקמה:

29 **נא** ונוהגין לזרוק מעט מן הכוס באצבעו הסמוך לגודל
30 שהוא נקרא אצבע סתם, רמז על מה שכתוב אצבע
31 אלהים היא ויש נוהגין לזרוק באצבע הנקרא קמיצה לפי
32 שבאצבע זו הכה הקב"ה למצרים ויש נוהגין מטעם הידוע
33 להם לזרוק מן הכוס עצמו שלא על ידי אצבע:

34 **נב** סומא חייב בקריאת ההגדה או בשמיעתה מן התורה
35 ולפיכך הוא מוציא הרבים ידי חובתן אף אם הוא
36 סומא מעת הולדו:

1 **מז** אין מברכין על ההלל שקורין בלילה זה לפי שאין
2 קורין אותה בפעם אחד אלא קורין מקצתו לפני
3 הסעודה ומקצתו לאחר ברכת המזון:

4 **מח** אף על פי שקריאת ההלל היא מעומד כמו שנתבאר
5 בסי' תכ"ב מכל־מקום ההלל שבליילה זה קורין אפילו
6 מיושב לפי שכל מעשי לילה זה הוא דרך חירות לפיכך אין
7 מטריחין אותו לעמוד ומכל־מקום לא יקרא ההלל וההגדה
8 כשהוא מוטה על צדו אלא ישב באימה וביראה עיין סי' ס"ג:

9 **מט** בברכת אשר גאלנו צריך לומר מן הזבחים ואח"כ מן
10 הפסחים לפי שהזבח היא החגיגה הנאכלת בלילה זה
11 קודם אכילת הפסח כדי שיהיה הפסח נאכל על השובע
12 וכשחל פסח במוצאי שבת יש מדקדקין לומר מן הפסחים
13 ומן הזבחים שהרי אין חגיגה נאכלת בלילה זה כמו
14 שנתבאר למעלה והזבחים הם החגיגה ושלמי שמחה
15 שמקריבין למחר ביום.

16 ויש שאין מדקדקין בכך ואומרים הכל נוסח אחד שהרי אנו
17 מבקשים שייגענו ה' למועדים הבאים ששים בעבודתו ושם
18 נאכל לשנה הבאה כשלא יהיה פסח במוצאי שבת מן

44 כן צריך לחזור וליטול ידיו לסעודה ולברך על נטילת ידים
45 אחר גמר ההגדה וההלל לפי שבשעת אמירת ההגדה וההלל
46 הסיח דעתו משמירת ידיו ויש לחוש שמא נגע במקום
47 הטינופת שהידים עסקניות הן:

48 **ב** ואף אם בשעת אמירת ההגדה וההלל לא הסיח דעתו
49 משמירת ידיו אף על פי כן צריך לחזור וליטול ידיו
50 לסעודה בלא ברכה לפי כשנטל ידיו לצורך טיבול הירקות
51 לא היה בדעתו שתעלה לו נטילה זו לסעודה וכל הנוטל
52 ידיו לדבר שטיבולו במשקה אין נטילה זו עולה לו לאכול
53 לחם אם לא היה דעתו לכך בשעת נטילה כמו שנתבאר בסי'
54 קנ"ח.

55 ואם כשנטל ידיו לטיבול הירקות היה דעתו שתעלה לו
56 נטילה זו גם לסעודה אין צריך לחזור וליטול לסעודה אם
57 לא הסיח דעתו משמירת ידיו בשעת אמירת הגדה וההלל
58 ומכל-מקום לכתחלה אין נכון לעשות כן כמו שנתבאר
59 בסימן קס"ד:

60 **ג** אעפ"י שבכל יו"ט חייב האדם לבצוע על לחם משנה
61 כמו שיתבאר בסימן תקכ"ט, מכל-מקום בליל פסח יש
62 אומרים שאין צריך כ"אם אחת ומחצה לפי שמה שדרשו
63 חכמים ממה שכתוב לחם עני חסר וא"ו שתהא המצה
64 פרוסה כדרכו של עני לא דרשו אלא לגרוע מלחם משנה
65 שאחת מהם לא תהיה שלימה ויש אומרים שלא דרשו אלא
66 להוסיף על לחם משנה שמלבד ב' מצות שלימות שצריך
67 לבצוע עליהן כמו בשאר יום טוב צריך להיות עוד פרוסה
68 אחת משום לחם עני וכן המנהג פשוט ואין לשנות אלא
69 בשעת הדחק כמו שיתבאר בסי' תפ"ב:

70 **ד** וצריך שיאחזו שתי השלימות בידו בשעת ברכת המוציא
71 והפרוסה תהיה בין שתי השלימות ולא יניח הפרוסה
72 מלמעלה לפי שבתחלה צריך לברך המוציא ואח"כ על
73 אכילת מצה וברכת המוציא היא על השלימה וברכת על
74 אכילת מצה היא על הפרוסה שהיא לחם עני ואם הפרוסה
75 תהיה מלמעלה יצטרך לעבור על המצוות כשיברך המוציא
76 בתחלה:

77 **ה** ולאחר שגמר ברכת המוציא יש להשמיט השלישית
78 השלימה מן ידו ויאחזו בפרוסה מלמטה ובהעליונה
79 מלמעלה ויברך על אכילת מצה אבל לא ישמיט מידו מצה
80 השלימה העליונה קודם ברכת על אכילת מצה ואין צריך
81 לומר שלא יבצע ממנה כלום עד לאחר גמר ברכת על
82 אכילת מצה לפי שיש אומרים שברכת המוציא היא על
83 הפרוסה שהיא לחם עני וברכת על אכילת מצה היא על
84 השלימה לפיכך טוב לצאת ידי שניהם ולברך בתחלה שתי
85 ברכות אלו ואחר כך יבצע כזית מהעליונה השלימה וכזית
86 מהפרוסה.

87 ואף על פי שבשביל ברכת המוציא בלבד אין צריך לבצוע
88 כזית מעיקר הדין אלא אפילו כל שהוא יכול לברך המוציא,
89 מכל-מקום כיון שבשביל ברכת אכילת מצה צריך לבצוע
90 כזית שעל פחות מכזית אינו יכול לברך שאינו יוצא ידי
91 חובתו בפחות מכזית ואם כן האומרים שברכת על אכילת

1 **נג** מעשה באחד שהיה תפוס בידי נכרים ולא ידע באמירת
2 ההגדה בעל פה והיה לו חומש ואמר כל הפרשיות של
3 יציאת מצרים:

חלק ג סימן תעג דיני כוס ראשון וסדר הפסח עד כוס שני:

4 **א** יש נוהגין שלא לברך בורא פרי הגפן על כוס שני לפי
5 שנפטר בבורא פרי הגפן שבירך על כוס ראשון וכן לא
6 יברך על כוס רביעי לפי שנפטר במה שבירך על כוס שלישי
7 ואף על פי שהפסיק הרבה בינתיים באמירת ההגדה וההלל
8 כיון שאין כאן היסח הדעת משתיה שהרי כשבירך על כוס
9 ראשון היה יודע שישתה עוד כוס שני וכן כשבירך על כוס
10 שלישי היה יודע שישתה עוד כוס רביעי וגם בשעת אמירת
11 ההגדה לא הסיח דעתו משתיה שהרי אם היה רוצה היה
12 יכול לשתות באמצע ההגדה מעיקר הדין ואף בין שלישי
13 לרביעי שאסור לשתות, מכל-מקום כיון שהכוס עומד לפניו
14 ודעתו לשתות ממנו כשיסיים ההגדה הרי לא הסיח דעתו
15 משתיה ולפיכך אין צריך לחזור ולברך על השתיה.

16 ומה שצריך לברך על כוס שלישי של ברכת המזון אף על
17 פי [ש]כשבירך על כוס ראשון היה בדעתו לשתות עוד ג'
18 כוסות הטעם הוא לפי שברכת המזון הוא גמר וסילוק על
19 הסעודה שאכל הרי זו חשובה כהפסק והיסח הדעת משתיה
20 כיון שבשעת ברכת המזון אי אפשר לו לשתות שאי אפשר
21 לשתות ולדבר כאחד אבל אמירת ההגדה וההלל אף על פי
22 שגם כן אי אפשר לו לשתות ולדבר כאחד אף על פי כן
23 אינה חשובה הפסק והיסח הדעת משתיה שאמירה זו אינה
24 גמר וסילוק על מה שקודם לכן (עיין סימן קע"ח):

25 **ב** ובמדינות אלו נוהגין לברך גם על כוס שני ורביעי לפי
26 שד' כוסות אלו תקנו חכמים לשתותם דרך חירות וכל
27 אחד ואחד הוא חירות ומצוה בפני עצמה ולפיכך אינן
28 מצטרפין זה עם זה להפטר בברכה אחת אלא צריך לברך
29 על כל אחד ואחד בפני עצמו:

30 **ג** וכל זה לענין ברכה ראשונה אבל ברכה האחרונה על
31 היין אין לברך אחר שום כוס כי אם אחר כוס האחרון
32 ואפילו להאומרים שההלל וההגדה חשובים הפסק לענין
33 ברכה ראשונה, מכל-מקום לענין ברכה אחרונה אינן
34 חשובים הפסק וכל הכוסות נפטין בברכה אחרונה שיברך
35 אחר כוס האחרון.

36 ואפילו ברכת המזון שהוא גמר וסילוק על הסעודה וחשוב
37 כהפסק והיסח הדעת לענין ברכה ראשונה, מכל-מקום לענין
38 ברכה אחרונה אין היסח הדעת מזיק לברך ברכה אחרונה
39 מיד אחר האכילה או השתיה שהסיח דעתו ממנה אלא יכול
40 להמתין עד שיהא נמלך לחזור ולאכול או לשתות ויברך
41 אחר אותה האכילה או שתיה ויפטר גם את זו כמו שנתבאר
42 בסי' קע"ט:

חלק ג סימן תעד על כוס שני אין מברכין:

43 **א** אף על פי שנטל ידיו לצורך טיבול הירקות אף על פי

49 אין צריך מלח כמו שנתבאר בסי' קס"ז ואף שבשאר ימות
50 הפסח מטבילין המצה במלח אף שהיא נקיה, מכל-מקום
51 בב' לילות אלו של פסח אין נוהגין כן מפני חיוב מצה
52 לצאת ידי חובתו במצה שאין עמה תערובת טעם אחר כלל
53 אבל מעיקר הדין אין לחוש לזה (אבל לטבל המצה במשקין
54 יש למנוע מעיקר הדין כמו שנתבאר בסי' תס"א):

55 **יא** אחר שאכל הכזית של אכילת מצה יקח מיד כזית מרור
56 וישקענו כולו בחרוסת כדי להמית את הקפא (פירוש
57 מין תולעת יש במרור והוא מת על ידי החרוסת) שבמרור
58 שלא יזיקנו ועכשיו אין נוהגין לשקעו כולו אלא בטיבול
59 מקצתו ויש שמיישבין המנהג לפי שקפא זה אינו מצוי
60 בינינו ואין מטבילין בחרוסת אלא משום מצוה שהוא זכר
61 לטיט ואף על פי כן אין מברכין עליו לפי שהוא טפל למרור
62 ונפטר בברכת המרור:

63 **יב** ואחר שטבלו בחרוסת יברך אשר קדשנו במצותיו וצונו
64 על אכילת מרור ולא יברך קודם הטיבול לפי שיש
65 לתכוף הברכה לעשיית המצוה דהיינו האכילה בכל מה
66 שאפשר וכשהוא מטבלו בחרוסת יזהר להוציאו מיד ולא
67 ישאנו בתוכו שמא יתבטל טעם מרירתו על ידי הקיוהא
68 שבחרוסת ומטעם זה צריך לנער החרוסת מעליו מיד לאחר
69 הטיבול:

70 **יג** אף על פי שאין צריך להסב באכילת מרור מטעם
71 שנתבאר בסי' תע"ב, מכל-מקום אם רצה להסב רשאי:

72 **יד** אף על פי שבמצה צריך לבלוע כל הכזית בבת אחת
73 לתחתלה, מכל-מקום במרור אם קשה עליו לבלוע כזית
74 בבת אחת יש לסמוך על מי שאומר שאין צריך לבלוע כל
75 הכזית בבת אחת אלא יכול לבלוע מעט מעט ובלבד שלא
76 ישהה מתחלה ועד סוף יותר מכדי אכילת פרס:

77 **טו** מצות מרור מן התורה אינה אלא בזמן שהפסח נאכל
78 שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו אבל בזמן הזה
79 אינו אלא מדברי סופרים שתיקנו זכר למקדש אבל חיוב
80 אכילת מצה כלילה הראשון אף בזמן הזה הוא מן התורה
81 שנאמר בערב תאכלו מצות ולא הוזכר שם פסח:

82 **טז** לפיכך אם כרך אדם כזית מצה וכזית מרור ולעסן יחד
83 ואכלן בזמן הזה לא יצא ידי חובתו שהמרור שהוא
84 מדברי סופרים מבטל את טעם המצה שהיא מן התורה אבל
85 בזמן שבת המקדש קיים שהמרור הוא גם כן מן התורה
86 יצא ידי חובת מצה וידי חובת מרור לפי שמצוות של תורה
87 אינן מבטלות זו את זו ששקולין הן כאחת שכולן קיים
88 מצוותיו של הקב"ה הן ולא עוד אלא שלפי דעת הלל הזקן
89 אין אדם יוצא ידי חובתו מן התורה אלא אם כן כורך כזית
90 פסח וכזית מרור וכזית מצה ואוכלן ביחד לקיים מה שנאמר
91 על מצות ומרורים יאכלוהו:

92 **יז** ואף בזמן הזה שמרור אינו אלא מדברי סופרים ומצה
93 היא מן התורה ואם כרכן ביחד ואכלן אינו יוצא ידי
94 חובתו אף לפי דעת הלל שהמרור מבטל את טעם המצה
95 ואם כן חייב הוא לאכול כזית מצה בלבדה בלא מרור לצאת
96 ידי חובת מצה מן התורה, מכל-מקום אינו יוצא ידי חובת

1 מצה היא על השלימה העליונה צריך לבצוע ממנה כזית
2 ולסברא הראשונה (שהיא עיקר) שברכת על אכילת מצה
3 היא על הפרוסה צריך לבצוע כזית מן הפרוסה לפיכך לצאת
4 ידי שניהם צריך לבצוע כזית מזו וכזית מזו:

5 **ף** ושני כזית אלו צריך לאכלם ביחד דהיינו שיכניסם לפיו
6 בבת אחת שאם יאכל מתחלה את הכזית של המוציא
7 דהיינו של השלימה ואחר כך יאכל הכזית של אכילת מצה
8 דהיינו של הפרוסה יהיה מפסיק בין ברכת על אכילת מצה
9 לאכילת כזית מהפרוסה באכילת מצה כזית מהשלימה וכן
10 להאומר שברכת המוציא היא על הפרוסה אם יאכל מתחלה
11 הכזית מהפרוסה ואח"כ הכזית מהשלימה הרי הוא מפסיק
12 בין ברכת אכילת מצה לאכילת כזית מהשלימה לפיכך
13 יכניסם לפיו בבת אחת אבל אין צריך לבלועם בבת אחת
14 אלא ירסקם בפיו ויבלע בתחלה כזית אחד כולו בבת אחת
15 ואח"כ יבלע כזית השני בבת אחת:

16 **ץ** ואם אינו יכול לרסק בפיו שני הזיתים ביחד יאכל
17 בתחלה הכזית של המוציא דהיינו של השלימה לפי
18 סברא הראשונה (שהיא עיקר) ואח"כ הכזית של אכילת
19 מצה ואין אכילת הכזית של המוציא חשוב הפסק בדיעבד
20 בין ברכת על אכילת מצה לאכילת כזית מהפרוסה כיון
21 שהוא לצורך אותו כזית דהיינו לצורך ברכת המוציא שצריך
22 לברך גם על אותו כזית של הפרוסה:

23 **ח** וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד אפילו לא אכל אלא כזית
24 אחד בלבד בין מהשלימה בין מהפרוסה ואפילו אכל
25 בזה אחר זה באכילות הרבה אם אין מתחילת אכילה
26 ראשונה עד סוף אכילה אחרונה יותר מכדי אכילת פרס
27 דהיינו ג' ביצים (עיין סי' תרי"ב) יצא ואפילו השיח הרבה
28 באמצע הכזית בין אכילה לאכילה אין צריך לחזור ולברך
29 על אכילת מצה ואין צריך לומר המוציא כיון שלא השיח
30 בין ברכה לתחלת האכילה (עיין סי' תל"ב):

31 **ט** כשאוכל בתחלה הכזית של המוציא ואח"כ הכזית של
32 אכילת מצה צריך להסב גם באכילת כזית של המוציא
33 דהיינו כזית של השלימה (כדי לצאת גם להאומרים שהכזית
34 של השלימה עליו הוא מברך על אכילת מצה וכו' הוא יוצא
35 ידי חובתו ואינו יוצא אלא בהסיבה ואף על פי שלדבריהם
36 צריך לאכול תחלה הכזית של הפרוסה דהיינו של המוציא
37 ואח"כ כזית של השלימה, מכל-מקום אם היפך אין בכאן
38 איסור גמור אף לפי דבריהם אלא שלכתחלה נכון הדבר
39 להקדים הכזית של הפרוסה לפי דבריהם שברכת המוציא
40 שמברך בתחלה היא על הפרוסה אבל העיקר הוא כסברא
41 הראשונה שברכת המוציא שמברך בתחלה היא על השלימה
42 ולפיכך צריך להניח הפרוסה תחת השלימה קודם הביצעה
43 שלא יצטרך לעבור על המצוות כמו שנתבאר למעלה ולכן
44 אוכל בתחלה הכזית מהשלימה ואין אנו חוששין לסברא
45 האחרונה אלא בדבר שאין בו חשש אף לפי סברא הראשונה
46 כגון לאכול כזית שלם מהשלימה בהסיבה):

47 **י** יש נוהגין לטבל במלח את הכזית של המוציא ושל
48 אכילת מצה ובמדינות אלו אין נוהגין כן לפי שפת נקיה

מצה וכזית מרור ויאכלן ביחד זכר למקדש כהלל ולא יברך
 על כריכה זו לא ברכת המצה ולא ברכת המרור שמא הלכה
 כחבריו ואין בכריכה זו שום מצוה ואף לפי דעת הלל הוא
 יוצא בברכת המצה והמרור שבירך כבר ולכן צריך ליהזר
 שלא להשיח בדבר שאינו מענין הסעודה משבירך על
 אכילת מצה עד שיאכל כריכה זו כדי שתעלה ברכה זו
 וברכת המרור גם לכריכה זו לפי דעת הלל ואם עבר ושח
 אין צריך לחזור ולברך על כריכה זו שמא הלכה כחבריו.
 אבל אם עבר ושח בין הברכה להתחלת אכילת המצה או
 המרור צריך לחזור ולברך אם שח בדבר שאינו מענין
 הסעודה ואפילו בדבר שהוא מענין הסעודה אין להשיח
 לכתחלה בין הברכה להתחלת האכילה.

ויש נזהרין בזה שלא להשיח בדבר שאינו מענין הסעודה
 משבירך על אכילת מצה עד שיאכל האפיקומן כדי שתעלה
 ברכה זו גם לאכילת אפיקומן וחומרא יתירא היא.
 נוהגין במדינות אלו לומר קודם אכילת כריכה זו כן עשה
 הלל בזמן שבית המקדש קיים היה כורך מצה ומרור כו'
 ואין מזכירין פסח אף שהלל היה כורך גם כזית פסח
 בכריכה זו, מכל-מקום כיון שאנו אומרים כן עשה ואנו אין
 לנו פסח לפיכך אין מזכירין אותו ומכל-מקום המזכיר לא
 הפסיד:

חלק ג סימן תענה יתר דיני הסדר:

מרור לפי דעת הלל אלא אם כן נוטל עוד כזית מצה וכורכו
 עם כזית מרור ואוכלן ביחד שהרי מרור בזמן הזה תקנוהו
 חכמים זכר למקדש שהיה אז חיובו מן התורה ובזמן שבית
 המקדש קיים אינו יוצא ידי חובת מרור מן התורה לפי דעת
 הלל אלא אם כן כורכו עם המצה לפיכך גם עכשיו צריך
 לכורכו עם מצה:

יח ולפי שחולקין עליו חבריו על הלל ואומרים שאין
 צריך לכורכם כלל לא מן התורה בזמן שבית המקדש
 קיים ולא מדברי סופרים בזמן הזה ולפי דבריהם אם אוכל
 בתחלה כזית מצה בלבדה ואח"כ אוכל כזית מרור בכריכה
 עם כזית מצה לא יצא ידי חובת מרור לפי שכזית מצה
 שבכריכה היא רשות ואין בה שום מצוה לפי דבריהם והרי
 הוא מבטל את טעם המרור שבכריכה כשלועסן יחד אבל
 לפי דעת הלל שהמצה שבכריכה היא חובה מדברי סופרים
 אינה מבטלת את טעם המרור שהוא גם כן חובה מדברי
 סופרים והן זה כזה ואינן מבטלין זה את זה.

וכיון שלא נפסקה הלכה לא כהלל ולא כחבריו לפיכך
 לצאת ידי שניהם צריך אדם שיאכל כזית מצה בלבד בלא
 מרור ויברך על אכילת מצה שבכזית זה הוא יוצא ידי חובתו
 מן התורה אף לפי דעת הלל ואח"כ צריך שיאכל כזית מרור
 בלבד בלא מצה ויברך על אכילת מרור שבכזית זה הוא
 יוצא ידי חובת מרור לפי דברי חבריו ואח"כ יכורך כזית

'לקוטי תורה' פרשת פינחס – הפרשה החסידית

צו את בני ישראל

וְגַם לְהַבִּין, לְמַה עֲבוּדַת הַקְּרָבָנוֹת תְּלוּיָהּ בְּבֵית־
 הַמִּקְדָּשׁ דְּיוֹקָא, מֵה שְׂאִין כֵּן שְׂאֵר הַמְצוֹת, "וְתִלְמוּד־
 תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוֹלֵם". וְאִפְּלוּ מִחֻשְׁבָּה וְדַבּוּר דְּקָרְבָּנוֹת,
 שְׁהֵם תְּפִלָּה שְׂכַנְגָד הַקְּרָבָנוֹת, וְתִלְמוּד־תּוֹרָה דְּקָרְבָּנוֹת –
 יְכוּלִים לְקַיֵּימָן בְּזִמְן שְׂאִין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קָיִים גַּם כֵּן?
 אִךְ הִנֵּה כָּל זֶה יוֹבֵן, בְּהַקְדָּים לְהַבִּין מֵה שְׂכַתוּב (דְּבָרִים
 ג' יא): "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתֵם" – "וְלֹא לְמַחֵר לַעֲשׂוֹתֵם".
 שְׁהַעוֹלָם־הַזֶּה דְּיוֹקָא, הוּא עוֹלָם־הַמַּעֲשֵׂה, וְבו נִתְּנָה
 הַבְּחִירָה בְּיַד הָאָדָם לְבַחוּר בְּטוֹב. וְלֹא עוֹד אֵלָּא אִפְּלוּ
 אִם כָּבֵר עֲבַר עֲבִירָה יְכוּל הוּא לְשׁוּב בְּתֻשׁוּבָה וְלְחִזּוֹר
 לַעֲבוּדַת ה'. מֵה שְׂאִין כֵּן בְּעוֹלָם־הַבָּא אִין הַבְּחִירָה
 חֲפְשִׁית בְּיַד הָאָדָם, רַק כְּמוֹ שְׂנַמְשֵׁף בְּעוֹלָם־הַזֶּה כִּף
 נִשְׂאָר בְּעוֹלָם־הַבָּא.

וְהַגַּם שְׂרוּאָה שֶׁם גִּילּוּי אֱלֹהוֹת בִּיתָר שְׂאֵת, וְשֶׁם הוּא
 בִּישׁוּל הַנְּבָרָאִים כְּמוֹ שְׂכַתוּב (נְחֻמָּה טו' ו'): "וְצָבָא הַשְּׂמִימִים
 לָךְ מִשְׂתַּחֲוִיִּים", וְאִפְּלוּ הַקְּלִיפּוֹת וְסִטְרָא־אֲחֵרָא הֵם שֶׁם
 בְּבַחֲנֵית בִּישׁוּל, "דְּקָרוּ לֵיהּ אֱלֹהָא דְּאֵלֵהִיא"; וְאֵף עַל פִּי

"צו את בני ישראל ואמרת אליהם: את קרבני לחמי
 לאשי כו'. ואמרת להם: זה האשה כו'" (במדבר כח, ב"ג):
 לְהַבִּין מֵהוּ "וְאִמְרַתְּ" וְאִמְרַתְּ" ב' פְּעָמִים?
 הִנֵּה כָּל הַמְצוֹת צָרִיךְ הָאָדָם לְקַיֵּים בְּמִחֻשְׁבָּה דְּבּוּר
 וּמַעֲשֵׂה, וְכֵן בְּקָרְבָּנוֹת: מִחֻשְׁבָּה – זֶה תְּפִלָּה, עֲבוּדַת־
 שְׂפִלְבִּי שְׂכַנְגָד הַקְּרָבָנוֹת; וְדַבּוּר הוּא תִלְמוּד־תּוֹרָה
 דְּקָרְבָּנוֹת – "כָּל הַעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה כו'". וְעֲבוּדַת
 הַקְּרָבָנוֹת עֲצֻמָּן – "כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה כו'" (שם) – הוּא
 הַמַּעֲשֵׂה.

וְהִנֵּה, "וְאִמְרַתְּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה כו'" – נֶאֱמַר עַל מַעֲשֵׂה
 הַקְּרָבָן עֲצֻמָּו. וּפְסוּק רֵאשׁוֹן – "צו את בני ישראל,
 ואמרת אליהם" – קָאִי עַל בְּחִינַת מִחֻשְׁבָּה וְדַבּוּר.
 וְבִיאֹר עֲנִין זֶה, הִנֵּה צָרִיךְ לְהַבִּין עֲנִין "רִיחַ נִחוּחַ"
 (שְׁמוֹת כט, יח ועוד) שְׂנֶאֱמַר בְּקָרְבָּנוֹת, וּפִירְשׁוּ חו"ל: "נַחַת רוּחַ
 לְפָנַי, שְׂאִמְרַתִּי וְנַעֲשֵׂה רְצוֹנִי" – שְׁנָה שְׁרִיף בְּכָל הַמְצוֹת,
 וְלְמַה נֶאֱמַר בְּקָרְבָּנוֹת דְּיוֹקָא?

41 העולם־הזה, ו"בגדים צואים", שוב אי אפשר להמשיך
 42 עליו גילוי אור אין־סוף ברוך־הוא בעולם־הבא.
 43 מה שאין פן המשכת אור אין־סוף ברוך־הוא
 44 שבְעוֹלָם־הַזֶּה, הוא על ידי תורה ומצות, "אשר יעשה
 45 אותם האדם"³ במעשה, דבור, ומחשבה. שהמשכה זו
 46 הוא מבחינת 'סובב כל עלמין'. שעל ידי קיום התורה
 47 והמצות, שבהם מלוּבש אור אין־סוף ברוך־הוא בעצמו
 48 ובכבודו כביכול, "דלית מחשבה תפיסא ביה" – ממשיך
 49 אור אין־סוף ברוך־הוא בעצמו, ה'סובב כל עלמין' – על
 50 נפשו, שהוא למעלה מעלה מגילוי ההשגה שבגן־עדן.
 51 (וכמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" פרק מ"ח, ד'סובב כל
 52 עלמין' הוא בחינת העלם והסתה, ו'ממלא כל עלמין' הוא
 53 בחינת גילוי. רק שהוא בצמצומים רבים ועצומים, ובחינת
 54 גבול. מה שאין פן 'סובב כל עלמין' הוא בבחינת אין־סוף כו').
 55 והנה, בחינת גילוי ההוא שבגן־עדן, הוא רק זיו בלבד
 56 מתורתו ועבודתו כו'. וכמו שכתוב (בראשית ב טו): "לעבדה
 57 ולשמרה", שהאדם הוא ממשיך "גן־עדן", דהיינו גילוי
 58 אלהות שבגן־עדן ותענוג הנשמות כו'. וכמו שנתבאר במקום
 59 אחר. ואור אין־סוף ברוך־הוא עצמו ה'סובב כל עלמין',
 60 הוא "השגה ומשנה קטן וגדול", ולפניו "פחשכה כאורה"
 61 (תהלים קלט, יב). והמלאכים שואלים: "איה מקום כבודו?"
 62 ואומרים: "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ה א), ולקר, אף
 63 על פי שיירד מטה מטה יכול הוא לעלות מעלה מעלה,
 64 ו'נעוץ סופן בתחלתן'.
 65 והענין: כי המשל המבואר לעיל שאי אפשר לעשות
 66 מרגל – ראש, היינו בעולם־הבא שהוא עולם ברור,
 67 שפבר נתברר, וכל דבר הוא על מקומו: הראש – ראש,
 68 והרגל – רגל כו', על פן אי אפשר להשתנות. מה שאין
 69 פן בעולם־הזה, שהוא קודם הבירור, והוא עולם
 70 המעשה והבירור, הרי זה כמו הולד קודם גמר יצירתו,
 71 שהראש והרגל כלולים יחד בהטיפה שבבטן האם,
 72 שיוכל להשתנות ענין יצירתו בכמה אופנים. (וכמו
 73 שכתוב בגמרא ברכות (דף ס', עמוד א'). ובאורח חיים סימן ר"ל,
 74 דתוך ארבעים יום ליצירת הולד מועיל תפלה שתוליד זכר כו');
 75 **ב וזהו ענין פח התשובה, להשיב החיות הנמשך למטה**
 76 **מטה, אל מקורה ושרשה, להיות 'נעוץ סופן בתחלתן':**
 77 **כי זה שיירד מטה מטה הוא בבחינת 'ממלא כל**
 78 **עלמין', שנמשך ממדת מלכותו יתברך, 'מלכותך מלכות**
 79 **כל עולמים'** (תהלים קמה, א), ו'מלכותו בכל משלה' (תהלים)

1 כן אין יכול לשלוט בנפשו להוציאה ממסגור ומאסר
 2 הגוף, וכחותיו, וכחות נפש־הבהמית – שנמשך אחריהם
 3 בעולם־הזה.
 4 והוא ענין "פח הקלע", שמקלעין ומשליכין ומפילין
 5 אותו במחשבותיו, שנמשך בהם בעולם־הזה בהבלי
 6 עולם. שמתלוצצים ממנו, ומראים לו כאלו עודנו עומד
 7 בעולם־הזה, וחושב ומדבר ועושה כדרכו.
 8 כי הנה 'מחשבה, דבור, ומעשה', שהם ג' מיני
 9 לבושים פנדע, שנתלבש בהם בעולם־הזה, הם נעשים
 10 לו "לבושי שק" ו"בגדים צואים" לעולם־הבא,
 11 שמלבישים את הנפש מראשה ועד רגלה. וכמאמר
 12 רז"ל: "מלפפתו כו'". ו'אין חבוש מתיר את עצמו כו'". רק
 13 בענין שגאמר (זכריה ג ד): "הסירו הבגדים הצואים כו'".
 14 "הסירו" דייקא!
 15 וטעם ההפרש וההבדל שבין עולם־הזה לעולם־הבא
 16 הוא: כי בעולם־הבא "אין לה דבר שאין לו מקום". שכל
 17 מדרגה היא מובדלת מחברתה – מלאכים ונשמות
 18 וקדושה הם מובדלים בפני עצמם, ואין להרע שייכות
 19 עם הטוב כלל. ולכן במקום שנמשך רע לא נמשך טוב
 20 כלל. מה שאין פן בעולם־הזה, נמשך הטוב גם במקום
 21 שיש רע. ולכן אף על פי שעשה עבירה, יכול לעשות
 22 מצוה, ויכול הוא לשנות את טעמו מרע לטוב.
 23 והענין, כי הנה בעולם־הבא שם נמשך גילוי אור
 24 אין־סוף ברוך־הוא. כי לכן גן־עדן הוא תענוג הנשמות,
 25 שמתענגים על ה' בהשגתם והשפלתם באור אין־סוף
 26 ברוך־הוא, הנמשך להם בבחינת גילוי והשגה. ובבחינת
 27 גילוי זה והשגה זו, נעשה רבוי התחלקות המדרגות לאין
 28 קץ, "מעולם ועד עולם"², במלאכים ונשמות.
 29 הגם שכולם מקבלים מאור אין־סוף ברוך־הוא, הרי
 30 זה כדמיון הנשמה המתפשטת בגוף, שעם היות
 31 שבנשמה עצמה אין בה התחלקות, מכל מקום העין
 32 מקבל פח הראיה כו', וכל אבר מקבל פח פרטי שאין
 33 מקבל חבירו, עד שאין פעולת אחד דומה לחבירו.
 34 וכך על דרך משל כל סדר ההשתלשלות: מחנה
 35 מיכאל – באהבה דוקא, ומחנה גבריאל – ביראה כו', וכל
 36 צדיק יש לו מדור בפני עצמו. וכשם שאי אפשר לשנות
 37 פעולת האברים – לעשות מרגל ראש, כך אי אפשר
 38 לשנות גילוי סדר ההשתלשלות בעולם־הבא. וגילוי זה
 39 נקרא בשם 'ממלא כל עלמין' – שהוא לכל עולם לפי
 40 מדרגתו. ולכן מאחר שהמשיך האדם על עצמו לבושי

2. (תהלים קג, יז).

3. (ויקרא יח, ד).

1. [ועיין מענין פח הקלע: ביהר חלק ב': בשלת, דף נ"ט א'. משפטים
 צ"ט ב'. תרומה, קמ"ב, ב'. וחלק א': וחי, דף ר"ז, ב'. וירא, דף ק"ו,
 ב'. וחלק ג': ויקרא, דף כ"ד, סוף עמוד ב'. כ"ה א'. ויש פרשת בלק
 קפ"ו, א'. וביהר הקיע פרשת וחי בדרך וכו', א'].

36 חי העולמים מלך, משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול".
 37 פירוש: "יחיד" – הוא לבדו יתברך, ו"חי העולמים מלך",
 38 הוא שכל חיות העולמות אינו אלא בחינת "מלך". ומה
 39 שהוא "משובח ומפואר" אפילו "עדי עד", הוא רק "שמו
 40 הגדול" – בחינת שם בלבד.

41 מה שאין כן "תשובה ומעשים טובים" הם מבחינת
 42 'סובב כל עלמין' כנ"ל. וזהו "שובה ישראל עד הוי"ה"
 43 אלקיך" (הושע יד, ב). פירוש: שתשוב כל כך, עד ש"הוי"ה"
 44 – אור אין-סוף ברוך-הוא ה'סובב כל עלמין' – יהיה
 45 "אלקיך" – בבחינת גילוי.

46 ועל דרך זה נאמר (דברים ג, ה): "ואהבת את הוי"ה
 47 אלקיך", וקאי על "אחד" דלעיל מיניה, כלומר "אחד –
 48 ואהבת". דהיינו, בחינת "יחיד" – שהוא בחינת 'סובב כל
 49 עלמין' – יהיה בבחינת גילוי ב"חי העולמים מלך", והוא
 50 בחינת יחודא-תתאה, ודיינו לקשר ולייחד יחודא'
 51 עילאה ביחודא-תתאה:

52 ג אף ביצד תהיה המשכת השראת אור אין-סוף ברוך"
 53 הוא ממש על נפשו – שהוא ה"סובב כל עלמין", 'דלית
 54 מחשבה תפיסא כו', ו"לאו מפל מדות כו"?

55 הנה זהו על ידי ענין עבודת הקרבנות, שנאמר בהם:
 56 "לחמי לאשי". כי הנה הקרבן שהוא מ"חי" הוא מיסוד
 57 האש. כי ד' בחינות דצח"ם הם כנגד ד' יסודות:
 58 עפר הוא דומם.

59 ומים הוא צומח – שהמים מצמיחים כו, וכתיב (ישעיהו
 60 לב, ב): "זורעי על כל מים כו".

61 ואש הוא בחינת החי – כי "משרתיו אש לוהט" (תהלים
 62 קד, ד) – הם "פני אריה", "פני שור כו" (יחזקאל א, י)
 63 שבמרכבה, וכתיב (שם יג): ו"מראיהם כגחלי אש בווערות
 64 כמראה הלפידים", ומהם משתלשלות ונמשכות נפשות
 65 כל בעלי-חיים. כנודע מזהר הקדוש.

66 ורוח הוא האדם המדבר – כמו שכתוב (בראשית ב, ז):
 67 "ויהי האדם לנפש חיה" – ותרגם אונקלוס: "לרוח
 68 ממללא".

69 והנה, יסוד האש שלמטה שבקרבן, עולה ונכלל
 70 באש-שלמעה, שיורד מלמעלה-למטה על המזבח

1 קג, ט), שמונה נמשך השתלשלות המדרגות מעולם ועד
 2 עולם'. שכל מה שיורד מטה מטה, יורד ומתמעט בחינת
 3 גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא.

4 שהגילוי הוא להיות בחינת ביטול. שאין אור אין-סוף
 5 ברוך-הוא שורה ומתגלה אלא במי שבטל כו, ובעולם-
 6 האצילות שם הגילוי רב ועצום, עד שהוא בבחינת
 7 ביטול ויחוד גמור. ומשם נמשך ויורד לעולם-הבריאה.
 8 שהגילוי ההוא להיות ביטול, אינו בערך עולם-
 9 האצילות כו.

10 ותכלית ירידות המדרגות דקדושה במדרגות
 11 תחתונות דעשיה, הוא ענין פריעה במודים. שעל זה
 12 אמרו רז"ל: "מאן דלא פרע במודים", שלא הגיע אפילו
 13 לבחינת ביטול זה – הרי זה נעשה נחש דקליפה וסטר"א
 14 אחרא. ובזהר אמרו דלא יקום בתחית-המתים.

15 והנה, רגליה יורדות מות" (משלי ה, ה) כתיב, שיורדת
 16 "בסתר המדרגה", להחיות ולהתלבש בקליפת-נוגה,
 17 ולמטה מקליפת-נוגה, שמשם נמשך ונשפע השפעות
 18 גשמיות וכח הרע כו, ובכח התשובה, שהיא הארה
 19 מבחינת 'סובב כל עלמין', ישוב החיות למקורו ושרשו.
 20 ו"נעוץ סופן בתחלתן", דהיינו "אתהפכא חשוכא
 21 לנהורא כו"⁴.

22 וצריך להיות תחלה אתכפיא. דהיינו, שאהבת דברים
 23 זרים בפועל ממש יהיה בבחינת אתכפיא. ו"לא תתורו
 24 כו, אשר אתם זונים כו" (במדבר טו, לו): זונה נקרא מי שלבו
 25 להוט אחר דברים זרים. ואפילו עניני גופו הצריכים לו
 26 – לא יהיה בהתלהבות והתלהטות הלב, רק בקרירות
 27 וכאלו כפאו כו.

28 וכח התשווקה הנשאר בלב, יתהפך לה לבדו, ולהיות
 29 "ואל אישך תשוקתך" (בראשית ג, טו), "לזאת יקרא אשה" –
 30 אשה' – "כי מאיש לוקחה זאת" (בראשית ב, כג) – אש'.

31 ודיינו מפני ש"נעוץ סופן בתחלתן" כו.
 32 וזהו "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים
 33 בעולם-הזה – מפל חיי העולם-הבא":

34 כי "חיי העולם-הבא" הם בבחינת גילוי 'ממלא כל
 35 עלמין' הנמשך ממדת מלכותו יתברך. וכמאמר: "יחיד,

4. ו"שדרו של אדם – לאחר שבע שנים נעשה נחש והני מילי דלא
 פרע במודים" (בבא קמא טו, א).

5. (שיר השירים ב, יד).
 (ועיין ב"פרדס", בסוף שער ערכי הבינוניים, ערך תשובה וזה
 לשונו: ותשובה זו הוא על ידי שיתגלה כתר עליון מראש
 האצילות, ויורד ונוקב עד המלכות כו, אז היא שבה אל
 מקומה כו. עיין שם. ועיין ובהר"ו בפרשת ויקרא (דף ט"ו סוף עמוד
 ב. ודף ט"ז, עמוד א') וב"מקדש מלך", ובהר"מ"ז שם.

ומכל זה יובן גם כן ענין עליות המלכות ביום הכפורים שהוא
 יום התשובה. ועיין ובהר"ו בפרשת אמור (דף ק', עמוד ב.). ועיין מה
 שנתבאר סוף דבור המתחיל "כי ביום הזה יכפר כו".

6. (ועיין מה שנתבאר מענין זה ד"אש יו"ד" ו"אש ה" – בפרשת
 שלח, בדבור המתחיל "והיה לכם לציצית". ועיין מה שנתבאר סוף
 דבור המתחיל "כי ביום הזה יכפר", בענין "בנקרת הצור" (שמות לג,
 כב). ובפרשת נשא בענין "ויתן עוז למלכו כו" (שמואל א' ב, ט).

40 וכבודע, שהאין־סוף ברוך־הוא מצד עצמו כפיכול,
41 לא שייך בו בחינת רצון כלל "להיות לו דירה
42 בתחתונים", כי "כולא קמיה בלא ממש חשיבא", ו"אין
43 ערוך לך", ו"אם צדקת מה תתן לו כו" (איוב לה, ז). רק שכן
44 עלה ברצונו, שעל ידי אתערותא־דלתתא בתורה ומצות
45 – אתערותא־דלעילא להמשיך רצון־העליון למטה.

46 וזהו "שאמרתי" – היא התורה, ועל ידי קיום התורה
47 נעשה לו בחינת רצון לדור בתחתונים, שהוא בחינת
48 גילוי כו.

49 והנה, כנגד ב' בחינות אלו שהם העלאה והמשכה,
50 תיקנו ב' תפלות חובה – שחרית ומנחה:

51 שחרית – ממטה למעלה: עד "ברוך שאמר" – בחינת
52 עשיה, ומ"ברוך שאמר" ואילך – פסוקי־דזמרה וקריאת־
53 שמע – הכל בחינת העלאה ממטה למעלה.

54 ו"מנחה" – לשון "מנוחה", שהוא בחינת המשכה
55 מלמעלה למטה, בבחינת תפלת י"ח. שבמנחה אין שם
56 רק תפלת י"ח. מה שאין כן בשחרית תקנו "ברוך שאמר",
57 ו"פסוקי דזמרה", וקריאת־שמע שהם בחינת ממטה
58 למעלה. ותפלת י"ח שהיא המשכה מלמעלה למטה,
59 בח"י פעמים "ברוך אתה", שכל ברכה הוא המשכה –
60 היא בחינת "עקדת יצחק" שנגכלל יצחק באברהם:

61 ד אף הנה התכללות זו, אש שלמעלה באש שלמטה,
62 הוא על ידי "את קרבני": "את" הן בחינת אותיות
63 שמאל"ף עד תי"ו, שהן הן "קרבני", כלומר קרובים אלי,
64 ומקרבין אותי.

65 והוא על דרך מה שכתוב (ישעיהו נט, כא): "ודברי אשר
66 שמתי בפיק", ואמרו: "מתניתא – מלבתא" – שעושה
67 כמלך שמצוה לעשות מצוה זו כך כו. ו"כל הקורא
68 בתורה, הקדוש ברוך־הוא קורא ושונה כנגדו" – שעל
69 ידי עסק הדבור בתלמוד־תורה, נעשה ביטול ויחוד
70 דבור־בדבור, ומחשבה־במחשבה כו.

71 והנה בחינת ביטול, הוא בחינת ומדרגת משה רבינו
72 עליו־השלום כבודע. לפיכך נאמר: "צו את בני ישראל,
73 ואמרת אליהם", שעל ידי שאתה תהיה "צו" בצוותא
74 קדא עם בני־ישראל, דהיינו, על ידי שיומשך להם
75 בחינת "משה", יהיה להם כח הדבור – ואמרת להם את
76 קרבני" – שיהיה התקשרות וביטול – דבור־בדבור כו.

77 והנה, בתורה יש ב' בחינות – תורה־שבכתב, ותורה
78 שב־על־פה:

1 לבלות ולשרוף הקרבן. ועל דרך זה תפלה במקום קרבן,
2 תקנו ב"ויצר אור" להזכיר איך שהמלאכים מתלהבים,
3 ומקדישים, ואומרים ביראה כו, כדי להלהיב ולהלהיט
4 נפשו־הבהמית, בחינת "בהמה" שמיסוד האש שלמטה,
5 שיש בה התלהבות, והתלהטות, ותשוקה מורגשת
6 בעולם־הזה – להיות אתכפיא ואתהפכא, להיות
7 התשוקה בבחינת "ואל אישך תשוקתך".

8 וזהו על ידי "לאשי" – אש"י שהוא בחינת "אש
9 שיורד מלמעלה", מבחינת 'סובב כל עלמין', להעלות
10 יסוד האש שבנפשו־הבהמית, בחינת "אשה" – אש"ה.
11 וכמו שכתוב (שיר השירים ב, ו): "שמאלו תחת לראשי",
12 שבחינת "שמאל" ורשפי אש שלמעלה, הוא מגביה
13 ומעלה ממטה למעלה.

14 אף המשכה זו, שיהיה אש שלמעלה נמשך, הוא על
15 ידי "לחמי". דהיינו על דרך ש"ישראל מפרנסין לאביהם
16 שבשמים". כמו הלחם שעליו יהיה האדם, הוא משיב
17 את הנפש להיות שורה ומתפשט בגוף; שמפני חלישות
18 ותשות כח שבלא אכילה, היתה הנפש מסתלקת, ועל
19 ידי הלחם תשוב לאיתנה להתלבש בגוף להחיותו.

20 כך הנה כל העולמות נקרא על דרך משל בשם גוף.
21 וכמו שכתוב ב"תקוני זהר": "וכמה גופין תקינת לון כו".
22 וכדי שיהיה השראת והתפשטות הנשמה, בחינת 'סובב
23 כל עלמין', דלאו מכל מדות כו" – הוא על ידי בחינת
24 "לחם". שבאתערותא־דלתתא נעשה אתערותא־
25 דלעילא להיות בחינת "לאשי" – אש"י.

26 וזהו ענין "ריח ניחוחי":
27 "ריח" – העלאה ממטה למעלה. "ניחוחי" – מלשון
28 "נחות דרגא", הורדה מלמעלה למטה. וגם לשון
29 מנוחה. כמו שפירשו רז"ל: "נחת רוח לפני שאמרתי
30 ונעשה רצוני".

31 והכל אחר: שהורדה והשפלה זו היא בחינת ירידת
32 אש שלמעלה – אש"י – מבחינת 'סובב כל עלמין',
33 בחינת רצון־עליון שלמעלה מחכמה,

34 פי חכמה היא ראשית ההשתלשלות בעשרה
35 מאמרות שברא העולם, ו"בראשית נמי מאמר הוא".
36 והנה, "החכמה מאין תמצא" (איוב כח, יב) – מבחינת "אין",
37 שהוא רצון־העליון, "ועוא דכל רעוין". ורצון־העליון
38 זה, הוא נמשך למטה בבחינת עשיה, וזהו "ונעשה
39 רצוני".

7. (ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ואתה תצוה", בפירוש
שמות כו, כא) "חקת עולם לדורותם מאת בני ישראל": "מאת" היינו
מבחינת אותיות התורה כו והן הגורמים כו. עיין שם).

8. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ראשי המטות", גבי "לאמר
כו" (ישעיהו מא, יד), עולת תמיד – אותיות תולע כו. עיין שם. ומשם

והנה, תורה שבכתב הוא בחינת קריאה, להיות
 את קרבני¹⁴. ותורה שבעל־פה - בחינת שמירה,
 וכנ"ל. והנה כל זה הוא בחינת דבור, שהוא תלמוד
 תורה, שעל זה נאמר "את קרבני", ו"תשמרו" כנ"ל.
 ובחינת מחשבה - זו תפלה - על זה נאמר (במדבר כה, ב):
 "להקריב לי במועדו" - "במועדו" אלו יום טוב - שלש
 רגלים.

כי הנה נודע, שתפלת כל ימות החול נמשך משבת,
 שנאמר בה (שמות לא, יד): "קדש היא לכם" - קדש העליון,
 הוא בחינת קדוש ומובדל. ולהיות נמשך ממנו איזה
 המשכה, וכמו שכתוב (בראשית יח, יט): "ושמרו דרך ה'
 לעשות צדקה" כו' - "דרך ה'" זו היא המשכה בדרך
 שהולכין בה מעיר לעיר - הנה הדרך הנה הוא על ידי
 המועדים, שהמועדים הם "מקראי קדש" (ויקרא כג, ב),
 שה"קדש" נקרא ונמשך בהם¹⁵, ובהם ועל ידם נמשך גם
 בן להיות המשכות בתפלות כל ימי החול:

פסח, בחינת אברהם - בבחינת תפלת שחרית,
 ממטה למעלה.

שבועות, בחינת יצחק - שקול השופר הוא "אילו של
 יצחק" - והוא בנגד תפלת המנחה.

וסוכות, בחינת יעקב - ויעקב נסע סוכותה (בראשית
 לג, יז) - והוא תפלת ערבית.

והנה, כל בחינות אלו צריך האדם לקיים בכל
 המצות. רק שבכל המצות הגילוי הוא בנפש, ובקרבנות
 היה הגילוי בפועל ממש בקרבן שמיסוד האש, ש"היה
 יורד אש שלמעלה" בגילוי ממש. והגילוי כזה אי אפשר
 רק בבית המקדש. ולכן הקרבנות תלוין בבית המקדש
 דוקא. מה שאין בן שאר המצות, ואפילו מחשבה ודבור
 דקרבנות - יכול להיות אפילו בגלות. שלהיות הגילוי
 בנפש, יכול להיות בכל זמן.

וכי כדי שיהיה נמשך הגילוי גם בעולם בחינותיו בפועל
 ממש, צריך להיות שרש ההמשכה מלמעלה מעלה. על דרך
 "המגביהי לשבת. המשפילי לראות כו'" (תהלים קיג, הו). כי

תורה שבכתב, תנ"ך - נקרא בשם "מקרא", קורא
 בתורה - מלשון קריאה, כאדם הקורא לחבירו בשמו.
 וכך הנה "כל התורה הן שמותיו של הקדוש ברוך הוא".
 ועל תנ"ך אמרו שצורפי אותיותיהן הן שמות הקדושים.

אך תורה שבעל־פה, על זה נאמר: "תשמרו כו'", כי
 שמור זו משנה, "שמור" - לנוקבא, בחינת מקבל. וכך
 הנה התורה שבעל־פה היא בחינת מקבל - שבה ועל
 ידה יהיה נשמר בלב האדם בחינת "לאשי" - אשי יוד.

ולא יהיה מאבד מה שנותנים לו¹⁰, פירושו: "מה"
 היינו בחינת ביטול, וכמו שכתוב (שמות טו, ז): "ונחנו מזה"¹¹.
 ושם מ"ה נותנים לכל אדם מלמעלה¹², וצריך שלא
 יהיה "מאבד" חס ושלום בחינת "מ"ה", שנותנים לו,
 והיינו על ידי "שמור זו משנה"¹³.

כי הנה, עיקר תורה שבעל־פה הוא להיות השגת
 הרצון עליון - לידע ההלכה והמצוה על בוריה. מה
 שאין בן תורה שבכתב אין בה גילוי הרצון. כי בשאמר
 הכתוב (דברים ו, ח): "וקשרתם לאות כו'", איני יודע מה
 הוא. עד שבאו רז"ל ופירשו: ד' בתים שבתפילין, תפרן,
 ואלכסונן, וד' פרשיות כו'. וכן סוכה שהיא גבוה מכ' כו'.

והיינו, לפי שכל בחינת תורה שבעל־פה הוא להיות
 בלי־קיבול מוגבל, להגביל את הרצון העליון מאור
 אין־סוף ברוך הוא, ביצר תהיה השראתו ובאיזה אופן.
 שבאם שנעשה כמצותה - אזי שורה הרצון מאור
 אין־סוף ברוך הוא, ובאם לא - אינו שורה. ולכן נעשה
 גם בן בחינת בלי־קיבול לבחינת אשי השורה ומתגלה
 בנפש, להגבילה שתהא ההתלהבות והתשוקה לה'
 ברשפי אש שמורה ותקועה בלב, "בל תמוט עולם ועד"
 (תהלים קד, ח).

אבל תורה שבכתב, עיקרה - צורת האותיות, שהיו
 בדמותן ובצלמן, ככתבם וכלשונם, מפני שהוא בחינת
 שמות'. מה שאין בן תורה שבעל־פה, אין הכתב
 והלשון מעבב. ובאיזה כתב ולשון שהוא מדבר - הכל
 נקרא תורה שבעל־פה.

יובן בתוספת ביאור ענין "את קרבני לחמי כו'". ועיין מה שנתבאר
 בפרשת יתרו, בדבור המתחיל "בחדש השלישי", בענין שהתורה נקרא
 עוז ותושיה).

10. ו"אי ידע שוטה? זה המאבד כל מה שנותנים לו" (חגיגה ד, א).
 11. וכמו שנתבאר במקום אחר, בפירוש (אסתר ט, כו): "מה ראו על
 ככה כו'".
 12. וכמו שנתבאר בביאור על פסוק "מי מנה עפר יעקב כו'". עיין שם.
 13. (ועיין מה שנתבאר על פסוק (דברים ו, א-ב) "וזאת המצוה כו'
 לשמור כו' ושמרת כו'". ועיין מענין "שמור" וביהר: בפרשת בראשית

(מ"ח, ב'. יתרו, דף ע', עמוד ב'. צ"ב, א').

וריש פרשת נח (נ"ט, ב'): ורזא אוליפנא, דהא נח אצטריך
 לתיבה כו'. עיין שם, ומבואר במקום אחר: "תיבה" היינו אותיות
 הדבור של התורה ותפלה כו').

14. [ועיין מה שנתבאר בפרשת וארא, בדבור המתחיל "לכן אמור
 לבני ישראל"].

15. [וכמו שנתבאר במקום אחר - בדבור המתחיל "מצה זו".

ועיין וביהר) ריש פרשת קרח (דף קע"ו, עמוד ב') גבי: כולהו זמינין
 כו'. ואימתי? בשעתא דמועד זמין בעלמא. ובפירוש הרמ"ז שם בזה].

- 1 בחינת העולם והחיצוניות מקבל חיות ממקום עליון שלמעלה
 2 מסדר ההשתלשלות¹⁶. ולכן, כדי שיומשך הגילוי בחיצוניות
 3 ממש, צריך להיות שרש ההמשכה מלמעלה מעלה.
 4 כי הוא על דרך ענין קריעת ים־סוף, שהוא ענין שעלמא
 5 דאתבטייא נמשך בבחינת גילוי באתגליא ממש. ולכן שרש
 6 המשכה זו – על ידי הארה גדולה ועצומה מלמעלה מעלה,
 7 שמשם נמשך לשנות סדר ההשתלשלות כו'.
 8 ועל דרך זה גם כן ענין "אש שלמעלה שהיה יורד על גבי
 9 המזבח", הוא ההמשכה מעלמא־דאתבטייא, מבחינת 'סובב כל

- 10 עלמין' לעלמא־דאתגליא¹⁷. וכדי שיהיה המשכה זו בעולם
 11 ובחיצוניות, זה תלויים בבית־המקדש דוקא. כי בחינת הבית
 12 הוא מקיף עליון מאד שלמעלה מהמקיף דבחינת עלמא־
 13 דאתבטייא¹⁸. ומשם דייקא נמשך הכח הזה להיות אש
 14 שלמעלה מבחינת 'סובב כל עלמין' יורד ונמשך באתגליא
 15 בפועל ממש.
 16 ועוד יש לומר בזה, על דרך מה שנתבאר במקום אחר, על
 17 פי המאמר (בזהר) ריש פרשת ויקרא, בענין "שאל לך אות כו',
 18 הגבה למעלה" (ישעיהו ז, יא) – "דא אות יו"ד כו". עיין שם:

נתן להוריד את כל הדרושים ב'תורה־אור' ו'לקוטי־תורה' לפרשת השבוע הקסידית
 מןקדים, מופקים ועם פתיחת ראשי התיבות בפתובת: docs.com/LikutayTorah

18. (וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "מזמור שיר חנופת הבית
 כו". ועיין מה שנתבאר על פסוק "ויקרא אל משה", בענין "כי שכן
 עליו העין").

16. וכמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "למנצח על השמינית",
 שלכן כל העליות שבת רק בפנימיות כו'. עיין שם באריכות.
 17. וכמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "אז ישיר כו".

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

- 1 (י) ולהבין כל הנ"ל בתוס' ביאור בענין מסירת הנפש
 2 בעצמ' הנ"ל שלמעלה ממסירת הרצון
 3 לבד כו' הנה אנו מוצאין כדוגמ' זאת וכנ"ל בענין
 4 ההשתוות כו' שאין דבר שעושיין נגד רצונו נק' בשם
 5 יסורי' וצער כלל כו' גם באהבת רעים הנאמנים
 6 באהבתם אשר אהבת האוהב הנאמן לא תוכר אלא
 7 ביום צרה שמוסר נפשו ממש עבורו כידוע הנה אנו
 8 רואי' שישליך נפשו מנגד להצילו מצרתו ולא יחוס
 9 על ממונו ולא על נפשו להביא א"ע בסכנה וגם יקבל
 10 יסורי הגוף עד קצה האחרון וכידוע והנה אנו רואים
 11 שיש בזה ב' מדריגו' הא' שגם שמשליך נפשו מנגד
 12 בממון ובגוף ומקבל באהבה כל יסורי הגוף רק להציל
 13 כו' מ"מ הרי מרגיש הוא מאד בנפשו כל היסורים
 14 והסכנות בגוף ובנפש כו' רק שמפני תגבורות אור
 15 האה"ר לרעהו אשר כנפשו הנה גובר זה על אהבת
 16 עצמו וגופו וממונו להשליך מנגד בעבורו להצלת נפש
 17 רעהו כו' ובזה יש חילוקי מדריגות הרבה הא' שבא
 18 רק בדרך סבלנותו שסובל בנפשו כל הצער והיסורים
 19 והסכנות כו' שזהו מורה על עוצם ההרגשה בנפשו כל
 20 היסורים כו' רק שסובל דרך סבלנות למען אהבה כו'
 21 ולמעל' מזה הוא אשר אינו בא דרך סבלנות כו' אלא
 22 באהבה ורצון שאינו מרגיש כ"כ הצער והיסורים כו'
- 23 מצד ביטולם במיעוט בתכלית לגבי אור האה"ר
 24 שבנפשו לנפש רעהו ואהובו הנאמן כו' אך עדיין אין
 25 זה רק כמו ביטול המיעוט ברוב ע"ד הנ"ל בבחי'
 26 התכללות בבחי' המלחמה של ב' רצונות כשא' גובר
 27 על זולתו המנגדו כו' דאע"פ שנהפך המהות מצד
 28 ביטולו במיעוטו לגבי הרוב אבל מיד חוזר וניעור
 29 כשבטל כח הגדול המנגד וגובר כו' (וכנ"ל בענין
 30 ההתכללות אש ומים באריכות) אך אם נפשו קשורה
 31 בנפש רעהו בבחי' עצמיות כאהבת דוד ויהונתן שנא'
 32 אהבת נפשו אהבו בבחי' עצמו' כאילו הן נפש אחת
 33 ממש כו' אז לא ירגיש כלל וכלל ביסורים וצער וסכנה
 34 שמקבל ע"ע בעבור הצלת רעהו ומלבד שלא ירגיש
 35 אותם בבחי' צער ויסורים אלא אדרב' יעש' הכל דרך
 36 אהבה ותענוג ושמחה גדולה (כנ"ל בענין מס"נ העצמי
 37 שמזה בא בחי' ההשתוות כו' עד שמברך על הרעה
 38 כו') וזהו מצד בחי' התקשרות עצמיות בנפש חבירו
 39 עד שכל היסורים והצער בנפשו אינם תופסים מקום
 40 כלל וכלל דכלא ממש חשיבי לגבי בחי' העצמי' כנ"ל
 41 באריכות בענין הביטול העצמי כו' ולזאת אין היסורים
 42 והצער שמקבל בעבור הצלת רעהו נק' יסורי' כלל כי
 43 אינו בא בדרך סבלנות או דרך מיעוט ברוב כו' אלא
 44 בדרך תענוג ושמחה מפני שאינו תופס מקום כלל

1 וכלל כו' ומצד שכל צער ויסורים אינו שייך רק בבחי'
2 המנגד לרצון ותשוקה הנק' עונג אבל בחי' העצמי'
3 הוא למעלה הרבה מבחי' עונג ורצון כו' כנ"ל
4 באריכות ומזה יובן בתוס' ביאור ענין הנ"ל בבחי'
5 בכל מאוּדך שהוא בבחי' התפעלות עצמי' דכלא

6 חשיב לגבי כל בחי' רצון כו' ולא יתפס מקו' כלל עד
7 שכל ביטול הרצון הזר שכנגד לא נק' יסורי' אלא
8 תענוג ושמחה כי בביטול עצמו לא שייך לומר שיקבל
9 יסורי' וצער מהעדר הרצון והעונג כו' מטעם כל הנ"ל
10 וד"ל:

ביאור ביטוד ענין התפלה. פדה בשלום. יב"פ

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

1 וזהו אורייתא וקוב"ה כולא חד לפי ב' הפי', אבל
2 אעפ"כ צריך להקדים ק"ש וכידוע ע"פ מי כה'
3 אלקינו בכל קראינו אליו ולאו למדותיו דווקא
4 לעצמותו, אזי צריך מתחלה ההעלאה ע"י ק"ש ומס"ג
5 באחד לעצמותו ממש ואח"כ ע"י נמשך המשכה
6 מעצמו' אוא"ס ע"י התורה והמצות (ומטעם זה תורתו
7 אומנתו פטור מן התפלה אבל לא מן הק"ש שעיקר
8 העלאה ע"י מס"ג לעצמותו ואם אין העלא' אין המשכה).
9 ועתה צריך להבין מהו שמבואר בתניא שכח המעשה
10 הוא לבוש להמצוה והאדם הוא המרכבה, הנה
11 ידוע שלבושין הוא דבר זר רק שהוא שומר ומקיף
12 האדם מרחוק מקור וצינה ומחזק האדם בבחי' מקיף
13 ומכש"כ המרכבה שהוא מהות נפרד לגמרי רק
14 שהרוכב הוא רוכב על המרכבה בעת שצריך לרכוב,
15 אבל לא כמו אברי הגוף שהם עם הנפש לאחדים
16 בבחי' אור וכלי ממש בתמידות והנפש פועל בתמידות
17 ע"י אברי הגוף בכל החושי' כמו כח הראי' וכח
18 השמיעה וכח התנועה וכדומיהן, כך הוא כח המעשה
19 נק' רק לבוש להמצוה ואדם הוא המרכבה להמצוה
20 והם למטה במדרגה מהמצוה עצמה, אבל באמת יש
21 מעלה בהלבוש ומרכבה יותר מהמצוה עצמה, כידוע
22 הענין ע"פ והחיות נושאות את הכסא ועל הכסא דמות

23 כמראה אדם אזי החיות שהן בחי' מרכבה לאדם הם
24 נושאי' את האדם שעל הכסא בבחי' שלמעלה מבחי'
25 אדם, היינו בבחי' כי לא אדם הוא, מחמת ששרש
26 החיות הוא למעלה מבחי' אדם רק שנפלו למטה ולכך
27 הם נושאות ומנושאות, ומתחילה הם מנושאות ע"י
28 בחי' אדם (כידוע בקבלה מ"ה מברר ב"ן, מ"ה בגימ'
29 אדם ב"ן בגימ' בהמה) וזהו הביטול שלהם לבחי' אדם
30 ולכך הם נק' מרכבה לבחי' אדם, אך לאחר הבירור
31 והביטול שלהם אזי הם מנשאי' לבחי' אדם לשרשם
32 שזהו למעלה מבחי' אדם (וכה"ג הוא בנפש האדם
33 שנה"א הוא מבחי' אדם ונה"ב הוא מבחי' פני שור
34 שבמרכבה ולכך כשהנשמה מברר לנה"ב אזי אח"כ
35 הנה"ב מגביה להנשמה למעלה משרשה שיגיע לבחי'
36 מאוד וכמשארז"ל טוב זה מלאך חיים ומאד זה מה"מ,
37 אזי ע"י הנפש הבהמית אפשר להגיע לבחי' מאוד
38 שזהו אותיו' אדם אבל בהיפוך שזהו מעלה יותר גבוה
39 מבחי' אדם שזהו הנשמה), כך הוא יש מעלה בהמצוה
40 עצמה שהם בבחי' אברי' לרצון עליון אבל כח הנפש
41 והאדם הם למטה במדרגה כי הנפש הוא רק לבוש
42 והאדם הוא רק מרכבה, אבל יש מעלה בלבוש לנפש
43 מצד שרשה למעלה מבחי' המצוה, כי הוא מרכבה
44 להמצוה ומנשא את המצוה למעלה.

להבין מ"ש בתניא דאורייתא וקוב"ה כולא חד

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

1 ואלה שפי' בגמ' קולפא הוא מקל לרדות, הוא כמ"ש
2 וגם אתה תדין את ביתי, בחי' דינא דמלכותא
3 דינא, כי בדברי' לא יוסר עבד הוא הנה"ב, וצריך
4 להכותה בשבט בחי' לעולם ירגיז אדם יצ"ט על

5 יצה"ר, ופי' לעולם כי הרי תמיד יש לו בחי' הרוגז
6 שהוא מצד הגבורה שאין לך אדם שאינו כלול מטו"ר,
7 והרע היינו בחי' הרוגז והחמימה, והכל הוא מסטרא דרע
8 וכמארז"ל רע לשמי' רע לבריות, והרוגז והכעס ישפוך

נגד בחי' הב' צריך להחרימה מכל וכל ע"י חרב ורומח.
 וענין התריס הוא המגן להגן שלא יהרג ע"י החיצים
 שזורק עליו המנגד, וכן יובן ענין זה בעבודת ה'
 בתפילה ששעת צלותא הוא שעת קרבא צריך ללבוש
 טלית ותפילין שהם נעשי' למגן ומחסה מהמנגד
 שעומד לנגדו להפילו בתאוות והרהורי' רעי', ודוקא
 בעת ק"ש ותפלה שאז מתגבר יותר, וכדרך הנלחמי'
 זע"ז, ולכן לובשי' אז טלית ותפילין בהיות נודע כי ע"י
 מעהמ"צ עי"ז נעשה לבושי' לנפש, וכן נעשי' לבושי'
 להגן מפני החיצים ואבני בליסטראות מהמנגד כו'.
 וזהו וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים להיות כי
 ביציאתם ממצרי' הי' הרע אצלם עדיין בשלימות, ולכן
 כי ברח העם שהוכרחו לברוח מהרע, ולכן עלו חמושי'
 בחמשה כלי זיין הנ"ל להלחם עם הרע שיוכלו לברוח
 ממנו ולהעבירו מכל וכל שז"ע סייף וקשת כנ"ל.

ש"פ משפטים, בדר"ח אדר ראשון, ל"ב

בס"ד. ש"פ בשלח, ל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

מבאר הרבי נ"ע את המשך ברכת "ברוך שאמר והיה
 העולם",
 דהנה הנוסח של "ברוך שאמר" הוא: "ברוך שאמר
 והיה העולם, ברוך הוא, ברוך אומר ועושה, ברוך גזור
 ומקיים, ברוך עושה בראשית" - עד עתה הסביר הרבי
 נ"ע כי ב' ה"ברוך" הראשונים, הם ב' השלבים בתוך
 אור-איין-סוף שלפני הצמצום, "ברוך שאמר" הוא הרצון
 עצמו, ו"ברוך הוא" הוא ההשערה על פרטי הנבראים.
 כעת מבאר, כי ג' ה"ברוך" שלאחר כך, הם כנגד ג'
 ההמשכות הכלליות שלאחר הצמצום:

על הרע שבו שיקצוף מאד ויחרה אפו למה הוא אך
 כו', וזהו בחי' הכלי זיין שנק' אלה שהוא מקל לרדות
 בו את הנה"ב שבאדם כו'. ובחי' רומח הוא בחי' ק"ש
 כמ"ש ויקח רמח בידו הוא בחי' רמ"ח תיבי' דק"ש,
 והיינו כמו שע"י הרומח הוא נטילת חיות האדם
 לגמרי, כך ע"י ק"ש מבטלי' ומחרימי' את בחי' הרע
 מכל וכל מבחי' עת אשר שלט האדם באדם כו', וזהו
 שפי' במאו"א אות ר' סט"ו רומח רמ"ח איברי'
 הכלולי' בוא"ו שהוא ז"א, וע' בפע"ח שער ק"ש שעל
 המטה פ"א, ובק"ש הוא בחי' רמ"ח תיבין, שלכן
 כופלי' ה' אלקיכם אמת כו', והוא"ו הוא בחי' שית
 תיבין דיחודא דשמע ישראל. וי"ל ההפרש בין אלה
 לרומח כי במדות דנה"ב יש ב' בחי', הא' תאוות היתר,
 והב' תאוות איסור הנמשך מרע דנוגה, ולנגד בחי' הא'
 די להכותו שבטט שהוא בחי' אלה קולפא מקל, אבל

ולכן המסקנה - בכדי שתהיה ההתהוות היה צריך להיות
 הצמצום באור-איין-סוף שהוא בבחינת סילוק האור כו'
 לא רק צמצום באופן של מיעוט, אלא צמצום באופן
 של סילוק מוחלט (ועיין מה שנתבאר לעיל פרק ב"ח¹⁵²)
 (וידוע שעל-ידי סילוק האור נעשה אותיות הרשימו
 בבחינת מציאות כו' כלומר התגלה כח הגבול של
 הבורא שהיה בהעלם מוחלט לפני הצמצום, בפועל
 בבחינת כלים, וכמו שנתבאר במקום אחר).
 על פי הסבר זה, שיש צורך בצמצום הראשון לצורך
 ההתהוות ולא ניתן להסתפק בהשערה לפני הצמצום,

כמו עד"מ אור השכל המלוכב בהתיבה והר"ע גילוי הכונה העליונה
 שבעשר ספירות כו'), וכאשר האציל החכמה נאצלה ספי' החכמה לבדה כו'.
 אך צמצום הא' הוא בבחינת סילוק והתעלמות האור וצמצום הב' הוא
 בבחינת מיעוט לבד כו'. ולפי"ז מובן איך שהקו לגבי שרשו ומקורו הוא
 בבחינת גילוי ההעלם, דהגם שההמשכה הוא ע"י הצמצום מ"מ להיות
 שהצמצום אינו בבחינת סילוק האור כ"א מה שהספי' נתחלקו להיות
 ספירות מיוחדות, והחכמה בעצם ה"ה בבחינת החכמה שבאיין-סוף (ויש בה
 מהאור הראשון כו' וכמוכן מהמשל דפרטי השכליים שנת"ל פכ"ה) רק שריא
 בבחינת מיעוט האור, א"כ ה"ז בבחינת גילוי ההעלם לבד כו'. ולגבי האור
 איין-סוף הבל-גבול והוא האור העולה על כולנה, החכמה (וכן כל הספי')
 היא באיין-ערך שהרי נק' שרש ומקור הגבול לגבי מדרד' זו כמשנת"ל פט"ו.
 וגם שהצמצום הי' בבחינת סילוק האור ששנאמר רק ורשם בלבד כו'.

152. וזה לשונו שם: אמנם הנקודה הראשונה שהתחזיק להתגלות
 לאחר הצמצום והיינו בבחינת הראשונה שבעשר ספירות היא בבחינת
 החכמה כו' (והוא צמצום הב' להיות החכמה בבחינת ספי' פרטיות בפ"ע כו').
 דנקודה זו יש בה ב' צמצומים, צמצום הא' הוא שאור אין סוף ב"ה צמצם
 כל אורותיו והאציל רק בבחינת תחתונה שבאור כו' (והיא בבחינת השערה
 ה"ל). שזוהו מ"ש כולם בחכמה עשית כי גם חכמה היא בבחינת עשי' אצלו
 ית' הבלתי בעל גבול ותכלית (דהיינו שגם לגבי האור והויה היא בבחינת
 עשי'). לפי שנאצלה מבחינת היתר תחתונה שנק' עשי' עד"מ כו' (והיא
 בבחינת מל' שבאין סוף כ"ל). וצמצום הב' הוא שבהעשר ספירות הגנונות
 הכל קשור בבחינת התאחדות, וא"כ הרי בבחינת החכמה היתה כלולה עם
 שאר הספי' שרייתה בעצם במדרד' גבוה ונעלית, דהיינו לא בבחינת
 מציאות ניכרת והי' בה גילוי האור הנעלה שבהצטרפות דכל הספי' יחד

17 וזהו שאמר על דרגת 'אדם קדמון' ברוך אומר ועושה
 18 דבתחלה אומר "ברוך שאמר"154 - שאמר סתם מפני
 19 שאינו שייך עדיין לעשיה, רק אומר שאמר והיה העולם
 20 שהוא הרצון להיות דבר נבדל בו' וכפי שנתבאר בפרק
 21 הקודם ש"והיה העולם" הוא על שם העתיד (וראה שם
 22 שני הביאורים בזה) אבל אינו שייך לעשיה עדיין בו',
 23 ובאן אומר לאחר "ברוך הוא" שהיא ההשערה - ברוך
 24 אומר ועושה שיש לזה שייכות לעשיה בו'. כיון שמדובר
 25 על בחינת 'אדם קדמון' שהוא לאחר הצמצום.
 26 אך גם אמירה זו היא בבחינת מחשבה ורצון עדיין שזהו
 27 ענין "אומר ועושה" דאמירה היא בלב בו'. כלומר, זה
 28 עצמו שמשתמשים בלשון 'אמירה' שהיא בלב בתוך
 29 האדם (כפי שנתבאר בפרק הקודם), משמע שגם דרגה
 30 זו אף שהיא בבחינת קירבה יותר להתהוות עדיין
 31 למעלה מהתהוות בפועל, כי גם בחינת 'אדם קדמון',
 32 זה רק הסכמה שראוי לרצות, ולא ההתהוות בפועל.

1 וזהו שאחר "ברוך הוא" שזהו בחינת ההשערה שלפני
 2 הצמצום אומר בהמשך הברכה ברוך אומר ועושה שהוא
 3 בחינת האמירה השייך לעשיה ופועל ההתהוות, -
 4 בשונה מה'אמירה' הראשונה של "ברוך שאמר" שהיא
 5 עדיין לעצמו, כלומר לפני הצמצום, הרי 'אמירה'
 6 השניה של "ברוך אומר ועושה" היא כבר אמירה שכבר
 7 שייכת להתהוות במעשה בפועל.
 8 והוא בחינת הרצון ומחשבה הקדומה ד'אדם קדמון',
 9 שזהו גם כן מחשבה בכללות ההשתלשלות וכמאמר¹⁵³
 10 צופה ומביט עד סוף הדורות בו', כלומר שכל העולמות
 11 ופרטי הנבראים כלולים במחשבת 'אדם קדמון'.
 12 רק שזהו - מחשבת 'אדם קדמון' - לאחר הצמצום ועל
 13 כן הוא בחינת הרצון השייך לפועל בו'. שלא כפי שהוא
 14 בהשערה שלפני הצמצום, שאינה שייכת לפועל, כיון
 15 שכללות הדרגות של לפני הצמצום הם בעצמותו, כפי
 16 שנתבאר לעיל.

זה היום תחילת מעשיך

ליל ב' דר"ה, תער"ג

154. ואולי שייך זה גם להבדל בין "אמר" לשון עבר,
 "לאומר" לשון הווה.

153. נוסח ברכת זכרונות. וראה ספר המצוות לה'צמח צדק/
 (דרך מצוותיך) נח, סוף ע"ב ואילך. ספר המאמרים תרנ"ב סוף
 עמוד מ ואילך. ובכ"מ.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ש"ת

1 הלילה ומדת הדין קודמים ליום ומדת הרחמים. שמש ומגן ה' אלקים - ההתהוות משם
 2 הוי' ע"י שם אלקים, כדי שגם הנבראים שהם מציאות, יוכלו לקבל אור אלקי בגילוי ע"י
 3 השגה אלקית. ועוד שיכולים לקבל גילוי שם הוי' עצמו

16 כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּלִי פְסוּי אֵין הָעוֹלָם יְכוּל לְקַבֵּלוֹ, וְעַל יְדֵי
 17 הַמְּגִן שֶׁהוּא נִרְתַּק שְׁמֹכְסָה עַל הַשְּׁמֶשׁ וּמִסְתִּיר אֶת אוֹרוֹ,
 18 יְכוּלִים לְקַבֵּל וְלִהְנוֹת מֵאוֹרוֹ, וְכֵן הוּא בְּשֵׁמוֹת דִּהְיָ
 19 וְאַלְקִים, דִּהִתְהוּוּת הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבָרָאִים הוּא מִשֵּׁם הָיָה,
 20 דִּהְיָ הוּא לְשׁוֹן מִהְיָה, אִף הִתְהוּוּת בְּפִעַל הוּא עַל יְדֵי
 21 שֵׁם אֱלֹקִים, שֵׁאִם הִיְתָה הִתְהוּוּת מִשֵּׁם הָיָה עֲצָמוֹ לֹא
 22 הָיָה הָעוֹלָמוֹת בְּמִצִּיאוֹת יֵשׁ כָּלֵל כִּי-אִם הָיָה בְּבַחֲבִינַת
 23 בְּטוֹל בְּתַכְלִית פְּדָגֻמַת בְּטוֹלוֹ דְּזוּי הַשְּׁמֶשׁ בְּשֵׁמֶשׁ, וְעַל
 24 יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים שְׁמִסְתִּיר עַל הָאוֹר דִּשֵׁם הָיָה נֶעֱשֶׂה
 25 הָעוֹלָמוֹת בְּבַחֲבִינַת יֵשׁ וּמִצִּיאוֹת, אִם כֵּן הָרִי הִסְתֵּר זֶה
 26 דִּשֵׁם אֱלֹקִים הוּא מִחְסְדוֹ יִתְבָּרַךְ, דְּשָׂבַע הַטוֹב לְהַטִּיב
 27 שְׁגָם נְבָרָאִים שֶׁהֵם יֵשׁ וּמִצִּיאוֹת הִנֵּה גַם בְּהֵם יִהְיֶה גְלוּי

4 ב) וְהִנֵּה בְּעָרְב וּבְקָר שֶׁהוּא לִלְלָה יוֹם הַכְּלוּל בְּיוֹם
 5 אֶתְד הִנֵּה הַלִּילָה קְדוּם לְיוֹם, דְּבְכַדִּי שִׁיְהִי
 6 בְּקָר אוֹר צְרִיף לְהִיּוֹת תְּחִלָּה עָרְב. וְטַעַם הַדְּבָר הוּא,
 7 דִּהְנֵה אֶמְרוּ רְבוּתֵינוּ ז"ל² "בְּתַחֲלָה עָלָה בְּמַחְשְׁבָה לְבָרָא
 8 אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין, רָאָה שֶׁאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם שְׁתַּף
 9 עִמּוֹ מִדַּת הַרַחֲמִים", וְכֵן הוּא בְּאֶמְת שֶׁהָעוֹלָם נְבָרָא
 10 בְּמִדַּת הַדִּין כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים" וְאַחַר
 11 כֵּף כְּתִיב "בְּיוֹם עֲשׂוֹת הָיָה אֱלֹקִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם". וְהַעֲנִין
 12 הוּא, דִּהְנֵה כְּתִיב³ "כִּי שָׁמַשׁ וּמִגֵּן הָיָה אֱלֹקִים", שִׁישְׁנו
 13 עֲצָם הַשְּׁמֶשׁ וְיִשְׁנו הַנִּרְתַּק מִהַשְּׁמֶשׁ, דִּהִנְרְתַק הוּא
 14 שְׁמֹכְסָה וּמִסְתִּיר עַל הַשְּׁמֶשׁ, וְהַנִּרְתַּק שֶׁל הַשְּׁמֶשׁ נְקָרָא
 15 מְגִן לְפִי שְׁמִגֵּן שִׁיּוּכַל הַשְּׁמֶשׁ לְהִתְקַבֵּל, דְּאוֹר הַשְּׁמֶשׁ

10 שם הַנְּי' שְׁעַל יְדֵי שָׁם אֱלֹקִים, וְעוֹד יִתְרוֹן הַמְּעַלָּה בְּזֶה
 11 הוּא שְׁעַל יְדֵי זֶה יְכוּלִים לְקַבֵּל גַּם הַגְּלוּי דְשָׁם הַנְּי' עֲצָמוֹ,
 12 וְהַמְּשַׁל בְּזֶה מֵרַב הַמְּשַׁפִּיעַ שְׂכָל לְתַלְמִידוֹ
 13 בְּצַמְצוּם לְפִי עֲרֹכּוֹ דְיֻקָּא, הִגָּה אַחַר כִּף יוֹכַל הַתְּלַמִּיד
 14 לְקַבֵּל גַּם שְׂכָלִים גְּדוּלִים, אֲשֶׁר פֶּן הוּא בְּעֲנֵן הַהִתְהוּוּת,
 15 שְׂאֲחָרֵי שְׁהַעוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים נִתְהוּוּ מִהָאֲרַת שָׁם הַנְּי'
 16 שְׁעַל יְדֵי שָׁם אֱלֹקִים, הִגָּה יְכוּלִים לְקַבֵּל גַּם הַגְּלוּי דְשָׁם
 17 הַנְּי' עֲצָמוֹ, שְׁזָהוּ עֲנֵן "לְהִיּוֹת לוֹ תִּבְרָךְ דִּירָה
 18 בְּתַתְּוֹנִים", שְׂיִהְיֶה גְלוּי אוֹר־אֵין-סוּף בְּעוֹלָם.

י"ב תמוז בסעודה ש"ת

1 אור אֱלֹקִי, דְּכָל זֶה הוּא כְּאֲשֶׁר הִתְהוּוּת דְשָׁם הַנְּי' הוּא
 2 עַל יְדֵי שָׁם אֱלֹקִים, שְׁאֵם הִיָּתָה הַהִתְהוּוּת מִשָּׁם הַנְּי'
 3 עֲצָמוֹ אֲזֵי לֹא הִיָּה מְצִיאוֹת הַיֵּשׁ, וְאֵם כֵּן הָרִי לֹא הִיָּה
 4 כְּלָלוֹת הָעֲנֵן שְׂבִישׁ יְהִיָּה גְלוּי אור אֱלֹקִי, וְעַל יְדֵי
 5 שְׁהִתְהוּוּת הִיא מִהָאֲרַת שָׁם הַנְּי' עַל יְדֵי שָׁם אֱלֹקִים
 6 הִגָּה נִתְהוּוּהָ מְצִיאוֹת יֵשׁ, וְהַיֵּשׁ יֵשׁ בּוֹ גְלוּי אור אֱלֹקִי,
 7 וְהוּא מֵה שְׂיֵשׁ בִּיכְלֵת הָאָדָם לְהַשִּׁיג הַשְּׂגָה אֱלֹקִית
 8 וּלְהַרְגִישׁ הַרְגֵּשׁ אֱלֹקִי, פֶּאֲרֻשְׁטֵיין גַּעְטְלִיכְקֵיטֵי און פִּילן
 9 גַּעְטְלִיכְקֵיט, שְׂכָל זֶה הוּא לְפִי שְׁהִתְהוּוּת הוּא מִהָאֲרַת

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בל"ה

21 וגדלה בממדים עצומים. וכמו ברוסיה כך גם בפולניה
 22 אירגנה הישיבה הליובאוויטשית מספר ניכר של
 23 ישיבות וסניפים שלה ברחבי המדינה שלמדו שם
 24 מאות רבות של תלמידים.
 25 ובאותו זמן המשיך הרבי נ"ע בלי פחד את עבודתו
 26 ברוסיה, יסד ישיבות ותלמודי-תורה ושאר מוסדות
 27 הדת בחלקי רוסיה השונים. הוא לא נרתע מאיומי
 28 ה"יבסקציה". באותם הימים היה מרכזו ברוסטוב, אך
 29 לרגל בלבולים שונים, הוכרח לצאת משם והתיישב
 30 בלנינגרד, ומשם הפעיל בפעולותיו הנרחבות. הוא
 31 יסד אז ארגון מיוחד שעזר לבעלי מלאכה ועובדים
 32 יהודים לשמור על השבת. והיה רגיל לשלוח רבנים,
 33 מלמדים ודרשנים בכל רחבי רוסיה, לחזק את
 34 היהדות. לרוב היה עוזר לרבנים ומוסדות בשליחת
 35 כספים שהיה מגייסם בתור הלוואות ממקורביו, כי
 36 בזמן ההוא קשה היה במאד לארגן עזרה כלכלית.
 37 בימים ההם אורגנו גם חוגי חב"ד מחוץ לרוסיה,
 38 כאגודת חסידי חב"ד באמריקה וקנדה.
 39 תרפ"ז יסד הרבי נ"ע את הישיבה הליובאוויטשית
 40 בבוכרה.

שיחות ה'תש"א

1 כשאביו, הרבי מוהרש"ב נ"ע, נסתלק, ב' ניסן
 2 תר"פ, קיבל הרבי נ"ע את ההנהגה ונשיאות חב"ד.
 3 שינויים גדולים תהווו אז ברוסיה ובכל העולם
 4 היהודי. גלי דם נשפכו ברחבי רוסיה, לרגלי המלחמה,
 5 הריבולוציה והמהפכות הפנימיות, וכרגיל היו
 6 היהודים הקרבן הגדול ביותר. הרבי נ"ע היה יחיד
 7 ממש בעמדתו מול תפקידים על אנושיים. הוא התחיל
 8 עוד הפעם לארגן את חיי הקהילה הדתית של יהדות
 9 רוסיה. והיה מוכרח לנהל מלחמה בשתי חזיתות, מצד
 10 אחד היה מצב היהודים בגשמיות רע במאד: עניות
 11 וסבל רב שלטו בכל מקום, ומהצד השני, עמדה
 12 היהדות בסכנה גדולה, על ידי פעולותיהם המזיקות
 13 של ה"יבסקציה".
 14 בניהול מלחמת יחיד זו, לקיום היהדות ברוסיה
 15 הסובייטית, בפני כוחות עצומים ביותר - הבין הרבי
 16 נ"ע שמרכז התורה ברוסיה מוכרח להיות מועבר
 17 למדינה אחרת. ואז נוסדה הישיבה הליובאוויטשית
 18 בורשה בשנת תרפ"א, ובעזרת הרבי הצליחו מספר
 19 תלמידים וראשי ישיבות לעבור לפולניה ולנהל שם
 20 את הישיבה הליובאוויטשית הגדולה שהתפתחה

אגרות קודש

6 שבו הודעתים מבוא כ"ק אאמו"ר הרה"ק שליט"א חזרה
 7 ממאסקווא. והנני כותב גלוי בתקוה כי ימהר בהילוכו
 8 ממכ" חתום. ויעזרינו השי"ת לשמוע ולהשמיע אך טוב
 9 ברו"ג.

בי"ה, ועשי"ק ויצא, ע"ח
 ראסטאו-דן
 1 שלום וברכה!

10 ידיד"ע הדו"ש ושלוש כב"ב וזרעו ובי"ב יחיו.
 11 יוסף יצחק שניאורסאהן

2 קראתי מכתב ידידי מיום א' העבר, ותודה רבה כי
 3 החיינו ממש במכתבו, שלא ידענו שום ידיעה מכל אוהבינו
 4 וידידינו היקרי יחיו. ואגב מזכיר את ידידינו ר"מ שי
 5 דוארקין. אנחנו כולנו ת"ל בחו"ש, ובטח קבלו מכתבי

פרק ב הלכה א

הַמְזַבַּח, מְקוֹמוֹ מְכוּוֹן בְּיוֹתֵר; וְאִין מְשַׁנֵּין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ לְעוֹלָם, שְׁנַאֲמַר: "וְזֶה מְזַבַּח לְעוֹלָה לְיִשְׂרָאֵל". וּבַמְזַבַּח נִעְקָד וַיִּצְחַק אֲבִינוּ, שְׁנַאֲמַר: "וְלָדָּ לָּךְ אֵל אֶרֶץ הַמְזַבְּחָה", וְנַאֲמַר: "וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת" (מלכים א ז) "בְּהַר הַמְזַבְּחָה" (דברי הימים ב ג, א).

נקודות משיחות קודש

ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם, הוא מביא את הפסוק "זה מזבח לעולה לישראל" - שנאמר לאחר בחירת המקום, ואין זה מחמת המעלות שהוא עתיד למנות בהלכה שלאחר זה? יש לומר הבאור בזה: זה שאדם הראשון וכו' הביאו קרבנות במקום זה דווקא, הוא מפני שידעו בנבואה שזהו "המקום אשר יבחר ד'" (בעתיד). בסגנון אחר: לא שבחירת הקב"ה במקום זה היא מסובב מזה שכבר הקריבו שם קרבנות קודם לזה, אלא להיפך: זה שהקריבו קרבנות במקום זה דווקא הוא מחמת זה שהם ידעו בנבואה שהקב"ה יבחר במקום זה.

ויש לומר שבוזה שהרמב"ם מביא גם את המעלות של מקום המזבח, מתורץ למה "ואין משנין אותו ממקומו לעולם" - הן אמת שזהו "המקום אשר יבחר ד'", אבל הרי עדיין אין זה ראייה גמורה שעל ידי זה נשללה האפשרות לשנות למקום אחר! מטעם זה מביא הרמב"ם ראייה שבנדון זה הבחירה היא באופן שהיא שללה מקומות אחרים, שלכן אדם הראשון וכו' בנו מזבחותיהם דווקא במקום זה: שכן אם בחירת הקב"ה לא שללה מקומות אחרים, למה דייקו כולם להביא קרבנותיהם רק במקום זה! משמע מזה, שמחמת בחירת הקב"ה נשללו מקומות אחרים, ולכן כשבאים להקריב קרבן במקום מסויים הרי זה רק ב"מקומו מכוון ביותר" - בהר המזבחה עצמו.

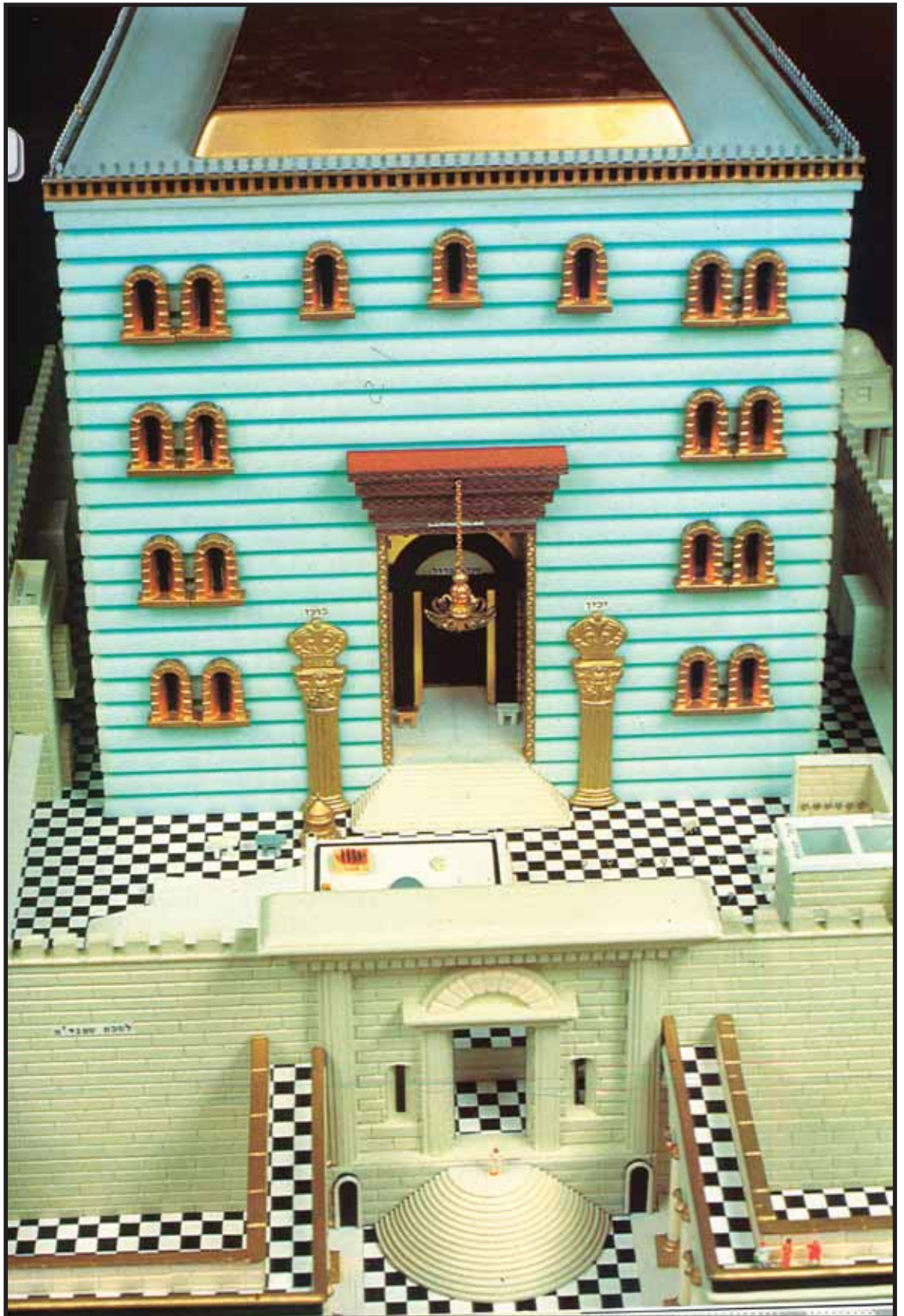
(לקוטי שיחות חלק י"ט, שיחה ב לפר' ראה)

אמרה תורה: "והיה המקום אשר יבחר וגו' (שהוא "בית הבחירה בירושלים") שמה תביאו וגו' עולותיכם וזבחיכם גו'". מהלשון "אשר יבחר ד'" - משמע שמעלתו של המקום הוא רק בחירתו של הקב"ה במקום זה. אבל לפני בחירת הקב"ה - היה אפשר לבחור במקום אחר, שמקום זה לא היתה בו שום מעלה מיוחדת לגבי מקומות אחרים.

אבל הרמב"ם כתב בהלכות בית הבחירה: "המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר: "זה מזבח לעולה לישראל", וחשיב לאחר זה כמה וכמה מעלות של מקום זה קודם שנבחר - שבפשטות הכוונה בזה היא שזהו ש"מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם" הוא מפני שהוא המקום שבו הקריבו אברהם, נח וכו' את קרבנותיהם (שכל זה היה מקודם, לפני בחירת הקב"ה).

וצריך להבין: מהפסוק "המקום אשר יבחר ד' וגו' שמה תביאו" משמע שמעלת מקום זה הוא מחמת "יבחר ד'" - בחירת הקב"ה במקום זה. ומדברי הרמב"ם משמע שמעלתו של המקום הוא מפני מעלה שהיתה מימות אדם הראשון, ולכן "מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו"!

אבל כד דייקת שפיר מוכח שגם הרמב"ם בהל' בית הבחירה סובר שזהו ש"מקומו מכוון ביותר" אינו מחמת שהקריבו שם קרבנות לפני זה, אלא הוא רק מחמת בחירת הקב"ה: שהרי בהלכה א', בה הרמב"ם אומר כי "המזבח מקומו מכוון

פרק א משנה יז

שְׁמַעוֹן בְּנוֹ אוֹמֵר, כָּל יָמַי נִדְרָתַי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצְאָתִי לְגוֹף טוֹב מִשְׁתִּיקָה. וְלֹא הַמְדַרְשׁ עֲקָר, אֶלָּא הַמְעַשֶּׂה. וְכָל הַמְרַבֵּה דְבָרִים, מֵבִיא חֲמָא.

נקודות משיחות קודש

הקב"ה: שכרי שתהיה מציאות של עולם שנראה כנפרד [=זולת] מאלוקות, צריך שתהיה בריאה על-ידי בחינת הדיבור - "בעשרה מאמרות (דוקא) נברא העולם".

אולם "ישראל עלו במחשבה", דהיינו שהם מאוחדים בקב"ה - "חלק אלוקה ממעל ממש"⁶, ואינם בבחינת "זולת"; וזהו תפקידן של נשמות ישראל, לגלות בעולם את בחינת המחשבה, דהיינו לאחד גם את העולם עם אלוקות [שלא יהיה כ"זולת"]. זהו "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם!", היינו שתפקידו של יהודי הוא לגלות את בחינת "מחשבה" (ההפך מדיבור - אילם) כאן בעולם.

והנה שתי בחינות אלה - מחשבה ודיבור - ישנן גם בתורה, מחשבה שבתורה היא התורה כפי שהיא ברוחניות, דהיינו פנימיות התורה; דיבור שבתורה, הוא מה שהתורה מדברת בעניני עולם הזה הגשמי שהוא על-דרך שמגלה זולתו מה שנמצא במחשבתו.

על כך אומרת הגמרא, "יכול אף בדברי תורה", דהיינו שהיתה סברה לומר שכשם שבעניני העולם צריך להתעלות מבחינת הדיבור, על-דרך זה גם בתורה יעסוק אדם רק בפנימיות התורה; על כך התשובה - "צדק תדברון"! יש להתעסק ב"גליא דתורה", מכיון שתכלית נתינת התורה למטה היא לזכך את עולם הזה הגשמי.

על-דרך זה יש לפרש את המשנה "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה" - שהביטול הטוב ביותר לגוף (אומנותו של אדם בעולם הזה) הוא שיהיה בטל במציאות לאלוקות (על-דרך התאחדותה של הנשמה בקב"ה). ואולם, כאמור, בנוגע לדברי תורה, "לא המדרש עיקר אלא המעשה", והכוונה היא שיש ללמוד את התורה כפי שירדה למטה (בדיבור ובמעשה), כדי לזכך את העולם⁷.

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1186)

ממשמעות דברי המפרשים¹ יוצא שהפיסקה הראשונה של המשנה עוסקת בדיבורים השייכים לגוף אשר בהם אין טוב משתיקה, ואילו הפיסקה השנייה מכוונת לדברי תורה, שאמנם שם הדיבור הוא טוב, אבל גם בזאת "לא המדרש עיקר אלא המעשה".

והביאו בהתאם לזה את דברי הגמרא² על הפסוק³: "האמנם אלם צדק תדברון" - "מה אומנתו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאילם; יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר, צדק תדברון" וצריך להבין:

א. מהמשנה ומהגמרא נראה כי השתיקה וההמנעות מדברים בטלים, אינה אלא הנהגה טובה ("לגוף טוב") או "אומנותו של אדם". ולכאורה, דברים בטלים כפשוטו, הרי זה איסור גמור - "ודברת במ ולא בדברים בטלים"!

ב. "יכול אף לדברי תורה" - האמנם קא-סלקא-דעתך שיש להימנע מלהרבות דברי תורה?!

ג. "מה אומנתו של אדם" - איך אפשר להגדיר את תפקיד האדם בעולם בכיוון של "סור מרע" ("ישים עצמו כאלם") בשעה שברור כי התכלית היא ב"עשה טוב" ואילו ה"סור מרע" הוא רק בגדר הקדמה והכנה ל"עשה טוב"?!

ד. מהו דיוק הלשון "אומנותו של אדם בעולם הזה"? ויש לבאר כל זאת על דרך החסידות:

דיבור ושתיקה ברוחניות, הם דיבור ומחשבה. בחינת דיבור הוא מה שכתוב "בדבר ה' שמים נעשו"⁴, "בעשרה מאמרות נברא העולם"⁵. ושתיקה היא העולם לדיבור היא, כי יחודיותו של הדיבור הוא שעל-ידו אפשר לגלות זולתו את הענינים הצפונים במחשבה שאינם גלויים לזולת. מה- שאי-כן מחשבה היא לעצמו ולא לזולתו, והנמשל הוא אצל

(1 ראה מדרש שמואל כאן. 2 חולין פט, א. 3 תהלים נח, ב. 4 תהלים לג, ו. 5 להלן פרק ה משנה א. 6) איוב לא, ב. ובתניא פרק ב, מוסיף "ממש". 7) אמנם, אין להסתפק ב"גליא שבתורה", אלא צריך להתעסק גם בלימוד פנימיות התורה, וכמאמר חז"ל (שבת לא, א) שיש לערב בחטים "קב של חומטין", שהכוונה לפנימיות התורה (לקוטי תורה ויקרא ו, א).

כל ההורים בישראל הזקוקים לישועה והצלה מיוחדת לילדיהם, האמצעי הבטוח ביותר לכך הוא לתמוך בלומדי תורה.
היום יום ט תמוז

"מה' מצעדי גבר כווננו". כאשר יהודי מגיע למקום, הרי זה בשביל כוונה לעשות מצווה שבין אדם למקום והן מצווה שבין אדם לחבירו.
היום יום י תמוז

פרשת פינחס

כה וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^א פינחס בן־אלעזר בן־אהרן הכהן השיב את־חמתי מעל בני־ישראל בקנאו את־קנאתי בתוכם ולא־כליתי את־בני־ישראל בקנאתי: ^ב לכן אמר הנני נתן לו את־בריתי שלום: ^(א) והיתה לו וילועו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על־בני ישראל: ^ה ושם איש ישראל המפה אשר הכה את־המדינית זמרי בן־סלוא נשיא בית־אב לשמעוני: ^ט ושם האשה המפה המדינית כזבי בת־צור ראש אמות בית־אב במדין הוא: פ (ישראל) ^{טו} וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^י צרור את־המדינים והפיתם אותם: ^י כי צררים הם לכם בנבלהם אשר־נבלו לכם על־דבר פגור ועל־דבר כזבי בת־נשיא מדין אחתם המפה ביום־המגפה על־דבר פגור: ^{כו} ויהי אחרי המגפה פ פסקא באמצע פסוק ויאמר יהוה אל־משה ואל אלעזר בן־אהרן הכהן לאמר: ^ד שאו את־ראש א כל־עדת בני־ישראל מן עשרים שנה ומעלה לבית אבתם כלי־צא צבא בישראל: ^ג וידבר משה ואלעזר הכהן אתם בערבת מואב על־ירדן ירחו לאמר: ^ה מן עשרים שנה ומעלה כִּאֲשֶׁר צוה יהוה את־משה ובני ישראל היצאים מארץ מצרים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות יח עמ' 327)

שאו את ראש כל עדת בני ישראל (כו, ב)

"משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו" (רש"י). ובקיש פרשת תשא, לגבי חטא העגל, נקט "לצאן". שגפול בה דבר". ויש לומר, ששם היה משה בקר ולא היה אשם בתוצאות, ולכן נקט "דבר", שאין הרועה אשם בזה. אך כאן נתעלמה ממנו הלכה, והמגפה נעצרה רק כשהרג פנחס את זמרי, והיה יכול לחשב שבגללו נמשכה המגפה מעט; לכן נקט דבר שהרועה אשם בו - "זאבים".

שני ה ראובן בכור ישראל בני ראובן חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת הפלאי: ^ו לחצרון משפחת החצרוני לכרמי משפחת הכרמי: ^ז אלה משפחת הראובני ויהיו פקדיהם שלשה וארבעים אלף ושבע מאות ושלושים: ^ח ובני פלוא אליאב: ^ט ובני אליאב נמואל ודתן ואכירם הוא־דתן ואכירם כתיב קרואי קרי קריאי העדה אשר הצו על־משה ועל־אהרן בעדת־קרח בהצתם על־יהוה: ^י ותפתח הארץ את־פיה ותבלע אתם ואת־קרח במות העדה באכל האש את חמשים ומאתים איש ויהיו לגם: ^{יא} ובני־קרח לא־מתו: ^ס בני שמעון למשפחתם לנמואל משפחת הנמואלי לימין משפחת הימני לזכין משפחת היכני: ^ג לזרח משפחת הזרחי לשאול משפחת השאולי: ^ה אלה משפחת השמעני שנים ועשרים אלף ומאתים: ^ס בני גר למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני: ^ט לאזני משפחת האזני לערי משפחת הערי: ^י לארוד משפחת הארודי לאראלי משפחת האראלי: ^{יא} אלה משפחת בני־גר לפקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: ^ס בני יהודה ער ואונן וימת ער ואונן בארץ כנען: ^ד ויהיו בני־יהודה למשפחתם לשלה משפחת השלני לפרץ משפחת הפרצי לזרח משפחת הזרחי: ^ט ויהיו בני־פרץ לחצרון משפחת החצרוני לחמול משפחת החמולי: ^כ אלה משפחת יהודה לפקדיהם ששה ושבעים אלף וחמש מאות: ^ס בני יששכר למשפחתם תולע משפחת התולעי לפוה משפחת הפוני: ^כ לישוב משפחת הישבי לשמרון משפחת השמרני: ^כ אלה משפחת

מִשְׁפַּחַת הַיְמִנָה לְיִשְׁוֵי מִשְׁפַּחַת הַיְשׁוּי לְבְרִיעָה
 מִשְׁפַּחַת הַבְּרִיעִי: ^מ לְבָנֵי בְרִיעָה לְחֹבֵר
 מִשְׁפַּחַת הַחֲבָרִי לְמִלְכִיאֵל מִשְׁפַּחַת הַמִּלְכִיאֵלִי:
^מ וְשֵׁם בֶּת־אֲשֶׁר שָׂרַח: ^מ אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־
 אֲשֶׁר לְפָקְדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע
 מֵאוֹת: ^ס בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְיַחֲזָאֵל
 מִשְׁפַּחַת תִּיחָצְאֵלִי לְגֹנִי מִשְׁפַּחַת הַגֹּנִי:
^ס לְיִצְרָק מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרָקִי לְשִׁלֹּם מִשְׁפַּחַת
 הַשִּׁלֹּמִי: ^ז אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם
 וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת:
^ח אֵלֶּה פְקֻדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף

וְאֵלֶּף שְׁבַע מֵאוֹת וְשָׁלֹשִׁים: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ פנחס תשמ"ו)

צָרוּר אֶת הַמְדַבְּרִים וְהַפִּיתָם אוֹתָם (כה, יז)

וְהַקָּשָׁה בְּאֵזֶר הַחַיִּים הַקְדוּשׁ, "לְמַה כָּפַל צָרוּר
 וְהַפִּיתָם". וְגַם לִזְמַר, שְׁשׁ"י אֵינִי צָרוּר לְבָאֵר כָּפַל זֶה, שֶׁפֶן
 "צָרוּר" הֵינִי "לְאַיֵב אוֹתָם" (רש"י), וְיִבֶן חֲמֵשׁ לְמַקְרָא' מִבֵּין
 מַעֲצָמוֹ שֶׁהַכֹּהֵן, שְׂכֹלֵל גַּם הַכֹּהֵן לְפִי חֶרֶב, חֲמוּרָה יוֹתֵר
 מִשְׁנֵאָה בְּלִבָּד. וּבְפֶרֶט פְּשִׁילֵמֵד בְּפֶרֶשֶׁת דְּבָרִים "אֵל תִּצַּר אֶת
 מוֹאֵב (הַשְּׁלִילָה שֶׁל צָרוּר) וְאֵל תִּתְּנֶנּוּ בָּם מִלְחָמָה" (הַשְּׁלִילָה
 שֶׁל וְהַפִּיתָם).

שְׁלֹשִׁי: ^ב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ג לְאֵלֶּה
 תִּחְלַק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת: ^ד לְרֹב
 תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי
 פְּקֻדָּיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ: ^ה אֲדָבֶנְגוּרֵל יִחְלַק אֶת־
 הָאָרֶץ לְשְׁמוֹת מִמֹּת־אֲבֹתָם וַיִּנְחְלוּ: ^ו עַל־פִּי
 הַגּוּרֵל תִּחְלַק נַחֲלָתוֹ בֵּין רֹב לְמְעַט: ^ז וְאֵלֶּה
 פְּקֻדֵי הַלְוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת
 הַגִּרְשׁוֹנִי לְקַהַת מִשְׁפַּחַת הַקַּהֲתִי לְמִרְרִי
 מִשְׁפַּחַת הַמִּרְרִי: ^ח אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת לְוִי
 מִשְׁפַּחַת הַלְבִנִי מִשְׁפַּחַת הַחֲבָרִנִי מִשְׁפַּחַת
 הַמַּחֲלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוֹשִׁי מִשְׁפַּחַת הַקַּרְחִי
 וְקַהַת הוֹלֵד אֶת־עַמְרָם: ^ט וְשֵׁם אִשֶׁת עַמְרָם
 יוֹכָבֵד בֶּת־לְוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלִוִי בְּמִצְרַיִם

וְשֹׁכֵר לְפָקְדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וְשָׁלֹשׁ
 מֵאוֹת: ^ס בְּנֵי זְבוּלֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְסֹרֵד
 מִשְׁפַּחַת הַסֹּרְדִי לְאֶלֹן מִשְׁפַּחַת הָאֶלְנִי לְיַחֲזָאֵל
 מִשְׁפַּחַת הַיַּחֲזָאֵלִי: ^ס אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַזְּבוּלֹנִי
 לְפָקְדֵיהֶם שִׁשִּׁים אֶלֶף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^ס בְּנֵי
 יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחְתָּם מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם: ^ס בְּנֵי מְנַשֶּׁה
 לְמַכִּיר מִשְׁפַּחַת הַמַּכִּירִי וּמְכִיר הוֹלִיד אֶת־גִּלְעָד
 לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי: ^ז אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד
 אֵיעֶזֶר מִשְׁפַּחַת הָאֵיעֶזְרִי לְחֵלֶק מִשְׁפַּחַת
 הַחֵלְקִי: ^ח וְאִשְׂרָאֵל מִשְׁפַּחַת הָאִשְׂרָאֵלִי וְשִׁכֵּם
 מִשְׁפַּחַת הַשִּׁכְמִי: ^ט וְשִׁמְדֵעַ מִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְדֵעִי
 וְחֹפֵר מִשְׁפַּחַת הַחֹפְרִי: ^י וְצִלְפָּחֵד בֶּן־חֹפֵר לֹא־
 הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְשֵׁם בְּנוֹת צִלְפָּחֵד
 מַחֲלָה וְנַעֲמָה חַגֵּלָה מְלֶכָה וְתַרְצֵה: ^{יא} אֵלֶּה
 מִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף
 וְשֶׁבַע מֵאוֹת: ^{יב} אֵלֶּה בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחְתָּם
 לְשׁוּתָלַח מִשְׁפַּחַת הַשְּׁתָלַחִי לְבֹכֵר מִשְׁפַּחַת
 הַבֹּכֵרִי לְתַחַן מִשְׁפַּחַת הַתַּחְנִי: ^{יג} וְאֵלֶּה בְּנֵי
 שׁוּתָלַח לְעֶרְן מִשְׁפַּחַת הָעֶרְנִי: ^{יד} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת
 בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְפָקְדֵיהֶם שְׁנַיִם וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף
 וְחֲמִשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה בְּנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחְתָּם: ^{טו}
^{טז} בְּנֵי בְנִימֵן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבִלְע מִשְׁפַּחַת הַבִּלְעִי
 לְאִשְׁבֵּל מִשְׁפַּחַת הָאִשְׁבֵּלִי לְאֲחִירָם מִשְׁפַּחַת
 הָאֲחִירָמִי: ^{יז} לְשׁוּפָם מִשְׁפַּחַת הַשׁוּפָמִי לְחוּפָם
 מִשְׁפַּחַת הַחוּפָמִי: ^{יח} וַיְהִיו בְּנֵי־בִלְע אַרְבַּע וְנַעֲמָן
 מִשְׁפַּחַת הָאֲרָדִי לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי: ^{יט} אֵלֶּה
 בְּנֵי־בְנִימֵן לְמִשְׁפַּחְתָּם וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה
 וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: ^כ אֵלֶּה בְּנֵי־דָן
 לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשׁוּחָם מִשְׁפַּחַת הַשׁוּחָמִי אֵלֶּה
 מִשְׁפַּחַת דָּן לְמִשְׁפַּחְתָּם: ^{כא} כָּל־מִשְׁפַּחַת
 הַשׁוּחָמִי לְפָקְדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע
 מֵאוֹת: ^{כב} בְּנֵי אֲשֶׁר לְמִשְׁפַּחְתָּם לְיִמְנָה

רביעי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּפֶן בָּנוֹת
 צִלְפַחֵד דְּבַרְתָּ נָתַן תִּתֵּן לָהֶם אַחֲזַת נַחֲלָה בְּתוֹךְ
 אַחֵי אֲבִיהֶם וְהֵעֲבַרְתָּ אֶת־נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן:
 ה וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבָר לֵאמֹר אִישׁ כִּי־יָמוּת
 וּבֶן אֵין לוֹ וְהֵעֲבַרְתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבָתּוֹ: וְאִם־
 אֵין לוֹ בֵּת וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחָיו: וְאִם־אֵין
 לוֹ אַחִים וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחֵי אָבִיו:
 וְאִם־אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ
 לְשֹׂאֲרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וַיִּרְשׁ אֹתָהּ
 וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 עֲלֵה אֶל־הָר הָעֵבְרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וְרֵאִיתָ אֹתָהּ
 וְנֹאסַפְתָּ אֶל־עַמּוּד גַּם־אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר נֹאסַף אֶהֱרֹן
 אַחִיד: וְכַאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בְּמַדְבַּר־צֹן בְּמַרְיֵבֶת
 הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בְּפִימִים לְעִינֵיהֶם הֵם מִי־מַרְיֵבֶת
 קָדַשׁ מַדְבַּר־צֹן: ס וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
 לֵאמֹר: וַיִּקְדֹּד יְהוָה אֱלֹהֵי הַרְוּחַת לְכָל־בָּשָׂר
 אִישׁ עַל־הָעֵדָה: וְאֲשֶׁר־יֵצֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא
 לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יֵצֵא וְאֲשֶׁר יָבִיא וְלֹא תִהְיֶה
 עֵדוּת יְהוָה כִּצְאֹן אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רַעַת: וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן אִישׁ
 אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֹת־יָרְדְךָ עָלָיו: וְהֵעַמְדַתְתָּ
 אֹתוֹ לְפָנַי אֶלְעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי כְּלֵהֲעֵדָה וְצִוִּיתִיךָ
 אֹתוֹ לְעִינֵיהֶם: וּנְתַתָּה מִהוֹדֶךָ עָלָיו לְמַעַן
 יִשְׁמְעוּ כְּלֵהֲעֵדָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וּלְפָנַי אֶלְעֶזֶר
 הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לְפָנַי
 יְהוָה עַל־פִּיו וְצִוּוֹ וְעַל־פִּיו יִבְאוּ הוּא וְכָל־בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְכָל־הָעֵדָה: וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמֵדְהוּ לְפָנַי
 אֶלְעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי כְּלֵהֲעֵדָה: וַיִּסְמַךְ אֶת־
 יָדָיו עָלָיו וַיְצַוְהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

וּתְלַד לְעַמָּרָם אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֵת מְרִים
 אַחֲתָם: וַיּוֹלֵד לְאֶהֱרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא
 אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר: וַיָּמָת נָדָב
 וְאֲבִיהוּא בְּהַקְרִיבֶם אֲשֶׁר־זָרָה לְפָנַי יְהוָה:
 וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כִּלְיָזָר
 מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה כִּי וְלֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם נַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
 אֲשֶׁר פְּקָדוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל
 יַרְדֵּן יַרְחוֹ: וּבְכֹאֲלָה לֹא־הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי
 מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פְּקָדוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּמַדְבַּר סִינַי: כִּי־אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמָתוֹ
 בְּמַדְבַּר וְלֹא־נֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־כָּלֵב
 בֶּן־יִפְנָה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן: ס כֹּז וְתַקְרַבְנָה
 בָּנוֹת צִלְפַחֵד בֶּן־חֶפְר בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־מְכִיר בֶּן־
 מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
 בָּנֹתָיו מִחֲלָה נְעָה וְחַגְלָה וּמִלְכָּה וְתַרְצָה:
 וְתַעֲמֹדְנָה לְפָנַי מֹשֶׁה וּלְפָנַי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
 וּלְפָנַי הַנְּשִׂאִים וְכָל־הָעֵדָה פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד
 לֵאמֹר: גֹּאֲבִינוּ מֵת בְּמַדְבַּר וְהוּא לֹא־הָיָה
 בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַגּוֹעַדִים עַל־יְהוָה בְּעֵדַת־קַרַח
 כִּי־בַחֲטָאוּ מֵת וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ: ד לָמָּה יִגְרַע
 שֵׁם־אֲבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן
 תִּנְהַלְגֵנוּ אַחֲזָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִינוּ: ה וַיִּקְרַב

מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפָּטָן לְפָנַי יְהוָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יג ענף 93)

ויקרב משה את משפטן (כז, ה)

"נתעלמה הלכה ממנו" (רש"י). ויש לשאל, מה פכריחו
 לפרש פן, וברי יתכן שלא שמע הלכה זו מה'. ויש לומר,
 דהנה יש הבדל בין "משפטן" ל"דברן" (כמו "כי יהיה להם
 דבר בא אלי"). דבר - טענות ושקלא וטריא. משפט - פסק
 דין. והקשה לו: פיון שלא ידע את ההלכה, איך הקריב "את
 משפטן". לכן מפרש שאכן ידע את ההלכה, אלא שנתעלמה
 ממנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 18)

צו את בני ישראל (כח, ב)

"עד שאפתה מצוני על בני, צנה את בני עלי" (רש"י). והינו, שבתור מענה לבקשת משה למנות איש "אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם... ולא תהיה עדת ה' כפצאן אשר אין להם רועה", נצטוו על קרבן התמיד. ויש לבאר, דהנה קרבן זה (וקרבנות בכלל) שולל את השעות ש"אין רועה" בעולם ו"עולם כמנהגו נוהג", ומגלה שהעולם מתנהג בהשגחתו הפרטית של הקב"ה, שהוא זה "אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם".

ששי ^{טו} ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח ליהוה: ^{יז} ובחמשה עשר יום לחדש הוה חג שבועת ימים מצות יאכל: ^{יח} ביום הראשון מקרא-קדש כל-מלאכת עבודה לא תעשו: ^{יט} והקרבתם אשה עלה ליהוה פרים בני-בקר שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה תמימם יהיו לכם: ^כ ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל תעשו: ^{כא} עשרון עשרון תעשה לכבש האחד לשבעת הכבשים: ^{כב} ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם: ^{כג} מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד תעשו את-אלה: ^{כד} פאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה ריח-ניחח ליהוה על-עולת התמיד יעשה ונספו: ^{כה} וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו: ^{כו} וביום הכפורים בהקריבכם מנחה חדשה ליהוה בשבעתיכם מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו: ^{כז} והקרבתם עולה לריח ניחח ליהוה פרים בני-בקר שנים איל אחד ושבעה כבשים בני שנה: ^{כח} ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרונים לפר האחד שני עשרונים לאיל האחד: ^{כט} עשרון עשרון לכבש האחד לשבעת הכבשים: ^ל שעיר עזים אחד לכפר עליכם: ^{לא} מלבד עלת התמיד ומנחתו תעשו תמימם יהיו-לכם ונספיהם: ^{לב}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 196)

קח לה את יהושע וסמכת את ידך עליו (כז, יח)

יש לשאול, מדוע לא מציינו שמשה משח את יהושע בשמן המשחה, שהרי כשמעמידין מלך מושחין אותו? ויש לומר, שמלכות יהושע עיקרה נשיאות בתורה, שהרי הוא מקבל התורה ממשה. לכן נפעלה מלכותו על ידי סמיכה, שקשורה לתורה, כמאמר (סנהדרין יד, א) סמוכין איש מפיי איש, ולא על ידי משיחה בשמן.

חמישי ^{כח} א ונדבר יהוה אל-משה לאמר: ^א צו את-בני ישראל ואמרת אליהם את-קרבני לחמי לאישי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו: ^ב ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו ליהוה כבשים בני-שנה תמימם שנים ליום עלה תמיד: ^ג את-הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים: ^ד ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן בתית רביעת ההין: ^ה עלת תמיד תעשה בהר סיני לריח ניחח אשה ליהוה: ^ו ונספו רביעת ההין לכבש האחד בקדש הפך נסוף שכר ליהוה: ^ז ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר ונספו תעשה אשה ריח ניחח ליהוה: ^ח פ וביום השבת שני-כבשים בני-שנה תמימם ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונספו: ^ט עלת שבת בשבתו על-עלת התמיד ונספה: ^י פ ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליהוה פרים בני-בקר שנים ואיל אחד כבשים בני-שנה שבעה תמימם: ^{יא} ושלשה עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד: ^{יב} ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד עלה ריח ניחח אשה ליהוה: ^{יג} ונספיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין ואת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה: ^{יד} ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על-עלת התמיד יעשה ונספו: ^{טו}

כט « וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד הַחֹדָשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עַבְדָּה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: 1 וְעֵשִׂיתֶם עִלָּה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: 2 וּמִנְחָתָם סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים לֶפֶר שְׁנֵי עֶשְׂרִים לָאֵיל: 3 וְעֶשְׂרוֹן אֶחָד לִכְבֹּשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים: 4 וְשַׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת לִכְפֹּר עֲלֵיכֶם: 5 מִלְכֹּד עֲלֵת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפֵיהֶם כְּמִשְׁפָּטָם לְרִיחַ נִיחַח אֲשֶׁה לַיהוָה: 6 וּבַעֲשׂוֹר הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֵנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם כָּל־מִלְאכָה לֹא תַעֲשׂוּ: 7 וְהִקְרַבְתֶּם עִלָּה לַיהוָה רִיחַ נִיחַח פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: 8 וּמִנְחָתָם סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים לֶפֶר שְׁנֵי עֶשְׂרִים לָאֵיל הָאֶחָד: 9 עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֹּשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים: 10 שַׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלְכֹּד חֲטָאת הַכִּפָּרִים וְעֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפֵיהֶם: 11

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות לב עמ' 137)

וביום הכפורים (כח, כו)

"חג השבועות נקרא כפורי קציר חטים, על שם שתי הלחם" (רש"י). שתי הלחם רומזים לתורה שבכתב ושבועל-פה. והנה, בלמוד תורה שבכתב מרגיש יותר הבטול לנוחן התורה, שהרי הקורא בה ולא גרע מאי קאמר קים מצות תלמוד תורה, כנגוד לתורה שבועל-פה, שאינו נחשב למוד קלל. והקרבת שתי הלחם מורה על כך שהבטול של תורה שבכתב צריך לחדר להבנה של תורה שבועל-פה.

בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם יִהְיוּ: 7 וּמִנְחָתָם סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים לֶפֶר הָאֶחָד לְשֹׁשָׁה עָשָׂר פָּרִים שְׁנֵי עֶשְׂרִים לָאֵיל הָאֶחָד לְשְׁנֵי הָאֵילִם: 8 וְעֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֹּשׂ הָאֶחָד לְאַרְבָּעָה עָשָׂר כִּבְשִׂים: 9 וְשַׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלְכֹּד עֲלֵת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: 10 וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם עָשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: 11 וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים לָאֵילִם וְלִכְבְּשִׂים כְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט: 12 וְשַׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלְכֹּד עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפֵיהֶם: 13 וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עֶשְׂתֵי־עָשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: 14 וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים לָאֵילִם וְלִכְבְּשִׂים כְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט: 15 וְשַׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלְכֹּד עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: 16 וּבַיּוֹם הָרִבְעִי פָּרִים עֶשְׂרֵה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: 17 מִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים לָאֵילִם וְלִכְבְּשִׂים כְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט: 18 וְשַׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלְכֹּד עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: 19 וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תְּשַׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: 20 וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים לָאֵילִם וְלִכְבְּשִׂים כְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט: 21 וְשַׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלְכֹּד עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: 22 וּבַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי פָּרִים שְׁמוֹנֶה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: 23 וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים לָאֵילִם וְלִכְבְּשִׂים כְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט: 24 וְשַׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלְכֹּד עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: 25 וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שִׁבְעָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: 26 וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים עָשָׂר תְּמִימִם: 27 וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים

שביעי יב ובחמשה עשר יום לחודש השביעי מקרא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עַבְדָּה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגְתֶּם חֹג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים: 13 וְהִקְרַבְתֶּם עִלָּה אֲשֶׁה רִיחַ נִיחַח לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 205)

ומנחתם ונספיהם לפרים (כט, יח)

”כנגד שבעים אמות . . ובימי המקדש היו מגנין עליהם” (רש"י). ואלו לגבי הכבשים אומר ”לכלות מהם צ"ח קללות”, לא רק בימי המקדש. ויש לבאר, דהנה מה שפעל קרבן בזמן הבית נפעל היום על ידי תפלה; אלא שאז הגיע השפע לעולם (“בחיזונויות בפעל ממש”), והיום הפעלה היא רק בנפש האדם. מוכן אפוא, שהשפעה לאמות העולם יכולה להיות רק בזמן הבית, ואלו ההשפעה לישראל ישנה גם בזמן הגלות.

מפטיר לה ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו: והקרבנות עליה אשה ריח ניחח ליהוה פר אחד איל אחד פבשים בני-שנה שבעה תמימים: מנחתם ונספיהם לפר לאיל ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה: אלה תעשו ליהוה במועדיכם לבד מגדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנספיהם ולשלמיכם: ויאמר משה אל-בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את-משה: פכפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 229)

עצרת תהיה לכם (כט, לה)

עצרת - לשון עצירה וקליטה. כל ההמשכות שנקמשכו בחג הסכות בדרך מקיף, נקלטות בנפש בפנימיות (“לכם”) בשמיני עצרת (לקוטי תורה). לפי זה יש לבאר מה שתרגם יונתן “תהוין בחדוא מן מטילכון לבתיכון”, שיש לדקדק בזה: מהי השמחה בכך שיוצאים מן הספה לבית. אלא, השמחה היא מהמשכת האורות המקיפים של הספה בפנימיות, ב'בית'.

קפ"ח פסוקים, לחל"ק סימן.

לאילם ולכבשים במספרם כמשפטם: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה: מ ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו: והקרבנות עליה אשה ריח ניחח ליהוה פר אחד איל אחד פבשים בני-שנה שבעה תמימים: מנחתם ונספיהם לפר לאיל ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה: אלה תעשו ליהוה במועדיכם לבד מגדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנספיהם ולשלמיכם: ויאמר משה אל-בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את-משה: פכפ

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון ובימיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו: אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעם ולעמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעם ולעמי עלמאי. יתברך, וישתבת, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתחדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עֲזֵי-חַיִּים הַיָּא לְמוֹחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי-נַעַם, וְכָל-נִתְיַבְתִּיָּהּ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בַּיּוֹמָהּ, בְּשִׂמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יֵי חֶפְצָא לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדְרִי:

מדִּיקִים לְגַלּוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגְדַת הַתּוֹרָה, שֶׁמִּקּוֹם הַתּוֹרָה יֵהיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבַנְט חוֹגְרִים בַּתְּחִילַת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לֹא יִתְחַלַּל הַמִּפְטִיר לְהַפְטִיר עַד שִׁיגְמוֹר הַגּוֹלָל לְגַלּוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁגַם הַגּוֹלָל יוֹכַל לְהַבִּין וּלְשִׁמוֹעַ מִמֶּנּוּ, שְׁחוּבָה הִיא עַל הַכֹּל לְשִׁמוֹעַ הַהַפְטָרָה כְּמוֹ הַפְרָשָׁה שֶׁבִּסְפָר תּוֹרָה.

בְּרַכַת הַהַפְטָרָה לְפָנֶיהָ

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַפּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנֵה עֲבָדָיו וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חֻבָּה הוּא עַל הַכֹּל לְשִׁמוֹעַ הַהַפְטָרָה כְּמוֹ הַפְרָשָׁה שֶׁבִּסְפָר תּוֹרָה. לִפְיֶכֶךְ, לֹא יִקְרָאוּ שְׁנַיִם הַהַפְטָרָה כְּאֶחָד בְּקוֹל רֵם שְׁנַיִם קוֹלוֹת אִין נִשְׁמָעִים, וַיֵּשׁ נוֹהֲגִים מִטַּעַם הַיְדוּעַ לְהֵם, שֶׁלֹּא לְסִמּוּךְ עַל שְׁמִיעָה בְּלִבְדָּה, אֲלֵא הֵם בְּעִצְמָם קוֹרִין הַהַפְטָרָה וְשׁוֹמְעִין הַבְּרִכוֹת מִפִּי הַמִּפְטִיר. וּמִכֹּל מְקוֹם, צְרִיכִים לִיְזַהֵר שֶׁלֹּא יִקְרָאוּ בְּקוֹל רֵם אֲלֵא בְּנִחַת (מִלָּה בְּמִלָּה עִם הַמִּפְטִיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עֲטַרַת מְרִים

א אֵלֶּה הֵם דְּבָרֵי יְרֵמְיָהוּ בֶן-חֶלְקִיָּהוּ מִן-הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר יָשַׁב בְּעִנְתוֹת מַעְרֵי הַכֹּהֲנִים שֶׁהֵיא בְּאַרְצָא בְּנִימָן: ב אֲשֶׁר הָיָה תְּחִלַּת דְּבַר-יְהוָה אֵלָיו בַּיּוֹם יֵאֻשְׁתִּי בְּנֶאֱמֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה שֶׁהוּא יְרוּחוֹ הוּא צְדִיקִים, בְּשִׁלְש־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמָלְכוֹ: ג וַיְהִי יְרֵמְיָהוּ נְבִיא כָּל יְמֵי יֵאֻשְׁתִּי הַנּוֹתָרִים, בַּיּוֹם יְהוִיָּקִים בֶּן יֵאֻשְׁתִּי מֶלֶךְ יְהוּדָה וְהַתְּמִידָה נְבִיאָתוֹ עֲדִיתֶם עֲשִׂיתֵי-עֲשָׂרָה שָׁנָה לְצְדָקָתוֹ בֶּן-יֵאֻשְׁתִּי מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּתָם מְלָכוֹתוֹ בְּשָׁנַת אַחַת עֶשְׂרֵה לְמְלָכוֹתוֹ עֲדִי-גְלוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּתַדִּישׁ הַחֲמִישִׁי כִּי אִם נָפַל צְדָקָתוֹ בְּיַד מֶלֶךְ כַּבְּל: ד וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ה בְּמָרָם אֲצַרְךָ כְּכַפְּתוֹן אִמָּךְ וְדַעֲתִיךָ הַפְתִּירָה כִּד שְׁתַּחֲוֶה הַגּוֹן וּמוֹכֵן לְנְבוּאָה וּבְמָרָם תֵּצֵא מִרְחֹם הַקֶּדֶשׁ תֵּיךְ וּמִנְחִיתֶךָ לְכָד נְבִיאִים לְגוֹיִם עַל הַגּוֹיִם כֻּלָּם נִתְתַּיְךְ: ו וַיֹּאמֶר אֲהֵא אוֹי לִי עַל הַמַּעֲשֵׂה אֲדַנִּי יְהוָה הִנֵּה לֹא יְדַעֲתִי דְבַר לְסִדֵּר דְּבַרֵּי הַנְּבוּאָה בְּצַחֲוֹת הַלְשׁוֹן כִּי-נֶעַר אֲנֹכִי וְלֹא הִדְגַלְתִּי בָהּ: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲלֵ-תֹאמַר נֶעַר אֲנֹכִי אֵל תִּפְאֵן כְּדָבָר בְּעִבּוֹר הַנְּעוּרֹת כִּי עַל-כֵּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲשַׁלְחֶךָ תִּלְךָ וְאַתָּה כִּי-יִרְאָתְךָ אֲנִי לְהַצְלִיךָ נְאֻם-יְהוָה:

שִׁי לְמוֹרָא

ב) בְּשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמָלְכוֹ, אִם תְּחִלְתָּהּ לְשִׁרוֹת עֲלִיו הַשְּׂרָאָה הַנְּבוּאָה. ג) וַיְהִי בַיּוֹם יְהוִיָּקִים וְגו', וְהָיָה מִתְּנַבְא גַם בַּיּוֹם יְהוִיָּקִים בְּנֵו בַיּוֹם צְדָקָתוֹ וכו'. ה) בְּמָרָם אֲצַרְךָ כְּכַפְּתוֹן יְדַעֲתִיךָ, בְּמָרָם יְצַרְתִּיךָ עוֹרָה כְּכַפְּתוֹן אִמָּךְ, הַדְּגַלְתִּיךָ. ז) וּמִנְחִיתִי אוֹתְךָ. ו) אֲהֵא, לְשׁוֹן קְרִיאָה עַל הַצַּעַר וְעַל הַדְּאָגָה. לֹא יְדַעֲתִי דְבַר, רָצָה לְמוֹרָא דְּבַרֵּי תוֹכַחָה. כִּי נֶעַר אֲנֹכִי, כִּי

הַפְטָרָה לְפָרִשְׁתָּהּ פִּינַחֵם לְקִרְיָאָה בְּצִיבּוֹר

וּלְשִׁמוֹ"ת בִּרְמוּיָה פֶּרֶק א"ב

א א דְּבָרֵי יְרֵמְיָהוּ בֶן-חֶלְקִיָּהוּ מִן-הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בְּעִנְתוֹת בְּאַרְצָא בְּנִימָן: ב אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר-יְהוָה אֵלָיו בַּיּוֹם יֵאֻשְׁתִּי וְהוִיָּה בַּיּוֹם יְהוִיָּקִים בֶּן-יֵאֻשְׁתִּי מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּשִׁלְש־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמָלְכוֹ: ג וַיְהִי בַּיּוֹם יְהוִיָּקִים בֶּן-יֵאֻשְׁתִּי מֶלֶךְ יְהוּדָה עֲדִיתֶם עֲשִׂיתֵי-עֲשָׂרָה שָׁנָה לְצְדָקָתוֹ בֶּן-יֵאֻשְׁתִּי מֶלֶךְ יְהוּדָה עֲדִי-גְלוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּחֲדִישׁ הַחֲמִישִׁי: ד וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ה בְּמָרָם אֲצַרְךָ כְּכַפְּתוֹן יְדַעֲתִיךָ וּבְמָרָם תֵּצֵא מִרְחֹם הַקֶּדֶשׁ תֵּיךְ נְבִיאִים לְגוֹיִם נִתְתַּיְךָ: ו וַיֹּאמֶר אֲהֵא אֲדַנִּי יְהוָה הִנֵּה לֹא-יְדַעֲתִי דְבַר כִּי-נֶעַר אֲנֹכִי: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲלֵ-תֹאמַר נֶעַר אֲנֹכִי כִּי עַל-כֵּל-אֲשֶׁר אֲשַׁלְחֶךָ תִּלְךָ וְאַתָּה כִּי-יִרְאָתְךָ אֲנִי לְהַצְלִיךָ נְאֻם-יְהוָה: ח אֲלֵ-תִירָא כִּי-יִרְאָתְךָ אֲנִי לְהַצְלִיךָ נְאֻם-יְהוָה:

צעיר לזמים אנכי, ואיך אתה מוכיח לעמים. ט) את ירו, את דברי נבואתו. ויגע על פי, והעביר את דברי הנבואה שיהיו מספרים כפי. י) הפקדתיך, שמתיך פקוד וקמנה. לנתוש, לעקר. ולנתוץ, לכתת ולשבר. יא) מקל שקד, מטה מאילן שגדלים בו שקדים. יב) שקד אני על דברי לעשותו, מתספר ומשמדל במהירות לקום את דברי. כמו השקד שהוא ממהר להוציא פרח לפני שאר האילנות. יג) סיר נפוח, סיר מעלה רתיחה. והוא רפון על ירושלים. ופניו, פני הרתיחה, כלומר המקום שמעלה רתיחה מרבה. פרוש אחר, "פניו", פני הסיר, שהצד של הסיר שמפניו יוצקים, נקרא פניו. מפני צפונה, מצד צפון. יד) מצפון, מצד צפון, והיא כבל, שהיא מורחית צפונית לארץ ישראל. טו) כי הנני קורא, כלומר, אשים בלבם שניבאו. משפחות ממלכות צפונה, המשפחות הם העמים, והממלכות הם המלכים. יז) תאזר מתניך, לשון זרו, פאיש חיל אל תחת, אל תפחד. פן אחתך לפניהם, אם תפחד מהם, אשבר אותך לפניהם, ויכלו להיזקק. יח) למלכי יהודה, כנגד מלכי יהודה. יט) ונלחמו אליך, ולחמו

ט וישלח יהוה הוי"ט את ירו ויגע על פי ויאמר יהוה אלי הנה הנה ששעתי כדו כפיד נתתי דברי כפיד: י' ראה הפקדתיך מנתי אותך היום הנה עליהגוים ועליהממלכות לנתוש לעקר ממוקמו ולנתוץ גם רק חלק, ולהאבד לגמרי, ולהרוס כולל הבנין לבנות ולנמוע: יא ויהי דברייהוה אלי לאמר מהאתה ראה ורמיהו במראה הנבואה, ואמר מקל מטה שקד מאילן שגדלים בו שקדים אני ראה: יב ויאמר יהוה אלי היטבת לראות כי השקד הנה הוא ממהר להוציא פרח קודם לכל האילנות כישקד ממהר אני על דברי לעשותו ואם כן ראית דבר המרפון רפון על מה שעמדי להיות: יג ויהי דברייהוה א' אלי פעם שנית לאמר מה אתה ראה במראה הנבואה ואמר סיר נפוח קדיה מעלה רתיחה אני ראה ופניו מקום שמעלה רתיחה מפני מעבר צפונה: יד ויאמר יהוה אלי מצפון מקבל העומדת מצפון תפתח תתקו מותרת לבוא הרעה על פלישבי הארץ: טו כי א' הנני קרא אשים בלבם לכל משפחות ממלכות צפונה שיבאו נאם יהוה וזבאו ונתנו איש כסאו כשופטים היושבים על כסא המשפט, מול פתח א' שערי ירושלים ועל פליחומתיה סביב ועל פליערי יהודה לשמוע מענת הפעלדין: טז ודברתי אז אדבר משפטי אותם עמהם על כל רעתם לבקש דין מאתם אשר עובדני וקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם: יז ואתה תאזר מתניך ללכת ברווח וקמת ודברת אליהם את פלא אשר אנכי אצנך אל תחת אל תפחד מפניהם להחניף להם פן אחתך לפניהם כי כשתפחד אשבור אותך לפניהם ויכלו להזיק לך: יח ואני הנה נתתיך נתתי פה בידך היום לעיר מבצר

מפניהם כי אתך אני להצילך נאם יהוה: ט וישלח יהוה את ירו ויגע על פי ויאמר יהוה אלי הנה נתתי דברי כפיד: י' ראה הפקדתיך א היום הנה עליהגוים ועליהממלכות לנתוש ולנתוץ ולהאבד ולהרוס לבנות ולנמוע: יא ויהי דברייהוה אלי לאמר מהאתה ראה ורמיהו ואמר מקל שקד אני ראה: יב ויאמר יהוה אלי היטבת לראות כישקד אני על דברי לעשותו: יג ויהי דברייהוה א' אלי שנית לאמר מה אתה ראה ואמר סיר נפוח אני ראה ופניו מפני צפונה: יד ויאמר

יהוה אלי מצפון תפתח הרעה על פלישבי הארץ: טו כי א' הנני קרא לכל משפחות ממלכות צפונה נאם יהוה וזבאו ונתנו איש כסאו פתח א' שערי ירושלים ועל פליחומתיה סביב ועל פליערי יהודה: טז ודברתי משפטי אותם על כל רעתם אשר עזבוני וקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם: יז ואתה תאזר מתניך וקמת ודברת אליהם את פלא אשר אנכי אצנך אל תחת מפניהם פן אחתך לפניהם: יח ואני הנה נתתיך היום לעיר מבצר ולעמוד ברזל ולחמות נחשת על פליהארץ למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם הארץ: יט ונלחמו אליך ולא יוכלו לך כי אתך אני

בעיר מבצר ולעמוד ברזל שלא יוכל אדם להטותו ולשברו ולחמות נחשת כל שפון אם יהיו לעיר חומות נחשת, וכל זה כדי שתוכל להתגבר עלי פליהארץ ביניהם למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם הארץ מנתי העם: יט ונלחמו אליך כולם ולא יוכלו לך יעו כי אתך אני נאם יהוה להצילך:

שי למורא

נגוד בדברי משפט, לכתר את דברי נבואתך. להצילך, שלא ימותוך. (ב) באוני ירושלים, אל העם אשר בירושלים, זכרתי לך חסד געורוך, אף על פי שאני מביא עליך רעה בעבור מעשיך הרעים, לא אכלה אותך, וגם אעניש את המצויקים לך, כי זכרתי לך חסד געורוך. אהבת כלולותיך, האהבה שהיתה לי עליך בעת שהיית בכלה בזמן חפתה, כלומר בעמך הר סיני לקבלת התורה. ג) קדש ישראל לה, נחשבים הם כמו קדש, שלא יאכלנו זה ראשית תבואתה, המיטב שבכל תבואתו, כלומר, המבחרים שבמין האדם. כל אכליו יאשמו, כל הגוזלים ומכלים את ישראל, יהיו אשמים והרעה תבוא עליהם.

נאם־יהוה להצילך: ב אִוְּהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב הַלֵּךְ וּקְרֵאתָ בְּאוֹנֵי יְרוּשָׁלַיִם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד גְּעוּרֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ בְּיָמֶיךָ גְּעוּרֶיךָ אֲהַבֶּתְךָ הָאֲהַבָה שֶׁהָיָה לִי עִלְיֶיךָ בְּעֵת כְּלוּלְתֶיךָ שֶׁהָיִיתְךָ כְּכֹלָה בְּזִמְנֵי חִפְתָּהּ בְּמִתְּן תּוֹרָה, גַּם זְכוּר לִפְנֵי שְׁהֵאֲמַנְתְּ בִּי לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאַרְצָה לֹא זְרוּעָה: ג קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כֹּל אֲכָלֶיךָ וְאֲשָׁמוּ רְעָה תְּבֹא אֲלֵיהֶם נָאִם יְהוָה:

עטרת מרים
אִוְּהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב הַלֵּךְ וּקְרֵאתָ בְּאוֹנֵי יְרוּשָׁלַיִם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד גְּעוּרֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ בְּיָמֶיךָ גְּעוּרֶיךָ אֲהַבֶּתְךָ הָאֲהַבָה שֶׁהָיָה לִי עִלְיֶיךָ בְּעֵת כְּלוּלְתֶיךָ שֶׁהָיִיתְךָ כְּכֹלָה בְּזִמְנֵי חִפְתָּהּ בְּמִתְּן תּוֹרָה, גַּם זְכוּר לִפְנֵי שְׁהֵאֲמַנְתְּ בִּי לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאַרְצָה לֹא זְרוּעָה שֶׁאֵין כֹּה זֶרַע וְרֵעַ וְאֵין כֹּה לְאֹכֵל: ג וְלֹאֵה קִדְשׁ כְּתוּבָה נִחְשָׁב יִשְׂרָאֵל לַיהוָה שֶׁלֹּא יֵאָכְלֶנּוּ זֶה, כִּי יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ הַמִּיטֵב שֶׁבְּכֹל הָאוֹמוֹת כֹּל אֲכָלֶיךָ כֹּל הַמְּכַלִּים אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֲשָׁמוּ אִף־עַל־פִּי שֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְבִיא הָאוֹיֵב בְּעִבּוֹר חֶסֶדְךָ, עַם כֹּל זֶה רְעָה תְּבֹא אֲלֵיהֶם לְאוֹמוֹת בְּסוּף נָאִם יְהוָה כִּי זְכוּר אֲנִי לְיִשְׂרָאֵל חֶסֶד גְּעוּרִים שֶׁהוּא חֶסֶד הַאֲבוֹת:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כֹּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכֹל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנִּצָּאֵן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אִמְתָּ וְצַדִּיק: נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנִּצָּאֵן בְּכֹל דְּבָרָיו: רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה: שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבֹא וַיַּגֵּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְּשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד: עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לְךָ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְפָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כֹל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִת:

מו ויד־יהוה רוח גבורה מה היתה אל־אליהו וישגם מתניו חגר מתניו, להיות מוֹרו ביוֹתר וירץ לפני אחאב, רץ כרגליו לפני המרכבה, שלא ילך אחאב ויחיד, משום כבוד המלכות. א) את כל אשר עשה אליהו, בהורדת האש והגשם. ב) בה יעשוֹן אלהים ובה יוספון, הוא לשון שבועה ועגון

אֶת־כִּלְיֵהַנְּבִיאִים בַּחֶרֶב: ב ותשלח איובל מלאך אל־אליהו לאמר בהיעשוֹן אלהים כמו שעשית לנביאי הבעל ובה יוספון לשון שבועה והטמה פירכעת מחל אשים את־נפשך כנפש אחר מהם: ג וירא ראה עצמו בספנה ויקם וילך למלט אל־נפשו ויבא באר שבע אשר ליהודה ואניה תחת ממשלת אחאב וינח את־נערו שם להפדר מפני אדם לצאת אל המדבר והחפוד: ד והוא־הלך במדבר הרך יום ויבא וישב תחת רתם שם אילו אחד לחסות בצלו וישאל מה לקחת את־נפשו למות ויאמר ו רב עתה לי בעולם הנה ואני בו בספנה כל יום יום, ולך יהיה קח נפשי כי לא לעולם אתה כי לא־טוב אנכי מאבתי להנצל מן המיתה ואם פן מה לי עתה, מה לי לאחר זמן: ה וישכב וישן תחת רתם אחד כי לא מצא שני עצי רתם יחד לחסות בעולם כל אורך הדרך והנה־זה מיד פשוטו פא אלו מלאך נגע בו להקיצו משנתו ויאמר לו קום אכול: ו ויפלט והנה מראשתיו עגת רצפים מהים וצפחת מים ויאכל וישת וישב וישכב: ז וישב מלאך יהוה ו שנית ויגע־בו ויאמר קום אכל כי רב ויגע־בו ויאמר קום אכל כי רב מן־הדרך היא במרחק רב מפה, ולא תמצא מה לאכול: ח ויקם ויאכל וישתה וילך בכח ו האכילה היתה על פי גם ארבעים יום וארבעים לילה עד בואו הר האלהים הרב: ט ויבא־שם אל־המטרה שעמד בה משה וילן שם והנה דבר־יהוה אליו ויאמר לו המטור ולחרוג נביאי הבעל המתעים את

הפטרה לפרשת פינחס לשמו"ת

במלכים א פרק יח

יח מו ויד־יהוה היתה אל־אליהו וישגם

מתניו וירץ לפני אחאב עד־באכה יורעאלה:

יט א ויגד אחאב לאיובל את כל־אשר

עשה אליהו ואת כל־אשר הרג את־כל־

הנביאים בחרב: ב ותשלח איובל מלאך

אל־אליהו לאמר בהיעשוֹן אלהים ובה

יוספון פירכעת מחל אשים את־נפשך כנפש

אחד מהם: ג וירא ויקם וילך אל־נפשו ויבא

באר שבע אשר ליהודה וינח את־נערו שם:

ד והוא־הלך במדבר הרך יום ויבא וישב

תחת רתם אחד וישאל את־נפשו למות

ויאמר ו רב עתה יהיה קח נפשי כי לא־טוב

אנכי מאבתי: ה וישכב וישן תחת רתם

אָמַר. כַּנְפֵשׁ אַחַד מֵהֶם, כְּמוֹ נֶפֶשׁ אַחַד מִנְבִיאֵי הַבַּעַל שֶׁהִרְגַת. ג) וִירָא, רָאָה עֲצֻמוֹ בַסִּפְנֵה. אֲשֶׁר לַיהוּדָה, אֲשֶׁר אֵינָה תַּחַת מְמֻשְׁלָה אַחָב וְאִיּוֹבֵל, אֵלָא לְמַלְכוּת יְהוּדָה. ד) רַתֵּם, שֵׁם עֵץ שֶׁנֶּחְלָיו חֲמוּם מְאֹד. לֹא טוֹב אֲנֹכִי מֵאַבְתִּי, כִּי אֲרָכּוּ יָמָיו וְיִתֵּר מִיָּמֵי אֲבוֹתָיו. (וְאָמַר ר"ל "פִּינְחָס זֶה אֱלִיהוֹ"). ה) וַהֲנֵה זֶה, כְּלוּמַר, מִיָּד פִּשְׁטָן בָּא אֵלָיו הַמְּלָאךְ. ו) מֵרֵאשִׁיתָיו, סְמוּךְ לְרֵאשׁוֹ. עֲגַת רִצְפִים, עֲנַת אֲפִיָּה בְּנַחְלִים. וְצַפְחָתָהּ, שֵׁם כָּלִי. וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתָּה, אָכַל חֶלֶק מִהַעֲנַתָּה וְשָׁתָה חֶלֶק מִהַיָּיִם. ח) וַיִּקָּם וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתָּה, מִמָּה שֶׁנִּשְׁאָר בְּרַתֵּם. י) קָנַא קָנַאתִי וְגו', מִקְנָא הִיִּיתִי קָנַאת ה' לְחַרְגֵּךְ אֶת נְבִיאֵי הַבַּעַל הַמַּתְעִים אֶת יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁעָנּוּ אֶת בְּרִיתְךָ שֶׁבְרַת עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי. וְהוּלָל דְרָשׁוּהוּ, שֶׁבִמְלֹךְ מִהֶם בְּרִית מִלְּהָ. וְאִוְתֵר אֲנִי לְבָדִי, כִּי מֵאַתְּ הַנְּבִיאִים שֶׁהִרְבִּיאוּ עוֹבְדֵיהוּ לֹא הָיוּ יוֹדְעִים לָהֶם. אוּ לִפִּי שְׂלֹא הָיוּ טוֹדְעִים.

אחד והנה־זה מלאך נגע בו ויאמר לו קום אכול: ו ויפלט והנה

מראשתיו עגת רצפים מהים וצפחת מים ויאכל וישת וישכב: ז וישב

מלאך יהוה ו שנית ויגע־בו ויאמר קום אכל כי רב מן־הדרך: ח ויקם

ויאכל וישתה וילך בכח ו האכילה היתה ארבעים יום

וארבעים לילה עד הר האלהים הרב: ט ויבא־שם אל־המטרה וילן

שם והנה דבר־יהוה אליו ויאמר לו מה־לך פה אליהו: י ויאמר קנא

קנאתי ליהוה ו אלהי צבאות פיעזבו בריתך בני ישראל את־מוֹבַחֲתֵיךְ

הָרְסוּ וְאֶת־נְבִיאֵיךְ הֲרִגוּ בַחֶרֶב וְאִוְתֵר אֲנִי לְבָדִי וּבִקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי

לְהַכֵּם עִמּוֹ בְּדָבָרִים מִה־לְךָ פֶּה לְפִי בְּאֵת הַזֶּה אֱלִיהוֹ: י וַיֹּאמֶר קָנַא קָנַאתִי לַיהוָה וְאֵלֵךְ צְבָאוֹת לְעַזֹּר הַמֶּטֶר וּלְחַרוֹג נְבִיאֵי הַבַּעַל הַמַּתְעִים אֶת

שי למורא

עטרת מרים

הרי הם כאלו אינם. והנה ה' עבר, והנה כבוד ה' עובר לפניו. (יא) ורית גדולה וגו', מתנה מלאכי רוח. לא ברור ה', הקול אמר לו פן רעש, מתנה מלאכי רעה. (יב) אש, מתנה מלאכי אש. קול דממה דקה, קול משבחים בלחש. (יג) וילט, ענון עמוף וכסוי. (טו) לדרבך מדברה

דמשק, כלומר, לך לדרבך ואל תירא מהרודפים אחריו, ומה הדרדך תלך למדבר דמשק. ומשחתך, לשון של מני גדלה. (יז) ימית אלישע, כי בחוכיתו אותם ולא היו שומעים אליו ולא שבו מדרבם הרעה, היו האויבים באים עליהם, והרי זה כאלו הוא היה ימית אותם, כי פשהוהו הרי הם נענשים יותר. (יח) שבעת אלפים, שאלו בלבד היו הכשרים שבהם. (יט) צמדים, צמדים של זוג בקר המושכים בעל המרשה. (כא) בשלם הכשר, בשל להם הכשר. ורש' פרט, בשל את שני השורים, דתנו הכשר שלהם. (כג) לעם ויאכלו, מרב שמחה עשה משתה.

לקחתה: יא ויאמר צא ועמדת כהר לפני יהוה והנה יהוה עבר ורוח גדולה ותזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני יהוה לא ברור יהוה ואחר הרוח רעש לא ברעש יהוה: יב ואחר הרעש אש לא באש יהוה ואחר האש קול דממה דקה ואין שומעין קול ממש: יג ויהי א פשמע אליהו את קול הדממה וילט וקרב פניו באדרתו לכל יבית אש הכבוד ויצא מהמערה ויעמד פתח המערה והנה אליו קול ויאמר מהלך פה אל יהוה אלהיו וילט פניו ויעמד פתח המערה והנה אליו קול ויאמר מהלך פה אליהו: יד ויאמר קנא קנאתי ליהוה א אלתו פריעזבו בריתך בני ישראל את מזבחתיה הרוו כחרב ואחר אני לבדי ולוח גם עתה אבקש נס, למען כבוד שמו ויבקשו את-נפשי לקחתה: טו ויאמר יהוה אליו לך שוב לדרבך בדרך אשר באת הנה, והוא מדברה דמשק ובאת אל דמשק ומשחת תצוה לאלישע שיהיה נביא תחיד שימנה את-חזאל למלך על-ארם: טז ואת יהוה נבשי תמשח תצוה לאלישע שימשחהו למלך על-ישראל ואת אלישע בן-שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחיד והוא כד שמשלה בסערה השמים: יז והנה הנמלט מחרב חזאל ימית יהוה שהרג כל עובדי הבעל וכל בית אהאב שהיו עובדי גלולים והנמלט מחרב יהוה ימית אלישע הם הארבעים ושנים ולדים המנועים מן המצות שנהרגו על ידי הדבים בריחו (מלכים

ב ב כד): יח אף שתמשול גם חרב חזאל והשארתי בישראל הכשרים שבהם שהיו שבעת אלפים אשר הפת השבון כל-הברפים אשר לא-כרעו לבעל וכל הפה אשר לא-נשק לו אבל חוץ מהם לא ימצא בהם עוד כשרים: יט וילך משם ומצא את-אלישע בן-שפט והוא חרש הולך אחר הקר החורש שנים-עשר צמדים זוג בקר לפניו והוא בשנים העשר באחרונה ויעבר אליהו אליו וישלך קנת מאדרתו אליו לרמו שהיא נביא לה: כ ויעזב את-הבקר וירץ אחרי אליהו ויאמר אשקה-נא לאבי ולאמי ואלכה אחריו ויאמר לו לך שוב אלי כי הנפלות והנסים מה שעשיתי הנה גם לך גם אהה תעשה פמהם: כא וישב מאחריו לנשק לאביו ולאמו ויקח את-צמד הבקר ויזבחוהו כי לא הלך לחטוב עצים

אלא ובכלי הבקר הפתרישה שבקע
 בשלם הבשר ויתן לעם לאחד
 עשר החורשים ואנשי עירו שבאו
 ללזותו ויאכלו ויקם וילך אחרי
 אליהו וישרתהו:

וַיִּזְבַּחַהוּ וּבְכֵלֵי הַבָּקָר בְּשֵׁלֶם הַבָּשָׂר וַיִּתֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ אַחֲרַי
 אֵלָיו וַיִּשְׂרַתְהוּ:

וְאֵת מִבְּטָא שְׁפֹתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ
 וַיְהוֹה יִסְלַח־לָהּ: (ל) וַנְּדַר אֶלְמִנָּה וַגְּרוּשָׁה כָּל
 אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: ׀ וְאִם־בֵּית
 אִישָׁה נְדָרָה אוֹ־אָסְרָה אָסַר עַל־נַפְשָׁהּ
 בְּשִׁבְעָה: ׁ וְשָׁמַע אִישָׁה וַתַּחֲרֹשׁ לָהּ לֹא הֵנִיא
 אֶתָּה וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אָסַר אֲשֶׁר־אָסְרָה
 עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: ׂ וְאִם־הִפְרֹ יִפֹּר אֶתָּה | אִישָׁה
 בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־מוֹצֵא שְׁפֹתֶיהָ לְנְדָרֶיהָ וְלֹא־אָסַר
 נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִישָׁה הַפְּרֹם וַיְהוֹה יִסְלַח־לָהּ:
 (ישראל) ׃ כָּל־נְדָר וְכָל־שִׁבְעַת אָסַר לְעֵנַת נַפְשׁ
 אִישָׁה יְקִימוּ וְאִישָׁה יִפְרְנוּ: ׄ וְאִם־הִחֲרֹשׁ
 יַחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁה מִיּוֹם אֶל־יוֹם וְהַקִּים אֶת־
 כָּל־נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אָסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ
 הַקִּים אֶתָּם כִּי־הִחֲרֹשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ:
 ׅ וְאִם־הִפְרֹ יִפֹּר אֶתָּם אַחֲרַי שָׁמְעוֹ וְנָשָׂא
 אֶת־עוֹנָהּ: ׆ אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבֵתוֹ
 בְּנִעְרֵיהָ בֵּית אֲבִיהָ: ׀

קריאת התורה למנחת שבת־קודש
 ל בַּיּוֹדֵבֶר מֹשֶׁה אֶל־רְאִשֵׁי הַמַּטּוֹת לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:
 ג אִישׁ כִּי־יִדַּר נְדָר לַיהוָה אוֹ־הִשְׁבַּע שְׁבַעַת
 לְאָסַר אָסַר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכָל־
 הַיָּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה: ד וְאִשָּׁה כִּי־תִדַּר נְדָר לַיהוָה
 וְאָסְרָה אָסַר בְּבֵית אָבִיהָ בְּנִעְרֶיהָ: ה וְשָׁמַע
 אָבִיהָ אֶת־נְדָרָהּ וְאָסְרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־
 נַפְשָׁהּ וַתַּחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ
 וְכָל־אָסַר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: ו וְאִם־
 הֵנִיא אָבִיהָ אֶתָּה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־נְדָרֶיהָ
 וְאִסְרֶיהָ אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם
 וַיְהוֹה יִסְלַח־לָהּ כִּי־הֵנִיא אָבִיהָ אֶתָּה: ז וְאִם־
 הָיָה תְהִיָּה לְאִישׁ וַנְּדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְּטָא
 שְׁפֹתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ: ח וְשָׁמַע אִישָׁה
 בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וַתַּחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וְאִסְרָהּ
 אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: ט וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע
 אִישָׁה יֵנִיא אוֹתָהּ וַתַּחֲרִישׁ אֶת־נְדָרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ

אגרות קודש

[כ"ג תמוז, ה'תשי"א]

...בודאי למותר לעוררם ע"ד תכנית מיוחדת לימי החופש שההכרח להכניח בעוד מועד,
 וכפתגם כ"ק רבוה"ק, אז ווי מען שטעלט זיך אוועק אזוי גייט דאס, וה"ה להנהגה דימי החופש. מכמה
 טעמים נכון לסדר שהחופש יתבטא רק במיעוט ומינימאלי של הלימודים, ותו לא, וכמנהג ישראל מאז
 ומקדם, ואם בכל הערים ובכל המושבות היתה הנהגה כזו כדאית, עאכ"כ במושב א"ש.

לוח זמנים לשבת פרשת פינחס בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמוה"ז				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
20:27	19:27	20:15	20:17	19:46	19:48	10:27	10:25	09:15	09:13	08:35	08:33	05:47	05:44	באר שבע (ק)
20:31	19:23	20:19	20:21	19:52	19:54	10:25	10:23	09:12	09:10	08:31	08:29	05:43	05:39	חיפה (ק)
20:27	19:11	20:15	20:17	19:51	19:53	10:25	10:23	09:13	09:11	08:32	08:30	05:44	05:41	ירושלים (ק)
20:30	19:29	20:18	20:20	19:48	19:50	10:26	10:25	09:14	09:12	08:34	08:31	05:45	05:42	תל אביב (ק)
21:51	20:33	21:33	21:38	20:51	20:55	10:23	10:21	09:03	09:00	07:56	07:49	05:10	05:04	אוסטריה, וינה (ק)
18:02	17:02	17:50	17:47	17:21	17:17	10:48	10:49	09:57	09:58	09:18	09:19	07:33	07:35	אוסטרליה, מלבורן (ח)
21:43	20:29	21:26	21:31	20:46	20:50	10:28	10:26	09:09	09:06	08:08	08:02	05:19	05:14	אוקראינה, אודסה (ק)
21:24	20:07	21:06	21:11	20:24	20:28	09:58	09:56	08:38	08:34	07:31	07:25	04:45	04:39	אוקראינה, דונייצק (ק)
21:38	20:20	21:20	21:25	20:37	20:41	10:08	10:06	08:48	08:45	07:39	07:33	04:54	04:48	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
22:15	20:53	21:56	22:02	21:10	21:15	10:31	10:29	09:09	09:06	07:52	07:43	05:12	05:06	אוקראינה, זיטומיר (ק)
22:09	20:47	21:49	21:56	21:04	21:09	10:23	10:21	09:01	08:58	07:43	07:33	05:03	04:57	אוקראינה, קייב (ק)
22:04	20:54	21:48	21:52	21:11	21:15	10:56	10:54	09:37	09:34	08:38	08:34	05:49	05:44	איטליה, מילאנו (ק)
18:56	18:05	18:47	18:46	18:23	18:23	10:19	10:18	09:16	09:16	08:46	08:45	06:17	06:16	אקוודור, קיטו (ח)
18:42	17:44	18:31	18:28	18:03	17:59	11:19	11:19	10:27	10:28	09:50	09:50	07:58	08:00	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:21	18:18	19:09	19:05	18:36	18:32	12:16	12:17	11:27	11:28	10:45	10:46	09:06	09:09	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
21:19	20:15	21:05	21:09	20:32	20:35	10:46	10:44	09:30	09:28	08:43	08:39	05:52	05:48	ארה"ב, בולטימור (ק)
21:14	20:08	21:00	21:03	20:25	20:28	10:34	10:32	09:18	09:15	08:28	08:25	05:38	05:33	ארה"ב, ברוקלין (ק)
21:15	20:09	21:00	21:04	20:26	20:29	10:34	10:32	09:18	09:16	08:29	08:25	05:38	05:34	ארה"ב, גרסי סיטי (ק)
21:57	20:50	21:43	21:47	21:07	21:10	11:08	11:06	09:52	09:49	08:59	08:55	06:09	06:04	ארה"ב, דטרויט (ק)
21:04	20:07	20:52	20:54	20:25	20:26	11:09	11:07	09:57	09:55	09:18	09:16	06:31	06:28	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:46	19:46	20:34	20:36	20:03	20:06	10:36	10:34	09:23	09:21	08:41	08:39	05:52	05:49	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:53	19:57	20:42	20:43	20:15	20:16	11:11	11:10	10:01	09:59	09:24	09:22	06:39	06:36	ארה"ב, מיאמי (ק)
21:13	20:06	20:58	21:02	20:23	20:26	10:29	10:27	09:13	09:10	08:22	08:18	05:32	05:27	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
21:37	20:31	21:23	21:27	20:49	20:52	10:58	10:56	09:42	09:40	08:53	08:49	06:03	05:58	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
21:14	20:06	20:59	21:03	20:24	20:27	10:27	10:25	09:11	09:08	08:19	08:15	05:29	05:24	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:50	17:57	18:40	18:39	18:16	18:14	10:46	10:46	09:48	09:48	09:16	09:16	07:02	07:02	בוליביה, לה-פס (ח)
23:00	21:35	22:39	22:45	21:52	21:57	11:07	11:04	09:44	09:41	08:19	08:05	05:44	05:38	בלגיה, אנטוורפן (ק)
22:57	21:33	22:37	22:43	21:50	21:55	11:08	11:05	09:45	09:42	08:23	08:12	05:46	05:40	בלגיה, בריסל (ק)
18:13	17:23	18:03	18:01	17:42	17:39	10:25	10:24	09:28	09:29	08:55	08:55	06:48	06:49	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:02	17:08	17:52	17:50	17:27	17:24	10:12	10:12	09:16	09:16	08:43	08:43	06:35	06:36	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
22:20	20:59	21:59	22:05	21:13	21:18	10:24	10:22	09:01	08:58	07:34	07:16	05:01	04:54	בריטניה, לונדון (ק)
22:46	21:16	22:22	22:30	21:30	21:36	10:29	10:27	09:05	09:01	07:15	07:14	04:59	04:52	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:34	21:07	22:12	22:19	21:24	21:30	10:29	10:26	09:05	09:01	06:54	07:12	05:02	04:55	גרמניה, ברלין (ק)
22:34	21:13	22:15	22:21	21:30	21:34	10:52	10:49	09:30	09:26	08:13	08:04	05:32	05:26	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:09	17:21	17:59	17:57	17:40	17:37	10:27	10:27	09:32	09:32	08:58	08:58	06:54	06:55	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:55	19:02	19:45	19:46	19:20	19:20	10:33	10:32	09:25	09:23	08:51	08:49	06:09	06:07	הודו, מומבאי (ח)
19:50	18:57	19:40	19:41	19:15	19:15	10:29	10:28	09:21	09:20	08:48	08:46	06:06	06:04	הודו, פונה (ח)
21:36	20:20	21:18	21:23	20:37	20:41	10:14	10:11	08:54	08:50	07:49	07:43	05:02	04:56	הונגריה, בודפשט (ק)
21:20	20:14	21:06	21:09	20:31	20:34	10:38	10:36	09:22	09:19	08:32	08:28	05:41	05:37	טורקיה, איסטנבול (ק)
21:33	20:30	21:20	21:23	20:47	20:50	11:05	11:04	09:51	09:48	09:05	09:02	06:15	06:11	יוון, אתונה (ק)
21:54	20:39	21:37	21:42	20:56	21:00	10:35	10:33	09:16	09:12	08:12	08:07	05:25	05:19	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבת פרשת פינחס בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:04	06:06	08:46	08:48	09:20	09:22	10:29	10:30	19:18	19:17	19:44	19:43	19:00	19:53
ניו-זילנד, קרייטצ'ר'ן (ח)	08:08	08:05	09:34	09:33	10:19	10:18	11:06	11:05	17:01	17:06	17:37	17:42	16:47	17:55
נפאל, קטמנדו (ח)	05:15	05:18	08:02	08:04	08:40	08:42	09:51	09:52	19:03	19:01	19:31	19:29	18:44	19:40
סינגפור, סינגפור (ח)	07:04	07:05	09:34	09:35	10:05	10:06	11:08	11:09	19:16	19:16	19:39	19:40	18:58	19:49
פולין, ורשא (ק)	04:26	04:33	06:41	06:55	08:31	08:35	09:56	09:59	20:56	20:50	21:47	21:40	20:33	22:02
פרו, לימה (ח)	06:30	06:30	08:48	08:49	09:20	09:20	10:19	10:19	17:57	17:59	18:22	18:23	17:41	18:32
צרפת, ליאון (ק)	06:00	06:06	08:50	08:54	09:51	09:54	11:11	11:13	21:31	21:27	22:11	22:06	21:10	22:23
צרפת, פריז (ק)	05:57	06:03	08:41	08:48	09:55	09:58	11:16	11:19	21:56	21:51	22:38	22:33	21:34	22:51
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:50	05:51	08:23	08:24	08:54	08:55	09:58	09:59	18:13	18:14	18:37	18:37	17:55	18:47
קנדה, טורונטו (ק)	05:45	05:50	08:36	08:40	09:32	09:35	10:50	10:52	21:03	21:00	21:38	21:33	20:42	21:49
קנדה, מונטריאול (ק)	05:15	05:20	08:04	08:09	09:05	09:08	10:25	10:27	20:45	20:41	21:23	21:19	20:24	21:35
קפריסין, לרנקה (ק)	05:39	05:43	08:30	08:32	09:13	09:15	10:27	10:29	20:02	20:00	20:33	20:30	19:42	20:43
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:31	04:38	07:01	07:02	08:44	08:48	10:11	10:14	21:31	21:25	22:30	22:21	21:08	22:47
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:58	04:06	06:35	06:36	08:14	08:19	09:42	09:45	21:15	21:08	22:13	22:03	20:52	22:32
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	04:35	04:40	07:22	07:28	08:29	08:32	09:49	09:51	20:17	20:13	20:59	20:54	19:56	21:12
שוויץ, ציריך (ק)	05:39	05:45	08:26	08:32	09:33	09:36	10:54	10:56	21:28	21:24	22:05	22:00	21:06	22:17
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:57	05:58	08:35	08:37	09:08	09:09	10:14	10:16	18:50	18:50	19:15	19:15	18:32	19:24

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00586
09/07/2017

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

